

ARCHA

M Ě S Í Č N Í K P R O L I T E R A T U R U ,
U M Ě N Í , K U L T U R U A Ž I V O T

R O Č N Í K X I I I .

OBSAH **1** ČÍSLA

- František Hanzelka: Otcí na hrob.
V. Svatohor: O statečném rytíři v pasionálu abatye Kunhuty.
F. Odvalil: Svatá Cecilie.
Dominik Pecka: Obyčejná historie.
Jan Karník: Pallida mors.
František Dohnal: Kristus v legendách moderní literatury.
Frant. Boh. Děrda: Dnes večer.
Dr. Alfred Fuchs: Mariánská latinská hymnika a poesie.
František Střížovský: Nedopust.
Em. Masák: Šimon Stylita.
Lad. Zamykal: Studentský deník Františka Skalíka.

OKNA:

- F. S. Horák: Literární historie a estetika jako věda duchovní, osvobozující se od vlivu věd přírodních.
Efes: Durychův Svatý Václav.
M.: Přiručky literárních dějin českých.
Dom. P.: Z nové české poesie.
M.: Z nové české prózy.
Poznámky a zprávy.

PŘÍLOHA:

- Vilém Bitnar: Rukověť dějin české literatury básnické.

REDAKTOR EM. MASÁK

VYDÁVÁ DRUŽINA LITERÁRNÍ A UMĚLECKÁ V OLOMOUCI

ARCHA VYCHÁZÍ MĚSÍČNĚ.

REDAKCE.

Rukopisy a redakční výtisky buďtež zaslány na adresu
EMANUEL MASÁK,
katecheta a redaktor „Archy“ Brno-Židenice.

Nepřijaté rukopisy se vrací, byly-li přiloženy známky.

ADMINISTRACE A EXPEDICE

„ARCHY“ JE V OLOMOUCI, WILSONOVO NÁMĚSTÍ ČÍS. 16.

PŘEDPLÁCÍ SE (I S PŘÍLOHOU)

ročně 43 Kč, půlročně 21'50 Kč, čtvrtročně 11 Kč. Jednotlivá čísla za 4'50 Kč.

ZA VYDÁNÍ ODPOVÍDÁ LADISLAV ZAMYKAL.

Odběratelům „Archy“

Upozorňujeme, že k letošnému a dalším ročníkům bude přikládána stálá příloha a sice kniha velké literárně-historické ceny *Viléma Bitnara „Rukouť dějin české literatury básnické“*. Knihu tuto není možno prozatím vydati najednou a proto jí pomáháme do světa aspoň tímto způsobem. Příloha při letošním ročníku bude tvořit celek pro sebe. Jisté jí naši čtenáři uvítají s radostí a povděkem. Ovšem bylo nutno o 7 Kč předplatné zvýšiti. Doufáme, že to nikoho neodradí, aby „Archu“ si předplácel i dále. Naopak, snažně prosíme, aby právě pro tu přílohu Bitnarovu byli nám získávání noví odběratelé. *Družina literární a umělecká.*

Nové publikace

(došlé redakci do 20. ledna 1925).

Z nakladatelství Jos. Birnbauma v Brtnici: Pierre L'Ermite, Přečtete si to... Přeložil J. Rozmahel. Stran 187. Cena 9 Kč.

Z nakladatelství A. Krále v Praze: Benjamin Klíčka, Vzpouora nosičů. Knihozny „Brána“ svazek 7. Stran 66.

Sdružení venkovské omladiny v Brně: K. Lutišlav, Přiručka spolkové práce mezi mládeží. Stran 96.

Z nakladatelství F. Topiče v Praze: Dr. Tomáš Trnka, Proudny v současné filosofii. Sbírkny „Duch a svět“ svazek 43. Druhé vydání. Stran 212. Cena 21 Kč. — Vybrané spisy Svatopluka Čecha, čís. 4. za 2'40 Kč.

Z nakladatelství J. Šnajdra na Kladně: Chr. Marlowe, Doktor Faustus. Přeložil Ph. Dr. Stan. Stuna. Stran 64. — Hermor Lilia Večery. Básně. Stran 47.

Z nakladatelství družstva „Vlast“ v Praze: Chrt lidová hra povahopisná o třech jednáních. Dle stejnojmenné povídky V. Kosmáka upravil Loučenáky. Stran 80. Cena 4 Kč.

Ostatní redakci zasláné spisy recensovány již v literární rubrice.

Časopisy: „Anděl strážný“, roč. 44, čís. 5. — „Apollon“, roč. 2, č. 5-6. J. Klepetář: Kavárna, bar a literatura. Fr. Tetauer: Podvod s otcem Chester-tonem. — „Argus“, roč. 1, č. 7-8. Informační sborník novinových a časopiseckých článků. — „Časopis katolického duchovenstva“ s přílohou „Sursum“, roč. 65, čís. 10. P. Klemens Minařík: Provinciál P. Bernard Sanning, učeneč, spisovatel a organizátor františkánské provincie. Dr. A. Podlaha: Doplnky k Dějinám Dědictví sv. Václava. Dra J. N. Sedláka, Z bibliografie Svatováclavské. Dr. A. Fuchs: Sv. Tomáš Aq., básně eucharistické. — „Český lid“, roč. 25, čís. 3. V. Flašhans: Břevnovský mnich Aleš o staročeském slavném vánoc ve věku 14? Čeněk Zíbrt: Ohlas staročeské koledy v koledích moravských. A. Šorm: Mechanické jesličky V. Bohaty v Nuslích. Boh. Simonides: Čeloud, třebský betlemář. — „Dětský

*Karel Dostál-Lutinov - František Škalík - Xaver Dvořák
Beneš Method Kulda - Sigismund Bouška*

† *František Skalik*

OLOMOUC V LEDNU 1925

FRANTIŠEK HANZELKA:

OTCINA HROB.

(† 15. ledna 1918)

Tatínku,
vy jste každé ráno vzal žlutý metr a do ruky hůl,
do kapsy hodinky a klobouk s otřepanou stužkou
a když odbilo půl,
vyšel jste vrátky pod panenskou hruškou
do rosy záhumením k městu.

Den ze dne konal jste tu cestu.
U Hrabí na poli zedníci čekali,
pozdravili jste se a vykládali,
jak uděláte lešení a kolik fůr
by bylo třeba ještě písku na pevný mur.

A z večera už za šera
jste přišel unavený domů
a vykládal, co stavíte,
a kde a jak a komu.

Tatínku,
vy jste postavil mnoho na světě domů,
vysoké činžáky na poschodí,
kde se jen po kobercích chodí,
na plyši laškují bohaté děti,
v nachových peřinách usínají dámy
a po obědě čtvrt hodinku páni
léhají na otomany.
Nemají starosti, ani nemyslí na ni,
ty bohaté dámy a vzácní páni,
ví, že činžáky vysoké pevně stojí —
och, zedník cihlu s kamenem na věky spojí.

Tatínku,
vy jste postavil obchody, banky,
kde lidé s křivými nosy
hýbají světem a toho, kdo prosí,
odbudou krčením ramen.
Ach, pevný a bez duše kámen!

Tatínku,
vy jste nastavěl kol leticích koleji,
kol živých plotů veselých alejí
maličkých strážných domků
a v každém domku
je mladý strážník s hezounkou ženou,
v neděli, všední den vystrojenou,
vesele hledí za letícími vlaky
a jedno mají přání: uletět taky.

Tatínku,
vy jste postavil nádraží černé
s vestibulem a se šatnou a s pokladnami
a s restaurací první, druhé a třetí třídy,
kde se vesele vítají a smutně loučí známi,
kde je mnoho štěstí a mnoho bídy
na málo čtverečních metrech.
A do těch červených cibulí krakovského nádraží,
do jeho chodeb a pochmurných garáží
jste zazdíl všechny své radostné návraty
a každé smutné loučení
a ony tu sedí nehybně mezi jízdními řády a plakáty
zazděny na věky.

Tatínku,
vy jste vystavěl uprostřed vonících lesů,
uprostřed hebkého mechu a kvetoucího vřesu
vysoký dům pro nemocné a pobledlé lidi,
kteří neznají mozolů a neznají bídy,
vy jste jim postavil pro jejich zdraví
dům a vy a zedníci usmívají
do jeho zdí, do cihel a do kamení
jste vdechli každý kousíček svého štěstí
a svého zdraví, aby churaví
okráli v jeho zdech
a netrpěli v bolestech.

Tatínku,
vy jste stavěl v Novém Jičíně a v Bílovci,
v Kunvaldě a v Krakově a po celém světě

jsou mozoly vaše krvavé rozeseté,
zazděné v domech a v palácích.
Všecky své radosti, všecky své žaly,
vše, čím druzí by žili a nad čím by se radovali,
vaše mozolné ruce zazdily v horku a beze stonu
do bílých zdí z cihel a z betonu.
Vy jste stavěl, aby lidé měli kde spát
a aby mohli uschovat
a uzavřítí svoje štěstí a svoje žaly,
aby jim nezmizely a neutikaly.
Všecko jste roznes po světě a do kamene vložil,
jenom své srdce předobré jste doma mezi námi složil,
v chalupě naší mamince a dětem
jste přines to, co neztratil jste světem.
My jsme to vaše srdce vzali
a s ním jsme žili, s ním se radovali.
A sedmý rok už váš hrob voní květinami
a vaše srdce pořád mezi námi,
v chalupě rodné, kterou jste postavil,
své srdce do jejich zdí jste zazdil.

Tatínku,
chodím kolem těch staveb a domů,
kolem těch kamenných, nehybných stromů
a vaše štěstí z oken se dívá do ulice
na vzácné pány, dámy, na dělníky a na dělnice
a mezi nimi chodí váš synek.

Tatínku,
váš synek neumí stavět a z jeho hubených rukou
nezkvetou mozoly krvavé a nezatlukou
na brány lidského štěstí.
Pod jeho rukou nebudou kvěsti
kamenné paláce a vysoké domy,
které živily cihelny a kamenné lomy,
ale,
váš synek jako vy vezme své štěstí a svoje žaly
a po širém je roznese světě
a po každém je rozhodí květě,
jen, Bože, bude-li mří,
kde své srdce složití,
své srdce složití a zazdíti?

O STATEČNÉM RYTÍŘI V PASIONÁLU ABATYŠE KUNHUTY.

Vzácná památka českého původu z doby předkarolinské, v universitní pražské knihovně chovaná, která stojí v překvapující umělecké ojedinelosti v celé střední Evropě, stala se vydáním obrazové části¹ širěji přístupnou. Každý se může nyní zamyslet nad mnohými zajímavostmi knihy.

Především nad samou objednatelkou díla, dcerou Přemysla II. Kunhutou, abatyší svatojirskou, tak, jak ji má na úvodním listě výrazně zobrazenou. Těžkým životem předchodzím — byla provdána za Boleslava II., vévodu plockého — vykoupila si klid klášterní a dala šťastně popud k několika vzácným dílům rukopisným.

Dále si může prohlédnouti podobu skladatele-dictatora některých částí knihy, slovatného dominikána Koldy, jenž spolu s písařem a snad i iluminátorem, kanovníkem Benešem, před Kunhutou klečí odevzdávaje knihu.

Konečně se může zadívat do podivuhodných iluminací, obdivovati se obrázkům k traktátu *O statečném rytíři*, jenž není nikdo jiný, než sám Kristus, výjevům z jeho života od zvěstování jeho narození až do nanebevstoupení, a žasnouti nad čistotou architektonické kresby, nad hlubokou zduchovnělostí osob, nad srdečnou důvěrností hlav přátel Ježíšových, hlavně apoštolů a konečně nad něhou sálající lásky, jak se projevuje v objetí Krista a Matky podivuhodnou souhrou čtyř štíhlých gotických rukou.

Mne zaujala ze všeho nejživěji a hned na první pohled přední myšlenka celého díla, slovem i obrazem vyjádřená, *o statečném rytíři*.

Idea vykoupení, kterou bohosloví nyní podává filosoficky přesnými, jemně vyhraněnými výměry v dogmatikách a katechismech, zůstává i ty, kteří světle pravdu poznávají a ji upřímně přijímají, znatelně chladnými. O davu ani mnoho nemluví. Co jest dnes obyčejnému člověku prašné ulice nebo zelené nivy odtažitý pojem vykoupení duše? Co si myslí při slově vykoupiti? Zda pocituje potřebu a nutnost takového čehosi? Co cítí duše dnešního člověka, slyšíc bohovědný výklad, že někdo za ni náměstně něco neskonale velikého a pro ni dobrého podstoupil? Co si představuje z hrůzy, v které by snad byla, co ze slávy, v které snad bude? Duše nynějšího člověka stojí tvář v tvář vykoupení lhotejně netečná, nenepodobná ženě Lotově, v solný sloup obrácené, která necitelně stojí mezi horoucí propastí a horou, na níž se andělé zachraňuje její rodina. Základní myšlenka křesťanství o vykoupení člověka stala se světu cizí a dalekou, a ani výkřiky věčné hrůzy ani aleluja věčného

¹ Prof. A. Matějček u Stence 1922.

blaha, ani vzdechy toho, jenž se milosrdenstvím hnut vrhl pro duše mezi ty dvě krajnosti, nenalézají souznějící odezvy.

Čím se to stalo? Odcizením veškerého života nadpřirozenému náboženství, zvláště odcizením se citu, krasocitu, uměleckého citění církvi.

Všech téměř pravd víry zmocnila se hned od počátku vedle rozumové vůdčí vlohy i citová, hlavně obrazností živě pracující, která odtažitým pravdám ihned umělecky propůjčovala těla i krve a tím je člověku přiblížila, a nejen přiblížila, ale téměř do člověka vtělila.

Jaký se tu při hlásání náboženství naskytl vysoký, zrovna sacerdotální úkol umění ať básnickému ať výtvarnému! Co by se byli proroci „bohovědecky“ nanamáhalí a namluvili, než by byli některou náboženskou pravdu svým vrstevníkům účinně přisvojili? Ale sáhli k poesii — k lepým a výrazným obrazům básnickým, a svět se zastavil a čas naslouchal. Co Kristus, Pravda? Sáhl k podoběnstvím. Co vykladači přesné víry křesťanské v umění-milovném Římě? Chopili se po učeném výkladu štětce nebo dláta a znázornili lidstvu třeba tři mládence, vysvobozené z pece ohnivé, nebo načrtli v katakombách Samsona, rdousícího rukama lva. Před tímto obrazem stanul římský člověk, věrou napřed poučený, a zachvěl se posvátnou hrůzou, neboť v rozevřeném jicnu pekelné šelmy představil si sebe a zahořel i citem vděčnosti, neboť v Samsonu poznal svého osvoboditele Krista. Podobně narýsovali na strop pohanského pěvce Orfeua s lyrou. Pozorovatel se zamyslí nad hlubokou bájí, podle které Orfeus za zemřelou Eurydiku, hadem ušknutou, vstoupil do podsvětí, aby ji odtamtud vyvedl na sladký vzduch. Pozorovatel i zaplesal, neboť v Orfeovi viděl Krista a v Eurydice viděl svou duši, z dusna pekel vyvedenou a sladký vzduch vykoupení vdechující.

Zvláště velkolepě představovalo a rozvádělo myšlenku vykoupení křesťanské umění dramatické, jakmile zrozeno vešlo do života. Mělo k tomu ovšem podle své povahy nejživější a nejúčinnější prostředky. Pokusilo se o to hned v svých počátcích, když vystupovalo u chrámů neb na náměstích na svých trojpatrových jevištích, kde nejvyšší patro znamenalo nebe, nejspodnější peklo a prostřední svět, později pak co nejzdařileji na svém rozvojovém vrcholu. I Calderon promítal v četných autech myšlenku o vykoupení na divadelní prkna.

Mimo orfeovskou bájí zpracovali známou látku o Andromedě a Perseovi (auto: *Andromeda y Perseo*). Andromeda, na skále upoutaná, a její osvoboditel Perseus jsou představiteli osobnosti i dějů vykoupení.

V „*Labyrintě světa*“ (*El laberinto del mundo*) Theseus, přemožitel Minotaura, vystupuje jako vysvobozující Theos.

Ve hře „*Zakletí viny*“ (*Los eucantos de la culpa*) zastupuje kouzelnice Circe Vinu, jež Ulisovy druhy v zakletí chová a Ulysem Kristem přemožena odkleté zajatce propouští.

V „*Psiquis y Cupido*“ jest Cupido nebeským snoubencem duše, Kristem, neboť Psyše, nejmladší z tří dcer světa, Apostasii sváděně, stavi skvělý palác — Církev.

„*Pravý Bůh Pan*“ — Kristus (*El verdadero Dios Pan*) uchází se o lásku Lúny — Duše.

„*Věrný pastýř*“ (*El pastor fido*) Mirtillo z báje, jenž za milovanou Amarillidu chce umřít, jest dobrý pastýř Ježíš.

V „*Zahradě Falerinině*“ (*El jardín de Falerina*) dcera středověkého kouzelníka Merlina, Falerina jako Vina vyloudí člověka ze zahrady milosti do své kouzelné zahrady, v níž ho pod strom zakleje jako sochu beze smyslu a síly, až ho Phoebus-Kristus z ustrnulosti probudí.

Ve hře „*Miluj bližního jako sebe*“ (*A tu prójimo como á ti*) člověk, přepadený od čtyř lotrů: Viny, Světa, Dábla a Rozkoše, jest zachráněn na živu Samaritánem Kristem.

Vykupování zajatých křesťanů z rukou pirátů použito umělecky ve hře „*La redención de cautivos*“, aby se znázornilo vysvobození lidského pokolení ze zajetí satanova.

V autu „*El pintor de su deshonra*“ (*Maliř své hanby*) stvořil Bůh umělec svou snoubenku lidskou Přírozenost jako nejskvělejší svou podobiznu. Když Lucifer společný s Vinou tento obraz poruší, malíř tím v hanbu uvedený znova přichází a přemalovává na stojanu kříže obraz karmínem své krve.

V těchto a podobných obměnách snažilo se umění živě představit stěžejní myšlenku vykoupení lidstva Kristem.

U nás se o to ve středověku pokusili autorové zmíněného latinského Pasionálu Kolda dictator a neznámý iluminátor — oba s výsledkem pro naši domácí vzdělanost znamenitým.

Co se prvního týká, volil k nejhodnějšímu vyjádření myšlenky parabolou, kterou opatřil úvodem a výkladem. Obsah podobenství jest tento: Jakýsi vznešený rytíř zaplanul milostí k děvě, kterou si i zasnoubil. Avšak jakýsi zvrhlý sok, zlosyn, bídně mu ji oklamal a svedl, svedenou pak a oslepenou, aby již snoubence nikdy nespatriła, do žaláře uvrhl. Bohatýrskými činy zjedná si její rytíř k ní přístup, nalezne ji v temnotách věže, osvobodí ji od okovů a učiní ji účastnicí svého trůnu.

Tímto stručným, ale velmi výrazným slovesným útvarem, který k dobovým názorům o rytířství velmi přiléhá, podal dictator svému iluminátoru vědnou předlohu. Děj podobenství zobrazen jest na třetím listu Pasionálu v šesti výjevech.

V *prvním* — desponsatio sponsae — stojí oba snoubenci v jemném ostychu proti sobě; jejich pravice se stýkají uprostřed v snubním prstenu.

V *druhém* zlosyn, s typickým výrazem zločince, podává oběma rukama snoubence, s korunou na hlavě na stolci sedící, jablko, které ona oběma rukama chtivě přijímá.

V *třetím* výjevu zlosyn královskou snoubenku, jižto koruna s hlavy padá a jejíž oči již zakrývá páska slepoty, násilně uvrhuje do kulaté věže, odkud šlehají z temna žhoucí plameny.

Ve *čtvrtém* objevuje se rytíř, na jehož štítu jest kříž, na prudce

rozjetém koni proti utíkajícímu zlosynu a hrdlo mu kopím prohání.

V *pátém* vyobrazení vyvádí snoubenec z věže za ruku snoubenku, pásky zbavenou, a v *šestém* ji všecku zkrásnělou vlastní rukou na trůnu korunou zdobí.

Šest těchto obrázků působí dramaticky podmanivě. Umělec jimi i ostatními, kterými dále s velkou tvárlivostí a živostí myšlenku vykoupení osvětluje, přímo zahřívá a zaněcuje.

Jest tu ukryt posvátný jakýs oheň z dávných věků i nám nyní velepotřebný, oheň, podobný tomu, o němž mluví starozákonní Písmo, který i po staletí vynesene *zapaluje*.

F. ODVALIL:

SVATÁ CECILIE.

Na varhany Cecilie
hraje písně svatě.
Za kalkanta chytila si
čirtě chundelatě.

Rajsky její písně znějí,
andílci kol září.
Lid je nadšen. I ten čertík
dobrácky se tváří.

Ale přijdou kasuisté :
„Co to myslíš, Santa,
že máš tady jakéhosi
čerta za kalkanta ?“

K službě Boží certissime
připustné to není!
Tu má vše být čisté, svatě,
kolik pokolení.“

„Ovšem, pravda, zcela správně,
předústojní páni !
Ale já těch jeho měchů
potřebuji k hraní.““

„Poslouchej, stroj dá se zřdit —
můžeš šlapat sama —“
„„Ano? Ach, to bude hezké —
hrát i noženkama!“

Neboť pak si, dobří páni,
přidám na tu krásu:
pedály mi udělejte,
chci mít více basů!““

„Budiz! Ale s čertem vari!
Šlapej někdo z lidí!“
„„Někdo? Z lidí? To tak snadné
pánům být se vidí?“

Nestačí — zvlášť nyní — každý:
ten má hrb, ten břicho.
Náhle místo fortissima
zavládlo by ticho.““

„Tedy si vem andělíčka!
Nač ti chodit k čertům?“
„„Ne, to ne, všech andělíčků
třeba k instrumentům!“

Nechte mi již toho tady --
tak to bylo vždycky.
Duch i nízkou sílu mění
v chorál harmonický.““

Andělé i panna hrají,
rajská hudba šumí,
lidé pějí, rarach šlape —
dělá, co kdo umí.

DOMINIK PECKA:
OBYČEJNÁ HISTORIE.

Jednoho mlhavého dne, když jsem nevěděl, co a jak, šel jsem za Karlem, abych ho vytáhl na vzduch. Ptal se hned, kam že chci jít, když je tak ošklivě.

„Pojďme navštívit starého Mayera.“

„Kdo je to, starý Mayer?“

„Však uvidíš. Je to starý člověk.“

Karel neměl sice rád starých lidí: měl-li však voliti mezi výhledem do prázdné, mlhou oslzlé ulice, a mezi starým Mayerem, myslil si asi, že z dvojího zla si může unuděný člověk s prospěchem vybrati kterékoliv, zvláště když neví, které je menší.

Vzali jsme čepice a šli.

Starý Mayer bydlil ve vilce obrostlé psím vínem. Zelené její okence bývaly skoro vždy přivřeny. Prošli jsme divokým, žlutnoucím a pustnoucím loubím, jež vedlo k hlavním dveřím, a zazvonili jsme.

Starý Mayer nám přišel otevřít v trepkách a oranžovém županu. Znal jsem se s ním z dob, kdy jsem kromě starých peněz a bylin do herbáře sbíral také poštovní známky.

Byl starý Mayer odborníkem ve filatelii.

Vešli jsme do předsíně: byla zároveň přijímacím a pracovním pokojem Mayerovým. Jako vždy měl na kamnech vřící vodu, odpařoval známky a v pijavých papírech je sušil a lísoval. Suché zastrkoval do kapsiček velikého alba. Karel, to se rozumí, hned se podivil, jakou má pan Mayer hezkou sbírku známek.

Mayer se na něho podíval přes brejle, jak dělávají dalekozračí lidé, a řekl:

„Mladý pane, to je teprve příprava k doplnění sbírky. Sbírkou vám teprve ukáží!“

A odstaviv s plotny vřící vodu, vedl nás do velikého pokoje. Tam teprve začal Karel otevírat oči.

V knihovních přihradách byly uloženy Mayerovy poklady. Otevíral některé slohy, ukazoval a vysvětloval.

„Tohle je kolekce legionářská, jak vidíte, mám všechny druhy: 5, 10, 15, 20, račte si všimnout lvičků s korunkami. Počítejte tyčinky v korunce: jedna, dvě, tři, čtyři, pět. Pět tyčinek v korunce — to nic není. Vzácné jsou pouze druhy s třemi tyčinkami. Mohu se jimi také pochlubit. Velmi zřídka se objevují na burse. Ano, některé kuriozity je velmi těžko získati. Jdou do vysokých obnosů. Za starorakouskou s razítkem města Bílska bylo nedávno nabízeno 3000 Kč. Mimochodem: mohu vám také jednu takovou ukázati. Koupil jsem ji před dvěma lety. Stála jen 1000 Kč.“

„Nu, tak byste ji mohl nyní s výdělkem prodati,“ mnil Karel.

Mayer se na něho podíval s úžasem, jako by pochyboval, má-li zdravý rozum.

„Mladý pane, teď teprve z ní mám radost, teď teprve. Hříchem by bylo ji prodávat. A je pravá, panečku! Taková se nedává z ruky. Když člověk kupuje, musí být jak čert opatrný, aby se nenapálil. Bohudík, mezinárodní Svaz filatelistů se postaral v nejnovější době o dobré znalce, a ti zkoumají pochybné kusy a svým véhlasem ručí za pravost vzácných druhů. Mohou-li mítí psi své rodokmeny, proč by nemohly známky mítí záruční listy? Padělky se množí úžasně. Onehdy se mi nabízela kuriosita — zelená uruguajská pěticentovka, ale byl jsem opatrný — poslal jsem ji doktoru Stixovi do Berlína. Dr. Stix je Svazem zplnomocněný znalec. Výsledek byl: známka pravá, přetisk padělaný. Stejně se vyslovil profesor Cochín v Mulhouse, 91, rue Daguerre. Pánové, dříve bývaly jen falsifikáty s nepravými přetisky nebo umělou perforací: dnes už se padělají známky samy, třeba tyhle jubilejní římské Propagandy: nebo elsaské s hlavou Pasteurovou. Kdejaká tiskárna pivních vignet nám dnes vyrábí falsifikáty. Nezbyvá nic jiného než sbírat je také. Zde jsou, prosím, ve zvláštním oddělení. To se vám snad zdá bezvýznamným, pánové, ale bez falsifikátů není sbírka úplná. Jsou nejen jejím doplněním, ale i ověřením. Mohu říci: toto je zlato, a toto je smetl. Něčemu rozumím a dovedu rozeznatí pšenici od plev. Náš Svaz již podal vládě memorandum, aby stihala výrobu falsifikátů. Ovšem, ti páni tam nahoře mají důležitější věci na starosti. Filatelie se jim zdá hříčkou, myslí si, že sbíratí zámky je něco takového, jako sbíratí krabičky od sirek nebo cikorkové reklamy. Nemají pochopení pro naše snahy a nevědí či nechtějí vědět, že filatelie má obromný význam nejen pro poštovníctví, umění, grafiku, kulturní historii, ale i pro národní hospodářství a politické vědy vůbec. Vyhazují se peníze na podporu ledajakého surového sportu, ale pro zvelebení filatelie marně se domáháme státní podpory. Ale až jim začnou padělat i běžné známky, pak nás najdou a budou volat na pomoc.“

Starý pán se náramně rozhorlil ukládaje svá alba do přihrádek, pečlivě je skládaje a prach s nich sfukuje s něhou dojemnou.

Poděkovali jsme jak se patří za ochotu a prosili za prominutí, že jsme vyrušili.

„Teď není tak pilno, ale na zimu mám již přichystanou notnou porci. Psal mi právě továrník Roubal, že má asi 50 kg známek a že mi je pošle k odbornému roztřídění a přezkoumání.“

Když jsme byli za dveřmi, podíval se Karel na mne, ústa zkroutil jako kornout na šafrán a myslil si svoje.

„Co tomu říkáš?“ ptal jsem se.

„Mohl by ten starý osel dělat něco rozumnějšího!“

„Každý dělá, co ho těší. Je starý mládenec, krátí si dlouhou chvíli.“

„Tak se měl oženit!“

„No, on se neoženil.“

„A proč se neoženil?“

„Což vím? Neoženil se a hotovo.“

Uplynulo několik dní, a ku podivu, stále mi leželo v hlavě, proč se starý Mayer neoženil. Někdy i motyka spustí, člověk může lehko chytnout motiv k povídce. A já jsem se tenkrát živil tím, že jsem psal povídky. Od té doby jsem ze zcivilisoval: teď pší povídky jen z nedostatku jiného zaměstnání.

Jednou po večeři jsem se otázal své bytné zcela nevinně:

„Poslouchejte, paní Řádková, jestli pak víte, proč se starý Mayer neoženil?“

„No, von prej měl nějakou tam v tej jejich vesnici, dyž eště byl študent, víme, a von si ju nemoh vzít a ona se mu vdala. A už si nic nepřejou? Tak dobrou noc, musím ještě do sklepa pro uhlí.“

„Teď toho víš, myslil jsem si. V kapse prázdno, povídka být musí. Přemýšlej, třeba z toho něco bude. Tak von si ju nemoh vzít a vona se mu vdala. To je stará píseň.“

Obyčejná historie. Dlouho jsem přemýšlel, ale k ničemu nepřivedl. Jen tyto dvě scény mi napadly:

I.

Nemusí se při loučení vždycky plakat. Někdy jen kapka krve skane, jako bys přissátou pijavici od tepny odtrhl. Někdy jen smrtelně to zapraščí, jako když bouře strom z kořenů vyvrací. S Bohem, vesničko, s Bohem hájku zelený, s Bohem Slávko, Slávko!

Student Rudolf Mayer se loučil po prázdninách. Dva měsíce doma byl, kvítek mu rozkvetl prvního milování. Proto tak těžce se loučil.

„Ach, vždyť včera jsem byl naposled v hájku, byl jsem se loučit se známými habry. Jejich zlaté a bronzové plíšky tiše a pomalu klesaly k zemi. Já míluji podzim pro jeho kovové barvy, ale i pro smutek těch vadnoucích stromů, i pro úzkost vysychajícího života i pro osudný západ štěstí a mladosti. Nechal jsem tam to zlato a měď, a nevím, komu, snad té, která se mnou slyšela píseň stoupající mzy i skřehot bažantů, kteří krmili svá mláďata.“

Tak dupal Rudolf, když odjížděl. Stařeček Dvorský ho vezli. Maruška se bočila vpravo i vlevo. Maruška skákala. Byly jí dvě léta. Stařeček švihali Marušku až běda a povídali cosi o spálených vinohradech a potom o Marušce bujně a lekávě: brány na ni spadly a do boku se jí vbodly, když ještě byla hřibětem.

Ale Rudolf neposlouchal. A když jelí kolem myslivny, Slávka stála v okně uplakaná. Šátečkem mávala na rozloučenou. Naposled . . .

Nezapomeň! Tím slovem se loučili . . .

II.

Po roce. Hezký přišel mládenec. Slávku Rudolfovi odloudil. A než přijel se studit, chystala se svatba. Rudolf chtěl s myslivcem starým promluvit rozumné slovo. Jaké mluvení, když se nemůžeš ženit?

Když nicím nejsi? Svatba bude a tebe též pozvu. Půjdeš, či nepůjdeš? Tetky dělají na tebe řeči. Půjdeš, ano, schválně půjdeš, na vzdory všem!

Svatba je kouzelné slovo. Když zahučí o desáté zvon vítající řadu vozů, jež letí vyjevenou dědinou, všechny hospodyně odbíhají od zásmazek a křičících dětí, aby uviděly tu slávu. Od družičky rozmarýn přijmeš, se svatebčany do kostelíka vejdeš. A když je po všem, zase do posledního vozu sedneš a jedeš. A bláto stříká a srši z hrčících kol. Mezi staré si sedneš a rozumně mluvíš o velkých daních, o řepě a nemocech kravských, a než se nadáš, družičky před tebou stojí a mezi mládence a panny tě zvou. Marně se vymlouváš a vtípem násilným trochu se vymluvit chceš, že dobře se ke starým hodíš, jsa duševním starcem. Kdo zklamán, cítí se stár. A za tu vytáčku neúspěšnou směšně tě politují, neboť jsi chudáček věru, a poněvadž nejsi dosud zcela zlým člověkem, jdeš, kam tě vedou, a odříkav hlasitou modlitbu s nimi sedneš si mezi mladé, a hned se ukáže, jak umíš se ve světě točit: jsi-li levou či pravou, to zde nic neznamená, ale nevíš-li, že ve chvíli ticha máš hřbetem řezati maso a na kuchařky zavolat, že nedovařily, a nebo že tupé daly nože, aby páni hosté tak mnoho nesnědli, jsi muňka, a všichni poznají, že se zárlivostí užtrááš. Chlapík jsi na štěstí a veselý hoch, máš hlučné slovo a široký smích, že i malická Háta se na tebe směje, jak bys byl jejich sousedem starodávným, a myslí si, jak bláhová byla, že šeptala Strážové Olze, když po prvé vstoupils do jejich jizby: — Já se ho bojím. Vždyť vyhlížels, jako bys vesnici vypálit chtěl. A přišels mezi své a svoji tě přijali. Josef Hodaň zlobí německou družičku z Vítova, že se opozdila v polévce a hned se nabízí, že jí to pomůže sníst. Ale družička odmítá hrdinnou jeho ochotu řkouc: „Sním si to sám.“ A Josef zpívá:

„Já mám ženu Němkyni,
musí pávat v kuchyni . . .“

všichni se smějí a družička z Vítova nejvíce.

A potom muzika vesele zahrá, stoly se vynesou a děvčata se smlouvají tajně, jak tě do kola vezmou. Toť obvyklá žádost ltné ženskosti a touha zvěděti, umíš-li v taktu hnout nohou a budeš-li vesel či hlavu větš, když jiný je šťastnější tebe.

A hle, sólo teď hraji ctnému ženichovi a poctivé nevěstě. Hle, teď se dívej, jak umí tančit myslivcova Slávka, Rudolfe Mayere, pohled, jak rozkošná je tvá milá!

*

Více mi nenapadlo, jen tyto dvě scény. Povídka z toho nebyla.

A jednou, když jsme šli s Karlem z hospody u Černého páva, viděli jsme, jak okenicemi Mayerovy vily prosvítá světlo. Starý Mayer nespal. Snad vzpomínal. Večerní chvíle jsou chvíle vzpomínek, tak říkají všichni básníci. Jako v ryžovišti, když voda odtekla, zlatá

zrnka probleskují v písku, tak, mine-li den, třpytí se v duši vzpomínek drahý kov, tím čistší, čím kalnější byly vody minulosti. Je cosi v lidském životě, co krásným zůstává i v blátě, čeho větry neodvanou ani řeky neodplaví — zlaté dojmy nejvyšší specifické váhy, a ty na dno duše padají a tam je najdeme i po letech. Snad vzpomínal starý Mayer toho večera, snad ne. Je možno, že sušil známky nebo rozřeďoval lepidlo.

A já jsem si vzpomněl na svou nezdařenou povídku a dokonale napodobiv hlas paní Rádkové povídal jsem Karlovi:

„Kolego, esli pak víš, proč se starý Mayer nevoženil?“

„Protože je starý osel.“

„Ne, kolego, věc se má takhle: von si ju nemoh vzít a vona se mu vdala.“

JAN KARNIK:

PALLIDA MORS.

Je mezi davy kupčičími,
jde mezi chasu tančící,
jak střelec, který za podzimi
v háj s nabitou jde ručnicí.

A očím světa dobře skryta
šíp z luku metá v zástupy —
den ze dne míří nenasyta
a její šipy neztupí.

Co na tom, že jí nedbáš v práci,
jí nezříš v síni hodovní —
tak ticho jako noční ptáčí
jde ve své kápi putovní.

Je lovec odvážný a lstivý,
jenž kořist z boku napadne —
smích radosti se v hrůzu skříví,
tvář v kámen masky záhadné.

Ó Pane, když už právo k lovu
Jsi dal jí v lidstva revíře,
své milosrdí připust k slovu
za těžké provin centnýřel

KRISTUS V LEGENDÁCH MODERNÍ
LITERATURY.

(Z knihy „Problém Krista v moderní krásné literatuře“.)

Část II.¹

V osmém ročníku „Archy“ ukázal jsem, jak uchvacující, nadzemská postava Spasitelova opřádána byla vždy kouzlem pohádek, pověstí a legend. Opřádala ji tím kouzlem fantasmie lidová, opřádala ji tak i fantasmie básníků a umělců.

Z prací básnických probral jsem tenkrát krásné „*Legendy o Kristu*“ od geniální Švedky *Selmy Lagerlöfové*, dále čistě katolicky vyznívajících legendy německé básnířky *Anny v. Krane* „*Vom Menschensohn*“ a dospěl jsem k našemu velkému *Juliu Zeyerovi*, jehož snivý Kristus je obdobný Kristu *Giotta*, *Fra Angelica*, *Luky della Robbia*. Je to Kristus tichých snů dávných mnichů v *Sienně* nebo ve *Fiesoli*, Kristus neskonale lásky, Kristus naší touhy a naší naděje. Ukázal jsem, jak úchvatným způsobem stélesnil *Zeyer* tuto touhu po Kristu v „*Kronice o sv. Brandanu*“. Ukázal jsem na nepřehlédlné moře legendárních motivů v „*Zahradě Mariánské*“.

Dnes, zahajuje pokračování, v němž sledovati chci dále Krista v legendách moderní krásné literatury, připomínám ještě krátkou legendu *Zeyerovu* „*Kam, Pane, kráčíš*“, inspirovanou zjevně dojmem pobytu *Zeyerova* v Římě.

Je to variace známé legendy, variace prostá, neměnicí mnoho a nepřidávající mnoho, ale přece variace oživená a oduševněná dechem poesie *Zeyerovy* . . .

Svatý Petr spí tiše v žaláři mamertinském, spí naposled: z rána má býti ukřižován . . . Nadšená mladá dívka, která „zlatem, prosbou a slzami získala stráž“, přichází a zapřisáhá svatého kmeta, aby uprchl. Petr váhá napřed — ale pak neodolá přece tomu kouzlu slova „žij!“ které dívka stále šeptá tak důtklivě; v duchu vidí náhle dalný rodný kraj se modrat v klíně hor, vidí jezera, kde ryby lovil kdys, vidí květné luhy a zahrady, kde Kristus kráčel, vidí všecku tu krásu, všecko to blaho . . . A touha nesmírná uchvátí duši, touha nesmírná zas ještě jednou vidět ten rodný kraj a žít tam a třebaš zemřít tam — a nevěda ani, co činí, jako omámen, jako ve snách jde Petr za dívkou, až octne se na fóru a dále za branou na cestě *Appiově* . . . Dlouho prchá v nočním tichu, až unaven usedne na kámen u cesty.

Vtom kdos blíží se . . .

¹ I. část vyšla v *Arše* 1920.

. . . . . To muž je schýlený
pod břemenem tak krušným, že se zdá,
že k zemi klesá již. Jde ještě blíž,
a Petr vstane. Lunu skrýval mrak,
teď ale s nebe padá jasná zář,
a Petr sebou trhne, vykřikne
a padá na kolena, na hlavě
se vlasy ježí mu, dech v prsou váz':
Hle, Kristus stojí bledý, zmučený
zde na silnici v pusté krajině,
krev lije se mu z ran, kříž ohromný
mu leží na rameně, kruší jej,
a z jeho zraků velkých, bezedných
tak nesmírný se smutek temení,
že Petru žalem srdce v nadrech mře.
„Kam, Pane, kráčíš?“ pracně táže se,
a k smrti truchliv chýlí k zemi tvář.

A Kristus hledí na něj s lítostí
tak neskonalou, sladkou, nadzemskou,
jak tenkrát, když mu pravil: „Zapřeš mne,“
a praví pouze: „Kráčím do Říma,
bych znova zemřel za vás na kříži.“

A svatý Petr zapláče nad svou slabostí, že bál se před chvílí pro Krista zemřít, vrací se do Říma, před úsvitem je zase v žaláři a „ráno při zori jej vyvedou a s mučedníků hvězdnou korunou jej zástup vítá duší zvolených . . .“

Tak člověk kolísá mezi dvěma světy: na jedné straně svět nadzemský a krása věčná, na druhé straně život pozemský a mámivá krása smyslová. Ta touha po životě, ta touha tak přirozeně lidská odlučovala Petra od Krista, tou touhou po životě zrazoval Petr Krista, zrazoval svoje nebeské poslání: Zjev Krista nesoucího kříž, zjev Krista jdoucího znovu zemřít na kříži vrací ho opět jeho poslání, vrací ho Kristu, nebi, věčnosti . . .

Že s krásnou touto legendou setkáváme se i u mnohých jiných básníků, je přirozeno. Přirozeno jak pro krásu ideje, tak pro úchvatnost scény té legendy.

Tak na příklad známo, že i Sienkiewicz použil této legendy v románě „Quo vadis“ pro vytvoření úchvatné dojemné scény setkání Apoštola s Pánem na via Appia . . .

Prostou naivní něhou proniknuty jsou „*Legends*“ *Sigismunda Boušky*, kniha to čisté poesie, v níž nábožensky vznícená fantazie lidová dochází výrazu v umělém rouchu poetické dikce básnickovy.

V legendě „Na úteku“ prchající svatá Rodina dospěje k rolníku, který seje právě obilí. Pronásledující vrazi již již dohánějí a nikde není úkrytu k záchraně. Tu náhle vyrostle zázračně obilí ze zasetých

zrn a v něm ukryje se svatá Rodina před vrahy . . . „Legenda Nazaretská“ je něžná ukolébavka . . . V „Legendě egyptské“ zpracován roztomile známý motiv z dětství Ježíšova. Na břehu Nilu hraje si Ježíšek s jinými dětmi. Při hře přinese v klíně třísky z tiché dílny pěstounovy.

Co to bude? dětské oči
na něm visí nedočkavě,
radost jimi skočí.

V ptačí křídla bílá
tiché Dítě Boží
tenkou třísku složí,
přidá hlavu, nožky,
ptáčky množí, množí! —

Ó, Ježíšku! to je čížků!
či to budou strnádkové
o žlutavém břišku?

Každé dítě v klíně
chová jedno ptáče,
běhá s ním a skáče,
místo něho zpívá,
tiká, cvrká, kdáče — —

Z chýše píseň Panny jásá,
Josefova provází ji
nota temnohlasá.

Ježíš v ručku tleskl,
žasnou všECKY děti:
z klína v pestré změti,
k nebi v díkúpění
hejno ptáků letí!

Slyš ten velký jáSOT dětský! —
Josef s Pannou s prahu chaty
v slzách vidí všECKY . . .

Zajímavě bylo by srovnati způsob, jak zpracoval tento motiv Sigismund Bouška, na příklad se způsobem, jak zpracován je Selmou Lagerlöfovou ve zmíněné legendě „V Nazaretě“ nebo Juliem Zeyerem v „Zahradě Mariánské“ . . . V legendě „Dva trámy“ dítě Ježíš pomáhá pěstounu Josefovi při práci tesařské. Dva trámy spojil právě Josef napříč — a v náhlém smutku pachole se chvěje patřic na ten obraz kříže . . . Další legenda „Trn bodlák“. Ani oliva ani fik ani réva vinná, nýbrž „trn bodlák“ povýšen nad všECKY stromy a zvolen

králem stromů, neboť jemu usouzeno bylo korunovati Krále králů bodlavým trnem svým . . . K legendě „Tělo Satanovo“ vzal Bouška myšlenku z Origena. Když Věčné Slovo pnělo za nás na potupném kříži, tu současně sta andělů na zad kříže přibíjelo tělo Satanovo. Spasitel zemřel, než brzy ožil zase a v slávě vstoupil na nebe — však „Satan věčně živ dle sudby Boha pni dosud přikován a pni na doby věčné . . .“ Dojemnou je legenda „Jesus Barabbas“. V hlubokém sklepení žaláře leží spoután lotr Barabáš. Zvenku slyší děsivý křik „Ukřížuj! Ukřížuj ho!“ Domnívá se, že ten křik platí jemu a v duchu už zří a cítí hřeby, jak pronikají dlaně. Již otvírají se dveře; jdou pro něho, aby ortel nad ním vykonali . . . Ale místo toho k svému úžasu slyší: „Jsi svoboden“ — „Jak? Já?“ — „Kříž právě na se vzal teď Kristus místo tebe!“ . . . Ohromený Barabáš jde z vězení — ale ze svobody radosti necítí. Výchytky svědomí zmitají duši, že on, lotr, svoboden a místo něho umírá Kristus, světec, Bůh, divotvůrce Páně . . . Jde městem Barabáš, jde tam, kam spějí všechny davy . . . Hle, cestou, kudy jde, na dlažbě lpi krev, páli jej v nohy jako oheň žhavý . . . To Krista tudy vedli na smrt . . . Tak dospěje Barabáš až na Golgotu, vidí tam to hrozné divadlo, slyší křik, posměch, rouhání . . . Vidí, jak Kristus visí na kříži . . . Vtom Ježíšův zrak utví na Barabášovi . . . Och, jaký to pohled! Ni stínu výchytky není v tom pohledu, jen svatý nebes jas a láska odpuštění a naděj těšící . . . Tu lotr Barabáš tím pohledem se mění v kajcníka a v nevýslovném pláči klesá k nohám Matky Ježíšovy stojící pod křížem a líbá vášnivě lem jejích šatů . . . „Legenda velkopáteční“ má motiv příbuzný s Nerudovou „Baladou horskou“. Malé drobné robě litostí hnuto líbá na Velký pátek tělo Páně v Božím hrobě. Vidí hřeby, rány hladí, na ně fouká, litostivě šeptá „Bebé“. Kristus tiše víčka zvedá, pohled jeho hledá pohled děcka, které vřele a dlouze líbá Spasitele v ústa bledá . . . Rozmarně kreslena je legenda „Houby“. Kristus Pán se svatým Petrem chodí českou zemí. Všude je veselo: muziky hrají po celém kraji. Svatý Petr zatouží také poveselit se na chvíli při posvěcení. Pán svolí; jen dle příkazu jeho nemá svatý Petr nic jísti. Ale tam ve vsi naplnili svatému Petru kapsy koláči. A ty koláče lákají, když kráčí pak svatý Petr dále za Kristem. Petr neodolá, vytáhne tajně koláč a ukousne — vtom Kristus Pán se ohlédl, Petr se lekl a drobty rychle vyplivl na zem. Kristus Pán však se usmál, dotekl se sousta a rozhodil je nad mýtinou do všech stran světa. A hle:

Petře, také div
nezřels jaktěživ!
Co ti z *huby* na zem spadlo,
rostlo, novou chutí sládló
houbou z českých niv.

Tak vyrostlo množství dobrých, chutných hub. Dábel, který to viděl, chtěl napodobiti Krista Pána, učinil podobně — a výsledkem

jeho díla jsou houby jedovaté, které ďábel listivě roztrousil mezi houby jedlé na oklamání a zkázu lidí.

Ostatních legend Bouškových pomijím; vzaty ze života různých světců nesouvisí s tématem, v němž jedná se pouze o legendy týkající se osoby Kristovy.

Jen ještě bylo by možno uvést legendu „Závist“ pro podivuhodnou ideovou souvislost, ale naprostou různost zpracování s legendou Selmy Lagerlöfové „Pán Bůh a svatý Petr“. Ostatně již v románě Dostojevského „Bratři Karamazovi“ je podobná legenda o cibulce.

Dílo Bouškovo je vkusně vyzdobeno svéráznými kresbami Zdeňky Vorlové, jejichž originální invence pohádkově legendárních figur a originální svěží ornament vystupující energicky z rázovitých prvků umění lidového tak roztomile doplňuje veršované legendy Bouškovy.

Podobně jako Anna v. Krane také Sigismund Bouška stojí v legendách svých na stanovisku čistě katolickém. Kristus jeho je Kristus věřícího křesťana, Kristus evangelií, Kristus tradiční. I tam, kde fantazie lidová — a dle ní pak i fantazie básnickova — obetkává okolí Kristovo touhami, zvyky, způsoby, zkrátka životem obyčejných lidí, jako na příklad stalo se v legendě „Houby“ s osobou Petrovou, i tam osoba Kristova zůstává posvátnou a nedotknutelnou . . .

Pokračování.

FRANT. BOH. DĚRDA:

DNES VEČER.

Dnes večer,
až vzplanou
hvězdy stříbrné,
v náručí
vlastní touhy své
vznesu se až k nebi,
očesám hvězdy,
nejkrásnější strom
nebeské zahrady,
odnesu veškero stříbro,
diamanty
a všechny poklady

a vše,
co tam překrásného,
neboť jest mi třeba
bohatství nesmírného,
abych znehodnotil
všechno zlato země,
jež hrozí vyvraždit
víru v život, mír a štěstí
a potupnými
kovy železnými
stále nad hlavou nám chřestí.

MARIÁNSKÁ LATINSKÁ HYMNÍKA A POESIE.

I.

Jak jsme již v „Arše“ oznámili, vyjde co nejdříve sbírka latinských hymnů mariánských přeložených dr. Alfredem Fuchsem, z nichž ukázky vyšly v „Arše“. Tato stať jest úvodem této sbírky.

S mariánskou hymníkou setkáváme se poměrně pozdě, ač slávu Matky Boží hlásají výmluvně církevní Otcové již od třetího století po Kristu. V umění výtvarném jest zpodobována a symbolisována Matka Boží již v II. a ve III. století. Obrazy a náznaky v katakombách jsou nejvýmluvnějším symbolem starobylosti kultu mariánského. V Efesu byla již ke konci IV. století mariánská svatyně. Jeden z nejstarobylejších mariánských chrámů jest Santa Maria Antiqua na římském Foru. Mariánská úcta nabyla zvláště velkého rozšíření po třetím obecném sněmu v Efesu, kde byl zavržen blud Nestoriův, že Maria porodila pouhého člověka. Tento výrok koncilu vzbudil podle současných zpráv tak radostný ohlas mezi lidem, že Otcové byli v pochodnovém průvodu triumfálně doneseni do svých příbytků.

Jak však již řečeno, o vlastní poesii mariánské, zvláště na Západě lze mluvit poměrně pozdě. Latinská poesie mariánská začíná vůbec až po IV. století. Její počátky známe však toliko z citátů. Známe jméno Španěla Juvenca (kolem roku 330), papeže Damasa (zemř. 431), Paulina Nolského (zemř. kolem 431). Hilaria z Poitiers (zemř. kolem roku 366), který byl poslán za Constantia do vyhnanství a na Východě poznal řeckou hymnodiku. Svatý Ambrož (zemř. kol. 407) pak jest pokládán za vlastního otce latinské hymnodiky. Největším básníkem té doby pak jest Prudentius. (Zemř. kolem roku 407.) Od žádného z nich však nemáme zachovánu báseň, jejímž předmětem by byla Matka Boží.

První básník, jehož mariánská báseň jest dochována, jest Coelius Sedulius, římský básník, který žil kolem 5. století. Mariánský pasus z jeho „Carmen saeculare“ jest první básnická modlitba k Panně Marii. Hexametr, „Salve sancta Parens enixa puerpera Regem“ jest dnes obsažen v introitu k votivní mši svaté o Nejblahoslavenější Panně Marii. Pavijský biskup Eudonius (521) jest znám jako autor hymnu „Ut virginem fetam loquar“ a „Quid laude dignum Mariae“. Největší básník oné periody jest Venantius Fortunatus, zemřel roku 599, od něhož pochází Vexilla regis prodeunt“ a „Pange lingua gloriosae lauream certaminis“, „Agnoscat omnes saeculum“, „A solis ortus cardine“, nazvaný také „Carmen abecedarium“, protože každá sloka začíná písmenem podle pořadu abecedy. Tento hymnus zpíval se dříve

k nešporám Zvěstování Panny Marie. Kdybychom dále chtěli ličiti vývoj mariánské poesie, znamenalo by to psáti dějiny křesťanské hymniky vůbec, protože mariánský kult proniká stále více veškerou církevní poesii. Takové dílo by vyplnilo řadu svazků. Můžeme tudíž pouze naznačiti stopy liturgického kultu mariánského podle toho, jak se vyvíjely mariánské svátky. Nejstarší mariánský svátek jest svátek Hromnic, který byl slaven na Východě od počátku, na Západě od konce V. století. Nazýval se „Hypapante“ nebo-li také „Oc-cursus Domini“, „Praesentatio“, dnes je obyčejně znám pod jménem „Festum purificationis“ od VII. století. Slaví se dne 2. února, kdežto „Obětování Panny Marie“ jest slaveno 21. listopadu.

Jedním z nejstarších svátků mariánských jest svátek Nanebevzeti Panny Marie, slavený na východě od VI. stol., na západě od konce VII. stol., slavený v některých zemích pode jménem „Mariae Dormitio“ dne 18. ledna.

„Zvěstování Panny Marie“, slavené dne 25. března, bylo původně festum Domini a slavila se jako den Božího Vtělení. Na Západě stalo se však od konce VI. století, na Východě o něco dříve svátkem mariánským.

Starobyklým svátkem jest také Obětování Panny Marie, slavené 21. listopadu. Na Východě trvá od 8. století, na Západě slavené až 1585 v celé církvi, kdežto ve Francii o něco dříve. Chronologicky posledním ze starobyklých křesťanských svátků jest Neposkvrněné Počettí, „Immaculata Conceptio“. Tuto okolnost je nutno zvláště vyzvednouti proto, že jak známo dogma o neposkvrněném počettí bylo prohlášeno až v XIX. století a svátek sám je závazně zaveden pro celou církev už roku 1708. Je to jeden z dokladů toho, že dogma není ničím jiným, než přesným definováním toho, čemu fakticky církev věřila a učila. Na Východě jest tento svátek slaven od VIII. století, na Západě od IX., a to od XII. století dne 8. prosince.

„Navštívení Panny Marie“ jest slaveno od století XIII. a roku 1389 rozšířeno jest pro celou církev.

Svátek Sedmi Bolestí Panny Marie byl slaven v Kolíně nad Rýnem od r. 1423, v pátek post Dominicam Pasionis. Od roku 1727 je slaven v celé církvi. Roku 1814 papež Pius VII. jej dal slaviti třetí neděli v září po druhé, aby v pašijovém týdnu, kdy veškerá pozornost je obrácena ke Kristovu utrpení, nezanikl. Panna Maria jest tu oslavována jako Královna mučedníků. Touto chronologií svátků bychom také přibližně měli dánou chronologii mariánských hymnů. Vidíme, které momenty ze života Matky Boží si křesťané zvláště uvědomovali a které působily na jejich mysl, tudíž i na jejich poesii. Vysledovati chronologii hymnů přesně je úkol velmi nesnadný, ne-li nemožný, vzhledem k tomu, že ve středověku se básnilo většinou anonymně, a každý opisovač texty měnil podle svého vkusu a tak se při určování hymnů dostáváme do skutečného pralesa textů. Naše sbírka přidržuje se tudíž rozdělení podle svátků, pokud nebylo možno zjistiti chronologii jinou. Vedle těchto hlavních mariánských svátků,

jež jsme uvedli, je ovšem celá řada svátků a památek místních, jež měly svoje hymny buď liturgické, nebo používané mimo oficiální bohoslužbu. Hymny v pravém vlastním slova smyslu čili zpěvy jsou právě básně, jichž se užívalo striktně při kanonických hodinkách. Sekvence nazývají se zpěvy užívané při mši svaté před evangeliem. Dnes máme v Misálu jen jedinou mariánskou sekvenci, totiž „Stabat Mater dolorosa“ od Jacopone da Todi. Konečně se používá v liturgii tak zvaných antifon, to je krátkých skladeb, skládaných obvykle volným veršem. Podobné skladby, ne sice předepsané, ale přece jenom do mše svaté vkládané jsou trofy a tak zvané kantiones, které vznikly tím, že lid doprovázel svým zpěvem některý motiv bohoslužebný, improvizuje a rozváděje určitá liturgická slova. Tak vzniklo na př. naše Hospodine, pomiluj ny, jež je v podstatě rozvedením zpěvu Kyrie Elejson.

Forma těchto hymnů je nejrozdílnější, jest to právě formové bohatství. Nejstarší poesie přejímá časoměrný hexamet, který velmi upomíná na verše Vergiliovy (Celius Dedulius: salve sancta parens, Vergilius: salve magna parens). Poněvadž však v latině, která měla silný přízvuk expiratorní, nehodil se časoměrný verš, který byl původně v řečtině skládán pro přízvuk musikální, záhy klasická metra bývají recitována a skládána přízvučně. Teprve v době renaissance vrací se poesie opět ku formám klasicismu, ale to již není spontánní, nýbrž výmyslem učenců. V XI. století přistupuje k poesii hymnické nová, dotud neznámá výzdoba, totiž rým. V antice byl pokládán rým za cosi nelibozvučného. Teprve pod vlivem lidové písně naučili se oceňovati sladkou ozvěnu rýmu. I v poesii církevní. Prvotní útvary byly pro naše ucho dosti groteskní. Rým totiž byl vkládán přímo de cesury hexametru. Ukázkou toho je na příklad známý sodálský pozdrav: Nos cum prole pia benedicat virgo Maria. Někdy také byl vkládán rým do rozlomu elegického distika. Virginis intactae dum veneris ante figura pretere un do cave, nesileatur aben. Později ovšem setkáváme se s nespočetným bohatstvím vnitřních rýmů, slovních hříček, akrostich, nejmělejších forem vedle nejprostších zpěvných veršů lidových písní.

Nyní ještě chceme podati stručné životopisy některých básníků, kteří jsou zastoupeni v naší sbírce.

NEDOPUSTĚ.

Ježíši Kriste, Příteli dítek,
dej se mi dívati na dítky Tvé
očíma svatýma,
jakýma Ty jsi se na děti díval,
očíma čistýma,
očíma Tvýma!

Nedopust, aby dotek mé dlaně
o jejich tváře hebounkou pleť
zapálil v srdci jinaký plamen,
nežli k nim velké, nezištné lásky,
k andělům podoby Tvé,
k tvorečkům bezbranným
s růžovým líčkem,
s blankytným okem,
s drobounkou ručkou,
která se důvěrně nabízí,
aby ji vedl dospělý člověk. —

Ježíši Kriste, Příteli dítek,
nedopust, aby v okolí dítek
zavzněla slova,
která by čistý klid jejich duše
— úderem náhlým v hladinu její —
sčeřila hrůzou záplavy netušeného,
přivalem blýskavic,
světlem jež nejsou! —

Nedopust, aby zranilo duši,
dušičku dětskou, vědomí,
velcí že chyby a slabosti mají,
veliké slabosti, choutky a cíle,
za něž se stydí ideál mládí. —

Pohoršit jenom nenech jich Pane!
neboť ten nejtěžší z hříchů je hřích,
který jen žernov osličí smřítí
na šiji vraha dětského srdce
vnořené na věky do mořské tůně.

ŠIMON STYLITA.

Román z doby kněžského rozvratu.

I. díl.

VYSTUPUJE NA SLOUP.

I.

„Páter Šimon, náš nový pan kaplan,“ představoval řídící učitel Stoklas mladého kněze lékaři, jenž právě přispěchal od zámku a zastavil se také u plotu školní zahrady. — „Pan doktor Tručka. Budete spolu často jezdit k nemocným do vesnic . . .“

Lékař stiskl pevně podanou ruku a podržel ji okamžik ve své, dívaje se svým přímým zkoumavým zrakem do tmavých, trochu ostýchavě hledících očí knězových. A již také vlnitý, spokojený úsměv rozlil se zdravě zarudlou tváří a zjemnil její přísné rysy.

„Vítám vás k nám,“ řekl prostě. „Slyšel jsem již o vás. Naše Jarmilka — moje nejmladší, chodí do druhé třídy — nemohla si vás včera vynachválit. Takový prý je ten nový velebný pán hodný, jen se usmívá . . . Je to ostatně dobré, že jste si ty děti hned napoprvé získal . . .“

Bledě tváře knězovy slabě se zarděly.

„Mám rád děti, a ony to patrně hned vycítí.“

„Ale také toho zneužijí,“ dodal rychle řídící hlasem jaksi náhle ztvrdlým, že se P. Šimon bezděky k němu obrátil. Cośi přísného zavánulo naň z té dlouhou učitelskou kázní stažené tváře. „Ano, dobrota musí mít své meze,“ odměřoval řídící chladně svá slova, „sice s dětmi nikdo ve škole nevydrží. To bývá u mladých pánů nejčastější chyba. Nejprve dětem povolují, div si s nimi nehrají, a pak jich nemohou ovládnout. Je to asi tak, jako když hodíte psům kost a pak jim ji chcete zase vzítí . . .“

„Vidíte, již dostáváte,“ usmál se lékař na kaplana, jenž uzarděn hleděl do zahrady na poslední zbytky uvadajících podzimních květin. Vanul odtud vlhký chlad a tíživý smutek umírání. Jen u besidky rdělo se v bledém listopadovém slunci několik růží. „Ale nic si z toho nedělejte, pan řídící nikdy v sobě nezapře starého zkušeného kantora. A lépe, když vám to poví takhle po přátelsku do očí, než aby na vás žaloval u inspektora, jak to někdy bývá. Je ještě tak trochu z rodu těch starých poctivých českých rektorů . . .“

„Oho, pane doktore!“

„Aspoň tedy dosud byl,“ opravoval se lékař s úsměvem. „Převrátil-li se také po převratě, nevím. Ale v neděli hrál ještě přece v kos-

tele na varhany. To je přece teď vzácnost, ne? Vidět, že se nebojí křiku svých kolegů ani diktátu své organizace . . ."

"Byl jsem opravdu překvapen," přiznával se kaplan, vycituje jakýsi zmatek v očích řídícího. "Slyšel jsem, ještě než jsem se stěhoval, že Kamenice je městečko velice — pokrokové . . ."

"Také je, však to brzy poznáte . . . Ale nemějte strachu. Lidé tu nejsou zlí. Jsme přece na horách! Ostatně je to pomícháno jako asi všude jinde. Naši lidé mají rádi své panáčky a zamhouří leckdy obě oči, jen když jim z kazatelny moc nenadávají a nemíchají se příliš do politiky . . ."

P. Šimon cítil zase na sobě zkoumavý zrak obou pánů, ale neměl chuti zpovídati se jim tady ze svých názorů. Usmál se jen a naslouchal, když lékař dával mu další rady, jak by se měl chovati k lidem. Je prý na něm hned vidět, že není bojovným kohoutem, že má spíše měkkou, ústupnou a samotářskou povahu, slyšel již také, že si přivezl mnoho knih, ale nebylo by dobré, kdyby se zavíral jen do své kaplanky nebo se nechal připoutati každý večer ke hře v karty s panem arciknězem a s frajlajn Teréz . . .

Vyslovil poslední dvě slova s nápadným přřzvukem. A oba páni zahleděli se na mladého kněze s takovým šibalským i pátravým úsměvem, že hned pochopil, kam míří. Usmál se také, ale než mohl odpovědět, vpadl do ticha jakýsi tlumený chychtot. Všichni se mimoděk obrátili.

Za rohem u plotu zámeckého parku vykouklo několik divčích hlavíček. Vykřikly a schovaly se hned, jak zpozorovaly, že se páni na ně dívají. P. Šimon poznal mezi nimi cikánsky tmavou tvář Lidky Kopecké. A za okamžik zablýskly její černé oči znovu, jako by vyvířily . . .

"Naše slotky ještě na vás čekají," usmál se řídící trochu kousavě. "Jsou jako posedlé na mladé hezké panáčky. Podívejte se, jen se to ščuří!"

Neskrývaly se již. Pomalým, vláčným krokem s uzardělými tvářičkami loudaly se za smělou Lidkou. Tato právě uchopila za ruku štlhlé děvčátko, jež svou jemnou výraznou tvář i úpravným oděvem odlišovalo se značně od svých družek, a postrčila je do popředí.

"Nestyď se, Božko, a podej velebníčkoví tu kyticul!" Chtěl je kárat, proč nejdou raději domů k obědu, že se budou maminky zlobit — ale nevrlá slova zemřela mu na rtech, když děvčátko upřelo naň na okamžik své čisté chrpové oči a podalo mu uměle uvitou kyticí bílých a rudých podzimních růží.

"To je místo svátku," oznamovala Lidka. "Tenkrát jsme nevěděly a ani nebyla škola . . ."

"Vidíte, také jsme nevěděli ještě, že se jmenujete Šimon," ozval se řídící. "Až na rok oslavíme to lépe. Máte svátek v památný den — 28. října, tož snad nezapomeneme . . ."

"Dostávám sice a přijímám gratulace obyčejně na svatého Šimona, ale sám pro sebe uctívám jako svého patrona jiného světce. Je to

takový u nás již skoro zapomenutý svatý, málokdo o něm něco ví, ani v kalendáři obyčejně se neuvádí, ale mám jej rád již od studentských let. Četl jsem tenkrát legendu z jeho podivuhodného života a shledal jsem, že jsem se narodil právě v předvečer dne, kdy stará kalendaria uváděla jeho památku. Je to svatý Simeon Stylita čili Sloupovník, jak překládal náš Kulda . . .”

Lidka se zachytila. Jistě těm cizím slovům. A snad i té vážnosti, s jakou vykládá cizím lidem věci, po nichž jim přece nic není . . .

Zastyděl se trochu za svou povídavost a kvapně se rozloučil s oběma pány.

„Ještě slovíčko, velebný pane,“ chytil ho lékař za knoflík u kabátu a snížil důvěrně hlas, aby děvčata nerozuměla. „Doufám, že se neurazíte, mluvím k vám jako lékař. Má paní byla v neděli na vašem kázání. Toť se ví, chválila obsah, ale řekla hned, že vás to asi příliš namáhá, že váš hlas je pro náš veliký kostel trochu slabý. Ti páni nahoře měli by při rozdělávání míst i na takové věci dbát! Ale jste již tady, poslali vás a kázat musíte . . . Tož bych vám upřímně jako lékař radil, abyste nepřepínal hlasu, nechcete-li si jej zničit. I když vás nějaká ta babička nebude slyšet a přijde třeba i domlouvat a začne chválit vašeho pana předchůdce, který zrovna otrásal chrámem! Na to jste nestudoval dvanáct let, abyste byl za rok, za dva s hlasem hotov! Máte před sebou ještě celý svůj kněžský život! Nežlobte se tedy na mne a buďte zdráv!“

P. Šimon poděkoval a trochu rozrušen spěchal po silničním svahu dolů k faře. Kytici růží v ruce, obklopen hloučkem dívek, sál dychtivě radost, již bylo té chvíle naplněno celé ovzduší — z podzimního slunce na čistě modré obloze i z toho jarního smíchu a švitoření osmělených děvčátek. Po tvrdé silnici zvonily vesele jejich dřeváčky — ty dřeváčky, které jej tak překvapily, když po prvé včera vkročil do školy. Celé řady jich stály na chodbě pěkně srovnány a podobny si jako vejce vejci. Až se divil, jak je děti rozeznají, až se vyhnou ze tříd — v punčoškách nebo docela i bosy . . . Ale poznaly je, každé spěchalo hned ke svým — než by dvě napočítal, už to klapalo po chodbě a po schodech . . .

Také teď to dovádívě klope, punčošky červené a modré pestře se mihají a svítí na štihlých dívčích nožkách, šest, sedm párů očí hledí naň rozzářeně, šťastně, že zachytily jeho letmý pohled nebo tichý úsměv. Také lidé, které potkávají, hledí naň zvědavě i důvěřivě, usmívají se i pozdravují.

A již stojí před farou. Stará, šedá, zvenku zanedbaná a oprýskaná budova krčí se ve stínu mohutného, rozložitého chrámu jako nevzhledný hříbek pod ochranou dubu. Nebo spíše jako stařenka, jejíž zakalené oči hledí melancholicky k zemi a neodvažují se podívatí směle a přímo v cizí tvář.

Vzhlédl teď mimovolně sám k těm dvěma zasmušilým a zamřizovaným očím v přízemí. Za nimi se skrývá mozek celé fary — kuchyně, království slečny Terezy . . . Jistě již netrpělivě čeká s obědem a hu-

buje, kde je dnes tak dlouho. A pan arcikněz chodí po pokoji, dívá se každou chvíli na hodiny a stěžuje si psikům, jak jsou někteří lidé nepořádní, nevědí ani, kdy je čas k obědu . . .

Lidka vzala mu z ruky kytici, zašeptala důvěrně: „Naše maminka a slečna se na nás dívají z okna!“ a již vyběhla pružně po několika vyšlapaných schůdkách k farským dveřím.

Když po malé chvílce převlečen vycházel z kaplanky, setkal se na prahu šeré chodby se slečnou hospodyní. Poděkovala na jeho pozdrav, ale při tom svým pronikavým hlasem kárala dále Lidku, jež před ní dávala právě kytici do vásy.

„Nesluší se, aby taková velká děvčata chodila s velebným pánem po ulici . . .“

„A proč?“ zasmálo se děvče skoro drze a v očkách jí to hrálo.

„Však ti to matka poví! Teď hajdy za ni do kuchyně, ať se najíš a pomůžeš umývat nádobí! Velebný pán je rád, když má od vás pokoj. A od tebe zvlášť, pokušiteli! — Tak jdou, velebný pane, milostpán nemůže se už dočkat,“ obrátila se přímo ke kaplanu. „Má dnes moc na srdci. Eine Überraschung für Sie . . .“

Sehnutá postava stařeny se trochu vztýčila a její šedivé oči, zasazené do žluté, vráscité tváře, zahleděly se na mladého kněze skoro v ýsměšně. Ale jen okamžik. Ovládla se patrně, zladila mistrně svůj obličej i hlas a s jakousi mazlivou shovívavostí zahovořila: „Ale slušelo jim to dnes. Dívaly jsme se prve s Kopeckou z okna. Kytici v ruce a děvčata kolem — opravdu jako ženich!“

Vcházeli již do jídelny. Byla to vlastně farní kancelář a zároveň ložnice pana arcikněze. Velký pokoj přeplněný nábytkem, starým a prostým, jak si jej pořídil před více než čtyřiceti lety, když dostal poslední nejmuchší farku na velkém knížecím patronátě. Za tu dobu prošel postupně celou řadu patronátních far a nyní na největší a nejbohatší nemohl se rozloučiti s věcmi, s nimiž tak rostl. Jen rozsáhlý salon a pokoje pro hosty v prvním poschodí zařídil, jak žádala tradice a dobrá pověst fary, jejíž správcově zastávaly obyčejně úřad děkanský a arcikněžský. Sám se tísnil zde dole, v kanceláři, kam slunce svítilo sotva dvě hodiny dopoledne. A dvěma nevelkými okny hleděl stále jen na dvůr — neklidný a málo sporádaný dvůr velké hospodářské fary s chlévy a stájemi, s kurníky a budkami, s pacholky a děvečkami . . .

Seděl právě ve staré oděné lenošce a hrál si s černoookým asi čtyřletým děvčátkem. Máňa, sestra Lidčina, byla jeho miláčkem. Od té doby, kdy se jí začal rozvazovat jazýček, dovedl s ní vykládati třeba celé hodiny a zanedbával i své dřívější společníky, dva přítulné, lenivé, jak uhel černé psyky.

„Myslil jsem, že jste byl pozván někam na lepší oběd,“ vital mladého kněze, když omlouval své zpoždění. „Ale pravda, teď už nejsou lidé tak náhlí na takové zvaní! Když jsem byl mladý . . .“

„Ja freilich, freilich, když jste byl mladý —“ přerušila ho slečna ironicky, pomáhajíc mu vstáti z lenošky. „Teď už o vás nikdo

nestojí, leda aby se u vás příživil. Ale tady velebný pán je právě — wie man sagt — v nejkrásnějším věku, toho leckdo i teď rád pozve. Jen až se trochu obeznámí. Měl jste ho jen prve vidět, milostpane, když si ho děvčata vedla až k faře! Však jsem už řekla: jako ženich!

P. Šimon odbyl zert nuceným úsměvem. Neměl rád tohoto mazlivě posměšného tónu, v jakém si slečna od počátku jeho pobytu v Kamenici libovala. Stále se mu zdálo, že je to jen maska, kterou zakrývá své pravé nitro. Anebo spíše snad jakási udice či síť, kterou naň nastrahuje . . .

A přece byl mnohdy na rozpacích, neubližuje-li jí snad svým podezříváním. Neměl dosud příčiny na ni si stěžovati . . . Snad je proti ní předpojat, protože o ní tolik slyšel spíše než ji spatřil. Předstával si ji dle pověstí jako bezcitého draka, usazeného na kamenické faře jen proto, aby sužoval kaplany a vyháněl je každoročně na jiné štace . . . A hle, ten „drak“ sklání se teď skoro něžně k cizímu děvčátku, k dceři děvečky provdané za farského čeledína, hladí je po černé kudrnaté hlavičce a praví laskavě: „Máňo, běž do kuchyně za maminkou, páni budou obědvat. Až odpoledne můžeš zase přijít . . .“

Již ho také nepřekvapovalo, že slečna po krátké modlitbě přisedla k nim ke stolu. Š počátku bylo mu to ovšem nezvyklé, ba zdálo se mu, že je to dokonce výslovně zakázáno v některém kánonu. Ale brzy poznal, že zde v Kamenici má hospodyně vůbec jakési výjimečné postavení, že tato na pohled tak nepatrná, na kost vyschlá, vždy tmavě oděná osůbka pronikavých šedých očí, vládne vlastně celým domem, hospodářstvím — ba snad i kostelem. K ní se obraceli nejen čelediná a děvečky, ale i kostelník i lidé, kteří přicházeli pro něco do kanceláře. A začínal již také chápati, čím si dobyla této moci. Nevystupovala nijak zvláště do popředí, nekřičela a nerozkazovala mnoho, nedělala ze sebe paní a velitelku — když ji viděl po prvé jíti do kostela a pak seděti v postranní lavici u sakristie, pokládal ji za nějakou ubohou stařenku, pokorně k zemi skloněnou a ponořenou ve zbožnou modlitbu. A přece v jejich rukou se sbíhaly všechny nitky rozsáhlého hospodářství: řídila je s neobyčejnou, důslednou energií, které se mimovolně všichni podrobovali — od malé Mařenky a divoké „slotky“ Lidky až po — pana arcikněze. Ba tento snad nejvíce . . .

O tomto ženském režimu kamenické fary vykládalo se snad v celé diecési, hlavně ovšem zásluhou nesčetných bývalých kaplanů. P. Šimon, třeba se sem stěhoval s takovou nechutí, již nejednou si doznal, že předchůdcové v mnohých věcech patrně přeháněli nebo snad sami svou vinou vyvolávali domácí rozbroje. Frajlajn Teréz — tak ji obyčejně jmenovali pro její německý původ, vlastně pro její zálibu v němectví, neboť měla jméno ryze české: Skřivánek — nejednou mu imponovala svou nehlučnou energií, v níž viděl značný fond duševní síly, i svou nevšední znalostí starých německých bás-

níků. Nechtěl věřit svým uším, když hned v prvních dnech za nějakého hovoru začala plynně citovat verše Goetheovy.

„Slečna zná Goethea?“ zvolal radostně překvapen.

„Což o to!“ máchl tehdy pan arcikněz rukou, ale bylo viděti, že ho těší úžas kaplanův. „To jsou ještě zbytky z lepších dob, tak před 40—50 lety, kdy to patřilo k modě brněnských slečinek štěbetat učene o estetice a za každou druhou větou citovat německé klasiky. Nosívaly je pěkně vázané i na procházku i na besedy. No, fueramus Pergama quondam, pravda . . . Teď je všechno jinak, škoda mluvit . . . Ale paměť má slečna, to se jí musí nechat! Uslýšíte od ní ještě víc, až vás to bude možná někdy mrzet . . .“

„Náš milostpán nemá ani trochu smyslu pro poesii“ durdila se slečna na oko. A když pak někde zvěděla, že P. Šimon píše a tiskne básně, začala naň hleděti jaksi uctivěji a častěji zaváděla hovor na literaturu, ovšem jen německou.

A tak byl mnohdy skoro povděčen, že slečna sedí s nimi při jídle u stolu. Poznával již teď, že bez ní hovor často vážne, zvláště tehdy, když starého pána potkalo při kancelářské práci něco nemilého, nebo když se rozčilil při četbě novin. Tu po krátkém výbuchu, kdy nešetřil silných slov i nadávek, pan arcikněz umlkal a uzavíral se do sebe. Někdy ani nedojedl, ale usedl do svého odřeného křesla, vzal svého mazlíčka Floka na klín, krmil jej vlastní rukou a hladil, až sám usnul . . .

Tak i dnes P. Šimon cítil, že ovzduší jest naplněno něčím nedobrym. Čekal na ono „překvapení“, o němž prve se zmínila slečna, a zatím starý pán jaksi urputně hleděl si jen jídla a mlčel. V pokoji se nevládně sešerilo. Šedivý oblak zahalil i kousek toho jasna, jehož odlesk chvěl se ještě před chvílí v nízkých oknech. A do trapného ticha vpadl pojednou nepříjemný bzukot nějaké opožděné mouchy, jež v marné námaze záutočila tam na sklo.

Pan arcikněz odhodlil hlučně vidličku a přistrčil talíř se zbytky Flokovi.

„Jak se vám dnes dařilo ve škole?“ upřel své modré oči na mladého kněze.

Znělo to jako osvobozující slovo. P. Šimon hned se radostně uchoпил a rozhovořil se živě o svých dojmech ze školy.

„Bylo i dnes ještě jako včera všude vidět, že škola byla pro chřipku tři týdny zavřena a že se zatím stalo něco neobyčejného. Děti jsou jako na novém světě, jako by se roky neviděly . . . A k tomu i já nový, neznámý! Okukovaly mě ovšem zvědavě a zkoumaly se všech stran, jak to už vždycky bývá . . .“

„Hledají nějakou tu Achillovu patu, kudy by se mohly na mladého pána dostat . . .“ prohodil arcikněz kysele.

„Snad. Ale myslím, že se mně zde bude pěkně pracovat. Zvláště když jsem začal o našem novém státě a o tom, jaké povinnosti máme k němu, ani nedutaly. Všecky oči byly upřeny na mne, jako by mi chtěly s úst sbírat každé slovo . . . Tak jsme si byli v té chvíli jaksi neobyčejně blízci, jako bychom se znali již od pradávna . . . A to

všechno proto, milostpane, že jsme svobodni! Je radost vyjít si takhle mezi lidi — všichni oči jsou jaksi jasnější, upřímnější, přátelštější . . . Měl byste také snad někdy . . ."

Zarazil se. Tvář starého pána se kysele protáhla a oči zableskly dlouhou utajovaným hněvem. Slečna hleděla naň již chvíli pátravě a pokusila se závčas svým způsobem zabránití výbuchu bouře.

"Vidět, že jsou básník, velebný pane!" zasmála se, sbírajíc nádobí se stolu. "Und ein grosser Idealist! Dívají se na dnešní svět moc s vysoka. A ono zatím ve skutečnosti není všecko, jak se zdá a jak se píše v českých novinách! Tam je teď všecko hochnacional . . ."

"Tu máte dnešní noviny, velebníčku! Nechtěl jsem vám kazit oběd, tak jsem to raději tajil v sobě, třebaš všecko ve mně vře. Ale teď si sám přečtete, co tam v Praze provedli zase Češi — ti zlatí páni!" Starý pán protáhl posměšně poslední dvě slova, odplivl si, vstal namáhavě a začal proti svému zvyku přecházeti prudce po světnici. Všecek zardělý hněvem, hluboce oddychoval a chvílemi úkosem pohlízel na kaplana.

P. Šimon seděl ztrnule, jako by se mu nohy proměnily v olovo. Četl po druhé, po třetí zprávu vytištěnou nápadně tučným tiskem. Tváře se mu střídavě rděly a zase bledly, hlava se klonila k novinám na stůl, jako by nevěřil vlastním očím. Neviděl slečny, jež jaksi dlouho brala od něho talíře a dívala se naň vysměvavým, skoro škodolibým pohledem.

"Tak co tomu říkáte?" zastavil se u něho také arcikněz. "Není to zlotřilá banda v té Praze? Sochu Panny Marie povalit a tak zhanobit! Může být tohle dílo Boží? Může Bůh zehnat tomu státu, který sotva udělal několik samostatných kroků, začíná takhle se rouhat? Věřte mně, plakal jsem dopoledne, když jsem otevřel noviny, ale pak se mně sevřely pěstě — a mítí zde nějakého toho padoucha — jak jsem starý a nemožný . . ." Trásl se rozčilením a zahrozil směrem k severozápadu.

"Ale mírněte se, milostpane!" napomínala ho slečna a vedla pomalu ke křeslu. "Timto nic nespravíte! Und was können Sie da überhaupt machen? Neříkala jsem to už dávno, sotva se začalo mluvit o českém státě, že je to založeno jen na — wie sagt man das? — Verrat und Betrug . . . Židé, nevěrci, husité . . ."

"Ne, slečno!" vyskočil prudce P. Šimon, probuzen náhle z chvilkové zmalátnělosti výsměšnými, jak otrávená jehla bodavými slovy, a zahleděl se ostře do těch šedivých, jako had pohyblivých oček. Po prvé se mu zdálo, že spatřuje v nich zážeh oné zloby a nenávisti, o níž vyprávěly kaplanské tradiční kroniky. "Ne, vy nemůžete o tom mluvit! Nemáte vůbec práva! Jste vychováním Němka a nebudete nikdy ctíti česky. Nikdy nepochopíte, co pro nás, pro Čechy, znamenají ta svatá slova: svoboda, samostatnost . . ."

"Jen když v Praze to pochopili!" odsekla uštěpačně a chřesticí nádobím odcházela svým pomalým, skoro šoupavým krokem do kuchyně. Ale ve dveřích se ještě zastavila, změřila zamračeným zrakem

mladého kněze a řekla řezavým tónem: „Ostatně nepřála bych jim, aby někdy sám na vlastní kůži pocítili tu českou volnost a svobodu!...“

Jak přirazila dveře za sebou, zavládlo pokojem mrtvé ticho. P. Šimon zabořil se znovu do první strany brněnských novin. Písmena a slova tančila před ním jakýsi divoký kvapík. A duch byl daleko odtud...

Arcikněz v křesle přimhouřenýma očkama jej napjatě pozoroval. A když kaplan po chvíli náhle zdvihl hlavu, neměl již času odvrátit zrak.

„Ta má jazýček, co?“ usmál se trochu rozpačitě. Sáhl po dýmce a hledal zápalky. P. Šimon přiskočil a posloužil. „Děkuji. Sedněte si ještě na chvíli. Pohovoříme si trochu, však odpoledne máte prázdnou a breviář si také uděláte. Mám připravenou ještě jednu novinku, již trochu radostnější. Aspoň pro vás...“

P. Šimon zadíval se tázavě na starého pána. Obláčky modravého dýmu kroužily nad bílou hlavou, skloněnou právě nad začouzenou pěnovkou. Na čele a na šíji leskly se ještě drobné krůpěje potu.

„Dávno jsem se už tak nerozčilil jako dnes. Ani nevím, co jsem jedl...“ Přiklonil se ke kaplanu a stlumil hlas. „Dobře jste to řekl slečně, patřilo jí to. Je kutá Němka, třebaš dědeček ani neuměl německy. Ale matka byla Němka rodem a otec Skrivánek jako městský zahradník brněnský musil dělat Němce. A její dvě sestry jsou v Brně učitelkami na německých školách. To všechno je asi novinkou pro vás?“

„Něco jsem slyšel, ale znám slečnu příliš krátce...“

„Však ji ještě poznáte,“ usmál se arcikněz trochu podivně a ohlédl se znovu opatrně ke dveřím. „Je to, mezi námi řečeno, ženská, o jaké lidé říkají: metr... Ale v něčem měla dnes přece pravdu...“

„O té zradě snad a podvodu?“ vykřikl skoro P. Šimon nevrle.

„Jen klidně, velebníčku! Není potřeba, aby to bylo slyšet až do kuchyně... Víte sám, jakou jsem měl před týdnem radost. Ještě v neděli jsme uspořádali v kostele oslavu našeho osvobození, třebaš nepřišel s „kopečka“ žádný rozkaz a třebaš už tehdy slečna reptala, že takové nacionální písně jako „Kde domov můj“ nepatří do kostela. Ale udělali jsme to proti její vůli a musila se také jednou podřítit... Srdce se mi tenkrát v kostele radostí chvělo, myslil jsem na Sušila, u jehož nohou jsem ještě seděl jako bohoslovec, myslil jsem na ostatní naše vlastence, jak jim asi na věčnosti srdce plesá a — dnes? Však jste viděl. Jídlo mně hořklo v ústech, kdykoli jsem si vzpomněl na Prahu! Na maticku Prahu!... Ale pamatujte si, velebníčku: To je jen signál! Signál k boji!“

„K boji? Proti komu?“

„Slečna vám to prve řekla! A je to přece samozřejmé! Proti nám. Proti církvi! A snad proti náboženství vůbec! Včera začala Praha, dnes to přeskočí třebaš do Brna a zítra možná do Kamenice. Vždyt na tuto chvíli čekali mnozí už dávno. A všechno k tomu pracovalo.

Už Sušil to postřehoval a předpovídal. Vy jste také básník, znáte přece jeho verše . . .“

P. Šimon musil se mimoděk usmáti naivnosti starcově.

„Ale milostpane, příliš mnoho u mne předpokládáte! Kdo pak by z nás mladých dnes ještě dovedl čísti tvrdé, suché verše Sušilovy? Vždyť člověk sotva stačí sledovati nové básnické směry, zvláště když je postaven daleko od centra kulturního života . . .“

„Ano, daleko od Prahy, naší zlaté Prahy —“ ironisoval zase arcikněz. „Dnes byste tam měl opravdu vzácný námět k básni: hymnus o povelém mariánském sloupu!“

„Také jej snad někdo napsal! Protest, plamenný protest . . .“

„Ano, papírový protest . . . A co to pomůže? Myslíte, že tím dnes někoho ještě rozplaméníte? Nebo že zabráníte, aby se to neopakovalo jinde? Pohubuje se trochu v novinách nebo na schůzích, několik babiček se rozpláče, napíše se několik básní, kterých kromě sazečů nikdo nečte — ale tím vším se bouře nezastaví, povalí se dál, až nás všechny smete. Řekl jsem už: byl to jen signál! První zahřmění! . . .“

„Nemyslil jsem dosud, milostpane, že jste takovým pesimistou. Přece žák a ctitel Sušilův . . .“

Arcikněz, s vyhaslou dýmkou v ruce, zadíval se na P. Šimona, neposmívá-li se mu snad.

„Právě proto,“ řekl důrazně. „Pozoruji to již půl století, že se náš národ ve své většině dal na cesty, kterých se Sušil tolik hrozil. Žene se za bludičkami a každým novým pokolením roste jen símě zkázy. Církev v našem národě hyne, a teď se ten dávno připravovaný rozvrat dovrší. To je mé přesvědčení . . .“

„Ale jsme tu přece ještě my, kněží, tolik set, ba tisíc českých kněží . . .“

„Kněží,“ usmál se starý pán ironicky. „Já jsem také jedním z těch několika tisíc a podívejte se na mě! Co mohu já, když stojím téměř nad hrobem? Přes padesát let jsem se bil — kdo může ode mne čekat nebo žádat, abych se postavil znovu tam, kde jsem začínal? Jsem přece také člověk — a když nese někdo již několik let osmý křížek na zádech, má snad právo, aby si odpočinul, aby měl pokoj od světa . . .“

„Ovšem, milostpane! Však jsem se již nejednou divil, že stále ještě zastáváte úřad. Já na vašem místě šel bych již dávno do pense . . .“

„A z čeho bych byl živ?“ vykřikl arcikněz jaksi podrážděně, že se kaplan dotkl staré jeho a stále živé bolesti. „Podívejte se na mě! Mám největší faru na patronátě, jsem arciknězem, děkanem, radou a Bůh ví čím ještě, mám tam ve škatulce schovaný i řád, rytířem mě jmenovali — a při tom jsem vlastně žebrákem. Talár odřený, boty vyšlapané, a chci-li dát nějakému chudákovi trochu víc, nemohu, nemám groše v kapse . . . A přece mně všichni závidí, všichni myslí, že sedím na penězích, všichni pomlouvají nebo židmají . . .“

„Milostpán se zase zlobí!“ ozval se ode dveří vyčítavý hlas slečny

Terezy. „Sie wissen doch, wie es Ihnen schadet! A velebného pána jen zbytečně otravujete svými nářky. Kdyby vás tak někdo za dveřmi poslouchal, myslil by, že jste opravdu největší žebrák na světě . . .“

„Však jsem!“ chtěl se brániti arcikněž, ale pak jen jaksi sklesle máchl rukou, odložil vychladlou dýmku a sahal po breviáři — znamení, že chce ukončiti hovor.

„To je má jediná skoro radost,“ řekl ještě jaksi tepleji k P. Šimonovi, jenž se chystal k odchodu. Po poslední scéně, jež mladého kněze tolik překvapila, znělo to jako nespělá omluva. „Zapomenu při něm aspoň chvíli na všechny ty všední starosti . . .“

„Mně se zdá, milostpane, že jste zapomněl ještě na něco jiného,“ prohodila slečna zase již se svým obvyklým úsměvem v popelavé tváři. Nasadila si právě brýle a hotovila se posaditi k šicímu stroji. „Vidím dopis pana doktora ještě tamhle na stole . . .“

Starý pán uhodil se do čela.

„Vidíte, vy jste přece jen má pravá ruka! Ta má hlava, má stará hlava! Do stěpů s ní! A je to přece tak důležité pro velebného pána! Pan doktor Sehna! se vrátí do Kamenice! Znáte jej přece? Básník, slavný spisovatel . . .“

P. Šimon vrátil se ke stolu a beze slova rozevřel podávaný dopis. Pevné, výrazné, jaksi hrdě stavěné písmo, jež na první pohled dávalo tušiti energickou, neústupnou povahu. Dr. Sehna! Neznal ho osobně, ale často o něm slyšel. A jeho jméno znal dobře z literatury. Před několika lety vyplňoval sloupce skoro všech katolických časopisů konservativního směru, zkratky jeho, všeobecně známé, objevovaly se velmi často v čele novinářských článků, obranných i útočných statí, psaných s vervou i pathosem. A pak básně, brožury, knihy — dovedl věru upoutávati k sobě pozornost čtoucí veřejnosti. Značný rozruch vzbudilo zvláště jeho ostré vystoupení proti uctívanému tehdy modernímu a protikatolickému básníku, jehož slabiny nemilosrdně odhaloval. A skoro současně vedl boj proti modernismu v kněžských řadách: dovedl jej objevovati i tam, kde sami postižení neměli o něm ani potuchy. Nejvyšší rigorosní ve věcech víry, neústupný v zásadách, znamenitý bojovník církve, bystrý apologeta, plodný veršovec starého typu, vynikající řečník, politik a organisator dělnického lidu, při tom i menšinový pracovník a vlastenec . . .

Taková podobizna, jak si ji vytvořil z četby i z doslechu, vynořila se mžikem v myslí P. Šimona, když nyní zvolna četl dopis dr. Sehna!. Byl datován z Prahy a oplýval na počátku zdvořilostními frázemi. „Budoucí týden tedy vrátím se do Kamenice a ujmu se zase svého katechetského úřadu . . .“ oznamoval stručně ke konci.

„Mně se zdá, že nemáte příliš veliké radosti z této novinky,“ upřel starý pán své pátravé oči na kaplana, když mlčky vracel dopis, a usmál se záhadně. „Ani jste neodpověděl na mou otázku, znáte-li se spolu osobně . . .“

„Promiňte, milostpane, ale byl jsem trochu překvapen. Neznáme se, nikdy jsem pana doktora neviděl . . .“

„Gott sei Dank!“ zabručela slečna u okna polohlasitě, až se k ní P. Šimon obrátil. Ale viděl jen hlavu skloněnou jako by lhostejně nad šitím.

„Myslí jsem právě na vaše slova, milostpane,“ pokračoval tišším, vrlejší hlasem. „Napadla mi najednou souvislost mezi nimi a tím, co jsem slyšel letos při prázdninové kněžské schůzi na Velehradě z úst dra Stojana . . .“

Zaváhal na okamžik, má-li se zde před cizími lidmi vyznávat z toho, co se dosud ne zcela vyjasněno chvělo v jeho nitru. Arcikněz hleděl naň zvědavě a také slečna pozdvihla hlavu.

„Bylo již viděti, že všechno směřuje k převratu. Z nejedněch úst ozývala se neblahá proctví a obavy před nejbližší budoucností. Seděl jsem skrčen v koutku velkého sálu a poslouchal, věřil i nevěřil. Ale z těch mnohých řečí vryla se mi Stojanova slova hluboko do duše. Přirovnával nastávající poválečnou dobu době před příchodem sv. Cyrila a Metoděje. Národ náš bude zachvácen novým pohanstvím a bude prý třeba začít znovu od základů, jako začínali tehdy slovanští apoštolé, aby byl obrozen a přiveden zase celý k Bohu a cirkvi . . . Byl jsem tehdy dojat, zdálo se mně to býti tak krásným pracovat ve stopách sv. Cyrila, také jsem si to svatě umíňoval, ale —“ Zarazil se a sklopil hlavu.

„Ale —?“

„Slyšel jste mě, milostpane, v neděli kázat! Nevtykal jste mi sice nic, ale jistě jste si myslil: toho mně sem neměli posílat! Pan doktor mně to dnes otevřeně řekl, že se sem nehodím. A snad vůbec nejsem pro duchovní správu . . .“

„Proč jste se stal tedy knězem?“ vybuchl arcikněz. „Či chcete být taky doktorem, profesorem? Pravda, ti zachrání svatou církev! Doktoři! Chachacha!“

P. Šimon znal již tento skoro jízlivý, řezavý smích starého pána. Věděl, že od nynějška budou častěji padati nářázky i na něj. A zvláště až tu bude dr. Sehnal. Ale má se přítí? Anebo může popíratí . . .? Ostatně i pana arcikněze snad již mrzí, že se ho nevlídně dotkl, neboť začíná mírně omlouvat jeho slabý hlas a těšit, že časem a cvikem sesílí. „Ovšem“ — dodává již zase se svým úsměvem — „s doktorem Sehnalem sotva kdy budete moci konkurovat . . .“

„To ani nemíním, milostpane!“ zastavil se P. Šimon již na odchodu. A jako by teprve nyní pochopil dřívější otázku arciknězovu, prohlásil skoro slavnostně: „Jsem opravdu rád, že se dr. Sehnal vrátí. Doplní, čeho se mně nedostává. Rozdělíme si práci a potáhne-me jednu brázdou na tvrdé liše kamenické farnosti . . .“

Starý pán v křesle s Flokem na klíně a slečna u okna se šitím v ruce hleděli chvíli udiveně na dveře, za nimiž mladý kněz zmizel.

„Dobrý hoch!“ podíval se arcikněz jaksi uklidněně na slečnu.

„Mhm, to je s počátku každý,“ odvětila lhostejně „ale jak načične kamenickým vzduchem, obrátí jako všichni dosavadní . . . Nevěřím už ani nejlepšímu . . .“

Pokračování.

STUDENTSKÝ DENÍK FRANT. SKALÍKA.

Probíráám se pozůstalostí *Karla Dostála-Lutinova*. Pořádám rukopisy, shromažďuji korespondenci. Přivezl jsem toho z Prostějova do Olomouce skoro pět velkých cestovních košů. Nebožtík Lutinov všechno pečlivě schovával, proto je pozůstalosti tolik. Až bude vše rozříděno a seřaděno, vynikne pile a houževnatá práce zesnulého básníka.

V jedné hromadě dopisů, rukopisů, výstřížků a poznámek nalezl jsem také dva menší sešity v lepenkových deskách, do jakých jsme psávali blahé paměti řecká nebo latinská slůvka či opisovali básně.

Po bližším prohlédnutí shledal jsem, že sešity obsahují *deník Františka Skalíka* z posledních dvou let gymnasijských studií a z doby bohoslovecké. S velkým zájmem dal jsem se do čtení. Znal jsem nebožtíka Skalíka poměrně málo, ale přece mám podnes o něm výraznou představu. Podrobnosti této představy oživovaly v mé paměti při četbě deníku velmi intenzivně. Stál tu přede mnou celý Skalík: prudký, temperamentní, umělecky vzrušený, hluboce nábožensky založený, zanícený ctitel Eucharistie a Bohorodičky; dobrý, svým rodičům vděčně oddaný hoch, který cílevědomě touží a prahne po stavu kněžském; slovanským duchem proniknutý student a bohoslovec. Ale už tehdy choroba na něm hloedala. Věděl o ní, musil ji respektovati, ač by byl rád žil bezstarostně a vesele jako jiní druhové. Kus romantismu vzešel v mladém Skalíkovi. Zůstal v něm i v letech dospělosti. Ale co mne překvapovalo: jak málo mluví o své činnosti básnické, ačkoliv už tehdy pilně psal. Jen pochyby jej trápily, zda nějaké nadání má. Ve svém deníku mluví Skalík upřímně i o svých chybách, slabostech a křehkostech. Soudí se přísně, mučí se pro své nedostatky. Jeví se ve svých poznámkách celkem vážný, k sobě kritický, ale místy se přece ukáže býti boдрým a rozmarným studentem ze Slovácka. Celý Skalík je tu, Skalík z „*Moriturus*“, z „*Eucharistických jisker*“, překladatel „*Mariánského žaltáře*“, rozjímavý autor dvou básnických sbírek, i „*fescher Mann*“, jak sám o sobě žertovně říkával.

*

Deník svůj započal František Skalík psáti dne 31. prosince 1885. Na štítku desek prvního sešitu stojí: „Na památku roku jubilejního a ku větší cti a chvále Boží a SS. Cyrila a Methoděje zakládám si tento deník ve svatyni Velehradské před svatostánkem — dne 31./12. 1885. Zdař Bůh!“ Nahore je pak modrou tužkou připsáno datum 1./11. 96. Skalík totiž napsav a ukončiv deník — stalo se tak 22. ledna 1890 — nezaložil jej, aby se už k němu nevrátil. Brával jej naopak velmi

často do rukou, pročetl své poznámky a na různých místech připsal glosy a všelijaká data. Někde jsou pouhá data. Co znamenají, těžko postihnouti.

Prvních pět stran deníku je prázdných, nepopsaných, na šesté je markantním, ustáleným už stojatým, doleva nakloněným písmem Skalíkovým poznamenáno: „V Olomouci dne 20./II. 91 Magnificat...“ To byl Skalík už ve čtvrtém ročníku a před nižšími svěceními.

Na sedmé straně teprve začíná vlastní deník. Zde též začíná paginace 1. do 115. Prvá stránka nese v čele zkratkou invokaci

A. M. D. G. E. H. SS. C. E. M.I

Pod tím jest jiným inkoustem, tudíž později, připsáno: Na Velehradě. Pak již septimám Skalík píše souvisle své konfese.

Dne 31. prosince 1885.

Den poslední pozeňnaného roku jubilejního! Jak významný to den! Proti vůli rodičů odešel jsem z domu a šel jsem na Velehrad. Klečím před hlavním oltářem a před sochami SS. věrozvěstů. Jak četně a jak blahé zpomínky probíhají hlavou mou dne toho! Jako zlaté mušky svatojanské kmitají se nočním vzduchem, tak i hlavou mou, plnou truchlých zpomínek, proletují ty upomínky za blahé dny, které jsem zažil roku tohoto ve chrámě tomto. Večer, když bylo vše ticho, přicházel jsem do svatyně, abych zde zažil chvíli, které rozhodně k nejblažším v mém životě patří. Tu jsem klečel před svatostánkem a očištěn ja od hříchů s myslí vřelou modlival jsem k Beránku Božímu o milost, abych se stal hodným knězem. Dnes jsem opětovl tuto prosbu, ač srdce mně jest pokáleno nepravostmi a hříchů. Pohled Beránku Boží na mou pokornou prosbu a vyslyš volání mé na přímliuvu SS. Cyrilla a Metoděje. Roku jubilejního, tedy buď s Bohem! Loučím se s tebou a se sladkými hodinami, jichž jsem užil, se srdcem žalostným. Kdo dočká roku budoucího jubilejního za 1000 let! Snad národ náš bude již v zapomenutí, snad bude právě na vrcholu moci a slávy své a s vděčností bude pamatovati na SS. Apoštoly. Jen chraň, o Bože, náš národ, aby neodstupoval od svatě církve Tvé, neboť jen v ní kysne mu budoucnost nová, skvělá. Též vy, svatí apoštolé, před jejichž sochami právě klečím, chraňte synů svých, pro něž jste podstoupili straštl a bolů a vyproste národu našemu budoucnost skvělou, když ne zde na zemi, tedy však tím blaženější tam na nebi. A mně nehodnému vyžádejte u Beránka Božího, co bych se stal knězem a abych byl ozdoben jen slabým odleskem těch cností, kterými vy se jako dvě hvězdy skvíte. Ty pak, nejsvětější Panno Maria, k tobě se utkám, o shlédni na mne svého syna nehodného a vypros mně té milosti, co bych se stal knězem a rozšiřovatelem úcty Tvého Neposkvrněného Početí a nejsvětějšího srdce Páně a Svátosti Oltářní. Chraň mne před hříchem nečistoty a přiveď mne ku Synu svému po dnech života mého! Slunce zimní leje své paprsky okny velechrámu jako vnitřní naděje do srdce nešťastníkům. Ó kéž jednou tak i mně vnikne do srdce mého paprsek milosti Ducha Svátého, až v zápasu smrtelném se budu svjéti. Loučím se s Tebou, Velehrade drahý. Zať ještě jednou tisíc let Slovanům a to lesem utěšenějším než posud. Vám, svatí Cyrille a Metoději, věnuji tento denník, který na den poslední Vám zasvěceného roku počínám! kéž se v něm duch můj a pero mé vycvičí, abych jednou mohl ústy i perem chválu Vaši, Rodičky Boží a Nejsvětějšího Srdce Páně ve Svátosti oltářní hlásati. S Bohem, Vy posvátné sně, vy svědkové mých radostí a slz, kéž mne jednou jako kněze v lůně svém uhostíte! Dej mi, o Bože, vytrvalosti v díle tomto, abych je vedl stále ku blahu svému a cti a chvále Tvého Jména. Vy, SS. bratři, vedte ruku mou a pero mé, abych po celý život nic nenapsal, co by se přičilo slovu Vašemu, jež jste Vy otcům našim mluvili. S Bohem, svatí bratři, s Bohem, Ježíši Kriste ve svatostánku přebývajcí, s Bohem, Ty Hvězdo Jitřní, s Bohem, vy sně posvátné, jimiž Duch vane našich velikých věrozvěstů. O Bože, s trůnu nebe pohled na mne nehodného, smiluj

se nade mnou a vyslyš pokornou prosbu mou. S Bohem Velehrade, ať září
jestě v lesku vznesenějším roku 2885!! Zdar Bůh!

Na Velehradě v chrámu Páně před Svatostánkem dne 31. prosince roku ju-
bilejního 1885.

Frant. Sal. Skalík, studující VII. gymn. třídy v Olomouci.

Svatí bratři Solunští, naši věrověstové, orodujte za mne i za bratry Slovany.

Poznámky vydavatele: Deník Skalíkův opisují bez slohových změn. Pouze interpunkci přidávám. kde jí není, a sem tam některou vklouznuvší gramatickou chybu opravuji. Student Skalík jinak píše bezvadně, třeba často chvatně. Některá místa v deníku vynechám. To vždy vyznačím. Poznámky, bude-li jich třeba, připojím vždy po každém zápisu.

Skalík se zmiňuje, že v roce 1885 pobyl na Velehradě několik dní. Patrně se
účastnil jubilejních slavností, na Velehradě konaných a řadu dní trvajících. Že
slavnosti ty zanechaly v něm hluboký dojem, vysvítá hned z prvního zápisu.

*

V Olomouci dne 1. ledna 1886.

Nový rok nastal! Jak zní to slovo divné, jak četné v něm myšlenky jsou
skryty! Nový rok! Rok starý se svými strastmi a boly celý shrben odchází
s tvář smutnou a místo něho přistupuje k nám rok nový, dítě to krásné, kypré,
s modrými očkami, z nichž zírá celé moře blaha a štěstí. Budiž Ti dík vzdán,
Bože, že jsme roku nového opět ve zdraví a spokojenosti se dočekali. Včera
slavně požehnání ve chrámu Páně novověském. O shlédni, Bože, skrytý ve
Svatosti Oltářní, na prosby mé, které jsem před trůnem Tvým vyléval! Večer
jsem si záhy ulehl; kdežto ostatní spěchali do zábav a hluchých radovánek,
přemýšlel jsem já o své budoucnosti. Půlnoci jsem neslyšel. Po celém světě
znělo tou dobou cinkání pohárů pěnicích a zvučelo blahopřání velkých i ma-
lých k novému roku. Noc byla tak tichá, tak krásná. Večernice leskem oslňu-
jícím zářila na nebi západním právě před naším oknem. Proč je mi tak vždy
okolo srdce, když se zadívám do lesku tvého, jasná večernice, jako bych se
plavil v malé lodičce po bouřlivých vlnách oceanu, na němž pěny bílé vysoko
do oblak vystřikují, kde vítr s hukotem velikým ovívá vrcholky ohromných vln
a kde racek uděšené křičí, jako by věstil plavci záhubu. Proč je mi tak tesk-
livo, tak smutno v duši, když delší chvíli pozoruji tebe, krásná večernice. Tu
mi přichází vždy obraz před oči, který jsem viděl na své cestě v letoších
prázdninách při silnici z Kromětče do Kojetína. Poutník v hnědém hávu fe-
hoňníka kráčí po pobřeží a rukou žehná vlny mořské, na nichž se houpá malá
kocábka. Z tváře jeho vane klid a mír a ruka třímá hůl poutaickou. Chvilí
dlouhou, pamatuji se, patřil jsem upřeně na obraz ten, a od té chvíle jaksi za-
jímá mne zevnějšek poutníků a pečlivě jsem si uschoval obálku s kalendáře,
kdež byl vyobrazen takéž poutník, kterýžto obrázek jsem se snažil okopírovati.

Avšak právě proto budiž zdráva, hvězdo večerní, že leješ v srdce takové
sladce tesklivé pocity. Neboť, když člověk jest vírem světa unesen a nepozor-
uje již více cíle svého, tu ty leješ v srdce upomínku na plavce tonoucího
a s okem nadějným patřícího na maják ochrany bezpečné. Budiž i mně mým
majákem, krásná hvězdo večerní. Kolikrát, když jsem se zahleděl ve tvůj tak
jasný a tak příjemný lesk, tu se mi znenáhla před očima utvořila postava
v rouše bílém, řasném, až na paty splývajícím, které bylo opásáno pásem blan-
kytným — hlava byla k nebi upřena a tvář zářila oným leskem hvězdy večerní,
která mezi tím zraku mému zmizela. A tichým večerním vzduchem zněl hlas
jako šepot listů za krásného večera májového: „Je suis immaculée conception!“
Kdo by tě nepoznal, má drahá Paní a Velitelko, kdož by ještě pochyboval, že
Ty se mi zjevuješ v jasném světle večerním? Vždyť tě nazývají hvězdou jitrní,
jitrňenkou, stella matutina, a jitrňenka a večernice jest hvězda táž. Proto budiž
zdráva, Hvězdo jitrní! Jak často jsem tě prosival, abys mně vzbudila ráno,

když mně povinnost volá, abych nezaspal! A téměř vždy šťastně jsem procitnul. Dík Tobě! Prosbu tutéž opakuji i nyní, Hvězdo jítřní!

Ráno, když jsem se probudil, bylo jítro krásné, den se již od východu usmíval v červáncích, jako se usmívá dítěko probudivší se v růžových poduškách. Nový rok! Na ranní nebyl jsem mnoho platen, myšlenky měl jsem rozbíhané, neustálé, na modlitbu jsem mohl málo pomyslet.

Po ranní matka se velice horšila, že jsme nepřáli nového roku. Ovšem, bylo to slušné, ale mysli jsem, že toho netřeba, abych předešel pohnutlivým vývům, jichžto nejsem přítelem. Na hrubé, kterou sloužil kaplan, ošera dívek. Farář seděl vedle mne v lavici, proto jsem se ani nedíval na ta naše děvčata tuze mnoho. Při mši stálo u mé lavice jako obyčejně jakési hezoučké děvčec z Chylic, ještě školačka, ale pfece už dosti velká. Či asi je?

Farář mi dal na cestu 5 zl. Abych prý neutrácel!

Večer o 5 hodinách rozloučil jsem se s otcem, který tento týden právě pracuje v noci. Chudák, schází očíhledě, a pracuje jenom hlavně k vůli mně. Má strach o mou budoucnost, aby prý něco ze mne bylo. V hospodě mu pravil jakýsi souseď navalený, že prý marně jest jeho namáhání, že se mne nic nebude. Nedej, Bože! Raději bych chtěl pravou ruku ztratit než takovou hanbu rodičům udělat. Mám dosti výstražných příkladů: Miklík a student ze Lhoty a Milokoště. Chraň mně, Bože, co bych něco takového nevyvedl. Musím se střežit všeho spolku se ženskými, neboť přčinou pádu těchto všech byly milenky. To by byla radost u nepřátel našich, bohužel tak četných, kdyby se rozneslo, že u Skalíků mají zkaženého studenta. Avšak, jak praví Kollár, že „tužbě srdce uslechtilé nebe rádo dává dojít cíle“ — musím se tedy všemožně přičinit, aby nějaký cíl mé študie a starosti rodičů měly. Jinak by snad smrt rodičů měl špatný můj konec za následek! Nedej Bože!

Stále mi zná v uších slova milého otce: „Synku, modlív se a chraň se spolku se špatnými kamarády, uč se pilně a neďalej dlouhů!“ Málo slov, ale mnoho smyslu. Budu se snažit, abych se dle slov milého otce zachoval. Potom jsme vyšli z domu; já, matka, která mi nesla cestovní kufr, a bratr; šli jsme do Kunovic na nádraží. Bylo už dosti tma a hustá mlha začala se šítit. Kolikrát jsem se ohlédl po svém rodném domku, kolikrát po drábém kostelíčku, kdež jsem před vystavenou velebnou svátostí tak vroucně se na požeháním modlil! Jak často jsem se obracel, jako bych pozoroval nějaký strom, a při tom jsem patřil na náš dům neb na kostel, mi tak milý. Konečně jsme vyšli za vesnici. Na matku jsem se horšil, že se trochu hlasitě modlila klekán — jsem velice prchlivý a obzvlášť k rodičům, musím se krotit! Je to velikým hříchem. Po dosti dlouhé cestě, po neskonale nudné a pusté silnici přišli jsme do Kunovic, kdež již bylo několik studentů s rodiči. Matka si myslela bezpochyby, že se za ni stydí. To nikoli, jen tak trochu mně mrzelo venkovské chování její, ale stydět se, to nikdy se nestane! Čekali jsme ¼ hodiny na vlak. Matka s bratrem nechtěli jít domů dříve, až bych já odešel. Vím že to udělala z lásky ke mně, abychom dále mohli býti spolu. Konečně vlak přijel a po krátkém loučení sedal jsem již do vozu. Matka chtěla mi mermomocí kufr až do vozu zanést, tomu jsem však neptipustil. Buďte s Bohem, rodiči milí, chci Vám toliko radost způsobovati, a abyste měli ve státi na mně podporu a útěchu. Do Hradiště jel jsem se Zemkem a malým studentem z Pferova. Cestou jsme žertovali. Jeli jsme se seminaristou z Kroměříže a s jakýmsi kramářem a jeho synkem. Konečně přijeli jsme na severní nádraží hradištské. Tam jsem si koupil lístek a usedl do vozu se studenty, které jsem viděl na nádraží v Kunovicích. Mám nepěknou vlastnost, že jsem velice nespělý a ostýchavý. Tak i tu. Až v Tlumačově jsme se trochu seznámili. Jeden z nich, hezký hoch z Kunovic, byl taktéž, avšak pfece méně ostýchavý než já. Ve voze jsme zpívali mnohé písně vlastenecké a já lhal, že prý nemohu dobře zpívat, že mi sedí ještě Silvestr v hrdle — a já spal, jako by mně zabil, celou noc. Nicméně pfece jsem zpíval, co jsem mohl. V Pferově jsme chodili po nádraží a tu jsme se seznámili blíže. Jeden z nich, čekatel učitelství, který mi dal i svou vizitku, seznámil mne ve všemí ostatními. Onen hezký chlapec jest ze čtvrté, jeden je realista, ostatní gymnasté z Pferova.

Potom jsem přijel šťastně do Olomouce s Dudíkem, s kterýmž jsme jeli po železnici i po dostavníku. Z Pterova do Grygova seděli ve voze též 2 Hanáci, kteří ne právě salonními řečmi nás vyráželi a obtěžovali.

O 11. hodině jsem se dostal domů; dům mi otevřel syn pánův. Dostála trá-pily velice plošky a blechy. Ležel na lůžku a velice si nařikal. Já si lehl a brzo na to i usnul, ačkoliv lůžko bylo méně dobře ustlané jako doma, když mi ustlala dobrá matička. Dnešní zápisky jsou jaksi dlouhé. Pochybují, že bych často tak dlouhé mohl psáti. Buďto bude scházet času, neb i trpělivosti. Přece však se budu snažit, abych co možná každodenně si zápisky činil, třeba jenom krátce, dle okolností! Bože, buď pochválen, žes mi dopřál opět nového roku se dočekat! Uděl mi též milosti, co bych byl stále při dobrém zdraví a dej mi dar osvěcení rozumu, co bych i letos dobře prošel

Poznámky vydavatele: *František Skalík* narodil se 22. ledna 1867 v Nové Vsi u Uherského Ostrohu. Křtil jej dne 24. ledna kooperátor Tomáš Šmýd. Otec Skalíkův Jan byl domkařem v Nové Vsi č. 265. Matka jmenovala se *Marianna* a byla dcerou národního učitele Josefa Poláčka v Nové Vsi, jenž měl za manželku Alžbětu Váňovu z Drahotuš. Skalíkovi měli slušný domek a něco pole, tím se živil. Otec mimo to pracovával v době kampaně v ostrožském cukrovaru. Děti měli Skalíkovi jen dvě: *Františka* a *Jana*. František do obecné školy chodil v rodné vsi, pak studoval gymnasium a bohosloví v Olomouci, roku 1891 byl na sv. Cyrila a Metoděje vysvěcen, kaplanoval v Dobroměřicích, byl vychovatelem u hr. Harracha ve Vídni a 10. prosince 1904 v Nové Vsi zemřel na tuberkulosu. Jan Skalík nejprve se učil kolářem. Teprve 18letý začal na popud a za podpory bratrovy studovati. Dostudoval v Opavě. Byl odveden a sloužil u dělostřelců ve Vídni. Studoval pak bohosloví a po vysvěcení kaplanoval v Hrozenkově, ve Velké, ve Vítkovicích a konečně byl farářem v Radějově u Strážnice, kde také na souchotiny zemřel. U něho zemřeli též oba rodiče. František Skalík si na svém bratru Janovi zakládal velice. Odporučil mu i svou — ovšem pasivní — pozůstalost. P. Jan všecko z vděčnosti k bratrovi uspořádal a poplatil.

Farářem v Nové Vsi (čítá dnes 2756 obyvatel, přířazené Chýlice mají 883 obyvatel) byl v roce 1886 P. Vincenc *Sedlák*, který narodil se roku 1828 v Ludíkově, byl vysvěcen roku 1853 a zemřel v Nové Vsi 1891 v říjnu. Byla to postava rázovitá, ale muž přísné povahy. Kaplanem byl v Nové Vsi od roku 1884 do roku 1887. P. Josef *Židek*, rodák z Modrých Lázců (nar. 1847, or. 1874), který zemřel roku 1891 v prosinci v Olbramovicích.

Miklík František pocházel z *Chýlic* (nar. 13. září 1853). Studoval filosofii ve Vídni, ale nedostudoval. Byl pak asi deset let vychovatelem. Nakonec se stal učitelem ve St. Městě a ve Bzenci a nadučitelem v Nové Vsi. Zemřel 19. srpna 1923 na pensi ve Bzenci. Byl spřátelen s presidentem Masarykem. Mnoho mluvil o Bolzanovi.

Zemek pocházel z Kunovic. Nedostudoval a stal se rolníkem. Je už také mrtev.

Dudík František pocházel z Vizovic. Tehdy byl v V. třídě olomuckého slovanského gymnasia. Zemřel jako olomucký bohoslovec. Je pochován na olomuckém hřbitově.

Dostál Florian z Čelechovic u Prostějova byl také v V. třídě slovanského gymnasia. Skalík s Dostálem bydlili v ulici Božího Těla naproti fakultě u kniharne Větičky. Dostál po dosti dobrodružném životě jako železniční úředník v Bosně zemřel. Nad jméno Dostálovo připsal Skalík později poznámku: 1895 red. Sels. L. Dostál byl totiž nějakou dobu redaktorem olomuckých agrárních „Selských listů“.

LITERÁRNÍ HISTORIE A ESTETIKA JAKO VĚDA DUCHOVNÍ, OSVOBOZUJÍCÍ SE OD VLIVU VĚD PŘÍRODNÍCH.

Literární historie nebyla v počátcích svých než výčtem životopisných údajů a názvů knih. Později přistupuje úsudek o knihách, byť ukvapený v chvále nebo haně, z okamžité nálady vzešlý, ne pro vždy platný. Ještě později proniká přesvědčení, že hodnocení umělce a jeho díla je úkol vážný a hříšný.

Od dob Herderových — od konce století 18. — děje se pokus o vylíčení vývoje uměleckého. Mluví-li se však o nutnosti *vývoje*, je už ze slov těchto patrné, že se pojmy přírodovědecké přenášejí na obor duševní. Časem pak ujmá se názor, že v říši duchové vládne neúprosné též zákon jako v přírodě. Pojímát duševní tvorbu přírodovědecky je zvykem materialismu a z něho vzešlého pozitivismu století 19. Ztotožňování tvorby umělecké s dějem přírodním postoupí konečně tak daleko, že činnost umělcova je zvána plozením a podobně jako tento zjev přírodní vysvětlována.

Teprve koncem století 19. se poznává, že *mezi duchem a přírodou je přece rozdíl*. Přírodopyspec je přesvědčen, že ze stejných podmínek vznikne stejný zjev, a může to i pokusem dokázati. V duchovních vědách je něco podobného nemožno. Zde nelze tak přesně stanovití příčiny duševních jevů, dokonce nelze nic pokusem dokazovati.

V době, kdy duchovní vědy byly v područí věd přírodních, vznikl také názor o nutném vztahu mezi prostředím a zjevem uměleckým. Je to tak zvaná *nauka o prostředí* (milieu), která chce vysvětliti umělecké dílo jako nutný výklad přírodních podmínek, povahy půdy, nadmořské výšky a podnebí. Dávno, než pozitivismus vytvořil tuto teorii, užil ji Winckelmann, aby vysvětlil rozkvět řeckého umění. Než proč rostlinstvo na půdě řecké je stále totéž, ale v duševní kultuře je půda už tisíciletí neplodná? Nelze popřati, že je jakási souvislost mezi dílem uměleckým a krajem, kde vzniklo, jen se nesmí tvrditi, že umělecké dílo je nutným výplodem přírodních podmínek země.

Podobně je s *naukou o dědičnosti*. Životopisec básníka je přesvědčen o nutném vlivu dědičnosti na tvorbu pěvcovu, vypočítá vám co možná nejdelší řadu předků, určí jejich povahu a hledí tak zrození básníka vysvětliti. Už Goethe připisoval okolím značný vliv na básníka, přece však byl přesvědčen, že v básníku je jakýsi daimon, který vlivu tomu nepodléhá. Slovem tím mínil Goethe *osobnost*, individualitu básníkovu, které nelze potlačití žádnými vlivy.

Bylo by ovšem krajností, kdybychom chtěli umělecké dílo zcela osamotniti. Určujeme-li však jeho vztahy, neužívejme metody přírodovědecké! Výtvořijednoho umělce mají *společné rysy*. Stejně umělecké výtvořijednoho kmene, národa nebo jedné doby. Učenec, který se uměním obrátí, stanoví tyto společné rysy, ale zabíhá na scestí, vysvětluje-li jednotlivé dílo umělecké jako nutný účinek společné příčiny. Historik umění sleduje vznik těchto společných znaků a jejich poněmáhle mizení.

Je možno ovšem povahu uměleckého díla ještě jinak určovati. Srovnává-li historik různá díla jedné doby, může estetik srovnávati dílo určitého druhu s dílem téhož druhu, ale jiné doby. Tak se nám ozřejmí na příklad povaha klasické tragédie francouzské ještě lépe, srovnáme-li ji s tragickými hrami jiných dob.

Literární historie má se vlastně obrátiti *jen dějinami básnictví* (literatury krásné), přiblíží ovšem i k ostatní myšlenkové práci té které doby. Ale považuje ji jen za průvodní zjev tvorby umělecké, nikoli za příčinu její. Tak se zajímá literární historik, píše-li o německém klasicismu, o Leibnize a Kanta, vylíčuje-li romantiku, o Fichte a Schellinga, ale podrobně jich nerozbírám.

Podobný poměr jako k filosofii má umění i k společenským poměrům doby. Je však dobře možno, že se v téže době objeví umělecká díla protichůdná. I vysvětlujeme jejich protivu růzností povahy národní, kmenové, krajové, jen nesmíme tvrditi, že ona různost je nutným předpokladem uměleckého díla. Jinak bychom se zase ocitli v nebezpečném sousedství věd přírodních.

Jaký je vztah našich věd k *logice a psychologii*? K logice jakožto zákonodárkyni duchovosti (des Geistigen) jsou blíže než k psychologii přírodovědecké (die naturwissenschaftlich forsch) i třeba se s nemožou zřikati služeb psychologie. Jen přílišný psychologismus je nutno potírati. Psychologie nám pomáhá stanoviti prohledlé typy umělecké tvorby a chápati tak význačné rysy výtvorů uměleckých.

Když Schiller rozeznával básníky musikální a plastické, usuzoval už z vlastnosti děl uměleckých o tvůrcích jejich. I to je počínání nebezpečné, nazírá-li se na poměr díla k tvůrci jako na příčinu a následek.

Z typických protiv děl i tvůrců soudí se dále na protivy tvůrčí obraznosti; z vlastnosti fantasie usuzuje se zpět zase o umělecké tvorbě. Tedy jakýsi cirkulus. Badání podobné se opírá často o sdělení samých umělců, kteří svůj tvůrčí pochod jen zdaleka a nepěšně mohli naznačiti.

A jestliže zkoumání života umělce podává nedostatečné vysvětlení, obrací se psychologie k dítěti a zkoumá jakýsi zárodek umělecké tvorby u něho. Tak si chce osvětliti umělcevo činnost. Také zde má zkoumání toto vzor ve vědách přírodních. Přírodopysci ie zárodek (embryo) důležitější než vyspělý tvor. Estetik musí spíše vycházeti od hotového díla uměleckého, o jeho zárodku mnoho vyzkoumati nemůže. Než vlivem přírodních věd vrhli se učenci, uměním se obírající, na zkoumání počátků umění vůbec — u pračlověka, dokonce i u zvířete. Také s oblibou pátrají po zárodcích jednotlivého výtvoru uměleckého, považující toto zkoumání za důležitější než zabývání se dílem hotovým. A tak se stalo, že mnozí z těch, kteří se obírají Goethem, lépe se vyznají v „Prafaustu“ než v konečné podobě „Fausta“, do níž hlouběji vniknouti se nepokoušejí. Lámou si často zbytečně hlavu tím, co básník původně zamýšlel a proč od prvotního úmyslu upustil.

Vlivem Rousseauovým tvrdil Herder, že poesie prstonárodní je uměleky cennější než poesie umělá. Na scesti se dostali ti učenci, kteří při výkladu lyrické básně vycházeli od zpěvu ptačího. To, co je nám méně známo, mělo pomáhati při vysvětlování věci známější, duchovnější.

Zfekte-li se psychologie pokusu vysvětlovati dílo umělecké jako nutný následek přírodních podmínek, koná jistě dobré služby zkoumání estetickému. Vždyť duševní pochody jsou látkou a předpokladem uměleckého výtvoru. Kategorii, které stanoví psycholog, třídě zážitky duševní a snaže se pojmové ji zachytili, může použití badatel v oboru uměleckém chtěje pojmenovati dojmy z výtvoru uměleckého.

V psychologickém zkoumání tvorby umělecké je dobrým vůdcem Wilhelm Dilthey, který přihlíží hlavně k obsahové stránce. Od obsahu je třeba postoupiti k způsobu, jak je myšlenkový obsah vyjádřen, k formě. Nejlepším vykladačem formy v uměních výtvarných je Heinrich Wölfflin. O vhodné spojení metod obou učenů se pokouší Oskar Walzel, profesor university bonnské v díle zvaném „Gehalt und Gestalt im Kunstwerk des Dichters“. snaže se vyhnouti jednostrannosti estetiky obsahové i formální. Obsahem děl básnických se už dost učenci zabývali, méně jejich formou. Zkoumání formy, která bývala pokládána jen za pouhou zevní podobu díla, bylo zanedbáváno. Zkoumat formu lze se naučiti u umění výtvarných, kde už badání dále pokročilo. Poznatky tam získané nedají se ovšem prostě přenášeti na díla básnická. Forma je u díla výtvarného mnohem patrnější než u výtvoru básnického, opak je u obsahu. Otázka po vztahu obsahu k formě v dílech básnických, je velmi těžká a složitá. Zkoumání formy však prohloubí pojetí básně, neboť upozorňuje na věci, jež jinak ujdu pozornosti.

Totí asi trest obáhlého úvodu k dílu Walzelovu, o něm byla právě zmínka. Dílo to samo je estetickou, úvodní částí d. „Handbuch der Literaturwissenschaft“, jehož je Walzel hlavním redaktorem. Myšlenky úvodu ukazují, jakým směrem

se dílo nese. Jak patrně, ukazuje se tu zřejmě vítězství duchovních věd, idealismu nad materialismem, který duchovní vědy tolik zotročil.

Dodatkem bych se zmínil ještě o díle „Handbuch der Literaturwissenschaft“, jež právě vychází a dospělo k sešitu 37. Současně vychází několik jeho svazků, každý z nich je psán jiným odborníkem, univers. profesorem. Dokončen je pouze jediný „Altgermanische Dichtung“ od prof. basilejské university A. Heuslera. Střídavě vycházejí sešity svazků „Griechische Literatur“ od lipského prof. E. Betha, „Romanische Literatur von der Renaissance bis zur französischen Revolution“ od profesorů V. Klemperera (z Drážďan), H. Hatzfelda (z Frankfurtu nad M.) F. Neuberta (z Lipska), „Romanische Literaturen des 19. 20. Jahrhunderts“ od H. Heisse, prof. univ. ve Freiburgu v B., „Englische Literatur des 19. 20. Jahrhunderts“ od curyšského prof. B. Fehra.

Dílo má velký formát 4^a a je bohatě ilustrováno. Obrázky jsou dílem portréty spisovatelů, někdy barevné na zvl. přílohách, dílem rodiště jejich nebo ukázky ilustrovaných vydání, karikatury, dějiště románů a p. Pozoruhodný je zvl. svazek o anglické moderní literatuře, který je z ostatních nejuplněji vydán (dosud 15 sešitů, asi 500 str.) Prof. Fehr všimá si bedlivě i katolické literatury a píše přiznivě o jejích tvůrcích. Činí tak zvláště v kapitole „o náboženské a duševní obrodě v Anglii“. Obroda ta je reakcí duše lidové proti zpřumyslolení života. Armáda spásy, ritualismus, církev sociální, hnutí universitní, vycházející z univ. oxfordské a cambridgeské, náboženská myslitelé — to vše je předmětem rozboru. Na konec podotýká: V takovém ovzduší daří se i katolicismu. Zajímavý je po té stránce román agnostické spisovatelky Humphory Ward „Helbeck of Banisdale“. Zde se střetá agnosticismus s Římem. Než je pozoruhodné, že v románu ztělesňuje přísné katolictví nikoli žena, nýbrž muž. Volná myslitelka Laura neupoutá čtenáře, nýbrž Helbeck, horlivý čtenář životů svatých. Agnostická spisovatelka nadchne čtenáře pro symboliku i obřady svatého Říma, poněvadž se bezděky cítí za jedno s touhou své doby. Od vydání tohoto románu (1898) je prý katolicismus jedním z vůdčích motivů tvorby románové. Má v proselytu R. H. Bensonovi obratného dialektika a v Hilairu Bellocovi fanatického bojovníka (Draufgänger). O lyriku Francisu Thompsonovi rozepisuje se autor v kapitole o mystice, o G. K. Chestertonovi v kap. o dobrodružném románu a též v souvislosti s pragmatickou filosofií.

Nemohu souditi o celém díle, ale pokud je znám, je mi svědectvím velké změny v mentalitě německých badatelů, kteří dříve ze samého nadšení pro protestantismus hodnot katolicismu přezírali. Je to důsledek odklonu od materialismu?

F. S. Horák.

DURYCHŮ V SVATÝ VÁCLAV.

Nové Durychovo drama „Sv. Václav“¹ obralo si za předmět tragickou událost českých dějin z 28. září 929, tutéž, již věnování jsou i Vrchlického „Bratři“. Spor dvou bratří Přemyslovců, Václava a Boleslava, jenž skončil zavražděním Václavovým v osudné ráno po svátku sv. Kosmy a Damiána, tu i tam je vsazen v historický rám, leč s velikým rozdílem. U Vrchlického je to rám široký, barokový, neboť je do něho směstnáno celé desetiletí. Vrchlický hovorným svým veršem začíná událostí, kdy na sněmu Vyšehradském byl odhlasován tribut 120 volů a 5 set hřiven stříbra, obsahuje dále radu Boleslavovu s lechy a vladykami o odstranění Václavově, již předchází vzrušená scéna v podhradí Boleslavova hradu, při níž Boleslav protkne odbojného vladyku Krajslava, jehož dceru Bělu později pojme za manželku. Následuje legendární historická scéna boje Radslava zlíckého s Václavem, kvas na Boleslavi, kde politický odpor Boleslavův vůči Václavovi se komplikuje zárlivostí Boleslavovou na Václava, o němž se mylně domnívá, že miluje jeho manželku Bělu, následuje smrt Vá-

¹ *Jar. Durych: Sv. Václav* (Kvas na Boleslavi). Hra o 3 jednáních. Nákladem Společnosti „Rozmach“ (Lad. Kuncit) v Praze 1924. Vytiskla Lidová tiskárna v Olomouci. Upravil V. H. Brunner.

clavova a drama končí odražením útoku německého Otty, jenž přišel mstit vypovězení ročního tributů, a poznáním bludu Boleslavem stran lásky Václavovy k Běle a jeho pokáním. Rám dramatu Durychova naproti tomu je uzočká ovruba, z níž vystupuje jediná událost markantními rysy úhlem načrtnutá: Kvas na Boleslavi a to, co mu bezprostředně předcházelo — příchod Václavův na Boleslav, a co po něm následovalo — vražda Václavova. Kdežto u Vrchlického je podstatným motivem vraždy zárlivost Boleslavova na svoji ženu, je u Durycha motivem historický fakt nenávisť k Václavovi pro jeho politiku k Němcům a lásku k církvi a touha Boleslavova po trůnu. — Vrchlický spokojil se pouhou zprávou o zavraždění Václavově, u Durycha je předvedena i scéna vraždy sama. Má to svoji výhodu i nevýhodu, ale spíše nevýhodu. Snad tato scéna je to jediné, co mělo být jinak řešeno. Při premiéře v Olomouci, dne 3. prosince minulého roku, působila scéna, kdy Hněvsa, Živsa a Týra utloukají Václava na schodišti chrámovém směšnými, divadelními pohyby, nechtuně. V mnohém byla setřena grandiosnost a jednodlost celku. Snad mohla se scéna zavraždění obětí za kulisami a mrtvý Václav mohl být přinesen lidem na nosítkách, bylo by se tak získalo na estetičnosti. Leč to je věc režisérova. Jak si autor sám věc představoval a jak se při čtení scéna vybavuje, ovšem je jistě nesnadno srovnati se skutečným dojmem s jeviště, který při jiném snad provedení, na větší scéně, bude mít také svůj účín, ale v Olomouci zklamal.

Durychovo drama je kabinetním kouskem psychologické analýse. Postava Boleslavova je sice záhadná a do poslední chvíle nevíte, jak se rozhodne, leč právě tato jeho nerozhodnost, toto balancování, toto marné utajování vnitřního žiravého plamene je živlem, jenž v napětí udržuje diváka, jsouc nakresleno mistrnými tahy zkušeného psychologa. Ostatní postavy dramatu jsou rovněž jasně, dle potřeby, plasticky podány: kající, o životy svých dětí stále se chvějící Drahomíra, andělský panenská Přibyslava, čistý, osobně statečný, silný a suggestivní zjev knížete Václava, štvavý intrikán a zarputilec Hněvsa, surový Týra, jidášský Živsa a oba kněží: boleslavský Pavel, slovanského ritu, ženatý, chorobnou touhou po stolci biskupském, zbabělostí zatížený a pražský Krastej, asketa, muž hluboký a neohrožený.

Drama je rozděleno ve tři akty. První je dramaticky nejučinnější napětím před příchodem Václavovým, jeho objevením se a intrikami vladky. Druhý, jenž léčí kvas, připravuje děj k dramatickému vyvrcholení, jež nastane v aktu třetím, a je pln krásných lyrických scén a míst, která uchvátí čistotou svých ideí a jedinečností svého podání. Přibyslavino přiznání se k panenství i v manželství, obhajoba Václavova panictví, jehož dětmi je národ celý, scéna s pannami, dýchající rosou vůni jarního rána, vypravování Krastejovo o andělech Václavových, zápasy a hry na nádvoří, urážka Přibyslavy Hněvsou a její odchod, toť útek z perel nesmírné ceny. Zde také ke konci otázku Boleslavovou ke knězi Pavlovi: „Jest tu někdo, kdo by byl *hoden* smrti?“ která však svým jinotajem působí dvojmocně, se připraví krize třetího jednání, po níž následuje krvavé rozuzlení. Třetí jednání uvádí diváka na prostranství před kostelem sv. Kosmy a Damiána za noci k ránu, do společnosti tří vladky spiklenců, kteří konečně Boleslava přemluví k ohavnému činu a když se mu nezdáří, sami dílo dokonají. Jednání tomuto by prospěla větší úsečnost a spád.

Durýchův „Svatý Václav“ je čin. Družina literární a umělecká v Olomouci svého času vzala si za úkol podatí naše spisovatele, aby historickými romány, či dramaty vsutku umělecké ceny a hodnoty osvětili doby českých dějin slavné pro církev a užitečné pro národ, aby se paralysovala snaha po bagatelisování katolického vlivu ve vlastech našich a po vynášení všeho, co je proti církvi. „Svatý Václav“ je začátek, jenž snese kritiku i nejpřísnější. Jeho jádrná, hutná forma, jeho fluidum, jeho břitká krása povahové lícné, jakýsi opar grandiosních ideí čistě a nově ražených, gradace výrazová a nesmírná myšlenková naplně, která prorocky vyzývávé hledí do budoucnosti i minulosti často očima přítomnosti nestírajíc historického rázu, vše to činí „Svatého Václava“ studnicí, zrcadlem a knihou, jarní radostelstí plnou vonných květů, slibujících ovoce života. Je úhelným kamenem budovy, která je autorem budována veškerými jeho snahami a již je tolik potřebí, aby v ní zasedl celý národ k společnému stolu. *Efes.*

PŘÍRUČKY LITERÁRNÍCH DĚJIN ČESKÝCH.

Josef Hronek: Katolická literatura česká přítomné doby. Str. 50. Cena Kč 10.—. Vydala Československá akciová tiskárna v Praze. — **Literatura česká.** Orelské příručky, č. X. Str. 36. Cena Kč 1.40. Praha 1924. — První spisek není pouhým otiskem článku v „Kalendáři katolického duchovenstva“ (1924); pan autor, jemuž při této práci urovnal poněkud cestu známý Bitnarův náčrtek, některé statě značně rozšířil (na př. o Bouškově), některé zjevy vhodněji umístil a doplnil všude až do nejnovější doby, takže knížka jest opravdu cennou příručkou a dobrým vodítkem pro každého, kdo se chce podrobněji seznámiti s nejrůznějšími směry dnešního katolického písemnictví. Autor sám jest uznávaným a spravedlivým ke všem proudům i významným pracovníkům všech oborů. Bylo by však snad dobře věnovati odstavce také literatuře dramatické, jež se začíná v posledních letech vyvíjeti, zvláště když není zmíněna ani při Ronajovi (17) ani při V. Bělohávkovi-Svatohorovi (43). Několik menších nedopatření, snad i tiskových, snadno si čtenáři oprávi, na př.: A. Thein (místo J., 25), Fr. Hanzelka (místo A., 36), Václav Bělohávek (místo Karel, 43), dvojitý rozdílný rok narození u Jos. Vinaře (správný je 1876) a j. Rozšíření knížky bude na překážku nepoměrně vysoká cena: 50 str. za Kč 10.—, kdežto na př. nové vydání Šimkova „Přehledu dějin č. l.“ stejného formátu, ovšem jednodušší úpravy, ale čtyřnásobného rozsahu, stojí Kč 12.—.

Ráz druhého spisku Hronkova jest určen jeho účelem: je to příručka pro osvětovou práci orelskou. V šedesáti odstavcích podává stručně a věcně přehled celých dějin české literatury, věnuje při tom náležitou pozornost také literatuře katolické. Jest si jen přáti, aby bylo této příručky při výchově orelské používáno aspoň tolik jako příruček z ostatních oborů! *M.*

Dr. Fr. Šimek: Přehled dějin české literatury od počátku literárního tvoření až po naše časy. Vydání osmé, nově přepracované. Stran 202. Cena Kč 12.—. Nakladatel Jan Svátek v Praze 1925. — Dočká-li se naučný spis v několika letech osmého vydání, je to jistě důkazem aspoň jeho — praktičnosti. Dr. Fr. Šimek určil výslovně své dílo „pro potřebu školní a obecních knihovníků“, a tomuto účelu také dostatečně vyhoví: jest přehledně uspořádáno a při veškeré stručnosti obsahuje celkem dosti látky. Že nevyhovuje vždycky tomu, čeho my žádáme od spravedlivých literárních dějin, bylo řečeno, tuším, již při dřívějších vydáních. Nové vydání, třebaž jinak přepracované, nepřinášá v této věci větších změn. Správně zafazuje autor do celkového vývoje naší literatury hnutí Katolické moderny a věnuje poměrně dosti místa Bouškově, X. Dvořákovi a hlavně Baarově. Za to opomíjí úplně jako básníka Dostála-Lutinova: uvádí jen jeho jméno jako redaktora „Nového Života“. Další vývoj katolické literatury mu asi zcela unikl: zná jen „Týn“, který prý vychází redakcí Jiřího Karáska ze Lvovic... Nezná ani jména Jaroslava Durycha, až věnuje po několika řádkách i Mil. Jirkovi, Václ. Křoftovi a j. jistě mnohem méně významným básníkům. Snad další vydání užitečně jinak příručky doplní i tyto zbylé mezery, zvláště když bude již autoru možno přesně se informovati o katolické literatuře v Bitnarově „Rukověti“. *M.*

Z NOVÉ ČESKÉ POESIE.

Antonín Šrámek: Křehká kofist. Básně 1922—1924. Vydal Ant. Odehnal v Brně 1924. Stran 49. — **Jaroslav Hora: Opuštěná cesta.** Sbírká veršů. Vydáno fondem Julia Zeyera při České Akademii věd a umění 1924. Stran 63. — **Jan J. Laichter: Berlín** a jiné básně 1921—1922. Nakladatel Fr. Borový v Praze 1924. Str. 43.

O těchto třech básnících je možno hovořiti najednou, neboť lecco v jejich verších pokouší k přímeru, takže by ani nebylo obtížno prokázati jejich ideovou přibuznost. Všem je společno panteistické pojetí světa. Šrámek na příklad si libuje za slunečného dne, že je „pánbůh“ mezi námi, a ujišťuje, že je lepším

učedníkem Božím, kdo se podivuje záplavě slunečního světla než kdo vzpomíná Božích příkázání. Hora je trochu reflexivnější: axiomata starých hylozoistů ožívají v jeho verších o smrti:

„Všecko je změna. Obnova starých jar.
Všecko je pásmo, proud, vření, vlání.
Podoba, nový tvar.
Přec jediné vůle uskutečňování.
Nic nezaniká. Nic se nezničí.
Všecko je nekonečné,
všecko je věčné,
všecko je láska,
všecko je bůh.“

I Laichtra inspiruje slunečný den k nadšenému výkřiku bezvadné víry v jedno a vše:

„ἔν κχι πᾶν,
přes pole i lán
tu hoří
v jediné písni a tvoří
šleňový oceán
ἔν κχι πᾶν.“

Nedivno, že všichni tři jsou milovníky přírody, ctíce ji ovšem každý po svém. Šrámek v ní hledá obrazy k svým trpkým náladám a hořké erotice a lék pro duši zmučenou, zbožně naslouchá, jak mellice a šípky se kývají větrem, i jak štávy lesní se hýbou v bodláci a hloží, dobře zná

„... lesů hojivý dech,
jenž roztančí kouty
a utkví do noci na ústech,
hahou! šumot ptačích křídél
nad ztrnulým žitím nenadále.“

Hora naopak nalézá v přírodě veselí a jas, či lépe, promítá do ní radost své duše a touhu po životě, neb chce jíti

„za písni veselou,
úsměvy žen, za tichým krokem jich,
sledovat krásu a radost a smích —
o, žít!“

Svět se mu zdá milým a krásným:

„Velebně jako zvon nedělní
svět
vstříc mi zní
ke slavné pobožnosti práce.
— Dobrý den — dobrý den —
srdce mé na lidi volá tíše a sladce.“

V masce tuláka pje své písni veselé a také jeho erotika je žhoucí a cudná, pastorální a pokorná. U Laichtra se jeví láska k přírodě záporně — vášnivým odporem k civilisaci: nazývá ji kukačkou, která člověka z hnízda vypudila. Odpor ten vrcholí ve výsměšných a hněvných slokách o velikém městě, jež pokládá za stoku hanebnosti, hřichu, lži a bestiálnosti, chrám dáblův a výtvar pekla. Vítá smrt Erzbergrovu, vítá berlínskou revoluci a spojuje hněv svůj s hněvem lidu. Hora by nebyl schopen takové nesmířitelné nenávisti. Miluje

venkov, jeho patriarchální rozsevače, miluje přírodu více než město banální a hříšné, rád postojí někde na opuštěné cestě

„stranou finčících vozů, spěchu drah
hlučící ulice opodál,”

ale i tam stojí rád a tich naslouchaje městu z dále:

„bez stesku a vesele
na lásky vzpomínám zrazené, nevěrné přátele
a z lyrického akordu toho zase rád se vracím tiše
do hluku dne.”

Byli v antice básníci, kteří považovali za svůj úkol poučiti o původu bohů i vlastnostech světa. Jiní učili umění milovati, jiní umění ryby lovit. Těchto nároků na pěvce své doby nečiníme. Nechceme, aby filosofovali, ale aby plakali nebo se smáli. Aby nám vypravovali své city a nálady, své lásky a nenávisti. O myšlenkové jádro jejich výtvorů nedbáme příliš. Snad neprávem. A kdybychom dbali, musili bychom jim často vytýkali mlhavost a nedomyšlenou povrchnost v názorech na Boha a na lidi. Třem našim básníkům panteismu bychom musili připomenouti, že svět je sice podobiznou Boha, takže z věcí viditelných diskursivně poznáváme věci neviditelné, ze světa viditelného Boha neviditelného, avšak že mezi světem viditelným a Bohem neviditelným je propastný rozdíl: vždyť Boha si můžeme mysliti správně jen jako vnějším, naprostou, nutnou, věčnou a rozumnou příčinu světa. Varujeme-li se ztotožnění Boha se světem, nic ovšem nepřekážá, abychom nectili Boha ve světě, ať civilisovaném či necivilisovaném: Bůh se v něm jeví. A jeví se netoliko v přírodě, ale i v civilisaci. Ač předobře známe stíny civilisace a nehodíme jí oslavovati po způsobu civilizačních básníků, přece se zdá, že vznešenosti Boží nehlásá jen sluneční jas nad červnovými poli, ale i netvorné jeřáby finčící v přístavišti, a o Bohu že nám nemluví toliko polní lilie a nebeské plectvo, ale i lokomotivy, tovární komíny, parníky a baggery.

Některí moderní básníci rádi užívají obrazů a symbolů z katolické liturgie, reminiscencí z biblické dějepravy a lidových představ náboženských. Není třeba říkati, jak je to někdy nevkusné a podivné. Praví-li na příklad Šrámek, že

„v poledne na každém poli, na každé stráni
nastalo všech srdcí pozdvihování,”

nebo Laichter, že „Unter den Linden“ v Berlíně

„nastane veliké proměňování:
každické tělo změní se v chleba,
kterého nové myšlenky třeba —
ve víno krev se promění
pro opojení
vítězné luzy
pro snění nová
pro nové činy a pro nová slova,”

nemůžeme říci, že by takové obrazy byly zdařilé a krásné, poněvadž tertium comparationis jejich je domyslitelno jen z posvátného dojmu, jež budí zbožná účast věřícího křesťana při nejsvětější oběti. Velcí básníci užívali náboženských motivů s chvěním a úctou. Neodvažovali se házetí perly prasatům aniž píti z nádob ulopených v Jerusalemě. Verlaine praví v předmluvě k *Sagesse*, že slávou nejdražší mu bude, neurazí-li svými verši jemného citění katolického (nulle dissonance n'ira choquer la délicatesse d'une oreille catholique). *Dom. P.*

Z NOVÉ ČESKÉ PRÓZY.

Jaroslav Maria: Panstvo v taláru. Kniha soudců. Stran 480. Nakladem F. Obziny ve Věškové 1924. — Při četbě poslední knihy Mariovy nelze nevzpomínati největšího jeho trojdielného románu „Kyvadla věčnosti“ (1920). V postavu misantropického advokáta Horta vložil autor všechnen svůj odpor k povolání, jež nutí člověka hájiti u soudu i největších zločinců a přivádí až k pesimistickému výkřiku: „Pakáž je všeska lidská společnost... Každý tvor je zázrak přírody, ale člověk, tof nejzuričivější bestie!“ K podobnému názoru dospívá také jeden z hrdinů této „Knihy soudců“ — Tesaf. Nehezky, v manželství nespokojený člověk, jenž trávi většinu noci ve vykřičeném domě a u soudu pak každému obžalovanému hledí pomoci, mění se, když ho lehká holka opustila, v pořádného manžela a přísného soudce. Svěmu představenému vysvětluje pak tuto změnu: „Aby mohl soudce poctivě odsouditi, musí býti přesvědčen, že člověk je tvor zlý... Řekl jsem si: Svět je jediná špatnost a zrada, spolehnout nelze na nikoho. Usadila se ve mně trvalá zášť a jen její ponoukání činí ze mne znamenitého soudce. Každý je vinen, nikomu nevěřím, z každého vytáhnú, čeho potřebuji, a trp!“ (455).

Než tento Tesaf není již zoufalým, pesimistickým hrdinou z „Kyvadel“: za jeho slovy ukrývá se trochu ironického vsměchu, ale ještě více bolesti zklamaneho lidského srdce. A tento dvojitý ráz nese na sobě celá kniha Mariova. Vysmívá se často hodně útočně oně lidské spravedlnosti, jak jí představuje státní soudnictví: na dlouhé řadě nejrůznějších typů ukazuje, že i soudcové jsou jen lidmi podléhajícími všem lidským slabostem, pudům a vášním, a to nejen v soukromém životě, ale i při výkonech svého úřadu. Vypravuje velmi podrobně o dvou takových případech, kdy zjištěný defraudant za pomoci výmluvného advokáta jest osvobozen a člověk, jenž vlastně nic nespáchal, odsouzen a tak zničen i mravně pro celý život. Autor, advokát, jenž měl přiležitost nahlédnouti za kulisy soudního jednání, odhaluje někdy až nemilosrdně jeho povrchnost, lpění na formalitách, pedanterii a účinky osobních vlivů, jež do něho leckdy zasahují.

Za těmito útočnými satirami, v nichž nešetří ani advokátů ani jiných úřadů, chvěje se často bolest jemně citlivého srdce spisovatelova, táž bolest, jaká vyznívala z jeho „Spravedlnosti“ i z „Lukrezie“, z „Kyvadel věčnosti“ i z „Tajnosnubných“. Není to však onen zárodkující blahodárný žal křesťanský, o němž zpíval Verlaine a jež tak často prožívají upřímně větčí duše: Jaroslav Maria jest i zde zásadním fatalistou, je přesvědčen, že světem vládne jakási síla, s níž nelze člověku bojovat a jež se mimo jeho vůli vyvíjí v jakási železná, pustošící kola, valící se slepě do předu. Proto většina významnějších figurek jest jen třáskou v rukou nelítostného Osudu, proti němuž marně se brání, oběti zevnějších poměrů a celého ovzduší, do něhož je Osud postavil. Sedlák Malena, jež světská spravedlnost zničila, sám o sobě to v zoufalství dozrává, nejdůležitější pak ukázal autor tragiku takového zmařeného lidského života na soudci Manželovi: obětoval úřadu všechno své osobní i rodinné štěstí a teprve když smrti synovou otevřela se na okamžik věčnost, zjeví se mu v plné nahoře prázdnota a nesmyslnost dosavadní honby za kariérou a z úst dere se mu zoufalý výkřik: Stát jest upřr — úředník, který mu obětuje zadarmo jen špetku nadšení, je zločinec... A sotva se trochu uvolní tato pouta státní služby, propadá starý ledivý muž otroctví ještě horšímu, nepřirozené lásce, jejíž hrůza dohání ho napolo k sebevraždě... A tak tíha osudovosti a kletba lidských vášní prosycuje ovzduší i této knihy Mariovy, neradostné a přece na mnohých stránkách tak lidsky jímavé, často dramaticky vzrušené a jinde zase rozvleklé příliš podrobným líčením na př. soudních případů i výjevů patetických spíše do sexuální pathologie. M.

Josef Jahoda: Duše domu. Obálka a výzdoba Adolfa Doležala. Stran 280. Knižny „Brána“ svazek I. — **Jan Grmela: Tanečnice.** Prózy. Obálka B. Krsa. Stran 100. „Brána“ svazek II. — **Tylda Meinecková: Hrdinové a bankrotáři.** Prózy. Obálka Adolfa Doležala. Stran 240. „Brána“ svazek III. Nakladatel A. Král, Praha-Smíchov 1924. — První tři svazky nové knihovny, vydá-

vané ve výkonné úpravě za redakce mladého básníka J. Grmely, přinesly vesměs knihy původních drobných próz, z nichž je patrné, že knihovna nemíní se vázati určitými směry uměleckými, tím méně pak oblíbenými dnes dělidy „generací“. J. Jahoda, zástupce starší „generace“ našich beletristů, sotva již změnil svou fyziognomii, jak ji známe z dlouhé řady dřívějších knih. Byly-li některé z nich opravdu jen nahodilými sbírkami drobných feuilletonistických prací bez jednotné myšlenky nebo nálady, takovými „přelety“, jak nazval jednu z nich, náleží „Duše domu“ k oněm jeho knihám, v nichž seskupuje prózy aspoň látkově nebo náladově příbuzné a jež pak rád označuje nějakým vystižným latinským heslem. Zde jsou to slova Ovidiova: *Blando patriae retinebar amore*. Autor lne jistě celou duší k rodnému městu, bohatému starými památnými domy, stejně jako většina jeho hrdinů: nemohou se odloučiti od svých domů, utíkají se do nich, když marně hledali štěstí ve světě, a často uzavírají se v nich před lidmi jako podivní samotáři, aby tam ukryli svou lásku nebo své utrpení. Celé rodinné tragédie jsou mnohdy lapidárně zachyceny v drobných Jahodových črtách — vedle příběhů až příliš všedních a zbytečně hovorných. Dlouhá řada sverázných i známých již figurek z minulého století se všemi těmi maloměstskými ctnostmi i nectnostmi: autor staví je na scénu většinou s mílým, shovívavým úsměvem, jenž se však mění nejednou také v ironii a satiru.

Milují-li Jahodovi lidé své patriarchální město se starými domy, děkanským kostelem a sousedskými tradicemi, jsou hrdinové dvaceti drobných próz Grmelových naplněni skoro vesměs odporem k městu. Není to ovšem již idylické městečko minulého století, není to ani moderní město práce a čilého ruchu, škol a továren: vidíme je tu skoro jen večer a v noci, kdy se otevírají bary a kabarety, kavárny a hospody a lákají venkovské hochy a dívky i umělce a všelijaké trosečnický, kteří vycházejí do ulic hledat dobrodružství, sestupují do propastí města — a pak otráveni se vraždí nebo nespokojeni se vracejí domů, aby se těšili klidem přírody, čistotou květin a ševcím řek. Smutek takových bolestných, městem na chvíli oslněných duší a jejich touhou po klidu venkova neb aspoň po štěstí tichého pracovitěho života v zapadlé předměstské uličce vyslovuje mladý spisovatel velmi pěkně — až na některé stylové umělkovanosti a násilnosti.

Také T. Meinecková projevila ve své nové knize zvláštní pochopení pro jemné, od celku odlišné povahy, trpící nějakým bolem nebo postižené krutě těžkým životným osudem. Hrdinové, které takto vylčila ve 12 povídkách této sbírky, jsou skoro vesměs prosti venkovství nebo maloměstští lidé, kteří nesou trpělivě a mnohdy až rekonně své rány a bolesti — a vedle nich druzí, kteří jdou tvrdě za svým sobeckým cílem nebo za svou vášní, ztroskotávají a končí v řece nebo v blázinci: bankrotáři... Příběhy samy nesnaží se upoutati čtenáře dějem, někdy dosti nepatrným, ale většina přece dojmá opravdovým lidským soucitem a jakýmsi mužným tónem, jimž se spisovatelka uchraňuje známé ženské sentimentality. *M.*

Jan Vrba: Bažantnice a jiné obrázky z přírody. II. vydání s obálkou a cyklem kreseb K. Welnera. Stran 200. Cena Kč 18.—. Nakladatel A. Král, Praha-Smíchov 1924. — **Dražinovská hora.** Cyklus obrázků z přírody. Obálka B. Krsa. Stran 424. Nakladatel týž. — Obě knihy druží se vhodně k ostatním četným již souborům „obrázků z přírody“, v nichž je mi Vrba milejším než ve svých románech: jeví se tu jako básník, jenž žije v nejužším styku s přírodou, snaží se pochopiti každé její hnutí, vycítuje jemně její něhu i hněv, radosti i smutky a hovoří s ní i se všemi tvory jako s bytostmi obdařenými nejen životem a citem, ale i rozumem. Protestuje přímo proti lidskému pojmu „neživá příroda“, neboť prý i každý kámen má svůj utajený život, a nechápeme-li toho, je prý tím vinno obluzení smyslů, ve kterém jsme zajati. Jdeme přírodou jako němí, slepí a hlouzí, neboť jsme ztratili nejobsažnější smysl, který byl lidstvu druhdy dán: pocit bratrské souznělosti ke všemu, co je kolem nás. Autor směje se nejednou školským, čítankovým i učeneckým moudrostem a tvrdí, že nejnepatrnější koutek země, jakým je třeba Dražinovská hora, poví nám v několika týdnech víc, než nejmoudřejší knihy — blížíme-li se ovšem k přírodě s pokorou a láskou v srdci.

Poslední básník jistě má, a tak dovedl objeviti a ve svých kresbách zachytiti leccos krásného, co jinému zůstává utajeno, ano dovedl poznati krásu i tam, kde všichni ostatní vidí všednost nebo i škaredost.

Není ovšem divu, že v přírodě cítí básník živěji i přítomnost Boha, že s ním nejednou rozmlouvá a uvažuje o smrti, o věčnosti a nesmrtnosti. Netřeba jistě bráti všech těchto projevů doslovně, jsou to často zase jen prchavé nálady básníka, jenž se kofí hned pohanskému „Velkému Panovi“, hned zase parafrázuje blahoslavenství „sladkého Rybáře Duší z Galileje“, podivuje se v přírodě dílu Božímu a zase hrozí sevřenou pěstí věži, pyšnému prý znamení lidské pýchy, vyznačujícímu zřetelně poblouzení lidské touhy atd. Dává-li básník i hrdinovi nejdlejší povídky první knihy — bažantovi — „meditovati“ o věčné spravedlnosti a jiných záhadách, vyčítati si večer, že zřehšil, buditi „pravou lítost a činiti pevně předsevzetí“, ba mluvíti zrovna slovy Pisma — je to přehnaný důsledek častěji vysloveného názoru o inteligenci zvířat. Ale přiznávám, že nejmilejší je mi Vrba tam, kde neupadá do podobných reflexí a prostě vypravuje, co viděl a zažil na svých potulkách přírodou. „Být myslivcem a básníkem — to se někdy po čertech špatně rýmuje,“ píše na jednom místě. Což teprve chťti býti ještě — filosofem! M.

Vlasta Javořická: Bez lásky. Román. Stran 239. Cena Kč 15.—. — **Dvojit jaro.** Román. 2. vydání. Stran 191. Cena Kč 9.—. Nákladem Československé akciové tiskárny v Praze 1924. — Vlasta Javořická nastoupila s úspěchem dědictví Vlasty Pittnerové. Zná také dobře lid na pomezí českomoravském — a má nad svou předchůdkyni ubytovanou již dlouho v Praze, výhodu, že žije stále mezi ním a není tak omezena jen na reprodukci vzpománek z minulých let: čerpá také opravdu náměty ke svým pracím z nejnovější doby, válečné i poválečné, jako je tomu i v obou právě vyšlých románech. Vedle toho má i bohatší obrazivost a pružnější styl než klidná vypravovatelka přeběhu ze žďárských hor a z maloměstského prostředí šedesátých let minulého století: její povídky a romány jsou většinou plny rušného děje, jenž se přirozeně vyvíjí, ale také zajímavě zaplétá, vzrušuje i dojmá a tak upoutává čtenáře, který toho všeho právě žádá po své knize a nehlédá nějakých vyšších uměleckých hodnot. Javořická jde dále než Pittnerová také v užívání dialektu a někdy až v naturalistickém líčení situací, jimž se autorka „Jindry“ opatrně vyhýbala. Oblíbenost u čtenářstva a žádosti redaktorů i nakladatelů nutí ji však patrně k velikému spechu při práci, což se jeví neblaze zvláště v nebalé stylistické úpravě novějších knih: je tu nebezpečí hyperprodukce, jež zmarnila již nejen talent! — „Dvojit jaro“ jest označeno jako 2. vydání, zatím však na titulním listě zůstal letopočet: 1920. Boh. J.

POZNÁMKY A ZPRÁVY.

Fond Karla Dostála Lutinova. Myšlenka nenalezla u nás takového ohlasu, jakého jistě zaslouží a jakého jsme také očekávali. Proto jest tím radostnější čin dobře u nás známého amerického redaktora *Hynka Dostála* ze St. Louisu: zaslal našemu pokladníku L. Zamykaloovi na fond dar 10 dolarů (t. j. asi 300 Kč) a doprovodil jej slovy, jež zaslouží, aby byla otiskána i v naší revui — pro památku zesnulého i pro povzbuzení ostatních. Píše v dopise ze dne 24. prosince 1924:

„Můj přemilý pane kolego! Čtu právě v „Našinci“ článek: „Jak uctíme památku K. Dostála Lutinova.“ Ano, to

bude nejlepší účta pro něho, bude-li jeho drahého jména užito k utvoření fondu pro udílení cen nejlepším katol. českým spisovatelům. Duše jeho jistě z myšlenky této se raduje. Měl jsem Lutinova rád jako kněze, literáta-básníka, nadšence pro věc katolicko-kulturní a fezavého apologetu, který neznal bázně, neboť pavezou bylo mu Jméno Páně. V letech 1919—1920 a 1922 poznal jsem jej i jako politika přímého, ne dvojjazyčného „diplomata“. Homo justus — člověk spravedlivý byl! V jeho povaze bylo così vysoce vznešeného, řekl bych antický aristokratického, ač při tom se netajil,

že je rodem, krví upřímný celý náš Hanák. V hájení svaté Pravdy neznal ohledů a fidil se oním vzletným: „Fiat justitia, perreat mundus — Staniz se spravedlnosti, i kdyby svět zhyнул.“ Pro toto vše jsem jej ctil a upřímně miloval — a ještě i pro jiné věci čistě privátní. Byl to gentleman v římském kolárku. Kromě toho byl můj soujmenovec, kolega-redaktor a, jak Vincórek píše, jedno drohy. A tož po tomto dlouhém úvodě přicházím k praktickému puntíku a na ten fond posílám 10 dolarů, jež vkládám do tohoto doporučeného psaní. Dostanete za ten papírek asi 300 Kč. Kdyby všichni „dobří“ Dostálové, a je jich v Čechoslovensku dosti velká úroda, přibližně tolik dali, byl by zde hned pěkný fond a naši katol. literáti na to konto mohli by bráti už zálohy a kouřit regalitas nebo aspoň trubka a při tom s úsměvem psát více optimisticky, než jak posud se děje. Vložte do duší našich pěvců i spisovatelů více radostného slunečna, aby i národ měl více naděje a radosti.“

Obětavost. Leckdy se u nás zehrá na známý, duchem „česko-bratrským“ vedený brněnský list „Nový lid“, ale neškodilo by, kdybychom se od něho také leccemus — učili! Sudte sami: Vydavatel před krátkou poměrně dobou položil základ k fondu, jehož úroků by se užilo každého roku na podporu nadějných umělců a na ceny pro spisovatele a kulturní pracovníky v duchu Masarykově. Z drobných většinou příspěvků čtenářské obce „N. lidu“ vzrostl fond již na — 130.000 Kč. Nyní pak vydáno heslo, aby k oslavě 75. narozenin p. presidenta byl fond doplněn na — jeden milion Kč! Ze heslo nevyzná na prázdno, možno souditi již z faktu, že nedávno čtenáři téhož listu sebrali pro Rusy trpící hladem půl milionu Kč. My jsme byli mnohem skromnější; přáli jsme si pro fond K. D. L., jenž má podobný účel jako „milionový fond „Nového lidu“, sebrati do roka aspoň — 25 tisíc Kč! Pochopíme význam literárních a kulturních pracovníků tak jako naši ideová odpůrci? Věnujeme i jim aspoň část své — obětavosti, která se v jiných oborech již tolikrát projevila?

Kavárna, bar a — literatura. Moderní česká literatura odstěhovala se

do barů a kaváren — tak tvrdí jeden „Apollona“ Jan Klepetář, a má jistě v leccemsa pravdu. Básníci, písaři své básně na účty sklepníků, jsou dle něho romantiky, ovšem poněkud jinými než na př. Mácha: je to také pohodlnější sedět u stolu při sandwichi než potulovati se po troskách a rozvalinách s poutnickou holí za hromů a blesků. Dik této pohodlnosti nalezla tolik místa v české literatuře — prostitutka. Všechna ta melancholie, kterou byla obdařena, je banální melancholie, jakou pocituje barový literát k ránu. Moderní literatura vyznačuje se touhou po banální nádhře, po pomalovaných stěnách a barevných lustrech, namalovaných tvářích a namalovaných rtech, po ženách zdánlivě zkušených životem a po zážitcích, které fingují životní zkušenost . . . U takových literátů literární dílo neznamená naplnění a realizaci vnitřních přebytků, ale daleko spíš čin kavárensko-společenský, neboť v kavárně jest opět o čem mluvit, je páda k novým literárním klepům . . . Z takového prostředí nemůže ovšem vyrůsti skutečné umělecké dílo. Bar a kavárna neobohatily českou literaturu. Přivedly ji naopak do situace, z níž je prozatím jediné východisko: útek z barů do luk a hájů a z kaváren na zamrzlou Vltavu. „Ven z barů a kaváren! Napojte literaturu opravdovým životem, zjte nejen mozkem, ale i srdcem, uvolněte své duchovní schopnosti spoutané nikotinem a alkoholem! Pak zrodí se u nás velká a silná literatura . . .“ Snad smíme věřiti, že autor sám nepsal tohoto článku — v pražské kavárně . . .

Jen kladná tvorba náboženská může být průbojnou v době jako jest naše, kdy lidstvo má v sobě všeho druhu soumagneovštiny až po krk — píše redaktor „Kritiky“ (1925, čís. 2.) Rud. I. Malý ve svých poznámkách k pověstné rouhavé hře „Příští Mesiáš“, jež nadělala v Praze tolik povyku. A dodává: „Leč ta právě [t. j. kladná tvorba náboženská], jak toho máme velmi výmluvné doklady, je dnešními vládnoucími osobami a žurnály *umlcována*, a projevy o ní i tajně „konfiskovány“. Je to „censura“ sice tajná, ale tím horší . . .“

ARCHA

MĚSÍČNÍK PRO LITERATURU,
UMĚNÍ, KULTURU A ŽIVOT

ROČNÍK XIII.

OBSAH 2 ČÍSLA

Vilém Bitnar: Antonín Podlaha literárním historikem.

Frant. Boh. Dérda: Jak mofe hluboké . . .

Kar. Procházka: K jubileu J. B. M. Dra A. Podlahy.

Rhabanus Maurus: Hymnus.

Em. Masák: Šimon Stylita.

Anton Vodník, přeložil Otto F. Babler: Z „Vigilií“.

Josef Mottl: Ozvěny.

Josef Hanák: Náboženský a mravní problém v novější francouzské beletrii.

Josef Bartuška: Balada o bludném kameni.

Jan František Hruška: Proč jsem neodpadl a neodpadnu.

Lad. Zamykal: Studentský deník Františka Skalíka.

OKNA:

Valoušek: Vzpomínka poutníkova.

Skála: Intuitivní publicistika.

Z nové poučné literatury.

Z nové krásné literatury.

Poznámky a zprávy.

PŘÍLOHA:

Vilém Bitnar: Rukověť dějin české literatury básnické.

REDAKTOR EM. MASÁK

VYDÁVÁ DRUŽINA LITERÁRNÍ A UMĚLECKÁ V OLOMOUCI

ARCHA VYCHÁZÍ MĚSÍČNĚ.

REDAKCE.

Rukopisy a redakční výtisky buďtež zaslány na adresu
EMANUEL MASÁK,
katecheta a redaktor „Archy“ Brno-Židenice.

Nepřijaté rukopisy se vracují, byly-li přiloženy známky.

ADMINISTRACE A EXPEDICE

„ARCHY“ JE V OLOMOUCI, WILSONOVO NÁMĚSTÍ ČÍS. 16.

PŘEDPLÁCÍ SE (S PŘÍLOHOU)

ročně 43 Kč, půlročně 21⁵⁰ Kč, čtvrtročně 11 Kč. Jednotlivá čísla za 4⁵⁰ Kč.

ZA VYDÁNÍ ODPOVÍDÁ LADISLAV ZAMYKAL.

Odběratelům „Archy“.

Upozorňujeme, že k letoštnu a dalším ročníkům bude přikládána stálá příloha, a to kniha velké literární-historické ceny Viléma Bitnara „Rukověť dějin české literatury básnické“. Knihu tuto není možno prozatím vydati najednou a proto jí pomáháme do světa aspoň tímto způsobem. Příloha při letoštném ročníku bude tvořiti celek pro sebe. Jistě ji naši čtenáři uvítají s radostí a povděkem. Ovšem bylo nutno o 7 Kč předplatné zvýšiti. Doufáme, že to nikoho neodradí, aby „Archu“ si předplácel i dále. Naopak, snažně prosíme, aby právě pro tu přílohu Bitnarovu byli nám získáváni noví odběratelé. *Družina literární a umělecká.*

Nové publikace

(došlé redakci do 20. února 1925).

Znakladatelství Českomoravských podniků tiskařských a vydavatelských v Praze: J. Š. Baar, Skřivánek. Stran 192. Cena 14 Kč. — B. Brodský, Hlas krve. Stran 299. Cena 20 Kč. — Patrick Mack Gill, Skryté ohně. Přel. Jindř. Pechman. Stran 206. Cena 14 Kč. — Emile Zola, Život a milování. Přel. Karel Lužan. Stran 172. Cena 12 Kč. — Karel Rožek, Květy krve. Smích osudu. Stran 423. Cena 24 Kč.

Z nakladatelství „Činu“ v Praze: David Garnett, Dáma v líšku. Přeložil Karel Kraus. Stran 103. Cena 12 Kč.

Z nakladatelství F. Obziny ve Vyškově: Jiří Mahen, Knižka o českém charakteru. Stran 148. Cena 22 Kč.

Z nakladatelství F. Topiče v Praze:

Vybrané spisy Svatopluka Čecha. Čís. 5—6. Po 2⁴⁰ Kč.

Z nakladatelství Jos. Hladkého v Praze-Vinohradech: N. A. Lejkin, Pod jižní oblohou. Humoristický román, líčící rozmarň cestování ruských manželů Nikolaje Ivanoviče a Glafiry Semenovny Ivanových do Biaritze a Madridu, počíná vycházení v novém překladu ve 14denních sešitech po 2 Kč. Při předplatném výhody.

Z nakladatelství Jos. Birnbauma v Brtnici: Fr. Havlíček, Utrpení Páně. Pašiová výpravná hra o 5 obrazech. Str. 70.

Časopisy: „Anděl Strážný“, r. 44, č. 6. — „Argus“, r. 1, č. 9-10. „Časopis katolického duchovenstva“ s přílohou Sursum, r. 56, č. 1. Al. Jemelka: Zákon

Biskup Dr. Antonín Podlaha.

VILÉM BITNAR:

**ANTONÍN PODLAHA LITERÁRNÍM
HISTORIKEM.**

Prostředí, v němž se 22. ledna 1865 narodil v Praze nynější pražský světicí biskup *Antonín Podlaha*, určilo mnohý rys jeho rozsáhlého a mnohostranného díla. Pražská rodina Podlahova byla jednou z oněch četných domácností starobylého královského města, která na přelomu padesátých let 19. století žila tichou ekstází dovršujícího se národního obrození. Otec biskupův, inženýr Antonín Podlaha, narozený před sto lety (1826), dostal se do městských služeb pražských v době, kdy perioda českého *biedermayeru* plně rozkvétala v jemnou vegetaci umělecké, literární i společenské kultury. Dosáhnuv jako městský správce hospodářského úřadu významného společenského postavení, oženil se záhy s Aloisií, dcerkou ze zámožného statkářského rodu Černických v Sedlci u Tábora, a oba náleželi k výkvětu pražské české společnosti vlastenecké. Později, při odchodu do pense, vyznamenán byl správce Podlaha 1890 udělením měšťanského práva v Praze a dočkal se úspěchů synových, zemřel u věku 86 let dne 27. února 1912. Tento ušlechtilý muž měl všecky význačné povahové rysy své doby. Shromáždil si nejen bohatou sbírku *obrazů* současných českých mistrů, ale i sám byl dovedným kreslířem a malířem květinových zátiší, z nichž podnes se zachoval pěkný akvarel v majetku synové. V mužný věk správce Podlahy spadá i tvůrčí rozkvět znamenitého kreslíře Staré Prahy Vincence Morstadta (1805—1875), jehož akvarely a tušové kresby různých pohledů na Prahu zámožný přítel umění zakupoval pro své sbírky. Také tato kolekce zachovala se v galerii synové. Vedle obrazů byly to ovšem *knihy*, které pražský vlastenec horlivě odbíral a jež záhy vyplnily značnou rodinnou bibliotéku. Posléze styk s vybranou společností uzavíral okruh zálib tohoto muže jiráskovského *biedermayeru*.

V této dobré staropražské rodině dostalo se malému Antonínovi ovšem pečlivého vychování. Již jako hoch probíral se svazky otcovy

knihovny a byly to Hálkovy „Květy“ i „Světobzor“, potom „Památky archeologické“ a „Starožitnosti země české“, které jej lákaly vyobrazeními starých památek a vzbuzovaly v něm záhy zálibu pro archeologii a pro umění výtvarná. Odtud rodí se v něm již jeho horoucí kult staré Prahy. Prohlížel i obdivoval znova a znova pražské pohledy Morstadtovy a sám počal sbírat hojně rytiny zajímavých koutů i budov pražských. Tady počíná dráha Podlahy jako dějepisce umění výtvarných.

V otcově knihovně našel však hoch také první svazky Riegrova „Slovníku naučného“, který vycházel v Praze od 1860 nákladem Kobrovým. Sotva se naučil čísti, již listoval v této bohaté encyklopedii a mnoho podrobností literárního vědění utkvělo mu v paměti. Obrazy i knihy třibily vrozený smysl pro krásný detail, barevný odstín a historický význam uměleckých předmětů, pro půvab rukopisů i starých českých tisků, pro jemnosti stylistické. Vzácné nadání, vytrvalost a pilě v učení projevovaly se u hochy již ve škole obecné, zřetelněji pak na gymnasiu. Všechn svůj volný čas věnoval soukromě četbě vědecké literatury a tak jako žák gymnasia ve Spálené ulici tvořil si již v duši určitý ideál budoucí své práce.

Jako sextán prožil své první duchovní dobrodružství: seznámil se jako patnáctiletý hoch roku 1880 s romanopiscem a redaktorem Václavem Vlčkem. Odebíral a pilně čítal jeho „Osvětu“, která byla velmi spravedlivá k básníkům z řad katolických kněží a přinášela mnoho statí vzácné ceny obsahové. O prázdninách zmíněného roku dodal si studentík odvahy a vyhledal Vlčka v redakci. Vlček, který byl v očích hochových tehdy ideálem spisovatele, přijal jej velmi vřelě a vyběhl k spolupráci. A tak se stal mladý horlívec již o prázdninách 1880 radostiplným sekretářem Vlčkovým. Ten mu diktoval svoje redakční dopisy, dával si od něho předčítati došlé rukopisy, korektury, jakož i historická díla a staré noviny, z nichž čerpal látku a detaily ke svým spisům. Podlaha docházel k němu po všeska léta studii gymnasijských i po maturitě, kdy počal studovati práva, a za honorář, který od Vlčka dostával, kupoval si knihy vědecké. Hlavním ziskem těchto styků bylo však poučení a povzbuzení zkušeného českého spisovatele. Vlček zasvětil Podlahu do techniky korektorské i redaktorské a položil první základy k jeho cílevědomé, metodické práci.

Jako oktáván měl Podlaha štěstí poznati způsob vědecké práce Jirečkovy. S literárním historikem Josefem Jirečkem seznámil se v redakci „Osvěty“, kde mu byl představen Vlčkem. Podlaha znal Jirečkovu výbornou „Rukověť k dějinám literatury české“ z knihovny svého otce, který ji zakoupil hned jak vyšla roku 1875 u nakladatele Tempského. Jirečka překvapil hochův zájem i obsáhlé vědomosti z jeho zamilované vědy a pozval Podlahu k sobě do bytu. Ukázal mu nejen svoji vědeckou knihovnu, ale také svoje výpisky. Vyrožil mu způsob, jakým si počíná při excerpování knih a povzbuzoval jej k tomu, aby studoval filologii a věnoval se dějinám české

literatury. Jestliže Podlaha neuposlechl Jirečka úplně, vykonal přece pro českou vědu literární dílo ceny veliké.

U Vlčka seznámil se Podlaha také s českým historikem Josefem Kalouskem. Proslulý spisovatel „Obrany knížete Václava Svatého“ nabádal jinocha, aby se věnoval odbornému studiu české historie. Jiní vynikající mužové, jako básník a kritik František Zákrejs, novelista Alois Vojtěch Šmilovský a právní historik Jaromír Čelakovský, s nimiž se rovněž u Vlčka seznámil, radili mu každý po svém způsobu. Ale rodiče si přáli, aby syn Antonín studoval práva, a tak po maturitě, kterou vykonal na Akademickém gymnasiu 1883 s vyznamenáním, vstoupil na fakultu právnickou. Ale na těchto studích nebyl šťasten. Jeho ideálem bylo následovati cesty českých kněží buditelů a tak po absolvovaném roce práv uprosil své rodiče, až tito svolili k tomu, aby směl vstoupiti do semináře a studovati bohosloví na fakultě theologické. A tak se mladý Podlaha ocitl na podzim 1884 v pražském arcibiskupském semináři, kde již počal pracovati na poli literární historie.

Příště dále.

FRANT. BOH. DĚRDA:

JAK MOŘE HLUBOKÉ . . .

Jak moře hluboké
a jak pramen čisté
je učení Tvé, Kriste.

Každý stránku svou tam najde,

kdo rodi se,
kdo umírá,
či plným životem kdo žije,
neboť
učení Tvé
filosofie nejhlubší je
a nejčistší poesie.

K JUBILEU J. B. M. Dra A. PODLAHY.

(Několik vzpomínek.)

Na nedávné slavnosti ku počtě J. B. M. dra A. Podlahy, pořádané ve dvoraně strahovské za přítomnosti vzácných hostí, pravil řečník dr. Janda, že před tváří jubilantovou je mu těžko oceniti velikosti muže neobyčejných kvalit.

Podobné pocity ovládají i ty, kdož z povzdálí píší o grandiositě a monumentálnosti tvorby učencovy.

J. Hronek v „L. I.“ píše: „Pro dílo Podlahovo, které leží mimo spleť nejrůznějších literárních směrů, proudů a ideí, nutno voliti jemnější a subtilnější metody, aby byl vystižen jeho význam a jedinečnost zjevu vědeckého.“

Těžko i mně psáti. Připadám si jako ten, jemuž se dostala sličná, vzácná medaile. Obvyčejný laik neví, jak ji má vzíti do rukou, natož aby se na ni dovedl dívat. I odborník cennou medaili starožitnou s rozechvěním a s úzkostlivostí bere do rukou.

Tak si připadám, maje napsati několik vzpomínek k šedesátinám ndp. biskupa. Činím-li tak, činím tak v neumělosti své jen k laskavému vyzvání váženého pana redaktora.

V řadě oslavných článků bylo dotčeno vřele rozmanité přebohaté činnosti oslavencovy. Zde jen několik drobností — neboť víme, že při zjevech mimořádných: na př. jako byl Jungmann, Palacký, Tomek atd. i každá na pohled maličkost na ně upomínající vědeckě se zaznamenává — po případě v museu uchovává.

Mám na mysli pouze několik drobných vzpomínek na vzácnou lásku jubilantovu k umění.

Již v semináři mladistvý jubilant cele oddán byl *Růži Sušilové*, jež za úkol měla živiti v nitru boboslovců lásku k literatuře a umění. Horlivým druhem po této stránce byl mu jemnocitný kolega J. Čamra, nynější farář malotický.

Již tenkrát jsme si šeptali s údivem, že alumnus Podlaha pro jakýsi slovník odborný nasbíral mnoho českých termínů, tuším z oboru umělecko průmyslového. Po čtyřiceti letech již vyprchalo z paměti mé, o kolika tisících sloviček se mluvilo tenkrát.

Nikdy nebyl egoistický. Jestliže mnozí neradí se s jinými sdílejí o své vědomosti nebo své poklady umělecké skrývají před jinými, toho nikdy nebylo u jubilanta.

Potřebovali jste něčeho nového o hradu Okoři. Došli jste k adjunktu Podlahovi do semináře, pověděli mu přání své a než jste se nadáli, podal vám foliant rukopisný, otevřel a ukázal vám tam ze sklonku XVIII. století zápis jezuitský! Byla to překrásná pověst lidová o kvetoucím keři růžovém na skále pod hradem Okoři.

Pořádala se výstava Národopisná, Mariánská, Unionistická, Kate-

chetická, Jesličková, vesměs v Klementinu. Vzácné kusy z bohaté sbírky své umělecké zapůjčil povždy dr. Podlaha. To nebyl Petronius, známý ze Sienkiewiczova románu „Quo vadis“, jenž měl vzácnou uměleckou vázu jen pro sebe a pro nikoho jiného. Raději před smrtí svoji rozbil ji, než aby se někomu jinému dostala a jiný se z ní mohl těšiti. Ba aby propagoval lásku k umění náboženskému i u jiných, vzácná díla umělecká nerozpakoval se zapůjčiti i do výkladní skříně knihkupecké (před sv. Václavem a pod.).

Jako učinil vědomosti své studádkou, z níž čerpati dovolil rád každému a potěšiti se ze svých artefaktů i jiným povždy rád dopřával, tak z lásky k umění až legendárně jakoby na sebe zapomínal.

Při soupisech, jimiž byl pověřen Akademií věd a umění, býval v permanenci od božeho rána až do noci. Za svítání vyjížděl do okresů, aby shlédl a fotografoval umělecké předměty a až v pozdní noci s bohatou kořistí se vracel. S počátku soupisů jezdil kočárem, později automobilem. Naučil se ovládati pro případ potřeby auto u přísného svého učitele šoféra. V těch dobách prý to byl „druhý“ velebný pán, který dovedl řídit auto. Aby ani chvílenky nezmařil, dle určitého plánu v okruzích objížděl místa s památkami, a za celý den spokojil se obyčejně nejraději v tišině lesní na vonném trávníku jednoduchým „studeným“ občerstvením, při němž spolu hostil kočího či šoféra a fotografa. Někdy došlo k němu hodně pozdě; tak na příklad při soupisu Královicka při jízdě z Plasaž o páté hodině odpolední, při čemž prostým stolem byl každému vlastní klín. Jelo se dále fotografovati dle plánu na nejbližší místo.

Sutou měrou nahradil půldenní ztrátu, když jedenkrát omylem na Sedlčansku místo do Kocerad vezen byl do Pecerad a musil obrátiti. Není divu, že při této příkladné pili a využití času zpracoval soupis Mělnicka za měsíc! Při tom měřiti všude, zakreslovati půdorys, přenocovati v střediscích na příklad v Plzni týden a odtud denně vyjížděti, diktovati s trámů, na nichž zavěšeny zvony, opisy na zvoncích v poloze nebezpečné: to vše do únavy vyčerpávalo fyzicky síly dra Podlahy. Nikdy si však nestěžoval!

Láska jeho k umění byla na výsoké *obětavé*. Nikdy to neřekl. Ale mínění těch, kdo zblízka měli příležitost viděti práce jeho, je, že „doplácel na své práce“. O tom mne ubezpečil i stejný úžasný pracovník jako je dr. Podlaha, ctitel jeho, universitní profesor dr. Čeněk Zibrť, jenž za jakési příležitosti pravil mi: „Dr. Podlaha to umí. Se svoji prací pro „Český Lid“ pošle hned i štoček.“

Ostatné o tom bylo více psáno. Teprve si stýská v 1. sešitě 1925 „Časopisu duchovenstva“, že výlohy na „Dědictví svatojánské“ a na „Časopis katolického duchovenstva“ (loni doplácel za rok 1924 22.000 Kč), přesahují jeho finanční síly a působí mu mnohé bolestné chvíle.

Z lásky k umění nesmírně mnoho pracoval a psal. Kdo jen trochu je zasvěcen do spisovatelství, ví, kolik času, studia, přemýšlení, cest někdy vyžaduje jediná věta, jedno slovo! Zjistiti to či ono, kolik vy-

žaduje dopisování! A při všem tom nezměrném psaní ještě ze zaficení k umění zde onde dr. Podlaha radí, píše: „V textu nerad vidím úpravu tuto: „Čelakovský ve svém Mudroslovi . . .“ „Němcová ve své povídce“; nýbrž podati v textu to, co ten nebo onen pěkného podává a v poznámce se může citovat. Text pak bude plynější a populárnější. Cizí slova; stylisuje, reminiscence, parafráze atd. nutno zaměnití výrazy českými . . .“

Jakého to výborného učitele archeologie křesťanské měli druhdy bohoslovci v semináři pražském, ničeho nespustějtého se zřetele!

Touha našeho jubilanta zjistiti některý předmět umělecký byla povždy tužbou uslechtilou — a odkrýti vzácnou věc, bylo mu vždy radostí opravdovou, tiše prožívanou.

V rozkošném údolí poblíže starobylé Budče na zakolanském potoce je starobylý mlýn „U Rybů“. V něm rád prodléval druhdy Slavíček, Hudeček, tam odtud pro universitní archeologický kabinet si odnesl vzácnou velkou bronzovou fibulí dr. L. Niederle, tam pospíchal i profesor Koula shlédnout staré barvotisky anglické, keramiku z Holiče množství prolamovaných čepců, různé starobylé vázky na zlaté dukáty atd. Když se rozneslo, že prý ve mlýně chován i Skretův obraz Madonny, pospíchá sem i dr. Podlaha. Zklamán!

Zato jinde opravdu se raduje, když odkrývá a zachraňuje věci za ztracené již pokládané, jako ve Vlnovsi vzácný dřevěný krucifix a pod.

Všude radí, jak konservovati vzácné nebo památné předměty, je vhodné umísťovati a uchovávatí: a když tak nemožno, radí ukládati je v církevním oddělení zemského musea pražského.

Slovem, čínorodá láska k umění je jeho spanilou průvodkyní na všech cestách v celém životě.

Kdesi jsem slyšel, že umění je květem života. Nejspanilejším květem pak je umění náboženské!

Jasně je viděti, že u našeho jubilanta láska k umění, speciálně pak k náboženskému, vyvěrala z lásky k Bohu a směřovala vždy k Bohu.

Květu toho pečlivým zahradníkem byl oslavenec náš. Bůh dobrotivý dej, aby jim byl ještě mnohá léta!

RHABANUS MAURUS:

HYMNUS.

Z latiny přeložil dr. Alfred Fuchs.

Quod chorus vatam
venerandus olim
Spiritu Sancto ceninit repletus,
in Dei factum Genitricis constat
esse Maria.

Haec Deum caeli Dominumque
terrae
Virgo concepit, peperitque Virgo,
atque post partum meruit manere
inviolata.

Quem senes iustus Simeon
in ulnis
in domo sumpsit Domini gavisus,
ob quod optatum proprio videret
Lumine Christum.

Tu libens votis, petimus,
precantum,
Regis aeterni Genitrix, faveto!
Clara quae celsi retinens Olympi
regna petisti.

Co věstců sbor kdys úctyhodný
hlásal,
vnuknutí Ducha svatého jsa plný,
plní se zjevně Boží na Rodičce,
Marii Panně.

Ona, jež Boha, nad tou zemí
Pána,
počala Panna, porodila Panna,
hle také potom zůstat zasloužila
beze vši skvrny.

Simeon dobrý, spravedlivý stařec
v lokty vzal Dítě, v chrámě
s radováním,
protože viděl podle svého přání
očima Krista.

Modlím našim ráda popřej
sluchu,
Věčného Krále Rodičko, dej
přízeň!
V Olympu slavné království
jsi vešla
na věky věkův.

ŠIMON STYLITA.

Román z doby kněžského rozvratu.

II.

Kaplánka byla právě zalita odpoledním sluncem. P. Šimon těšival se vždycky na tuto chvíli, teď v listopadu tak řídkou a krátkou. Protější tmavé lesy uchvátily pokaždé tak brzy do svých stínů rozzářenou, dobrácky usměvavou tvář, jež rozsávala nebeský jas i do této úzké, chladné, skoro ponuré světničky a v srdci zaněcovala tichou radost ze života.

Sklonil se ke kytici růží na stolku a pohládl zrakem několik řad knih, jejichž pozlacené nápisy teď ve slunci tak vábivě zvaly. Ale odolal pokušení, chopil se breviáře a stoupl si do plného světla v okně. Něco blaženého chvělo se mu duší, když se zahleděl do dalekých lesů na západě a začal šeptati přípravnou modlitbu. Jako by se vracely ony nezapomenutelné chvíle, kdy ještě pln vnitřního posvěcení po prvé obracel tenounké listy této knihy . . .

Blaženě, posvěceně chvíle! Jako by to bylo včera — a přece kolik kouzla již z nich vyvanulo! Jak těžce již soustřeďuje teď mysl na slova žalmů! A kolikrát už znějí opravdu jen slova, přívál slov, jenž skáče rychle po zatvrdlé, jakoby vyprahlé půdě, ubíhá zrychleným tempem, jen aby dostihl cíle, aby byl brzy hotov — a sotva tu a tam nějaká kapka pronikne hlouběji, ovlaží a osvěží . . .

A přece i tak buď požehnána každá ta kapka! Posvátná roso, jež se snašíš z neviditelných výšin a tajuplně zapadáš v skryté hlubiny duchovních květů! A požehnán budíš i každý paprsek, jenž se v tobě záhadně rozkládá a dlouho ještě světélkuje, když padá již šero a rostou stíny . . .

Pod oknem na ulici hrály si dvě děti. Jejich stříbrné hlásky zalé-taly každou chvíli až k němu a přitahovaly bezděky aspoň na okamžik jeho pohledy. A jak stál v jase slunečního světla, zpozorovalo jej brzy také děvčátko a chytilo menšího chlapce za ruku.

„Nekřič tak, Vilouši! Velebný pán se modlí! Nevidíš ho v okně?“ rozeznával přítlumený hlásek. Dvě drobné, jemně rysované tvářičky zíraly s jakousi posvátnou úctou k oknu.

Usmál se a kývl na pozdrav. Znali se již. A Vlastenka, školačka malá, ví už také, co se sluší a k čemu je včera i ve škole povzbuzoval: pozdravila hlasitě a sklonila se k bratříčkovi, aby mu pošeptala do ucha, co má říci. Styděl se, nechtěl, a Vlastenka jaksi provinile a krčíc ramínky na omluvu obrátila své velké černé oči k oknu.

Vtom na prahu domku objevila se matka obou dětí. Vysoká, štíhlá pani, oděná ve světlý šat s hlubokým výstřihem a s rudou pentlí v bujných černých vlasech. Tak jí tu již několikrát zahlédl před ú-

pravným bílým domkem. A všiml si již také, že její nápadný zjev jasnými barvami šatu, hrdě vztyčenou hlavou i pružnou chůzí mimoděk přitahoval zraky každého, že se za ní ohlédl. Ženy s netajenou závisí, muži se zálibným, chtivým úsměvem.

Podívala se jen úkosem, kam hledí Vlastenka, a hned velitelsky zavolala děti k sobě. Na prahu ještě se sklonila k chlapci a oprašovala mu kalhotky. Bílá obnažená šije zasvitla dráždivě ve slunci a dva dlouhé copy jako černí hadi sklouzly přes ramena.

Kaplan mimoděk sklopil zrak a odstoupil od okna. Cítil od počátku jakousi nevraživost vůči té hrdé krasavici. Nikdy s ní dosud nepromluvil, jen od slečny náhodou zvěděl, že je vdovou po panském úředníku, jenž je nevěstným skoro od počátku války. Ale kdykoliv ji spatřil, zachvěl se vždy jakousi neuvědomělou bázni. Její rozkvetlá, zralá krása, navyklá již žádostivým pohledům mužů a odbyvajících je chladnou, až skoro mrazivou povýšeností, vzrušovala jej podivným zmatkem, nijak příjemným, spíše bolestným a varovným.

Ale byl to zpravidla jen prchavý dojem, jenž nezanechal nikdy hlubších stop v jeho duši. Jako když neznámý cizokrajný pták přeletí na své bludné pouti nad horským jezírkem a vrhne na okamžik lehký stín rozpjatých křídel na jasnou hladinu: čistá voda se snad zachvěje úzkostí před dravcem, jenž chce nahlédnouti do tajemství jejich hlubin, ale pak zase klidně žije dále svým životem . . .

A zvláště dnes! — řekl si, ukončuje breviář. Dnes by bylo nejméně již vhodno poustěti se lehkomyšlně do takových věcí! Utápěti své síly jako nějaký románový hrdina v ponižujících zápasech s vydrážděnou smyslností — v okamžiku, kdy nedaleko zahřměl výstražný signál k velikému boji . . .

Kaplánka náhle zesmutněla. Slunce se skrylo v mlhách nad západními lesy a nevlidné šero zaplavilo úzký pokojík. Stín, skutečný černý stín padl i do duše mladého kněze.

Mariánský sloup! Útok na Karlův most! A všechny ty divoké projevy rozeštvané pražské luzy, jak o tom prve četl v novinách!

Začal prudce přecházeti kaplankou. Cítil, jak krev proudí mu rychleji v žilách, žene se do spánků a rozpaluje ohněm tváře . . . Zamhouřil oči, a již viděl v duchu padat kusy pomníku, slyšel strašný rachot na kamenné dlažbě, vnímal divý ryk davů, ba i utajovaný pláč a tichý vzdech tam kdesi v šeru podloubí . . .

A z chaosu dojmů vzlétla náhle myšlenka. Puzen neodolatelnou silou chopil se pera a začal kvapně vrhati na papír nepravdivé, tvrdé sloky písně, jež bouřila nyní jeho nitrem . . . Oči přepinané šerem již páliły, když dopsal a začal čísti své verše.

Ale nedočel. Nespokojen odhodil papír, usedl jaksi zmalátněle na židli u okna a zahleděl se do zamlených lesů. Duši zněla mu jako výsměšná píseň slova arciknězova, jež se mu tam právě zabodla: „Papírový protest! Co s tím? Co s tím dnes?“

Ano, papírový! To slovo oživilo v něm tolik vzpomínek! A přivoává bezděky znovu rozpor, kterým trpí již tak dlouho!

Příteli Toníku, kamaráde dobrý, duše upřímná, neznající lsti -- tys mně to po prvé otevřeně řekl! Zabloudil jsem nějak mezi vás, tak trochu opovrhovaně „kuřáky“ v alumnátě, a proti svému zvyku nechal jsem se strhnouti do ostřejší diskuse. Oponoval jsem ti jaksi zatvrzele, až jsi s božským klidem — tak živě tě dosud vidím, kamaráde! — vytáhl dýmku z úst a pronesl důrazně: „Simeonku, raději mlč! Ty jsi papírový člověk! Neznáš života a nehodíš se do něho! Až tě vysvětlí, jdi do kláštera a zahrab se tam do knihovny! S těmi moly se již nějak domluvíš — mezi lidmi by ti bylo jistě hůř!“

Tak jsi vyslovil, Toníku, co sis dávno o mně myslel. Nemohl jsem se na tebe hněvat, třebaš druzi se směli. Ale přece nasadil jsi mi do duše červa. Bůh ví, že jsem měl nejlepší snahu dosáhnouti ideálu kněžství, jak nám byl líčen. Můj deník je mi dosud svědkem. Je pln ohlasů denních meditací i duchovních cvičení, dobrých úmyslů i nadšených plánů. Viděl jsem v tom nejvyšší krásu a nejvznešenější úlohu života: zasvětití všechny mladé síly službě Boží a službě lidu. Vyzdvihovati jej z pout materialismu a požitkářství, povznášeti k vyššímu vědomí lidské důstojnosti, osvécovati, vzdělávati a tak zkrašlovati jeho život, často tak bídný a smutný. S ním růst, s ním trpět, s ním bojovat i vítězit! . . .

Tak jsem horoval v různých obměnách, s takovými myšlenkami vystupoval jsem po prvé k oltáři — a přece u kořenů tohoto ideálu hlodal již, Toníku, tvůj červ: Vždyť toho, blázínku, nedokážeš! Nehodíš se do života, protože jsi papírový člověk, takový hloupoučký knihomol. Od kvinty na gymnasiu, kdy jsi překvapil své druhy i své profesory první veršovanou úlohou, vtloukají do tebe všichni, že jsi básník. To osudné stíγμα přinesl jsi s sebou i do síní alumnátu. Někdo to vysloví vážně, jiný posměšně, ale nezavíráš se ho již. A básník — to je člověk, který se nehodí do tohoto světa. Který lítá jen v oblacích. Který se nechá každým oklamat. Jehož názorů netřeba nikdy bráti vážně. Zkrátka, jaks to řekl ty, Toníku: papírový člověk! A může býti takový knězem v duchovní správě? Může jim býti zvláště dnes, kdy se po knězi žádá, aby byl skoro všim: politikem i sociologem, řečníkem i hudebníkem, režisérem, ba třebaš i zábavným společníkem, jenž přitahuje a udržuje hosty v restauracích tak zvaných katolických domů? . . .

P. Šimon se vzchopil a začal znovu vzrušeně přecházeti ztemnělou kaplánkou.

Proč ho jen přesadili z Vítova sem do Kamenice? Tam bylo vhodné místo i pro takového nepraktického, knižního člověka. Farář neobyčejný dobráček, který byl nesmírně rád, že po dlouhých prosbách dostal konečně kaplana a mohl si trochu ulevit od školy. A což teprve jeho sestra Anínka! Cítil se na faře opravdu jako doma u matky, oba staří lidé zacházeli s ním jako s velkým dítětem, jako v bavlne si ho chovali, jen aby byl spokojen. S lidmi za těch šest týdnů nepřišel ani mnoho do styku, ale přece pozoroval, že hledí naň s vlídným, důvěřivým úsměvem: snad klopýtli někdy svou nezkušeností a ostý-

chavostí, ale pokládali to asi za samozřejmé u mladého panáčka, který byl dosud stále jen zavřen ve školách a trápil se v knížkách. Vřak se ostříli a zvykne si . . .

Ano, byl by si zvolna zvykal, byl by se časem sblížil s lidem, k němuž přece přicházel s láskou, a naučil by se chápat skutečný život a jeho potřeby. A při tom mohl by pracovat i literárně: ve Vítově, osadě zapadlé v lesích, byl svatý klid, ve faře idylický život a práce ve školách ne tolik, aby ubíjela kněze.

Poukázal na to vše také kanovníkovi, k němuž jej vzrušený pan farář vypravil, když byl znenadání přeložen do Kamenice. Ale kanovník, energický, vzdělaný muž, sám také literárně činný, umlčel rázem jeho nesměle pronášené námitky. Byl dán do Vítova jen prozatímně, aby se ukázalo lidem, že jest ochota vyhovět jejich žádostem, pokud je to možno. Pan arcikněz v Kamenici nemůže být bez kaplana. A potřebuje takového, který by mu v jeho věku dovedl vyhovět, ideálního, pro své povolání opravdu nadšeného a zbožného kněze.

„Je to tedy jen projevem důvěry, když jsme vyvolili pro Kamenici právě vás,“ dodal kanovník vřelejším tónem. „A literární činnost? Je to vlastně vedlejší záliba, která v této věci nemůže rozhodovat, řekněme rovně: jakýsi koníček, jistě ušlechtilý a užitečný, ale také jsem již na to myslil. Víím, že máte nadání, sledoval jsem pilně vaše práce a doufám, že i teď budu hodně často čísti vaše jméno v časopisech. Tak na sebe nejlépe upozorníte — i pan biskup si toho všimne. Má vždycky radost, když se jeho kněží činí. A pak se již postaráme, abychom vás dostali sem do města, kde byste mohl plně rozvinouti své síly a uplatniti své nadání. Zatím pilně studujte, připravujte se a pište . . .“

„Ano, piš, piš, papírovej člověče!“ — jako by slyšel v tichu trochu výsměšný bas Tonikův. „Dyť k jinymu ani nejsi. Na hlas jsi posláblej, jak ti dnes připomněl doktor, a kanovník tě taky dobře zná. Řekl ti dost srozumitelně, proč tě sem dali: budeš pěkně jako oukropeček poslouchat slečnu Terezu, neodvážíš se k nějaké rebelii, ale zahraješ si s nimi ve svatém domácím klidu v karty a pak budeš zbožně psat, psat . . .“

Brr, jakš mě otrávil, Tonku! — otrásl se P. Šimon a mávl rukou k východu, jako by chtěl odehnati tajemný proud cizích, nepřátelských myšlenek. — Bezpochyby sedíš tam kdesi pod Brnem ve studené kaplánce, hališ se do kožichu, páliš špatný tabák a vzpomínáš na mně — směješ se i lituješ . . . Ale nemáš pravdy! A nebudeš mít! Ukáži ti, že ses klamal ve mně! Viděl jsem to u děti, ve Vítově i zde. Což by tak rychle ke mně přilnuly, kdyby cítily ve mně jen suchého, neživotného člověka? Ano, budu psát, ale při tom budu pracovat také celou duší ve svém povolání, jak jsem si to umiňoval v nejsvětějších chvílích a jak jsem to prve znovu prohlásil před panem arciknězem . . . Tož si jen kuř, dobrý kamaráde, otravuj se, je-li ti líbo, tabákem, ale mě nechej pěkně na pokoji! . . .

Ulehčilo se mu, jako by se ovzduší pročistilo tímto odhodláním. Ale současně se mu zastesklo v pochmurném, osamělém pokojíku. Po živém slově. Po teplém přátelském pohledu. Neb aspoň po prosté lidské tváři, již by mohl mlčky pozdraviti: bratře!

Přistoupil k oknu, jako by doufal, že tam uvidí znovu děti. Ulice byla prázdná. A domek naproti jako by vymřel. Jen slabý sloupek bílého dýmu krouží nad nízkou střechou a ztrácí se v lehké mlze, jež se sem tlačí z nedalekých luk.

Vtom vyšly z postranní uličky dvě ženské postavy a zastavily se jaksi nerozhodně před farou. Mladší dívka sklonila se na chvíli ke své průvodkyni, shrbené stařence; domlouvala jí patrně něco, doprovázejíc svá slova energickými pohyby rukou, a pak se obrátila tváří přímo k oknu kapláňky. Uviděla je asi v okně, neboť uchopila stařenku za ruku a zaměřila k farským dveřím.

Poznal je obě. Náležely k těm nemnohým zbožným duším, jež přistupovaly denně k sv. přijímání. Slečna hospodyně nemohla se dosud smířiti s tímto zvykem a reptala zvláště proti oné dívce, jež prý to sem přitáhla z Brna, kde dříve sloužila. A nejen to: založila i třetí řád, a „můry“ — tak říkala slečna terciářkám — zvolily si ji, nejmladší, svou představenou.

„Však jim, velebný pane, přijde Františka Brázdova brzy na krk,“ předpovídala ještě včera slečna, když za řeči došlo nějak na terciářky. „Hledí chytit každého nového pana kaplana a zapřáhnout si jej, jako by měl jen jim sloužit. I v kostele by rády poroučely, modlářky! Chuderku Pepinku taky už přemluvily, aby se k nim dala . . .“

Pepinka — to byla právě ona stařenka, jež jde asi s Františkou Brázdovou k němu. Upoutala jeho pozornost hned první dny. Drobounká, zhroutená postavička, chvějící se stále jako věchýtek, klečela denně s přísnou pravidelností u mřížky oltářní již tehdy, když vcházel do kostela, povstávala s hlubokou úklonou, když se ubíral k oltáři i když se vracel do sakristie. A pak při odchodu z kostela vídal ji v předsíni klečet na holé zemi jako přílipou pod velkým černým křížem, dokud kostelník nezachřestil klíči . . . Když se pak na ni ptal při snídání, pan arcikněz jen ukázal rukou na čelo . . .

„Chuderka!“

Ano, chuderka! — řekl si P. Šimon, když ji viděl po chvílce vcházet nesměle do kapláňky a zvláště když po prvé zachytil zblízka rozpačitý, skoro ustrašený pohled jejich krátkozrakých očí, jež v kostele byly vždy sklopeny.

„Pepinka chce si mermomocí sama s vámi promluvit,“ hovoří již její mladší průvodkyně jasným, melodickým hlasem a přízvukem zcela ne kamenickým. „Má prý vám říci něco velmi důležitého. Tož jsem se přidala k ní, ačkoliv se to snad ani nesluší ještě v podvečer vás znepokojoval. Ale mám také něco na srdci . . .“

Usadila stařenku na židli postavenou ve stínu široké skříně na knihy. Sotva ji tam bylo vidět, jen nepokojná očka se v šeru leskla.

Sdělával se skříně lampu, aby rozsvítil. Zpozorovala to a chytla jej za rukáv. Je prý škoda svítit. A má raději šero, protože při světle jí bolí a slzí oči . . .

„Velebný pán se nás, myslím, bojí,“ přifekla dívka s jakýmsi zatrpklým úsměvem.

„Proč bych se bál?“ podivil se.

„Slečna nás terciářů nemá ráda. Každého pana kaplana poštvě proti nám. Bývaly ovšem někdy i jiné příčiny. Neměly jsme v této věci zde v Kamenici štěstí. A tak jsme si skoro už ani netroufaly vás žádat, abyste se ujal našeho vedení. Víme ostatně samy, jak je to při tolika jiných pracích pro kněze obtížné. Chodíme raději dvě hodiny cesty až do Horákova, kde je ředitel III. řádu. Není to ovšem nikdy tak, jako když je ředitel v místě. Slabí členové odpadají, jiní polevuji v horlivosti, ostatní nepokračují, jak by měli. Proto když jsem dnes v poledne slyšela, co se stalo v Praze, řekla jsem si: Ne, nesmíme stále ustupovat! Je to přece na prvním místě povinností kněží, aby nás vedli k dokonalosti. A zvláště teď po válce je potřeba, aby duch svatého Františka pronikl nás co nejlouběji . . .

Mladý kněz hleděl s podivem na dívku. Neupoutávala nijak krásnou tvář ani stavbou těla, ale sálala z ní jakási utajená energie, jež zostřovala přísné tahy hubeného obličeje a ukázněvala každý pohyb rukou, ztvrdlých prací. Prostý šat tmavé barvy jako by účelně ještě se snažil utajit všechno, čemu jiné ženy rády dávají vyniknouti. A při tom není v její řeči ani stopy nasládlosti a přemrštěné zbožnosti, jež bývá někdy tak protivnou u terciářek. Rozený řečník! Kdyby se mohla postavit místo něho na kazatelnu, nikdo by snad v kostele ani nedýchal . . .

Řadu takových statečných, nadšených duší vypěstovat i z jiných žen a dívek, jež se hlásí k ideám sv. Františka, získávat pro ně nové a nové, zapalovat a udržovat v nich stejný oheň — není to vznešený úkol pro život? Není to i jedna z cest k duchovnímu obrození, na niž sice dříve zrovna nemyslel, ale jež se mu nyní přímo nabízí?

Bez váhání podal dívce ruku a slíbil, že hned zítra napíše si příslušnou žádost.

Ostré rysy jejího obličeje poněkud se rozsvětily mírným úsměvem. Poděkovala prostě a hledíc na stařenku zašeptala: „Mějte s ní hodně trpělivosti. Je to naše dobrá dušinka . . .“

Bylo mu skutečně trochu nevolno, když osaměl s tou podivnou, jak myslil, bytostí. Již za hovoru s představenou terciářek cítil na sobě vytrvalý pohled jejích šedých, pronikavých očí. Zdálo se mu pořád, že jej chce prokouknouti až do hlubin srdce prve ještě než začne mluvit. A jako by něco tajuplně skrývala, dokud neví, je-li toho opravdu hoden . . .

Cítil nyní dvojnásob svou nezkušenost v obcování s lidmi. V rozpacích začal se vyptávat na její minulost: napadlo mu pojednou, že by tu snad mohl chytit zajímavou látku pro povídku nebo zcela román.

Ale brzy se sám zastyděl za tento svůj — zase „papírový“ — nápad: ve stručných, trochu váhavě pronášených odpovědích nebylo nic tajemného ani blouznivého, nebylo tam ani jímavé romantiky. Prostý příběh dcerky bývalého kantora z přífašené obce Lipové: otec svou nesmírnou dobrotou — půjčoval peníze lidem beze všeho úpisu — a nepoctivostí dlužníků přišel na mizinu a předčasně zemřel; dívka musila se pak sama těžce probíjeti životem, sloužila u různých vrchností a když se po letech s malým ušetřeným kapitálem vrátila do rodné obce, našla jen cizí tváře a ještě cizejší i tvrdší srdce. Usadila se raději zde v Kamenici. Nenadála se nikdy, že ji Bůh ponechá tak dlouho na světě a že bude ještě na obtíž lidem . . .

„Kolik vám dávají z Lipové?“ zeptal se jen tak mimochodem, když zase umkla. Ale ustrnul, když slyšel, že stejně jako před válkou: ročně 24 K a metr dříví.

„To není možno!“ vykřikl skoro. „A z čeho žijete? Vždyť přece nežebráte!“

„Dobří lidé se o mne starají. Pán Bůh mne přece neopustí, když jsem se zasvětila jeho službě . . .“

Rekla to s jakýmsi záhadným úsměvem, jenž pronikal i šerem. P. Šimon měl dojem, že se její žlutý, pergamenový obličej náhle proměnil a oči zaplály jako světla na oltáři. Všecka oživila, když se k němu naklonila a šeptem začala vykládati, jak každý den ve své komůrce, ještě než jde do kostela, slouží sama dvě mše svaté — „pátou“ a „šestou“. Sama si je sestavila podle starých knížek po babičce. A mívá při nich i všelijaká vidění . . .

Chápal již, nač narážel pan arcikněz při své zdržlivé odpovědi a co měla na mysli prve i Františka . . . Ale stařena upozorovala patrně jeho nedůvěřivý i útrpný úsměv: zadívala se naň ostřeji a důraznějším hlasem prohlásila, že mívá i v kostele vidění — obyčejně však jen tehdy, když přijde do Kamenice nově kněz a má první velkou mši svatou. Tak u minulého kaplana P. Františka viděla zcela jasně na jeho ornátě zářit kalich . . .

„U mě jste měla také nějaké vidění?“ zeptal se, marně zatajuje úsměv.

„Měla. Proto právě jsem dnes přišla . . .“ Přitlumila hlas a naklonila se až k němu, že cítil její teplý dech a viděl zblízka skoro mladistvě teď zářící oči — dvě světla zanícená jakýmsi dalekými a podivnými zdroji, jichž nyní nechápal, ale bezděky pocítoval jejich sugestivní kouzlo. „Tuto neděli, když jste měl velkou, udělalo se mně náhle při pozdvíhování jasno a viděla jsem na vašem ornátě zas — beránka, takového malého, tichounkého beránka. Měl hlavíčku ověncenu drobnými modravými kvítky jako by pomněnkami. Srdce se mně zachvělo radostí, že jsme dostali za kněze pokorného beránka . . . Ale když jsem se pak déle dívala, kvítečka se měnila, až jsem rozeznala květy mučenky a mezi nimi trní, opravdové trní . . . To mě polekalo, a ještě více, když jsem viděla, jak beránek začal sebou házet, chtěl shodit trnovou korunu, bil hlavou o zeď, ale zatím

trny ještě více se mu zabodávaly, až se ukázala krev . . . A v tom už zazvonil ministrant k sv. přijímání, vy jste se sklonil nad oltářem a vidění se ztratilo . . ."

Vybvavil se již z kouzla stařenčiných zraků, jež nyní také pohasly a zatáhly se lehkou mlhou smutku, ale nemohl se přece odvážit, aby drsně přetrhal jemné předivo její vzrušené obrazivosti, zvláště když s jakousi pokornou odevzdaností dodala, že se od té doby denně za něj modlí při své páté mši svaté. A již se její chatrná shrbená postavička zvedla se židle a žlutá vyhublá ruka sahala po jeho ruce.

Bylo mu jí nyní dvojnásobně líto.

"Děkuji vám, Pepinko, za vaše modlitby," řekl měkce „budu jich jistě potřebovat. Ale netrapte se ještě starostí o mne! To spíše mně sluší postarat se o vás. Vynasnažím se, aby vám vaše obec zvýšila — pensi. Vždyť je to zrovna do nebe volající — dvě koruny na měsíc! A kdyby nechtěli sami, mám v Brně známé u zemského výboru, zeptal bych se na to. Ale doufám, že to půjde po dobrém . . ."

Zastavila se u dveří a zavrtěla hlavou. Už pan arcikněz domlouval sedlákům, ale ti chtějí, aby se přestěhovala k nim do Lipové, do pastoušky, že jí tam budou žít, sem do Kamenice že jí víc nedají . . .

Ale tam ona nikdy nepůjde! Do pastoušky, mezi takové tvrdé lidi, kteří se spolu stále jen hádají . . . Jak by tam mohla konat své pobožnosti? Jen by se jí vysmívali — a to by raději hned zemřela!

Rozhorlila se při tom, i nohou si přidupla a pak již beze slova s výrazem stařecké umíněnosti ve tváři vyšla ze dveří.

"Dítě!" myslil si kaplan, oblékaje se zvolna na procházku. "Staříčké dítě. Ale pomůžeme mu!"

*

Když dospěl podél řeky k obvyklému cíli své denní procházky, ke mlýnu ukrytému v olši, přicházel proti němu po můstku mladý muž. Zadával se udiveně na kněze, ale již se radostně usmál a podával mu ruku.

"Právě chtěl jsem se zastavit u vás. Dosud se neznáme. Vrátil jsem se teprve tyto dny z vojny. Jsem Mašek, stolař a bývalý jednotel zdejšího katolického spolku.

"Těší mě," řekl kaplan ze zvyku a zahleděl se zpytavě do široké, trochu pobledlé tváře. Všiml si bílých zdravých zubů i zastříženého knírku nad nimi, ale již ho upoutaly černé, silným obočím zastíněné a v šeru jako by rozšířené oči. V té chvíli vypřehala z jeho duše všechna plachá ostýchavost a jakási bázeň, jež ho sklíčovala vždy při prvním styku s neznámými. Vycítil, že zde nehrozí nejmenšího nebezpečí. Tyto oči, z nichž hledí poctivá, bezelstná a při tom jistě energická duše, sotva dovedou zklamat.

Opakoval stisk tvrdé ruky a vykročil směrem k městečku. Mašek rozhovořil se hned o spolku. Zplakal prý, když se vrátil po čtyřech

letech domů. Jaký to byl před válkou cílý život: schůze, přednášky, divadla. A teď všechno rozbito, všichni chodí zaraženi jako ovce bez pastýře, bojí se skoro hlasitě promluvit . . . Už skoro zoufal, že by se tu dalo něco dělat — až dnes ho to vzkřísilo . . . Proto se chystal dnes večer k němu do kaplanky . . .

„Co se stalo?“

„Vždyt vítel V Praze . . .“

„A to že vás vzkřísilo?“ podivil se P. Šimon.

„Napřed mě to rozčílilo. Četl jsem to ve mlýně, kde něco spravuji — ale to jste měl vidět, jak sekera litala! Mlynář jde sice s pokro-káři, ale taky se zlobil na Pražáky a povídá: To neměli dělat, to je špatné znamení pro začátek . . . Ale pak jsem o tom uvažoval a řekl jsem si: Nic lepšího nemohli nám tam v Praze provést!“

„Jak to myslíte?“ vykřikl P. Šimon prudce a zastavil se.

Mladý muž se usmál. Blížili se již k tmavé kouli lip, jež se v šeru zdvihala nad hřbitovem. Ohlédl se, jako by se bál, že někdo poslouchá, a stlumil hlas.

„Také nechápete, velebný pane? Ale měl jste vidět pobouření mezi našimi lidmi! Rozběhl jsem se za poledne k některým a vložil jsem jim z novin, co se stalo. Jako by hodil pumu mezi ně! Hned jsem si pomysli: teď je nejvhodnější chvíle, abychom začali zase my pracovat! Naši lidé nechali se za války uspat, když měli od nepřátel pokoj. Nás muže pobrali většinou na vojnu, několik jich tam zůstalo, jiní se změnili a zapomněli . . . Děvčata se také rozprchla . . . Až teď padla najednou puma. Lidé si protírají oči . . . A toho musíme co nejvíce využít, zachytit ten proud, dokud vše a kypí . . .“

Večerním tichem šelestil tlumený a přece výrazný hlas mladého stolaře, provázený živými pohyby rukou a celého těla. Rozvíjel svůj plán, jak o něm patrně již dlouho uvažoval a snil: rozvíří čilou agítaci v městečku i v okolí, od muže k muži, od ženy k ženě, budou pracovat tiskem i přednáškami, aby oživený spolek zase zmohutněl a sjednotil v sobě všechny uvědomělé katolíky . . . V zápalu řeči ani si nevšiml, že kaplan nesdílí jeho nadšení, ba že chvílemi nedůvěřivě krouť hlavou.

Obyčejný politický agitátor! — říkal si P. Šimon, bráně se kouzlu, jež naň vanulo z osobnosti mladého muže. Upřímně jeho myslí se protivilo, že by měl ve prospěch náboženské věci — ba možná ani ne tak náboženské, jako stranické — využítovati národního neštěstí, za jaké pokládal staroměstskou událost, že by měl těžiti z okamžitého poblouzení vznětlivého a svedeného pražského davu a používati ho jako agitačního prostředku . . . Jaký by byl ten náš lid, kdyby jej bylo možno probuditi jen těžkou ranou do hlavy? Dobrá matka zaklepe zlehka měkkým prstem na čelo svého miláčka nebo zašeptá do ucha, a my bychom měli buditi zrovna palici? . . .

Řekl to také Maškovi. Stáli již před farou, kde mladý stolař, zrakem objímaje mohutnou budovu kostela, výmluvně ličil, k čemu se chystají protivníci. Socialisté už prý veřejně o tom mluví, že se

půjde brzy i na kostely a kláštery, kněží že budou vyhnáni nebo pověšeni jako za francouzské revoluce, každý bude se moci ženit, kolikrát bude chtít . . .

„Proti tomu se musíme přece bránit, vždyť za chvíli žili by lidé jako zvířata. A k tomu je náboženství, aby je krotilo. Proto právě vy, kněží, musíte se nás ujmout, musíte se nám postavit v čelo a vést nás do boje proti všem podvratným žvlům. Je to svatá povinnost každého, vždyť v dobách, jaké jsou dnes a jaké ještě přijdou, jedná se o národ i církev . . . Půjdete tedy s námi, velebný pane, a povedete nás?“

Světlo z kuchyně, zastřené žlutavou záclonkou, odráželo se od planoucích očí mladého nadšence. Hleděly pátravě do tváře kaplanovy a čekaly určitou odpověď. V okamžiku ticha bylo slyšeti pootevřeným oknem ostrý hlas slečny Terezy a hned nato zazněly jim skoro nad hlavou první údery zvonu. Klekání.

„Pohovoříme si o tom ještě jindy,“ podával P. Šimon Maškovi ruku. „Myslím, že budeme dobrými přáteli, vždyť jsme skoro stejného věku. Ale k nějakému vůdcovství jsem se nezrodil. A nejsem ani řečníkem, abych dovedl uchvátit davy. Ostatně v tom všem mne bohatě nahradí pan dr. Sehnal, který se již vrací z vojny. Dobrou noc!“

Byl sám spokojen, že mu dr. Sehnal tak náhle přiskočil na pomoc. Politiky se nejvíce bál, ba štilil se jít. A ovzduší, v němž vyrůstal, nebylo ničemu tak málo příznivo, jako politické činnosti. Vzpomínky ze studentských předválečných let dovedly tento odpor jen zesílit.

Jasná nálada, jež zavládla v jeho duši, prozařovala i při večerí a podmaňovala si oba staré lidi. A slečna dovedla ji také využít. Jako by zapomněla na vše, co se stalo po obědě, odhodlala se k tomu, čeho se P. Šimon od počátku bál a před čím byl od jiných varován: požádala ho, aby jí věnoval aspoň dva večery v týdnu a hrál s panem arciknězem v karty. Je prý to jeho jediná radost a zábava, když nemůže, jak dříve činival, pro ty nešťastné strany a noviny ani nikam do společnosti. Tráví celé večery sám, zvláště od té doby, kdy byl založen katolický spolek: tu měli páni kaplani vždycky výmluvu, aby se jen večer dostali z domu — na schůze a večírky, zkoušky na divadlo, na zpěv atd. Spolek přinesl na faru opravdu jen peklo. Za války přestal, a dobře tak. Velební páni budou mít aspoň více času . . .

P. Šimon naslouchal neklidně dlouhému výkladu, při němž ctil stále upřeny na sebe oči starého pána. „Brač se!“ volalo to v něm. „Nenech se spoutat! Nenech se okrást o své večery!“

A přece neposlechl varovného hlasu. Bolestně smutný pohled starého kněze vnikal mu do srdce. Ani nevěděl jak, vybavila se mu v myslí vzpomínka na zesnulého dědečka, jenž býval u nich doma v šeré výměničnické světničce. Byl odkázán jen na ni a tak vděčen každému, kdo za ním přišel a chvíli si s ním pobesedoval . . . Býval to svátek pro něj, chlubil se tím domácím a ráno si pak liboval, jak se mu dobře spalo — protože si s někým povykládal a přišel na jiné

myšlenky . . . Tak málo stačí někomu, aby byl spokojen a šťasten . . . Dědeček — a zde pan arcikněz je ještě starší než byl on, zvykl si z mladších let na společnost kněží, kteří se dříve častěji scházeli, a proto nyní dvojnásobně pociťuje svou osamělost. Zdětiněl — a děti si rády hrají . . . A neměl by srdce, kdo by toho dětem nepřál, kdo by jim hru kazil nebo znemožňoval . . . Jeden, dva večery týdně — více přece nežádají . . .

Slíbil tedy — a byl by tak rád místo „milostpane“, jež od počátku jen s nechutí vyslovoval, přizpůsobuje se dosti těžce domácímu zvyku, řekl nyní to sladké slovo „dědečku“ . . .

Když však po večeri podle svého zvyku vzal klíče a odešel do kostela, aby obnovil věčné světlo a vykonal krátkou adorační a večerní pobožnost, sevřela jej před svatostánkem na okamžik jakási divná tíseň. Proběhl v myšlenkách celý uplynulý den a představil si živě těch několik osob, s nimiž se dnes setkal, tak živě, že viděl nyní před sebou jasně jejich zraky, slyšel jejich slova, četl v jejich tvářích. A náhle vybavil se mu v mysli obraz jeho patrona: muž, poustevník, asketa vystupuje na sloup, kol něho hlučí davy a odevšad zdvihají se k němu ruce, jedny snad s hrozbou, jiné s prosbou . . .

Ano, s prosbou, aspoň k němu vzpinají se dosud jen s prosbou. Tamhle na př. ty tvrdé upracované ruce, za nimiž se skrývá bledý jemný obličej a pevný mužský hlas volá: Ujmi se nás! Veď nás do boje! A blízko něho jiný hlas ženský proniká šumem davů: Veď nás k dokonalosti! Za ním se třese slaboučká úpěň: Starej se o nás trpící, dopomoz nám ku právu! Jej přehlušuje souzvuk jiných hlasů: Obětuj nám své večery! — Dej nám nevinným své srdce! — poskakuj vesele drobné dětské hlásky. A za nimi hned směs jiných a jiných, všechny úpějí: Buď náš! Buď náš! Ano, až odkudsi zdaleka šeptá známý, ach tak dobře známý a milý hlas: Nezapomeň na své nejbližší! . . .

Moře hlasů doráží z venku, les rukou se zdvihá — a za té bouře hlásí se ještě někdo jiný v hlubinách srdce skoro s výčitkou a obavou: Na mne zapomeň!

„Nezapomenu, Poesie má, milenko má sladká! — zvolal, až se hlas jeho dutě rozlehl prázdným chrámem. Pozdvihl udiveně hlavu s tvrdé oltářní mřížky a uvědomil si teprve, kde jest. Věčná lampa kmitá skoro nad hlavou. Pozlacený křížek na dveřích svatostánku se leskne, bílá plátina na oltáři se pohybuje závanem z otevřeného okna v sakristii — a dále hluboké ticho a tajuplná, jakoby bezedná tma . . .

Prochvěla jím posvátná hrůza.

Tam za dveřmi svatostánku tají se ještě Někdo, jenž má naň právo. Oddal se v Jeho službu. Slíbil Mu poslušnost. Vzal na sebe Jeho jho. Přijal Jeho nezrušitelné znamení. A On žádá celého srdce, celé duše, všech sil . . .

A tu se má rozdělit! Tolik otevřených rukou se vzpiná! Tolik úst volá! Každý chce aspoň část jeho síly! Aspoň část jeho srdce . . .

Stačí všem? Či vyčerpá se za čas pramen jeho lásky, z něhož dnes každý chce pít, vyhasne zdroj jeho světla, z něhož jest ochoten dnes každému rozdávat?

Zadíval se k věčnému světlu a náhle se zachvěl divnou předtuchou. „Věčné světlo!“ Jako chlapec myslíval si vždy, že tak svítí stále ve dne v noci — věčně — samo sebou. Dnes ví, kdyby večer neobnovil knotu, kdyby za týden nedolil oleje — světlo zhasne . . . A bez něho — jaká by tu byla tma . . . Jaká tma! A jak smutno, Bože!

Ticho protrhla pojednou rána, za ní druhá, třetí . . . Hodiny na věži odbíjely osmou.

Když vystupoval po schůdkách k faře, zaklepaly o kámen dřeváčky, z koutu vynořila se postava děvčete a přistoupila až těsně k jeho boku. Poznal Lidku.

„Na koho zde čekáš?“

„Na vás, vlastně na klíč!“ zasmála se. „Abyste nemusil s ním chodit do kuchyně. Tak dlouho jste v tom kostele — a po tmě — brr! Já bych se tam teď sama bála.“

Zatřásla se večerním chladem a jak sáhla po klíči, snad mimoděk uchopila kněze za ruku.

Proniklo jí teplo mladého těla. Ulekl se, vytrhl trochu drsně ruku ze svírajících prstů a vešel kvapně do tmavé síně. *Pokračování.*

ANTON VODNIK, PŘELOŽIL OTTO F. BABLER:

Z „VIGILIÍ“.

Ve svaté knize čtu
jak ve hvězdách —
o ptáčích pod nebem,
o lilích na poli.

Ó úsměv
na rtech božích
k smrti truchlivých . . .

Jak to — že lidé jsou
tak temní,
když mezi hvězdami
chodí? . . .

OZVĚNY.

Znáš tajemnou tu řeč, již mluví staré zvony,
 ten hlas, jenž burácí nad duše hlubinou,
 ji do dna rozvlní a zvíří těmi tóny,
 jež změkly, zvroucněly čtyř věků patinou.
 V těch zvucích píseň zní, jež dávno, dávno zněla;
 v nich znovu zajásá a znovu zastená,
 čím kdysi chvívala se srdce nyní stelá;
 v nich mrtvých staletí je živá ozvěna.

A zvony dozněly . . . Ne, neumlkly zcela —
 zní ještě — jenom k nim se přichyl blíž a blíž,
 a mluvu kouzelnou, jež dříve krajem hřměla,
 tak tiše, tichounce teď šeptat uslyšíš.
 Jsou tóny to co dřív, však přece zase jiné,
 to píseň dřívější, však jinak sladěna;
 a v stále proměně se ztrácí, mlkne, hyne
 tajemné ozvěny tajemná ozvěna.

Tak, před Tvým oltářem když stávám, Hospodine,
 a slova modliteb když čítám v misále,
 v mou duši užaslou jak katarakt se řine
 hlas tisíciletí, řeč doby bývalé.
 Co srdce prožila kdys zhouby na pokraji,
 čím k Tobě úpěla kdys hříchem zděšena,
 čím vzdala Tobě dík ve štěstí, v míru máji,
 vše zní v těch modlitbách jak hromná ozvěna.

A když jsem dočtl je, v mé duši rozkvétají
 tichoucké ohlasy jak něžná poupata;
 jsou jiné zvuky to, však přece totéž tají,
 čím zněla, duněla a hřměla slova ta.
 A stále provází ve všední světa shony
 mě čarovný ten hlas jak hudba vzdálená:
 těch žalů, radostí, jež měly miliony
 už dávno přede mnou, tajemná ozvěna. —

NÁBOŽENSKÝ A MRAVNÍ PROBLÉM V NOVĚJŠÍ FRANCOUZSKÉ BELETRII.

Vliv beletrie na náboženské a mravní smýšlení a jednání čtenářů jest nepopíratelný. Seriosním čtenářům nejde jen o to, aby se pobavili a ovesílili uměním vynikajících spisovatelů, nýbrž i aby poznali, jaké stanovisko zaujmají k důležitým společenským problémům, především k problému nábožensko-mravnímu, a jejich mínění jest jim nezřídka směrodatné. Proto je zajímají zvláště ona díla, jež se obírají otázkami nábožensko-mravními, díla, jimiž spisovatelé, jsouce umělci a myslitelé zároveň, získávají čtenáře ideám, jež považují za prospěšné svému národu i lidstvu.

Taková díla nabývají významu všeobecného pro každý kulturní národ a nejsou-li přeložena do jiné řeči, zasluhují aspoň obšírnější zmínky; jsouť závažnými dokumenty, jichž možno použití k obhájení zásad a institucí, jež jsou osvědčeným základem rozkvětu rodiny a tím i národa, jež však v novější době jsou s mnohých stran prohlašovány za neúčelné, ano i potírány jako škodlivé.

V komplexu společenských otázek zvláště jsou důležité tyto otázky: Je-li třeba k prosperitě rodiny i národa náboženství, především katolického, či dovede-li je nahraditi civilisace bez mravních zásad jím hláсанých a hájených; skýtá-li náboženství katolické svým kultem v pokušení a útrapách posily a útěchy; má-li manželství, i když jeden z manželů se dopustil nevěrnosti, zůstatí nerozlučitelné; je-li muž mravně zavázán k sňatku s matkou svého nemanželského dítěte a neučiní-li tak, je-li odpověden za jeho zločiny, spáchané zanedbanou výchovou.

Těmito otázkami se obírají přední spisovatelé francouzští v čelných svých románech: Louis Hémon v „*Maria Chapdelaine*“, Henry Bordeaux v „*la Maison*“, René Boylesve v „*Mademoiselle Cloque*“, Claude Farrère v „*les Civilisés*“, Marcel Prévost v „*l'Automne d'une femme*“, Paul Bourget v „*Un Crime d'Amour*“ a François Coppée v „*le Coupable*“.

Většina čtenářů nemá ani času, ani možnosti je čísti, neboť až na „*Civilisované*“ a „*Marii Chapdelainovu*“ nejsou přeloženy. A přec, doufám, je bude zajímati, jak soudí tito spisovatelé, kteří — až na Hémona a Farréra — byli vyznamenáni členstvem francouzské Akademie, o důležitosti náboženství pro jednotlivce, rodinu i národ.

Nejde mně tedy o to, abych podal posudek těchto románů po stránce estetické — umělecká jejich cena jest ostatně nesporná a mimo to kritické pitvání cizích děl nemá účelu — nýbrž o zhodnocení jich po stránce etické. I podám jejich děj, uvedu výjevy zvláště charakteristické, aby si mohli čtenáři utvořiti aspoň ne dokonalou představu

těchto znamenitých literárních výtvorů a pokud možno jimi se posilniti ve svém náboženském smýšlení.

•

Za důležitou složku v životě venkovanů pokládá náboženské cítění tragicky v mládí zemřelý spisovatel *Louis Hémon* v románu „*Maria Chapdelaine*“. Nevím, byla-li některá francouzská kniha tak hojně kupována a dychtivě čtena jako tato; mám po ruce 766. vydání.

Ličí se v ní drsný život francouzské farmářské rodiny v Kanadě, jejímž údělem jest úmorná práce na mýtinách, urvaných ponurým, nehostinným lesům, jejíž jedinou zábavou jsou občasně návštěvy vzdálených sousedů, jejíž útěchou jsou doma modlitby a nábožné písně a v odlehleém dřevěném chrámě bohoslužby. Mravní život farmářů je tak ukázněn, že z jejich úst se neozve ani erotického, tím méně frivolního slova, ani nadávky nebo zaklení.

Zvláště dojmá jejich hluboký náboženský cit, jenž se projevuje při každé příležitosti. Když otec *Chapdelaine* jede s dcerou *Marie* po bohoslužbách vedle kostela, bezděky si postěžuje: „Mše je tak krásná. Často velmi lituji, že jsme tak vzdáleni kostelů. Snad proto nemáme štěstí jako jiní, že nemůžeme konati každou neděli náboženské povinnosti.“

„Není to naší vinou,“ povzdechne *Marie*, „máme příliš daleko.“

A vzpomínka na krásu nedělní bohoslužby, na kostelní zpěvy a zářící svíce plní jej velkou vroucností, takže bezděčně jme se zpívati nějakou nábožnou píseň.

Román jest nazván podle hlavní své osoby *Marie*; jest to dívka hezká, statné postavy, na níž s touhou utkvívají oči všech okolních mladíků. *Marie* si oblíbí *Františka Paradisa*, podnikavého mladého muže, jenž pracuje v lesích a kupuje kožešiny od divočůh. V létě se umlouvají, že na jaře se vezmou, a *František* odchází na zimu po práci ve vzdáleném skladišti dříví.

Nastane zima a za večerních besed často se mluví o vánocích: *Marie* ráda by jela na půlnoční, po níž vroucně touží všichni farmáři kanadští, jimž Narození Páně není jen obrádem, nýbrž opravdovým vykoupěním, jež prožívají v dřevěném chrámě v opojné radosti a jehož tajemnost ještě zvyšuje třeskatý mráz, velká vzdálenost, jízda v noci lesem po špatných cestách.

Marie nikdy tak netoužila po půlnoční jako tento rok; chtěla si před oltářem za radostných zpěvů vyprositi uskutečnění svých tužeb. Ale k vánocům napadlo tolik sněhu, že cesty byly nesjízdné. Bylo nutno upustiti od půlnoční. *Marie* chce si tedy jiným způsobem nakloniti blahovůli nebes; slyšela, že kdo se pomodlí před půlnoční tisíc *Zdravasů*, dojde splnění svých přání. I jme se je horlivě modliti, počítajíc je na růženci a používajíc k modlitbě každé volné chvílky. Jak byla šťastna, když počet *Zdravasů* chýlil se ke konci; její touha shledati se na jaře s *Františkem* — ač není-li hříchem na to mysliti — bude splněna.

Zatím co se modlí skrytě poslední Zdrávasy, vzpomínají ostatní Ježíška v Betlemě, kadeřavého ditka v náručí matčině. A otec bere nejmladší dcerušku na kolena a kolébá ji, zpívaje s ní tlumeným hlasem vánoční písně, jež slovy i nápěvy tak jimají jejich prostá srdce . . . Modlitba Mariina nebyla vyslyšena, František Paradis, jenž o vánocích chtěl navštívit Marii, vydal se za třesuté zimy na cestu, zabloudil v lese a zmrzl. Zprávu tu přinese o Novém roce sousední farmář Eutrop Gagnon a šetrně ji oznámí Marii; i on ji miluje a doufá, že si jej nyní vezme.

Marie, ulyševši zprávu, trpí strašně. Rodiče pozorují její žal a aby ji poněkud potěšili, vyzývají přítomné k modlitbě za něj a slibují tři mše svaté za pokoj jeho duše. Modlitba, mše a zvláště důtklivé napomenutí knězovo, aby příliš netruchlila pro mladíka, jenž nebyl ani jejím snoubencem, ji poněkud uklidnilo a usmířilo s neštěstím.

Po nějaké době setká se Marie na návštěvě u přátel s mladíkem Vavřincem Surprenantem, jenž odešel z Kanady do Spojených států; vypravuje o divcích tamějších měst a veselém, příjemném životě v nich. Marie mu v duchu přisvědčuje, že Kanada se svými nevlastními, hrozivými lesy je země bez soucitu a něhy, země mrazivou a vražednou. A když jí nato v neděli navštíví a požádá o ruku, ač mu nic neslíbí, přece neodporuje.

Ale i Eutrop Gagnon skromně a ostýchavě jí prosí, aby se vdala za něho, dostává však vyhybavou odpověď. Marie sice ví, že by si rodiče přáli, aby se provdala za Eutropa, mladíka klidného a pracovitého; byla by jim na blízku a neodcizila by se životu rolnickému, jehož si vážili nad jiná zaměstnání. Avšak i Vavřinec byl pilný, stridmý a zbožný, oslnil ji líčením jiného života, daleko od chladného kraje a chmurných lesů, jež jí uloupily Františka Paradisa.

Pojednou však onemocněla matka a po krátké nemoci, posilněna svatými svátostmi, klidně zesnula. Jak dojemně líčí spisovatel její zaopatřování.

Kněz po dlouhé, hodiny trvajícím cestě sestoupil se saní, drže v pozdvižených rukou nejsv. Svátost. Všichni poklekli, a kněz spěchal k lůžku nemocné jako posel — nositel milosti. Jaká jistota, jaké uspokojení ze vznešeného slibu, jenž rozptyluje hroznou mlhu smrti! Zatím co kněz konal posvátné obřady, otec a děti se modlili se skloněnými hlavami, téměř potěšeni, zbaveni veškeré pochybnosti a starosti, jsouce jisti, že se zde děje smlouva s Bohem, již se stává ráj, posety zlatými hvězdami, zákonitým majetkem zesnulé. Po obou stranách mrtvolky, jejíž tvář smrt zjemnila, postaví hořící svíce a klečce modlí se společně růženec. Potom hovoří o zesnulé. — Otec vypravuje příběhy z jejího života, jež svědčí, jak byla pracovitá, trpělivá, statečná. Venku jižní vítr ohlašoval blížící se jaro. Marie sní o jeho půvabech, o vlahém vánku, slunných dnech, bzukotu much a bubláni potůčků, myslí na léto, jež o žních plní stodoly obilím, na klidný podzim, a konečně ani zima se svým tichem a odpočinkem v teplém přibýtku se jí nezdá býti tak strašnou. V amerických měs-

tech jsou sice, jak vyprávěl Vavřin, široké ulice, nádherné výklady, život lehký, příjemný, není tam však ani osvěžujícího vánku, ani ticha polí a lesů. Zde je vše — jména lidí, vesnic, jezer, řek, lesů — francouzské. A tam? Jména anglická, jež si nesnadno zapamatovati. A mimo to je tam jiný lid, jenž mluví jinou řečí, zpívá jiné písně, má jiné náboženství.

„Přinesli jsme si ze zámoří své modlitby a své písně, přinesli jsme si srdce lidí naší země, srdce stejně ochotné k soucitu jako k úsměvu, srdce nejlidštější ze všech srdcí lidských . . . Zde se stalo všecko, co jsme s sebou přinesli — naše náboženství, naše řeč, naše ctnosti i naše slabosti — posvátným a nedotknutelným a má zůstatí takovým až do konce. A proto potřeba zůstatí v krajině, kde naši otcové dleli, a žítí, jak oni žili, je třeba poslouchati tajemného příkazu, jenž se probudil v jejich srdcích, jenž přešel i do našich a jež i my musíme přenéstí do srdcí svých četných dětí; v Québeku nic z toho nesmí zemřítí ani se změnití.“

A když procitla ze svého snění, pomyslila si: „Tedy zůstanu zde taky.“ Vnitřní hlas mluvil jasně, cítila, že nutno poslechnoutí. A kromě toho nejmladší sestra je maličká, matka jest mrtva, jest třeba v domě ženy.

Zůstává a slibuje Eutropovi, že se za něho provdá.

Tot obsah románu, spíše povídky, jenž nám bezděky připomíná naši Babičku. Věrné a při tom jemné kreslení klopotného života farmářů, jejich náboženského a národního citění, mistrné popisy krás i hrůz kanadské přírody zjednaly knize tak neobyčejné obliby ve Francii. Autor patrně své postavy idealisuje, ne však vtíravě, tendenčně, nýbrž s uměleckým taktem. Jeho kniha je novým dokladem, že literární dílo, byť i mělo děj prostinký a všední, byť i bylo prohráto citem u nás namnoze posmívaným a opovrhovaným, pokládáným za zpátečnický, citem náboženským, prorazi si pravým uměním cestu k úspěchu všeobecnému. A nám je kniha tím milejší, že se v ní líčí útěcha, jakou skýtá venkovanům svými svátky, obřady, modlitbami a písněmi náboženství katolické.

Příště dále.

JOSEF BARTUŠKA:
BALADA O BLUDNÉM KAMENI.
(Příteli Josefu Krlinovi.)

Jak večer na věžní hodiny usedal zvolna,
v ulice padala modrá tma, tvrdá a nepovolná,
tři hroty města do nebe souhvězdí nakreslily,
na hladině ulic se s jiskrami elektrickými slily
a zatím, zatím, co zvony říkaly: Láska — a tovární kominy: žal,

u železných luceren lampář poklekal.
Kamenné soše na kašně kamenné
uprostřed náměstí večer živé srdce dal,
kdo kolem jde, ten si vzpomene,
koho kdy oklamal a koho miloval.
A kdo si vzpomene, že dal kdy lásku, zaroste do kamení,

usne tu na věky živoucím snem,
srdce své v lidným pohybem položí na dláždění,
usmívaje se nad hrobem.

Každé hodiny, ať tramvaje jezdí, ať obláček pluje,
kamenná ruka sochy na kámen ukazuje
a kdyby člověk, hořem svým zmámený,
políbil všechny ty kulaté kameny,
ten nejdívnější bludný kámen zakletý v dlažbu náměstí
promění život jeho v začarované rozcestí.
Kdybys však ty, chlapec, dívka, nesl si lásku a žal,
ten kámen velké duze by nad tebou rozkvést dal,
kdybys ty, chlapče, se srdcem jak bluchým květem šel,
tu nejkrásnější dívku bys uviděl
a dívku, již marný stesk v poduškách bílých lkal,
loupežný chlapec by k závratí ulíbal.
A já, ten nejtoulavější chlapec chodím mezi vámi,
jdu s milou a obě mé oči se točí za dívkami,
každé dám políbek, květinu, znamení:
„Slečno, zítra v hedvábných šatech přejděte se zavřenýma
očima po bludném kameni.“

PROČ JSEM NEODPADL A NEODPADNU.

Motto: O Pane, nedej mi zahynouti jako zrnku prachu ve víru zrnek prachových. Vezmi mě do Svě ruky, o Bože můj, a připoj mě jako ubohý kámen někam na opovržené místo ve veliké katedrále života. Nezamítej mne, učiň ze mne jednoho ze Svých dělníků. Ukaž mi, čím možno ožítí v čase rozkladu a zmatku, jako činili ti mistři a učitelé, kteří ve stoletích víry plnili svět krásou. Popřej mi pracovati, jako oni pracovali, nikoli ze sobectví ani z marnivosti, ale jedině z potřeby, bych viděl jméno Tvé slaveno na zemi jako na nebi.

Jörgensen.

ÚVODEM.

Na tuto otázku byla by jindy krátká odpověď! Vyšel bych od příkladu slavného Francouze Pasteura a řekl bych: Zachoval jsem si víru chodského sedláka, prostou a čistou, jejíž kořeny jsou tak silné a hluboké, že jich nelze přetrhati ani přesazovati. Ale nyní jsem věku a pokolení je taková odpověď málo. A protože se mi taková otázka dává, kdy a od koho jsem se jí nejméně nadál, rozhodl jsem se odpověděti všechněm vespolek zevrubněji a veřejně.

Ale aby někdo z tobo nechtěl odvozovati, že chci dělati svému vyznání propagandu a na jiné nátlak, prohlašuji hned na počátku čestně, že mi bylo a jest u věcech víry vodítkem naučení, které jsem si odnesl z domova od svých křesťanských rodičů. Ti říkali: „Své víry si haj, jinému jeho neber ani nezlehčuj!“ Kdyby tato zásada bývala známa a platna všeobecně, zejména u nás brzy po převratě, byla by měla republika o jednu těžkou ránu na svém těle méně a společenský život náš o otravující pramen bláhových svárů a rozmišek.

Doma jsem se také od svých starších naučil vážiti si náboženského přesvědčení druhého ne neupřímným vykřikováním této zásady jako plané fráze, nýbrž skutkem a životem. Vážil jsem si vždy žida, měl-li jsem k tomu důvody v opravdových přednostech jeho povahy, a přece mi zase byl i jest milejší i bližší křesťan kteréhokoliv vyznání, neboť všem nám jeden Kristus! A ten chce lásku a zapovídá nenávisť. Nebude tedy toto mé odpovídání na danou otázku ani kratochvilnou disputaci ani fanatickou polemikou, nýbrž prostým a upřímným vyznáním víry, beze všech ohledů na osobu lidskou.

Nemám také na mysli soustavnou a úplnou rozpravu, nýbrž probírám věc tak, jak mi k ní podněty dávány buď zevně, chováním nepřátel víry, nebo zevnitř, z vlastní nahodilé nálady nebo z mocněj-

ších dojmů, jež sám sebou přináší náboženský život jak v církevním společenství tak ve vlastním soukromí. Jsem si vědom od počátku, že látky nevyčerpám, o to mi není a nebylo, ale na to kladu důraz, že co se tu praví, všechno je pověřeno poctivým svědectvím rozumu i srdce.

ZE VZPOMÍNEK NA NAŠE DĚTSTVÍ.

Vzpomínám si na své dětství i na léta studentská a staví se mi před duchovní zrak — někdy zrovna v úžasné zářivé kráse nebo ve tklivé něžnosti — co všechno jsem přijal pro své vychování a vzdělání, pro utvrzení názorů životních a pro bezpečnou cestu životem ze studnice vody živé, kterou jest i bylo duši zdravé náboženství, zejména naše křesťanské, honosící se v učení Kristově naukami, jež vytvořily všude, kam se dostaly, kulturu vyšší, než jaká kde před tím byla. Už pro tuto všeobecnou platnou pravdu neodporučovalo by se zdravému rozumu utíkatí od církve, která byla i jest povolnou první dědičkou i strážkyní mravního pokladu evangelia Kristova. Mám však této chvíle na mysli závaznost svou vlastní, osobní, co a jak jsem kdy pro sebe sám od své církve přijal. U nás na Chodsku říkají sice: Ze všech na světě bylinek má nejslabší kořínek lidská vděčnost. Ale tato smutná zkušenost nemá a nesmí platiti aspoň mezi inteligenty a zvláště ne nábožensky vzdělanými.

Vzpomínám na prvním místě, jakou blahodárnou mocí výchovnou působily na nás už od dětského věku mnohé náboženské úkony a řády a to ovšem v tom duchu, jak se k nim zejména věřící lid chodský vlastními názory a obyčeji postavil. Byla-li někde jinde působnost těchto úkonů malá, snad pro chladnost a lhostejnost prostředí, není tím vinna církev, zato jinde mohly býti a byly jistě oboji tyto účinky ještě zdárnější, kde mohly býti pořádně okázaleji, s bohatou výpravou a nádherou, jež působí zas vlivy jinými a uchvacují i srdce jinak založená.

Pominu z úmyslu přetajemné a převznešené výchovné moci Otčenaše pro první dětská léta — neboť tu promluvili už mnozí velcí duchové, vydávající svědectví ještě vzpomínkami v pozdním stáří, jakým světlem i teplem naplňovala se útlá dětská dušička, když rozvazující se znenáhla jazyk dovedl po matce říkati slova prvního Otčenaše. Jen mi jest líto dětiček, kterým vlašná nebo lhostejní rodičové nechávají v této věci smutnou prázdnotu v útlé duši. A začnu už o škole dále, jak jsme my malé děti chodily na Velký pátek uctívati boží hrob. Poněvadž církev předkládá v ten den ke zvláštnímu uctění kříž, jež matky líbají a dávají také líbati dítkám i nejútlejším, v dětské mluvě říkávalo se u nás na Chodsku této návštěvě kostela „líbal Pámbůčka“. Bylo-li dost málo příznivé počasí, jediné dítko ani ze vzdálené přifařené obce nebylo by zůstalo doma. Matky samy měly to za svou zděděnou povinnost i také za zvláštní něžnou radost. Náš kostelíček v Trhanově byl chudý, nikde žádné nádhery

nebylo v něm. Na ten den však starý kostelník Pajda upravil boží hrob, prostý výklenek ve zdi, tak, že do něho položil obraz pohřebního Spasitele, namalovaný na prkénku, prostě přes něj tylovou průhlednou roušku, rozsvítil před obrazem páteru olejových lampiček a před každou lampičku postavil skleněnou kouli, naplněnou zbarvenou vodou. Nebylo viděti lampiček, ale zato jejich plaménky odrážely se a hrály púvabným světélkováním do všech odstínů modře, červeně, žlutě ve hladkých koulích před nimi. Nad tuto chudou výpravu postavil kněz monstranci s bělostnou Hostií. Chudičky to byl stánek pro Spasitele, jako jesle betlemské, ale nám dětem vesnickým, z chudého kraje poskytoval tento prostý boží hrob a všecko, co se před ním dělo, púvaby nezapomenutelné. Ještě nebylo poledne a již sem chvátaly první matky se svými malými miláčky, ty které odpoledne měly jíti do pole rozsévat nebo na jinou práci polní, která se právě v ten čas otvírá a nutí někdy do největšího chvatu. A pak každou hodinu jich přibývalo, až byla před božím hrobem pravá tlačnice. A ty milé výjevy s dětičkami od nemluvnátka na klíně matčině až do bosého děvčátka, vyparáděného v nových kartounových šatech, jež už bude choditi do školy. Sem tam přibíhal se stařeček výměnkář, jenž už v poli není platen, a všecko to shromáždění při tom míčelivém kmitání světél v tiché pobožnosti z viry, která nezná pochyb ani pretvářky. Tichý, milý obraz stává se ještě milejším, když jej samy sebou doplní vzpomínky na to, co se tu dělo na Velký pátek ráno: pašije, zpívané prostými občany z lidu, obřady s modlitbami i za nepřátele a jinověrce, duté zvuky klapáček místo jásajících zvonků. Zapomene-li se tu a tam děcko a promluví hlasitě na klíně mateřském, neruší to dnes a nepohoršuje nikoho, je to jako by se v památce velké chvíle spásy plnilo Písmo: „Z úst, která prsy požívají“ ...

Živým zdrojem náboženského zabavení, obohacení a uslechtní dětské duše bývala nám tajemná doba vánoční a to nejen v kostele, nýbrž i v starodávných chodských domácnostech. V starých rodinách se zpívalo, zejména za dlouhých večerů při tichých pracích jako bylo prádlo, draní peří atd. Hned příchod adventu ohlásil se známou písní „Z nebe posel vychází“. To byla zároveň zvěst, že nastávají roráty. Můj Bože, jaká to byla radostná dětská touha probudit se záhy, ještě dávno za tmy, chutě vyskočit z lože a doprosit se našich starších, aby nás vzali sebou na roráty. Nezapomenutelná je mi sama cesta potmě do přespolního kostela. A teprve ten nový mocný dojem osvětleného kostelíčka, kde scházivalo se tenkrát na roráty hojně lidí jako skoro ve svátek. Bílé sloupky plápolaly po lavicích, svítilce lidem do modlitebních knih nebo na písničky, a všecko to shromáždění v tom tajemném přítmi adventního jitra vypadalo mi jako živý obraz arcioctů, toužebně očekávajících Mesiáše v předpekli, jak mi o tom matka doma napřed vyprávěla. Nezapomenutelná jsou mi z těch prvních mých rorátů slova písně „Ejhle, Hospodin přijde a všichni svatí jeho s ním a bude v onen den Světlo velké.

Aleluja!" To zanotovali zpěváci s kruchty ještě přede mší, pak se teprve osvětil oltář. začala se ro rátní mše za plného zpěvu celého kostela: Z nebe posel vychází. Uměl jsem tu píseň z domova ještě dávno před školními lety, oj, jak mi tlouklo srděčko, že jsem a směl při nebožce matce dětským svým hlasem přidati ke zpívajícímu shromáždění! Kdo zpívá, dvakrát se modlí.

Když jsme dorostli let školních, už jsme se smlouvali předvečer a chodívali jsme rádi na ro ráty ve svých školáckých sluchicích; ti dřív, oni později — jak kdo byl ráno časný. A nebylo nám za těžko blátem a tmou nebo i závějemi sněhovými chodívati skoro hodinu přespolní cesty.

A potom přišly vánoce, vánoce s kouzelným půvabem jitřní o půlnoci, kdy v naší vsi noha nezůstávala doma, leda noční hlídači, kteří tu noc po starém řádu bděli po strídě z jednotlivých chalup „noční stráž držíce". Chase a školákům případlo postaratí se o světlo na cestu. Jaká to byla krása a zároveň oslava novorozeného Jezulátka, když v tom nočním tichu nad zasněženou horskou krajinou zazářila mohutná světla planoucích dračkových pochodní, pokapaných smolou! A s vánoce mi přicházely koledy, nová svérázná a něžná radost dětí, přibližující v jásavém zpěvu i milých dárcích útlá dětská srdce malému Ježíškovi.

Já jsem měl k tomu ke všemu ještě betlém, chudičké jesličky papírové, jež mi poslala teta z města, již staré po nějakém chlapci z příbuzenstva. Ale jakou vzpruhou a posilou náboženských citů dětských a jakou pomůckou vyučovací, řekl bych moderně, stalo se mi na kolik let školních těch nějakých dvacet figurek, vystřihaných z papíru a přilepených k dřevěným špalíčkům! Seznámil jsem se do podrobná s obrázky a jejich barvami i náladami, které měly malované osoby v tvářích, takže se mně i mým kamarádům na chudé horské vsi staly pravou galerií umění, a dovedli jsme o nich hovořiti a mudrovati celé hodiny.

Za kvetoucího jara vyprýštila nám zas nová radost ze spojení náboženského života lidového s kostelem a církví. Křížové dny! Po tři dny za sebou prosebné průvody za požehnání úrody pod širé nebe do polí a každý den na grunty jiné přifařené obce. Školáci nesměli chyběti na žádném. A kdo by byl z nás také zůstal doma a zameškal tak zvláštní pobožnosti, jichž se účastnila všechna obec i za nejpilnější práce aspoň do té míry, aby šel prosit za úrodu aspoň někdo ze stavení. My školáci začínali jsme průvod starožitnou písní Bože Abrahamův, Králi, Pane pánův! Strídavě po písní modlili jsme se sami zvlášť růžencem. A těch nezapomenutelných dojmů z výjevů v omládlé přírodě s lidskou pobožností! Slyším ještě dnes v duchu jako malý školáček vážný, táhlý zpěv nebožtka faráře Šandy: „Od hromobití, krupobití a bouře!" A zpěváky: „Ochraň nás, Pane Ježíši Kriste!"

Metající se narudlé klasy žitné vlní se při tom měkce před našima dětskýma očima, nad ně skrívánek vylétá se svou prolamo-

vanou písni, a než se pobožnost u kříže posledního skončila, tichý májový deštiček šelestí v omlazené koruně lipy, jako by samo nebe vřecenou vodou kropilo nadějnou přírodu i bohabojný lid.

A potom už tu bylo zářivé léto s Božím tělem, kdy stará náboženská zvyklost ukládala nám dětem radostnou, ano jásavou povinnost hledati kvítí na věnečky. Týden už před tím jsme se radivali a prohlíželi luka i stráně, abychom s jistotou věděli, kam pro jaké kvítí jít. A k večeru před Božím tělem bylo v každé takřka senci chodské jako v květinářském krámě. Všecko se pestřilo kvítím z luk i zahrádek. Ten den také měly děti v přírodě všecku vůli, všude směly pobíhat a trhat a žádný hospodář nesměl jich vyháněti z louky. Jaká to byla radost, když nám v náruči i mošnickách rostly celé snůpky přerozmanitých kvitků a kytiček, když jsme si k tomu po starém podání jeden druhému uvědomovali, že to kvítí sbíráme na věneček — památku trnové koruny Kristovy.

Hle, otevřel jsem si v mysli jen čtvero pohledů zpátky do svého dětství, na výjevy v prostickém běhu života horského lidu, a z každé mé vzpomínky tři, čtyři nové se tu rodí v hlavě, jako když hvězdičky vyskakují s večerem na jasném nebi. A všecky ty vzpomínky jsou mi tak sladké a milé, všecky zvou k vděčnosti k církvi i k rodnému lidu, jenž tak upřímně a těsně svůj lopotný život spojoval s životem církevním. Ano, ano, cítím, že každá ta vzpomínka milá a krásná jest jedním „Zaplať Pán Bůh“ mé dětské duše těm nezapomenutelným hlavám a srdcím, jež mne tak vedly od útlého dětství. A kdyby mi byl měl a mohl někdo všecky ty ušlechtilé zážitky a všecko to obohacení rozumu a srdce z mého mládí urvati, ó, jak by tu byla zchudla a ztupla má dětská duše!

STUDENTSKÝ DENÍK FRANT. SKALÍKA.

V Olomouci dne 2. ledna 1886.

Dnes začíná opět vyučování. Vítám vás, vy milé sně školní, opět vcházím do vás vesele, dej Bůh, co bych i vesele z vás vycházel. Vyučování jen se tak odbylo, krátce. Vždyť oni dobře věděli, ti páni profesori, že po svátcích je člověk ještě polovicí ducha doma. Proto jsme z latiny a řečtiny jen opakovali, z češtiny četli dále v „Muzice“ Blahoslavové — (četl jsem i já) a z dějepisu taktéž půl hodiny zkoušel opakování a půl hodiny nám přednášel o Francii za Ludvíka XIV. Napadlo mi, kdyby tak se církev zmohla pomoci nějakého Mazarina, nebo Richelieua? Tak by bylo zajiště slušno, aby se papež domohl staré platnosti a moci ve věcech světských. Dostal jsem opět z Brna „Školu b. S. P.“, „Anděla“, „Květy“ a j. Spolužáci se mi sice smějí, ale já si z toho nic nedělám. Ať duch trochu okřeje z toho světského víru a nepokoje aspoň jednou za čas v klidném náručí duchovní četby. A kdo má také Boha více zapotřebí než student? Ať se smějí! Obědval jsem maso z domu. A po obědě šel jsem k „Retzovi“, abych tam dluh oplatil a na kulečnicku se s Dostálem sehrál. Tohoto dne utratil jsem velice mnoho peněz. Pak jsem šel k „Hiršovi“ a tam pil černou kávu a čaj. Sklepník mi donesl blahopřání k novému roku (trochu opozděné) a já jsem mu dal za to 40 krejcarů. V hodině jsem byl všlbně přijat. Hoši byli velice jaksi dobré chuti. Myslil jsem si, že se bude paníčka na mne hněvat, že jsem jí nepřišel dát s Bohem, ale nic, přece byla dosti vládná.

U „Hirše“ jsem viděl ve „Zlaté Praze“ krásný obraz A. Liebschera, věnovaný Beneši Trebitskému. Otec přichází k rodině své, která v tuhé zimě se nachází pod širým nebem, toliko ve skrýši sbité z několika trámů. Jest to za války třicetileté, r. 1620. Tlupa vojnů uhostuje se v rodné vesničce těchto ubohých lidí, kdežto tito musejí pod širým nebem křehnouti o hladu a nouzi. Věru, truchlý to obraz. Otec přichází s obličejem zoufalým ke své ženě, která jej s toužebností očekávala i s dítětem svým, že snad donese potřebné výživu, kterou mu snad darem poskytnou okolní obyvatelé. On však se vrací prázdne, buďte sousedé sami nemají, co by mu dali, aneb ze zášti a z potupy byl ode dveří boháčových odkázán a snad i psy vyštván. Jak smutný to obraz nejvyšší bídy a nouze. Kuchyňské domácí nářadí a náčiní váli se ve sněhu před chýží a i tlustá kniha leží tu vedle rozlámaného kolovrátku, na němž před nedávnem předla pilná ruka hospodyně, která nyní s okem zoufalým a s vlasem rozpuštěným vine k sobě utrápené, bosé, hladové dítě. Před nedávnem snad našel skřehlý a umdlelý cizinec přístřeší a útulku pod jejich rodinným krovem a nyní oni sami se nacházejí v zimě v širém poli. Hlad je dohání k zoufalství. V dále tam sletují se příšerné stíny dravců žravých kolem mrchy koně, aby tam slavily hojně hody. Psík, nyní vyzáblý a taktéž hladový, stojí v popředí obrazu a vyje, vyje divné zprávy o věcech ještě horších, které přijíti mají. Slza mimoděk se vkrádá v oko. Ten dobrý, český lid, jak mnohé a mnohé strasti bylo mu utrpěti, kolik slz a kolik vzdechů vytrysklo z ubědovaných očí a řader tohoto jindy tak slavného lidu? A původcové tohoto? Ti mají nejvyšš jen slovo potupné a pohrdlivý smích na rtech za odpověď. Avšak i ty, dobří a nic netušící lidé, máš velikou vinu na sobě. Ty snad o ní ani nevíš, a myslíš jen, že neseš bezpráví úplně nezavinilě. Nikoliv! Toť trest, žes se odtrhl od matky své — církve. Nebot, pokud věrně stáls po boku jejím s jinými bratry svými, bylo ti blaze, a štěstí kvetlo jak pod zelenými doškovými krovky, tak i v nádherných slunných palácích šlechtý a knížat tvých. Nyní však, viz, v jakém ponžení jsi se octl. Proto, lidé můj, uznej, o uznej, že pravé blaho tvé nespočívá ve svobodách a všelikých málo prospěšných privilejiích a výsadách, schází-li ti ona pečlivá ruka, která dítky své k sobě vine a o ně se stará, schází-li ti církev svatá. Bludné mínění mají o blahu tvém ti lživí vůdcové národa, kteří tvé blaho hledají

v odtrženství od církve svaté. O kěz nahlédnou ještě včas, že tvé pravé štěstí a blaho spočívá v lůně naší společné matky, ochránitelkyně a strážkyně církve svaté.

Poznámky vydavatele: Třídím septimy ve školním roce 1885-1886, která byla poměrně nejslabší třídou celého ústavu, čítajíc pouze 24 žáků (oktávy byly dvě, seksta měla 49 žáků, kvinta, kvarta a tercia byly s paralelkami, sekunda a prima měly dokonce po třech odděleních — všech žáků na slovanském gymnasiu ten rok bylo 585), byl suplující prof. Frant. Martinek, který také v septimě vyučoval latině, řečtině, češtině a němčině. Dějepisu a současně filosofické propedeutice vyučoval v septimě suplent Rud. Kreutz, který téhož roku na ústav teprve přišel. Fysice a matematice vyučoval v septimě profesor Jan Kovarik, náboženství P. Jan Jurásek. Frant. Martinek, nadšený a zanícený hudebník, vyučoval též zpěvu. Uspořádal se žáky gymnasia řadu zdařilých koncertů. Zemřel poměrně mlád. O profesorech Kreutzovi a Kovarikovi zmíním se v poznámkách později.

„Škola Božského Srdce Páně“, „Anděl strážný“, „Květy mariánské“ jsou měsíčníky založené a vydávané tehdejší Benediktinskou tiskárnou v Brně. Vycházejí dosud nákladem dnešní Občanské tiskárny a dosáhly letos ročníků 58, 44. a 42.

„Retz“ byla restaurace a kavárna v Pekařské ulici. Plný název její byl „Zur Stadt Retz“. V tehdejších letech to byla věhlasná olomoucká restaurace. Dnes už neexistuje. Dům koupila Agrární banka čsl. a zřídila v něm svoji filiálku a svá skladiště. — „Hirš“ byla renomovaná, prvotřídní a nejcenněji navštěvovaná kavárna olomoucká na Horním (dnes Masarykově) náměstí v domě vedle Městského divadla, památném tím, že podle dávného obyčeje měl hostiti panovníka při příchodu do Olomouce. Dodnes je dům ozdoben znaky Čech, Polska a Uher na památku schůzky Vladislava Jagailovce a Matyáše Korvína r. 1479. Dnes zove se kavárna po novém majiteli Café Rupprecht.

Septimán Skalík pomáhal si hodinami, aby své výlohy studijní z části kryl. Vyučoval v rodině advokáta dr. Fr. Svozila, který bydlil ve svém domě v Litovelské (dnes Riegrově) ulici. Dr. Svozil měl tři hochy: Františka, Jaroslava a Vladimíra a dceru Marii. Hoši tehdy studovali na gymnasiu v nižších třídách. Dr. Svozil (nar. 5. června 1837 v Lutotně u Prostějova) působil v Olomouci jako advokát od července 1871. Přišel sem z Litovle. V Olomouci sučastnil se živé národního života a patřil mezi ty, kdož provedli obrození českého Olomouce. Pracoval v Občanské besedě, Ústř. rolnické záložně, v Sokolu, Matici školské a vydatně podporoval české studentstvo. Byl vynikajícím odborníkem v právu záloženském. Zemřel jako 74letý stařec 21. května 1910. V závěti odkázal 40.000 K na různé národní účely. Poslední léta svého života žil samotáfsky, zamklé, pro neutěšené poměry rodinné. Synové jeho nevyšvihli se nijak zvláště. Jaroslav je účetním žel. konsumu v Košicích, František po pobytu v Bulharsku a v legiích je štukaterem v Praze, Vladimír je kostelním pomocníkem u sv. Michala v Olomouci.

*

V Olomouci dne 3. ledna 1886.

Jest neděle, avšak myslím, že jest to málo prospěšno, že ještě více člověk se stane lenivým, místo co by s novými silami do práce se pustiti měl. Ráno jsem vstal a šel do kostela o osmi hodinách. Kde je asi primán náš, myslil jsem si, snad se ještě nemůže s domovem rozloučit. V kostele si mně velebný pán stěžoval, že celé svátky byl nemocen, že měl oteklý nos, že mu ho ani vidět nebylo. Jsem tomu skutečně rád, že jsme posud s velebným pánem tak dobří kamarádi. Bude mi to dobré, když bych, jak dá Pán Bůh, vstupoval do bohosloví. Musím si hledět přizeň jeho zachovat. Máme pozejtří náboženství, uloženo máme celou „lásku“, je to hodně těžké, snad nebude zkoušet! V kostele ministroval Zdražil místo Dudíka, který v kostele nebyl. Po kostele učil jsem se fysice a opisoval jsem si poznámky fysické od Vrbky. Minule jsem nebyl při fysické přednášce, neboť pod záminkou, že jdu k lékaři, šel jsem si k p. Svozilovi pro peníze na cestu domů. Tehdáž nebyl on sám doma, dal mi je (5 zl.)

jeho koncipient. Dnes při hodině nebyl dobré chuti, a já jsem se sám uvedl v rozpaky časoslovem eo a složeninami jeho, které mají v perfektu ii, a která vi. Musím si dát budoucně pozor! Musím se sřežit zahálky! Dnes odpoledne jsem zkoušel, že je zahálka počátkem všech hříchů. Musím jít co nejdříve ke sv. zpovědi, abych ty ceny hříchů s duše shodil; katechetovi řeknu, že jsem u zpovědi již byl, abych nemusel jít k nějakému známému knězi v kapli. Večer přihnul se pan kluk s mámou, která u nás zůstane přes noc. Málo jsme se učili. Byli jsme na černé kávě, kdež mi sklepík opět donesl kalendář a přáním. Na štěstí měl jsem včerejší v ruce a tedy jsem několik šestáků v kapse zachránil. Učil jsem se málo. Dělalí jsme učené a neučené hovory s Dostálem a paní. Vřak Kovařík zítřa ať mne vyvolá! Uměl jsem z matematiky dvakrát a více než „stačil“ na vysvědčení mět nebudu a ani víc mít nechci. Ovšem je to velice lehkomyšlné, k matuře dá mi to mnoho práce, však musím těch studií užít trochu, nač bych ve stáří vzpomínal? Fysiku trochu umím, a z logiky mám na ty rozličné soudy dosti příkladů, které nám profesor uložil. Byl jsem 3krát a nikdo ještě nebyl 4krát. Dějepis jsem se trochu naučil na odpoledne. Měl bych už vyjít! Horší bude s náboženstvím! Je to těžké a minulou hodinu jsem se vymluvil, že nemohu mluvit. Vyjdu, bude-li zkoušet, jistně. Nerad bych si známku a přízeň P. Juráška pokazil. Za 6 neděl bude vysvědčení zde, a stipendium též, jen co by to dobře vypadlo. Nesmím dělat dluhy, aby mi trocha peněz ostala, dám krejčmú na šaty a rád bych si koupil hodinky. Uvidíme! Zdař Bůh! Jen co by kluci mi prošli. Musím se jít zeptat na ně profesor. Ráno musím vstát, abych mohl jít ministrovat. O hvězdo jitřní, Maria, vzbud mne v čas leskem svým spanilým!

Poznámky vydavatele: *Velebným pánem*, kterému Skalík ministroval, byl profesor bohoslovecké fakulty dr. Jan Pánek. Pánek narodil se r. 1842 v Uh. Hradišti, ordinován byl r. 1869. Byl katechetou na arcibiskupském ústavu učitelů v Voršilek, pak ředitelem a konečně profesorem Nového zákona na fakultě. R. 1895 stal se kanovníkem, r. 1898 proboštem u sv. Mořice. Sučastňoval se ruchu v katol. tovaryšských spolicích a v křesťanských dělnických jednotách. Vynikal jako výmluvný a duchaplný kazatel. Zemřel 10. ledna 1899 ve Vidni, po operaci na klinice prof. dr. Alberta. Pochován byl v Uh. Hradišti. Pěkný nekrolog o něm napsal K. Křen v „Našinci“ roč. XXXV, č. 7. a 15. Dr. Pánek bydlil v Mariánské ul. a sloužil mši sv. v kostele sv. Mořice.

Mimo to ministroval Skalík při školských nedělních mších sv. v gymnasijsní aule a to s Dudíkem (viz poznámky k zápisu z 1. ledna 1886) a se *Zdrailem* Janem (rodák z Holice, působí v Olomouci jako praktický lékař). *Vrbka* Josef byl výborný student, primus třídy. Pocházel z Ohnic. Po matuře se věnoval právníctví. Zemřel po prvním rigorosu o sv. Václavu r. 1889.

Koncipientem u dr. Svozila byl r. 1886 dr. Čeněk *Odstrčil*.

P. Jan *Jurásek*, který byl prvním katechetou na slovanském gymnasiu olomuckém, narodil se 20. dubna 1832 ve Vel. Těšanech a ordinován byl r. 1857. Kaplanoval v Litultovicích a Vel. Klokočově. Od r. 1867 byl katechetou v Olomouci. Zemřel po dlouhé trapné nemoci v Litultovicích 4. srpna 1896. Jako učitel byl pedant a puntičkář, u žáků neoblíbený, poněvadž šablonovitě žádal, aby lekce byly nadřeny a doslova odřkány. Zda žáci pronikli věc, k tomu nepřihlížel.

Primán, o němž se Skalík zmiňuje, pocházel podle poznámky, později nad slovo připsané, z Litovle. V primé na gymnasiu tehdy byli z Litovle tři žáci: Fr. Frebort, Kar. Hloch a Jindř. Knapp. Který z nich bydlil se Skalíkem u Všetických, jsem nezjistil.

*

V Olomouci dne 5. ledna 1886.

Dnes píšu za dnešek a včerejšek. Včera večer jsem si usedl k náboženství a potom bylo už asi 11 hodin, jsem usnul na peřinách na kufře. Tedy dnes píši i za včerejšek. Včera jsem se probudil v čas. Šel jsem ministrovat po šesté hodině. P. Pánek se mne tázal nevelmi laskavě, proč jsem nepřišel v sobotu

ministrovat. Byl na mne bezpochyby rozloben, že jsem se mu neptíšel představit, jak jsem přijel se svátků. Měl jsem ovšem jít, ale co bych tam dělal, když žádné vzkázání ani psaní jsem mu nenesl. Mše sv. byla u P. Marie Pomocné. Panno Maria, pomoz i mně v mých nesnážích! Ve škole jsem si napsal preparaci z matematiky a neočekával jsem, že vyjdu. Před hodinou sbíral profesor peníze na časopis matematický. Dal jsem též 2 zl. Nevím, nebude-li mi to dělat potom mýlku v mých finančních rozpočtech! Potom otevřel katalog a co slyším! Skalkku! Skočím, popadnu téku, knihu a běžím k tabuli. Dělal jsem rovníčku první, z těch, co jsme měli uloženy. Šlo to dosti dobře, ale přece musel mně dosti pomáhat. Dostal jsem čtverku. Večer jsem se pustil do náboženství. Ač jsem se mu asi celkem 3 hodiny učil, přece tím stálým přemýšlením se mi to spletlo a já ve škole neuměl mnoho. V osm hodin přišel p. katecheta, já se přihlásil, že jsem byl u sv. zpovědi a velebný pán si mne zapsal. Půjdu však teprve zde v některý den. Kdybych musel jít s ostatními, a kdybych přišel k nějakému známému knězi, tu by bylo nebezpečí, abych z lidské křehkosti něco nezamčel. V náboženství jsem se důkladně připravil na latinu. Včera jsem si zanesl 2 zl. 60 kr. do poštovní spořitelny. Chtěl jsem dátí krejčtmu 4 zl. za kalhoty. Avšak že jsem musel dát za ten časopis, proto jsem si ostatní uložil a ze stipendia je krejčtmu dám. Potom, bude-li chtít, dám mu též aspoň polovici za šaty, které mi ušije na léto. Kabát se mi už na lokti kazí. Musím psát domů, aby mi tam dali spravit kabát letní a v tom se musím obejít až do stipendia. Dnes o poledni jsem se důkladně připravoval na feckou gramatiku; z ní jsem nevyšel, za to jsem byl ale vyvolán z němčiny, které jsem ani nečetl. Dostal jsem čtverku. Šlo to dosti bídne. Dnes jsem utratil hodně mnoho peněz! Nevím, čím je to, že jsem tak povahy nestálé! Na oběd se bojím vydat víc peněz a potom večer probiju hodně mnoho. Dnes jsem hrál na biliáru asi 2 hodiny. Peněz to stojí hodně! Za to nebudu hrát až aspoň do veliké noci! Uvidím, zdali slibu dostojím! Vůbec pozoruju, že mám velmi slabou vůli. Úmysly mám kolikrát velmi dobré, avšak nemám té stálosti, abych byl trvalým ve vyplnění jich. Musím se cvičením přivykat, abych si osvoil charakter pevný, neboť je to hroznou hanbou, když se řekne o člověku, že jest bez charakteru. Posilni mne, o Bože, v mém dobrém úmyslu! Ve „Zl. Praze“ viděl, jsem krásný obraz od Doréa „Svatí Králové“. Dlouhý průvod bere se za hvězdné noci pouští, před nimi září hvězda velikosti neobyčejné, která je vede k cíli kýženému. Kéž i na obloze mého života zjeví se mi hvězda, která by mi byla majákem, pomocí něhož bych se doplaval k cíli kýženému. Kéž bych se stal knězem! Tužba tato budiž mým cílem života, budiž mou hvězdou, která by mne řídila po křižovatkách tohoto labyriantu světového. Všecky snahy a tužby nechť se nesou k jedinému cíli tomuto. Jak pravdřá jsou v tomto ohledu slova krajana básníka

Blaze, kdo si jeden čistý, smělý
 účel místo mnohých představí,
 v němž by jako v centru měňaví
 pableskové všech dnů žití tleli:
 A v něm myslí, cítí, žije celý,
 v slasti, v slzách, v přizní, bezpráví,
 až se šťastně k němu dopraví —
 bytí i přes bouř, plamen, hrom a střely.
 Pevně vůli, tužbě uslechtilé,
 nerozdílné srdce žádosti
 nebo rádo dává dojít cíle.
 Ač pak i mně slova tato lhala,
 z vítězství-li není radosti,
 mužně padnout není menší chvála,

Zdař Bůh!

Kollár.

Poznámky vydavatele: Gustav Louis Ch. Paul Doré byl francouzský malíř ryjec a sochař (* 1833 v Strasburku a † 1883 v Paříži). Velkou popularnosti

získal si ilustracemi Bible, která vyšla i česky r. 1885 v Praze, dále Lafontainových Bajek, též česky vydaných, a Ariostova Orlanda furiosa. Ilustrace Dorého vynikají bohatou fantasií a smělou kresbou.

Oltář Panny Marie Pomocné je v kostele sv. Mořice. Skalík byl velkým ctitelem P. Marie. proto výslovně připomínal, že ten den ministroval u mariánského oltáře.

Stipendium, které Skalík dostával, činilo 58 zlatých ročně.

V r. 1896 pročítal už kněz Skalík zápis ze dne 5. ledna. Modrou tužkou třikrát podtrhl si větu, jak se 3 hodiny učil náboženství, dále slova, že je povahy nestalé, a pak tužbu, aby se stal knězem. Nad slova této věty připsal datum: 1. listopadu 1896. Snad ty věty vzbudily tehdy v něm nějaké zvláštní vzpomínky.

*

V Olomouci dne 6. ledna.

Jest den Sv. tří králů. Služby Boží o osmi hodinách s exortou. Velebný pán velice veselý a špásový. Po kostele jsem chodil se Süssem, kterého jsem od července neviděl, ani neslyšel. „Jak se asi máš?“ byla má otázka. „Znamenitě!“ — To věřím! Je vypasený, vousy mu rostou. Před polednem jsem si lehl a spal až do 1. hodiny. V hodině jsem dostal opět letošší „Vesnu“ a „Literární listy.“ Večer, jak jsem přišel z hodiny, seděl u nás Hrabal, trochu jsme se pohádali o náboženství, je to takový hloupý, novomodní mudrc, jakých se ve všech koutech světa hemží. Brousí si svůj nedospělý rozumek o nejvznešenější pravdy sv. náboženství. Takového někdy trochu skřípnout by neškodilo. Ostatné se nepouštěl do velké hádky. Myslil si přece, že na cizím bytí by to bylo trochu neslušné se s moudrostí svou, ne arci Šalomounskou, chlubití.

Na svůj svátek míním koupit koté piva, a pozvat několik svých kolégů, abychom se napili a tak svátek oslavili. Nebo mám dáti peníze ty na mši svatou k počtě sv. Františka? To bude mít asi můj světec větší radost! Je už půl 2. Chce se mi spát. Víčka se zavírají, proto končím.

—

Poznámky vydavatele: Kdo to byl Süsser, o němž v tomto zápisu Skalík mluví, prozatím jsem se nedopátral. Kdyby to někdo věděl ze čtenářů těchto řádků, nechť mi laskavě sdělí. Budu za to povděčen, jako za všechny jiné doplňky, opravy a informace.

Hrabal Alois chodil tehdy do Va, slovanského gymnasia. Pocházel z Hluchova. Odešel po studitěch do železniční služby. Je dnes vyšším úředníkem.

U Svozilů půjčovali Skalíkovi moravské časopisy „Vesnu“ a „Literární listy“. „Vesna“, časopis zábavně poučný pro náš lid a jeho přátely, vydávaná a redigovaná Fr. Dlouhým, učitelem c. k. pedagogií v Brně a nakládaná tiskařem J. F. Šaškem ve Vel. Meziříčí, byla r. 1886 v pátém ročníku. Byl to čtrnáctideník (vycházel 1. a 16. každého měsíce) více méně rodinný. Měl i bádankátskou rubriku. Nebyly v něm soustředěny tehdy žádné celebrity spisovatelské, ale uveřejňoval věci solidní a dosti pečlivě vybrané. Zejména překladová část byla dobrá. „Literární listy“, časopis věnovaný zájmům literárním, vydávaný a redigovaný rovněž Fr. Dlouhým a nakládaný velkomeziříčským Šaškem, byly v ročníku sedmém. Z nich mohl Skalík čerpati pro své spisovatelské snažení mnoho. Zejména články a podrobné posudky Leandra Čecha, nebo přísné, mnohdy až jedovatě kritiky. Lva Šolce, mohly hluboce na mladého básníka působiti. Bohatě „Zprávy z ruchu literárního“ skytaly mu pak skoro vyčerpávající přehled po tehdejších českém písemnictví. *Příště dále.*

VZPOMÍNKA POUTNÍKOVA.

Milého přivítání od ndp. biskupa dr. Antonína Podlahy, letošního jubilanta a oslavence, dostalo se brněnským poutníkům roku 1921 pod vedením P. Štěpánka do Staré Boleslavi a na Svatou Horu, když v oktavě svatojanské zadrželi se v Praze a navštívili hroby svatých patronů České země.

Když za pomoci pražských dam seřazen byl velký průvod před nádražím, šli jsme ulicemi pražskými čtyřstupem uceleně a spořádaně, že Pražané se zastavovali a udiveně prohlíželi „cizince“.

Naproti poutníkům na hradčanské náměstí vyšel dr. Ant. Podlaha v rouchu biskupském a zavedl nás do zadní lodi svatovítského velechrámu. Zde naskytla se nám zvláštní podivná.

Samá lešení, plno práce a chvatu obráběčů kamene, již z pískovce tvoří gotická pažení, rúžice a pitvorné chrlice vod. Tesané balvany a sádrové odličky porůznu leží v chrámové lodi, kde ještě nebylo dlaždic, vše přeházeno, nedokončeno. Sem a tam viděti staré náhrobní kameny a přístěny zeď tak zvaná „kruchta“ zastírá nám přední svatyni s hroby sv. Jana Nepomuckého a českých králů . . .

Ndp. biskup zaměřil k jednomu kamenu, vstoupil na něj a obrácen k poutníkům měl proslov.

„Drazí Moravané a poutníci. Vítám vás s tohoto posvátného místa, ač ještě zevnějšek není upraven v povinné důstojnosti, přec každé místo je svaté, jako tento kámen, s něhož vás vítám, jenž kryl hrob našeho světce a biskupa sv. Vojtěcha . . . Jsem přímo unesen neobyčejným počtem těch, již otevřeně a bez bázně hlásí se k svatě víře cyrilometodějské. Moravané vždy a ve všech dobách pevně a neohroženě hájili světlo víry a vaše poutní výprava na místa svatá a všem Čechům drahá je toho novým důkazem atd. . . .“

Sotva kdo z těch, kteří slyšeli tato slova, si pomyslel, že ten mladičký pan biskup je tak blízko šedesátky.

Hospodine všehomřal! Dej nejdůstojnějšmu oslavenci a jubilantu stále touž mladost a jarou sílu, aby do roku 1929 k tisíciletému výročí smrti knížete sv. Václava byly hotovy všechny ty svorníky tesané z kamene, jichž je ještě třeba k dovršení veledíla svatováclavského chrámu. By bylo nám všem dopřáno z těch míst zadní lodi, kde jsme byli nejdůstojnějším panem biskupem vítáni, po odstranění kruchty vzhlednouti k hlavnímu oltáři, pokofiti se a poděkovati Nejvyššímu za všechny dary a milosti, jež Hospodin svému lidu dal prostřednictvím svých vyvolených.

Předem však posíláme vždy věrní Moravané své vroucí přání, jež o unionistickém sjezdu na posvátném Velehradě neslo se prostorami chrámovými:

„Hospodine, pomiluj ni — mnogaja leta.“

Jan Valoušek.

INTUITIVNÍ PUBLICISTIKA.

Jaroslava Durycha znali do nedávna jen jako literáta. Dnes však už nutno jeho literární činnost dobře odlišovati od práce publicistické, která ukázala Durycha čtenářstvu s jiné strany. Nelze však popřít, že v Durychově osobnosti byla vždy skryta určitá publicistická aktivita, která však ve starší, čistě literární periodě se vybila pouze známým jeho pamfletem k českému spisovatelstvu.

Jednorocní Durychův pobyt v Praze za dovoLENÉ v letech 1922 a 23 přivedl jej do užšího a přímého styku s publicistikou. Za Světlickovy doby v „Lidových

listech" tvořil Durych publicisticky velmi mnoho; Světlíkova osobnost, jeho správný vztah k svobodě publicistického projevu a značná tehdy úroveň listu mu umožňovala velké rozpětí křidel. V té době vznikla Durychova Idea svatovojtěšská a články o unionismu kromě celé řady jiných. Nelze dnes odhadnouti, jak by se byl býval vyvinul Durychův poměr k oficiálnímu tisku lidové strany v Čechách, kdyby Světlík byl zůstal v Praze. Tolik je jisto, že by se mu vždy podařilo udržeti „Lidové listy“ na značné výši.

Odchodem Světlíkovým nastal v Durychově poměru k „Lidovým listům“ rozhodný převrat. Úzkoprsé vedení strany v Čechách měřilo svobodný vzlet Durychova pára pouhým programem strany, a tak došlo k rozluce. Průmý popud k ni dal Durychův článek Staroměstský rynek, napsaný k 6. červenci roku 1923, který způsobil pobouření v protikatolických kruzích českých, jehož se lidová strana zalekla, a na pokyn Šrámkův na Durycha uvalena censura. Durych pak odešel z „Lidových listů“ a založil „Rozmach“ (Praha II., Voršílská 3.).

Katolíci jej přijali sympaticky, pokrokářský svět zvědavě. Katolíci byli přesvědčeni, že Durychova břitkost, s jakou pronásledoval slabosti protikatolického boje, bude v jeho časopise jen zvýšena, poněvadž přestane kuratelata politického opatrnictví. Nezklamali se v tomto směru. Pokrokářský svět pak čekal, jak Durych dovede publicisticky těžiti ze svého nadání. Proto již první ročník byl živě komentován tiskem, zvláště „Čas“ mu věnoval pozornost trpělivého a shovívavého sledovatele.

Druhý ročník umožnil „Rozmachu“ přesněji určití své postavení. Osobnost Durychova přímo nutila, aby běžná, žurnalistická metoda fakt, analyse a indukce byla nahrazena intuici, kterou Durych pak podivuhodně vycítil vyšší účelost českého státu, určenou Prozřetelností k slávě církve a národa. Velikost národa, založivšího si svoji „českou říši“, která by splnila očekávání Boží, je vůbec z úhelných kamenů Durychovy politické ideologie; nejnověji nezůstala jí nedotčena ani oblast literární; neboť „Svatý Václav“ byl správně nazván dramatem české orlice, která pro svůj vzrůst neušetří ani krve mučedníků. Česká říše je Durychovi útvar suverenní, jí se musí podříditi všechny síly národa, tudíž i náboženství, poněvadž česká říše vznikla z kladné vůle Boží, jenž jí chce navršiti hory své slávy. Z toho vyplývá Durychův poměr k církvi, k papežství, k hierarchii. Národ český je církvi vděčen za svou kulturu a předně za svůj křest, ale i církve musí mu býti vděčna za služby, které jí prokázal svými svěťci na její výbojné cestě na východ. Není náhodou, že Durych věnoval své první drama svatému Vojtěchu a že zkoncipoval zásady svatovojtěšské ideje. Cesty svatého Vojtěcha mířily na východ a na jih. Tento věrný syn církve získává české a křesťanské myšlenky Uhry, Polsko a Prusko; je to první český apoštol víry a současně první výbojce české myšlenky. Durych je přesvědčen, že odkaz světcův je příliš silný, než aby jej zrušila století. Národ uherský je českému dlužen za svůj křest a kulturu, a Durych myslí, že čas, kdy bude vyzván, aby svůj dluh splatil, se blíží tak rychle, že není mnoho času na přípravu.

Durychova víra ve velké určení české říše je absolutní. Papežství je mu nejen symbolem a zárukou pravdy, jednoty a autority, ale i připravovatelem cesty Boží na zemi. Proto má a musí samo vycítili místo českého národa ve světě, a Durych se nerozpakuje vyzývati je k tomu naléhavými slovy. V tomto bodě je dokonce přesvědčen, že i papežství není českému národu dosti po právu. Národ v době gotické kultury, v bojích mezi papežstvím a církevním státem dovedl býti rozhodujícím spojencem či odpůrcem. Zůstal věrný své staré víře i přes náboženskou revoluci a krvavé obrácení na katolictví za protireformace. Je viděti, jak Bohu na tom záleželo, aby národ katolickým byl a zůstal, když se nelekal takových obětí. Národ pak odpykal dokonale svou vzpouru z 15. století; dnes papežství musí se učiti z dějin a pochopiti význam, sílu a moc českého katolicismu, a Durych je přesvědčen, že za určitých okolností je národ docela oprávněn přinutiti papežství, aby národu dalo, což jeho jest, poněvadž tomu chce Boží sláva, výmluvně ukazuje z dějin na podobné příklady. Proto žádá, aby Řím, vědom si významu národa, promluvil k němu jako k celku laskavě, povzbudivě a zásluhně, poněvadž neucíná-li tak, způsobí církvi větší škodu než národu.

Ve svém článku *Presbyterium* našel Durych krásná slova pro hierarchii. Princip její pokládá vůbec za obzvláště štěpný a nelibostná kritika parlamentarismu a stranictví vyvěrá u Durycha z ryziho přesvědčení, že hierarchické zásady nejsou naprosto dbáno v národním životě. Politika národa je vedena lidmi, kteří nejsou od sebe náležitě odstupňováni kvalitou, úkolem a cťou. Společenský systém je taktéž uspořádán hierarchicky, a Durych se odhodlal zasadit mezi rodinu a církev i národ, vyměřuje mu vzájemný poměr, práva a povinnosti k ostatním článkům.

Durych snaží se však ze všech sil podepřít i moc a význam hierarchie církevní. Olomuckého arcibiskupa by nejráději viděl jako primasa celé české říše, poněvadž i unionismus je mu ze zásadních vzpruh české expanse a Morava s Olomoucem tradičním opěrným bodem k výboji na východ. Hierarchie má však nejen nárok na vládu a čest, ale i povinnost k národu. Nesmí se státi pouze církevním úřadem, nýbrž také zdrojem velké duchovní síly a zástupcem národa v církvi a v Římě. Proto i ona musí být oživena vírou v českou říši a pokud lze, pomáhati jí na stavbě.

Není divu, že není nadšen stavem současné politiky, které vytýká nedostatky intuce, takže zaměňuje cíl velký úkolem malým, nemajíc dosti bystrosti, aby pronikla záhadným pro ni určením národa. Český stát byl dán národu, jeho vládaři však nevěděli, co s ním počtí a spokojují se tím, že udržují v chodu státní administrativu; neboť kde není vidoucích, není ani odvážných. Proto Durych bojuje proti všem stranám ze zásady, poněvadž soudí, že zhuďadily politiku národa, nalivše do vína spoustu své vody. Nemá důvěry v lidi, kteří přicházejí z hospod a ze schůzí k vládě, poněvadž i jeho lidé, jeho politici budou povoláni, nikoli však zvoleni.

V posledním čísle druhého ročníku Durych slíbil svým čtenářům, že v příštím ročníku zaplikuje své zásady na denní život. A skutečně v prvním čísle splněno je slovo. Je zajímavé, jak dovede být důsledným. Vláda česká je dokonale nevidomá, poněvadž nic dva činitele, kteří mu na cestě k vybudování říše mohou co nejvíce prospěti, náboženství totiž a proletariát. Náboženství svou mocí duchovou a morální, proletariát svou čistotou, odvahou, oddaností a masou. Právě boj proti proletariátu a katolicismu, tak přiznačný pro dnešní rozhodující elementy vládní, pokládá Durych správně za doklad nemožnosti a neudržitelnosti dnešního systému politického, který sám si pod sebou láme most; nelze s ním v tomto směru nesouhlasiti.

„Rozmach“ zahájil svůj ročník tímto článkem velmi naléhavě. Je na něm, aby se stal základem nové formace, podaří se mu přece jen vyvolati politického, aktivního ducha, který nebude vyvolán, ale povolán, aby založil českou říši. Najde intuitivní politický publicista i svého intuitivního politického praktika?

Josef Skála.

Z NOVÉ POUČNÉ LITERATURY.

Dr. Fr. Stejskal: *Svatý Václav. Jeho život a úcta.* Stran 246, s 23 obrázky v textu a XVI tab. v příloze. Cena 25 Kč, pro členy Dědictví svatojanského 20 Kč. Nákladem Dědictví svatojanského v Praze 1925. — Pohrobní dílo nedávno zesnulého našeho historika má být podkladem k chystaným slavnostem tisícého výročí smrti sv. Václava. Sestaveno s velikou péčí i s odbornou znalostí na základě četných původních pramenů a bohaté již literatury svatováclavské, podává při veškeré stručnosti názorný obraz života našeho světce i vývoji a podrobné dějiny jeho úcty v církvi i národě. Autor vyvrací při tom některé nesprávné nebo neodůvodněné domněnky a ukazuje kriticky názory správné. Literárního historika bude zajímati zvláště kapitola o dosavadních životopisech sv. Václava, jakož i stať o svatováclavských písních, dramatických hrách i výtvarném umění. K ní přináší kniha zásluhou obětavého vydavatele dra Ant. Podlahy řadu starých i novějších obrazů. Důležitý spis zasluží opravdu největšího rozšíření.

Dr. Tomáš Trnka: Proudý v současné filosofii. Druhé přepracované vydání. Sbírkový „Duch a svět“, sv. 43. Stran. 212. Cena 21 Kč. Nakladatel F. Topič, Praha 1925. — Druhé vydání známého Trnkova spisu jest opravdu značně přepracováno a doplněno až do nejnovější doby: obsahuje na př. i statě o nové biologické filosofii dějin (Spengler a j.), o monistické mystice a její zrůdnosti v materialistickém spiritismu a celou poslední kapitolu „Hledání nového náboženství a nové kultury“. Jest to vlastně kapitola nejzajímavější a po předešlých, kde leckdy unavuje spousta jmen, neživěji psána: autor líčí krizi dnešní kultury, způsobenou hlavně světovou válkou a revolucí, jakož i různé snahy moderních duchů všech národů o vybudování nové kultury, prožehnuté ideou náboženskou a etickým chápáním smyslu světa a lidského života. Jde tu již ne tak o filosofy z povolání, ale většinou o umělce: vedle Tolstojce, Dostojevského, Solovjeva a Kierkegaarda sleduje autor zvláště myšlenkový vývoj Merežkovského, Gorkého, Rollanda, z indických pak Tagore a Ganghiho. Že význam posledního značně přeceňuje, ukázaly nejlépe právě nedávné události v Indii. Zato přehlíží novou křesťanskou filosofii, nejen u nás, ale i na západě. Nemožno ovšem souhlasiti se všemi úsudky spisovatelovými, ale kdo se dovede dívat po svém na různé otázky a směry v tom obrovském myšlenkovém kolotání nové doby, nalezne v jeho knize vedle informací i dosti námětů k vlastnímu přemýšlení. Nermalou její předností jest, že se pokouší také zkoumati vzájemné pronikání filosofických ideí a současných proudů literárních.

Jiří Mahen: Nutnosti a možnosti veřejných knihoven. Stran 48. Nakladatel St. Kočí, Brno 1925. — Spisek doplňuje vhodně autorovu „Knížku o čtení praktickém“, o níž jsme tu před rokem referovali a jež se dočkala za tu dobu 4. vydání. Zkoumá situaci a budoucí úkoly našeho knihovnictví na podkladě knihoven ve Velkém Brně, při čemž ve zvláštní kapitole srovnává poměry u nás a v Americe. Kromě četných statistických dat je tu hojně zajímavých poznámek, tak zvláště v první kapitole, kde hovoří o sociálním poslání veřejných knihoven a přimlouvá se vše za účelnou organizaci knihoven v nemocnicích, choro-
binacích, sirotčincích a podobných ústavech. „Kdybychom byli skutečnými křesťany a nikoliv docela průměrným lidským zbožím, starali bychom se právě o nejlepší knížku pro ruce a oči těžce nemocných, o skutečnou vážnou četbu pro lidi, trpící nudou a osaměním, v žalářích, robotárnách, věznicích atd. A možná že by to byla daleko užitečnější a důležitější práce, než když půjčujeme v knihovnách studentům a paníčkám všelijakou literaturu pro dlouhou chvíli...“ Nenáí spokojen s knihovnamí, jež pouze půjčují knihy — to by docela dobře obstaral podnikavější knihkupec — ani s dnešními čítárnami, kde se časopisy nečtou, ale hltají a kde se vychovává ubohoucký egocentrismus našich lidiček: chce, aby knihovna a čítárna byly opatřeny dle amerického vzoru i studovnamí, kde se už mládež učí spojovati četbu se zaměstnáním a dospělí se vychovávají systematicky v umění vyhledávati a řaditi svůj materiál. I „fantasie“ poslední kapitoly je dobře uskutečnitelnou, bude-li jen u příslušných činitelů více pochopení pro dobrou knihu.

Dr. Jos. Kozlovský: Česká maturitní čítanka. Knihovna Pramene, sv. 2. Stran 317. Nakladatel St. Kočí, Brno 1925. — Je to sbírka ukázek z děl našich i cizích spisovatelů, beletristických i vědeckých, jak je autor-profesor dával vykládati při maturitních zkouškách. Je sestavena časovým postupem od Tomáše Štítného až do Jiřího Wolker a Fr. Götze, opatřena hojnými věcnými poznámkami o autorech i jejich dílech. Leckdy možno ovšem právem pochybovati, jsou-li vybrány ukázky nejvhodnější a pro spisovatele nejcharakterističtější — někde se zdá, že rozhodovaly i jiné účely než jen literární. Než autor sám v úvodě jest si vědom, že kniha nevyhovuje všem požadavkům a různým sklonům, a doufá, že tento první pokus bude počátkem dokonalejších prací. Pak budou jistě pojaty sem také ukázky z polských a jiho slovanských spisovatelů, když jsou tu teď na př. Flaubert, Verlaine, Maeterlinck, Baudelaire, Byron, Wilde, Ibsen, Wallace, ano i — Zola. Z našich básníků jsou tu zastoupeni X. Dvořák (Improperia), Bouška (Duše v pftřodě) a Baar (Cimbura). Jakub Deml by se

asi sám podivil, kdyby věděl, že z jeho díla uznán za nejhodnější pro české studenty nedávny jeho feuilleton z „Lid. N.“ o pekie, kam prý nepříjde žádný Sokol a žádný básník, a o Svaté, které do rána narostly vousy až po pás . . . Jinak může být spis vítán i ostatním čtenářům jako malá antologie naší literatury.

Camille Mauclair: Francouzské malířství od r. 1850—1920. Přeložila Věra Urbanová. Sbírkky „Lidé a díla“ sv. I. Str. 156. Cena 14 Kč. — Lev Lvovič Tolstoj: **Pravda o mém otci.** Z franc. originálu přel. Vojtěch Šeman. „Lidé a díla“ sv. 2. Str. 128. Cena 12 Kč. Vydává nakladatel Boh. Treybal, Praha 1925. — Spisovatel Bohumír Treybal (Praha II, 894) zahájil svou nakladatelskou činnost vydáváním nové pěkně vypravené sbírky literárních a uměleckých pojednání „Lidé a díla“. Oba první svazky byly voleny šťastně. Spis jednoho z nejpřednějších uměleckých kritiků francouzských, básníka a romanopisce Cam. Mauclaira, poučuje stručně a výstižně v 10 přehledných kapitolách o vývoji a hlavních směrech nového francouzského malířství, od romantických krajinářů let padesátých až k t. zv. „poimpresionistické reakci“ poslední doby. Autor měl asi přímo na mysli čtenáře neoborníka, jemuž jest opravdu těžko vyznati se v té spoustě jmen a směrů: nezabývá se vedlejšími detaily, nekritisuje jednotlivých zjevů, ale snaží se je objektivně vyložit, zařadit do celkového vývoje a často také ukázati jejich souvislost se současnými proudy v literatuře.

Druhý svazek přináší překlad spisu, o jehož francouzském originále jsme tu referovali již minulého roku. Syn velkého romanopisce opravuje v mnohém názory stoupenců a přátel Tolstojových, jak se jeví v přehojné posmrtné vzpomínkové literatuře, zvláště v otázce viny na známé tragedii jeho života. Prohlašuje důrazně, že nechce hájit ani otce ani matky, nýbrž podati díle vlastních osobních vzpomínek jen pravdu. O opaku nepřesvědčí prý ho ani otcovy dopisy ani jeho Deník, neboť byly psány často v chorém a předrážděném duševním stavu: má ve své duši i ve své paměti jistoty mnohem spolehlivější, prošil s otcem dlouhá léta, byl jedním ze dvou dětí, jež byly upřímně zaujaty jeho náboženskými myšlenkami, a opustil je teprve v dospělém věku, když sám poznal neblahý jejich vliv. Jinak je kniha plna úcty a lásky k otci, plna i různých podrobností, jež zajímavě osvětlují intimní život autora „Vojny a míru“ — život většinou nešťastný i tehdy, kdy se zdálo, že ve své nauce nalezl pro sebe i pro ostatní jasně odpovědi na všechny otázky života. Ten, jenž zavrhoval všechny církve, jde na př. v předvečer velkého svátku podívat se do pokoje služek, ozdobeného ikonami, květinami a svíčkami, a přiznává pak synovi: „Viš, na co jsem tam vzpomněl? Že v tom je poesie náboženství.“ „Pochopil jsem“ — píše syn — „co se tehdy dělo v jeho nitru. On rovněž potřeboval této poesie náboženství, která mu scházela; záviděl, jako snad vždy, lidem prostého ducha, již mohli míti viru a být šťastni . . . (111.)

R. S. Baker: Woodrow Wilson a úprava světa. Podle neuveřejněných a osobních pramenů. Kniha první. S předmlouvou ministra dra Ed. Beneše. Přeložil dr. Jar. Kraus a dr. Arne Vodíčka za redakce prof. Karla Krause. Knihovny „Doba“ sv. 4. Stran XXIV a 292. „Čin“ Praha 1925. — Dílo Bakerovo jsou vlastně dějiny mírové konference pařížské. Autor byl při ní ředitelem americké tiskové kanceláře a obdržel nad to od presidenta Wilsona, na něž byly, jak známo podnikány útoky pro jeho činnost na konferenci, mnoho osobních a neuveřejněných dokumentů. Trebas snahy a činnost Wilsonova jest středem celé této práce a ospravedlnění jeho politiky hlavním jejím účelem, přece snaží se Baker býti objektivním, neodbočuje ke zvláštním obránám, nevaucuje svých hledisek na různé sporné otázky, ale usiluje všestranně objasňovati události a ukazovati dokumentárně, co učinila Amerika za války i při jednání o mír a jaké byly skutečné výsledky. Ministr dr. Beneš v předmluvě k českému překladu prohlašuje, že v líčení Bakerově bude nutno mnoho revidovat, až budou vydány oficiální dokumenty z mírové konference, ale přes to že kniha dobře plní úkol si položený a že se stane jedním z nejdůležitějších pramenů

k historii světové války a míru po ní uzavřeného . . . Nejen politik z povolání, ale i každý, kdo sleduje podrobněji vývoj nových veřejných poměrů, nalezne v ní mnoho zajímavého i poučného. Nemalelou její předností jest jasný, někdy až dramaticky živý styl Bakerův. Český překlad, doplněný sedmi obrazovými přílohami, čte se rovněž plyně. *M.*

Z NOVÉ KRÁSNÉ LITERATURY.

Hermor Lilia: Večery. Básně. Praha 1924. Nákladem vlastním, v komisi J. Šnajdra v Kladně. Str. 45. — Neznámý a samotný prochází básník přírodou a jejími hádankami. Z nich nejvíce miluje mráкотné a polomrtvé tíšiny, zádušně kouzlo večerů, kdy svět se zdá těžším, cizším a tajemnějším než je: v jeho zšeření a odsutečnění tím jasněji svítí bezpečnost nitřního žití, odloučeného od víru vášní, slávy a hukotu hmoty. I vlídné večery má básník, zbavené pochybností o předmětnosti života i stesku nad drobností a ubohostí svého lidství. A konečně, odvrácen od zmatku světa vnějšího i od tísně svého srdce, prožívá večery na hoře, nebi jsa blíž, a zřít, jak obloha se k večeru otvírá, slyší, jak na kamenech prostých i v těžkých dubech ticho Boha spí, pokorně chápe marnost života i lásek lidských. Lilia je básník tajemství a šera. Úzkostlivě vymýtil ze své dikce jakoukoliv zvonivost, ve vážných jamech, verších nerýmovaných a neslokovaných, volně sprádá své básně jak zlaté pavučí, zcela ponořen ve své tesklivé dumy a barokní nálady. Cosi truchlivě transcendentního vane z jeho bytosti, hluboké, smutné a zamyšlené, tušící prázdnotu světského shonu a přece se nedovedoucí úplně uzavřítí v ráj srdce. *Dom. P.*

Benjamin Klíčka: Vzpouira nosičů. Knihovny „Brána“ sv. 7. Obálka Al. Wachsmanna. Nakladatel A. Král, Praha-Smichov 1925. Stran 67. — Sbíрка drobných, většinou jednostránkových básní v próze. Autor hovoří a věcmi, jak se s nimi člověk setkává každého dne, vzpomíná různých dojmů z válečné doby, z přírody i všedního života, doprovází je svými poznámkami, užívaje někdy tónu lehce ironického, jindy eticky zaujatého. Některé postřehy jsou zcela dobré, zvláště tam, kde projevuje soucit s trpícími a utiskovanými tvory. Proto působí tím divněji asi na dvou místech nešetrná a nerozvážné poznámky o Bohu. *M.*

Karel Rožek: Květy krve. Smích osudu. Romány. Knihy próz Karla Rožka, svazek II. Stran 423. Cena Kč 24.—. Českomoravské podniky tiskářské a vydavatelské v Praze 1924. — Jsou to vlastně pod různými názvy dva díly téhož románu. Lítí osudy dvou sester, jež po matce Italce zdědily vášnivou krev a po lásce toužící srdce. Jedna, „dítě rozkoše“, jde přímo za svou touhou, druhá, duchovnější a ušlechtilejší, hledá při tom také duši. Obě, nevědouce o sobě, sblíží se s bohatým baronem, jenž se zmiřá mezi oběma sestrami — mezi láskou a rozkoší — tak dlouho, až zešílí: „dítě rozkoše“ jej pak opouští, druhá obětuje svůj život laskavé péči o chorého.

V postavě tohoto hrdiny druhé části románu vrací se zase dřívější Rožkova záliba v patologických zjevech, jak jsme ji poznali třeba ve sbírce „Propastmi duší“. Je to nerozhodný slaboch, naplněný pověřeným strachem před „Osudem“, jenž mu zastupuje Boha. Z fakta, že několik jeho příbuzných zemřelo v 41. roce, soudí zrovna fanaticky, že tehdy musí i on zemřít. Touží proto „vysmát se osudu“ tím, že prodá každou minutu svého krátkého života za radost a rozkoš: optjí se vášněmi, hýřením sil a peněz, ale pak vždy znechucen vrací se domů, aby začal znovu sám sebe šáliti nemožnými vřidnami nebo plány, jichž nikdy neuskuteční. Jak viděti, postava v literatuře již velmi dobře známá. V Rožkově podání není o nic sympatičtější než kdekoli jinde. A dilemna, které si staví hrdina s hrdinkou jako osu svého zápasu: vládne světem Osud či Bůh? — vyznívá sice na konec v neprospěch prvního, ale přece jen jaksi nejistě a málo přesvědčivě, jako by se spisovatel ostýchal. Myslivý čtenář,

jenž se přenese přes některé trochu povídavé kapitoly a doplní si některé psychologické i věcné nedůslednosti, ovšem pochopí. *M.*

Josef Pavel, Osman Fetič. Příběh ze světové války. Obrázky kreslil Prokop Laichter. Stran 250. Cena Kč 18.—. Nákladem Jana Laichtera na Král. Vinohradech 1924. — Příběh dobrého, spravedlivého člověka, starého hercegovinského mohamedána, jenž byl jako statistice jiných vytržen válkou ze své klidné rodiny a zasazen jako malinké kolečko do obrovského vojenského stroje nejprve na srbské, pak na italské frontě. Svou dobrosrdečnou, laskavou povahou získává si lidská srdce, důsledně zbožným, úzkostlivě poctivým životem nabývá vážnosti u svých tvrdých druhů i představených, takže jeho nenadálá smrt dojmá každého, kdo jej znal. Nezdá se, že by autor tyto příběhy teprve vymýšlel: jsou při veškeré pestrosti zcela prosté, přirozené, zasazené přesně a mnohdy až jaksi příliš suše do rámce nedávných válečných operací a nejen postava Fetičova, ale i všechny ostatní nesou na sobě pečeť životní pravdivosti. Tak třeba pěkně vykreslený setník Lustig, jenž se válečnými hrůzami probouzí z dřívějšího velkoněmeckého fanatismu, vystřízliví z válečné horečky a také lidsky se obzrouje. Nebo statečný hoch Smajo, myslivý Mirko a různé typy vojáků za frontou. U hlavního hrdiny zdůrazňuje spisovatel často jeho zbožnost a odevzdanost do vůle Allahovy, vybihající až ve známý mohamedánský fatalismus — ba na jednom místě (185) staví tuto mohamedánskou zbožnost přímo proti zbožnosti křesťanské: do úst hodžových klade tu staré povrchní výtky o kněžích, kteří neprokleli války, modlí se za vítězství jedněch a zaičení druhých, žehnají jim atd. Jinak je kniha, vyzdobená jemnými kresbami Prokopa Laichtera, psána vážně a s patrnou láskou k dobrým lidem, jichž se našlo dost i pod hrubým vojenským kabátem. *M.*

Pierre L'Ermite: Přčtete si to ... Z francitiny přeložil J. Rozmahel. Nákladem Josefa Birnbauma v Brtnici 1924. Stran 183. — Zasluhou pilného sledovatele západní kultury katolické Jakuba Rozmahela máme v rukou překlad některých črt pařížského faráře Loutila, pišícího pode jménem Petra Poustevníka. Slovesným útvarem jsou tyto práce povídky, feuilletony i kazatelské apoteófy: drobné, byste vyzozorované příběhy ze života lidí velkoměstských, nábožensky lhostejných, nebo zednářsky zarputilých, v odporu k církvi naivních a absurdních. Tuto absurdnost odhaluje Petr Poustevník nemilosrdně, ač i tu se prozrazuje jeho pastýřské srdce: obnažuje, aby léčil, kárá, aby k lepšímu poznání přivedl. Lehký, někdy humorový tón nikoho nesmí klamatí — je to jen sladký obal hořkých pilulek, konkrétní výstupek pro velké perspektivy věčnosti, smrti, Boha. Dokonalá znalost života, příkře odporující jeho pseudonymu, pravda, za kterou bojuje, dobro, jež činí a doporučuje formou jedinečnou a svéráznou, učinily jej oblíbeným příspěvkatelem listu *La Croix* i vítaným hostem časopisů zahraničních. Význam Loutilův není a nebude v literatuře. Literatura mu není cílem, nýbrž metodou. Jest příliš farářem, aby mohl být spisovatelem. A toto rčení jest o něm oprávněno jen pokud není dokázáno, že by každý farář neměl být spisovatelem. Slovo mluvené již nemá velikého významu v době moderní. Dříve se poslouchalo, dnes se čte. Úpadek řečnictví je zřejmý. Slovo tištěné však všude proniká. Kristus ovšem nepsal ani neporoučel psátí. Ale žil v době, kdy kniha byla šperkem a kdy čísti uměli jen zákonici a učitelé lidu. Učil tedy živým slovem, a to v podobstvích, k nimž látku bral z přírody, z denního života, z věcí blízkých a známých. Nejinak třeba i dnes pravdy věčné hlásati: ne v nudných a abstraktních sermonech mravoučných, ne v neživých, kostmi chřestících pojmech, ale v barevných a teplých tvarech jednotlivin, episod, vyrvaných z proudu života, mluvití povídkami, romány, dramaty — tiskem. Tou cestou vítězí blud a nemravnost. Může i pravda a dobro. A poněvadž tištěné stále ustupuje viděnému, četba filmu, dal Loutil zfilmovati své novely, tak jsme četli o něm nedávno, a v jedné dokonce sám sěhrál úlohu kněze. Zdá se, že chápe přítomnost dobře vidí i do budoucnosti. *Dom. P.*

Christopher Marlowe: Doktor Faustus. Přeložil Dr. Stanislav Stuna. Vydal J. Šnajdr v Kladně 1925. Stran 64. — Drama Marloweovo jest prvním jevištním zpracováním pověsti o Faustovi, která vyšla tiskem po prvé u Joh. Spiesse ve Frankfurtě 1587. Marlowe znal pověst z anglického překladu a z básnil ji dramaticky ve své *Tragical History of Dr. Faustus* zbarvil ji humanisticky, jak nasvědčuje na příklad pohlavek, který neviditelný Faust vytne obědvajícímu papeži. Jinak neobsahuje Marloweův Faust téměř nic umělého: jest zpodobením hlavních dobrodružství, zaklínání ďábla, úpisu duše Mefistovi, vyvolání Heleny, cesty světem a zardoušení Fausta ďáblem po 24 letech. Faust se tu jeví jako osobnost toužící po slávě a moci; tím se liší od Fausta luteránského, který jako typ neverce, nespokojícího se s učením evangelia, pahnoucího po bezmezném vědění a požitku, za trest propadá moci ďábově. Že Goethe znal drama Marloweovo, jest možno; ukazují k tomu shodná místa úvodních monologi, ač vlastní podnět k Faustovi dalo Goethovi písně protestantské zpracování pověsti Christlich Meynende vyšlé ve Frankfurtě 1712. Goethe pracoval na svém Faustu od mládí až do vysokého věku a jeho vlivem se stala pověst o Faustovi oblíbeným tematem Sturm- und Drangperiody, byla nešlísněkrátě zpracována dramaticky a podnes nepozbyla zajímavosti, jak svědčí píse, kterou věnoval Stuna překladu dramatu Marloweova. *Dom. P.*

POZNÁMKY A ZPRÁVY.

Literární museum katolické založila, jak je známo ze zpráv o výborových schůzích, Družina literární a umělecká. Účel jeho jest nejen pietní: zachraňovati a uchovávatí památky po spisovatelích, nýbrž především studijní; má býti základním kamenem k budově dějin katolické literatury české. Obsahuje: 1. Korespondenci, deníky, paměti a různé jiné listinné životopisné dokumenty. 2. Rukopisy děl tištěných i netištěných. 3. Podobizny, fotografie míst spojených nějak se spisovatelem nebo jeho dílem, autografy. 4. Různé jiné památky věcné. 5. Všechny spisy tištěné. 6. Archiv kritik, životopisných článků a studií z novin a časopisů. Aby museum dosáhlo svého účelu, jest třeba součinnosti všech našich spisovatelů i ostatní naší veřejnosti. Obracíme se proto především ke všem členům Družiny se žádostí, aby věnovali museu, po případě, pokud se nechtějí již nyní vzdáti těchto věcí, aspoň řádně zajistili všechny uvedené dokumenty a památky. Je toho třeba tím více, poněvadž máme mnoho smutných zkušeností, že po smrti spisovatelů přicházejí často i nejvzácnější památky úplně na zmar nebo zapadnou někde bez užítku k veliké škodě naší literatury. Stejnou prosbu vznášíme ke všem ostatním našim čtenářům, kteří chovají ve svém vlastnictví nějaké památky po spisovatelích, třeba i ze starší doby. Všechny věci věnované museu

dostanou se do rukou povolaneého odborníka. Dopisy a jiné písemné dokumenty budou uveřejněny jen za podmínek stanovených dárce. Jednotlivé dary budou registrovány také v „Arše“. Všechny zásilky přijímá Družina literární a umělecká v Olomouci, Wilsonov nám. 16.

Družina literární a umělecká v Olomouci konala dne 5. února 1925 svou třetí výborovou schůzi, při níž s povděkem bylo vzato na vědomí, že při „Arše“ začala letos vycházeti tolik potřebná a postrádaná „Rukověť dějin české literatury básnické“, pořádaná panem inženýrem Bitnarem. Jméno pořadatelovo je zárukou, že Rukověť bude dílo důkladné a dobré a že vyplní šťastně mnohé mezery o katolických spisovatelích a jejich práci v podobných dílech dosud vydaných. Družina proto doufá, že „Archa“ takto získá nový kruh odběratel, neboť zajisté není jednoho inteligenta, jenž by se o Rukověť nezajímal. Nepatrné zvýšení ročníku o 7 Kč je jistě nejmenší překážkou. Přispěvky na Fond Dostála-Lutinova se pomalu scházejí. Dosud věnovali k tomu účelu: dp. předseda Masák 1000 Kč, dr. Mořic Hruban 200 Kč, pan Hynek Dostál, šéfredaktor amerického „Hlasu“, 10 dolarů (přes 300 Kč) s krásným příspěvem, nejmenovaný 100 Kč, dp. assessor v. v. P. Ferdinand Harna,

známý horlitel cyrilometodějský, jednu akcii Hanackého pivovaru v Holici. Družina obrátí se postupně na naše kulturně-hospodářské podniky, ústavy a korporace a také jednotlivce v této příčině a doufá pevně, že bude moci zase brzy uveřejnit řadu nových mecenášů. Také stran musea památek po katolických spisovatelích bude dáno do novín provolání. Ke konci promluvil pan šéfredaktor Zamykal o literární pozůstalosti Lutinové, kterou pořádá a která slibuje velmi bohatou zeň kulturní svou bohatostí a obsahem a je pěkným obrazem snah nadšenců kolem něho stojících za celých 30 let. Nato schůze skončena. *Večeřa-Střížovská.*

René Lobstein: Merkur čili dvánáctero tuctův arkán obchodu. Z franc. přeložili B. Reynek a Jos. Florian. Kurs 8. Stará Říše 1924. — Kniha stejně originální, jako časová a pozoruhodná. René Lobstein podává zde ve formě stručných, ale nejvšš vystižných sentencí filosofii obchodu, lépe řečeno karikaturu filosofie obchodu. Právě v současné době, tak ohavně materialistické a „kšeftovní“, rádi sáhne po knize, která se vysmívá této úskočností a podvodným trikům, jichž obchod užívá jako nástrojů. Ihned prvá tajemství obchodu napovídají, jakým směrem jenesen celý smysl díla: „— Peníze bližního do posledního haléře náležejí tobě. — Předmětem obchodu jest dostati zpět všechny peníze, jež ti náležejí, jež však nejsou ve tvých rukou.“ Nepřátelé veškerého „kšeftu“ budou mít radost z těchto knihy, v níž je zavřen výsledek pilného studia ledví obchodníků a názorně demonstrovány všechny aparáty a věcičky, jimiž tento svět obchodnický pracuje. „— Není chudého přibuzenstva. Pakli někdo tobě blízký upadne do chudoby, přestane ti býti přibuzným. Jediné existují v tvé rodině oni, kteří zůstali neb stali se *bohaťci*.“ — Takové a podobné zásady nalézá Lobstein v srdcích, jež zde podrobil prohlídce. Kniha vtipná, satyričně stylisovaná a pro svou vážnou satyričnost nepostrádatelná v této hmotářské době. *Jan Vinař.*

Spisy K. Dostála Lutinova. Z pozůstalosti básníkovy, již pořádá red. Lad.

Zamykal, jsou připraveny do tisku takto tyto sbírky: druhá vydání rozmožných „Orlích fanfár“, „Plnění tvorů“ a „Osudů“, nová sbírka „Ve mlýně světa“, pak „Květiny“, „Šipkové růže“ a „Z cizích zahrad“. Dalším svazkem bude kniha náboženské poesie a překladů duchovních básní.

Moderní Revue zanikla 4. číslem svého 31. ročníku. Spolupracovníci usnesli se po smrti jejího zakladatele a vytrvalého redaktora i nakladatele Arnošta Procházky, že z piety nechají toto jeho životní dílo nedotčené jinou vůdčí rukou. Nedokončený ročník bude doplněn jen sborníkem literárních a výtvarných prací od stálých přispívatelů a přátel Moderní Revue. Vyjde k 8. březnu a přinese také některé dosud neotiskuté práce zesnulého. Je také úmysl uctít jeho památku každoročně „Ročníkou A. Procházky“, jež by vycházela vždy k výročí jeho smrti. — Mnohem spíše a neslavněji ukončil svou pout pražský čtrnáctidenník pro kulturní život „Apollon“: dospěl jen k 6. číslu II. ročníku, ač se rozehal právě letos s velikou účtostí hned na několik front literárních i divadelních. Než snad právě to bylo počátkem konce, neboť těžko věřiti důvodu, který redakční a nakladatelské prohlášení, že redaktoři — byli čtyři! — nemohli se pro nával vlastní práce věnovati náležitě redigování listu.

Kuriosní časopis oznamuje moderní básník polský Julian Tuwim: nazval jej „Dylišans“ s podtitulem „Magazyn staroświecki“. Má býti věnován všelikým kuriositám ze všech oborů vědění, divům a kouzlům, staré fantastice a romantice, vzpomínkám na staré dobré časy, naivností čarodějů a pověr. Bude přináseti ukázky ze starých kalendářů, zažloutlých kronik, zakázaných knih magických i milostných, ze starých receptů, astrologů i alchymistů, zprávy o obyčejných zjevech v přírodě, o báječných zvířatech, talismanech, amuletech, zaklínáních, torturách, antikristu, kabale atd. atd. Básník sám praví v prospektu, že je to útěk z radio-kino-sportovního století... Útěk, ale kam?

Nákladem Družiny literární a umělecké. - Odpovědný redaktor Lad. Zamykal. Tiskne Lidová tiskárna v Olomouci.

ARCHA

MĚSÍČNÍK PRO LITERATURU,
UMĚNÍ, KULTURU A ŽIVOT

ROČNÍK XIII.

OBSAH **3** ČÍSLA

Vilém Bitnar: Antonín Podlaha literárním historikem.

František Hanzelka: In memoriam.

René Arcos, přeložil Jan Vinaf: Vše ještě není ztraceno.

Jan Karník: Vavřínkův Josef.

František Střížovský: Stařechek.

František Dohnal: Kristus v legendách moderní literatury.

František Kašpar: Svatý Josef.

Em. Masák: Šimon Stylita.

H. Heine, přeložila J. Viravská: Píseň.

Rud. Stupavský: Řehoř Veliký.

Josef Hanák: Náboženský a mravní problém v novější francouzské beletrii.

Lad. Zamykal: Studentský deník Františka Skalíka.

Josef Marcol Svoboda: Phteli.

OKNA:

Česká povaha.

Italská vzpomínka.

Slovenské časopisy literární.

Slovenské literární novinky z Itálie.

Z nové krásné literatury.

Poznámky a zprávy.

REDAKTOR EM. MASÁK

VYDÁVÁ DRUŽINA LITERÁRNÍ A UMĚLECKÁ V OLOMOUCI

ARCHA VYCHÁZÍ MĚSÍČNĚ.

REDAKCE.

Rukopisy a redakční výtisky buďtež zaslány na adresu
EMANUEL MASÁK,
katecheta a redaktor „Archy“ Brno-Židenice.

Nepřijaté rukopisy se vracejí, byly-li přiloženy známky.

Redakční uzávěrka čísla jest 5. každého měsíce.

ADMINISTRACE A EXPEDICE

„ARCHY“ JE V OLOMOUCI, WILSONOVO NÁMĚSTÍ ČÍS. 16.

PŘEDPLÁCÍ SE (I S PŘÍLOHOU)

ročně 43 Kč, půlročně 21·50 Kč, čtvrtročně 11 Kč. Jednotlivá čísla za 4·50 Kč.

ZA VYDÁNÍ ODPOVÍDÁ LADISLAV ZAMYKAL.

Z redakce:

Přílohy „Rukověť dějin české literatury básnické“ tentokrát nepříkládáme, poněvadž p. autor pro počáteční nesnáze s doplňováním rozsáhlé látky nemohl dodati včas rukopisu a nechtěli jsme, aby se vydání čísla proto zase opozdilo. Bude to nahrazeno při budoucích číslech.

Nové publikace

(došlé redakci do 20. března 1925).

Z nakladatelství A. Krále, Praha-Smíchov: Emil Vachek, Hodný král a statečný vojn. Stran 156.

Z nakladatelství F. Topiče v Praze: Hall Caine, Žena z Knockaloe. Přeložila L. Fastrová. Stran 133. Cena 12 Kč. — Arne Novák, Kritika literární. Druhé vydání. Sbírký „Duch a svět“ sv. 18—19. Str. 149. Cena 14 Kč. — Vybrané spisy Svatopl. Čecha, čís. 7—8 po 2·40 Kč.

Z nakladatelství Bohumíra Treybala, Praha-II, 804.: Eduard z Estau-nié, Nanebevstoupení páně Baslévrovo. Pfl. Miroslav Treybal. „Modré knihy“, svazek I. Stran 304. — Raymond Radiguet, Ples hraběte d'Orgela. Přeložila dr. Jar. Hüttlová. „Modré knihy“, sv. II. Str. 144.

Nová důležitá publikace Dědictví Svatojanského. Právě vyšel třetí díl „Soustavné katolické věrouky pro lid“ P. Františka Žáka T. J., pojednávající o svátostech. Jest to na ten čas nejob-jemnější český spis o této důležité části katolické věrouky. Předností jeho jest, že všude přiléhá k běžným námitkám a zvláště k odchýleným názorům církví východních, čímž stává se vítaným pramenem poučení pro všechny, kdož zajímají se o otázku sjednocení církví. Cena objemného, 672 stran čítajícího spisu, jest 40 Kč, pro členy Dědictví Svatojanského 38 Kč a poštovné 2·20 Kč. Objednávky přijímá administrace Dědictví Svatojanského v Praze-IV., na Hradčanech, ve Vikátské ulici, čís. 35.

VILÉM BITNAR:

**ANTONÍN PODLAHA LITERÁRNÍM
HISTORIKEM.**

II.

Když Podlaha vstupoval na podzim 1884 po prvé do nádherných chodeb pražského semináře, které barokní mistři obmyslili nejen plastickou výzdobou štukovou a bohatou epikou freskových maleb, ale též uchvacující perspektivou, octl se ihned ve svém živlu. Do bohosloví vstupoval poslušen jsa hlasu srdce svého a veden vůli, která se rozhodla věnovati všechno úsilí vlasti a církvi, jež jediná byla inspirátorkou i ochránkyní národní kultury.

Jsa neobyčejně vyspělý a literárně vzdělaný, mohl se Podlaha vedle studii bohoslovných záhy oddati i svým zálibám. Co ho ihned mocně zaujalo, byly ovšem obě seminářské knihovny „česká“ i „latinská“.

Tak zvaná *Česká seminářská knihovna* pražská měla tehdy již více než půlstoletou historii. Na počátku třicátých let byli alumni pražského semináře sice velkou většinou rodili Čechové, ale málo kdo z nich ovládal svoji mateřštinu tak, jak se slušelo na budoucí kazatele českého lidu. Proto umínili si zříditi českou knihovnu a svůj plán uskutečnili velmi brzo. První knihy zakoupili ze sbírky, již mezi sebou učinili a další obdrželi od vlasteneckého arcibiskupova sekretáře Karla Vinařického, který snahy českých bohoslovců podporoval radou i skutkem. Za knihovníka zvolili si spoludruha Jana Karla Škodu, jenž vychován byv od svého strýce, vlastenecky smýšlejícího příbramského kaplana Františka Jabulky, vyznal se nejvíce ze všech v české mluvnici a v literatuře. Jemu po boku stál bohoslovec Jan Fabian, který byl pravým živým slovníkem českým, neboť měl štěstí, že se narodil ve vsi, kde měli českou obecnou školu, již navštěvoval, a že v domě otcovském našel mnoho knih tehdejší ještě skrovné české literatury, které záhy pročítal. Knihovna uvedena byla do života 10. března 1830.

Podlaha zajímal se živě o historii české knihovny, počínající ještě v době obrozenecké. Vykazovala v prvních třiceti letech neustálý vzrůst a rozkvět, až teprve v letech šedesátých počala péče bohoslovců ochabovati. Obrátilo se vše zase k lepšímu až teprve příchodem Tomáše Škrdle, který se stal 1878 knihovníkem. Ten vymohl zvláštní, výhradně knihovně určenou místnost, založil v ní nový katalog, zavedl mezi bohoslovci stálý měsíční příspěvek a našel knihovně mecenáše, kteří ji platně rozmnožovali. Po odchodu Škrdlově knihovna sice dosti pravidelně vzrůstala, ale chyběly jí jeho pečlivé ruce. Přes to, že jí byla vykázána nová, větší místnost, našel ji 1885 nový knihovník Eduard Šittler ve stavu velmi zbědovaném. Tady byla pro Podlahu ovšem vítaná práce: po odchodu Šittlerově staral se Podlaha, aby knihy byly znovu řádně signovány a jeho zásluhou založen byl i nový katalog.¹

Podlahova péče nezůstala bez odměny. Horlivý čtenář našel v urovnané knihovně celý poklad starých knih, které mu poskytly mnoho nové látky k literárním pracím, jež tehdy již koncipoval. V policích stála tam zajisté Jungmannova „Slovesnost“ vedle čtyř dílů „Poezie“ Bohuslava Tablice, Puchmajerův „Rýmovník“ vedle Polákovy „Vznešenosti přírody“, již knihovně věnoval sám patriarcha české literatury, Josef Jungmann. Našel vedle spisů Gessnerových i Youngovo „Noční kvílení“, vedle Homera četné knihy českého baroka. Jinoch, který svoji zvidavost sytil již v době studii gymnasiálních ze starých tisků, kupovaných od antikvářů v Židovském městě Pražském, našel v mnoha stech svazcích duševní potravu na dlouhý čas.

Do Podlahova období spadá nový rozkvět této knihovny, o níž tehdejší její správce, bohoslovec Janeš, napsal do Vychodilovy „Hlídky literární“ s pochopitelným sebevědomím, že čítá více než 2000 českých, zábavných i vědeckých děl a že se do ní odebírá „třicet časopisů českých, theologických, vědeckých, kritických a zábavných“.²

Tohoto bohatého zdroje využil Podlaha především jako *filolog*. Po svétlém vzoru Františka Douchy vysedával již jako studující práv a nyní jako bohoslovec celé hodiny nad nejrůznějšími tisky doma i ve veřejných knihovnách a vypisoval na cedulky slova i úsloví, až získal sbírku několika tisíc výpisků. Této práci věnoval se na popud Františka Štěpána Kotta, profesora Akademického gymnasia, jenž od 1878 vydával svůj veliký „Českoněmecký slovník, zvláště gramatickofraseologický“ (1878-1893). Svými četnými výpisky, které ochotně dodával profesoru Kottovi, stal se záhy spolupracovníkem jeho slovníku a tím zahájil i svoji vědeckou práci. Nebot horlivé vypisování látky a třídění listků navykalo jej trpělivě a vytrvale pracovati způsobem, kterého pak se zdarem použil i při pracích

¹ Jindřich Šimon Baar, *Historie české seminářské knihovny v Praze*. Vlast 9, 1893, str. 890.

² E. Janeš, *Z bohosloveckých ústavů českomoravských* (Praha). *Hlídka literární* 3, 1886, 191.

v jiných oborech. Zdánlivá nuda této mravenčí práce odměnila jej pak skvělými výsledky.

Vedle knihovny „české“ nalézá se v bohosloveckém ústavě pražském také oficiální *knihovna latinská*. Je to velkolepá sbírka knih, v níž vedle vzácných tisků nalézá se i mnoho rukopisů. Podlaha prohlédl zevrubně i tuto latinskou bibliotéku a našel v ní latinský rukopis Hammerschmiedovy „*Historia Pragensis*“. Věnoval mnoho času studiu tohoto díla neplodnějšího českého dějepisce ze sklonku 17. století. Do té doby rukopis byl takřka neznámý, a Podlaha byl první, kdo jej vědecky probádal. Celé dílo sestává ze tří foliantů a má skoro 3000 stran. Psáno je metodou chronologickou a vedle dějin města Prahy zaznamenává i příběhy, týkající se celé země české, zemí rakouských i evropských. Hammerschmid projevuje v díle velkou sčtetost v pramenech a píše latinou, která není sice klasická, jinak však velmi plynná a obratná. Nejzajímavější z celého díla je foliant třetí, obsahující vypravování až do roku 1733, pokračující tedy po Beckovském skoro o celé půlstoletí.

Podlaha právem pokládal dílo „*Historia Pragensis*“ za pokračování Beckovského „*Poselkyně*“ a protože nebylo naděje, aby spis kdy tiskem byl vydán, vypsál z něho rokem 1691 počínaje všechny zprávy Čech a Prahy se týkající a obsahující příspěvky životopisné i zprávy k dějinám posvátných míst Pražských se vztahující, vesměs pak věci zajímavé.

S vyčerpáním látky byl Podlaha hotov již před vysvěcením na kněze a ještě jako bohoslovec přednášel v létě 1888 v semináři na speciální téma „Jan Florian Hammerschmid, rektor pražského semináře v letech 1696 až 1710“. Když se Podlaha zmínil o své práci historikovi Josefu Kalouskovi, nabídl se mu tento ochotně, že ji otiskne ve „*Věstníku Královské České Společnosti Nauk*“, což se také později stalo. Práce byla v Společnosti předložena 20. dubna 1891 a vyšla tiskem v Praze 1891 pod názvem *Hammerschmidova Historia Pragensis*. Zvláštní otisk této práce z „*Věstníku*“ je zároveň první knižní publikací Podlahovou, obsahující vše, co od vědeckého díla požadujeme: přesný otisk originálu, kritický aparát pod čarou, literární historický úvod, reprodukci mědirytinové podobizny historikovy a spolehlivý, látku zcela vyčerpávající rejstřík osob a věcí.

Příště dále.

IN MEMORIAM.

Dávno je tomu, když u Mukdenu a na řece Jalu
zmírali mužici i Japonci. V žalu
svá srdce za cara i za mikada seli
do mandžurské země: válčili, dotrpěli.

U nás nehřměla děla
ani nesyčela
záplava kulí a granátů slepých:
my jsme seděli u kamen teplých
a já jsem si hrál s vojáky na válku.

Já jsem byl generál nejmocnější
a ani nevím, kdo mi byl milejší:
či ruský voják, který zmíral němě,
či Japonec, jenž padal do zelené země,
či ruské lodi, jež přikryli svými
vlnkami modravými
živlové oceánu u Čušimi.
Já jsem chtěl bojovat a zvítězit ve světě —
vše bylo tak prosté, jak v máji na výletě
a byl jsem tak moudrý a měl jsem tolik síly!

Čas minul a věci se otočily.
Dnes nejsem generálem ani důstojníkem
a do bitvy jsem nešel s rozvášněným křikem,
ani mne nezabili
ani nezranili.
Mám hubené ruce
a srdce mi tluče.
Jenom ta jedna síla
mi zbyla:
jít do boje a bit se a padnout v poli,
své srdce zarýt v pahorek holý,
aby vpučelo,
vzrostlo v nové tělo,
ve strom vyrazilo
květem posypaný.

Přijdou smutní lidé,
srdce samé rány,
usednou do stínu,

usednou tam sami,
budou vzpomínat.

Lidé dobří,
my jsme šli do boje
válčit, umírat,
my jsme srdce svoje
dali zakopat.
Červená krev teče ze zelených líp:
otevřete dlaně,
ať vám teče na ně
velká láska naše,
se kterou jsme, slabí,
jeli umírat!
Requiescat!

RENÉ ARCOS, PŘELOŽIL JAN VINAŘ:
VŠE ASI JEŠTĚ NENÍ ZTRACENO.

Vše asi ještě není ztraceno,
dokavad zbývá v hloubi bytosti
víc darů, bohatství a slávy větší díl,
než vítěz jakýs' dobýti by moh',

víc jemnocitu v srdce hlubinách,
než děl by vřava zmohla v nenávisti,
a dokud zbývá touha po vzestupu,
jíž sráz ni nejpříkřejší nezemdlí.

Vše asi ještě není ztraceno,
ten pohled jeden dokud zbývá nám,
jímž z hlubin věku můžem' rozjímat
jiného světa obraz zastřený.

Vše neztrácíme, dokud postačí,
by *jeden* z nás se v hrůzách příbojů
stal oním, jenž je právě nezbytným,
by světa naděj všecku zachránil . . .

JAN KARNÍK:
VAVŘÍNKŮV JOSEF.

Košatá lípa na prostorném dvoře Vavřínkova stavení rozvoněla se líbezným dechem sírožlutého okvěti, když Josef, mládenec už doře čtyřicetiletý, vrátil se zas jednou ze světa. Bylo to kdysi po roce osmnáctistém a sedmdesátém. V poborském městečku při českomoravském pomezí slynul jako podivín krve nepokojné, která ho štve po čertech ďáblech, ač by mohl svatě sedět doma, pomalu hospodařit a ke chlebičku z polní práce přivydělat si pěknou pomazánku řemeslem, jemuž se u otce kožešníka pořádně vyučil. Mohl při tom počestně se oženit, před vánoci zabit zdárného krmíka a k Ostatkům druhého, kouřiti dýmku míru po besedách a v neděli vypít holbu piva „Na špici“, konečně v bázní boží sestárnout, složit klidně svoje kosti za „Kozí vocas“, jak rynkovní pýcha uštěpačně nazývala tkalcovskou ulici, jejíž chraptivo rachotící stavy umlkaly teprve u zidky hřbitovni.

Když Josef ponejprv utekl do světa, nebylo mu více než rovných dvacet. Léta nebylo o něm slychu vidu, až se přece jednou vrátil zmužnělý a kostnatý ramenáč, na pravou nohu v chůzi napadaje. Dost se tenkrát rodáci divili, že Josef, o němž předpovídali, že ho ve světě vši sežerou, vrátil se k obrazu božímu podoběn a dokonce v krásných holínkových botách, jejichž zrcadlový lesk mu i pan děkan mohl záviděti. Záhy se potom zvědaví dozvěděli, že kulže po pádu s koně a taky po střelné ráně, kterou neutřil v žádné nepleše, nýbrž v polském povstání roku třiašedesátého, kam nesl dobrovolně vlastní kůži na trh jako služebník mladého šlechtice. Dlouho se Josef tenkrát doma nezdržel a také později, kdykoli k vítanému oživení maloměstské jednotvárnosti znova se tu objevil, bylo to vždycky jen na skok. A už se přes rodné městečko zase kolik dlouhých zim převalilo, nežli konečně připutoval, tentokrát se čtyřmi křížky na zádech.

Valem se smrákalo a po horkém červencovém dni nastávala teplá noc, když Josef u staré lípy na dvoře opřel žebřík do vidlice spodních větví a hbitě šplhal do koruny. Bylo jeho zálibou, kdykoli se vrátil ze světa, že nocoľhoval v lipě, když to pohoda připouštěla. Měl tu už od let vybedněnu kotlinku mezi třemi silnými větvemi, kam hned s večera si dopravil slanník a podušku pro skromné pohodlí.

Natáhl se na povětrné lože, přikryl měkkou houní, která už v polské vojně dobře mu sloužila, potom obrátil hlavu k sousedovu dvoru, kam bylo mezi větvemi košatého stromu viděti jako do cíle. Josef vracíval se domů nejraději za úplňku a zvláště rád zastihl lípu ve květu. Tentokrát znamenitě uhádl čas a proto dnešního večera

s pokojnou rozkoší ulebedil se ve své oblíbené výšině, doufaje tu zapomenouti na trampoty, jež za dne na něho doléhaly.

Bílý měsíční světlo rozdělovalo vedle na Kučerově dvoře mléčně bělavé plochy od tvrdých černých stínů. Nejsytější ozářeno bylo záprazí při hlavním stavení, kde oknem do teplé noci otevřeným viděti bylo světelný pruh i v kuchyni na podlaze. Rázem ve vzpomínce kuchyně i dvůr sousedův oživily Josefovi známými postavami. Uviděl dobroduchou panímámu, malé, kulaté postavy, jak ji přes dvůr vidal cupitati do chléva, aby dohlédla na večerní dojení, malého Honzíčka, jediného synka nesouc na ruce, uzřel jejího muže, suchého a nemluvného, ale bedlivého hospodáře, jak tu večer co večer lopatou rozšplíchoval hnojůvku po mrvíšti, zjevil se mu dávno už pochovaný stařík, na kost vychrtlý, ale postavy nezlomené a ducha živého, výměník a kdysi vážený mistr kovářský, jenž za Josefova mládí celý den šamořil po stavení, co chvíle domácí čeledi vytýkaje nedbalost nebo opomenutí — a konečně, ach, konečně jako živá postavila se mu před oči nyní při vzpomínání zavžené sousedova dcera Marjánka, děvůška jen o rok mladší, pěkně urostlá, spanilého obličje přísnědlé pleti, černých, sametově lesklých zornic a jemně zvlněných rtů, jako zralá višně nalitých.

Marjánka — to byl jeho osud.

Když jako jinoch devatenáctiletý den ze dne s otcem sešival prýmkové čepice a hotovil z beraních koží sedlákům kozichy, máje zjemna před podzimními jarmaky tuze napilno, myšlenkou co chvíle přeskočil od jehly do sousedova stavení, kde Marjánka v klenuté kuchyni pomáhala při vaření, jindy vyšívala dovednou ručkou na kanavě, za dlouhých zimních večerů drala s čeledí peří nebo přadla len na své lehké, pěkně vyřezávané přaslíci. Nebylo-li doma zrovna pilno s řemeslem, vzal si Josef nějakou páračku sebou a sedával večer co večer u sousedů na besedě, sleduje kradmo každé hnutí Marjánčino. Kdo ze všech Kučerových sousedova tichého synka vidával nejraději, byl sedmdesátiletý výměník, v jehož kovárně do ulice otevřené teprve nedávno oheň vyhasl. Nynější hospodář kovářem nebyl.

Starý Kučera byl měšťan vážený a celý lidský věk zasedal v magistrátě vedle pana purkmistra. Měl otevřené oči pro vše, co se kolem rozvíjelo k životu a jako horlivý čtenář Havličkových novin věděl také o klíčení národního ducha. S posvátnou úctou mluvil o mužích, kteří vytrvale usilovali o uznání mateřského jazyka v úřadě a ve škole, o obnovu slávy starobylého království a také o zajištění občanských práv každému bez rozdílu stavu a národnosti. O tom všem rád hovořil a měl v mladém Vavřínkovi vděčného posluchače. Za mlada ve vojnách Napoleonských byl také Kučera stržen do válečné vichřice, ne sice jako voják se zbraní v ruce, nýbrž jako mladý hospodář nucen byl s vlastním potahem vyjeti „na firpon“, ze kteréžto služebnosti vrátil se až za tři léta, projezdív nejen země české ale i hodný kus sousedního Německa. O tomto svém hrdinském zájezdu Kučera

v stařecké hovornosti často a obsírně se rozmluvil, při čemž jeho liceň cizokrajných měst, zámků, chrámů i paláců zlatem a drahými kameny neskrblila a v mladém sousedovi rozpalovala do žhava touhu po dalekých obzorech a životním dobrodružství.

Tyto touhy byly by jistě brzy zkrotly a usnuly v teplém objetí Marjánčině, kdyby Josefovi bylo bývalo souzeno odejiti šťastně s Marjánkou od oltáře ke kožešnickému náfadi. S počátku arci se zdálo, že je Marjánka sousidkovi vlídně nakloněna. Přijímala s líbezným úsměvem jeho drobné úsluhy, blaženě se čepýřila, kdykoli jí zalichotil, jak jí sluší nový tybetáček nebo hedvábný „pajadér“, o poutích nepohrdla perníkovým srdcem, které jí Josef donesl, a také na masopustním bálu, jehož oba ponejprv se účastnili, ráda s mladým sousedem šla do kola. Pojednou ostýchavě dosud city Josefovy rozhořely se v plápolavý plamen. Když jednou po skončeném pohřbu svobodného synka z měšťanského domu muzika před hřbitovem zahrála veselý marš a mládenci chápali se družiček, aby v párech ubírali se za breskné hudby zpět do města, Josef hbitě přiskočil k Marjánce a ona vlídně naň pohlédnouc poskočila s ním do taktu. To dle panujícího mínění platilo přímo za vyznání lásky, neboť děvče, které po takovém pohřbu vedlo se s mláďencem, považováno bylo za jeho vyvolenou.

Ale Josefova pšenice dlouho nekvetla. Do „fořtamtu“ přišel nový příručí, měšťanský synek ze sousedního města. Jeho matka byla zdejší rodačka a za mlada dobrá kamarádka Kučerovy pajmámy. Proto švarný mysliveček, jen se v městečku ohřál, navštívil Kučerův dům, aby vyřídil pozdrav od maminky.

Mladý Petrides — tak se myslivec jmenoval — záhy u Kučerů zdomácněl a brzy pochopilo celé město, že je to Kučerova Marjánka, co tak přitažlivě vábí zelenou krev do Kučerova stavení. Byl tam rád vidán a vždycky hned uveden do velké světnice, kde před jeho příchodem Marjánka horlivě poklizela, aby všechno se skvělo čistotou a lahodilo úpravným pořádkem. Matka i dcera velmi si mláďence oblíbily. Nemluvný hospodář nebyl ani slaný ani mastný. Jemu do jista by jako zeť byl milejší tichý a přičinlivý hoch ze sousedství. Za to starý výměnik šviháckého hosta ani vidět nemohl. Říkal, že jsou všickni fořti lumpi a neřádi. Jestli chtějí, aby jim Marjánku přivedl do neštěstí, tak jen ať nechají toho „fidrmocha“ chodit do stavení. On že by s ním provedl krátký proces, při čemž ukazoval, jak by ho vykopl opatkem své vysoké boty z dobré teletiny. A tak přirozeně postavil se na stranu sousedova Josefa, o němž už vrabci cvrlikali, že má Marjánku rád a že je k smrti nešťasten, vida, kterak děvče blaženě se zardívá, jak jenom zelený klobouk s tetřivčím pírkem mihne se před okny. Chodíval sice i nyní Josef téměř denně na večerní posezení, ale bylo se mu spokojiti jen společností starého kováře a chasy v čeledníku, kdežto Marjánka s rodiči besedovali s panem fořtadjunktem ve velké světnici.

Mračna kouře valívala se za těch večerů k začouzenému klenutí

šeré kuchyně. To tak horlivě bafal starý Kučera. Měl při tom dobrého pomocníka jenom o rok mladšího, Točfouse, podruha z blízké osady, který v čase polních prací a zejména na podzim při dlouhém mlácení cepy od pondělka do soboty přespával u Kučerů.

Točfous byl zde od mladosti, tak říkajíc, pečený vařený, a starý hospodář tuze si ho vážil pro zručnost a vytrvalost v díle, a ještě snad více proto, že spolehlivý strejda prodělal s ním za mlada tříletou Odysseu za vojsky se selskou příprází, osvědčiv se už tehdy pravou rukou mladého Kučery, jemuž často v cizím světě se zastesklo po svatém pokoji doma a po maminčiných peřinách. Točfous neměl doma čeho ztratití a jeho odvážná bezstarostnost byla městskému synkovi učiněným balsámem v úzkostech nejistého cestování.

Na to Kučera nikdy nezapomněl. Jak jenom podruhovi v dýmce vyhasinalo, už mu podával starý hospodář svůj břichatý míšek s tabákem, horlivě pobízejce: „Na, Točfous, nacpi a kuř z mého a v neděli přijď na kafe — však sme spolu vyhráli všechny patálie.“

Strejda poslechl, nacpal a také každou neděli dostavil se za pantátou na svačinu. Když potom oběma chundelatý kouř valil se z dýmek, blaživě vzpomínali na dávná nebezpečí a také na známé a přátele, kteří už léta dřímali kolem hřbitovního kostela pod lipami. Častým hrdinou těchto vzpomínek býval zejména nebožtík Šitavanc, v mladosti voják po celých dvanáct let, potom zedník a na stará kolena už jenom žebrák a denní host Husserlovy palírny. O tom, jaký to býval podivuhodný voják, starý Kučera nejraději poslouchal. Kdykoli se zastavil nový besedník u Kučerů, záhy ozvalo se výměníkově vybidnutí: „Tak, Točfous, pověz, jak to bylo v Talijánsku s tím zdejším Šitavancem!“

Náčez nastal okamžik velebného ticha, jako když kapelník nad pohotovým orchestrem zvedne taktovku. Oslovený rozhlédl se vážně po posluchačstvu, nadzvedl mosazný poklupek a mohutným palcem stlačil řezavý tabák v dýmce, aby lépe hořelo. Potom třikrát, čtyřikrát náramně vybaf, odplivnul až do prostřed čeledníka na podlahu a teprve spustil:

„Jo, Šitavanc, to byl jeden voják! Dyš ležel s regimentem v Praze, žádnej inej nesměl k starýmu císařovi, na Vochamračín¹ jenom von. A pokaždý se ho císař ptal, vodkad je a — jak menuješ? A potom sním musil fruštukovat. Jenerál Radeckej na něj víc držel než na mnohého vobršta. Vo jeho kouskách moc sem slejchal, dyš sem jezdil podruhý s firponem, už dost starej chlap, a jedenkrát sem sám viděl na vlastní voči, jak starýmu jenerálovi na Šitavancovi záleží. Ani už nepamatuju, jak se ta všivárňa tam dole menuje, kde se tenkrát měl chytnout náš s Talijánem. Ale jako dnes vidím už všechny kumpanije v pořádným aufštelunku do boje připravený. Vtom zatroubí jenerálmarsš. Oficíři říči Hapták — a všecko hlavy vzhůru, prsa ven, břicho zpátky, tak to stálo, voči vykulený na Radeckýho, jak rajtuje

¹ Wache am Hradschin!

před frontu. Žádný ani nedejchal, jen koně zafrkali. Radeckej se rozhlídl po vojácích, bylo jich černo na tom placi náramným, kouká, kouká a potom zavolá: Je tady kaprál Šitavanc? — Poslušně melduju, stojím tuhle v druhým glidu na fliglu — vozval se náš rodák. Radeckej si šňup a povídá: Tak můžeme začít. A hned nechal vypálit první ranu z kanóna."

Při této epopeji usmíval se Kučerův výměnkář velmi šibalsky, až se mu ježil plesnivý kartáček tvrdých vousisek pod nosem, dychtiv, co tomu řekne host, jenž tuto báseň slyšel ponejprv. Byli sem tam besedníci, kteří se o Točfousově parádním kousku vyjádřili dost neuctivě. Těm to starý kovář jen tak nedaroval. „Ale ste vy bubák, člověče" — osopil se na nevědného posluchače, „zasmál bych se tomu, ať je to pravda nebo ne."

Také o někdejších učednicích a tovaryších pantátových bývala často řeč. Vzpomínali na ně jak starý mistr tak jeho společník, v dobrém i ve zlém, jak toho který zasloužil.

„Potkal mně vondyno kadovskej Šváb," začal Točfous, „a hned se na nich ptal, pantáto. Jářku, co pak náš pantáto, to je ešče zdravej pařizek a pořád čerstvej."

„Ó ba, čerstvej — jak volověnej fták," zabručel starý mistr na oko nevrle. Točfous nedal se vyrušit a pokračuje: „Čož to von bejval pantáto dycky jako mík — povídá zas ten Šváb — jako člunek sebou mrskal po věřtatě a při tom samej špás. Dyš sem přišel do učení, byl sem jen jako hříbek v mechu. Bylo mně drobštek. Jak náš tatínek vodošli, pantáto, jako pan mistr, podívá se na mně jaksi šourem, ušklib se a povídá: tedkej, ty šušňo, vylez támhle na mých a čekej tam, až povyrosteš."

Když začal myslivec ke Kučerům pravidelně docházeti, pojednali oba starci také o této novině. Kučera při tom prohodil: „Chudák Josef sousedů, ten z toho má radost, jako dyš na psa vodu leje."

A Josef skutečně trápil se nemálo. Sedával na besedě jako opatřený, smutně poblížuje ke dveřím do světnice, jejichž zasklenou polovicí viděl, jak Marjánka i panímáma Petridesa radostně vítají, ke stolu zvou, a jak Marjánčina očka zazáří, kdykoli myslivec na ni pohlédne, při čemž nikdy neopomene tmavé knírky samolibě nakroutit. Josefovi nic neušlo a není divu, že se mu srdce rozbolelo. Že pak byl hoch povahy podnikavé, umínil si, že s děvčetem včas důtklivě promluví. Vyčíhal spanilou sousedku, když šla na pole, nescouc žencům svačinu.

Nad Harusovým kopcem jako těsto z díže vykynula šedožlutavá mračna — bylo na bouřku. Proto byla Marjánka tomu ráda, že má na cestu společníka. Josef dlouho neokolkoval a hned udeřil na strunu milostnou. Začal, že je Marjánka moudré děvče a jistě už dávno pochopila, proč on, Josef, u nich tak často přidává do peci. K vůli fajfce starého pantáty to nedělá — třeba že má dědouška upřímně rád. A to Marjánka také ví, vykládal dále děvčeti, jež vedle kráčelo jako na jehlách, že on je doma synek jediný, že poděří

zděný domek s pohodlnou stodolou, s plným chlívem a nevymrskanými polnostmi, řemeslo že jde taky dobře — inu zkrátka, Marjánka že by s ním mohla pěkně krásně hospodařit, a zrovna vedle svých rodičů.

To všechno skoro jedním dechem vyhrkl. Teprve potom si povšimnul, že sousedova panenka netváří se právě libezně. Ještě více ho zamrzelo, když náhle dala se do smichu, který zněl trochu nuceně. A co že ho to napadá, mluvit s ní o vdávání. „Na takový věci mám ešče moc času. Teď mně na vďavky nenapadne, ani kdyby ženich byl ze zlata a ešče na zlatej šňůrce k nebi přivázanej.“

„Bodejt nenapadne,“ trpce namítal Josef, „a na myslivce se ščuříš, jen jak dveře vtevře. Slepej nejsu.“

„Nic by ti do toho nebylo,“ odseklo děvče, „i kdybych se ščuřila — jak vopovázlivě špičkuješ,“ dodala už rozlobeně. „Pan Petrides je veselej člověk, moresnej, a maminka na něj drží, protože s jeho matkou vyrostla. A vostatně — di si po svém.“ Nevřle hocha odbyla.

„Marjánko,“ domlouval Josef už hodně skroušeně, „abys jednou nelitovala! Fořti bejavaj mrchy na ženy, viděli sme to vůkolečně. Zátockej Tolmoc usužoval ženu chudínku chlastem a fršavskej Votrada nejni lepší — a ženský v lesi aby před nim utíkaly.“

„Nech si svy kázání pro selský babky, až jim budeš brat míru na kožichy — já mám pro sebe rozumu dost.“ A zamířila k žencům. Byli už u pole.

Tady je všemu konec, pomyslí si Josef, když zahanben vracel se k městečku. A hrozně smutným zdál se mu najednou domácí kraj. Pod kalnou oblohou vlnily se poslední ovsy, zralé už pro kosu, na žitných strništích husí hejna se popásala. Z jejich dlouhých hrtanů občas ozvalo se poplašené zahejkání. Náhle přihnál se mocný vítr od západu, zalomcoval prorudlými jeřáby u silnice a vyděsil husy, které s lomoznými výkřiky, široce perutěmi mávajíce, zvedly se jako na povel nad strniště.

Tesklivý smutek sevřel Josefovo srdce. Na mžik zakryl obličej dlaněmi, jako by zatlačiti chtěl slzy, jež hrnuly se do očí. Potom s němou výčitkou pohlédl k obloze. Hle, tam oně chvíle pod mračným klenutím majestátně se vznášelo hejno velikých, bílých ptáků, v ostrý klín seřazené. Slavně a klidně pluli k dalekému jihu. A Josef pocítil bolestnou touhu zmizeti odtud, kde jeho upřímnému srdci zle bylo ukrivděno. Do světa! Však slýchal od formanů o Brně i o Vidni, slýchal od světem jdoucích tovaryšů, jak tam ve velikých městech je veselo, co peněz mladí lidé mohou vydělati ve fabrikách. Věřu, hned by tam šel do práce, aby zapomenul na děvče, jež marně a jen pro svoje trápení si zamiloval. Oh, utéci, aby už vícekrátě okem ji nespáčil. . . Ale byla tu matka, tichá, starostlivá, od otce přezíraná bytost, ale Josefovi dvojnásob milá, s rukama upracovanými a teplým, laskavým pohledem krotkých očí — od té těžko by se mu odcházel!

Pokračování.

STAŘEČEK.

Podivný stařeček chodívá městem.
 Souravým pochodem kolem zdi
 o hůl se opírá neforemnou —
 s podivným širákem vraženým do očí,
 s šedými prameny špinavých vlasů,
 které se derou, jak malinké splavy,
 na límec haleny přiliplé k tělu.
 Na nohou škorně má výroby vlastní
 s dřevěnou podešví těžkou a tvrdou. —

Stařeček podivný. Všude ho najdeš. —
 Lidé jsou lepší, než tušíš.
 Peníz mu do dlaně ten onen vtiskne.
 Stařeček zabručí, almužnu vrátí. —
 Z očí cos zablýskne pod velkým širákem.
 Nenávisť? Vyčítka? Bolest, či vzdor? —
 Jiný oň zavadí, bez viny snad,
 nanejvýš z bujnosti kluk se oň otře, —
 stařeček, který ti němým se zdál,
 ozve se nervosně ječícím hlasem,
 strážníky svolává, právo své káže. —

Hercem prý býval za svého mládí.
 Úlohy králů a císařů hrál.
 Nyní jen žebráka role mu zbyla,
 pyšného žebráka s královským gestem,
 nervosním, štěkavým, k pláči až smutným,
 které chce svobodu — zajato životem
 tlačícím k dláždění jeho šij tvrdě,
 které chce soucitu, zklamáno lidmi. —

Podivný stařeček. Všude ho najdeš. —
 Světu je nyní už veteší starou,
 ač jej kdys okouzlit dovedl přece
 v divadle před rampou v majestát oděn. —
 Na scéně života zbyly jen cáry. — —

KRISTUS V LEGENDÁCH MODERNÍ
LITERATURY.

Jedinečně krásnou je poesie katalánského pěvce *Jacinta Verdaguera*; jedinečně krásně zpracovány jsou u něho i různé motivy legendární.

Pokorná prostota víry, důvěrná sladkost dítěte, tajemná hloubka legend a mystických kontemplací, žár jižního slunce a jižní vegetace, nádherná vysokých hor a širého modrého moře, vznešená gesta králů, hrdin a světců — to jsou prvky, které především najdete v poesii Verdaguerově a tyto charakteristické rysy vtisknuty jsou i jeho legendám. Jen že zde ještě více cítíte tu vznešenost velikého mysteria, vznešenost Božství, jehož se předmět dotýká — a na druhé straně tím více cítíte tu pokornou prostotu víry, tu něhu a zbožnost a serafinskou svatost duše, jež, vědoma své nicoty, v nejhlubší pokoře, ale také v dětské důvěře přistupuje k Nejvyššímu. Cítíte tu cos jako dech sv. Františka, toho „chudáčka Božeho“, který tak nevystihle byl prostý ve své duši dětské a přece zase tak nevystihle veliký a žhoucí ve své lásce k Bohu . . .

Jsou to především Verdaguerovy „*Idylly a zpěvy Mystické*“, sbírka básní epických i lyrických, legend ze života Kristova, Matky Boží a svatých, dílo, jež mnozí cení výše ještě než velkolepé eposy „*Atlantidu*“ a „*Canigó*“, prohlašující je vůbec za nejlepší, co Mossén Cinto, jak nazývali Verdaguera, vytvořil. Tak na př. D. Marcell Menéndez y Pelayo, jeden z nejpřednějších kritiků španělských, prohlásil ve své řeči v Královské Akademii španělské, že „*Idylly a zpěvy mystické* stojí výše než proslavená báseň jeho Atlantida a že bez přehánění může říci, že kterýkoli ze slavných básníků španělských minulých věků (jako na př. sv. Jan od Kříže, sv. Tereza od Ježíše, Luis de Granada, Ponce de Leon atd.) neváhal by kteroukoli báseň této knihy podepsati svým slavným jménem; tolik je v ní vřelosti křesťanské, jemnosti formy a komposice, jež z nich září“.

Dětství Ježíšovu věnoval Verdaguer tři knihy: „*Betlem*“, „*Nazaret*“ a „*Útěk do Egypta*“. Později vydal všechny tři pod společným názvem „*Jesús Infanti*“ (Ježíšek). Je to, jak praví náš nejlepší znatel a překladatel Verdaguerův Sigismund Bouška, řada rozkošných legend z prvních století křesťanských, ze starých tradic koptických, z apogryfů, legend domácích atd. Ohlas první starokřesťanské poesie umělé . . .

Lásku ke Kristu Ukřížovanému oslavil Verdaguer knihou „*Květy z Kalvarie*“; lásku ke Kristu Svátostnému knihou „*Eucharistie*“. Jsou to ovšem knihy převážně lyrické — ale i tu, zláště v „*Eucharistii*“, setkáváme se často s krásnými, něžně zpracovanými zázraky a legendami. Je to na př. „*Krucifix a kalich*“, „*Zázrak s rybami*“, „*Obilí*“

a j. Jaká něha dýše na př. z toho liliového, zpěvným rytmem já-
sajcího „Obilí“ :

Již klíčí (t. j. pšeničné obilí) lístky voní, se týčí a se kloní.	Tam se koukol skrčí, růžek nevystřčí, a jak vzejde, hned v plamen půjde zpět.
--	--

Svatá Panna snívá pleje je a zpívá : „Vzrůstej obilí, vymetěj v mém poli,	Lilí pár pouze vzejde tady v touze vydat vůni svou, vůni, med svůj cele, setbě Israele.“
--	--

Ježíšek rozmilý
pšenku z tebe drofí.

Jaké to prostické, řekl bych téměř naivní tóny a přece tak jemně
melodicky zladěné, tóny dýšící exotickým kouzlem katalánské lidové
poesie! Ale na druhé straně jsou zde čísla s nádhernými passážemi
popisnými („Průvod o Božím Těle“), se životnou dramatickostí („Mše
sv. Jana“), jsou zde grandiosní vise („Noc Božího Těla“) s velkolepou
perspektivou andělských sborů na nebeské říši, v Eucharistickém
nebí, kde svítí slunce — Kristus, luna — Panna Maria a miliony hvězd
— svatých Hostií . . . A všechny ty na pohled různorodé tóny doplňují
se vzájemně, zpívají a jásají v nádhernou harmonii, ve velebné
„Magnificat“, vstříc tě zářící monstranci s bílou Hostií, vstříc Kristu
Eucharistickému.

A Verdaguerův Kristus Eucharistický je onen tajemný Chléb an-
dělský, je ona Cesta, která vede do rajskeho města, je Světlo, které
svítí, aby duše nezbloudily, je Život, který přemáhá smrt . . .

„Po které mám cestě jít do rajskeho města?“ duše ptá se. Kristus dí : „Pojďme, já jsem cesta.“	„Zrak můj tmí se, nevidím, noc jen chmúry metá.“ „Kdo jde za mnou, nezbloudí, jáť jsem světlo světa!“
---	--

„Smrt jde, by mne objala,
hlinou chce mne mtlí!“
„Dříve já tě obejmú,
původ všeho žití!“

Jinou knihu — „Sen svatého Jana“ — věnoval Verdaguer oslavě
Božského Srdce Páně. Miláček Páně, sv. Jan, opojen krví nejsvětější,
usne na prsou Božského Mistra a sní ten podivuhodný věštecký sen
budoucnosti — a nyní již přítomnosti — sen o příští úctě církve
k Srdci Páně . . .

Je přirozeno, že Jacinto Verdaguer, nadšený ctitel Kristův, stejně

nadšeným byl cítělem Božské Matky jeho, Marie, kterou rovněž oslavil několika knihami („Pisně Montseratské“, „Legenda Montseratská“, „Květy Mariíny“). A tu jsme u téhož zjevu, jak viděli jsme u Zeyerovy „Zahrady Mariánské“: Nelze odloučiti oslavu Matky od oslavy Syna. Jak život obou byl úzce spjat, tak úzce spjata zůstává i jejich oslava. A tak i Verdaguer, když opěvá Marii, opěvá i Božského Syna jejího. Legendy „Květy Mariíny“ jsou namnoze i legendami Kristovými . . . Květy milují Matku Toho, jenž je stvořil, praví krásně Verdaguer; ale — dodávám — milují i Toho, jenž je stvořil.

„Polej“ rozkvetl k oslavě narození Ježíškova a na památku toho každoročně rozkvétá znovu právě o půlnoci vánoční.

Květina „Veronika“ při pohledu na Božské Novorozeně toužila býti „Sukní Krista Pána“. Je proto bílá, jakožto symbol Jeho nevinosti, a je purpurová na znamení krvavé oběti, již vykonal za naše viny.

„Rozmarín“ poskytl svaté Rodině útulku na útěku do Egypta a skryl ji před pronásledujícími vrahy Herodesovými. Božské dítě, Ježíšek, odměňuje za to rozmarín:

„Rozmarine, rozmarine,
žeš mi život zachránil,
sněti tvé ať zelené jsou,
květem chci je okrášlit,
jako plášť je matky mojí

blankytnější nad tyrkys.
Na každičky z jejich svátků,
bys byl ještě pěknější,
drobný šat tvůj smaragdový
posypu já safiry.“ --

„Palma“ zachraňuje prchající svatou Rodinu od smrti hladu. Když sv. Josef, zesláblý cestou a hladem, nemůže dosáhnout vysokých plodů, Ježíšek řekne palmě

— skloň se, milá!
a strom skloní čelo své
k nohám, kde sedí Maria;
trhá datle zlatisté
jako skvosty u zlatníka.

„Růže z Jericha“ byla hvězdnou vůdkyní a ukazovala cestu těm třem Serafínským poustníkům přes pustou poušť africkou.

„Hlaváček podzimní“ vykvetl z kapek krve Ježíška kráčejičeho po horkém písku pustiny.

„Hřebíček“ opět vykvetl z krve barvící hřebíky, jimiž přibito bylo tělo Kristovo na kříži.

Když se svatého kříže
chtěl Josef, Nikodem
snít mrtvé tělo Páně, s žebříky
a s kleštěmi jdou blíž
a vytahují ven

ty božské hřebíky.
Jak byly zkrvavělé
a krásné od purpuru toho celé,
jak karbunkul a rubín veliký!

Je Josef líbá, klade
sem v zeleň trávy mladé,
jež při krupějích prvních vymetá
a rozkvetá

A mezi těmi hřeby ponejprve
hřebíček pučí krvavě,
je zbarven na hlavě
od božské této krve.

Je Panna zří a sbírá,
vzdech srdce svírá,
je uctívá a v pláči
je slzou smáčí,
bolesti se stává mořem.

Jiným jsou jen hřebíčky,
nové kyticčky,
vonné slzičky,
Marii jsou hřebíky,
srdce pronikají hofem.

„Květy Mariiny“ bylo poslední dílo vydané před smrtí básnikovo-
vol. Tolik zbožnosti, tolik ryze křesťanského citění, tolik dětinné
lásky je v těch prostých verších, že biskup Barcelonský kardinál
Casanás obdařil knihu tuto odpustky. A skutečně: jako modlitby vy-
znívají ty „Květy Mariiny!“

Překrásnou a významu plnou legendou je také *Henry van Dyke*
„*Povídka o čtvrtém mudrci*“.

V době, kdy tři mudrcové na východě spatřili hvězdu vedoucí ke
Spasiteli, uviděl také ještě jiný učený muž onu hvězdu a vydal se
na cestu za ní. Jméno jeho bylo Artaban. Prodal vše, co měl, a koupil
tři drahokamy, safír, rubín a perlu, jež chtěl přinésti Králi. A jak teď
tak chvátal, aby zastihl ještě ty tři a společně s nimi aby dal se na
pout, viděl na cestě ležeti opuštěného umírajícího žebráka. Sestoupil
s koně a několik hodin ztrávil křivením a ošetřováním ubožáka . . .
Ale tím se opozdil, a když dospěl na místo schůzky, tři ostatní již
byli pryč . . . I putoval tedy sám, nucen však prodati safír a koupiti
si zaň velblouda, aby mohl dále do Betlema . . . Ale než tam dospěl,
uprchla již svatá Rodina do Egypta. Byl právě den vraždění nemluv-
ňátek. Artaban stál na prahu domu, kde mladá matka ukryla dítě své
do záhybů svého šatu. Aby dítě zachránil, dal Artaban vrahům ru-
bín . . . Potom putoval Artaban do Egypta, doufaje, že aspoň perlu
bude moci donésti Králi . . . Hledal toho Krále všude — navštěvoval
zajatce a vězně, krmil lačné, odíval nahé, hojil raněné, těšil zajaté . . .
Tak hledal třiatřicet let . . . Konečně zlomen a znaven a hotov umřítí
přišel do Jerusalema.

Bylo právě před velikonočí a zástupy lidu valily se na Golgotu,
kde, jak slyšel, měl právě býti ukřižován ten, který se dělal králem
židovským . . . Šel také za zástupem . . . V tom viděl, jak vojáci vedou
do žaláře mladé děvče v rozedraných šatech. A dívka vztáhla k němu
ruce a volala úpěnlivě „Smiluj se nade mnou! Chytili mne a chtějí
mne prodati za otrokyni . . .“ Artaban vytáhl perlu a vložil ji do dlaně
dívký. „Vezmi to jako výkupné, dcero; je to poslední zbytek mých
pokladů, jež určil jsem pro Krále.“

Zatím, co to mluvil, zatmělo se nebe, země se trásla a domy se
kolisaly sem a tam . . . Těžká cihla sletěla se střechy a zranila těžce

starce Artabana na čele. Bled a bez hnutí ležel tu a krev řinula se z rány — ale duše umírajícího slyšela slova : „Amen, pravím ti, co jsi učinil jednomu z mých nejmenších, mně samému jsi učinil . . .“

Vše to je tak nevyslovně krásné a při tom tak hluboce křesťanské. Ten Artaban, toť zosobněná duše lidstva, duše toužící po svém Králi, duše hledající toho Krále a nalezající Ho v účinné, tvořivé lásce k bližnímu . . . Kristus — Král, umírající za člověka ; a člověk umírající na cestě za Ním . . . Kristus — Spasitel, hledaný a nalezený ; člověk hledající a nalezající . . . Kristus — Láska, nalezený jen zase láskou . . .

Pokračování.

FRANTIŠEK KAŠPAR:

SVATÝ JOSEF.

Vidím ho v duchu stále na nohou,
jak řemeslo již vyžaduje.
Jak jáhen stát a chodit úlohou
má: láska neznavuje.

Pospíchá z Nazareta k sčítání.
V jeskyni stoje dítě střeží.
Do Egypta jej úzkost pohání.
Hledaje dítě běží.

I potom, zdá se, vždy mu státi jest,
an slyší dítě zamýšleně:
stojí se, když se hlásá blahověst,
a on ji slyšel denně.

Až znaven odpočinul naposled.
Pán u něj teď a Panna stojí.
Však zvěčněn stojí dál, strom, jenž se zved
a zšířil, péčí svojí.

Nad Tělem mystickým se naklání,
jak ve chlévě kdys nad jeslemi,
a neskončí se jeho starání
až promění plam zemi.

ŠIMON STYLITA.

Román z doby kněžského rozuratu.

III.

Dnes se tedy proběhnete do Lipové," jaksí laskavěji usmál se pan arcikněz na P. Šimona, když zasedli po mši svaté ke snidani. „Sedm kilometrů po silnici . . .

„Těším se již na cestu i na školu!“

„No nevím, jak se budete těšit, až napadne sníh a okusíte trochu naší horské zimy! Ale což konečně škola! Tu si vyšlapete aspoň jako poštovský poslíček honorář za cestu — ale kostel a hřbitov! To je nejtěžší kříž naší farnosti. Každou třetí neděli mše svatá s kázáním, a obyčejně když je nejpilnější, v Lipové někdo zemře . . . Ještě dokud byl pan řídící Hradil zdrav a varhanicil . . .“

„Možná, že ho teď nahradí milostpanův synovec," prohodila slečna hodně špičatě.

Starý pán si odplívl.

„Kdybyste raději nemluvila o tom splašenci!“

„A proč ne? Však ho velebný pán sám brzy pozná! Tak ať ví, jak se má k němu chovat! Ist es nicht besser?“

„Ale vždyť ho zná jistě z alumnátu! Frantíka Šplíchala, který utekl po prvním ročníku z bohosloví . . .“

„Za to, že ho milostpán po celé studii vydržoval! A pak mu ještě svou protekcí pomohl, aby se dostal za učitele do Lipové. Však se mu synoveček odměnil! A ještě odměnil! Wie es im Anfang war . . .“

Arcikněz přitáhl si pohněvaně včerejší noviny k hrníčku kávy a tvářil se okamžik, jako by četl.

„Pamatuji se trochu na pana Šplíchala," ozval se P. Šimon, aby ukončil trapnou chvíli. „Ale myslím, že dobře učinil, když odešel z bohosloví. Choval se někdy podivně . . .“

„Jako jeho tatík! Byl odjakživa lehký a divous k tomu . . . Proto jsem ho chtěl mít zde na očích. Víím, jak je mladému člověku, když odhodí seminární pouta a octne se najednou na svobodě . . . Myslil jsem také, že v Lipové bude v dobrých rukou. Pan řídící Hradil je hodný člověk, ještě jeden z těch starých učitelů, chodil i se svou paní každou neděli do kostela a každý měsíc ke zpovědi . . .“

„Ale k nám ne," prohodila pichlavě slečna. „To utíkal raději dvě hodiny cesty časně ráno ještě za tmy až do Horákova, kde ho lidé tak neznají. A slečinka Božena je prý už ganz modern . . .“

„Na každém něco najdete!" zlobil se ještě na oko arcikněz. „Ale teď už, chudák, nemůže utíkat. V prázdninách klepla ho pořádné mrtvička na pravou stranu těla. Sotva kdy už bude učit. Navštivte ho, velebný pane, a vyřídte mu pozdrav ode mě. Má prý vždycky

velikou radost, když si někdo na něj vzpomene . . . A toho dívocha Frantika si také všimněte, třebaš si dá od vás spíše říci . . .“

Na celý ten ranní rozhovor živě si vzpomněl P. Šimon, když se před ním konečně po dlouhé, skoro stále stoupající cestě objevil na návrší malý lipovský kostelík s nízkou červenou věží a hrbitůvkem ohrazeným bílou zdí.

Zastavil se, aby si oddechl. Bylo tak tichounko v opuštěných polích. Ranní listopadové mlhy již dávno se zdvihly a slunce zjasnilo celý kraj, rozvlněný pahorky i kopci, rozrytý údolními a roztočivými zákoutími. Tam kdesi daleko v dolině zmizela Kamenice, jen silnice od ní vine se jako bílá, rozmarně po kraji rozhozená stužka. A ten kostelík na kopečku jako dívčí hlavička, trochu koketně nakloněná, s novým rudým kloboučkem a bílým hrdlem . . .

Zde tedy bude působit. Učit, kázat, obětovat i pohřbívat. Ne jako v Kamenici, ale skoro samostatně. Filiální kostel — toť úkol kaplanův. Zde si to zavede po svém — bez stálého ohledu na arcikněze a bez poručíkování slečny Terezy. Zde se sblíží více s lidem, prostým, venkovským lidem . . .

Rozhlédl se po úzkých pásech opuštěných polí, a v té chvíli jako by jej po dlouhé době ovanula zase vůně domova. Jako by se náhle přenesl tam kdesi daleko za Brno a daleko do minulosti. Vždyť, dobrý Bože, kolik let už nebyl v této roční době takhle sám v širém poli! Vidal je vždy jen o prázdninách v rozkvětu léta a prvních předzvěstech podzimu — a teď po prvé zase objevuje se před ním země v nové své podobě, jako dívka, jež odhodila divadelní ozdoby a závoje a zadýchla tak zblízka a důvěrně svému udivenému milenci: Pohled, jaká vlastně jsem . . .

„Nad čím pak jste se tak zamyslel, velebníčku?“ protrhl snivé okouzlení Šimonovo zdrsňelý mužský hlas za jeho zády.

Obrátil se udiveně. Pohyblivý stařík žlutých tváří a bodavých očí nabízel mu ruku.

„Svezu se s vámi do Lipové,“ hovořil hbitě, nezastavuje se ani a strhuje kněze s sebou. „Mám tam nějakou krejčovskou práci. Ale vidím, že mě dosud neznáte. Má dcera byla včera u vás — Františka Brázdova. Hodná holka, co?“

Zadíval se jaksi zchytrale na kněze a koutky bílých rtů stáhly se jako k posměchu. A než se P. Šimon trochu vzpamatoval z překvapení, že by tenhle neklidný mužik mohl býtí otcem vážně, energické představené terciárek, vyřinul se proud jeho řeči tak, že nebylo již snadno jej zastavit. Jako by se byl zadržel tam doma ve společnosti rázné terciářky a teď teprve mohl volně vyrazit a rozlít se, když ví, že tento mladý, nezkušený kněz, překvapený ve snivé chvíli, přijme jej bez odporu . . . A jak také odporovat, když stařík vypravuje o dceři, že za války pojednou jí napadlo vstoupit v Brně do kláštera, a co mu to dalo práce, než její úmysl překazil. Je přece sám, vdovec, ženu pochoval před třemi roky, jedna dcera je vdaná — a teď by mu ti černí chtěli vzít poslední podporu ve stáří?

Žluté tváře zarděly se slabě hněvem a oči zablískaly netajenou náruživostí. Ale hned se zadíval jaksi potměšile na kněze.

„Nezlobte se, velebníčku, ale mě to bude dycky mrzet, že se to moje jablíčko, které jsem měl od malička rád, odkutálelo tak daleko od stromu. Není po mně. Víte, já jsem pokrokovéj člověk, byl jsem ve světě a znám, jak to v něm chodí. A taky jsem už ledacos přečetl. Tady lipovskej mlynář má velkou knihovnu a, pane, jinačí knížky, než jaky půjčujou lidem panáčci na farách nebo ve spolicích! Tam se člověk aspoň pravdivě doví, co kdy provedli českýmu národu a chudýmu lidu! Však vy to taky víte, jenže to nesmíte nám obyčejným lidem povídat, odvezli by vás v černým kočáře . . .“

„To víte také z těch mlynářových knih?“ usmál se P. Šimon. „Nebo znáte snad sám nějakého, kterému se to stalo?“

„To zná přece každý dítě, co udělali Husovi a každymu, kdo chtěl otevřít lidu oči a mluvit pravdu. Církev stála vždycky jen na straně pánů, utlačovala svobodu, páčila a vraždila. Ale teď bude jinak, teď ti slepi prohlídnou a chudáci zdvihnou hlavy . . .“

Přicházeli již k prvním domkům lipovským. Stařík se ohlédl opatrně po zavřených oknech, přitlačil se ke knězi a přitlumil hlas.

„Poslyšte, velebníčku, vy byste měl jít s nama, s chudinou! Vidím, že nejste žádněj pyšnej kohout, že máte dobry srdce a peněz málo. A neumíte se sám bránit. Arcikněz vás strašně odírá. Však jste šel prve vedle farských polí — to jsou lány, co? A máte z nich něco? Arcikněz jen bere peníze, na kazatelnu ani nestoupne, z kanceláře nohu nevytáhne, aby šel do školy nebo k nemocnému, to všecko musíte vy sám odříít, a co z toho máte? Platí vám jako nádeníkovi, ba myslím, že i ten má vic . . . Je to nějaká spravedlnost v církvi? A je to láska křesťanská, o které se nám pořád káže? Teď je právě nejlepší čas postavit se na nohy! My chudáci budeme při vás, nic se nemusíte bát! Teď už biskup nesmí upalovat . . .“

Dvakrát jej P. Šimon zakřikl, aby nechal takových povídaček, a zrychlil krok, aby mu unikl mezi domky, ale krejčí drží se ho jako klíště a útočí dál. Obvyklé fráze z novin a schůzí. Ale co by se sneslo v kouri hospod a výparech městských přednáškových síní, zde v tichu odumírající jeseně zní tak kruté! A zvláště z úst venkovského starého muže, jehož dcera včera horovala pro obrození lidí v duchu svatého Františka . . .

Zastavil se teprve před vraty rozložitého statku. A podáváje knězi ruku sliboval, že jej někdy navštíví v kaplánce a pak že si důkladněji o tom pohovoří . . .

P. Šimon neměl již odvahy odmítnouti rázně tuto nabídku: když si všiml nyní pozorněji zanicené tváře Brázdovy a zvláštního lesku jeho očí, pocítil s ním skoro lítost. A jak vystupoval zvolna po mírném svahu ke škole, zaryla se mu do duše dávná otázka: kde se vzalo tolik nenávisťi proti církvi? Proč se odvrátila od ní nejenom již inteligence, jak se o tom předlety diskutovalo v orgánech Katolické Moderny, ale i prostí lidé v takových zapadlých horských krajích?

Setrál to všechno se sebe, když se po chvílce zastavil před školou. Ze staré budovy zavanul známý šelest dětských hlasů. Holé stromy v prostranné zahradě chvěly se ve svěžím vzduchu, jako by odpovídaly těm, jejichž mládí jest uvězněno v šerých síních.

Zatoužil také po nich. A když za několik okamžiků upjalo sek němu v první třídě na padesát párů dětských očí, zvědavých i ostýchavých, zapomněl na celý svět. Zapomněl i na mladou učitelku, jež při vzájemném trochu odměřeném představení nezanechala v něm hlubšího dojmu. Pozoroval s radostí, jak rychle roztává v maličkých led cizoty a bázně a jak se za to sprádají jemné nitky důvěry i lásky.

Když po hodině vstoupil do druhé třídy, poznal hned v mladém učiteli bývalého bohoslovce Šplichala a s úsměvem podával mu ruku.

Šplichal vzhlédl k němu trochu překvapeně, jako by nechápal, zabručel své jméno a pojednou uchopiv klobouk a maličko se ukloniv utíkal ke dveřím.

„Opravdu splašenec, jak ho nazval vlastní strýc,“ pomyslí si P. Šimon a dal hned dětem znamení k modlitbě.

Děvčata stála již připravena a zvědavě si jej prohlížela. Chlapci vzadu začali se pošuchávat, několik se jich dalo do tlumeného smichu a jeden v poslední lavici, osmahlý velikán, vykřikl hlasitě:

„Prosím, velebný pane, my se už nemodlíme ve škole, pan učitel nám to zakázal!“

„Zakázal?“ podivil se opravdu. „To snad přece ne!“

„Jo, povídal nám, že škola je na učení, na modlení že je kostel!“ oznamoval jaksi vítězoslavně velikán a ostatní chlapci ochotně přisvědčovali. „Ještě moc jinýho vykládal. O kříži . . .“

Ve třídě nastal šum a hluk.

P. Šimon za chvíli ovládl své rozechvění, zjednal rázným slovem klid, pomodlil se s dětmi a začal vyučovat. Rozhovořil se podobně jako včera v kamenické škole o posledních událostech, vložil do svých slov všechno teplo, jež při vzpomínce na ně zalévalo jeho nitro, a brzy pozoroval, že i srdce lipovských dětí zanecují se jeho plamenem. A když se rozhovořil také o tom, čeho se dověděl teprve včera, o pražských událostech, když jemně a šetrně poukázal na lidské poblouzení, na nevděk lidu a zlobu svědců, viděl, jak v očích zvláště děvčat zaleskly se slzy, kdežto několik chlapeckých zatatých pěstí se zdvihlo a pohrozilo směrem ke dveřím . . .

Pochopil, komu platí tato pohrůžka, a zalekl se, že snad svými slovy mimoděk zasel do těch dětských duší sítě nenávisti.

„Ne, hoši, nevyhrožujte nikomu, raději vstaňme a pomodleme se za ty nešťastné lidi a za usmíření Matky Boží!“

Byl sám dojat modlitbou dětí, jež jistě všechny mysly v té chvíli na svého učitele, a byl by se nejraději hned k němu rozběhl, aby si s ním přátelsky promluvil. Byl přesvědčen, že je to u něho jen okamžitá nálada, jakési opojení, jež z města a z novin přelétlo i do té nehluboké, ale v jádru snad dosud dobré dušičky, ostatně asi i trochu choré, jak naznačovaly již některé jeho kousky v alumnátě . . .

Ale bylo nutno vykonatí dnes návštěvu u nemocného pana řídícího. Slabé vytáhlé děvče krátkozrakých očí stálo u dveří bytu a trochu ostýchavě se naň usmívalo. Vzpomněl si, že sedělo ve třídě v první lavici a nespustilo s něho oka.

„Ty jsi Hradilova, dceruška pana řídícího?“ napadlo mu.

„Ano. Tatínek už na vás čeká . . .“

V kuchyni uvítala jej srdečně venkovsky oblečená, přítlostlá paní, mírných, dobrácky hledících očí a vedla jej hned do pokoje k nemocnému.

Seděl na lůžku jako smutná zrčenina silného kdysi muže. Žlutavé vyhublé prsty pohrávaly si na svrchní peřině černými kuličkami — růžence.

Je to jeho jediná radost — omlouvala jej paní, když vyložila krátce průběh celé choroby. Nemůže číst ani psát, protože ho bolí oči i ruka. A také všecko zapomněl ve své nemoci, počty, jména, ba i modlitby. Musila ho znovu učit jako malé dítě od Otčenáše. Teď již umí celý bolestný růženec — do adventu naučí se snad i radostný . . .

„Spíš nikdy jsem neměl dost času,“ dodal zvolna nemocný s jakýmsi tesklivým úsměvem. „A teď nevím, jak bych jinak zahnal dlouhou chvíli než růžencem. Kdyby mě tak viděli páni kolegové, to by bylo smíchu, pravda, Boženko?“

Vešla právě z vedlejšího pokojíku, zastavila se trochu nerozhodně, pozdravujíc kaplana, ale pak přiběhla hbitě k lůžku, přisedla k nemocnému a začala jej skoro mazlivě hladit po skráních a proseďivých vlasech.

„Kdo by se vám mohl proto smát, tatínku? Leda kdo vás nezná nebo kdo sám nemá srdce . . .“

„Třebaspan Šplíchal . . .“ poznamenala paní, odcházejíc do kuchyně.

„A co ten ztřeštěnec!“ máchla mladá učitelka pohrdavě rukou, ale pak náhle upřela své modré oči na P. Šimona.

„Nemluvila jsem ještě s naší Anežkou, ale neřikaly vám, velebný pane, děti ve druhé třídě nic?“

Zarděl se poněkud v rozpacích. Nemínil zatím o tom s nikým mluvit, dokud by nejednal sám se Šplíchalem, ale konečně — slečna Božena to ví a ostatní domácí jistě také . . .

Věděli to od Anežky, a přece když šetrně vyložil, co se dnes stalo, padla na všechny jakási stisněnost. Nemocný zvážněl a jako by ještě více zestaral.

„Čekal jsem něco takového,“ řekl s patrnou námahou. „Dávno se to už připravovalo všelijakými způsoby. A to je jen počátek. Věřte mi, že přijdou horší věci. Bude třídění duchů všude, mezi námi a snad i mezi kněžstvem. Budou boje, protože lidé zvlčili za války, a první, kdo to odnese, bude církev. Vy jste žil zavřen v semináři a v knihách, snad si nedovedete ani představit, kolik má nepřátel. Ale když teď v samotě často o tom uvažuji, mám někdy opravdu strach. Vidím to na vlastních dětech . . .“

Umlkl, aby nabral dechu. A snad i váhal, má-li o tom mluvit před

dcerou. Zdvihla hlavu od knihy, v níž se zatím trochu rozpacitě probírala, a zahleděla se na oba muže, jako by nechápala, kam otec míří.

„My jsme ještě ze starého světa,“ pokračoval již zase nemocný, „má žena jest odtud, ze selského, a myslím, že jsme od malička dobře vedli své děti. Ale ty dnešní školy a knihy — všady vane jiný duch! Nevím, jaký by byl náš František — padl v Rusku — ale naše Boženka je také už z nového světa... Aspoň v náboženských věcech...“

V dobráckých očích zaleskla se slza.

Pokojem zavládo na okamžik nepříjemné ticho. Bylo slyšet, jak vedle v kuchyni zasyčela na plotně pára a ozval se harašivý zvuk posunovaného nádobí.

P. Šimon v rozpacích hleděl na dívku. Nepoznával v ní skoro oné upjaté, odiněřeně chladné učitelky, jak se mu jevila prve ve škole. Nevynikala nějakou zvláštní krásou, drobná slabá postava ztrácela se ve volném domácím šatě, ale jemně uzardělé líce a oči rozhořelé jakousi dětsky čistou něhou činily ji teď milou i půvabnou. Přisedá zase k otci, tulí se k němu a hladí ho po tváři zarostlé strniskem šedivých vousů. Hovoří něžně jako dítě, a přece zní to v této chvíli tak nesmírně vážně.

„Ale tatínku, snad byste se o mě nebál? Vždyť víte, že nejsem nějaká neznabožka! Vážím si náboženství, protože teď nejlépe vidím, jak vás posilovalo ve vašem velikém utrpení a jak i z naší maminky učinilo vzor ženy a matky. A věřte mi, když jsem vás tak vídala modlit se s maminkou růženec, že jsem nejdnou pocítila v srdci skoro lítost, že se už nedovedu sama tak modlit... A podobně, když hraji za vás v našem kostelíčku na varhany, když slyším lidi tak celým srdcem zpívat a modlit se a vzpomínám, že i já ještě před několika lety...“

„A proč teď ne, Boženko?“

„Jsem už z jiného světa, tatínku!“ opakovala jeho slova a usmála se při tom.

Snad to byla ironie, snad bolest — ale P. Šimonovi nešel ten úsměv celou cestu z mysli. A zvláště když na kraji Lipové vzpomínka na ranní setkání a rozmluvu s Brázdou vyvolala mu živou představu trochu potměšilé, ale více snad vášnivě zaujaté tváře kamenického krejčíka.

A ono nezodpověděné „proč?“ znovu vyvstalo před ním jako těžký balvan.

Stačí lakonická odpověď mladé učitelky: Jsem z jiného světa? Což by byla opravdu již tak veliká propast, že by se každá myšlenka na její překlenutí musila odbýt jen úsměvem — ať již ironicky pohrdavým či bolestně zoufalým? Nedají se ony dva světy sblížit aspoň tak, jako se sblížily před chvílí tam ve staré škole lipovské, když se mladá dcera přivinula s dětinou důvěrou a láskou ke starému otci s růžencem v usychajících rukou? Dcera — toť symbol dnešního pokolení, a otec...

Zasmál se hlasitě. Ne, tohle přirovnání opravdu kulhá. Odumírající otec, jenž se nemůže bez bolesti pohnout, jenž těžce pronáší

své myšlenky a s námahou sbírá zbytky v nemoci zapadlých vědomostí — nikdy nemůže být symbolem církve, věčně mladé, věčně se obrozující!

Snad jen tehdy, když byla vnitřně i zevně spoutána, když jí vlády i jednotlivci zneužívali za nástroj k udržení své moci . . . Z těch dob utkvělo v ní leccos, co je cizí a proto protivné dnešnímu člověku, co vzbudilo proti ní tolik předsudků, jimiž tak rádi operují její nepřátelé . . .

Ale teď pouta povolila. A přijde chvíle, kdy budou docela odstraněna. Církev, jež přečkala šťastně hroznou bouři, setřese se svého kmene a se své bohatě rozvětvené koruny všechno, co se tam za staletí usadilo nevhodného, co odumřelo a nemá již důvodu být, všechn zastarálý mech i všechny výhonky, jež odnímají živnou sílu a znešvařují pohled na ni. Zaskví se zase v neporušené své kráse a mladistvé svěžesti, rozkveté plně pod sluncem svobody a přinese brzy úrodu plodů. A při pohledu na ně padnou i hory předsudků, jež nakupily před odcizené duše výchova, četba a celé ovzduší doby a jež teď zakrývají jim jasný výhled a zvolna dusí, zhasínají slabý pláminek víry . . .

Padnou, a pak i z těch modrých, dlouhými řasami zastíněných očí slečny Boženy prchne ironický úsměv, jež jim tak málo sluší, a také její srdce zachvěje se opravdu zbožnou písní, jakou nyní jen její ruce vyluzují z varhan . . . A snad se pozná i starý Brázda, až uvidí, že obrozená církev je spravedlivá ke všem, bohatým i chudým, ke kněžím stejně jako k biskupům a prelátům . . .

P. Šimon dosnil svůj sen. A jeho srdce zaplavila taková tichá radost, že se až zastavil, aby si oddechl. Dospěl již na návrší, s něhož se pozvolným svaahem klikatila cesta k městečku. Viděl je před sebou se všemi roztodivně rozházenými uličkami, s nepravidelným protáhlým náměstím, jimž se jako černý had vinula řeka s dvojí řadou lip — a za ním se zdvihá do výšky jako staletý věrný strážce šedivý kostel. Pozlacený kříž třeptá se z dálky hrdě v poledním slunci — ale jak uboze vypadá zblízka ostatní budova! Stěny jsou oprýskány a otlučeny, střecha znešvařena různými opravami a celé okolí nikým neopatrované je zanedbáno . . .

Uchvátil jej náhle smutek, tak jako tehdy, když po prvé bolestně jej udeřil zevnějšek mohutné a krásné jinak budovy chrámové. Uminil si tenkrát, že se hned s jara dá do práce a s dětmi upraví kolem kostela aspoň malý sad . . . Ale jak nevlídně se naň podíval starý pán, když se mu o tom zmínil!

„Nač pak zavádět takové novoty?“ zabručel. „Tolik let, ba snad staletí to bylo dobré — a zkrátka je to zbytečné. Děcka se tam budou honit, jako se tam honí teď, pošlapou všechno a potrhají . . . Nil innovetur! — pamatujte si, velebníčku!“

A slečna dodala štiplavě: „Chce-li se velebnému pánu kvítek, může jen pokynout, a děvčata mu jich s jara nanosí, až ho to bude možná mrzet . . .“

Nebude tomu podobně v církvi? — napadlo mu teď, když po chvíli vcházel již na náměstí a uviděl zblízka kostel. Co zmůže hrstka mladých proti té síle zvyku a setrvačnosti a třebaš i pohodlí a duchovní lenosti?

Je to zrovna tak, jako by malé dítě, jemuž se zželelo kostela, chtělo jej opravit a začalo zaličovat vápnem dole otlučená nebo zamazaná místa — tam dole, kde si toho nikdo snad ani nevšimne — a bezmocně se dívá, že vysoko nad ním jsou černé vrstvy prachu i ptačí nečistoty, že děrami ve střeše zatéká voda a kazí zvolna zdi . . .

Nebude do pláče takovému dítěti?

Ale proč bys plakal, blouznivý, hloupoučký chlapečku? Hleď: tam právě před kostelem pod uvadlými lípami hrají si v polední přestávce tvoji mladí kamarádi. Nad nimi křičí hlasitě vrabci, sluníčko prosvitá větvemi a leskne se na zlatém listí — a děti vesele se honí a radostně vykřikují . . . Že kostel z venku je špinavý a otlučený? Vždyť jej tak vidají denně už svých deset, dvanáct let a lepšího nepoznali . . . Jím stačí, že zvony na věži lahodně i silně zvoní, hodiny odbíjejí své čtvrtě a pozlacený kříž třepotá se zářivě ve slunci. Ba jsou snad i hrdí na to, že „jejich“ věž je jistě vyšší a jejich varhany že mají silnější zvuk než v horákovském kostele. Snad se proto i poperou s horákovskými chlapci, až se s nimi v neděli sejdou na pastvě — místo kostela . . .

Ano, proč bys plakal, chlapečku hloupý?

Pokračování.

H. HEINE, PŘELOŽILA J. VIRAVSKÁ:

PÍSEŇ.

Do temnoty mého žití
sladký obraz jednou plál,
pohasla však jeho záře
a zas v čiré tmě jsem stál.

Když se děti octnou v temnu,
stesk jim srdce obklíčí
a tu, by jej zaplašila,
jasná píseň vyklíčí.

Bláhové já dítě, zpívám,
když tma kol se naklání,
nezní-li má píseň plesem,
úzkost přece zahání.

RUD. STUPAVSKÝ:
ŘEHOŘ VELIKÝ.

Mor jako klasy lidi kosí,
hlad ryje v Říma základech,
jsou oči plny horké rosy
a k nebi letí bolný vzdech.

Své ruce k nebi zástup zvedá,
kdo skývu chleba poskytne,
smrt obchází jen kolem bledá,
kdy paprsk těch zasvitne?

A jako anděl ulicemi
se Řehoř Velký ubírá,
rozpíná ruce nade všemi,
je těší, slzy utírá.

S ním jáhnové dva bledí
jdou, jako s nebe jasný stín,
jim soucit s láskou z očí hledí —
ti nesou darů plný klín.

A světec s rozjasněnou lící
s pokrmem těch skýtá všem
a naděj budí v duši spící,
jež čistých srdcí údělem.

Jej oči chudých s láskou zdraví,
když k domovu se navrací,
mu na rtech úsměv sedí hravý,
jenž odměnou mu za práci.

A zvon když „Ave“ zahlaholí,
k dlouhému stolu usedá,
jak Kristus hostil apoštoly,
dvanácte chudých tady má.

Jich těla chorá posiluje,
své srdce jim tu rozdává,
jim Pána nebes příslibuje,
kdož v kříží jeho vytrvá.

A kdysi na veliký pátek
svých hostů třináct počítá,
dnes Lásky největší je svátek,
ať nový host zde místo má.

Ten v jemné tváři ubledlý je,
jak byl by velkým bolem spjat,
vlas plavý jeho šňjí kryje
a myrhou voní jeho šat.

Mu oko divným žárem plane,
jenž srdce bázní roztřeše,
svatostí záblesk z něho vane,
když hlavu vzhůru povznese.

Jej nikdo nezná z těchto lidí,
sem jít ho nikdo neviděl,
teď s úžasem tu všichni vidí,
jak zář by kolem hlavy měl.

Jen sousto chleba v ústa dává
a vínem rosí bledý ret,
je všechny jímá touha žhavá
od něho slovo uslyšet.

A modlitba když ztichla díků,
jen kroky chodců teskně zní
a ze všech chudých hodovníků
neznámý kráčí poslední.

Když dveřmi má už odejítí,
plášť padá s jeho ramene,
koruna z trní s hlavy svítí
a z prsou srdce zbodené —

A Řehoř padá na kolena:
dům jeho byl dnes Boží stan,
je láska k chudým odměněna,
dnes byl mu hostem Kristus Pán.

NÁBOŽENSKÝ A MRAVNÍ PROBLÉM V NOVĚJŠÍ FRANCOUZSKÉ BELETRII.

Důležitost náboženství pro rodinu měšťanskou zdůrazňuje *Henry Bordeaux* v románě „*Dům*“. Aby bylo rodině zajištěno trvání, je třeba v ní uchovávat rodinné tradice, hlavně tradici náboženskou. Jinak spíše rodina k mravnímu i hmotnému úpadku.

Román je psán ve formě autobiografie. Děd, jenž rád čte *Rousseaua*, miluje romanticky přírodu a pěstuje lehkou hudbu, zanedbává svůj statek, nechá se podvádět v rozličných podnicích, takže jeho dům propadne konečně exekuční dražbě. Koupí jej však za své úspory jeho zeť, jenž je lékařem a pravým opakem svého tchána; je zbožný, lidumilný, dbalý pořádku, důsledný a nepřítel demagogie, čímž popudí proti sobě místní radikální politiky. Nový majetník opraví dům a učiní z něho rodinnou pevnost, z níž statečně odráží útoky protivníků. Rád by uchoval dům v rodině a, poněvadž starší syn chce být důstojníkem a mladší knězem, přeje si vroucně, aby nejmladší syn po vystudování lycea věnoval se medicíně a dům převzal. Ale na tohoto má neblahý vliv děd. Chodě s ním na procházku, vštěpuje mu své lehkomyšlné názory na náboženství a život, jež se mu více líbí než vážné, přímé zásady otcovy. Nechuť k nim přenáší i na přání otcovo, aby se stal lékařem a ujal se domu; když jednoho dne se ho otec táže, jaké povolání si zvolí, odpoví úmyslně, ač ví, že otce hluboce zarmoutí, že bude inženýrem. Otce to bolí; vidí, že jeho chlouba, jeho dům nemá v budoucnosti pána; nepřemlouvá ho však, nenutí ho.

Pojednou vypukne v městě tyfus; děti, aby neonemocněly, jsou z domu poslány na venkov. Ale otec, ošetřuje obětavě a neúnavně nemocné, také se nakazí. Sám sleduje průběh nemoci a když pozoruje, že mu hrozí smrt, dává se zaopatřit a potom povolá své děti, aby se s nimi rozloučil. Jak úchvatně a dojemně líčí autor toto loučení umírajícího s rodinou! Leže na posteli, zdál se být ještě větší, než stoje. Vyhublost jen zostříla jeho hrdé rysy. Nic neprozrazovalo úzkost, strach, bolest. Oči měl přivřeny a jen občas je zcela otevřel, což působilo téměř děsivě. Jeho blede, zhublé prsty svíraly křížek. Šeptem vyslovoval jména svých dětí, opomenuv jméno nejmladšího syna. Tento, jsa trýzněn výčitkami, že se choval k přání otcovu tak odmítavě, přistupuje blíže a prohlašuje: „Otče, rozvážil jsem si to a chci být lékařem jako ty.“ Umírající se snažil pozvednout ruku, chtěl ji položit na hlavu synovu, jenž poklekl, ale marně. Jen zašeptal zřetelně: „Měl jsem v tebe důvěru.“ Slova ta zněla jako ze záhrobí, jako by jími odevzdával královskou rodinnou korunu jako svému pokračovateli, dědici.

Matka v krátké době po smrti manželové se nápadně uklidní. Syn,

obává se, že jí jeho odchod z domu na studium lékařství zarmoutí, chce jí den před svým odchodem potěšit a slibuje jí, že se po ukončených studiích navrátí domů a že se vynasnaží ve všem následovatí otce.

„Ano,“ podotkla matka, „měl v tebe důvěru,“ a vysvětluje mu příčinu svého uklidnění.

„Cítila jsem se tak zoufalou, že jsem prosila Boha, aby mne vzal k sobě. Volala jsem k Němu, a On mne vyslyšel. Podporoval mne, avšak jinak; nevěřila jsem ještě dosti, nyní věřím, jak je třeba věřiti. Hle, nejsme odloučeni, spějeme k shledání.“

A syn bezděčně sáhne po modlitební knížce, ležící na stolku; tato se otevře na stránce, jež byla asi nejčastěji čtena. Matka jej vyzve, aby četl hlasitě. I čte modlitbu za umírající; vzývá se v ní celé nebe, aby přijalo duši, již se otvírá brána života.

A toho večera před odjezdem víra synova v dům rodinný se spojila s vírou v dům věčný, kde mrtví ožívují v pokoji.

Tak náboženská tradice dvakrát zachránila dům rodině. Z románů, v nichž Bordeaux zdůrazňoval mravní hygienu manželství, nezbýtně potřebnou k spořádanému rodinnému životu — k rozkvětu rodiny, zdá se mně „Dům“, v němž hájí náboženské rodinné tradice, nejživotnější a také nejpoutavější.

Tento náboženský a mravní konservatismus, jenž jest základem řádného života jednotlivce i rodiny, zdůrazňuje ve svých knihách *René Boylesve*, u nás téměř neznámý. I ve Francii nemá státnice čtenářů, protože neklade váhy na napínavý děj, nýbrž na podrobnosti, jež kreslí nanejvýš jemně a výstižně, a protože nefeší Bůh ví jakých problémů, nýbrž líčí prostě život podle mravních zásad, jež se za našich dnů zdají býti namnoze zastaralými. A přece jest miláčkem elity francouzské společnosti, čtenářů vpravdě vzdělaných, kteří dovedou chápatí jemnost kresby povah, výjevů, života i přírody, kteří, majíce na mysli mravní blaho jednotlivce i národa, uznávají, že jeho náhledy na náboženství, mravnost, výchovu jsou správné.

Krátce, ve svých nejlepších románech líčí, jak sám podotýká, nedvěčnou krásu konservatismu, jež nepokládá za fanatismus a zaostalost, nebo dokonce za nevlastenectví, nýbrž za hrdinství.

Z jeho románů, jež jsem četl — „Zob“, „Hoch u zábradlí“, „Lepší přítel“ a „*Slečna Cloque-ová*“ — nejvýše cením poslední.

Děj jeho se odehrává v Toursu na počátku druhé republiky a hlavní jeho osobou je stará slečna Cloque-ová, jejíž nejkrásnější vzpomínkou jest vzpomínka na návštěvu Chateaubrianda a jejíž nejmilejší četbou jsou jeho díla. Zůstala svobodnou, snad pro nepevné zdraví, snad pro onu vzpomínku na velkého muže, jež jí bránila, provdati se za všedního člověka. Žila z nevelké renty. Byla přísně konservativní, jsouc věrna monarchii a katolicismu beze všech kompromisů.

Měla dvě vroucí přání, dočkati se obnovy basiliky sv. Martina, zbořené za revoluce, a postarati se o budoucnost své neteře Jenovefy, již se ujala po smrti svého bratra. Co se týká basiliky, rozdělili

se obyvatelé tourští na dva nepřátelské tábory; jedni — k nimž náležela i sl. Cloque-ová — chtěli pozvednouti z troskek velkou katedrálu jako hrdou baštu proti nevěře, jiní, s nimiž bylo za jedno i liberální zastupitelstvo, chtěli z důvodů finančních zbudovati na jiném místě menší chrám. Konservativci, ztotožňující katedrálu s náboženstvím, soudili, že dobrý katolík nemůže mít nic společného s těmi, kdož jsou pro nový chrám a spojují se i s nevěrci.

Ne méně než o rekonstrukci basiliky chvěla se sl. Cloque-ová o budoucnost své neteře, do níž se zamíloval jízdecký poručík hrabě Grainville, jehož rodiče přáli sňatku s krásnou hodnou dívkou.

Jak se soužila, když pozorovala, že počet stoupenců nového chrámu se množí, že se dal na jejich stranu i generální vikář, že s nimi udržují styky i rodiče nápadníka její neteře a tím ohrožují sňatek, o němž snila! Útěchu hledala v kapli Ustavického klanění před svatostánkem. Zakryla rukama své oči a klečíc před třeptným ostensorem, zcela se oddala Bohu

„Její víra a láska byly bez mezí. Byla odhodlána státi se i mučednicí. Chvilé nejhlubšího pokoření před milovaným Pánem byly tak opojné, že byly hojnou odměnou za všechny její bědy. Přicházela sem jako k samému zdroji vši krásy, vši čistoty, všech vznešených tužeb. Věděla, že zde, několik kroků od ní, je Bytost nejdokonalejší. Její zraky mohly utkvívati na samém zevnějšku ustavičného zázraku. Často cítila, jak jí oči vlnou údivem a ohromením před tak vznešeným a blízkým divem. Když v okamžicích svých nejtěžších útrap přišla sem padnout na kolena, aby volala nebe za svědka své bolesti a uvědomila si přítomnost Boží, byla zmatena a nemohla než říci: „Můj Bože, děkuji ti!“

Ach, bylo zde tak blaze, že se zapomenulo na všechny bědy života. „Jak!“ — říkávala — „mohou ti, kdož odcházejí z takové blízkosti Boha, býti ještě zlí?“

Když manželé Grainvillovi přidali se zjevně na stranu nepřátel basiliky, rozhodla se sl. Cloque-ová přerušiti s nimi i s jejich synem všechny styky a nutila k tomu i neteř, jež, majíc na mysli všechnu její lásku a obětavost, s těžkým srdcem se podvolí a oznámí jim to dopisem. Když všechny jejich pokusy o smír jsou marny, ožení se poručík s přítelkou Jenovefinou.

Tato se trápí a schází i tělesně, takže jí lékař nařídí pobyt ve švýcarských Alpách. Tam se poněkud zotavila a nabyla i duševního klídu. Teta, dostavši malý záchvat mrtvice, chce jí zabezpečiti existenci a proto jí má k tomu, aby se provdala za notáře do nedalekého malého města, člověka nevzhledného zevnějšku, avšak dobrého srdce, jenž jí miluje. Učini tak a je dosti šťastna, snažíc se býti laskavou k manželu.

Častěji dojíždí do Toursu na návštěvu k tetě nebo k zubnímu lékaři. V čekárně setká se jednou s poručíkem Grainvillem, jenž jí sem, aniž o tom věděla, stopoval. Mluví jí o své lásce k ní, o nešťastném svém manželství. Jenovefa je všechna pobouřena, prosí jej, aby

odešel, že její teta ji čeká venku; nemůže také přemoci svou lásku, nemůže mu zabránit, aby ji nestiskl ruky. Vtom vejde teta, jež byla zatím zlomyslně obviněna, že přeje schůzkám neteře s poručíkem a vidouc, jak jí tiskne ruku, je tím tak rozrušena, že se záchvat mrtvice opakuje.

Dovezou ji domů; když se poněkud vzpamatovala, ujišťuje ji Jenovefa, že je počestnou ženou a že jí chce zůstatí po celý život. Tvář umírající se rozjasní. „Přisáhej,“ šeptá jí namáhavě a když neteř tak učiní, uklidní se, děkuje Bohu, že jí ušetřil aspoň toho nejhoršího kompromisu, týkajícího se manželské věrnosti.

Když byla zaopatřena svátostmi umírajících, zašeptla ještě: „Čtyři kameny . . . prostřednost . . .“ majíc jistě na mysli kaménky z basiliky svatého Martina, jichž si vážila jako svatých ostatků z památníku věků víry, a velkého Chateaubrianda, jehož spisy jí byly ve všednosti života útěchou. Potom vydechla naposled a na její tváři se uhostil klid.

Knihu Boylesveovu lze nazvatí apologií hrdinské víry; její vyznačková sl. Cloque-ová si jí ztělesnila jejím symbolem — katedrálou a je s to vše obětovatí, aby jí dopomohla k vítězství, ke vzkříšení. Jak realisticky a přec úchvatně popisuje pobožnost v kapli Ustavického klanění! S jakým kontrastem líčí život nábožné a šlechteté sl. Cloque-ové a život nevěreckého, ziskuchtivého a nestříditého člena výboru Loupaingal Tak dovede psátí jen spisovatel, jenž je přesvědčen, že upřímná víra nesnižuje člověka, nýbrž jej povznáší nad všednost a hamižnost života, dodávajíc mu nadšení a útěchy.

Na otázku, je-li možný rozkvět národa bez nábožensko-mravních zásad, odpovídá *Claude Farrère* románem „*Civilisovani*“. Jest málo francouzských spisovatelů, kteří dovedou tak fascinovat čtenáře jako on. A zmíněný román náleží k jeho nejpůsobivějším. Líčí v něm téměř spojivě nemravnost i čistotu, podlost i obětavost, zbabělost i statečnost, zoufalství i odevzdanost. Bohužel, že popisu nefesti věnuje až příliš mnoho místa a plýtvá při tom svým strhujícím uměním. Čtenář jako by se brodíl zahňívající, páchnoucí tůní, nad níž lekníny zvedajíc své omamně vonící bílé květy. Idea románu, jak uvidíme, je vznešená, ale jen mravně ukázněný čtenář dovede bez úhony projítí tou svůdnou cestou, po níž jej vede spisovatel. U čtenářů mladých, vznětlivých způsobí román více zla než dobra a proto by bylo nebezpečno, dáti jim jej do rukou. *Pokračování.*

STUDENTSKÝ DENÍK FRANT. SKALÍKA.

V Olomouci, dne 7. ledna 1886.

Jsem jaksi rozčilen, nespokojen, slovem rozerván. Před večerem jsem nahlédl, do spisu Durdčkova „Karakter“. Jak mocně se mi na mysl dere můj vnitřní stav vůle měl Jaký jsem to slaboch, co se týče této stránky mé duše! Dnes si umním něco se vši vážností a opravdovostí, abych to zítra v pravý opak změnil. Dnes před se vezmu to a zítra opět ono. Jak jsem to bidný tvorem. Neboť čím jest člověk bez vůle? Jest loutkou, jest hříčkou v ruce jiných, kteří s ním dle své libosti nakládají mohou. Co bych za to dal, kdybych mohl tou slabostí se sebe svléci jako se svléká roucho vetché, a abych mohl na se vzíti košili drátěnou a pancíř pevné a skálopevné vůle! Avšak přání zůstává přáním, jest-li nepřistoupí vůle chťiti se vši energií vykonati to, co jest mým přáním. Chci od nynějška vůli svou cvičiti, počna od věcí nejmenších, nejnepatrnějších, nejmalichernějších. Nebudu dbáti snad posměchu druhých lidí, nýbrž se budu snažiti, dle zásad svých rozumných a dobře promyšlených žiti a jako v mezích nevybočitelných v nich kráčet. Včera byl u nás quintán Hrabal. Seznal jsem, že jest na cestě ke zkáze, a že si z věcí člověku nejsvětějších, z náboženství ničeho nedělá. Jak lehkovážně mluvil na př. o Bohu! Že prý z čeho on povstal, když na zemi před stvořením nic nebylo a. t. d. Jak pošetilý a hloupý to chlapec. Kdyby byl se vyhlásil se vši vážností za císaře třeba čínského, tu by ani stý procent nezdál se býti více pošetilým, jako tu, když takové řeči mluví. Což nepomyslí na slova sv. žalmisty: Stultus dixit in corde suo: non est Deus. (Řekl hlupec v srdci svém: není Boha!) Připouštím, že Boha před stvořením nebylo; z čeho ale povstal tento celý, nádherný svět? Připouštím též, že Bůh svět nestvořil, kdo ale dal světu samu od sebe stvořenému (?) — první pohyb, že se všechno tak pravidelně, tak jistě pohybuje? Tu zůstává rozum lidský státi. A kdo by ještě něco chtěl namítati, tu se mi zdá býti takový člověk pošetilým křiklounem, který mermomocí chce přesvědčiti své okolní posluchačstvo, že jest biblí. O Bože, osvii srdce jejich a ukaž jim cestu pravého poznání. Mně pak dej síly, co bych ke tvé cti a ke spasení ubohých duší lidských mohl působiti pro obrácení takovýchto nešťastníků. Ano, vskutku jsou to nešťastníci, kteří svému vlastnímu svědomí, svému vlastnímu a nejpřísnějšímu kazateli, který hlasem hromovým v prsou jejich se ozývá, kteří sobě samým namluviti chtěli, že Boha není. „Lžeš — nešťastníče, lžeš v hrob, nebohá oběti pekla“, tak volá svědomí jednomu každému z těchto pošetilců. „A proč svým nesmyslným odporem uvrhuješ mne samochtě v propast záhuby věčné?“ Vždyť jedenkaždý takovýto lichý rozumář je z plného srdce svého přesvědčen, jest dokonale přesvědčen, že jest Bůh. Ale strach a hanba nutí jej, aby svou řeč a svými spisy hlas svědomí utiřil, avšak nadarmo! A ač mnohé a mnohé lidi dábelskou zrovna svou výmluvností a lichými důvody přemluvil a přesvědčil, takže by i život svůj položiti mohli za pravdu tuto ovšem lichou, přece původcové a hlavy té jejich moudrosti nazývají se lháři, pošetilci a vyznávají veřejně, že šlenství a nesmysl ve spisech svých napsali. Dle toho lze poznati pravdu jejich. Lidé hloupí, neznející pravdy hlubší, jako stádo ovcí nerozumných hrnou se ke korytu, jímž tekou tyto kaly z úst arcilhářů, kteří sami sobě nedůvěřují a své nerozumné počínání proklínají. Jak blažená jest naproti tomu víra synů Božích. Beze vši hádky a boje věří klidně v to co jim Bůh, bytost nejmoudřejší, předpisuje, dobře věduce, jak nedostatečný jest kaňánek rozumu lidského proti té ohromné zářící kouli pravdy věčné. Uplně bezpečné a bez starosti vedou svůj život, až spočinou v náručí Boha a na Srdci jeho dojdou odměny za to, že byli věrnými svému Bohu. Dej, o Bože, bych nikdy od cesty tvé se ani na krok neodchýlil a abych stále a bez nejmenšího zdráhání věřil pevně tomu, co ty, o Bože, nám slepým a v prachu ležícím dítkám svým jsi zjevil. Až potom, po trudné době žiti

toho, plně bojů, odpočineme před obličejem tvým, kde přestává každá bolest a strast a kde blaho stálé a věčné. Amen! ¹

Poznámka vydavatele: Josef Durdik, vynikající filosof a spisovatel český, narodil se 15. října 1837 v Hořicích a zemřel 30. června 1902 v Praze. Jeho kniha „Karakter“ vyšla v prvním vydání r. 1873. Durdík v ní vylučuje vývoj povahy lidské, její závislost na nerozmanitějších činitelích, její váhu a význam v našem národním životě. Na Skalíka nezůstávala četba knihy bez účinku. Vidíme to na jeho sebezpytování.

Polemické řádky, namířené proti kvintánovi Hrabalovi, si později Skalík v jednotlivých větách i celkově modře podtrhl a zatřhl. Čtěl tím už dospělý Skalík vyjádřiti patrně svůj souhlas s tehdejšími svými názory.

V poznámkách k zápisu se dne 6. ledna jsem podotkl (viz č. 2. „Archy“ str. 83), že nevím, kdo je to Süsser, o němž Skalík mluví. Rektor Redemptoristů v Brně dp. P. Fr. Schroller mi sděluje, že Süsser byl synem nějaké vdovy v Olomouci. Jeden Redemptorista — Němec na Července se studenta Süssra povíci nějaké příležitosti ujal. Süsser vstoupil v říjnu r. 1883 do redemptoristického noviciátu v Eggenburgu. Byl však pro svoji zvláštní, skoro hysterickou povahu za několik měsíců propuštěn. Kde byl po té, p. rektor neví. Později vstoupil Süsser k Milosrdným bratřím. Tohoto Süssra jsem i já tedy znal. Byl v letech 1906, 1907 a 1908 v Prostějově u Milosrdných řádovým knězem. Jmenoval se P. Florentin. Byl opravdu zvláštní, uzavřený, skoro misantropské povahy. Jinak žil asketicky a přísně. Ale srdce jeho bylo neklidné. Zatoužil v těch letech stát se Trapistou. Asi půl roku prodřel v klášteře trapistů v Banjaluce, ale nevydržel tam. Pak odešel od Milosrdných a odjel do jižní Ameriky, kde působí někde v Argentíně. Já sám mám na něho vzpomínky příjemné i při jeho zvláštní povaze. — Děkuji vlád. P. Schrollerovi za upozornění a prosím i ostatní čtenáře o eventuální doplňky nebo korektury mých poznámek.

*

V Olomouci dne 9. ledna 1886, o 11. hod. večer.

Píši za dnešek i večerejšek. Včera, vlastně bylo to již dnes, neměl jsem jaksi chuti a nebyl jsem také naladěn ke psaní. Spali jsme s Dostálem na mém lůžku. Dostál měl v noci přišerný sen a proto se bál sám spát. Včera ve škole uplynuly hodiny šťastně. Z fyziky se přednášelo. Bude se bezpochyby v pondělí zkoušet fyzika od poslední konference, proto bude třeba, abych se důkladně připravil. Byl jsem toliko jednou vyvolán a kdybych měl z fyziky nějakou špatnou známku, byl bych o několik míst v lokaci pozadu a to bych nerad. Nevím, co ten Dostál na mně má!

Takové a toliké hubičkování a objímání, k čemu je to? K dobrému to k ničemu nepovede. Zejtra se půjdu zeptat na pány kluky ke třídničím, jak se drží. Dnes jsem si přinesl od nich zinek na článek elektrický, od Vladimíra. Kluci ještě jak tak mě mají v lásce a ve vážnosti, až na to nešťastné učení. Sílž mne, Bože, i je, aby vysvědčení poněkud obstojně vypadlo. Starý by se mrzel. Avšak vytykat mi nemůže žádný docela nic, ze bych povinnosti své zadost nečinil. Dělán co mohu. Nebylo by mi to velice milé, kdybych je měl ztratit. Kde bych nabral deset zlatých? Byl jsem dnes vyvolán z dějepisu. Uměl jsem ještě dosti chvalitebně. Ve zpěvu zpívali jsme „Návrat plavců“. Těším se na ten sbor velice, až budou i alti a sopráni z II. oddělení s námi zpívat. Jmenovitě sopránové sólo vyjímá se mezi tichým zpěvem hlasů ostatních, abych nepřirovnával, jako zpěv andělů, vznášejících se nad zemí a na hbitých křídlech přilétajících ke trůnu Hospodina. Duch posluchače mimoděk zapomíná na vše okolí a vznáší se ovzduším k hvězdným výšinám. Na konci pak sóla jest jako chorál, jako kdyby již andělé dostihli cíle svého, jako by již leželi na

¹ V minulém čísle „Archy“, přepsal jsem se, udávaje, že matka Skalíkova byla dcerou Josefa Poláčka. Správně mělo být psáno: Josefa Sedláčka. Pozn. vydavatele.

tvářích svých před trůnem Nejvyššího a pěli jemu píseň novou, věčně krásnou a rozkošnou, píseň díků. V srdce posluchače leje se cit sladký, cit vroucí po-
božnosti, když slyší tento krásný zpěv. Zapomíná na strasti a žaly své a celou
myslí svou jest zaujat tímto velmi krásným zpěvem a znovu zmuženou se cítí
vůle k novým pracem.

Nevím, co jest to těchto několik posledních dní, že stále si na mysli uvažují
a že si stále přejí, abych mohl jít k Dominikánům. Jak blaze by mi tam plynul
život! Úplně bez starosti a takřka ve snách by mi tam plynuly dny ve stálé
lásce a ve stálém milování Boha. Už i to sněhobílé roucho jaksi divně a přece
tak mile působí na mou mysl, že se často zamýšlím a duch můj bloudí tam po
těch jejich úzkých chodbách. Nevím, nevím, zdali se mi nevyplní moje přání.
Snad bych tam našel nebe, a snad i možná zklamání; avšak myslím, že když
bych tam šel po zralém uvázení a z důvodů vyšších, že nic by mne nezarmu-
covalo v tomto řádě, že bych tam úplně spokojeně žítí mohl, až by Tvůrce
mou ubohou duši povolal z tohoto údolí smutného. Proto se obracím k Tobě,
ty Řediteli a Soudec osudů lidských, račiž mi zjeviti svou svatou vůli a račiž
mi oznámiti cestu, po které bych krácel, abych ke tvé cti a své duše spasení
život skončil, jak říkávala má nebožka stařenka, blahé paměti. Bůh jí dej lehké
odpočinutí za ty péče a starosti, které o mé blaho měla od mého mládí a s kte-
rými i zemřela. O shlédní, drahá má vychovatelko, s nadhvězdne vlasti na svého
vnuka vděčného a vypros mně u Pána lidských osudů, abych se šťastně k bu-
doucímu cíli svému dostati mohl!

Poznámky vydavatele: Mezi obávané členy sboru učitelského na olomouckém
gymnasiu v letech osmdesátých a devadesátých náležel profesor matematiky a
fysiky Jan *Kovářík*. Postavou drobný a pěkně kulatý, mimo katedru vlídný a
žertovný, na katedře byl pravý Herodes, jenž mnoho nadaných a jinak výbor-
ných žáků z ústavu vypudil. V předmětech svých sám jsa ostrokováný, žádal
také od svých žáků naprosté ovládnutí látky, již nijak se nesnažil zpřijemnit
a slabším jednotlivcům usnadnit. Byl pravým opakem svého kolegy Jana Havelky,
jenž posluchače své dovedl pro předmět svůj nadchnouti a jej zlahoditi. Jinak
budíž mu ke chvále jeho vlídná a konciliantní povaha a zvláště jeho dobro-
činnost. Jsa zámožným, štědře podporoval ústavní chudáky a žáci jeho rádi naň
vzpomínají i přes některé hořkosti, jež jim svojí přísností nadrobil. Když odešel
na pensi, přestěhoval se do Prahy, kde asi před 10 lety zemřel.

Jak jsem už v jiné poznámce uvedl, vyučoval na slovenském gymnasiu olo-
mouckém zpěvu suplent, později profesor Fr. *Martinek*. Byla tři oddělení. První,
v němž se žáci učili notám, taktům, intervalům, toniám a stupnicím. Zde se
zpívalo povětšinou jednohlasně. V druhém oddělení dokončena nauka o tvoření
tonia i probírán druhý temp. Cvičení byla čtyřhlasá a cvičeny různé smíšené
sbory. Toto oddělení společně s třetím oddělením, kde cvičeny většinou sbory
mužské, nacvičilo sbory „Návrat plavců“ od *Bazina-Bendla* a „Sluníčko Boží“
od J. Nešvery a provedlo je na koncertě 9. května 1886. Skalík navštěvoval
třetí oddělení, které na tomtéž koncertě zazpívalo velkou symfonickou odu
„Poušť“ pro mužský sbor s orchestrem od Fel. Davida. — *Bazin* Fr. Em. Jos.,
autor sboru „Návrat plavců“ byl hudební skladatel francouzský (* 1816 v Mar-
seille, † 1878 v Paříži.) Skladby jeho jsou bohaty melodiemi a pěkné instru-
mentovány. Sbor „Návrat plavců“, upravil český hudební skladatel K. *Bendl*.

V tomto zápisu si později Skalík podtrhal a zatlhl modře zmínku o náladě
dátí se k Dominikánům a další věty, uvažující o povolání.

*

V Olomouci dne 10. ledna 1886 (vlastně již dne 11. ledna o 2 hod. v noci).
To jest velkým nesmyslem, když si člověk nechá všechnu práci až na poslední
chvilí. Zrovna jest tomu tak dnes. Bylo sice půldruhého dne prázdko, avšak já
ani jsem knihy neviděl. A to jest již mým zvykem, asi do desíti hodin se
s Dostálem bavít a potom študovat do jedné, nebo do půldruhé. Dnes jsem
výhradně studoval fysiku. Byl jsem vyvolán toliko jednou a kdybych měl na
vysvědčení lepší známku než dostatečnou, bylo by to dobré. Opakoval jsem celou,

až na nauku o výslednicích a o pevném celku. Budu-li mít neštěstí, vyvolá mne zrovna z těch spásů a malér je hotový. No necht, když jenom dobře projdu, avšak na tom tak mnoho nezáleží, budu-li o jednoho nebo o dva napřed nebo pozadu. Naše doma jsem už na to připravil. Jenom kdyby dal Pán Bůh, abych maturu šťastně udělal, o ostatní bylo by hej! Do bohosloví že mne přijmou, o to bych se nestaral. Vždyť P. Pánek v té věci už něco platí. Jenom tu nešťastnou maturu. Na rok se musím se vši plíi chopit díla a hodinu si již nevzeumu; jest to sice velice výhodné, když člověk na prvního dostane svých 10 zl. (a ten měsíc uteče brzo) — a ostatně ta práce s těmi kluky není tak veliká. Dnes jsem do hodiny zaspal. Probudil jsem se, bylo už pět hodin a o čtyrech už tam mám být. No necht, vymluvím se zejtra nějakým šikovným způsobem, aby nebylo zle. Chtěl jsem se jít zeptat profesorů těch mých panů princů, jak stojí s učením; ale po kostele jsem šel k P. Vyvlečkovi, se podívat na „Hlidku literární“. Zval mne už minulou neděli a dnes mne zas to jako předhodil, tak tedy jsem šel, abych ho neurazil. Byl jsem u něho celou hodinu. Prohlíželi jsme „Zlatou Bibli“ s krásnými obrazy od nejznamenitějších mistrů většinou italských a nizozemských. Zejména se mi líbil obraz „Sv. Jan káže na poušti“. Velmi krásné se vyjímá štíhlá, krásná postava mladého poustevníka v šatě hrubém od divoké okolní krajiny. Mohutné balvany visí se skalnatých příkrých strání, které jsou porostly zakrnělými stromy. Řička Jordán teče v plýtkém řečišti, jasné vlnky jeho skákají přes drobné oblázky a zavlažují krásné květinčky na březích, kdež s tváří nedočkavou, udivenou kupí se posluchači, staří, mládí, pohlaví obojího. Tak v mysli se přenáším v ony zástupy, jimž dopráno bylo, ze samého pramene píti onu život dávající, znovuzrozdící vodu spasného učení Kristova.

Potom velice se mi též líbil obraz „Pokušení Páně“. Jak veliký to rozdíl mezi uslechtilou a tak vznešenou tváří Kristovou, v níž se zračí přisnost a pfece i tak veliká láska, to oko, celé a nevyvažitelné moře moudrosti, jasné čelo, svědčící o moudrosti božské a ta ústa, dýšící láskou avšak pfece i přisností. Naproti tomu jak osklivou jest postava pokušitelova. Obličej má výraz lsti, škodolibosti a zarytého zášti, oko metá blesky zloby a obočí jest zakřiveno do výše, zrak to hrdosti a lsti. Jak veliký jest rozdíl i v údech těla obou těchto postav. Nohy Kristovy, ačkoliv ničím zvláštním nevynikají, pfece jsou daleko uslechtilější a krásnější, nežli nohy ďáblovy, ačkoli i ony nejsou nějak zúmýsně zptvořeny; ruka Spasitelova, povznešená ke hrozbě, jak jest též jemně provedená. Něžné záhyby prstů jak alabastr hladkých — jakou protivu činí ke křivolakým prstům satanáše, které se zdají jakoby kofist svou již trhaly v pekle horoucím. A též i ostatní tělo Spasitelovo jest velice krásně provedeno. Zdali mi kdy bude dopráno, má Lásko věčná, zřítí Tebe tváří ve tvář? Zdaž kdy budu moci spočinouti na Tvém božském Srdci, aby zapomenula hlava má, plná světských marných starostí a žalů, aby zapomenula na všechno, co mně nyní bolí a trápi? O nezapomeň, Ty studnice milosrdenství, na mne, bídného a uděl mi daru moudrosti a svaté bázně, co bych Tobě věrně sloužiti a jednou se k Tobě, k cíli kýženému, doplaviti mohl. Potom i četné jiné krásné obrazy jsem tam viděl: „Zvěstování Panny Marie“, „Narození Páně“ a mnohé obrazy ze školy Rubensovy, které se vyznamenávají zvláštní mocností svalů a jakousi nepřirozenou škrobeností.

Dále obraz „Samaritánka s Ježíšem u studně“, který vyniká krásným pozadím. Pak „Svatba v Káni Galilejské“, kdež jsou hodovnické odění v roucha středověká, ba i s křížky na krku a podobně. Krásný obraz jest uzdravení slepce, který klečí před Spasitelem s tváří pokornou, bolestnou, v rouchu žebráků. Potom jsem viděl obraz Maďara Munkácsyho v „Ruchu“, „Kristus před Pilátem“. Obraz též velice pěkný, a zdá se mi, že se na něm také trochu jeví ten duch horkokrevný a bujný, maďarský. Konečně v německém časopisu jsem viděl plán Jerusalema, ona četná místa, posvěcená krví a slzami našeho Spasitele, a cedry na Libanu. Jak mocné to stromy, s větvemi daleko rozložitými. Jak zdařile a vhodně přirovnává církev sv. Pannu Marii k cedrům libánským. Jako větve jejich jsou daleko nad okolím rozepjaty, tak i ruce naši Milé Paní jsou nad celou zemí rozprostřeny, jimiž utráá slzy zarmouceným, uzdravuje choré a pod

svůj plášť bere utiskované. Přijmi i mne pod svůj plášť, Paní má, a dej mi milosti, co bych svých hříchů litovati a z nich se zkrroušeně vyznati mohl; vypros mi milosti šťastné hodinky smrti, a co bych cíle svého šťastně dosáhl. Chci ehválu Tvou a čest Syna Tvého všemožně hlásati a rozšířovati, všechny nečnosti své a nepravosti, které mně zohavují, jako nečistota, zlost, lež odstraniti, abych Tebe jednou v říši blaha nesmrtelného spatřiti mohl.

Dej mi dennice zářná, spánku pokojného a klidného, a co bych se ráno šťastně zbuditi mohl, abych Tobě poklonu vroucí přinéstí mohl.

Poznámky vydavatele: Ve školním roce 1885—86 byla zavedena na středních školách rakouských ještě lokace, t. j. kvalifikace žáků byla hodnocena číselně. Nejlepší student byl první atd. Kolikátý byl Skalík v lokaci, jsem nevyptáral. Lokace v příštím školním roce byla zrušena.

P. Josef Vyulečka, vikář při metropolitním chrámu sv. Václava, vyučoval tehdy na slovanském gymnasiu náboženství ve všech třech primách a v sekundě b. Dnes je msgr. Jos. Vyulečka ředitelem arcibiskupské konsistore.

„Hlídku literární“ vycházela tehdy 4. rok za redakce dr. Pavla Vychodila. Později změnila název na „Hlídku“. „Hlídku literární“ vydávala a tiskla Benediktinská tiskárna v Brně. Vynikala důkladnými posudky a literárními přehledy.

Pokračování.

JOSEF MARCOL SVOBODA:

PŘÍTELI.

Když radost počne nadrem mým se prouti,
že vlnou hrozí dech mi udusit,
a v očích rozšířených zornic svít
plá po tom, jež bych mohl obejmouti,

když život musí hořkým mořem plouti
a nutí plným douškem hořkost pít,
že omrzí se tady dále žít,
i síla životní chce podlehnouti:

pak vím, že velký dar mi podán z nebe,
když přítelem mi přálo Tebe zvát,
u něhož zasmát, zaplakat lze sobě,

když duše naše spojily se obě,
by mohly spjaty s Osudem se rvát,
až Smrt jim zlomí kruh, jímž víže sebel

ČESKÁ POVAHA.¹

O české národní povaze bylo již mnoho napsáno. Pozornost vzbudily v poslední době úvahy Ferdinanda Peroutky *Jaci jsme*, které byly knižně vydány v polovině minulého roku. S názory Peroutkovými v mnohém se shoduje aneb aspoň na ně navazuje Jiří Mahen ve své právě vyšlé *Knižce o českém charakteru*.

Oba autoři souhlasně tvrdí, že český člověk je průměrný a střední, náchylný k epigonství, nepůvodní, rychle chápající cizí myšlenky, zvláště západnické. V umění se vyznačuje nedostatkem tvořivosti, vzdáleností od skutečna, snahou dohonit Evropu, takže se jeho povaha v umění neprojevuje dosti osobitě a výrazně: v náboženství se vyznačuje netečností a vlažností. Co katolictví se týče, soudí Peroutka jinak než Mahen: dle Peroutky není katolictví můrou na těle národním, jak učí protestantská ideologie, do minulosti národní násilně vnášená; obrození naše nenavazovalo na reformaci, nýbrž bylo intimně spojeno s katolictvím; dle Mahena zavinilo katolictví hysteričnost naší povahy, ale v knížce to není ani vysvětleno ani dokázáno. Souhlasně poznávají, že povaze české se nedostává půdy pro nihilism a bořivost, vytýkají jí idylism, naivnost, přílišnou lásku k současnosti, k bytí a věcem: a to vše by se také mohlo nazvat šosáctvím, zpodobněností v myšlenkách i činech. Tato zpodobněnost se zvláště jeví kultem některých významných osob, Chelčického, Husa, Komenského, Masaryka, jejichž spisy zná málo kdo a jejich zásadami se neřídí téměř nikdo. Případ Masarykův je zvláště vážný. Píše-li Peroutka, že Masaryk je osamělý ve své době se svými protestantskými vlastnostmi, a že národ si nechává jeho maximy jenom pro slavnostní okamžiky, ale jinak žije po svém (107), myslí Mahen, že situace je ještě horší: „Národ totiž přivykl velmi přijímné myšlence, že když nemyslí sám, jedna hlava že přemýšlí zaň vždycky, a tak obšťastňuje svého myslitele jako svého presidenta tím, že mu na jeho slavnostních cestách opakuje do očí jeho vlastní myšlenky jako *věčné pravdy*, to, co bystrý myslitel Masaryk jistě nechtěl a proti čemu vlastně nejvíce bojoval.“ (58.)

Oba autoři jsou odpůrci historismu, stojí totiž proti jakémukoliv pokusu vysvětlovati povahu českou z dějin aneb hledati v minulosti doklady oblíbených hesel o národní povaze. Jsme národ Husův, Žižkův, říkají ti, kteří sami za nic nestojí a rádi by svoji bezcennost cizí slávou přiodělí. Že jsme potomky husitů, má pro stanovení naší národní povahy asi takový význam jako faktum, že jsme potomky těch cudných žen slovanských, jimž se podíval v šestém století byzantský strateg Maurikios. Pravda jest jen ve skutečné přítomnosti. Odtud také soud Peroutkův i Mahenův o náboženskosti české. Spolehlivějším dokladem české náboženskosti jest jim počet lidí, kteří byli v neděli v kostele než všechny Chelčického traktáty. Co bylo, může náležeti do filosofie dějin, ale ne do národní charakterologie.

Této metodě stojí ovšem v cestě mnohé oblíbené představy o české národní povaze. Spis Peroutkův jest vlastně pokusem o jejich vyvrácení. Zejména zamítá Peroutka názor, že by humanita byla něčím specificky českým, majícím původ v českobratrství. Považuje humanitu spíše za pozůstatek rousseuovské víry, že člověk jest od přirozenosti dobrý; humanita je mezinárodní, neboť dealů jejich, jak je formuloval Masaryk, totiž odvahy k myšlení, důslednosti v životě, lidskosti a energického nepřátelství ke zlu a násilí, je schopen netoliko český národ, ale každý. Že se tyto ideály zrodily právě u nás, vysvět-

¹ Ferdinand Peroutka: *Jaci jsme*. Nakladatelství Obelisk v Praze 1924. Str. 254. — Jiří Mahen: *Knižka o českém charakteru*. Vydal Fr. Obzina ve Vyškově 1924. Str. 137.

luje Peroutka tím, že jsme neměli vlastního státu a tudíž ani moci a vůle k ní.

Maheňovi se zdá, že závěrečné kapitoly Peroutkova spisu vyznívají na prázdné, negativně. Sám se tedy pokouší stanovit směr i ráz budoucího výboje za českým charakterem, avšak pozitivním výsledkem jeho stejně negativních poznatků jest jedině upřímná, málo oprávněná víra ve veliké činy malého národa. Právočejný střeoevropský človíček nemá sice ve své povaze záruky stkvělé budoucnosti, ale jest třeba mu hlásati, aby žil tak, jako by ji měl. Nedokazatelné se předpokládá: „Věřím, že český člověk uplatní jednou své velké myšlenky i velkými činy. Věřím, že jeho srdce doroste na lidské srdce, kterému bude ničemny individualismus cizí. Věřím, že český člověk zbaví se hysterických pochyb své inteligence a vrhne se odvážně vstříc posledním myšlenkám. A věřím, že jednou stane silou svého sociálního přesvědčení před soudnou stolicí Nejvyššího, snad unaven a uštván, ale nikterak už jenom tělesně založený malověrec — že tam stane právě s ruským člověkem a že na otázku, koho zastupují na soudě světu, řeknou oba: Celé lidstvo! Věřím v tento posvátný vývoj českého charakteru, neboť jenom tak můžeme snad všichni ještě chvíli, než zemřeme, na tomto světě — živořit.“ (137.)

Těmito slovy se končí kniha Maheňova. Jak jim máme rozumět? Na otázku, je-li třeba nějakého výboje za lepším charakterem národním, si odpovídá Maheň, že ano. A ten výboj má záležeti dle jeho názoru v úsilovné sebevýchově k mravní, sociální a filosofické revoluci, poněvadž objektivní hodnoty, absolutní pravdy prý jsou hrotem vědy, umění i náboženství. Ať tak či onak, je jisto, že výbojem za českým charakterem musíme rozumětí úhrn mravních hodnot, jež by národ vytvořil a z nichž by ještě chvíli, než zemře, žil, nebo aspoň živořil. Snad cítí i Maheň, který tak pesimisticky soudí o náboženstvosť českých lidí, že residuum morale minulých věků jest již vyčerpáno, že zjijeme jen setrvačností a nikoliv vlastními silami mravními, a že to, co nám ještě zbývá z odkazů otců, stačí právě jen k živoření. Výboj za charakterem pouhou vírou v budoucnost národa, pouhým titanistickým úchvatem nemůže nám nahraditi ubývající síly. Myšlenka, že na soudu světa budeme zastupovati celé lidstvo, jest ovšem dosti efektní a svůdná, aby nás odškodnila za opovržené iluze minulosti, za laskavé stíny Chelčického, Husa a Žižky, jimiž jsme se dosud opájeli a posilovali. Iluze budoucnosti jsou právě tak bez ceny jako iluze minulosti. Minulost nás jen poučuje, že národ bez mravnosti jest národem bez budoucnosti. Ale mravnost bez náboženského základu je kusá, poněvadž lze sice i bez náboženství odůvodniti mravnost pro rozum, nikoliv však pro vůli. Stačilo by snad domyslniti Peroutkovy závěry o náboženství, a vznikla by kniha náramně pozitivní.

Ostatně, je-li si vědom Maheň, že fond našeho charakteru stačí právě jen k živoření, že jest ho málo k životu i k smrti, a že náboženství je nezbytno člověku, takže se nedá nahraditi ani vědou, ani uměním, ba ani životem (55), je-li dle jeho pojetí náboženství zázrakem i jednoduchou pravdou, a nikoliv něčím, co by tkvělo v nějakém bezoblačném či dokonce vzduchoprázdňém prostoru, měl by dobře uvážiti, co píše Peroutka o náboženství, měl by zkoumati, proč právě v katolictví jsou hodnoty náboženské tak zachovány, že zničením katolictví, jehož si toužebně přeje profesor Rádl, by se zničilo i náboženství, neboť co se po vltězství státu nad církví, vědy nad vírou, země nad nebem z náboženství udrží, bude „jakási vypelichaná kočka, jakýsi žalostný útvar, jemuž budeme jméno náboženství přikládati z milosrdenství, to nebude československá ani žádná jiná církev, to bude jakási náboženství hodné trávy a kamení, to nebude nic“ (140). Není to pozitivní? Nevysvětlitelným a nepochopitelným způsobem vkládá Maheň své anarchistické a nihilistické záliby i v pojem náboženství. Budoucí náboženství si představuje jako vzbouření jedince proti světu i Bohu a dovolává se Merežkovského: „Neuznání světa, nikoliv jenom daného, sociálního, nýbrž i celého kosmického pořádku, jako absolutního zla, absolutního znásilnění — toť nepovědomé, metafyzické bytí anarchismu, který dnes, opakují, je teprve v embryonálním stavu, v němž sociální vzpoura ještě nikým není viděna, jako první vzdálená předehra nekonečné ohromnější vzpoury proti světu a bohu, mého Já proti Nikoliv-já. Jenom přicházející anar-

chista, člověk poslední vzpoury, posledního zoufalství bude první mezi lidmi, který uslyší a přijme radostné poselství nové náboženské naděje" (63—64). Náboženství však není odboj proti Bohu, nýbrž závislost na Bohu, jak již slovo samo svědčí, religio — vztah, závazek, závislost. Co je člověk poslední vzpoury? Člověk, který své závislosti na Bohu neuznává? To je každý obyčejný ateista. Člověk, který by na Bohu závislý nebyl? Takový by musil být roven Bohu. Ergo. Dom. P.

ITALSKÁ VZPOMÍNKA.

Dostala se mi jednou náhodou do ruky kniha Viteleschi-ho „Prosa moderna“. Jest to soubor článků různého obsahu, jakási čítanka nejpfednějších italských spisovatelů.

Pofidil jsem si z ní mnoho výpisků. Mohutnou ozvěnu zanechal v mé duši zvláště článek Cesara Cantù jednající o gotice

Idolatrové antiky říkali, že mimo antiku není nic krásného, a proto humanistům v renaissance nelíbilo se gotické stavitelství, jež nejdále zašlo od klasicismu antiky. Gotika nelíbila se ani klasikům ani nehumanistům, k nimž patřil i Carducci, jež tolik miloval náš Vrchlický.

Gotika podle nich jest architektonický blud, šílenost a žert.

Kulturní historik a kritik Jiří Vasari nenávidí gotiku a nazývá ji neprávem „Imbestiati degeneramenti del settentrione.“ (Zvířecké zrůdy severu.)

Podobně smýšlí i Josef Carducci. Jak hledí na gotiku, vysvítá z jeho veršů, jež napsal pro gotický chrám Polentský a v nichž užil slov Vasari-ho.

Do hlavic hrůzné formy se vetřely
do památky argioevských dlát.

Ukrutné sny a křeče závistivého severu
sesurovělých zrůd
za kmitu východu matné lampy
v ohavném objetí síry a pekla
hlupci plivají v stádo
na břiše ležící — —

Šrašná kritika, kterou raději přetruhují, neboť s ní nesouhlasím. Vasari-mu se nedivím, neboť neměl gotické trpělivosti, a Carducci? U toho plynula nenávisť ke gotice ze zášti proticírkevní, neboť gotika byla hlavně ve službách církve, jsouc na vrcholu, kdy i církev triumfovala duchem nad tělem i světem.

Nám severským duším se gotika líbí, ba jest symbolem naší duše. Římanům se nikdy nelíbila; proto vysvětlíme si snadno, že v Římě mezi tolika chrámy jest jediný chrám gotický Panny Marie nad Minervou, jež však svými širokými klenbami napodobuje klenbu antiky a renaissance a je dalek odvážných, nebetýchých křížových kleneb severních gotických chrámů.

Nám jest gotika stylem nebes a vesmíru. Nejvíce tíhne k nebi. Všechny výklenky, věžičky, ornamenty zosobňují lidskou myšlenku, jak se namáhá za svým „Sursum!“

Gotika jest sloh symbolů a symboliky.

Soumrak gotických lodí, nahost stěn, vzdušné klenby mystických hlasů a ozvěn, ohromné pilíře, za něž se může skrýt poenitent k pláči svých hříchů, uspané touhy v kaplích při stěnách a pilřích v naději na vzkříšení, vše oddechuje v duši zvláštní pietu a konejšivou zbožnost.

Hlas varhan nikde tak nezladí tisíce hlasů v jediný subtilní tón jako v gotických klenbách, pohyby a postavy kleriků jsou z jiného světa a masy lidu v lodích představují život, jež dostává jenom rozřešení od smrti.

A když v gotickém chrámě staneme před ztmělým náhrobkem, na jehož kameni jsou vyryta dvě slova „De profundis“, musíme se domnívati, že za ním leží mnich, jež radil knížatům a králům.

Za svého pobytu v Římě měl jsem rád staré basiliky, divil jsem se velechrámu sv. Petra, líbil se mi chrám II. Gesú, Sant' Andrea della Valle, ale nikde jsem se nepomodil tak zbožně jako pod klenbami chrámu Panny Marie nad Minervou, nikde jsem nevyslechl krásnější panegyricon na Aquinského filosofa jako právě tam, vždyť andělský doktor byl též dítětem gotiky, tvůrcem symbolů ve světě metafyziky a křesťanské středověké filosofie, jež jest rovněž vzkolpepou gotikou ve smyslu přeneseném.

Alois St. Novák.

SLOVINSKÉ ČASOPISY LITERÁRNÍ.

Novým ročníkem se z nich ohlásila první „Mladika“. Už koncem minulého kalendářního roku rozeslala I. číslo VI. ročníku a dnes už máme v rukou čísla tři. Je z nich patrné, že chce jít i letos dosavadní cestou a býti svému lidu dobrým listem rodianným, sloužícím jak zábavě, tak také poučení. Oproti minulému ročníku přinese letošní „Mladika“ pouze jedinou velkou výpravnou prósu, překlad povídky Smoke Bellew, jinně se uvádí po prvé do slovinštiny literatury u nás již dávno dobře známý Jack London. Ostatně je tento překlad i tím zajímavý, že jej pořídil France Magajna, bývalý horník v Americe, jenž odešel za moře vychodiv doma čtyři třídy obecné školy a dopracoval se vlastním přičiněním pěkného vzdělání. Menších beletristických příspěvků slibuje zato letošní „Mladika“ více a už dnes vykazuje řadu dobrých prací France Bevka, Marije Kmetové a Ksavera Meška, k nimž se druzí Bogomir Magajna a pseudonym Grušenjka. Básněmi zatím přispěli Alfonz Gspan, Srečko Kosovel, Joža Ošaben, A. Sovrě, Leopold Turšič a Anton Zužek. Mezi poučnými články zaujmají znovu neposlední místo pravidelné medajlonky „Slovinští mužové“, jež zachycuje Avg. Pirjevec a četné dobře informující příspěvky dra Vinka Sarabona, upínající se převážně k časovému údolostem doma i v cizině. Dr. Viktor Šteska uvěřejňuje další část svých populárních výkladů z dějin umění (XVIII. století), dr. Angela Piskernikova přihlásila se s lidovou rozpravou ze života rostlin, Ivan Mazovec, dr. Breclj a řada jiných pečuje o slušnou úroveň poučné části. Zvláště nutno zdůrazniti, že „Mladika“ věnuje poměrně velkou pozornost knižním novinkám a že její referáty (seznamující čtenáře pravidelně dosti podrobně s obsahem té které literární novinky a hodnotící její ideovou a uměleckou stránku značně objektivně) mohou vykonati velice mnoho pro propagaci dobré lidové četby. Přirozeně nezapomíná „Mladika“ ani letos na zvláštní rubriky pro hospodáře a hospodyně, jakož i pro pobavení hádankářů. Každý sešit je dosti bohatě ilustrován, ne každý však stejně šťastně. Když i plně uznáváme, že rodinný list musí přinášeti také časové obrázky, nemůžeme na př. zamířiti, že ani celková velmi dobrá úroveň „Mladiky“, ani její lidovýchovné poslání nesnesou podobných obrázků jako jsou třeba ony na str. 21. (obzvláště jako obrázek první s ukázkou „práce“ Azema Bejtana).

Na druhém místě se ozval „Ljubljanski Zvon“. V prvním sešitě jeho 45. ročníku začíná uvěřejňovati Anton Novačan svou trojdielnou dramatickou mosaiku „Celjská kronika“, očekávanou už přes dvě léta s pochopitelným zájmem celé slovinšské obce čtenářské a Juš Kozak pokračuje v druhém díle své široce založené a dobře komponované prózy „Šentpeter“. Hodnotnými beletristickými příspěvky jsou tu také zastoupení Igo Gruden, Karlo Kocjančič a Jernej Jerab. Z vědeckých statí zaujmá přední místo ukáзка univ. prof. dr. Fr. Kidriče z jeho chytaného komentáře k Prešernovi; autor, stejně dobře známý velkou erudicí, jako bystrou kritičností a plní, vyvrací tu vědecky neudržitelné názory dr. Žigona a dr. Puntara o matematické architektonce u Prešerna. Druhý příspěvek literární historický týká se France Levstika; je to devět dopisů, které poslal v „letech bldy“ svému příteli Dragotinu Rudežovi a jež nyní uvěřejňuje Alojz Turk s patřičnými poznámkami. Kritickými referáty o knižních novinkách přispěli Fran Albrecht, Vojeslav Molč a Kocjan, do Kroniky pak zvláště zajímavý referátem výstavním Fr. Mesesnel.

V druhém sešitě uvěřejňuje Dr. Žigon část korespondence Rudežovy z pozůstalosti Levstikovy, A. Debeljak píše o Anatolu Franceovi a univ. prof.

dr. Ivan Prijatelj úvodní kapitolu nové studie o Dostojevském. Mezi beletrií tohoto čísla je zase dobře zastoupen Anton Novčan kapitolou z „Vyhaslých sopek“, nadepsanou Papiga.

Poslední se přihlásil „*Dom in svet*“. Teprve v březnu dostáváme 1. číslo jeho 38. ročníku, které však plně odškodňuje za dlouhé čekání. V beletristické části se uplatňuje silně *France Bevk*, jenž tu otiskuje své partie dvou větších prací: nacionálně silně tendenčního dramatu *Kain*, které už mělo zdařilou premiéru v Mariboru, a novely *Muka paní Vary*, upomínající jak psychologickou, tak také jazykovou stránkou na práce Ivana Cankara z poslední doby před válkou. Celně je zastoupen také *Ivan Pregelj*, který přichází tentokrát s čtyřmi menšími prózami, kabinetními čísly svého druhu. Malým prosaickeým drahokamem je úvodní črta *F. S. Finžgara*: *Gospod* a pěknou uměleckou úroveň mají též ostatní beletristické příspěvky *T. Debeijaka*, *J. Lovrenčiče*, *S. Majcna*, *J. Pogačnika*, *J. Jalena*, *N. Velikonje* a *B. Magajny*. Do vzdělávací části přispěli: *Fr. Stelc* statí o trojím uskutečnění mysticismu v umění, *A. Res* překladem studie *B. K. Zajceva* o nynější literatuře ruské, *Franjo Čibaj* příspěvků k sociologii umění, *J. Lovrenčič* jubilejní glosou k padesátce *Joži Abrama* a *Iv. Pregelj* bystrými poznámkami kritickými. Mimo to jest se zmíniti o zajímavém sdělení Ivana Meštroviče o jeho vnitřním vývoji; rovněž o polemice „*Dom in sveta*“ s „*Ljubljanskim Zvonem*“ o *Veroniku Desenišskou* *Otona Zupančiče*. Jediným celoročním příspěvkem „*Dom in sveta*“ bude poslední část *Dantovy Božské komedie* v cenném překladu *dr. Josipa Debevce*, který jej zakončí jistě vysoce zajímavým doslovem o předpokladech a směrnicích své velice záslužné práce, jakož i vzpomínkami na ni. Pokud běží o vnitřní stránku tohoto listu, svědčí první číslo nového ročníku, že vybraný vkus a šťastná ruka redakce, které se již dostatečně osvědčily, chtějí letos podat odběratelům „*Dom in sveta*“ také ilustračně co nejdokonalejší reprezentativní revui. Nepochybyjí nikterak, že se jim to plně podaří a přál bych jim, aby se jim konečně také zdařilo jejich úsilí o zkrácení a přesné dodržování edičních lhůt a „*Dom in svet*“ vycházel opravdu měsíčně.

Dr. B. Vybiral.

SLOVINSKÉ LITERÁRNÍ NOVINKY Z ITALIE.

Známa šifitka slovinské knihy mezi nejširšími vrstvami lidovými, „*Družba sv. Mohorja*“, jež vydávala před válkou za roční členský příspěvek 2 K pravidelně 6 knih a měla roku 1919 téměř 100.000 členů, doznala po válce velikých ztrát. S třetinou ztraceného slovinského území odpadla jí také asi třetina přátel. Bohudíky: jenom jí, nikoliv slovinské knize. Neboť ujaření Slovinci italské chopili se ihned veškerých ústí, jichž vyžaduje zachování jejich národní existence a věnovali přirozeně zasluženou pozornost tisku a knižní produkci a založili si vlastní knižní matice, z nichž „*Goriška Mohorjeva družba*“ rozesílá po své publikace. Poněvadž má kalendář mezi slovinským lidem ještě důležité poslání, posílá gorická *Družba* svým přečetným přátelům především dobrý a pěkný *Koledar na rok 1925*. Vedle přehledu světových událostí, který sestavil obratný a vždy jasný *dr. V. Šarabon*, najde čtenář v tomto kalendáři mnoho zajímavostí ze slovinských krajů Italie, na př. výborný článek *dr. H. Tuma* o známém údolí *Rezijském*, stať o osvětové práci přímořských Slovinců, o jejich vynikajících rodáčích a pod. Poučná a praktická část je vhodně doplněna několika příspěvky beletristickými, které zaslouží pozornosti. Celek svědčí o dobré způsobilosti redaktora *V. Bele*. Pokud běží o obrázkovou výzdobu, nutno se zvláště uznale zmíniti o titulní ilustraci a o výzdobě části kalendáře, kterou provedl originálně a vkusně *Saša Šantel*.

Výslovně praktickým potřebám slovinského lidu v Italii, jež je převážnou většinou lidem zemědělským, je věnována druhá publikace *Gor. Mohor. družby*, totiž *Gospodarska čítanka*, vydaná redakcí agr. inž. *Josipa Rustje*. Tato čítanka, sestavená několika odborníky, chce podati především obraz hospodářských poměrů, v nichž se ocitli italské Slovinci. Úvodem upozorňuje na státní a národní hospodářství Italie a souvisící s tím vystěhovalectví; obecný zájem smí také

předpokládá stať dr. H. Tupy o alpských pastvinách — ostatní články jsou odborně zemědělské (dobytkářství, vinařství, ovocnářství, včelařství atd.).

Třetí a čtvrtá knížka jsou vyhrazeny četbě zábavné a obě přinášejí práce přeložené. Al. Benkovič předkládá v jedné z nich „Na Indii“, překlad podružnější práce známého ruského historického novelisty G. P. Danilevského, na niť navazuje, takřka doslovem, stať Ivana Rejce o nejvýznamnějších etapách slovanských dějin. Druhá knížka seznamuje slovinského čtenáře s naším K. V. Rajsem, z něhož podává čilý překladatel dr. Fr. Bradáč svěže ztlumočené a do slovinského venkovského ovzduší přemístěné „Výminkáte“, vlastně jenom dva obrazy z nich: Konec života a Po letech doma.

Podle posledních zpráv má už Goriska Mohorjeva družba 11.000 členů, takže rozešle hned v prvním roce své činnosti mezi italské Slovincce přes 50.000 knih. Její charvátský odbor má dosud kolem 2.200 členů a rozešle na 11.000 knih charvátských. Jistě činnost pozoruhodná a záslužná.

Z ostatních kalendářů ital. Slovinců zasluhují také zmínky praktické kapemi ročenky „Vedež“ a „Goriška pratiška“, (z nichž prvý vychází již po deváté nákladem terstského slovinského knihkupectví J. Štoky, druhý pak v Gorici nákladem listu „Goriška straža“), vedle nich pak Čukov koleadar, kalendář gorického humoristického týdeníku „Čuk na palici“; je poměrně dobré úrovně (zvláště črty Fr. Bevka, A. P. Čechova, B. Nušice a Marka Twaina) a byl by ještě značně sympatičtější, kdyby nadobro suctoval se starší tradicí a nepřetvoval a netrpěl „vtipů“ příliš prostoduchých, ba obtás i hrubých. Dr. B. Vybiral.

Z NOVĚ KRÁSNĚ LITERATURY.

J. Š. Baar: Skřivánek. Sebraných spisů beletristických sv. IV. Stran 192. Cena 14 Kč. Českomoravské podniky tiskařské a vydavatelské, Praha 1925. — Karel Leger: V plamenech a jiné historické povídky. Sebrané spisy, sv. XII. Str. 253, cena 24 Kč. F. Topič, Praha 1925. — B. Brodský: Hlas krve. Román. Str. 299. Cena 20 Kč. Českomoravské podniky tiskařské a vydavatelské, Praha 1924. — Patrick Mack Gill: Skryté ohně. Román. Z angl. přel. Jindř. Pechman. Str. 206. Cena 14 Kč. Nakladatel týž. — David Garnett: Dáma v líšku. Přel. Karel Kraus. Obálka Josefa Čapka. Knihovny „Proud“ sv. 10. Str. 103. Cena 12 Kč. Tiskové a nakladatelské družstvo „Cin“, Praha 1925.

Z malé idyly, jakou bylo první vydání „Skřivánka“ (Nový Obzor 1912, pak samostatně u Prombergera v Olomouci), vytvořil Baar pro své Sebrané spisy krásný obraz svérázného chodského sedláka, jenž se řadí důstojně k „Jana Cimbuřovi“. Skřivánkovy starosti o stavbu místní dráhy a jeho výlet do Prahy, jež byly celým obsahem prvotního zpracování, jsou nyní jen epizodou. Spisovatel doplnil je úvodními kapitolami, kde pěkně vystihuje rozvázně chytráckou povahu svého hrdiny podrobným líčením záhub Skřivánkova syna a seelsky důkladného jednání o svatební smlouvě. Ve skutečného hrdinu vyrůstá Skřivánek ve druhé úplně nové polovině knihy: prožívá válku, chápe se za syna vedení hospodářství, vystoupí neohroženě proti hejtmanovi na obranu práv utlačovaného lidu, dočkává se samostatnosti i šťastného návratu synova a jede po druhé podívat se — na Prahu. Jest ovšem zklamán různými těmi smutnými zjevy popfevratové horečky: spisovatel uvedl je obratně v kontrast s jeho přísne mravní, žulovou, opravdovou povahou, již se protiví nejen špatnost, ale i každá polovičatost v myšlení, řeči i skutcích. Rád se vrací zase do svého domova, aby se tam připravoval zvolna a bez bázně jako pravý hrdina k tiché smrti... Necht to již idyla, tenhle nový Baarův „Skřivánek“, a přece knížka neobyčejně milá a radostná.

Mnohem těžším, pochmurnějším dojmem působí sbrčka historických povídek Legerových. Ke všem poskytl mu látku jeho rodné město, jehož novověké prostředí vylíčil již v několika svých satirách i románech. Z dějin Kolína zaujaly nejvíce tři epochy: příchod a činnost německých osadníků, zupných a podnikavých, kteří si brzy podmaňují měkce poddajný český živel a přivádějí město

k značnému hmožnému rozkvětu, pak národní očista za válek husitských a utrpení doby pobělohorské. Na rozdíl od epigonů Beneše Trebízského vyhýbá se Leger ošumělým sentimentalitám vlasteneckým, tirádám na „boží bojovnický“ i jednostrannému líčení episod z katolické reformace. Snaží se viděti stíny a světla na obou stranách, jak také ve skutečnosti byly. Ostatně nejde mu tak o historii a tendenci, ale spíše o drobné milostné a manželské tragédie, jež v jeho často dramaticky rušném vypravování vystupují z pozadí bouřlivých scén, aby v nich zase nepozorovány zmizely. Značné působivé účiny dosahuje autor přikrými kontrasty, na nichž buduje své povídky. Tak v titulní a nejpůsobivější novele líčí zkázu dominikánského kláštera kolínského, jehož lehkomysl a hýřiví mnichové v okamžiku smrti na hranici mění se náhle v hrdiny, kdežto dřívější jejich karatel-asketa vzplane právě v té chvíli láskou k cizí ženě, jež hledala ochrany na stupních oltáře, a dává se k vítězným Táboritům. Jinde zase starý dobrý kněz-Polák prožívá celý smutek doby pobělohorské, když večer vystupuje na kostelní věž a stává se svědkem zoufalých orgií a scén, v nichž se obrážejí mravní i náboženské spousty lidu. Kolínský Němec, pyšný na svůj rod, dočkává se chvíle, kdy syn stává se bratrovrahem z lásky k české dívce . . . Teprve poslední povídka o lásce statného kolínského rychtáře pana Salaje z Cifry k mladičké krásce vyznává idylky. A zajímavě, že hrdina končí skoro podobně jako Baarův Skřivánek: dává si za živa připravit svou brobku v kostele a vytesati do ní nápis . . .

Nový román *B. Brodského*, psaný známou již jeho metodou, pohybuje se ovšem zase většinou v oblastech manželské nevěry: hrdinka nechce dáti svému mužstatkáři syna, klame jej a konečně zahanbena odchází, kdežto muž dočkává se splnění svého přání od — služby. Na konec aspoň jeho matka zachraňuje mravní řád, když nenadálá smrt nevěrné ženy umožnila právě v nejvyšší čas manželský sňatek.

Za to oba anglické romány jsou oslavou věrné manželské lásky. *Patrick Mack Gill* zasadil svůj příběh již do poválečných poměrů v Londýně. Snesl všechno světo na postavu sympatické hrdinky, mladičké, čisté matky, jež chce životi muže-invalidu a dítě jako tanečnice v divadle, ale intrikami své nenávislné soupeřky je zbavena muže i dítěte. pronásledována hroznými útrapami, až se na konec dočkáví zase štěstí ve své rodině. Napínavě vypravovaný děj zdá se v našich poměrech mnohdy až fantastickým, ale snad v londýnském Babelu jsou i dnes ještě možny takové věci. I tak ovšem velkou roli hraji v té spleti událostí náhody, neočekávaná setkání a pod. Formálně je práce Gillova asi na úrovni oblíbených v širších vrstvách čtenářstva „rodinných románů“.

Zcela jiného druhu jest kniha neznámého dosud u nás anglického spisovatele *Davidy Garnetta* „Dáma v lišku“. Obsahově připomíná trochu „Nahar“, o níž jsem tu nedávno psal — ženu, již fantasie autorova dala přežiti po smrti v tygřici . . . Na Garnetta, u něhož mění se náhle žena v lišku, nemá ovšem kniha německého spisovatele vlivu. A jsou tu také veliké rozdíly. Weiss představuje onu změnu jako převtělení duše ženiny po smrti, kdežto Garnett jako neobyčejnou, zázračnou událost, již nedovede sám vysvětliti — a co vypravuje potom o jejích důsledcích, je již všechno zcela logické a přirozené. A nejde mu již tolik o osudy ženy-lišky, jako spíše o duševní útrapy jejího muže. Hýřil-li zrovna německý autor v popisech vášnivé vášnivě smyslnosti a v poetickém líčení přírodních nálad, David Garnett až překvapuje vzácnou v moderní literatuře čistotou mravních názorů, přísnou vážností i prostotou vypravování. Zdůrazňuje neobyčejnou manželskou věrnost a obětavou lásku, s níž hrdina snášel těžké své utrpení, hledaje útěchy v Bibli a modlitbě a konečně v přátelském styku s mládeží své lišky. V jednom se shoduje Weiss i Garnett: v názoru, že zvířata jsou ve svém životě šťastnější než člověk. A tento útek před člověkem jest asi také jednou z příčin dnešní literární záliby v motivech a celých románech ze světa zvířecího.

M.

Eysteinn Asgrímsson: *Lilje*, báseň ke ctí Matky Boží. (Ze staré islandštiny přeložil Emil Walter. Dobré Dilo 83. Stará Říše 1924.) — Tato kniha z edice *Dobrého Dila* jest opět zřejmým důkazem, jak se dovedou staroříšští vydava-

telé dopřítí vzácností literárních a v jak lahodné úpravě je provedou svým přátelům předložit. Starobylá básně skaldova, komponovaná blankversem, který jen v jednom místě přechází v hudbu rýmu, jest zpracováním Bible a katechismu, z básněním těchto dvou pokladů a sjednocením jich. Začíná modlitbou o pozhánání, z níž aspoň prvou sloku zde uvedu:

Všemocný Bože, Ty, který vládně
andělů sbory a lidmi všemi,
neznaje času, neznaje místa,
hově si ve své tichostné říši,
všechno jenž plněš, obsáháš všechno,
otvíráš propasti, rozpínáš blankyt —
veleben budiž Ty pravý, Ty čistý
života zdroji, trojjediný Bože!

A následují oddíly této básně Asgrimssonovy s nadpisy: Pád andělů, Stvoření a prvotní hřích, Zvěstování a Narození, Pokušení Páně, Kristovo utrpení a smrt, Kristus v předpekli, Zmrtvýchvstání a Soud, na konec pak jest Modlitba a chvalořečení. Tato libezná a skvostně upravená kniha jest vyzdobena dřevoryty malíře *Antonina Slavička*, komponovanými dle starých severských kodexů a ručně kolorovanými. Tuto knihu, jež má imprimatur od brněnské konsistoře, co nejvíce doporučujeme všem přátelům knih ryze křesťanských a bibliofilsky upravených. *Jan Vinař.*

POZNÁMKY A ZPRÁVY.

Spisovatelé a sazeč. Jako si spisovatelé stěžují často na kritiky, tak na spisovatele natřkají zase sazeči. A nutno doznati, že ne neprávem. Nedávno rozhovořil se o tom v „Bibliofilu“ A. Fosek, když uvažoval o otázce, zdali je pro knihy lepší sazba ruční či strojová. Knihomil dává ovšem přednost práci ruční před strojovou. Ale kdyby tiskárny měly dokonale stroje a větší výběr slušného písma strojového, ukázalo by se, že rozdíl obou sazeb nemusí býti tak veliký. Pftčinou nedbalé sazby bývá nejčastěji chvat a snaha vysaditi co nejvíce, zvláště v tiskárnách, kde celá pracovní organizace jest upravena tak, aby lidé byli nuceni pokládati se za živoucí stroje. Dení pensum strojního sazeče jest pftliš vysoké, než aby mohl zvlášt ještě přihlížeti k tomu, aby odváděl sazbu pokud možno podobnou správné sazbě ruční, zejména když se toho od něho ani nežadá. Ale někdy jsou vinni také *spisovatelé*, kteří i dobrou sazbu znešvarují pozdějšími korekturami autor-skými. Při strojní sazbě se musí celý řádek sázeti znovu, byla-li v něm nesprávná litera a pod. Vsunuje-li pak autor nová slova anebo i celé věty, jest nutno provésti korekturu tak, aby nebylo třeba celý sloupec sázeti znovu, tedy rozpalovati anebo stahovati, abychom brzo

došli k normálním řádkům. Proto měl by každý autor raději několikrát prohlédnouti celý rukopis, než jej dá do tiskárny . . . A rukopis sám o sobě? Užasli byste, kdybyste někdy viděli, jak váš miláček píše; na papíře, který proplyvá, anebo tak drobně, že sazeč musí některá nečitelná slova zkoumati lupou, a řádky tak těsně za sebou, že jen s opravdovou námahou lze sledovati cestu takového řádku, zvláště běží-li „vzhůru do kopečka“ a ještě jsou v něm opravy. O Kronbauerovi se vypravovalo, že svůj román „Řina“ napsal na 15 osmerkových listcích; sazeč musil čísti rukopis pod silnou lupou, a lze ovšem pochybovati, že měl při tom smysl pro krásnou úpravu sazby. . . Jest to opravdu podivná: každý ví, že sazeč brzo přichází o zrak, ale málokdo píše tak, aby jeho rukopis byl snadno čitelný!

Tiskové chyby jsou jistě nemilou věcí, ani ne tak čtenářům, kteří si již na ně více méně zvykli a mnohých vůbec ani nezpozorují, jako spíše autorům, kteří v nich vidí často až nevážnost ke svému dílu a nemálo se pro ně rozčilují na sazeče i — redaktory. Nepovázá, že značnou část takových chyb zavinil jejich vlastní geniálně nečitelný rukopis, jehož nemohl rozluštíti

správně redaktor ani sazeč a v němž leckdy sami vynechali slova i celé věty, pro něž se pak horší! Ostatně objevují se tiskové chyby i v takových knihách, které jsou vydávány s nejvyšší možnou pečlivostí a určeny pro celý svět, na př. v *Misaálech* a *breviářích*. Jde tu o hotový, několikrát již otiskovaný text a k tomu v latině, bez těch osudných našich háčků a jiných značek! Jiný doklad těm, kdo si stěžují na tiskové chyby, uvádí *braňský „Bibliofil“*. Americká společnost biblická si nedávno umnila, že dá konečně světu knihu bez jediné chybičky tiskové. Zaměstnávala při sázení Bible nejlepší sazeče a dala oklepky čísti šesti korektorům. Po provedení korektury byly otisky znovu pečlivě revidovány a za každou nalezenou chybu slíbena značná odměna. Zdálo se, že kniha bude opravdu bez chyby, i byla vytištěna a prohlášena za bezvadnou. Sláva její však netrvala dlouho: čtenáři našli ještě tu a tam chybu — napačtilo se jich celkem dobrý tucet. A byla to přece angličtina, která nemá háčků a čárek. Lze se tedy diviti, najdou-li se tiskové chyby v českých knihách a časopisech, jejichž korektura musí býti vykonána často v nejkratší době?

Co se chystá v naší literatuře. Náš pilný spolupracovník spisovatel *Dominik Pecka* vydá nákladem „Humany“ v *Letovicích* pod titulem „Ve středu umění a života“ knihu svých *essayů*, jež budily již v časopisech značnou pozornost a daly podnět k živým diskusím. — Spisovatel *Antonín Hruza* vydá svůj román „*Krystaři*“, počtený cenou při nedávném konkursu, nákladem *Občanské tiskárny* v Brně.

Léon Bloy: Rozjímání samotářova r. 1916. (Přeložil *Ó. A. Tichý*. Dobré dílo 63.) V krutém válečném roce, kdy se svět topil v hrůzách a mravním bahnu, meditoval francouzský neúspěšný a absolutní katolík, zarytý samotář „sic ut necticox in domicilio“ o současné době. Už v předmluvě dozrává, že jest tato kniha „válečnou daní starého

spisovatele, kterého válka skorem zabila“. Rok před svou smrtí (neboť *Bloy zemřel 1917*) uvažuje o sobě, o své osamocení a o světě plném šílenství a zla. Bůh, autorova žena a dvě dcery jsou jedinými, pro něž a z nichž se raduje, kromě několika málo přátel. Opíjí se mystikou slova Bible, zuří nenávistí k císaři *Vilémovi* a hledá význam světové války v absolutnu. Uvažuje hluboce a bystře o nadpřirozenosti a posláních různých zjevů a všude vidí dotyk Prstu Božího, uvažuje o obcování Svatých, uchvacuje se jeho mystikou a utěšuje se jím, protestuje proti tomu, že mnoho kněžů z války je vyvrženo oltáři a „pod zámlinkou rovnosti“ nuceno vstoupiti mezi bojující. Poukazuje na podvodnost a ziskuchtivost jistých tříd, jež bohatnou z války, těch, „kteří se bojí, aby se neskončila“. V *XI. kapitole* hovoří o modlitbě a o tom, jak jest třeba se modliti; v dalším hovoří o ztrátě svého přítele, kterýžto byl „mladý učenec, tichý a skromný, nemající vojenského povolání“ a jenž „byv přinucen bojovati, nereptal a vykonal prostě svou povinnost“. Úpí k *Bohu* pro dlouhé trvání hrůz, a aby si „odpočinul z tolika děsův“, dává se do četby *Fiorettů sv. Františka z Assisi*, *Chudáčka Ježíšova*; nafičí nad vojny, kteří zápasí se smrtí, mluví úchvatně o *Panně Marii* a k *Panně Marii*, uvažuje o bídě dětí a o nebytí času, o naší duši, zajaté v úzkém prostoru a, sám chudý, uvažuje krátce o chudých, jimž ostatně už věnoval celou knihu, totiž *Le Sang du Pauvre*. Děsí se dále znešvácování nedělí a nemiluje nedělí právě proto, že se jich tou dobou užívá ke všemu, jen ne k chválení *Boha!* *Rozvádí* znovu, co už v *Chudé ženě* řekl: že jsme totiž my lidé stvoření, abychom byli světci. Právě dobu zuřící války pokládá právem za „sváteční čas pro dábla“ a znovu vrací se ke kůzlosti své samoty, uzavírá *Léon Bloy své meditace listem svému příteli Henrymu de Groux*. *Bloyova* kniha, plná síly a katolické odvahy, je jistě jednou z nejlepších knih napsaných za války a o válce. *Jan Vinař.*

ARCHA

MĚSÍČNÍK PRO LITERATURU,
UMĚNÍ, KULTURU A ŽIVOT

ROČNÍK XIII.

OBSAH 4 ČÍSLA

- František Odvalil: K Božímu Hrobu.
Frant. Boh. Dárda: Sancta veni:
František Dohnal: Kristus v legendách moderní literatury.
Josef Bartuška: Zahrada.
Jan Karník: Vavřínkův Josef.
Jan Vinař: Jitro.
Dr. Alfred Fuchs: Mariánská latinská hymnika a poesie.
František Střížovský: Anténa.
Vilém Bitnar: Antonín Podlaha literárním historikem.
František Kašpar: Přátelé.
Jan Fr. Hruška: Proč jsem neodpadl a neodpadnu.
Neznámý autor, z latiny přel. dr. Alfred Fuchs: Mariánský hymnus.
Em. Masák: Šimon Stylita.

OKNA:

- Smysl českých dějin.
Pragmatism.
Z nové krásné literatury.
Poznámky a zprávy.

PŘÍLOHA:

- Vilém Bitnar: Rukověť dějin české literatury básnické.

REDAKTOR EM. MASÁK

VYDÁVÁ DRUŽINA LITERÁRNÍ A UMĚLECKÁ V OLOMOUCI

ARCHA VYCHÁZÍ MĚSÍČNĚ.

REDAKCE.

Rukopisy a redakční výtisky buďtež zaslány na adresu
EMANUEL MASÁK,
katecheta a redaktor „Archy“ Brno-Židenice.

Nepřijaté rukopisy se vracejí, byly-li přiloženy známky.

Redakční uzávěrka čísla jest 5. každého měsíce.

ADMINISTRACE A EXPEDICE „ARCHY“ JE V OLOMOUCI, WILSONOVO NÁMĚSTÍ ČÍS. 16. PŘEDPLACÍ SE (I S PŘÍLOHOU)

ročně 43 Kč, půlročně 21·50 Kč, čtvrtročně 11 Kč. Jednotlivá čísla za 4·50 Kč.
ZA VYDÁNÍ ODPOVÍDÁ LADISLAV ZAMYKAL.

Nové publikace

(došle redakci do 20. dubna 1925).

Z nakladatelství Českomor. podniků tiskařských a vydavatelských v Praze: Prof. F. Grepl, Výchova lidu zpěvem a hudbou. Str. 71. Cena 6 Kč. — Ant. Matula, Filosofie venkova. Str. 230. Cena 18 Kč. — B. Brodský, Na sopečné půdě. Václav Lamač. Str. 384. Cena 24 Kč. — Jan Vrba, Chodské rebelie. Díl II. Mladý ďábel. Stran 538. Cena 32 Kč. — L. N. Andrejev, Cervený smích. Gubernátor. Přel. A. J. Kučera. Stran 190. Cena 15 Kč. — Amalie Skramová, Zrazený. Přel. H. Hackenschmid. Stran 179 Kč. Cena 15 Kč.

Z nakladatelství Československé akciové tiskárny v Praze: El. Krásnohorská, Prozračená zrada. Vzpomínky Frant. Pravdy. Úvodem opatřil Jan Fr. Hruška. Stran 32. Cena 1·50 Kč.

Z nakladatelství „Čtenu“ v Praze: Bern. Kellermann, Pošetilec. Přeložili Alois Prikryl a Karel Kraus. Str. 359. Cena 34·50 Kč.

Z nakladatelství V. Kotrby v Praze: Vlasta Pittnerová, Na Bukovance. — Hortensie. Díle německého volně zpracoval J. V. Stran 124. „Ludmila“, sv. 4—5.

Znakladatelství A. Neuberta v Praze: Popelka Bilianová, Paní Katinka

z vaječného trhu. Str. 224. Cena 15 Kč. — Jindř. Spáčil, Raván a Théra. Stran 104. Cena 9 Kč. — Gyp, Nejlepší přítelkyň. Přel. Jan Sajic. Stran 136. Cena 9 Kč.

Z nakladatelství Občanské tiskárny v Brně: Spisy Frant. K. Křena, sv. VI. Z hanáckých rodin. Stran 326. Cena 10 Kč. — Václav Otta, Do Svaté země. Stran 180. Cena 8 Kč.

Z nakladatelství F. Topiče v Praze: Vybrané spisy Svatopluka Čecha, č. 10 za 2·40 Kč. Tímto sešitem jest ukončen I. díl „Kniha humoru“, jež obsáhla 25 nejlepších humoresek Čechových, a začíná se díl II., v němž budou dvě mohutné národní epopoje „Václav z Michalovic“ a „Daňmar“. — Ve stejné pěkné sešitové úpravě začaly vycházeti dvě nejpulárnější knihy Ignáta Herrmanna: „Otec Kondelík a ženich Vejvara“ ve vydání už třináctém a „Tchán Kondelík a zet Vejvara“ ve vydání devátém. Osudy „spotádané rodiny pražské“ budou jistě svým neodolatelným a při tom zdravým humorem baviti i další generace čtenářů. Celé dílo vyjde asi ve 30 sešitech o 32 stranách po 2·40 Kč. — Josef Svátek, Don Cesar a Salomena. Román ze XVII. stol.

OLOMOUC V DUBNU 1925

FRANTIŠEK ODVALIL:
K BOŽÍMU HROBU.

Jsme všichni poutníci k Božímu Hrobu.

Ten, který má v torbě maso a chléb a čutoru plnou na řemeni,
i ten, který v čas jídla obchází a natahuje hubenou ruku.Ten po prvé jde s námi, a ten již po kolikáté,
neboť vrátiv se jednou, uprostřed dvorce svého a po boku ženy jak
bodnutí nožem u srdce ucítí zas naši touhu.

Známe jen směr, ale někdy neznáme cesty.

Posupně na nás volají holomci s hradů a vesele z rybníků záby:

Kam? Kam? Kam?

„Rozžíznila se duše po Bohu silném a živém . . . Propast k propasti
volá . . .“Tak zpívali bychom a šli bychom kraji, a kdo by chtěl, šel by
i mlčky s námi.

Šli bychom v průvodech, pod korouhvemi.

Pod korouhví ztlumeně červenou, na níž vyšit je kříž po celé délce
i šíři;pod korouhví zsinale modrou, kde jako hvězdy svítí se hřeby,
více než čtyři;pod korouhví zelenou jak dubnová louka, a Beránek bílý je
uprostřed tohoto pažitů, urvaného zemi a vzneslého k výšim;pod korouhví bílou, na níž se zračí obrysy bolestné Tváře jeho na
rouchu Veroniky;

a pod korouhví černou, na které stejně jsou bílé lebky a květy.

A šli bychom pokojně, pozdravujice již zdaleka svatyně na
horách a vítajice na cestě studánky a dobré duše. —Tak chodívali jsme kdysi. A zvony nás vitality s věží a ženy nás
vyprovázely požehnaním.A kteří chtěli, šli sami opodál, hvozdy a odlehlými pěšinami,
a lotři jich nepřepadali.

Šli silnicemi, a cizího osení nikdo nešlapal.

A někteří měli kol hlavy za věnec stočený prut akátový, a u jiných
 nebylo vidět, jaké trní jim ovijí srdce.
 Tak šli bychom zase tou poutí k Božímu Hrobu.
 Tak šli bychom zase. Proč nás nenecháte?
 Proč za náš peníz neprodáte nám chleba a soli?
 Proč rušíte nás, proč se v cestu stavíte?
 Myslíte, že se své pouti můžeme vzdát?
 Myslíte, že jsme tak příliš znaveni?
 Myslíte, že pokora naše je slabost?
 Že umíme jenom modlit se a zpívat?
 Ještě na dně duše zapomenut zbývá jeden cit, jenž není muže
 nedůstojen!
 Chtěli jsme ho nechat spát, ale on se vzbouří, když je udeřen; tlupy
 naše pocházejí z plemen bojovných!
 Či není poutnická hůl též náběhem zbraně?
 I ta škeble připomíná, že kdysi byla krunýřem!
 Bojovník je ukryt ve hlubinách srdce a protřev očí, vzpomene si
 slova:
 Přijde čas, kdy třeba prodat sukni a koupit meč.
 Požehnaný Hospodin, jenž učí ruce bojít!
 A stojí tu křížák, vinou těch, kdož bránili mu býti poutníkem. —
 Jsme všichni poutníci k Božímu Hrobu.
 Musíme tam jít, neboť musí napřed s Kristem
 pohřben býti ten, jenž chce s ním z mrtvých vstáti.

FRANT. BOH. DĚRDA:
SANCTA VENI!

Sancta veni!
 Chrám slavnostně je ozářený.
 Všichni, kdož přišli
 k Panně Marii,
 do srdce vsadili si bílou lilii.
 Sancta veni!
 Stánek našich srdcí
 dokořán je otevřený!

KRISTUS V LEGENDÁCH MODERNÍ
LITERATURY.

Tragedie golgotská, drtivá velikost a jímavý smutek Velkého pátku stává se často kulminačním bodem, v němž vyvrcholuje legenda.

Viděli jsme to ve zmíněné právě legendě Henry van Dykeové... Viděli jsme to u Selmy Lagerlöfové v legendě „Sátek sv. Veroniky“, kde Faustina-Veronika hledá pomoci pro nemocného císaře Tiberia u proroka Nazaretského a nalezá Ho v den Jeho smrti, v den Velkého pátku... Rovněž posli krále Abgara v Zeyerově „Kronice o sv. Brandanu“ přicházejí pro Krista do Jerusalema, „když Kristus na kříži svou duši právě v ruce Bohu dal“.

U *Ivana Vazova* v legendě-zkazce „*Dcera Pilátova*“ je to opět *Poppea*, dcera Pilátova, která onemocněvší přichází z Damašku do Jerusalema, hledajíc pomoci u divotvůrce Ježíše — ale přichází právě ve chvíli, kdy vedou Ježíše na smrt. Marně snaží se zastavit popravu. Všechna smutna a zoufalá dává se doněsti na Golgotu, tam nehybná a němá ulpí ustaraným zrakem na utýrané tváři Kristově, rty její šeptají „Spas mě!“ — a hle: vtom okamžiku laskavé oči Kristovy utkví na prosící Římance, a ta vtom okamžiku zázračně je uzdravena... v sladkém úžase spěchá nazpět do Jerusalema k Pilátovi, se slzami v očích vrhá se udivenému otci kolem krku a lká bolestně: „Otče, tys dnes usmrtil Boha...!“

Na Kalvarii shledají se také ta dvě srdce, *Janovo* a *Marcino* v povídce-legendě anglického autora *Florence Gilmore* „*A Romance of old Jerusalem*“. (Romance ze starého Jerusalema.) Židovský hošík *Jan* a malé pohanské děvčátko *Marcia*, Římanka, oba znají se od mala, oba hrávají si jako děti spolu a oba také již jako děti milují Ježíše od té doby, co jim On — tehdy ještě jako jinoch — vzkřísil zadávaného psička, jejich miláčka... Ale v dalším se osudy jejich rozcházejí... *Jan* stává se učedníkem Kristovým, *Marcia* odchází do Říma — ale po čase zhnusena životem pohanského nemravného Říma, vrací se do Jerusalema právě v den, kdy Krista křížují. Pod křížem na Kalvarii shledává se s dávným druhem svého dětství, *Janem*, a stává se rovněž vyznavačkou Ukřižovaného...

Na legendárním podkladě zbudoval také *Richard Voss* svůj román „*Nový Bůh*“. *Dceruška Jairova*, kterou Kristus vzkřísil z mrtvých, přichází do Říma k římskému veleknězi *Velosianovi*. Od něho uvedena je k císaři *Tiberiovi*, u něhož hledá pomoc a záchranu pro Ježíše. Na rozkaz císařův jde *Velosianus* s děvčátkem do Palestiny, jde hledat „*Nového Boha*“ — ale nalezá již jen jeho obraz na potním rouchu *Veroniky*... Tedy motiv, s jehož obměnou již vícekrát jsme se setkali; ale *Voss* učinil z něho stkvělý obraz vítězství Kristova nad pohanským Římem... A právě to je to, co u *Vossa* nejvíce překva-

puje, toto stanovisko, s něhož pohlíží na význam Kristův. Neboť je přece známa jeho nesmířitelná zášť proti náboženství a církvi. Církve, a to nejen snad církev katolická, ale vůbec církev křesťanská, to jest u něho — abych užil slov Bernarda Steina — propast pokrytectví a ukrutnosti, kněží vesměs jsou padouši, nelítostní farisei a zločinci. Jeho spisy jsou jediným pamfletem na křesťanskou církev. Voss — jak napsal Bartels — je nemocný P. Hevse, poslední Mnichovan, u něhož všechny prvky tvořící umění Mnichovanů přeměnily se v kal a hnilobu... Tim tedy významnější je úcta, s jakou takový Voss zastavuje se u osoby Kristovy. Jak úchvatny jsou na př. ty paralely mezi Tiberiem a Ježíšem! Jak mohutně zní slova Marie Magdaleny: „Nejen Jeho božská Krev sama — ale musí téci krev tisíců, teprve až z jeho ran vyřine moře krve, pak teprve z rudých proudů vítězně povstane Jeho kříž: skála, kterou nic nerozbije a neroztříští.“

Podobně i náš *J. Neruda* jistě nebyl nějakým přítelem náboženství a církve. Jeho zřiravý sarkasmus ranil mnohdy do krve. Ale u postavy Spasitelovy zastavuje se s úctou a zbožným obdivem. Aspoň ve svých námětech legendárních. Jak silným dojmem působí na př. jeho „Balada pašijová“. Satan předstupuje před Boha s výčitkou, že smrtí Kristovou má mu býti vyrvána moc nad lidstvem, a žádá, aby — když už tak musí býti — aby stalo se tak aspoň za největších muk Syna Božího. Bůh svoluje. Andělé činí návrhy těchto muk:

Vystoupí Cherub: Dej mu v kalich nevděk,
onen nevděk, jenž až k nebi křičí,
že ti, pro něj mladý život dává,
samí „Kamenuj!“ a „Na kříž“ řičí.

Vystoup' Seraf: Dej mu bolest onu,
která srdce bodá nejlítěji:
ti, jež k sobě vinul nejtoužněji,
že ho zalhou, zradí, opouštějí.

Vystoup' Trůn: Nech pocítiti jeho,
že ho opustilo celé nebe,
nech ho zoufat, zes i Ty odvrácen,
a že ztratil, Bože, také tebe!

A Bůh kynul: Satane, ty slyšíš!
Je to dosti lidstva za spasení?
Anděl děsu rozpráh' křídla chará,
volá nebem: „Není, Bože, není!

Jedna bolest nad bolestí všechny,
jedna muka nad všechna muka —
Pod křížem stůj matka, by syn viděl,
jak to její srdce hořem puká...“

Dojemná a plna něhy je také známá Nerudova „Balada horská“. Malé dítě zří soucitně na kříž Spasitele. Se živou soustrastí hledí na Ukřížovaného, na jeho rány, na jeho bolavé Tělo. Spěchá k babičce, vyptává se jí, co dává se na rány, a když doví se, že rány hojí šťáva z jitrocele, natírá tou léčivou šťávou rány Kristovy na starém kříži v horské vesničce...

Toť právě pochopení podstaty legendy.

Nebot: význačnou vlastností legendy je zbožnost. Legenda může být naivní, ale vždycky musí být věřící a důvěřující, vždycky musí jít s duchem Pisma a Tradice; svaté a vznešené vždycky musí v ní zůstatí svatým a vznešeným.

Legenda nesmí být rozumářská, ironisující, profanující. Ironie, parodie, profanace, posměch — toť vše právě protiklad legendy.

O to rozbilo se právě „Sedm legend“ Gottfrieda Kellera, o to rozbila se Macharova legenda o sv. Josefu, o to rozbily se biblické novely Emila Trevala „Za onoho času“. Jaká to nechutnost, když na př. o svatém Janu Křtiteli píše: „Když spatřil Římana, tu šílil, dupal a vybíhal ze své jeskyně, kroutil očima, mával rukama, pěnu máje kol úst, často vrhal sebou na zemi jako v křečích a mocně zápasil s duchy nečistými, již byli kol cizinců...“

Nebo vezměte na př. *Terezy Novákové* „Povídku o narození Ježíšově“. Je jisto, že Nováková projednává svůj předmět s pietou, svěrázně, s uměleckým procítěním — a přece ten požitek z dílka jejího není čistý a nerušený. Proč? Protože základní myšlenka — bolest Bohorodičky — je pochybená a působí rozčarování. Autorka vzala si totiž námět od bolesti matky při porodu, přešla k bolestem kříže, pak k bolestem lidstva vůbec, jež konečně vybuchují v zoufalý revoluční odboj. To vše je podáno hluboce procítěně, umělecky vyhocené. Ale rozčarování plynoucího ze základní myšlenky se nezbatí! Ten nešťastný realismus! Bolest Bohorodičky, porodní horečka a poblouznění — jaký to odpor vzbuzuje již pouhé pomýšlení. Oč poetičtější je názor katolický o bezbolestném porodu Panny!

A stejně je tomu u švédského spisovatele *W. H. Wickströma* v povídce „*Jak Pán Ježíš přišel do Östersundu*“. Nelze upříti, že je dosti originalnosti a dosti půvabu v této zvláštní směsi biblické pravdy a moderních výmyslů. Kouzlo jeseně, kdy listí žlutne, ale slunce má ještě dosti síly, aby zadrželo temno; kouzlo jeseně, kdy tisíce barev ještě září a hřeje v mírném lesku slunce zapadajícího za výšiny pestře zbarvené — to kouzlo dýše z knihy tak, jako plnilo celý Östersund tenkrát, když přišla ta podivuhodná zvěst o příchodu Ježíšově. Taková slabá napřed, taková neurčitá byla ta zvěst, sotva slyšitelnější nežli tichoučký pád žlutnoucího listu. Ale druhý den šuměla již jako vánek, třetí den hučela jako přicházející bouře a čtvrtý den bouřila již všude jako zuřivý, rozkáčený orkán. Všude zní to a bouří to jediným: „Ježíš přichází do Östersundu!“ — A Ježíš přijde skutečně. Při tom odehrávají se výjevy a události, známé z Nového zákona — ale tu právě nastává rušivý dojem knihy. Ty výjevy jsou namnoze

tak „zmodernisovány“, ty výklady autorovy mnohdy tak nemístné a nechutné, ty anachronismy tak křiklavé, ty přídavky a výmysly autorovy tak protibiblické, že příliš patrna je tendence knihy: tendence pantheistického protestanta, nebo chcete-li protestantského pantheisty, tendence protikatolická, protikřesťanská, místy i protináboženská vůbec . . . A v té tendenci utápí se i to krásné a duchaplné, je muž na některých místech knihy se obdivujeme. V té tendenci utápí se i jinak vznešená postava Spasitele . . . Příliš jen cítíte: Ten Ježíš, který přišel do Östersundu, to nebyl Ježíš, jak zná Ho vira, jak ličí Ho tradice, jak opěvá Ho legenda: zkrátka, to nebyl Ježíš Bůh-člověk, Ježíš Spasitel — — —

Jako W. H. Wickström podobně i *Charles Morice* v knize „*Il est ressuscité*“ („Vstal z mrtvých“) přenáší Spasitele v prostředí moderního světa. Kristus sestupuje znova na zemi, tentokrát doprostřed moderního Babylonu, do Paříže. Jako tenkrát, když stal se člověkem, teď znova bojuje proti zkáze mravů, proti materialismu a farizeismu doby nynější. Jako tenkrát i teď chce znovu obnoviti v srdcích lidských svou říši, svoje království, které není z tohoto světa. Chce v lidstvu znovu vštípití svoje učení, na které lidstvo zapomnělo a které — ke své vlastní škodě — opustilo. — Ale kniha *Charles Morice* vymyká se již z úzkého rámce legendy a patří do jiné kapitoly.

Pokračování.

JOSEF BARTUŠKA:

ZAHRADA.

A ráno

ještě je hvězdami obsypáno,
ale spěch věcí a lidí,
poslední hvězdy ranní neuvidí.
Z každého domu
pět lidí do světa rozesláno.

Ticho mírných zdí
samo uprostřed zahrady sní.
Větve poklesly pod tíhou ovoce,
květiny se procházejí po záhoně,
vládný den chce, aby jen snily,
aby své nohy o kámen neurazily,
a proto se stará o ně.
Na večer dveře domu budou otevřené,
po jedné hvězdě na každé stěně
a nejtvrdší života sen
ve svatou lásku bude proměněn:
Zahradě v zahradníka a v početí ženě.

JAN KARNÍK:
VAVŘÍNKŮV JOSEF.

Po těch nezdařených námluvách Josef čtyry týdny u Kučerů se ani neukázal. Hrubě si toho ani nevšimli. Byly ovesné žně, trhaly se leny a otavy se sušily, nebylo času na besedy. Ale Josefův otec dobře si všiml, že hoch sedá při řemesle jako tělo bez duše. Proto, když jednou sami zůstali doma u díla, mírně a důtklivě zarmoucenému synu domlouval, aby pustil sousedovo děvče z hlavy, že vyrostla tuze fajnová, jistě jen pro pána, té že by kožešnický mázek tuze libě nevoněl. Josef mlčel jako dub. Tatíka konečně omrzela řeč, na kterou se nedočkal odpovědi.

„Seš ty taky palica,“ zamručel, sehnut nad kožešinou a víc už nedomlouval.

Když večery se dloužily a v sadech ovoce dozrávalo, přišel starý Kučera pro Josefa, proč nejde na besedu, vždyť mu snad nikdo neublížil, a taky jablka z jeho výměnické jabloně už padají, když Josef nejde je očesat, jak od dětství dělával.

Josef tedy přišel v neděli odpoledne a když ovoce obral, usedl na svém místě v kuchyni. Starý soused byl tomu rád a hned se mu bafalo veseleji. Jako na zavolanou přišel také mysliveček a ulebedil se ve světnici.

Josef s něho oka nespustil. Stará bolest se zjitřila, když přišla Marjánka do světnice a Josef v každém jejím pohledu četl smutný svůj ortel. Hosta uctili svačinou a potom všichni kolem stolu usedli k Černému Petrovi. Marjánka s myslivečkem seděli proti sobě. Josef dobře pozoroval, jak se často a výmluvně jejich oči utkávají.

Nebude už z Marjánky paní mistrová u Vavřínků — žalostně si v duchu přisvědčoval, ani neposlouchaje, o čem starý soused hovoří.

Vtom ve velké světnici zvedla se panímáma od stolu a přistoupic ke dveřím do kuchyně, zakryla skleněnou tabuli záclonkou, která dosud vždycky k jedné straně bývala shrnuta.

Josef zůstal jako opařený. Ale taky starý pantáta všiml si nevidané novoty a celý zlosti zbrunátněl.

„Aby hrom do vás —“ zahubačil, „tohle sou jakýsi hloupý novoty.“ Chvilí zuřivě dýmal, potom hbitě se zvedl a zrovna skokem do dvora. Vrátil se v minutce, nesa rezný pytel a kladivo. Ten pytel kovářskými ranami přibil z kuchyně na to okno, které panímáma před chvílí zastřela záclonkou. Jak mlátil na hřebík, div sklo se nevyšpalo, ulekaná hospodyně pootvřela a nahlédla do kuchyně. A rozlobený děda vyhrkl: „Dyš vy tak, já taky tak. Vy fajnovým, já rezným — abysme vás neuřkli.“

„Dyby si šli, pantáto, radši lehnout,“ nesměle ozvala se hospodyně.

„Bodejt lehnout, tichy pichy,“ utrhl se starý nevrle, „naležím se ešče dost — na krchově.“

A když se zase vrátil do své vycpané lenošky, byla už Josefova židle prázdná.

„Uctili ho, uctili chudáka, tihle naši krobóti i s tým zeleným panákem,“ bublal do vousů starý hospodář, uražen za sebe i za mladého besedníka, jehož místo na lavici od toho dne vychladlo nadobro.

Josef do Kučerovu stavení už nohou nevkročil a když po celodenní práci za měsíčných nocí usadil se ve své lípě na dvorku, úmyslně opíral se o kmen zády k sousedovu nádvoří. Sám na sebe se zlobil, když po chvíli zádumčivého zasnění sama sebe přistihl, že mimovolně se napáčil a přes zeď slídil po sousedově zápraží, když se tam ozvaly lehké krůčky Marjáčiny. Tak tam sedával večer co večer s hlodavým červem zhrzené lásky v srdci, až do toho říjnového dne, už po posvícení, kdy matka přišla domů s novinou, že Petrides dostal revír a před adventem bude jistě u sousedů svatba.

„Kolikrát sem ti chtěla, Jozítku, domlouvat, abys na Marjánku nemyslíl,“ soucitně matka zahovořila, „ale pro litost sem ani nemohla. Samotnou mne to trá pilo, že tě za nic nepovažovala, jako bys byl z něčeho špatnýho. Inu, shlidlo se děvče na fořtovi, je to pán a vosobnej k tomu. Pám buh ji dej štěstí, vona jináč je hodná a pajmáma taky. Ale Marjáčina tetka ze žďárský hulice — ta má hubu napříč. Ta nám přeje, že sme vodškvarili, kde pak, povídala, vod Vavřínku ke Kučerom, to je velikej skok — to by si musil Pepek napřed nechat stře va přeprat, než by se mohl přizienit do tej rodiny.“

Josef na to neřekl bě ani cé — ale když ho matka ráno šla budít do světničky, aby už vstával, když je tolik šití teď před podzimními jarmaky, našla lůžko netknuté, jak ho večer rozestlala. Po Josefovi ani stopy. Jenom dva páry bot a dvě košile zmizely s nim.

To byla zas jednou voda na mlýny maloměstské zvědavosti. Há dalo se sem, há dalo se tam, za Josefem jako by se země propadla. Starý Kučera s upřímným zármutkem vzpomínal na sousedova synka, a když večer s Točousem vykuřovali čeledník, prohodil děda se smutným úsměvem: „Dyš von si ten kožešník naš Marjánku přišíl k samýmu srdíčku a nemohl ji vodpárat.“ Když pak sousedé v neděli „na Špici“ se šeli a probírali události posledního týdne, pobavili se také na útraty zmizelého Josefa.

„Že nevíte, kdo posledně mlvil s mladým Vavřínkem?“ povídá Kalinka a zabořil dva prsty do koštěné tabatěrky. A že se nikdo nehlásil, ochotně sděloval: „Kaňů vůl.“ Sousedé hodně zostra se na řečníka osopili, co to zuchle za daremnosti, aby si z nich blázna nedělal. „Bodejt bych dělal,“ hájil se Kalinka, „jako byste nevěděli, že Kaňa vodjakživa mívá neco extra v dobytku. Letos příkladně má vola, je to kolos náramnej, a ten ke vši práci naučil se ešče trochu německy.“

Teď už sousedé chápali, že známý šprýmař dává k lepšímu něco pro ukrácení chvíle.

„Jak víte, Kaňa má chlapca v Rakousích „na veksl“ a doma za něj Němečka z Pulstorfu. Kluk prej je to tvrdohlavá, před domácima zalzá jako vejř do kouta, jenom s volem se rád vobírá a ten vod něj moc pochytil. Vonehdá, už pozdě na noc, veze Kaňa mhour z Michov a taďy proti němu Josef Vavřinků s pinglem na zádech. Kaňa zastavil a chce se milýho Josefa zeptat, kam do kerýho kozla tak pozdě pospíchá. Ale zakoktal se, jak už je koktavej — a než co ze sebe vyrazil, zvolal se vůl: Wo — hin? Nach Wien? No-no-nonono,“ při čemž Kalinka velmi zdařile provedl protáhlé zabučení a mumlání dobytčete.

Teprve po půl roce došly do městečka první zprávy o zmizelém. To už byl Josef v Krakově u hulánů, k nimž se dal v Brně asentýrovat, hned jak z domu odešel. Potom o něm hrubě neslyšeli deset let, až se konečně vrátil, v pořádku, ale kulhaje na pravou nohu.

Když tehdy o pouti k večeru starý Kučera, už hodně vetchý, usedl před domem na lavičce, aby v srpnovém slunku ohřál prostydařící kosti, radostí div nezaplakal, když ve vytahlém chlapíku, který se k němu uctivě hlásil, poznal sousedova Josefa.

Mnoho se zatím bylo změnilo u Kučerů i u Vavřinků. Za matkou musil na hřbitov, kde její věrné srdce už od minulého podzimku odpočívalo, když se před tím tolik namodlila za Jobíka, o němž došla zpráva, že v polském vojsku bojuje proti Rusovi. Starý Kučera se tehdy Josefa něco nachválil, že pomáhá uhněteným Slovanům, avšak matky tím příliš nepotěšil. Druhou novinou, která také řízla do živého, byla smrt mladé Petridesky. Po krátkém a, jak slyšel, šťastném manželství zemřela Marjánka v květu mladosti. Utržila těžkou nemoc po zlé zimě v horské myslivně, vysoko na kopci, kde větry chatrnými okny dotíraly až do světnice, div s postelí duchny neodnesly, jak panímáma Kučerova vyčítavě vzpomínala.

To potom večer co večer sedávali sousedé s mladým Vavřinkem na lavičce před domem Kučerovým, naslouchajice jeho vypravování. Josef celý den samotem prochodil poli a lesy po širém okolí, noci přespával ve svém hnězdě v lipě na dvorku, ale večery rád trávil v hovorné besedě. Tam sousedé, ukovaní za dne ke svým veřtatům a k těžké polní robotě, dychtivě naslouchali a uslyšeli všecko, co jejich rodák prožil v dalekém světě za těch deset let, co se doma neukázal.

Mladý Vavřinek s hulány odtáhl z Brna do Krakova a tam pobyl dvě léta jako puř u polského důstojníka, šlechtice Baldašinského. Pán byl hodný, ale Josef sloužil vic u koně než u pána. A kůň byl mrcha. Shodil Josefa v nestřežené chvíli se sedla a bylo zle. V noze křuplo nad kotníkem a z jízďárny ho odnesli do nemocnice. Ale zle mu nebylo. Českého vojáčka oblíbil si lékař Čech a Josef vyhojen s těžkým srdcem loučil se se špitálem. Že noha zůstala o poznání kratší, z vojska ho pustili. Ale jeho dřívější velitel na něj nezapomněl. Usadil ho ve službě u svých rodičů.

„U Baldašinských mne čekaly zlaté časy,“ Josef nadšeně vypravoval. „Ta dědina, kde má náš milostpán hlavní majetek, jmenuje

se Ostrow szlachecki. Chlopské chalupy jedna vedle druhé ze dřeva roubená, ale uvnitř je pěkně. Chlopi jsou pracovití a chlopy čistotné. A ty šedavé chalupy pod doškem jsou zrovna utopeny v korunách náramných lip, javorů a topolů. A ve stromech, v nejvyšším vršíčku, mají čápi hnízda. Taková dědina vypadá z dálky jako jeden zelený háj. Jenom na kraji prosvítá bílená zeď šlechticova folwarku s gaňkem o čtyřech kulatých sloupech v průčelí. Stavení je přízemní, ale dlouhanské, se dvěma křídly po každé straně. Stromy kolem dokola. A když se ty lípy dají do květu, to vám je vůně jako v jecemanské zahradě. Voní to přelíbezně až daleko za ves a každá lipa hučí jako varhany, to jak včely litají na květy.

Hned jak jsem přišel do Ostrova, byl jsem službou přidělen mladému šlechtici, druhému synu našich pánů, bylo mu tenkrát právě šestnáct let. Můj zlatý panič" — hlas Vavřínkův náhle se zlomil vroucím pohnutím, „škoda, věčná škoda jeho předobrého srdce. Nesmíte myslet, když mluvím o šlechtě, že je to taková pýcha jako tady vaše vrchnost. Tam náš šlachtic s každým chlopem na potkáni promluví, osevek jim půjčuje, penězi je zakládá, jemnostpaní je polovici děcek za kmotru. Když někdo ve vsi onemocní, ona je první u něho, jídlo pošle, koření vaří, a když její byliny nepomohou, pošle panské koně do města pro doktora. Sám jsem pro něj do Bochnie několikrát jel, a jedenkrát, když jsem slyšel, že musím čekat skoro půl dne, dostal jsem se i do těch solných kopalni pod městem. O tom budu jindy vypravovat.

Ale něco povím hned. abych na to nezapomněl. Taký jsem v té Bochně našel krajany. Pošle mne jednou jemnostpaní se srdcem před svátky k panu starostovi do města, starosta v Polsku to je jako tady u nás teď okresní hejtman. Přijdu do kuchyně, vyřizují paničce proč přicházím, ona se na mne podívá s otázkou, nejsem-li Čech. S radostí přisvědčím a ona hned plno řeči, odkud pocházím, jak jsem se sem dostal a taky mně vykládá, oni že jsou s jejím pánem také z Moravy a jak ráda vidí krajana. A hned herbatu na stůl a cukierky, aby hosta uctila. Ale když jsem potom u nás jemnostpaní vykládal o krajanech, najednou náš pan šlachtic zrudl jako kohout a začal klet na milého starostu. „Něch go pierun — on teraz trýma s Němcami psubraty!" Tak jsem se, milí braši, sám styděl za pana starostu, že drží s Němci proti Slovanům."

„No no, pěknou cest nám dělají takovi ouředníci," odlehčil si starý Kučera, „to je to votrocký pokolení pánů Franců ze zámku. Čech když se zvrhne — to je pěkná slotá! Ale, hochu, vypravuj dál, ať se mně zlostí žlučí neulije!"

A Josef pokračoval:

„Ze všech nejhodnější byl arci můj panič. Ve dvoře všecko na něj hledělo jak na svatý obrázek. Když jsem přišel do Ostrova měl zrovna skončeny čtyry latinské v městě Bochni a teď měl zůstat doma při hospodářství. Pro cvik v cizích řečích a v moresech měli pro něj a pro slečinku francouzského učitele.

Tam v Polsku každý bohatší šlechtic má u sebe několik residentů. To je jako jeho dvůr. Je to taky šlechta, ale chudáci, mnohý z nich by snad musel po žebrotě, kdyby nenašel dobrého bydla u jegomošča pod hostinnou střechou. U nás je jich ustavičně pět, každý má v bočních křídlech stavení světničku, přičky mezi jednotlivými jsou jen dřevěné. U stolu jsou obsluhováni jako páni. Ráno jdou všichni do kostela. Potom jde jeden s ručnicí do pole, druhý s udicí k řece na ryby — a to se předhánějí, aby se kuchaře zachovali. Dva dělají celé léto o včelách a na podzim strojí výborné „vodky“ z rozličného ovoce a taky z jeřabin. Jeden z nich učil denně našeho paniče střílet a šermovat.

To pan Řehoř — Gřeguř mu říkají Poláci — s jednou nohou, druhou má dřevěnou. Ten, panečku, umí vypravovat! Něco světa prošel, nadarmo o sobě neříká, že nejedl chleba jen z jedné peci!"

Od tohoto residenta Josef mnoho slyšel, jak bývalo za stará ve dvorcích šlechtických. Nemálo se sousedům líbilo, když od Vavřínka zvěděli, co pan Řehoř vypravoval o přisnosti, v jaké bývaly vychovávané děti této šlechty venkovské.

Jednou jako klučina v otcovském domě sebral pan Řehoř kapesní nožík, ježž kterýsi mlátec při svačině nechal na prahu stodoly ležeti. Když si s nožíkem hrál a otec ho viděl, otázal se, kde k noži přišel. Hoch si zalhal, že ho našel. Nato svolal otec všecku čeleď i mlátce, tázaje se, či by to nožík byl. Mlátec se hlásil k svému majetku a připomenul, že byl paučič ve stodole, když on nožík odložil. Tu šlechtic poručil synkovi, aby na kolenou chlopa odprosil. Když se stalo a hoch byl rád, že to tak hladce prošlo, poručil otec donést metlu a před jeho očima musil chlop provinilci vyplatit deset ran. A ještě nebylo konce exekuce. Potom vzal metlu otec a hoch dostal nových deset, prý za tu hanbu, kterou otci způsobil.

Taková přisnosta byla všude, zejména dokud děti neodrostly. Řehořův otec nezměnil metodu, ani když už ho syn přerostl. Vrátil se kdysi mladý pán ze škol na vagace a znaje otcovu nesmírnou přisnosta, prokazoval mu všemožnou úctu a pozornost. A co se tu nestalo. Přišel host do domu a mladý Řehoř v živém s ním rozhovoru zapomněl na otce ve světnici přítomného. Tu z nenadání přistoupil starý šlechtic k synovi — a vytne mu těžký políček. Panič zůstal jako ommráčený, ani si netroufal otázati se, proč je trestán. Věděl, že by jenom přilil oleje do ohně. Chvilí bylo trapné ticho. Najednou otec přistoupil k pohaněnému synu, objal ho kolem krku a s hlasitým štkáním vece: „Synáčku, já jsem jenom sprosták, sotva umím se podepsat a ty už končíš filosofii, chtěl jsem se jen přesvědčit, jak ty učený přijmeš políček z ruky otcovské. Ale když vidím, že jsi skromný a pokorný, že ctíš otce v prostotě a starosti jeho“ — a nyní klekl šlechtic v prostřed světnice na kolena a vytáhl ruce k nebi — „Bože Abrahámův, Isákův a Jakobův, požehnej dítěti mému, ať žije dlouhá leta, ve zdraví a štěstí!"

Sousedé ani nedýchali. Když Josef dopověděl, chvilí bylo ticho.

Potom ozval se starý Kučera: „Tudle byl kabrnák, ten uměl děti vychovávat! Nic platno, na děti a na chudej lid musí bejt přisnost, ináč s něma žádnéj nic nepořídí.“

Toho dne, že už bylo pozdě na noc a s úsvitem polní práce je čekala, rozešli se besedníci po blízkých chalupách, slibující, že zítřka se soumrakem zas přijdou za Josefem. A když se sešli, Josef dále vypravoval:

„Ten pan Řehoř přišel o nohu roku 1831 pod Ostrolenkou. Tam mu ji dělová koule urvala, když byl před tím šťastně a udatně bojoval pod Grochovem. Rád se pochlubil, že není zmrzačen pro nějakou rozpustu, nýbrž ve vojné za svobodu ojízny. U našich pánů si tuze liboval, říká, že se tu má jako u Pána Boha za peci.“

Však tam bylo opravdu dobře a blaze, svatý pokoj a spokojenost až do té chvíle, kdy se začalo šuškat, že se Poláci mají zase znova pozdvihnout proti Rusovi. Pan Řehoř věděl o tom víc než kdo jiný a už dlouho před vybuchnutím naše lidi burcoval. Kázával chlopom na poli, aby nebyli jako dobytek, ale dobří Poláci, kteří vědí, co je otčina a co její volnost. Tak jako za Košcušky, chlop musí jít se šlachticem, celý národ musí povstat k osvobození otčiny. „Proto my v třicátém roce nadarmo cedili jsme krev a rozsévali hnáty po poli, protože polský chlop nešel se šlachtou.“ *Dokončení.*

JAN VINAŘ:

JITRO.

Nad chlumem v mlze zvedá se slunce
v růžových dálkách.
Vyzlatí cesty a zazáří v stromech,
třpytí se v rose.

Z kostela tichého městečka mého
ozvou se zvony.
a dveře domů se otvírají
a lidé zvolna se ubírají
do chrámu na ranní mši...
Stať si říkají: dobrý den!
a v zraku dětí zpívá sen,
z něhož se probudily...

Varhany zazní... U lesa louky
smějí se v slunci.
V oparu ranním se probouzí les...

MARIÁNSKÁ LATINSKÁ HYMNÍKA A POESIE.

II.

Nežli budu pokračovati v otiskování své předmluvy ke sbírce překladů mariánských hymnů, musím svoje čtenáře poprositi za odpuštění za chyby v latinských citátech v předminulém čísle, jež zaviniła okolnost, že jsem text diktoval pisače neznalé latiny a text po ní nerevidoval. Vinna není tudíž redakce, nýbrž autor. Místo *Celius Dedulius* má být *Coelius Sedulius*: *Salve Sancta Parens*. Další citované verše mají znít:

„*Nos cum Prole pia benedicat Virgo Maria.*”

„*Virginis Intactae dum veneris ante figuram
praetereundo cave — ne sileatur Ave!*”

Uvádím stručné životopisy autorů zastoupených ve sbírce:

Coelius Sedulius, římský kněz, žil v V. století po Kristu. Napsal epos „*De Vita Christi*” pod zřejmým vlivem básní Vergiliových. Dále napsal „*Carmen abecedarium*” (*A soli ortus cardine*), v němž slaví vroucně Ježíše i jeho Nejblahoslavenější Matku. Hymnus jest z části převzat do nešpor Zvěstování Panny Marie.

Beda Venerabilis (674—735), mnich a filosof narodil se poblíž *Wearmworthu*. Vedle bohaté činnosti spisovatelské vynikal také jako učitel a kazatel. Náležel ku prvním zprostředkovatelům latinské kultury k národům anglo-germánským. Zabýval se i odbornými vědami, jejichž výsledky uložil v četných svých spisech. Jeho „*Liber hymnorum*” se nedochoval. Ukázky známe pouze z citátů.

Svatý Petr Damiánský, církevní učitel, žil od roku 1004—1072. Narodil se v *Ravenně*, žil jako mnich ve *Fonte Avellana*, kdež zůstal, pokud se nestal kardinálem. Kromě hymnů napsal životopisy mnichů, jež chtěl postavití svým spolubratřím za vzor řeholního života. Hájil vždy energicky práv církve proti nárokům císařů. Zemřel ve *Faenze*.

Svatý Tomáš Becket Canterburský (1119—1172), římský kancléř za anglického krále *Jindřicha II.*, později primas anglický. Pronásledován, háje práv církve proti vladařům anglickým, zemřel mučednickou smrtí a po dvou letech prohlášen za svatého.

Innocenc III. papež (papežem od roku 1198—1216), narodil se r. 1161. Jmenoval se *Lothar dei Segni*. „*Vznešená postava, pronikavý rozum, věrná pamět, silná vůle.*” Vzdělání nabyl v *Paříži* a v *Bologni*.

Adam a Sancto Victore (zemřel 1192), příslušník školy mystiků a básníků z kláštera svatého *Viktora*, autor četných spisů. Bližší data o jeho životě nejsou známa.

Svatý Bonaventura, doctor seraphicus, generál O. S. F., biskup z Albana a kardinál, narodil se roku 1221 v Bagnorea u Lyonu, zemřel v Lyonu na koncilu 15. července 1274. Náleží k největším církevním básníkům a spisovatelům.

Jacopone da Todi (1230—1306) nejprve advokát, později, po ztrátě milované choti, kajčnick, „blázen pro Krista“, františkán. Jacopone da Todi náleží mezi nejlepší církevní básníky latinské a italské.

Kardinál Johann von Geissel (narozen 1796 v Gimmeldingen, zemřel 1864 v Kolině nad Rýnem). Zprvu biskup špýrský, později kodjutor a konečně arcibiskup kolínský. Vyznamenal se velikou obozřetností za kulturního boje a vynikl též jako historik.

Jména ostatních autorů v naší sbírce jsou buď neznáma neb sporná.

Je třeba říci několik slov o mariánské symbolice a o metaforisaci církevních hymnů vůbec. Chceme-li správně posuzovati středověkou poesii, musíme si především uvědomiti zásadní rozdíl mezi symbolem a pouhou metaforou. Metafora je více méně věcí fantasie. Tertium comparationis vystihuje pouze určitou vlastnost srovnávaného předmětu. Jinak je tomu při symbolu. Symbol neutkvívá pouze na tom neb onom znaku tertía comparationis, nýbrž jde dále: symbol označuje předmět i znaky pouhé rozumové úvaze nepřístupnými, často znaky, jež vystihne intuice, nejenom pouhý intelekt, často pouhý zvukový valeur je symbolem, jak správně poznala Schleglovská romantika německá nebo dekadentní poesie francouzská. Ve středověkých básních nesetkááme se s pouhými metaforami, nýbrž symboly. Každý z mariánských symbolů jest možno dovoditi theologicky, literárně mysticky. Především hraje tu velkou úlohu typologie Starého zákona. Podle křesťanského názoru jest Starý zákon předobrazem Nového. Tak jest mariánským obrazem Eva, zapečetěná studnice, roucho Gedeonovo, Aronův mandloň a ještě celá řada symbolů, o nichž promluvíme níže. Jiné mariánské symboly nevízi se k nějakému ději, nýbrž k imenům. Takové hříčky se slovy byly zejména oblíbeny ve středověku, protože slovu vůbec byla připisována velká moc již v nejstarších filosofích. Slovo vyjadřuje myšlenku. Jest vtělením ducha. I evangelický Logos byl překládán výrazem „Slovo“. „A Slovo tělem učiněno jest.“ Slova měla význam, jenž se snadno měnil, a to poukazovalo k tajemným psychologickým souvislostem, k čemuž se ostatně moderní jazykozpyt vrací. Ve starých obrazových písmech byla písmena vyjadřována symboly, jež byly asociálně vázány s jinými symboly, jež se dotýkaly lidského podvědomí. Proto není divu, že záhy vznikla hotová slovní magie, jež se zabývala nejenom zvukem a významem slov, nýbrž i jejich písmenkovým složením a číselnou hodnotou písmen. Pythagorská a kabbalistická číselná mystika je tu příkladem. To vše působilo i na středověkou poesii mariánskou. Tak záhy si všimli, že latinské pozdravení andělské začíná slovem „Ave“ a jméno Pramátere, jejíž první hřích napravila Maria, bylo Eva. Eva — Ave — opačný pořad písmen.

A proto:

„Sumens illud Ave
Gabrielis ore,
funda nos in pace
mutans Evae nomen.“

I jméno Maria samo dávalo podnět k četným úvahám.

„Congregavit Deus Aquas
et vocavit maria;
Fecit mare gratiarum
et vocavit Maria.“

To jest ovšem slovní hříčka nepřeložitelná (Maria — maria). Zajímavý jest také vznik epitheta „Maris-stella“, můžeme-li ovšem věřit těm, kteří tento symbol vykládají jako nedorozumění. „Mar“ znamená v hebrejštině hořký. Maria, Matka sedmibolestná, bývala označována již záhy jako „Stilla amara“ a z toho prý pouhým fonetickým přeslechnutím či písařským nedopatřením vznikl jeden z nejkrásnějších symbolů mariánských „Maris stella“. Hvězda a Marie jsou ovšem spojovány již velmi záhy podle rozličných míst svatých Písem Starého i Nového zákona. Ale nikde není v Písmě zmínky o hvězdě *mořské*. Středověk, který věděl lépe než my, že za světem viditelným, smyslovým se skrývají světy tajemné, viděl v celé přírodě jenom obraz a podobenství a bylo mu symbolem vše, neboť zde nazíráme jenom per speculum et in aenigmate. Proto středověk vytvořil si ve svém umění velmi složitou symboliku, jež se vztahovala jak k poznatkům bohoslovným a filosofickým, tak i historickým a přírodovědným. Tak jest na příklad Panna Maria srovnávána se včelou, protože středověk věřil, že včela se rozmnožuje parthenogeneticky.

Mariánské symboly založené na studiu Písem převzala pak nejenom mariánská poesie, nýbrž i celé křesťanské umění. Křesťanské umění, chtějíc zobrazit Neposkvrněnou, spojuje obyčejně dva verše Písma svatého, totiž předpověď mariánskou danou Hospodinem v ráji (Neprátelsvi položím mezi tebou a ženou . . . ona potře hlavu tvou) a I. verš 12 kapitoly Zjevení svatého Jana (Ukázalo se znamení veliké na nebi: „Žena oděná sluncem, měsíc pod nohama jejíma a na hlavě její koruna dvanácti hvězd.“) První a poslední kniha Písma svatého, předpověď a vyplnění bývají takto spojovány.

Podobně bývá znázorňován symboly celý život Panny Marie. Uvedeme z nich některé:

Oblak znamená odvěkých úradků a velebností Boží. V úradcích těch má místo Přesvatá Panna od věčnosti vyvolená za Matku Spasitele. Obláček jest kromě toho předobrazem Matky Boží podle proroka Izaiáše: „Aj, Pán přijde na lehkém obláčku a vstoupí do Egypta a zachvějí se modly Egyptské před tváří jeho.“ (Is. 19, 1.) Ji

předobrazoval i obláček, který pozoroval Eliáš s hory Karmelu a z něhož hojný déšť se snesl na vyprahlou zemi. Déšť byl znamením milosti a požeňání.

Kořen Jesse, jenž byl již života neschopen, ale z něhož na pokyn Boží všemohoucnosti vzešel nový život. Z něho vzchází *ratolest i květ* podle proroctví Izaiášova: „Vyjde ratolest z kořene Jesse (Blahoslavená Panna), květ (Božský Spasitel) z kořene jeho vystoupí a spočine na něm Duch Páně.“ (Is. 11, 1.)

Holubice velmi zhusta se vyskytuje v mariánské symbolice. Tak jako holubice Noemova zvěstovala lidem smíření, tak Panna Maria byla ta, jejímž prostřednictvím proroctví byla naplněna a předobrazy staly se skutečností. Holubice jest dále symbolem Ducha svatého, jehož mocí a působením Svatá Panna počala Syna Božího.

Svíce připomíná slova ctihodného posledního patriarchy starozákonného. „Viděly oči mé světlo — (které jsi připravil) k osvětlení pohanů . . .“

Hrdličky připomínají obět Nejblahoslavenější Panny, *meč* proroctví Simeonovo.

Palma a růže jsou symbol lásky a mateřské důstojnosti Nejsvětější Panny. („Vyvýšena jest jako palma v Kádes a květ růžový v Jerichu.“ (Sir. 24, 18.) Podobně i *cedr libanský a cypřiš*.

Zahrada zamčená připomíná neposkvrněnou duši svatě Panny, do níž had pokušitel neměl přístupu.

Město Boží, město svaté, v jehož středu sám Hospodin přebýval, jest také symbolem mariánským. Jerusalelem byl městem Božího chrámu, v němž přítomnost Hospodinovu naznačoval oblak, který se neustále vznášel nad archou úmluvy. Blahoslavená Panna však skutečně nosila v lůně svém pravého Boha. Tím vysvětlíme si další epitheta jako jsou *chrám Boží, Dům Boží, Archa Úmluvy a pod*.

Polní kviti, lilie připomínají slova Velepísně: „Já jsem jako květ polní a lilium v údolí“ naznačujíc krásu pokory.

Rouno Gedeonovo jest symbolem náplně milostí a vítězství nad Satanem. Když totiž Gedeon byl od anděla Hospodinova poslán, aby se postavil v čelo Israele a vysvobodil jej z rukou Madianitů, nedůvěřoval a prosil Hospodina za znamení. „Položím večer rouno na zemi a najdu-li druhého dne rouno plné rosy, zatím co země kolem bude suchá, poznám, že jsi mne vyvolil a že skrze mě osvobodíš Israele.“ Stalo se, jak si přál. Rosa jest v Písmě svatém znamením nebeské milosti. Neposkvrněná Panna byla plna milostí, zatím co všechno lidstvo kolem ní bylo vši milosti prasto. Blahoslavená Panna jest i zároveň zárukou vítězství nad nepřáteli naší spásy. Proto jest i *věží Davidovou*, což se vztahuje ke Ct. 4. 4. Bývá symbolisována *zrcadlem* podle slov knihy Moudrosti: „Jest odlesk světla věčného, neposkvrněné zrcadlo velebnosti Boží a obraz dobroty jeho.“ (7, 25.)

Žebřík Jakobův byl vždy u sv. Otců pokládán za předobraz Prostřednice. Jako On spojoval nebe se zemí, neboť andělé po něm vystupovali a sestupovali, tak Neposkvrněná Panna byla *zlatou spo-*

nou pojmí nebe a zemi, byla *královskou cestou*, po níž Syn Boží sestoupil s nebe na zemi a po níž my se ubíráme k Ježíši.

Panna Maria jest *hvězdou vyslou* z *Jakoba* (Num. 24.), její *trůn na oblacích* připomíná její důstojnost po Bohu podle slov Písma „Trůn můj jest na sloupu oblakovém.“ (Sir. 24. 7.)

Dům na sedmi sloupech připomíná výrok Knihy Přísloví (9, 1.) Moudrost zbudovala dům svůj, vytesala v něm sedm sloupů. Číslo sedm platilo ve Starém zákoně za výraz dokonalosti, neboť sobota byla sedmým dnem v týdnu, který oslavil Hospodin po stvoření světa.¹

Nakonec pak budíž mi dovoleno říci několik slov osobních, jak došlo ke sbírce, kterou jsem přeložil. Přiznávám předem, že tato sbírka překladů mariánských hymnů je značně nesystematická a vybírána podle soukromých zálib, a to ještě nikoli podle zálib překladatelových. Vznikla takto: Když jsem před třinácti lety jako student filosofie počal hospitovati na pražské theologické fakultě, poznal jsem mezi tehdejšími alumny dva mladé mariology. Jedním z nich byl nynější profesor náboženství dp. Brand a druhým nynější P. Kubeš S. J. Tito dva bohoslovci sebrali si ne pro veřejnost, nýbrž pro soukromou pobožnost mariánské hymny, jež se jim líbily a jež našli v rozličných sbírkách, hlavně ovšem u Drévese. Sebrali celé svazky hymnů, kantik, antífon, sekvencí atd., jež krasopisně opisovali, malovali k nim iniciálky. Prožívali zkrátka svoji úctu k Matce Boží s veškerým kouzlem mladé romantiky. Po třinácti letech vzpomněl jsem si na tuto jejich činnost, navštívil jsem dp. Branda a vyžádal jsem si jednu z jeho rukopisných sbírek. Dostal jsem ji a počal jsem z ní překládati. Tehdejší mladičci bohoslovci ovšem nezaznamenávali pramenů, z nichž texty opisovali. Na štěstí jest textová kritika středověkých hymnů problémem tak složitým, že i kdyby byly tyto prameny zaznamenali, nebylo by to bývalo mnoho platno. Původ textu většiny hymnů lze těžko zjišťovati, protože ve středověku nebylo dnešního autorského individualismu, vyhraněného smyslu pro autorské právo, takže texty měnili opisovači a pramenové studium je následkem toho hotovou cestou pralesem. Bylo mi raděno, abych materiál zpracoval tak, nejdříve vydal texty liturgické, pak hymny, kantika, sekvence atd. Bohužel si nemůžeme u nás dovoliti rozpočítati podobnou sbírku na několik svazků, a tak jsem se rozhodl, že nechám knížku tak, jak ji sestavila milující pieta vroucích mariánských ctitelů a jak mi se dostala do ruky. Dala mi mnoho krásných chvil a překlad těchto květů mariánské poesie jest s mé strany pouze nepatrným aktem vděčnosti Bohu, Matce Boží a těm z lidí, kteří mne ponejprv naučili poznávati hloubku a krásu mariánského kultu. Zejména oběma tehdejšími bohoslovcům a dnešním kněžím platí můj upřímný sodálský pozdrav: *Nos cum Prole pia benedicat Virgo Maria!*

Tolik k vnějšímu vysvětlení vzniku této sbírky, čímž se objasní

¹ Výklad tento je převzat částečně z věstníku Mariánských družin „Ve službách Královny“ 1923.

i leccos z její vnitřní struktury. Byla mariánským deníkem a památníkem, nikoli vědeckou sbírkou. Ponechal jsem jí schválně tuto původní podobu.

FRANTIŠEK STRIŽOVSKÝ:

ANTÉNA.

Anténa napjatá od hvězdy k hvězdě
zvučí a stená kosmickou písní.
Milion uší naslouchá chtivě
v půlnoc, kdy tajemství člověka tísňí.

Každé však ucho zpěv jinačí slyší:
jedno jak chorál vzdutého moře,
druhé zas hymnus jásavý vnímá,
třetímu ozvou se vzlyky a hoře. —

Bože, jsou světy Tvé nad hlavou naší
žalářem duší vězněných v těle,
mučených touhou neznámých rájů,
zoufalých porážkou otázky smělé?

Nebo je nebe Tvé rozlito jimi,
milostí slunce odívá tvory,
v lásce že spolu — nezištné děti —
jásotem plní tam doly i hory?

Nebo tam tajemství života není,
aby tím na nás krušněji padla
ohromná tíha samoty v kosmu,
kde by jen naše zem vzkvétala, vadla? —

Anténa napjatá od hvězdy k hvězdě
zvučí a stená kosmickou písní.
Naslouchá víra, mlčí a doufá.
Odpověď jistoty tajemstvím tísňí. —

ANTONÍN PODLAHA LITERÁRNÍM
HISTORIKEM.

III.

Prvotiny literární historického badání Podlahova spadají v jarné plodné období hnutí bohosloveckého. Na památné schůzce moravských bohoslovců na Velehradě založena byla 2. srpna 1877 duchovní jednota katolické české mládeže *Růže Sušilova*. Až budou jednou napsány dějiny kulturního hnutí katolického v našem národě, vysvitne mimořádně důležitý význam této literární organizace, která se prostřednictvím svých odborných pracovních kroužků a svého brněnského časopisu „*Museum*“ stala chůvou a vychovatelem četných našich vynikajících kněžských pracovníků. Brzo po této schůzce vešly v život jednoty seminářů v Brně, Olomouci, Hradci Králové, Českých Budějovicích a slovenská v Ostrihomě. Pouze Praha otálela ještě několik roků a bylo to zásluhou nynějšího vyšehradského kanovníka a známého archeologa *Eduarda Šittlera*, že posléze ustavila se *Růže Sušilova* i v bohosloveckém sboru pražském.

Když Šittler tuto literární jednotu zakládal, náležel *Antonín Podlaha* do malé družiny šesti bohoslovců, kteří mu stáli věrně po boku. Podlaha byl o rok mladší než Šittler a o tři leta mladší než třetí literární horlivec této skupiny, pozdější pražský prelát *Josef Tumpach*. Když mladí muži vyložili ve svých ročnících 20. října 1885 pracovní program jednoty, zachvátilo pražské bohoslovce takové nadšení, že se jich naráz přihlásilo za členy 101, a ještě před vánočními zvolili si výbor, v němž Šittler stal se předsedou a v němž mezi čtyřmi zástupci jednotlivých ročníků vybrán *Josef Tumpach* jednatelem.

Pravidelné týdenní schůze počaly po vánocích 1886 a přednášky střídaly se na nich s recitacemi, zpěvem a hudebními produkcemi. Co zajímalo tehdejší mladé bohoslovce, lze poznati z námětů přednášek, které konali. *Vojtěch Faehnrich*, pozdější katecheta na Vinohradech, mluvil o Čechové „*Dagmarě*“, *Antonín Vápeník*, záhy zemřelý katecheta ve Slaném, vyličil v celé serii přednášek boj o Rukopisy, *Eduard Šittler* povzbuzoval kolegy obrazem vývoje vlasteneckého ruchu v seminářích českých i moravských a *Václav Müller*, nynější kanovník vyšehradský, projevil již tehdy své hudební záliby přednáškou o životě a působení Pavla Křížkovského.¹

Když byl Šittler v září 1886 vysvěcen na kněze, ujal se jeho poslání v jednotě *Antonín Podlaha*. Aby činnost mladinké *Růže Sušilovy* neochabla, přednesl Podlaha hned v první schůzi na podzim 1887 některá „*pia desideria*“. Ukázal, kterak by *Růže Sušilova* členy

¹ *Eduard Šittler*, U kolébky *Růže Sušilovy*. *Museum bohoslovců* 45, 1911, 112 nn.

své k budoucí těžké práci v životě veřejném připravovati a povzbuzovati mohla. Navrhl některé vzdělávací prostředky a vylicil konečně ideální obraz Růže Sušilovy dle svých názorů a tužeb. Reč jeho způsobila tehdy živé rozhovory, v nichž byla různá mínění projevována a objasňována. Konec všeho byl, že navržená oprava jednoty s některými modifikacemi byla přijata. A ukázalo se později, že opravy ty prospěly.

Podlaho dbal, aby schůze jednoty konaly se týdně. Aby program se stal zajímavým pro všechny členy, zavedl vždy dvě přednášky na themata z různých oborů. Sám přednášel velmi pilně a vedle příležitostných řečí při oslavě jubilea Svatého Otce Lva XIII., kdy mluvil o jeho encyklikách, a ve výroční den konsekrace pražského arcibiskupa Schönborna, kdy četl i *svoji vlastní skladbu básnickou*, projevovaly se jeho záliby volbou námětů, pro jinocha příznačných. Již v prvním roce trvání Růže Sušilovy přednášel na jaře 1886 o ožehavém thematu *jesuity Koniáše*, na podzim 1887 o náboženském smýšlení Palackého a filosofa Josefa Durdíka, v létě 1888 odvážil se již na speciální látku, kterou zpracoval v řeči „*Jan Florian Hamerschmied*, rektor pražského semináře v letech 1696 až 1710“.² Tyto řeči Podlahovy vynikly vysoce nad obyčejný průměr přednášek mladých theologů, neboť zanášel se již kolik let uvědoměle studiem staré i současné literatury a neomezil se na pouhé kompilace, nýbrž k svým pracím již tehdy snašel původní a nový materiál ze samotných pramenů.

Podlaho touto svou činností vynikl nad průměr současné literární historické produkce bohoslovců, která byla vzbuzena hlavně znamenitou kritikou a essayistickou prací Vychodilovy brněnské „*Hlídky literární*“. Probíráme-li se ročníky brněnského „*Museum*“ z let osmdesátých, jeví se nám zájem tehdejšího kněžského dorostu o literaturu ve světle velmi sympatickém. Byla to zejména literární jednota bohoslovců v *Brně*, která v tom oboru vykonala pěkný kus práce. Již v letech šedesátých zajímal Karla *Bačáka* Milton a jeho „*Ztracený Ráj*“ (1867), Václava *Oharka* drama národní a náboženské v *Čechách* (1867) a Jakuba *Hodra* otázka, byl-li František Sušil básníkem (1869). V letech sedmdesátých obíraly se otištěné stati Engelberta *Ostatka* Schillerem (1872), Josefa *Sychry* významem „*Rukopisů*“ (1873), Alfréda *Vaňátka* činností Jungmannovou v literatuře české (1874), Josefa *Kratochvila* Chateaubriandem a Lafontainem (1875), Jana *Škopala* paralelou mezi Čelakovským a Sušilem (1875), Františka *Drašara* českou písní duchovní a náboženskou písní tvorbou kramářskou (1876 a 1877), Maxmiliána *Weinbergera* literární činnosti Tomáše ze Štítného (1878) a Václava *Česky* dilem Torquata Tassa i Danta, z nichž přeložil ukázky (1879). Vliv „*Literárních Listů*“ a pozdější Vychodilovy „*Hlídky literární*“ projevuje se zřetelně v letech osmdesátých, kdy Alois *Hlavinka* otiskuje

² *Anonym*, Růže Sušilova, literární jednota pražských bohoslovců. *Hlídky literární* 5, 1888, 226 n.

kritický rozbor „Hilariona“ Jaroslava Vrchlického (1882), Alois *Koudełka* rozbírá epos „Apokalypse otroků“ Adama Chlumeckého (1882), Martin *Novák* kritizuje „Trnovou korunu“ Václava Beneše Třebízského (1882), Antonín *Mol* obírá se geniem Shakespearovým a klasickou prózou anglickou (1882 a 1883), Alois *Štasta* rozbírá „Slavii“ Svatopluka Čecha“ (1883) a píše o básnické činnosti Turgeněvové (1884), kdy Josef *Vejhodský* znalecky referuje o duševním vzkříšení na Moravě (1883) a rysuje obraz vlasteneckého i literárního ruchu v kněžském semináři brněnském (1885), kdy Pavel *Vychodil* podává první náčrtek ze svých studií sušilovských (1885), František *Géduš* uvažuje o českém chorálu (1885) a kdy Šebestián *Páral* studuje účinky činnosti Abrahama Skultéta a Antonína Koniáše (1886) i uvažuje o příčinách, které přivodily úpadek české literatury v 17. století (1886). Menší účast na práci literárně historické braly semináře ostatní, z nichž zejména literární jednota bohoslovců v *Olomouci* zajímala se spíše o krasovědnou stránku literatury. Josef *Krestýn* otiskl svůj estetický rozbor Vrchlického „Legendy o Svatém Prokopu“ již 1879, František *Spitihněvský* kritisoval po této stránce básnickou sbírku „Ratolisky“ Aloise Potěhníka (1879) a Vojtěch *Růžička* vedle básní Ševcůkových posoudil „Poetiku“ Josefa Durdíka (1879). Později Josef *Kachník* obírá se mystikou Šalomounovy „Pisně písní“ (1883) a Augustín *Konařík* estetikou Svatého Augustina. Z ostatních seminářů živější zájem projeвили bohoslovci v *Českých Budějovicích*, z nichž Karel *Mráček* věnoval se studiu života a díla Vacka Kamenického (1883) a nynější biskup Šimon *Bárta* psal o zásluhách českého duchovenstva o vzkříšení české literatury (1885). Z Čechů, studujících ve *Vidni*, zajímal se Vilém *Michele* o Žalozpěvy proroka Jeremiáše (1883) a z *Litoměřic* Josef František *Rejzek* podal cenné podrobnosti o vzniku literární jednoty v semináři litoměřickém (1885).

Taková byla bilance literárně dějepisného snažení katolických bohoslovců v době, kdy se v Praze odhodlali založiti též literární jednotu a kdy Antonín Podlaha svou činností rázem pozvedl úroveň k netušené výši. Zajímavé je, že pražští bohoslovci ukládali svoje literární prvotiny vždycky spíše do listů oficiální literatury a že na příklad ani Alois Dostál, ani Xaver Dvořák v brněnském „*Museum*“ se neobjevili. Práce Podlahovy, projevující již od počátku znalost odbornickou, nehodily se do časopisu toho a objevily se záhy ve vědeckém „*Časopise Musea království Českého*“. Skutečně nikdo menší, nežli sám učený redaktor Josef Emler, neváhal otisknouti v *Musejniku* tehdejšímu bohoslovcu řadu příspěvků do proslulé, odborníky vyhledávané rubriky „*Dodatky a opravy k biografii starších spisovatelů českých*“. Tak se octl mladičkový adept literární vědy v této rubrice hned vedle V. J. Nováčka, Antonína Rybičky, Antonína Rezka, K. Hostaše a Ferdinanda Menčíka. Zajímavé doplňky Podlahovy týkaly se staročeských autorů Kašpara Arsenia z Radbuzy, Jiřího Bartholda z Praitenberka, Jakuba Bescoviuse, Celestina

z Blumenberka, V. V. Čapka, Jana Aleše Čapka, S. V. Hataše, Matheidesa ze Závětic, Adama Michny z Otradovic, Josefa Mika, V. B. Petřílky, Červenky z Věžnova, Dikasta z Mírkova, Leopolda Fabricia, Baltazara Hostounského, Alberta Chanovského, Jana Gořinka, Krusia z Krausenberka, Sixta z Ottersdorfa, Pešiny z Čechorodu, Rosacia Sušického, Viléma Slavaty a Václava Šturma . . .

Proč uvádím celý seznam většinou málo známých jmen? Abych prokázal překvapující speciálnost zájmu jinochova, abych ukázal virtuosnost, s jakou již tehdy ovládal prameny psané starou češtinou, němčinou a latinou, takže se směl odvážit k doplňování a opravování díla tak velkého významu, jakým byla zejména v těch letech Jirečkova „Rukověť k dějinám literatury české“. Podrobnosti čerpal ze starých, vzácných tisků, jež pilně kupoval od židovských antikvářů staropražských a z knih a rukopisů obou knihoven seminářských.

Přístě dále.

FR. KAŠPAR:

PŘÁTELÉ.

V nejsladší době dětské neviny
ne k dětem — k dospělým jsem hluboký
cit lásky měl; tak asi křoviny
některé milují les vysoký.

Ženy, jež přešly pak mým životem,
byly jen dětské člunky plující
po proudu krve, s krátkým jásotem
k dnu schladlé krve dopadající.

Tajemný dítěte se vrací sklon
žít silnou láskou mužů dozrálých.
Jsme každý v zárech žití litý zvon,
a harmonicky pějeme s věží svých.

Jsme řadou rybníků, v něž sdružené
řečiště vrývá potok jediný,
ve stráni buky, vršky sblížené,
úderem stejným zníci hodiny.

Kamenné hor jsme strmé vrcholy;
dívej se z jihu, splynou v jediný;
bystřiny letí se všech v údolí
dostihnout téhož moře hladiny.

PROČ JSEM NEODPADL A NEODPADNU.

Nový článek z řetězu soukromých úvah.

DOGMATA.

Proč prý si církve katolická vymýšlí a zavádí dogmata, nové přídavky a nauky ve věcech víry, jichž není v původním učení Kristově. Křesťanu má stačit evangelium. Dobře! Znával jsem moudrého starého Choda, který rád čítal, a to i noviny, jímž staré povahy z lidu nemohly tak hned přijít na chuť. Když tento starý člověk přirozeného rozumu čítával o novomódních zásadách, vedoucích patrně k zlovestnému třídnímu boji, odkládal s nechutí takový list a říkával: „Bláznovství a nepravost! Bez toho všeho by mohlo být, kdyby lidé poslouchali Desatero! Tam je všechno!“

Kristus Pán v původním svém učení ještě i z toho desatera vytkl jádro, které stačí pro život časný i věčný: „Miluj Pána Boha svého z celého srdce svého, ze vši duše své, ze vši myslí své a bližního jako sebe samého . . .“ Příteli, zachovávej jen toto dvojité přikázání Kristovo a jsi jistě na cestě pravé — ale doveďeš to? Já ne! Nemáme živé, čisté lásky, již k tomu třeba, ani k Bohu ani k bližnímu a nemáme věrné, čínorodé oddanosti k učení Kristovu, abychom pochopili dobře, čemu učil a co přikazoval. Řeknete: Evangelium stačí. Ale jak pak se staráte, abyste je aspoň zhruba poznali? Máte knihu evangelií v rodinách, jako ji mívali naši staří, poctiví a počestní předkové? Nemáte! Náboženskou výchovu dětí ponechávali jste škole. Čemu pak se mohlo školní dítě při katechismu naučiti z evangelia? Tak tak, že si odneslo z paměti příběh O marnotratném synu, O milosrdném Samaritánu nebo některé jiné z krásných podobenství Kristových, to že jednou-li slýcháno, nemůže být zapomenuto, zejména ne v duši dětské. Toto málo však nyní novými školskými řady ještě dítěti vzato. Nevěreční učitelové, nehodní nástupcové zbožných a vlasteneckých svých předchůdců, zapadlých vlastenců, starají se o patrné zpohansnění naší školy a ve vášnivém zanícení hmotářském opovažují se sahat na práva rodičů křesťanských s takovou surovostí a násilím, že svými výklady boří i to, co si pečliví rodiči v srdcích svých dětí sami doma postavili pro náboženský základ života.

A jdeme o krok dále! Co pak dělá a jak pak se stará průměrný křesťan a katolík o další své poznání náboženské, které mu ukládá sám společenský život, do něhož opustiv školu dál a dál samostatně vchází? Kdo z nich zachovává církevní přikázání a chodí řádně na služby Boží, kolik křesťanů slyší aspoň pro jednotlivé neděle příslušné částky z Pisma sv. a počká-li si i na kázání, aby slyšel také výklad k nim? Nechodí-li do kostela, nemá ani to maličko, a jsou-li mu ke všemu hlavní četbou noviny podle jeho společenské příslušnosti, nevychází z pokušení nevěry anebo aspoň lhostejnosti k víře zdě-

děné, protože skoro ve všech novinách pokládá se dnes za přednost listu a jakousi bláznovou pokrokovost mluvití a psátí proti víře.

A potom má stačiti k dokonalému křesťanskému životu evangelium, pramen víry v našich dobách méně a méně známý nebo aspoň zapominaný, ba u celých davů v podstatě své zholá neznámý? Ano, křesťan, který poznal a ocenil krásu, vznešenost i životnost nauky Kristovy v evangéliu samém a je si celou duší zamiloval, ten má dosti světla, aby šel přímou cestou v temnotách života, takový se však nedostane také nikdy do rozporu s duchem církevních dogmat.

Nenajde-li se dvě zrn pískových sobě rovných, není také a nemůže býti dvě stejných povah a není tudíž ani zcela stejného nazírání na otázky a povinnosti náboženské ani u dvou lidí, třeba si stejné výchovy a stejného povolání. Ale v náboženském životě jest třeba jednoty, nemá-li každý věřící jíti jinou cestou, jak se to tolikráte ukázalo u rozličných bludařů a sektářů, a proto bdí a musí bdíti církev nad zachováváním jednoty aspoň v hlavních řádech, a to činí a činila a bude činiti vždy přesným prohlášováním jednotných závazných pravidel a zásad — dogmat.

Z úvahy o bludařích je patrné, že církev právě v nebezpečí bludu nebo už i hotovým pohoršením z bludu bývá donucována jisté články víry a důležité zásady své stanoviti pro budoucnost přesně a přísně a to, jak řečeno, pro nutnou jednotu víry. Jindy jí k tomu vedly kladné, příznivé zjevy uvnitř církve samé, jako nové náboženské touhy věřících (časté sv. přijímání, přijímání dětí), upevnění v mravech a ve skutcích víry (půst). To všecko byly a jsou věci, jež sebou přináší čas. Není pochyby, že i v příštích stoletích a snad i tisíciletích bude muset církev podle vývoje kultury a civilisace i jejích úpadků v jednotlivých národech zase ještě prohlásiti ve věcech víry v leccems slovo nové a všem svým vyznavačům závazné.

Z toho viděli, jak nepromyšlený a nedomyšlený je každý takový úsudek proti dogmatům církevním a že by bylo pro křesťana závazným jen to, s čím vyšla církev z původních řádů svých z dob apoštolských. To by znamenalo ztrnulost, zastarání a hráze zdravému vývoji a proti tomu by se zas zdvihali i jiní v církvi i mimo, a právem, ano musela by se tu brániti církev sama, neboť její hlavní úkol, cura animarum — péče o duše, musí míti svobodný rozvoj podle ducha času v poddanství zůstává ona jedinému Ježíši Kristu.

Abychom měli jasno před sebou proti nahodilým pokušením, která se nám tu v moderní společnosti vnucují od všelijakých samozvaných kritiků dogmat, zaberme do této úlohy aspoň dva příklady, kdy jménem moderního pokroku mluvívá se proti přesnému a nezměnitelnému prohlášení církve — dogmatům.

My oddáni křesťané věřme a modlíme se podle Apoštolského vyznání víry Věřím v Boha Otce Všemohoucího, Stvořitele nebe i země, v Jezu Krista, *Syna jeho jediného, pána našeho, jenž se počal z Ducha svatého, narodil se z Marie Panny.*

Kolikráte mně lidé učení nebo vysoko postavení, mezi nimi i z míry

dobří a čestní — a někteří docela s jakousi neutajenou povýšeností nad mou prostotou — prohlašovali, že uznávají Krista jako velkého, ba největšího člověka, ale že by byl Synem božím . . . ?

Dívají prý se na věc očima přírody a přirozenosti. Já bych přidal : očima své hrdé a tupé pýchy, třebaš si ji ani neuvědomuji. Hovoříte-li s nimi o věci dále, shledávají na Kristu ovšem výborné ctnosti, ale hned ukazují, že byli i jiní velikáni a už před Kristem, kteří překvapili svět ideálními zásadami a naukami, třebaš ne v té míře, jako Kristus. Budha, Konfucius, Sokrates . . . Dobře! Ale tyto velikáni lidští vlekli i své dlouhé stíny za sebou, měli i své vady! Kristus jediný mohl se optati svých nepřátel i přátel: Kdo mne může vinit z hříchu? A jindy slavně prohlašuje: Já jsem cestu, pravda a život.

Tito sudíci Krista jako velkého člověka mají za patrona Francouze Renana. Na něho se odvolávají i ti, kdož jeho spisu, vemlouvajícího se parádou slov, ale hodného zavržení umíněností a povrchní logikou, ani v ruce neměli. Slyšel jsem jako dospělý student, jak četba českého překladu Renanova rozvrátila na Chodsku spokojenost a klid velmi řádné rodiny jistého zedníka. To mi bylo podnětem, že jsem si tutéž knihu vypůjčil, ale bohudík mým přesvědčením nehnula ani dost málo, ačkoliv v těch letech byl jsem vznětlivý pro každou novou a velkou, třebaš jen zdánlivě velkou myšlenku. Pro lidi dobré vůle Francouz Renan byl brzy poražen Francouzem Didonem a za našich dnů zatlačují jej docela dva nové Životy Ježíše Krista, Papiniho a Fouardův, z nichž první působí dojmem skvělého díla básnického, druhý klidem a jistotou základního odborného vědění. Záhodno tu připomenouti, že dílo Papiniho, mladého italského konvertity, za rok proniklo v statisících překládaných výtisků skoro přes celou zeměkouli a vykonalo a koná dál tak velké poslání, že mu právě přisouzena světová Nobelova cena míru. Vychází z toho krásná naděje, že za ledovou zimou lidského hmotářství jde nové duchovní jaro, které se už ohlašuje táním v lidských srdcích . . .

Vrátíme se nyní k dogmatu o synovství božím Ježíše Krista ! Bylo již řečeno v úvaze o bludařích, že církev určitě prohlásila učení Kristovo už na sněmech církevních v Alexandrii 321 a v Nicei 325. Nám, kteří s radostí a láskou provázíme v duchu Pána Ježíše v evangeliu a slyšíme jeho slova a vidíme skutky, ani na mysl nevstoupí jakákoliv pochybnost o *Synu Božím*. Pochybovačům však nepostačí a nepomůže nic ani tak staré a slavné prohlášení církve. Je vede příroda a její zákony plození . . .

Mohli bychom nadhoditi potyčku slovnou. Když zákon, tož nad zákonem zákonodárce, který přece mohl, může a bude vždy moci od zákonů, jež přírodě sám dal, tvořiti výjimky ?

Ale neuhýbejme zatím jinam ! Podle týchž zákonů přírodních jest jim dále nemožné, aby Panna počala a porodila i aby Matka Ježíšova mohla býti pokládána a nazývána Rodičkou Boží.

Navštívil mě kdysi horlivý křesťan, ale ne katolik. Měl radost, když viděl na mém stole Bibli. Rozhovořili jsme se docela důvěrně a přá-

telsky o věcech víry a mně samému mezi řečí vyskočilo slovo Matka Boží. „Ne Boží, Matka Ježíšova!“ opravoval mě hned jinověrec. A už jsme věděli oba, že nemůžeme hovořit dále. Buď si! To byl jinověrec. Ale směla a měla by církev trpětí takové svévolné a rozdílné názory v lůně svých vyznavačů?

Vzpomínám tu, kolik světových básníků od počátku křesťanství oslavovalo ohnivými slovy a křišťálovým nadšením *Matku* a *Pannu*, *Rodičku Boží*. Vzpomínám na zvláštní drabokam v pokladech starého podání u národů nejrozdílnějších povah a kultur, na společnou zděděnou představu o Panně, která počne a porodí neobyčejného syna. Kde se ta představa vzala, proč a jak byla přes věky bludně uchována u tolika národů?

Pochybovači nemohou si ve svých hlavách srovnati ani spojené *božství* a *člověčenství* Ježíše Krista ani *mateřství* a *neposkvrněné panenství* Matky Ježíšovy. Jim neplatí žádné výjimky, žádná tajemství vůle Boží, ani ne moc Boží. Snad je tak zatěžuje vlastní tělesnost a smyslnost. Vždyť právě v těch přírodních zákonech plození a rození objevila odborná věda tolik podivuhodných zjevů a záhad a tajemství, před nimiž se musí sama malomocně klonit, jako by jí sám Tvůrce určoval hranice jejího badání: *Až sem a ne dál!*

Hledme, je pohlavní život zjištěn nejen u živočichů, ale i u bylin. Slavný Linné, který dlouhým, bedlivým badáním tuto stránku přírody objevil, pravil prý skromně: „Boha jako ze zadu jsem spatřil.“ Dokázáno dále, že jablona a hrušeň má květy obojího pohlaví na témž kmeni a větvích, vrba a topol mají je odděleny na stromech dvou. Tasemnice má obojí pohlavní ústrojí v každém článku svého dlouhatánského řetězového těla. Plíží dokonce mění pohlaví po měsíci, včelí královně jedno oplození stačí na léta, v nichž snese třeba miliony vajíček. Žlabatky mohou snášeti vajíčka schopná života i beze styku se samečkem. Někteří živočichové, právě z těch nejmenších a nejzajímavějších, jichž život jen ozbrojené oko drobnohledem může pozorovati, nepotřebují k svému rozmnožování ani spojení pohlavního. Množí se prostě dále dělením původního jedince na dvě nebo na několik nových téže podstaty, u některých pak je i dělení i plození zároveň. Kolik v této namátce z přírody tajemství Tvůrcovy moci a Tvůrcovy vůle, nepochopitelných nejučenějším hlavám odborníků, a přece jsou to úkazy dokázané dnes nade vši pochybnost. A téměř Stvořiteli upíráte právo moci a tajemství a možnosti výjimek od obyčejných přírodních řádů, když bylo *o splnění úradku Věčné Lásky stran vykoupení a spasení člověčenstva*? O lidská tělesnost!

Jak určitě a slavně znějí slova evangelia: Za onoho času anděl Gabriel poslán byl od Boha do města galilejského, jemuž jméno Nazaret, ku Panně zasnoubené muži, jemuž jméno bylo Josef, z domu Davidova. A vešel k ní anděl řekl: *Zdráva buď milosti plná, Pán s Tebou, požehnaná Ty mezi ženami*. Ona pak uzřevši jej užasla nad řečí jeho a myslila, jaké by to bylo pozdravení. I řekl jí anděl: Ne-

boj se, Maria, neboť jsi nalezla milost u Boha. *Aj počneš v životě a porodíš syna a nazveš jméno jeho Ježíš. Ten bude veliký a synem Nejvyššího slouiti bude a Pán Bůh dá mu trůn Davida, otce jeho a bude královati v domě Jakobově na věky a království jeho nebude konce.* I řekla Maria k andělu: *Kterak se to stane, když muže nepoznávám?* A odpověděv anděl řekl jí: *Duch svatý sestoupi v Tebe a moc Nejvyššího zastíni Tebe; proto také co svaté se z tebe narodí, slouiti bude Syn Boží.* A aj Alžběta, příbuzná tvá, i ona počala syna v stáří svém a nyní je již v šestém měsíci ta, která slove neplodná, *neboť nemožná u Boha není žádná věc.* I řekla Maria: „Staniž mi se podle slova tvého!“

Mariina otázka, *kterak se to stane*, sama hlásá zajisté napřed neporušené panenství. A odpověď andělova tajemné, ale na výsost důstojné a pro čistá srdce srozumitelné tajemství Lásky Boží doplňuje a vysvětluje.

Komu dobrému a moudrému bylo by lze brátí tato slova Písma v pochybnost? Vědomí, že stojíme před největšími tajemstvími víry, kloní hlavy i srdce v radostné a tiché naději, že se splňuje dávný boží slib lidského spasení.

Proti těm slovům pochybovačů položme slova živé víry, jež nás Mariánský básník Julius Zeyer dává do úst Ježíšovi, přítomnému při smrti svého pěstouna: „Ty na zemi zde byl jsi na místě Otce mého nebeského: Ty tiše žils a nepoznán uprostřed největších tajemství, Ty rozuměl jsi duši svou a nechtěls chápat lidským krátkým rozumem, co chápat nelze, tajemství o mém na svět příchodu, v něž vnikat tvor žádný nemůže, jež jasno jest jen mně a Bohu a Duchu Svatému, jež jednu toliko bytost tvoříme, a Matce mé, jež mne zrodila.“ (Mariánská zahrada).

Věřím a vyznávám tak s básníkem a v té živé víře vidím duchovním zrakem u Josefova úmrtního lože státi Pannu, celou bílou, jako ji viděla pasačka v jeskyni lurdské, a ozvěnou andělské písně znějí mi k sluchu vznešená, věčně věkův platná slova: *Já jsem Neposkvrněné Početí!*

— — — — —
Zdravas Královno, Matko milosrdenstvi, živote, sladkosti, naděje naše, buď zdráva!

*

Má-li rádný spolek jakéhokoliv účelu trvati a zdárně se rozvíjeti i růsti, je mu třeba stanov. Prospívá-li při tom a roste spolek, v nových dobách podle nových potřeb musí své stanovy rozšiřovati a měniti. To právo přirozené musí přecházeti od zakladatelů spolku na budoucí jeho vůdce. A jest-li volno přirovnati velké věci k malým, církev svými dogmaty prohlubuje a utvrzuje své nauky a řády, aby byly schopny života podle přízně a nepřízně nových dob, to právo jí dal sám Kristus nepatrným nádavkem ku převznešeným milostem, které v církvi obecné dědíme jako přebohatý odkaz Spasitelův, vedoucí nesmrtelné duše životem vezdejším do života věčného.

MARIÁNSKÝ HYMNUS.

Virgo, concepta es sine labe, Flagratillaesus Rubus inter ignes, et iacet vellus Gedeonis expers imbris in imbre.	O bez poskvrny započatá, jásej! Keť mezi ohni plane neporušen, uprostřed deště roucho Gedeona nepozná vody.
O carens spinis Rosa, Virga Jesse, unde Flos campi fuit ortus, ipsa es de putri nunquam fabricata ligno foederis Arca.	Bez trní Růže, Jesse ratolesti, květina polní z které vypučela, poruchy nezná dřevu, z něhož staví úmluvy Archu.
Navis a longe pretiosa Panem afferens: Virgo est Orientis illa unde processit Deus angelorum Ianua caeli.	Loď drahocenná, která nese zdáli Chléb žiti, Panna Východním je vchodem vyšel z Ni Ten, jenž Pánem nad Anděly: z nebeské brány.
Haec voluptatum Paradisus: lectulus veri Salomonis, ipsa est lilium in spinis, Sapientiaeque aurea Sedes.	Rozkošný Ráji, lůžko Šalomouna, pravého Krále, ty jsi mezi trním lilie bílá, Stolice jsi zlatá Moudrosti věčné.
Quam sua Solis rota luce vestit, cuius accumbit vaga luna plantis, sacra bis senis redimita circum tempora stellis.	Sluneční kotouč Tebe šatí leskem, bloudícíměstcu Tvých nohou leží, kolem Tvých skrání září Tobě věnec dvanáctihvězdný.
Scala caelestis Speculumque nescium labis, bene clausus fonsque signatus, mare gratiarum: Omnia Virgo est!	Nebeské schody, zrcadlo, jež poskvrny žádné, sad jsi uzavřený, s pečeti pramen, milostí jsi moře: To vše jsi, Panno!

ŠIMON STYLITA.

Román z doby kněžského rozvratu.

IV.

Při večerní adoraci v kostele rozvázil P. Šimon ještě jednou všechno, o čem přemýšlel cestou z lipovské školy. V tajemném tichu a šeru rozplynuly se denní pochybnosti jako obláček kadidla. Uvěřil, že to, o čem již tolikrát snil v nejkrásnějším mladistvém zápalu bosloveckých let, bylo čisté a svaté.

A že se snad všechno hned neuskuteční? Že nové myšlenky a snahy narazí na odpor? — Což stalo se kdy v dějinách lidstva něco velikého bez boje? Nemusela se každá a právě nejlepší idea těžce probíjetí překážkami nepochopení s jedné a útoky nepřátel s druhé strany?

Nezrodil se vůdcem ani bojovníkem. Sloup, na něj vystoupil, je nízký a nebude nikdy majákem, k němuž by vzhlíželi s důvěrou a nadšením tisícové. Ale ať tedy září jeho svítýlko aspoň těm několika stům, k nimž je povolán, ať je záchranou aspoň těm z nich, kteří již tonou neb odcizení vzdalují se přístavu . . .

Svítýlko, ale bude-li jich více — a bude, bude! sta, tisíce jich vyskočil — slejí se v jeden mohutný světelný proud, jenž v uvolněném ovzduší vynutí si již své místo a jehož záře nebude již možno udusit. Bratrská srdce, jež teď — cítil to sám — živěji tlukou v nejzapadlejších kapláncích a farách, brzy se dorozumějí a ruce se spojí k velkému dílu, na něž čekala staletí . . .

Zabral se do svých snů a úvah veškerou silou svého ducha. A když se pak budoucí čtvrtek připravoval na nedělní kázání, rozhodl se, že promluví o tom i k lidu. Vzbudí jistě jen větší zájem o věci náboženské, když ukáže, jak se dovede církev přizpůsobiti dnešním poměrům, obroditi se a opraviti i své zevnější roucho, aby vyhověla oprávněným požadavkům národním i demokratickým . . .

Psal, a pero nestačilo ani zachycovati přívál myšlenek. Teprve když přecházel k praktickým důsledkům svých všeobecných úvah a pokoušel se jasně, střízlivě je formulovati, začal pocílovati nesnáze. A jak si znovu pročítal, co již napsal, zmocnila se ho i pochybnost: Mohu opravdu takhle mluvit v neděli s kazatelnou k lidem? Není to spíše — úvodník do novin?

Přecházel rychlými kroky po kaplánci. Na síni ozýval se chvílemi Lidčín hlas, jak vyběhla pro něco z kuchyně. Má dnes prázdno. A propěvuje si bezstarostně, jako by tušila, že ji poslouchá.

Kam jste se poděly, kam jste se poděly,
moje mladé časy?

Bylo mu pojednou něčeho líto. Tak je tomu vždycky, když něco napíše! Dokud myšlenka krouží v duši, zdá se krásnou jako pestrý motýl nad rozkvetlou loukou. Ale sotva se pokusí zachytit ji na papír — jako když hrubé ruce chopí motýla nelitostně za křídla a setrou všechny barvy: zůstane jen nepěkné, neforemné tělo a polámaná kostra křídel . . .

Kletba básníka — či papírového člověka?

Na dveře někdo hlučně zaklepal. Než P. Šimon překvapen odpovéděl, vcházel již do pokoje kněz prostřední, trochu schýlené postavy, se silnou okovanou holí v ruce.

„Horákovský farář Kalina —“ představoval se, prohlížeje si zkoumavě bystrými očima kaplana. „Váš nejbližší soused a bývalý zdejší kaplan. Chodívám sem někdy ve čtvrtek za panem arciknězem . . .“

P. Šimon rychle se vzpamatoval. Výrazná, oduševnělá tvář hostova, ošlehaná dosud svěžím horským vzduchem, budila na první pohled důvěru. Černé, pronikavé a přece nijak dotěrné oči i ukázněné pohyby těla svědčily o utajené vnitřní energii, jež mimoděk uklidňovala jeho rozzechvělou mysl. Zdálo se mu, jako by se již dávno znali.

„Mluvili jsme o vás již několikrát. Pan arcikněz ještě ráno vzpomínal, přijdete-li dnes. A slečna dávala vás za vzor nám mladým . . .“

„Jistě jen proto, že s nimi hraji v karty,“ smál se host, odkládaje šedivý klobouk a hůl utíraje si vysoké čelo. „Dělávám někdy panu arciknězi čtvrtého v tarokách . . .“

„Však jsem se dost divil, když jsem to slyšel . . .“

„Proč? Což je to něco špatného?“

„Samo v sobě není, ale překvapilo mě to. Byl jste přece v bohosloví redaktorem „Musea“, pak jste psával články a studie do časopisů Katolické moderny, ano i básně . . .“

„Probůh, jsou ještě dnes lidé, kteří vědí o mně i takové věci?“ spínal kněz v upřímném podivu ruce. „A docela mezi nejmladší generací? I o mých ubohých verších víte? Delicta juventutis meae ne memineris, domine! Vždyť já sám jsem to již dávno pochoval „nepaměti ve propasti“ a teď žasnu, kde jste to tak vyštáral? Což jste v alumnátě hryzal i staré ročníky zapadlých časopisů?“

P. Šimon přisvědčil. Lákalo ho to skutečně jeden čas. Začal soustavně pracovat o časopisecké bibliografii a nahromadil si množství výpisků. Teď se povalují balíky jich v kufru a nemají pro nikoho ceny.

„Kdykoliv o ně zavádím, vždycky mě chytne jakýsi smutek nad zmařenou, zbytečnou prací tolika probdělých večerů, jichž jsem mohl jinak a lépe využít. Byl to asi omyl . . .“

„To si řeknete ještě častěji v životě,“ prohodil P. Kalina, přistupuje ke skříní s knihami. „Ale myslím, že žádná poctivě konaná práce není zcela nadarmo, i když člověk nevidí hned užitek. Já aspoň nelituji dnes ničeho, co jsem kdy vykonal. Ani těch nešťastných veršů a neumělých článků, které dávno zapadly v časopisech. Nepřevrátily

sice světa, ale svůj úkol tehdy přece vyplnily. A když ne u jiných, tož aspoň u mě. Kdož ví, od čeho mě tehdy zachránily?"

"A proč jste zanechal literární činnosti? Z tak horlivého modernisty —"

"— je teď poloviční sedlák, zaostalý venkovský farář, jenž v zimě chodí do škol v „kanónech", pouhý tahoun, jenž uvykl tomu kněžskému chomoutu a ve svém pohodlném ústraní pěstuje včely a zahrádku a mrzoutsky kritizuje moderní směry, potýká se s učiteli a nevěrci, po případě chodí do Kamenice ubíjet drahý čas hrou v taroky . . . Že jste chtěl něco takového říci — nebo si aspoň o mně myslíte?"

Kaplan se trochu zarděl.

"O vás, pane faráři, bych tak zrovna nesoudil, vždyť vás dosud blíže neznám — jen co jsem slyšel zde o těch kartách . . . Ale poznal jsem několik jiných bývalých modernistů, kteří dospěli k podobným koncům, jak jste naznačil . . ."

"Třebas ještě k horším — však vám představení v alumnátě jistě sytě vylíčili několik odstrašujících případů . . . Ale věřte mi, byly to tehdy přece jen krásné doby! Zvláště s počátku. Jaro plné nadějí i svatého nadšení . . ."

Rozhovořili se živě, přeli se o některých otázkách — a P. Šimon začínal zvolna měnit svůj dřívější trochu pohrdavý úsudek o horákovském faráři. Přesvědčil se, že zná dobře cizí literatury, zvláště francouzskou a italskou, a že sleduje stále i nejmladší směry v novém písemnictví.

"Škoda, že tu na horách tak zapadl!" myslil si, pozoruje, jak host s patrnou vniternou rozkoší prohlíží již hodnou chvíli jemný Váchalův dřevoryt, vložený do básnické knihy . . .

Do ticha zalehl pojednou s protější strany známý prudký štěkot psů.

P. Kalina sebou trhl a odložil knihu.

"Zapovídal jsem se tady s vámi a málem bych zapomněl, že jsem se dosud ani nepředstavil panu arciknězi. Jisté se už mračí, že dnes ani nepřijdu. Chtěl jsem vás osobně poznat jako literáta a jednoho ze svých nástupců v této kaplánce — odpoledne nebude již k tomu času . . . Osvěžil jsem se, ale vás jsem patrně zdržel od práce — vidím, že tu máte právě čerstvě napsané kázání . . ."

P. Šimon mimoděk sáhl po papírech rozložených dosud na stolku, aby je ukryl. Ale náhle se rozmyslil a podal je hostu.

"Mělo to být kázání. A snad vás jako bývalého modernistu bude i trochu zajímat . . ."

P. Kalina četl pomalu a vážně.

"Pěkné je to, máte vzletný sloh a dovedete udeřit na srdce . . ."

"A co říkáte obsahu?"

"Že je pravda, co kdosi pravil: Lidé odcházejí, ale myšlenky neumírají . . . To všechno zde již, milý příteli, bylo! Jenže jsme se neodvažovali chodit s takovými věcmi na kazatelnu . . . A ani vám bych neradil. Dovedu si představití kamenické babičky a strýce, jak

udiveně vrčí hlavami, cože jim to ten mladej panáček vykládají místo slova božího . . ."

"Také jsem na to již myslel. Ale na druhé straně jsem přesvědčen, že i lid se musí postavit za naše oprávněné snahy. Jsme přece v republice. A právě proto vaše Katolická moderna . . ."

Někdo rázně zaklepal. A již objevil se ve dveřích vysoký kněz vojensky vzpřímené silné postavy a nápadně zarudlé pleti. Za ním vcházel arcikněz, všecek jaksi rozzechvělý rozčilením.

"Vedu vám, velebníčku, hosta. Pan dr. Sehnal . . ."

Vtom uviděl u knihovny státi P. Kalinu. Jako když sluníčko vypluje z mraků — tak náhle zazářila radostí široká vráscitá tvář starcova. Jako dítě zrovna poskočil k němu a zapomínaje na druhé dva líbal jej po staru na tváře.

"Už jsem vás pro dnešek skoro oplakal, bratříčku! To jste hodný, že nezapomínáte na starého člověka. Vítám vás srdečně, vítám vás! To bude dnes zase jednou pěkná partička! Zde náš nový velebný pán taky . . ."

"Taky?!" upozornil na sebe hlučným, ironicky zabarveným smíchem dr. Sehnal. "Gratuluji, pane kolego!"

P. Šimon cítil stisk tvrdých prstů doktorových i výsměšný, ostře bodavý pohled jeho šedých očí.

"Ubožáčku!" hovořily, ale tak chladně a povýšeně, jak asi hovoří zasvětený vrcholek alpského velikána s pahorkem pod sebou . . .

A tento dojem ho neopustil ani při stole.

Dr. Sehnal seděl po pravici starého pána a byl si dobře vědom, že je středem společnosti. Vypravoval o svých zkušenostech z války i z nemocnic. Bránil se tomu s počátku, má prý vojny už dost a nerad na ty věci vzpomíná, ale bylo viděti, že se zdráhá jen na oko, aby vzbudil tím větší zájem. Za chvíli již jeho neklidné oči vzplály a nepoměrně dlouhé ruce s tenkými jako by dravčími prsty začaly se mihat ve vzduchu, jak doprovázel své zřejmě honosné líčení živými, téměř divadelně promyšlenými gesty.

Ano, divadelně! Ani tohoto dojmu nemohl se P. Šimon dlouho zbaviti: dr. Sehnal je rozeným hercem. A když ne rozeným, tož aspoň dlouhým zvykem a cvikem vytvářela se jeho povaha tak, že hraje stále — každým hnutím těla i každým tónem svého hlasu . . .

Takových lidí neměl P. Šimon nikdy rád.

Přece ho však něco překvapilo. A nejen jej, ale patrně i všechny ostatní. P. Kalina, jenž dosud až nápadně zamkle hleděl si jídla, pozdvihl hlavu a zadíval se udiveně na hosta. Jakýsi nový tón ozval se v řeči dra Sehnala, když začal vypravovati, jak se nedávno setkal v Praze se svým bývalým spolužákem z gymnasia. Kdysi podprůměrný student, kterého sám přiučoval, za nějž pravidelně i úlohy pracoval — a teď je ministerským radou, jezdí po Praze v automobilu, má nádherný byt a tone v blahobytu. Připadal prý si vedle něho jako ubožáček, ač byl vždycky s vyznamenáním, má doktorát a za sebou kus práce.

„Popsal jsem kilometry novinového papíru, proseděl sta, ba tisíce večerů u psacího stolku, zatím co se druzí bavili v divadlech, koncertech nebo kavárnách a barech — a co mám z toho všeho? Na sta schůzí jsem konal, bil se do krve za církev a za stranu, otravoval se kouřem hospod a tlachy našich spolkařů — a teď po více než deseti kněžských letech budu se znovu trápit a ubíjet čas i síly cepováním zlotřilých kluků na měšťance, zatím co moji kolegové z gymnasia sedí už na předních místech . . .“

„To bývalo vždycky, pane doktore —“ pokoušel se namítnuti arcikněz.

„Bývalo, ale nikdy ne tak jako teď,“ rozhorlil se katecheta. Tváře i oči šlehaly ohněm a z pohybů vymizelo, co v nich bylo prve divadelního. „A pak musí člověk srovnat, jaké bylo postavení kněží před padesáti a více lety a jaké je dnes. Kolik přibylo za tu dobu škol, kolik spolků, kolik novin! Jak se změnilo celé ovzduší! Dnes už není náš život krásnou idyloou jako u Raisa nebo Jiráska. A co má člověk za to, že se léta dřel až do úpadu ve školách, ve spolicích i v novinách? Jen bídu a pohrdání! Každý floutek ohrnuje nad ním nos, každá bába může mu beztestně vynadat. Ale páni na kopečku toho neuznají. Člověk je jim dobrý, jen když ho potřebují jako námezdníka nebo berana. A bojí se zrovna takových, kteří by jim mohli svým nadáním přerůst přes hlavu. Ty zastrčí do takových zapadlých Lhot jako je třeba Kamenice, aby je tam práce a prostředí ubily a aby tam duchovně zakrněli. Tady pan kaplan bude zase novou obětí toho systému . . .“

P. Simon překvapen nenadálým obratem zahleděl se udiveně na rozohněného řečníka. Ale hned svezl se jeho zrak na P. Kalinu, na jehož rtech pohrával již chvíli ironický úsměv a nezmizel ani teď, když se obrátil přímo ke katechetovi.

„Z pana doktora stane se nakonec ještě — modernista. Pamatujete se, jak jsme se spolu nejdnou přeli — před osmi či devíti lety? Tehdy jste nás dával pomalu do klatby a předpovídal, že špatně skončíme . . . A dnes — předpokládám ovšem, že jste to myslil upřímně . . .“

Dr. Sehnal uhodil se divadelně do prsou, ale v očích mu to zablesklo jakousi zlobnou nevolí.

„Jsem přece muž a voják, který prodělal válku, pane faráři! Ale před lety to bylo něco jiného! Tehdy šlo skutečně o bludy, které by podryly základy církve. Proto jsem je tak houževnatě potíral . . .“

„A dnes?“

„Vždyť jste mě slyšel! Prožil jsem válku, a ta nás naučila dívat se trochu jinak na svět . . .“

Slečna, jež dnes jen přísluhovala a teprve nyní přisedla ke stolu, zpozorovala, že se starý pán již netrpělivě ohlíží na hodiny a že ho debata nijak nebaví. Zavolala Lidku a začala hned sklízeti nádobí se stolu.

„Páni si poví ostatní až potom,“ omlouvala se na oko. „Pan doktor zůstane také s námi?“

Vymluvil se, že si musí upravit trochu byt a vykonat několik návštěv.

„No, freilich, freilich!“ přisvědčovala nevinně, ale při tom zabodla do něho své pichlavé oči. „U správců už to beztak vědí, že jsou tady a mrzelo by jich to, kdyby nepřišli . . .“

„Nechte kláboseni!“ utrl se na ni arcikněz, chystaje se k modlitbě. „Odpoledne je jako píď, ať se dáme hned do díla . . .“

*

S drem Sehnalem setkal se P. Šimon teprve večer ve spolku.

Když začalo padati první šero a slečna přinesla hostu svačinu, podařilo se mu odskočiti na chvíli do kaplanky, aby se pomodlil nešpory. Tam ho zastihl stolař Mašek.

Dověděl prý se, že přijel dnes dr. Sehna, proto uspořádá na rychlo přátelský večer na uvítanou bývalého předsedy. Svolává všechny členy a příznivce spolku.

Jistě přijde i on, P. Šimon. Pan doktor bude mít radost a bude to zároveň znamením, že chtějí oba ve svorné práci zahájit novou poválečnou činnost ve spolku.

Nebylo možno odmítnouti tuto žádost, stejně jako potom návrh P. Kaliny, aby ho doprovodil kousek cesty k Horákovu.

Procházka jej trochu osvěžila. Byl opravdu otráven třemi hodinami promarněnými při kartách, jež ho rozčilovaly, při řečech, jež ho netěšily. Mohl si udělati za odpoledne kus práce. Aspoň kázání — vždyť s tím, co si napsal ráno, nemůže na kazatelnu. A o čemže to chtěl mluvit? O opravách v církvi, o potřebě prohloubiti náboženský život — o tom chtěl kázati on, jenž skoro celé odpoledne hrál v karty . . . Poslouchali by jej arcikněz, slečna, služka, Lidka, kostelník — všichni to vědí, i jiní lidé to patrně vědí . . . O jak by se všichni pod kůží smáli! Reformy a — karty!

A kdo to s nimi hrál? Pracovník bývalé Katolické moderny, která přece chtěla také reformovati národ a církev . . .

Rekl mu to také. Zahnuli právě pod farou k domku vdovy Divišové. V obou oknech vyskočilo pojednou žlutavé světlo. Mimoděk se tam zadíval, ale hned odvrátil zrak. V jednom okně stála vysoká majestátní postava ženská, sundávala květiny a chystala se patrně zastříti okna bílou záclonkou. Cítil, že její pohled utkvěl na nich a že je doprovází — dva černé stíny v tmavých šatech, s holemi v rukou — a snad se jim v duchu směje, jak jdou tak zamklí vedle sebe . . .

Přerušil tedy mlčení a začal se svěřovati staršímu druhu se svými starostmi a pochybnostmi.

P. Kalina se jim s počátku usmál, ale když viděl, že se mladý kněz ještě více zasmušil, zvážněl také. Měli již za sebou poslední domky kamenické. Větve lip nad hlavou teskně šuměly. Opodál za zamlenými lukami zpívaly vlny svou melancholickou ukolébavku.

Rozhovořil se důvěrně přátelským tónem o tom, v čem byli dopoledne vyrušeni. Radil k opatrnosti ve snaze po reformách. Dupo-

ručoval, aby prostudoval dějiny těchto snah aspoň v našich zemích, nalezne tam snad i nové podněty, ale také leccos, co učí člověka pokoře a skromnosti, nedůvěře k sobě i k jiným a co osvětluje propasti lidských srdcí i tajemné cesty Prozřetelnosti Boží. Snad přišla nyní opravdu doba, kdy se má uskutečnit, o čem snili nejlepší duchové všech věků a národů: obrození království Božího na zemi. Ale kolikrát se již lidé zklamali! Kolikrát se již nechali svést nepravými znameními a falešnými proroky! A zvláště tam, kde nebylo opravdového vnitřního posvěcení: nečisté lidské srdce a hrubé ruce parazitů uhasily již tolikrát oheň nejideálnějšího nadšení, na němž tito ohřívají obyčejně svou osobní polívčičku . . .

„Mluvíte snad o Katolické moderně?“

„Také. Ale i všeobecně. Myslíl jsem na to zvláště dnes při obědě . . .“

„A při kartách . . .“ dodal P. Šimon ne bez trpkosti.

„Stále mně strkáte před oči ty nešťastné karty! Jistě jste četl jako student Machara a rozčiloval se s ním ještě po letech nad zločinem Lutínovovým! Tož abyste se i nade mnou nepohoršoval, musím se vám vyznat upřímně ze své slabosti. Pak teprve zlomte nade mnou hůl . . .“

P. Šimon neviděl v šeru jeho úsměvu, ale tušil jej v teplém i jasném záchvěvu hlasu, jenž lahodně splyval s tesknou náladou podzimního večera.

Nechodí do Kamenice proto, aby si zahrál v karty. Nemá jich rád asi zrovna tak jako on. Doma mu nikdy nenapadne sednouti si k nim, ani času k tomu nemá. Ale člověk potřebuje někdy změny vzduchu. Potřebuje viděti lidi, pohovořiti si s nimi. Zvláště takový, který jest odkázán sám na sebe a pohybuje se stále v jednom myšlenkovém a citovém okruhu. Největšího samotáře a poustevníka popadne někdy stesk po lidech, po životě, jakým žijí jiní lidé. Snad jen dávní světci dovedli prožiti půl a více věku na poušti — sami se sebou. Dnešní člověk sotva by to už dokázal.

„Já první ne. Jsem úplně spokojen ve své samotě, nepřeji si ani nic lepšího, ale přece čas od času ozve se v člověku jakási touha vyjet na chvíli z těch denních kolejí, řekl bych skoro zabourit si jako . . . jako . . .“

„Jako kvartálník . . .“

„Třebas, chcete-li. U mě vybějí se ta passe, jak doufám, ještě nevinným, neškodným způsobem. Když tak jdu do Kamenice a svědomí mně trochu vyčítá, co bych si mohl za ten čtvrtek doma udělat, vzpomínám si na svého přítele v Brně, který trpí podobnou nemocí. Pracuje celý měsíc bez úmoru, nejde nikam ani na krok — a jak to naň padne, jde se otrávit do divadla a do kavárny. Má pak měsíc pokoj, domov a práce staly se mu zase dražšími. Vybouril se tím, co je jiným skoro denním chlebem. Já mám při tom ještě blahé svědomí, že jsem udělal trochu radosti starému pánu, pro nějž je takový čtvrtek, jak jste dnes sám viděl, malým svátkem. A konečně i moje maminka je

ráda, že vytáhnu aspoň jednou za měsíc skoro na celý den paty z domu, že může pořádně uklidit faru a nemusí ani vařit. Nevíte, jaká je to pro pořádné ženské radost, když nemusí někdy vařit a mohou po vůli mýt, drhnout, oprašovat a kdo ví co všechno jiného ještě dělat . . . Proč bych jim tedy nedopřál takové radosti?"

„Ovšem, také se tak vybouří," smál se P. Šimon. Bylo mu teď jaksi volněji, okrál zřejmě ve společnosti tohoto kněze, jenž s ním mluvil tak prostě a přátelsky, jako by se znali již odedávna. A nebylo v tom nic konvenčního, když ho při rozchodu ujistil, že se těší na jeho budoucí návštěvu.

„Budu tedy mítí pro svou omluvu o důvod víc," usmál se také P. Kalina. „Zatím budeme oba přemýšlet o těch reformách a promluvíme si pak důkladněji. Slyšel jsem, že už i v Brně začíná se to trochu hýbat. Uvidíme! A rivederci!"

Také pana arcikněze zastihl P. Šimon při večeři v dobré náladě. Podařilo se mu odpoledne několikrát vyhrát, a proto velebil teď horákovského, jaký je to milý, zlatý člověk . . . Vidá pak, že kaplan plně přizvukuje, rozhodl se náhle, že by si mohli ještě dnes po večeři zahrát. Zavolají pana sekretáře, bude tu hned jako na koni . . .

A již podstrčil zpola ještě plný talíř Flokovi, jenž si hověl na pohovce a čekal na tento okamžik, a sáhl po dýmce.

P. Šimon se zalekl tak neočekávaného útoku.

„Dnes to není možno, milostpane," ozval se nesměle a vstával od stolu. „Slibil jsem, že přijdu na uvítací večírek do spolku. Mašek mě zval a pan doktor by se urazil . . ."

Nedokončil. Starý pán náhle mrštil dýmku do koutu a všecek zesinal prudkým návaem zlosti. Ale již byla u něho slečna a chytila ho za ruce.

„Aber was ist das wieder?" kárala ho přísně. „Chcete, aby vás ranila mrtvice? Pro takovou maličkost se zlobit? Vydechněte, promluvte něco, ať se nám nezadusíte zlostí!"

„Zlořečený doktor!" zasípěl těžce. „Sotva přijde, už dělá hříchy . . ."

„Zůstanu tedy s panem arciknězem doma," svoloval kaplan, všecek se ještě třesa lekem.

Ale slečna ho tvrdě odbyla, že teď už je pozdě, a nevsímajíc si ho dál jala se stláti postel.

V chladné tmavé kaplánce zmocnil se ho teprve nesmírný stesek, jako by byl okraden o něco drahého. Ve tmě zableskly se mu zlé, rozlicené oči, jako by zasazené do šedivé, popelavé desky — a marně se snažil vyvolat v paměti místo nich dobré, mírné oči stařečka tam daleko na výměnku . . . Ach ovšem, ty oči jsou již mrtvy, a zde . . .

Roztřásla jej zima. Oblekl se rychle a šel do spolku. *Pokračování.*

SMYSL ČESKÝCH DĚJIN.¹

Své názory o smyslu českých dějin vyslovuje profesor Rádl ve zvláštní knížce a pokládá je za předpoklady k diskusi o této otázce. Za správné považuje kriticky oceňovati minulost, abychom se jí mohli řídit v přítomnosti, ačkoliv škola Gollova zdůrazňuje, že napřed je třeba pozitivních fakt, a potom že o nich může hloubati filosof. Názor, že práce vědecká má být jen pasivní reprodukci dané skutečnosti, jest dle Rádlů zastaralý a v mnohých oborech vědních dávno opuštěný. Pokrok ve vědách prý záleží jen v přesnější formulaci pojmů již dávno známých. I historik prý má usilovati o jasnost pojmů, kterých užívá, pojmy jsou mu problémem, nikoliv fakta, ale fakta neovládají problému, nýbrž dle problému jsou volena. V otázce, jaký smysl mají dějiny české, jest prý dějepiscectví české dosud na stanovisku Gollovy metodologie, dle níž jsou dějiny české pouze jedny, totiž ty, o nichž jedná učený historik: duchaplných pojetí jest možno tolik, kolik jest duchaplných lidí. Zastánci fakt ovšem odporují jakékoliv teorii o smyslu českých dějin vůbec a zvláště teorii Masarykové o souvislosti národního obrození s reformáčními ideály účinné pravdy, upřímnosti, důslednosti, bratrství a lidskosti. Ale nejsou prý ani schopni vyložití pojem reformace, přehlížejí vůbec, že Masarykovo učení o náboženském smyslu českých dějin je založeno na kritice liberalismu, který byl překážkou rozvoje ideálů humanitních v naší zemi, a tudíž i překážkou obrození našeho, dovršeného právě za světové války vědomým navazováním na tradice bratrské a husitské. Kdyby se jim podařilo dokázati, že mezi českou reformací, mezi obrozením a mezi ideály politického osvobození není ideové souvislosti, že jest mezi nimi propast nicím nevyplnitelná, leda zoologickým instinktem rasové soudružnosti, a že národní osvobození není uvědomělým dílem myslících lidí, kteří své snahy odůvodňovali ideami reformáčními, byla prý by to národní katastrofa, vítězství liberalistických a jezuitských sklonů v národní naší povaze.

Hledati smysl dějin, znamená hleděti na ně s určitěho stanoviska, odůvodniti jimi své tužby a myšlenky, pro něž snad jiného důvodu není. Co je v takovém případě užitečné, nemusí být pravdivé. A kdyby všichni dějepiscové zacházeli s fakty dle své potřeby, aby dokázali sebe, byly by dějiny jen zbrojnici, z níž by každý vybíral, co by se mu hodilo k obraně. Z dějin se dá konec konců dokázati všecko dle toho, co zamílujeme nebo co zdůrazňujeme. Zamlčené pak je popřené a zdůrazněné je chtěné. Hledati smysl dějin, znamená též vkládati do nich něco svého za určitým cílem. To připouští konečně i Rádl, když praví o historiku volícím fakta dle problému, že bude na příklad do pojetí renaissance vnášeti své subjektivní názory: věci pak kritiky jest, aby jeho názor očistila od subjektivismu. Přece tedy má někdo povinnost neduchaplně mluvití jménem fakt a objektivní skutečnosti! I Rádl, zdá se, je z těch, kteří žádají od historie, aby rozměcovala a býbala, a od pravdy, aby se líbila a ne, aby byla pravdou. Co je smysl dějin? Toť minulost pochopená jako závazný důvod jednání. Nic nového ovšem. Starozákonní hagiografové stále ukazovali, jak štěstí národa vyvoleného záleží na jeho věrnosti k Hospodinu. Půtznacným slovem jsou v původním znění nadepsány knihy Paralipomenon: díbre hajjamim, slova dní, slova dějin izraelských. Smysl dějin ostatních národů starověkých vykládá jejich apoštolů v listě k Řím. I, 18—32. Pohané nemají dle svatého Pavla omluvy, že nepoznali Boha, neboť až poznali Boha, neoslavili ho jako Boha, klaněli se tvorstvu místo Tvůrci, a proto je Bůh vydal v žádostech srdce jejich v nečistotu a všecky jiné nefesti. Není národa ve starém věku, jehož dějiny by neměly

¹ Emanuel Rádl: *O smysl našich dějin*. Předpoklady k diskusi o této otázce. Vydal Čin, tiskové a nakladatelské družstvo čs. legionářů v Praze 1925.

smyslu náboženského: všechny národy jsou povolány k spáse a poznání pravdy a „hněv Boží se zjevuje proti každé bezbožnosti a nespravedlnosti těch lidí, kteří pravdu Boží zdržují nespravedlností“. (Řím, I, 18.)

V tomto smyslu bylo by ovšem směšno se domnívat, že jen Čechové měli a mají ve světě náboženské poslání a žádný jiný národ. Rádl to výslovně uznává, myslí však, že otázka náboženská proto je smyslem českých dějin, že v době reformace, která byla uvědoměným pokusem nábožensky organizovati společnost, podřizovali Čechové své veřejné jednání v první řadě zásadám náboženským. Ale věc se má takto: náboženskou organizací lidské společnosti jest církev. Církev nepovstala teprve když apoštolové uvěřili a Petrovi dán byl primát, nýbrž vznikla objektivně, když Slovo tělem učiněno jest. Vtělení jest základem náboženské organizace lidské společnosti. Církev není vůbec dílem lidí, nýbrž výhradně dílem Božím. Každý lidský pokus nábožensky organizovati lidskou společnost mimo církev nebo proti církvi může ovšem míti jen místní a národnostní ráz. Může povstati mnoho církví partikulárních a národních — lidským úsilím — ale ne církev světová. Dějiny národů po Kristu mají zřejmě náboženský smysl dle účasti nebo neúčasti národů na mystickém těle Kristově, jímž jest církev, dle slov starce Simeona: Aj tento jest ustanoven ku pádu a ku povstání mnohých. (Luk., 2, 34.) Smyslem dějin před Kristem jest poznání pravého Boha, po Kristu poznání pravé církve. Dějiny národů křesťanských se počínají s jejich obrácením na víru. Dějiny Ameriky se počínají příchodem Kristofa Kolumba na ostrov San Salvador. Jméno Ameriky to naznačuje: Christoforos — nosič Krista. Dějiny českého národa se počínají příchodem nosičů Krista — svatých Konstantina a Metoděje. Tím příchodem se začíná i smysl našich dějin: spása národa účastí ve viditelné, apoštolskou autoritou řízení říši Kristově na zemi.

Dle Rádlů mají smysl pouze dvě století našich dějin: 1415—1620. Doba katolické restaurace, jež zabírá pět století a doba katolické restaurace, jež zabírá století tři, mají býti jakousi fragmentární výjimkou, která neměla vůbec smyslu. To je hledisko hodně kvantitativní a neduchaplné, ale je možno s něho kriticky se dívat na příklad na Rádlův výklad o tom, co znamenala česká reformace za války: „Naše vojenské oddíly na Sibiři nesly prapory a jména na reformáční, Žižkovo a Prokopa Holého, prapory s kalichem. Nebylo to navazování na minulost, ovšem že náboženskou? Pod naším státním znakem jsou slova „Pravda vítězí“, připomínající slova Husova o pravdě a zásadu Jiřího Poděbradského: není to neoficiálnější navazování na reformaci?“ (84.) Přes hesla o pravdě pravdou je, že první české pluky za hranicemi proti Rakousku postavené nesly jméno sv. Václava a svatých Cyrila a Metoděje. Teprve za ruské revoluce byl pluk svatováclavský přezván jménem Husovým. Ty první názvy byly patrně též navazováním na minulost, ovšem že náboženskou, doufáme-li, že i dějiny předhusitské měly smysl — a snad smíme doufat, i když se nesmíme tvářiti jako odborní obhájcí fakt: stačí, víme-li, že i před Husem zpívali v Čechách píseň k svatému Václavu, dědici země české, a že i po Husovi se modlil k němu Balbín, aby byl Vratislavem lidu svému.

Hledati smysl dějin zdá se člověku přechetšimu knížku Rádlůvu zaměstnáním lidí, kteří se nemohou obejít bez formulek. Závěr knížky vyznívá patetickou obranou teorie Masarykovy o smyslu českých dějin. Taková obrana neznamená mnoho lidem, kteří se mohou obejít nejen bez formulek, ale i bez kultu myslících hlav. Ostatně: amicus Plato, magis amica veritas. A praví-li Rádl na konci, že smysl života jednotlivce je patrný jen z poučky o smyslu dějin národních, jest to názor velmi žalostný a nepřijatelný právě člověku náboženskému, byt' všechny poučky o smyslu dějin jakkoliv s náboženstvím koketovaly. Dom...P.

PRAGMATISM.¹

Karel Čapek znovu vydává svou seminární práci o pragmatismu, napsanou asi před jedenácti lety. K výkladům tehdejšími přidává několik pozdějších:

¹ Dr. Karel Čapek, *Pragmatismus*, čili Filosofie praktického života. Druhé vydání. F. Topič v Praze 1925. Sbírká *Duch a svět* č. 34.

úvah, z nichž poslední jest osobního rázu a obsahuje výklad, proč se přiklonil k pragmatismu: jednak z nechuti k verbálním metodám abstraktní filosofie, jednak z hlady po skutečnosti a něčem objektivním, co by však zároveň zaručovalo svobodu ducha, toužícího po zlepšení světa. Práce je věnována většímu výkladu pragmatismu anglo-amerického, jenž se v lecčem liší od pragmatismu francouzského, zvláště snahou nevázati se na žádný určitý názor světový. Pragmatisté francouzští, skupení hlavně kolem Bergsona, vycházejí však z určitého názoru světového a chtějí dle něho reformovati vědu a filosofii. Pragmatism není vlastně filosofie, nýbrž spíše metoda jednání. Dle Francouzů jest pragma, jednání, právě realita se samostatným životem, jejíž plynulý, měnivý a intuitivně prožívaný proud jest následným poznáním přesněji chápán: dle Američanů jest pragma účel, v jehož službách je poznání. Jest tedy pragmatism dle pojetí anglo-amerického především utilitární teorie pravdy. Pravdivé jest, co je prospěšné pro život.

Vzniká v druhé polovině 19. století z pozitivistických nálad. Americký logik Peirce tvrdí, že účelem našeho badání jest nabytí určitého, přesvědčení pro jednání. W. James, vlastně zakladatel pragmatismu, učí, že u věci, které po prvé vstoupí do vědomí, není hlavní věcí teoretická otázka: Co je to?, nýbrž otázka praktická: Stůj, kdo tu? nebo: Co dělat? Teorie jsou nástroje, praví James v souhlasu s hlavním zastáncem nástrojové teorie pravdy Johnem Deweyem. Všecky „pravdy“ jsou jenom nástroje činnosti, pomůcky ducha, kterými činně zasahujeme do proudu dění (Vaihinger). Platnost pravdy není nic jiného, než uplatnění sebe. V tomto smyslu je pragmatism humanismem (F. C. S. Schiller, Oxford): „Pravdy jsou výsledek naší volby, našich záměrů, jsou zcela našim dílem.“ Tak přichází opět ke cti zásada starého sofisty Protagora: „Člověk je měrou všeho“. Jest jasno, že pragmatism popírá možnost absolutní a objektivní pravdy. „Pravdivé pro nás je, co je lepší pro nás věřit a je-li nějaký život, který by byl skutečně lepší, a je-li nějaká idea, která, kdybychom v ni věřili, by nám k tomu lepšímu životu pomohla, pak by bylo skutečně lépe pro nás věřit v ni, leč by ovšem tato víra náhodou se srazila s jinými, většími životními zájmy“ (James). Posledním slovem pragmatismu jest bezmezny relativism. Pragmatista nic neví, ale jedná, jako by věděl, poněvadž mu to prospívá: a vědí-li druhí něco, je mu to stejno, jako by nevěděli: vědět může býti prospěšno právě jako nevědět, pravdu si každý dělá, jak se mu hodí. Praktický smysl Američanů vidí mezi pravdou a prospěchem znamenako rovnosti. Hodnotiti pragmatism je dosti nesnadno, poněvadž nepodává určitého názoru světového a poněvadž v něj ústí rozmanité směry filosofické. Právě pro tuto svou mnohoznačnost je pragmatism rozšířen a oblíben. Můžeme jej snad definovati jako učení či spíše metodu, jež hodnotí myšlenky mravní a náboženské ne dle poměru k vědění soustavě mravních a náboženských zkušeností, nýbrž dle výsledků, které z nich plynou. Pragmatism dává přednost rozumu praktickému před rozumem spekulativním. Dle pragmatismu připouštíme pravdy metafysické, poněvadž nás vůle k tomu nutí: věříme v ně, žijeme je, svým jednáním je tvoříme. Je-li však jednání zřídlem a měřítkem pravdy, jest tolik pravd, kolik dob, kolik lidí, kolik duševních stavů. Ale věda, má-li býti životná, musí při zkoumání svých předmětů dbáti obecných, neměnných zásad všeho býti a myšlení bez ohledu na zájmy praktické. Pragmatism ovšem zamítá takové neměnné zásady, poněvadž zaměňuje poznání s poznávaným.

Pragmatism je možno úspěšně potírati jen s hlediska noetického. V noetickém názoru neplatí vytáčky. Čapek ovšem vysvětluje, že teorie pravdy se zpravidla táží, co je pravda, kdežto pragmatism se táže, jak pravda vzniká. Dle pragmatistů vzniká pravda láskou k dobru, prostě vůlí. I jistota víry vzniká vůlí. James se táže na příklad, má-li člověk právo věřit, smí-li se v náboženských otázkách postaviti na stanovisko víry, i kdyby se jeho čistě logický intelekt k tomu nijak necítil nucen. To záleží na naší vůli, praví, na naší vůli k víře: víře se můžeme oddati na své vlastní nebezpečí, stejně jako odmítati víru na své vlastní riziko. Odpovídám: Je pravda, že vůle může nepřímou působiti na vznik jistoty, pokud si žádá, co jí rozum jako dobro předkládá, ale vytvofiti ji nemůže, poněvadž poznání jest kon rozumu, a rozum tím pevněji

line k pravdě, čím jasněji ji zří. Ve věcech víry vůle sice nutká rozum k souhlasu, ale pod vlivem rozumu. Sv. Tomáš praví: Tomu, co je předmětem víry, nikdo by nevěřil, kdyby nevěděl, že tomu musí věřit. Ea, quae subsunt fidei, aliquis non crederet, nisi videret ea esse credenda (2, 2 q. 1, a. 4. ad 2.).

Dom. P.

Z NOVĚ KRÁSNĚ LITERATURY.

Jaroslav Kratochvíl: Vesnice. Obálka V. Maška. Stran 204. Cena 22:50 Kč. Vydal „Čin“ v Praze 1924. — Je to předválečná beletristická žeh autora obřáhlé legionářské historie „Cesta revoluce“. Pět povídek vyrostlých z úzkého ovzduší české vesnice s typickými postavami staršího venkovského světa a s náměty, jež se často již nabízely lidovým povídkářům. Chalupa, modla selského srdce, již se obětují všechny lepší city i povinnosti; krásný diví květ, jenž sám křikem žhavé krve přiláká svou zkázu a nechá se strhnouti hrubou rukou cynického vojáka; nádeník-kvartálník hynoucí při své marné vzpouře; pozvolně odumírající dvojice starých milujících se manželů i bolest první dětské lásky pastýřova hochka k dívence ze statku — tyto motivy ožívají znovu v knize Kratochvílově, přetvořeny ovšem rukou skutečného umělce a hlavně prosceny teplem milujícího srdce. Autor je sice sensualista, na některých místech, zvláště ve „Frantíně“, blíží se nebezpečně až k úskalím naturalismu, ale při tom nekreslí jen povrch, nevypравuje jen vnější příběhy, nýbrž nabíží často hluboko do duší svých postav. Činí tak s láskou, jež neposuzuje a neodsuzuje, ale značí se pochopití bolesti a úzkosti starých lidí stejně jako smyslné touhy a pohloupení mláde. Více jen mezi řádky cítíme jeho soucit s lidským srdcem spoutaným neviditelným jařmem. A nad duchem vzpoury zdá se vítěziti svatě ticho a jasná pohoda venkova, nerušená dosud stranickými a politickými boji: těch, bohudíky, v Kratochvílově „Vesnici“ není. *M.*

Emil Vachek: Hodný král a statečný voják. Humoresky 1919—1923. Obálka Jos. Čapka. Stran 156. Nakladatel A. Král, Praha-Smíchov 1925. — Do poslední své knihy sebral E. Vachek drobné své práce satirického rázu, jak je patrné při svém novinářském povolání ukládal po několik let do zábavných příloh denních listů. Navazuje tak na svou první knihu „Řešeto“, již vstoupil do literatury a z níž by tehdy sotva kdo byl soudil, jakým směrem rozvine se jeho nepopíratelný talent. Význam autorův tkví ovšem ve velkých románových skladbách a novelách, ale i tyto drobné odštěpky od nich charakterisují zajímavě způsob jeho tvorby a ukazují zdroje jeho groteskně-satiricky zahrocených postav a scén v ostatních pracích. Jsou rozdílné ceny — vedle okamžitých nápadů, vedle trochu drsných a novinářsky vypočítavých humoresek objeví se vám pojednou v nějaké drobnůstce postava psychologicky i literárně tak zajímavá, že litujete, že tak brzy zase mizí v přívalu nových všedních figurek. *M.*

Eduard Estaunié: Nanebevstoupení páně Baslèvrovo. Román. Přeložil Miroslav Treybal. Stran 304. Cena 24 Kč. — **Raymond Radiguet: Ples hraběte d'Orgela.** Román. Přeložila Dr. Jar. Hüttlová. Stran 144. Cena 15 Kč. — **Pierre Mille a André Demaison: Žena a nahý muž.** Román. Přeložil Viktor Messi. Stran 239. Cena 20 Kč. Všechny tři knihy nákladem Boh. Treybala, Praha 1925. — Jako většina moderních francouzských románů fešů i tyto tři odvěky problém lásky v manželství. Na rozdíl od tak mnohých jiných hledí naň vážně a s vyššího hlediska. **Eduard Estaunié**, člen francouzské akademie, uvedený k nám touto prací po prvé, oslavuje vyšší, oduševnělou lásku, jež povznáší člověka k sebeobětování, odhaluje mu cenu utrpení a dává mu blažený klid i pravé štěstí. Hrdina, feditel jakéhosi ministerstva, jest charakteristickým typem značně podobným tomu, jaký nedávno vykreslil Jaroslav Maria v „Panstvu v taláru“: člověk, jehož jediným světem byla po dlouhá léta úřední služba, uvědomí si náhle, že jest ještě jiný svět i jiný život než suchá akta a nudná kancelář. Krátký výbuch lásky ke vdané paní, dlouhá bolest, když z věrnosti jej odmítla, pak očista a povznesení, když po její smrti může žítí aspoň ve

vzpomínkách na ni — tot jednoduché kontury nevelikého románového děje. Více než o děj šlo autoru o podrobné psychologické vylíčení oněch zmatků a útrap v duši hrdinové a zvláště jeho vnitřného vzrůstu na cestě ke klidu. Nutno mu přičísti k zásluze, že tak činí způsobem velice živým — i přes to, že velmi často vplétá do vypravování své osobní poznámky a všeobecné úvahy.

Také *R. Radiguet*, mladičků, v prosinci 1923 předčasně zesnulý autor, jenž v 17 letech vydal svůj první sensaci budící román „Dábel v těle“, nebdá tolik o zevnější děj, jako spíše o analýzi citů. Románový základ vidí v psychologii, jež musí býti romantická: nejde o přihody, ani o malbu světa, ani o nějaké okrasy stylistické, nýbrž o rozvinutí určitých citů — tak prohlašuje sám ve svých poznámkách, jež cituje Jean Coctau v předmluvě k „Plesu hraběte d'Orgela“, v českém překladu bohužel vynechané. Román „Dábel v těle“ líčí city smyslné, tělesné lásky mladého hochy ke zralé provdané ženě, jež se jim poddává a klame svého muže-vojáka. Celé ovzduší druhého románu je čistší a ušlechtilější. Jde také o lásku jinocha ke vdané paní, ale tato, cudná a věrná, bojuje proti vlastním citům a vyznává se z nich svému muži. Vítězí, ale konec románu zdá se naznačovati, že i zde bude to jen vítězství chvilkové: žádná z těch tří šlechtických osob nemá pevné opory v práci nebo náboženských a mravních zásadách, prožívají dny a měsíce v nečinnosti a povrchních zábavách a při tom pitvají své city, bojice se jaksi přirozeně toho, co je zakázáno. Autor sám praví na jednom místě, že nebezpečí tohoto navenek cudného a nezvyklého poměru bylo větší než jinde, právě proto, že bylo zahaleno rouškou vznešenosti. To nebezpečí jinóšského věku, okouzleného sladkými city a při tom zřejmého dosud z tradičních, sotva uvědomělých zdrojů cudnosti, zachytil autor velmi účinně: v obsahu i stylu jest jakýsi křehký půvab dětské prostoty a mladičké ideálnosti.

Opakem toho jest další román neznámé u nás dosud dvojice spisovatelské „Žena a nahý muž“. U autorů není dětské prostoty, ale spíše rafinované umění vypravovatelské, a také hrdinka nezakrývá svých citů rouškou vznešenosti, ale hovoří zcela otevřeně, ba nestoudně svým vášním. Je to ruská šlechtična, vypuzená bolševickou revolucí do Francie, nihilistka a tedy i autokratka: nezná jiných zákonů než ty, které si dává sama. Takový nezkrotný divoch s impulzivní a neklidnou duší, jež v sobě směšuje heroismus s nestoudností. Znavena již obyčejnými rozkošemi chce naléztí neznámý svět v „láscce“ k černochovi, ježž touha po vědění a dobrodružství vypudila z africké samoty do světové války: setkává se s ním v nemocnici, žije s ním přes odpor všech, ano jde za ním i do Afriky, kam ho volá touha po rodném kraji. Teprve tam přichází bývalá kněžna k poznání, že mezi dvěma bytostmi, majt-li býti trvale šťastnými, musí býti příbuznost duší, názorů, citů i původu. Našla své duchovní vzkříšení v cizím městě — za tiché noci při zvuku prostínké mariánské písně pod okny katolického misijního domu, tak jako černochoch „ nahý muž“, cítí se šťastným teprve za divokých slavností svého kmene . . . Celý román, kreslicí podrobně život dvou tak protilehlých světů, nese zřejmě i ve své stavbě stopy dvou rukou, jež o něm pracovaly. Partie věnované vývoji černochovu působí ovšem hodně eroticky, ale snad jen u nás: francouzští autoři viděli asi hodně zblízka onen „zájem“ vznešených evropských dam o barevné bojovnické a poznali také to, co několikrát zdůrazňují: že při tomto styku dvou „kultur“ odnesli si černoši z evropské civilizace jen její nedostatky a neřesti . . . M.

Hall Caine: *Žena z Cnockaloe.* Alegorie. Přeložila L. Fastrová. Stran 133. Cena 12 Kč. Nakladatel F. Topič, Praha 1925. — **L. N. Andrejev:** *Červený smích.* Gubernátor. Přeložil A. J. Kučera. Stran 190. Cena 15 Kč. Českomoravské podniky tiskařské a vydavatelské, Praha 1924. — Dva protesty proti válce. Známý již u nás anglický romanopisec ve své poslední knize podává na pohled jímavý příběh o statečné dívce z malého ostrávků v irském moři, kde Angličané umístili za ostatními dráty 25 tisíc civilních německých zajatců. Dívka, dříve vášnivá nepřítelkyně Němců, přilne k jednomu z nich čistou láskou, což popudí proti ní otce i všechno obyvatelstvo. Nenávisť obou stran a kruté „mi-

rové" zákony, jež jim znemožňují sňatek, doženou oba ke společné smrti. Tedy prostý příběh o lásce, vypravovaný zcela přirozeně a vérohodně, třebaš autor tvrdí v úvodu, že vyvolal z jeho snu. Ale vložil do něho všeku bolest, jakou buď v každém citlivém srdci pohled na bídu a neštěstí přítomného poválečného života. Caine sám byl po celý život až do r. 1914 horlivým pacifistou, a světové války stal se stejně horlivým obhájcem věci spojení, poněvadž de jeho domněn měla to být poslední válka, jež znemožní každou válku dále. Ale brzy poznal, jak se mýlil: válka demoralizovala lidstvo, naplnila nárocy nenávisti, sobectvím, krutostí a jinými vášněmi, jež vybuchely zvláště v době t. zv. míru a zasely tak do lidských srdcí símě nově a ještě zhubnější války v budoucnosti. Od ní neuchrání lidstva dnešní ozbrojený mír, ani vlády a parlamenty se všemi mírovými konferencemi, nýbrž jedině návrat ke Kristovu zákonu lásky a vzájemné obětavosti, jenž překlene národnostní rozpory a očistí srdce jednotlivců od nenávisti i jiných vášní. Tuto starou křesťanskou pravcu chtěl říci ve formě povídky sedmdesátiletý autor světa. Jeho slovo znělo by jistě působivěji, kdyby nebyl některé jednotlivosti tendenčně tolik přepjat. Trochu nejasnou jest jeho výtka církvi (123), vložená do úst Němci-lutheráru a platící ovšem církvi anglikánské.

Obě povídky *Andrejevovy* jsou staršího data — jsou přímým ohlasem události pohnuté roku 1905: první rusko-japonské války, druhá počátků domácí revoluce. V „Červeném smichu“ protestoval spisovatel přímo vášnivě proti válce: jemný, citlivý člověk je zdrcen všemi těmi hrůzami, jež vyvolala zvláště zdokonalená moderní technika válečná; vrací se sice domů, ale není už tím, čím byl spíše: změna duševního stavu vrcholí v šílenství — červený smích... Ličezi Andrejevovo i dnes ještě otřásá nervy a naplňuje hrůzu. Podobnou hrůzu pocituje hrdina druhé povídky „Gubernátor“. Za dělnické stávky dal vystělití čó bezbranného zástupu a pak jat lítostí jde se podívat na mrtvé a raněné. Dobry jinak člověk poznává náhle, že úřední povolání učinilo z něho vraha 47 lidí. Teskní a vžívá se v myšlenku, že jest odsouzen k smrti z rukou lidu. A meachrání ho od ní ani to, že se zbavuje úřednického náturu a mění se v trpícího člověka. Není jistě bez publicistické tendence a bez jakési strojenosti tato trochu rozvláčná povídka, ale přes to chvěje se v ní i mnoho opravdové lidské bolesti. M.

Henry Jacques: Dům na pokraji píscin. Román. Přeložila Pavla Stehnoř. Obálka Václava Maška. Stran 195. Cena 19 50 Kč. Nakladatelské družstvo „Čin“. Praha 1925. — Námět hodný vášnivého romantika, jakým býval ve svém mládí autor, dnes svým povoláním žurnalista, a jakým jest i hrdina románu Robert. Na písčitém pobřeží mořském, kam přijel léčit se k příteli, setkává se se záhadným zamaskovaným kapitánem Borgesem, pánem „Domu na pokraji píscin“. Vnikne brzy do tajuplného domu, zamiluje se do neznámé ženy, jejíž tváře nikdy nespátí, až se mu náhle odhalí hrozné tajemství: uvidí kapitána bez masky a pozná v něm svou milenku se strašně zohaveným obličejem... Ne-zvyklý příběh, v němž se znovu objevují rekvizity starých románů, udržuje čtenáře v napětí až do konce: drásal by jistě nervy, kdyby nebyl provanut zjemňujícím citem opravdového básníka, jenž dovede tak barvitě kreslit náladu osamělého pobřeží, pohádková kouzla tajemných zahrad a štěstí i smutky pobloudivé lidské lásky. A komu libo, může viděti v celém romantickém příběhu i symbol odvěkého sporu duše a těla, rozumu a srdce: Robert prchá od své milenky, ježť obličej ho děsil, ale tělo lákalo, a prchá s vědomím, že na ni nikdy nezapomene: vzpomínka na její ohyzdnost vybledne jako zlý sen, ale nikdy nevypudí de svého těla vášnivě touhy po ní, přijde světem v stálém neklidu, stále neukojen. Není to krutá pomsta každé na první vášně, jež se stává stálým rozzhaveným pozadím našich vzpomínek? M.

Amalie Skramová: Zrazený. Z norštiny přeložil Hanuš Hackenschmied. Stran 179. Cena 15 Kč. Českomor. podniky tisk. a vyd. v Praze. Gyp: Nejlepší přítelkyně. Román. Přeložil Jan Sajč. Stran 136. Cena 9 Kč. — **Popelka Bílanová: Paní Katinka z vaječného trhu.** Ilustroval K. Řeřink. Stran 224.

Cem 15 Kč. — Jindřich Spáčil: *Raván a Théra*. Obraz života na pravěké osadě nákolní. Ilustroval O. Harlas. Stran 104. Cena 9 Kč. Všechny tři knihy vydalo Zemědělské knihkupectví A. Neubert v Praze 1925. — Román proslulé norské naturalistky je článkem v onom boji o mravní problémy manželství, jež zahájil v osmdesátých letech minulého století Björnson svou „Rukavičkou“. Jest tu zase drsný muž, námořník, jinak snadno vznětlivý dobroák, jenž „okusil život“ a pak si bere za manželku čistou dívku, vychovanou v naproste nevědonosti o manželství. Jest pobouřena vším, co se jí tu zvolna odhaluje, a nejvíce narázkami a dohady o minulém životě mužově. Vyzná se jí upřímně ze všech svých hříchů, ale ona nemá proň slova odpuštění, naopak svými inkvizitorskými otázkami přivede jej — „zrazeného“ — k sebevraždě... Tak rozdělila spisovatelka světlo a stín spravedlivěji než v předešlých dvou románech, kde všechnu vinu rozvrácených manželství svalila jen na stranu mužů. Více než proslul sám, dnes již vybojovaný, zajímá dnešního čtenáře pečlivá povahokreba obou hlavních postav i několika vedlejších figurek. Před lety budila autorčina „otevřenost“, s níž se dotýká sexuálních otázek, skoro pohoršení, mnohé dnešní spisovatelky — i české — jí však již dávno překonaly.

Oblíbená francouzská spisovatelka, známá pod pseudonymem Gyp, jest v líčení již mnohem jemnější a ovšem také libivější. Nestaví si těžkých problémů a nezatižuje také svých postav dlouhými úvahami; pracuje skoro výlučně metodou konverzáce a dlužno přiznati, že většinou se značnou obratností a svižností, takže v rychlém toku hovorů, duchaplných i prázdných, vystihuje dobře ovzduší svých šlechtických rodin i charakteristiku jednotlivých postav. Jednoduchý románový děj otáčí se ovšem zase kolem manželství: tentokráte je to „přítelkyně“, jež zradila svou hostitelku a rozvrátila soulad domácnosti, ale svým zlem mimoděk zipsobila i dobro.

Jo těchto manželských dramatech čte se knížka P. Bilianové opravdu jako milá idyla ze starých časů. Oblíbená lidová povídkářka přenáší nás do první polovice minulého století, seznamuje s památkami tehdejší Prahy a hlavně ovšem se životem na pražských trzích. Středem je svérázná postava rozádné dirubežnice Katinky, ženy s předobrym srdcem a zdravým rozumem, jež dovede statečně snášeti své drobné i velké starosti a rozdíletí štědrě i druhým ze svých radostí: Není pochyby, že nenáročný čtenář objeví v knížce dosti zajímavých věcí, které ho dojmou, zdravě pobaví a snad i v leccems poučí.

V mnohem větší míře sleduje poučnou tendenci Spáčilův románec z pravěku, líčící život na nákolní osadě na přechodu doby kamenné do kovové: boje tehdejších lidí s přírodou, se zvířeti i s jinými lidskými kmeny, vývin lásky dvou vospělých a uslechtilých jedinců, zápasy o ženu i různé jiné útrapy a strasti, jež ovšem zároveň zdokonalují srdce a podněcují ducha snaživých lidí. Jako ve všech ostatních podobných a oblíbených dnes pracích jest i tu přirozeně mnoho dohadů a fantasií, jimiž autor uplatňuje nebo doplňuje domněnky evolučních teorií i tam, kde se pokouší objasniti vývoj názorů náboženských. Jinak jest knížka, ozdobená přílehlavými obrázky Harlasovými, psána pěkným, často poetickým stylem, zvláště tam, kde zachycuje přírodní nálady i odvčké touhy lidských srdcí. B. J.

IPOZNÁMKY A ZPRÁVY.

Literární jubilea letošního roku. V březnu oslavil své padesátiny oblíbený povídkář a romanopisec *Frant. Čech* (1875) a šedesátiny hudební skladatel a knihovník tepelského kláštera *Jaroslav Václav Vacek* (1865). Na duben připadá dvojnásobné jubileum biskupa *Strossmayera* (nar. 1815, z. 1905), narozeniny *Vítěz. Háika* (1835), *Jos. Samalika* (1875). Na květen narozeniny preláta *Dra Jos.*

Pospišila (1845), výročí úmrtí *Křížkovského* (1885). Na červen narozeniny prof. *J. Fr. Hrušky* (1865), *St. K. Neumannova* (1875), *Heyduka* (1835). Na červenec *Jana Opolského* (1875), *Jos. Ehrenbergera* (1815), *Chmelenského* (1800) a výročí úmrtí *Rud. Linharta* (1915).

Br. Spisy *Frant. K. Křena* dospěly právě k VI. svazku, do něhož pořada-

tel prof. Jos. Vévoda shrnul 18 povídek a obrázků, líčících hlavně život hanáckých rodin se všemi těmi drobnými radostmi i starostmi, domácími kříži, půtkami i slavnostmi, jak už je právě pětina život na venkově a jak je dovedl šťastně a s porozuměním zachycovati bystrý jeho pozorovatel. Mile překvapí každého, kdo toho dříve pohřešoval, že p. pořadatel připojil ukazatele ke všem dosavadním šesti svazkům a udal v něm přesně, kde a kdy jednotlivé povídky vyšly ponejprv, po případě jak změly také původní název. Z ukazatele vysvitne také plně, jak veliké a namáhavé práce bylo třeba, než bylo možno přistoupiti k vydání těchto spisů, roztroušených po nejrozličnějších časopisech a kalendářích neb i uchovaných jen v opise. Svazek ozdobený na obálce kresbou prof. K. Tomana jest jako všechny předešlé neobyčejně laciný: pěkně vypravená kniha o 326 str. stojí jen 10 Kč.

Spisy Frant. Valouška. Pečlivě vydaní spisy Kfenových mimoděk budí přání, abychom se dočkali konečně také souboru beletristické tvorby ostatních našich starších dobrých povídkářů, jejichž knihy jsou již dávno rozebrány a mnohé práce rozptýleny dosud v nepřístupných dnes časopisech nebo jiných publikacích. Byl by to nejen akt vděčnosti k vykonané práci a krok ke studiu literárních dějin, ale i příspěvek k osvětové činnosti: víme ze zkušenosti, že i při dnešní hyperprodukcí literární je skutečně nedostatek knih vhodných pro širší lidové vrstvy. Je to nepopiratelný fakt, že většina dnešních průměrných čtenářů jen nerada sahá po t. zv. moderních knihách a že nemiluje také překladů a za to s oblibou se vrací ke starším autorům z doby romantismu a zvláště mrtvého realismu. Pochopil to i tak moderní nakladatel jako je Storch-Marien: začal vydávati v poslední době při svém Aventinu i „Knihovnu lidových románů“ a zahájil ji historickými romány Klicperovými! A tak vychází teď v nových vydáních celá řada star-

ších spisovatelů, o nichž se pohrdavě soudilo, že jsou již dávno zapomenuti. Nevěříme, že nakladatelé to dělají jen proto, aby nemusili platiti honofářů: vydávají zkrátka to, po čem je poplávka . . . Také mezi našimi staršími povídkáři nalezneme dosti takových, jejichž dílo by i dnes plnilo dobře svůj úkol, třebaš není tak obsáhlé jako Kosmákovo nebo Kfenovo. Mám na mysli zvláště beletristické práce Fr. Valouška, jistě i literárně velmi cenné a dnes neprávem zapomenuté, protože nepřístupné. Nemá-li p. autor sám dosti času, mohl by se jich snad ujmoti p. prof. Vévoda. Doufám, že brzy budeme moci oznámiti v „Arše“ tento nový a jistě záslužný podnik literární.

„Do Svaté země“. Právě před rokem vyjela první československá výprava k nejvyššímu cíli všech ideálních poutníků. Nyní máme již před sebou podrobnou zprávu o ní z pera jejího iniciátora a vůdce p. děkana Václava Otty. Zpracoval ji ve formě přátelských dopisů a zřejmě se při tom snažil, aby neunavoval popisováním známých věcí: jasně a střízlivě podává to, co chce každý především zvědět — jaké jsou totiž poměry ve Svaté zemi dnes, kdy se i tam světovou válkou tolik změnilo. Knižka, pěkně vydaná Občanskou tiskárnou v Brně za 8 Kč a ozdobená velmi četnými obrázky, podníti jistě nejednoho čtenáře, že také zatouží — po Svaté zemi.

Ant. Frolka. Naše veřejnost zná jistě dobře obrazy J. Úprky, málo však zná dílo druhého slováckého malíře Antoše Frolky, jež bylo souborně vystaveno v Uh. Hradišti od 5.—19. dubna t. r. Frolka se od svého učitele Úprky značně liší. Kdežto Úprka jest rozcítlivý lyrik, jest Frolka více epikem a může býti srovnáván se slovesným vypravěčem Al. Mrštíkem. — Výstava se těšila velké oblibě, zakoupeno na ní hojně obrazů a jistě přispěla k rozšíření známosti o talentovaném slováckém sedláku-malíři.

O. Svozil.

ARCHA

M Ě S Í Č N Í K P R O L I T E R A T U R U ,
U M Ě N Í , K U L T U R U A Ž I V O T

R O Č N Í K XIII.

OBSAH 5 ČÍSLA

- Vilém Bitnar: Antonín Podlaha literárním historikem.
Josef Mottl: Qui laetificat iuventutem meam.
František Kašpar: Senoseč.
Jan Karník: Vavřinskův Jozef.
František Hanzelka: V Její Světničce.
Josef Hanák: Náboženský a mravní problém v novější francouzské beletrii.
Em. Masák: Šimon Stylita.
Anna Achmatova, přel. Otto F. Babler: Píseň.
František Dohnal: Kristus v legendách moderní literatury.
Santa Teresa de Jesús, Přeložil Otto F. Babler: Sonet.
Lad. Zamykal: Studentský deník Františka Skalika.
Jan Vinař: Plačícímu.

OKNA:

- Římská kapitola.
Z nové slovinské literatury.
Z nové krásné literatury.
Z nové poučné literatury.
Poznámky a zprávy.

REDAKTOR EM. MASÁK

VYDÁVÁ DRUŽINA LITERÁRNÍ A UMĚLECKÁ V OLOMOUCI

ARCHA VYCHÁZÍ MĚSÍČNĚ.

REDAKCE.

Rukopisy a redakční výtisky buďtež zasílány na adresu
EMANUEL MASÁK,
katecheta a redaktor „Archy“ Brno-Židenice.

Neptijaté rukopisy se vracejí, byly-li přiloženy známky.

Redakční uzávěrka čísla jest 5. každého měsíce.

ADMINISTRACE A EXPEDICE

„ARCHY“ JE V OLOMOUCI, WILSONOVO NÁMĚSTÍ ČÍS. 16.
PŘEDPLÁCÍ SE (I S PŘÍLOHOU)

ročně 43 Kč, půlročně 21·50 Kč, čtvrtročně 11 Kč. Jednotlivá čísla za 4·50 Kč.

ZA VYDÁNÍ ODPOVÍDÁ LADISLAV ZAMYKAL.

Nové publikace

(došlé redakci do 20. května 1925)

Z nakladatelství Čer. komor. podniků tiskařských a vydavatelských v Praze: PhDr. Adolf Chaloupka, Kulturní problémy venkova. Přednáška. Stran 40 za 3 Kč. — Wyndham Martin, Kající dobrodruh. Přeložil Jindř. Pechman. Stran 320 za 20 Kč. — Ženich z ochoty. Z angl. přel. Em. Šimandl. Stran 259 za 15 Kč.

Z nakladatelství Československé akciové tiskárny v Praze: Dr. Alois Kudrnovský, Záhady spiritismu. Stran 71 za 4·50 Kč. — Ant. Thein, Hubokrutý. Kulturní historie z r. 1923. Stran 272 za 15 Kč. — Vlasta Javovická, Vrak rodiny Tomanovy. Román. Díl I. a II. Stran 285 a 248 za 18 a 14 Kč. — Jean de Loussot, Boj o štěstí. Román. Přel. O. S. Vetti. Stran 182 za 14 Kč. — Don Juan Manuel, Hrabě Lukanor. Výbor pro mládež. Přeložil Kar. Ltkaf. Stran 87 za 4·50 Kč. — Jos. Chudáček, Kristus Pán a svatý Petr. Legendy v duchu prstonárodním. Stran 24 za 1·50 Kč. — Jos. Kaj. Tyl, Drahomíra a její synové (Krvavé křtiny). Upravil Jan Sajic. Stran 80 za ? Kč. — Jan Nep. Stěpánek, Pivovar v Sojkově. Podle textu z r. 1823 upravil Jan Sajic. Stran 126.

Z nakladatelství V. Kotrby v Praze: V. Svatohor, Májová knížka. Dětské proslovy k májové pobožnosti. Stran 72 za 4 Kč. — Hynek Dostál, Zájezd do Polska a na Volyň. Několik povílekých črt z polsko-českých krajů. Stran 51 za 3 Kč. — Fr. Dominik, Ord. Praed., Květen eucharistický. Stran 194. Kniha olomouckého dominikána obsahuje 32 promluv určených pro májovou pobožnost, ale hodících se dobře také k soukromému rozjímání. V jednotlivých úvahách jsou důkladně probírány náboženské pravdy a podány vážné a přesvědčivé pohnutky k častému sv. přijímání a k obcování mši sv. jakož i k pevné důvěře v mocnou přítelkyni P. Marie.

Z nakladatelství A. Krále v Praze-Smichově: Jan Grmela, Srdce světa. Verše 1923–1924. Stran 32 za 7 Kč.

Z nakladatelství Lad. Kunciče v Praze: Jaroslav Durych, Svatý Václav. Kvas na Boleslavi. Hra o třech dějstvích. Stran 99. Referát přineslo již I. číslo „Archy“. — Sv. Terezie Ježíšovy Kniha zpráv. Přeložil Otto Albert Tichý. Stran 105. — Scala paradisi. Přeložil Ant. Střiz. Stran 72. — Jindř. Massis, Vnuč Renanův, Arnošt Psychari. Stran 48 za 6 Kč. Přeložil J. S. Bofita.

OLOMOUC V KVĚTNU 1925

VILÉM BITNAR:

**ANTONÍN PODLAHA LITERÁRNÍM
HISTORIKEM.**

IV.

V době, kdy Podlaha studoval bohosloví, nejen čeští žurnalisté, ale také básníci a výtvarníci nalézali pro Jesuity a zejména pro Antonína Koniáše jen výrazy naprostého opovržení a nenávislného odsouzení. Marným byl již v šedesátých letech podniknutý vážný pokus pražského universitního profesora Jana Ignáce Hanuše o rehabilitaci nenáviděného paliče české literatury, který se snažil úsilí Koniášovo vyložit a pochopit . . . V duších českých lidí přijímán byl známý Havlíčkův epigram v neztencené obsahové náplni a se vši svou krutou účinností. Slova britkého odsouzení,

českých knížek hubitelé liti
plesnivina, moli, Jezoviti,

psaná kdysi v plném přesvědčení, že Koniáš skutečně nekriticky a nenávislně spálil šedesát tisíc knih staré české slovesnosti, brána byla doslovně dosud z důvodů vlasteneckých a plnila rozhořčením i básníky takového významu, jakými byli Jaroslav Vrchlický a Svatoopluk Čech. A právě velký význam těchto mistrů slova burcoval i v současné katolické společnosti cíle duchy k nové práci o revisi celé té ožehavé otázky, která natropila u nás tolik zla a byla příčinou tolikerého nedorozumění.

Nebylo ani jinak možno, než že se do řady obhájců Koniášových postavil i mladý klerik Podlaha. Horlivý pomocník Vlčkův v „Osvětě“ byl lépe, než kdo jiný, informován o současné tvorbě básnické i o motivech, jež časem svedly spisovatelská pera k napsání významných projevů veršem. Podlaha byl v prvním ročníku bohosloví, když Jaroslav Vrchlický vydal svou proslavenou sbírku „Epické básně“ po druhé, v nové úpravě, která rozmnožila její obsah o čtyři nové skladby

(Praha 1885). Mezi nimi byla i báseň *Jiří Melantrich*, napsaná někdy v roce 1883. Byla to básnická apotheosa prvního výtisku české Bible, vycházejícího z dílny Melantrichovy. Knižtiskař prohlíží foliový svazek s nevýslovnou láskou.

Oko mistra spěšně prochází
stránky knihy, sličné obrazy,
těká po písmen těch černé směsí,
prohlíží spon zlato, rýhy desk,
ňadra dmou se, oko září plesy,
hle, teď splněn tajný jeho stesk,
teď se setkal s duše svojí přáním,
které léta žitím spělo za ním:
Bible svatá, zdroj nezměrných těch,
jeho nyní vytištěna péčí
mluví k němu drahou otců řečí;
z moře toho čerpat může Čech
sílu svou a nové nadšení
v práci, strádání i zkoušení.

Melantrich dojatě vzpomíná, kolikrát nad Bibli snívali v strastiplných dumách nejlepší synové českého národa, a v jeho fantasii odehrává se živě celá vzrušená minulost českého lidu, ale oživuje i celá tragická současnost... Vidí jak dragouni a kněží hledají knihy, trhají je a házejí do plamenů...

A hle, nyní závrat jeho jímá!
vidí, kterak Bibli jeho chytá,
jak ji v plamen hází *Jezovita*,
a jak všechno, co v té knize dřímá,
lidu nešťastného věčný stesk,
naděj, víra, nadšenosti blesk,
sláva, již se druhdy velký skvěl,
rázem rozpadá se na popel...

Melantrichovi se zdá, že výsměšný hlas mu slibuje zničení všech knih, vyšlých z jeho impresse, i vzmuží se posléze, aby proti výtvaru svého snění vykřikl naději, že jen knihou bude jeho národ probuzen,

knihou vstane staletého ze sna
knihou zas mu vzplane jeho vesna,
knihou žil a zase bude žít!

Z veršů Vrchlického mluví hluboký žal nad ztrátou tolikerých plodů literární tvorby, ale jeho výtky obracejí se neurčitě proti hromadnému pojmu „Jezovity“, nikoliv proti určité osobnosti Koniášově. Zato *Svatopluk Čech* ve své epické básni *Sen Koniášův*, napsané

v roce 1885, adresuje své opovržení přímo nenáviděné osobě. Pod-
laha četl tuto výmluvnou epickou skladbu v osmém ročníku revue
„Ruch“ (Praha 1886) a o málo později v novém otisku ve sbírce
„Nové písně“ (1888). Našel v ní skoro vše, co se kdy Koniášovi zlého
vytýkalo, i to, co už bylo vědeckou kritikou vyvráceno nebo sesla-
beno. V Čechově básni vetchý, staričkový Koniáš vrací se vesele v ře-
holní dům se vzácnou kořistí.

On v dědinách i samotách
den celý pilně bádá
a vedrem, chůzí klopotnou
pro spásu duší strádal,
lest mařil tajných kacířů
i jejich lámal vzdory
a v nejtajnější úkryty
své nořil bystré zory,
by dnešním plenem dovršil
svůj velký úkol svatý:
knih bludných, ohněm zničených,
to tisíc šedesátý.

Koniáš klade na stůl kořist zvláště významnou, knihy Komenského,
Blahoslavovy, Kralickou bibli, i vidí v duchu hořící horu knih a
v plamenech visícího Husa, jehož duchovní setbu teprve on takto
dokonale dožhává. Avšak usnuvší stařec má hned na to děsné vidění:

Knih šedesáte tisíců
zřel opět horou čniti,
než uprostřed nich na kůlu
sám sebe viděl pániti.
Ta spousta knih, jež proměnil
kdys v popel, hady škvárů,
teď v pomstu strašnou plápolá
kol něho v novém žáru,
z ní hadů rudých na tisíc
šj hroznou k němu týčt,
jej mučí sterým uštknutím
a v tanci divém syčt . . .

Vše hoří, i vazby knih a kovové spony, ale vše trvá bez úhony
a bez zničení. Také Koniáš zůstává však uprostřed plamenů zcela
neporušen v mukách věčně žhavého ohně a když se ptá nebes, jak
dlouho bude snášeti toto pekelné trápení, zazní shůry mocný hlas:
„Trp dále, Koniáši, tvá duše viny ohromné trest spravedlivý snášet.“

Ty knihy, kteréš upálil,
dál budou trvat celé,

až dávno v hrobě zapadne
tvé tělo do popele,
až „Postilu“ tvou, „Citharu“
již dávno plíseň schvátí,
ty knihy budou v úkrytech
dál věrná srdce hřátí . . .

Co zlatých semen v knihách těch,
co zrněk myšlenkových,
až každé zplodí zlatý klas,
v něm deset zrněk nových,
až z nové setby sklídí se
pak žatva desaterá,
z těch šedesáti tisíců
zas náhrada knih sterá
a s ducha bleskem krásy zár
po vlastech zaplá všude:
pak teprv, kate myšlenek,
tvé trýzní konec bude!

Tyto dva projevy předních básníků stačí jistě k seznání nálady, která zachvacovala naše lidi v osmdesátých letech minulého věku. Což divu, že se ozvaly i hlasy, odporující tomuto retorickému přehánění a snažící se střízlivou mluvou fakt uvést žaloby na pravou míru. Byl to brněnský bohoslovec ze čtvrtého ročníku, *Sebastián Páral*, nynější farář v Pozořicích, který v podrobné stati poukázal již koncem roku 1885 na neudržitelnost výtek Koniášovi a zejména silná místa v básni Čechové nazval „bájením“.¹ Uživ přístupné mu literatury načrtl historicky ověřený portrét Koniášův a shrnul své vývody v nebojácná slova: „Nerozpakujeme se *tohoto* Koniáše, nikoliv však, jak nám ho někteří nespravedliví a nekritičtí, jeden ode druhého opisující literární historikové líčí a nabízejí, přijati za reprezentanta katolicismu a jesuitismu jeho doby.“

Sebastián Páral v práci této nevytrval. Jen o málo později přednášel v pražském semináři v „Růži Sužilové“ na jaře 1886 o Antonínu Koniášovi i bohoslovec *Antonín Podlaha*, který badání o českých otázkách jezuitských zůstal již věren. Touto apologetickou přednáškou zahájil celý dlouhý řetěz literárně historických prací o českých jezuitech a speciálně o Koniášovi, jimiž se v naší vědecké literatuře stal známým a všeobecně ceněným znalcem. Mluvití o Podlahovi jako o literárním historiku je totéž jako vyličiti jej *rehabilitátorem* starého katolického vlastence z doby baroka jesuity Antonína Koniáše.

Příště dále.

¹ *Sebastián Páral*, *Abraham Skultetus a Antonín Koniáš*. Dva obrazy z naší minulosti. Museum bohoslovců 20, 1885 až 1886, 14 nn.

QUI LAETIFICAT IUVENTUTEM MEAM.

Potůček čistý, břeh mu zkvétá
a modrá se a zelená —
tak plynula má mladá léta
sty snů a vidin vroubena.

Proud jejich — průhledný až na dno —
šel přes kamení omšelé,
šel přes všednosti — ó tak snadno —
a bublal, šeptal vesele.

Vždyť zřel, jak květy blankytové
se v jeho vlncích zrcadlí,
a zase rozvíjeji nové,
když staré zašly, opadly.

Tvé, Bože, slunce lásky věčné
v mé dětství teple zářilo
a snů ty řady nekonečné
mi kouznilo a dařilo —

Přelétly roky, dlouhé roky
jak meteor kdes v étheru,
už k moři plynou moje toky,
můj den se chýlí k večeru.

Už nad propasti Věčna stojí
má duše v hrůzy zákmitu,
však s sebou nese mladost svoji
jak hlemýžď svoji ulitu.

To proto jen, že stále hebce
mě dech Tvůj libá na tváře . . .
A za to dík Ti, ret můj šepce
u stupňů Tvého oltáře.

Dík sterý za to, že má vesna —
mé duše jaro nezvadlo,
že květných vidin očka plesná
ve vln mých hledí zrcadlo,

že krása k srdci hovoří mi
i vichřicí i ve vánku

i mračny bleskem rozžatými
i rojem zlatých červánků

i démantovým zimy třpytem
i pestrou září jarních niv,
skřivánčí písni pod blankytem,
motýla křídlem — jako dřív;

že stále snadno — jako dřívě —
můj proud jde všední přes skalí;
mé nitro, světa málo chtivé,
že žádná závist nekali;

když — bezbranného v žití boji —
mě raní zášť a sobectví,
že okamžik tu ránu zhojí,
jak hojíval ji za dětství;

že znovu vždy mé srdce vznáté
vstříc každému zas udeří
a — oklamáno tisíckráté —
že znovu vždy přec uvěří. —

—

FRANTIŠEK KAŠPAR:
SENOSEČ.

Vůně se vznáší nad skosenou travou,
jak nad skonalým tělem živý duch.
Spočívám vonnou prací unavený,
již se mi sblížil kraj jak rodný kruh.

Krotký, tak dlouho zůstával mi cizí,
nacházím teprv pracuje v něm chut:
v kraj nadbytek jsem přelil svého ohně
a jeho mírností jsem proniknut.

Teď chápu život každého v něm keře,
a krajina je mi jak drahá líc
dědečka, v níž zná vnouče každou vrásku,
již pohladí jej rádo libajíc.

JAN KARNÍK:
VAVŘÍNKŮV JOSEF.

Náš panič měl proto pana Řehoře rád, a jak se začalo mluvit o povstání, pořád byl jen u něho.

Od Řehoře uslyšel panič, že už se tvoří tajná vláda polská. Resident domakal se kdesi i novin, které ta vláda pod rukou vydávala. A tu náš panič nic jinak, on že taky půjde na vojnu. Svěřil se s úmyslem svým tajně našemu proboštovi, a ten mu hned schválil, to že je úmysl bohumilý. Byli tam všichni kněží vůkolečně velící vlastenci a pro osvobození Polsky horovali i pracovali dle možnosti. Zatím bylo slyšet, kterak ve Varšavě nastrojeny atentáty na ruské hodnostáře, a že ti mladoši, kteří se toho odvážili, všichni se houpali na provaze.

Ten čas už z naší okolice mnoho mladého lidu houfovalo se v lesích a přebíhali v noci přes hranice. Slyšel jsem, že na deset tisíc se jich dobrovolně přihlásilo na vojnu, jenom že měli vesměs špatné zbraně a málo cviku.

Panič večer co večer chodil za mnou do komůrky a tu hovořil vždycky jen o povstalcích, jak jich přibývá a kdo ze sousedstva je už ve vojanském kabátě. Panič byl jako žhavý, proto jsem se pranic nepodivil když jedenkrát z něho vyhrklo, on že taky půjde mezi insur-genty. A hned na mne: Kochany Jusek, choť ty ze mnó do legionu. Mně dvakrát říkat nemusil, krev jsem měl nepokojnou a paniče tuze rád. Arci jsem mu zprvu domlouval, aby si to rozmyslil, na voj-ně že se střílí na ostro, jakpak kdyby — nedej Bože — v bitvě padl, kdo by potom hospodařil v Ostrově? Ale hoch o ničem ani slyšet — tolik mu do statku co krávé do kompasu, tak mne odbyl, teď prý se jedná jen o vlast a o slávu. A tak jsem slíbil, že s nim půjdu, kdež-pak bych byl mohl pustit hocha samotného!

Od té doby páčila paniče půda pod nohama, ale bál se pantáty. Jemnostpán Baldašynski byl hlava tvrdá. Ač dobrý Polák, tomu povstání nepřál. Říkal, že je škoda krve, která se proleje, když Poláci nemají ani festuňku ani munice. A po porážce katané jenom pouta přitáhnou. Proto se panič před rodiči o našem záměru nezmiňoval. Zato s panem Gřegufem všecko tajně domluvili a resident sám sehnal na cestu koně, mundúr i pentze.

Nikdy nezapomenu na ten den, nežli jsme uprchli. Panič poslední hodiny, co trávil doma, ustavičně jen s matkou se obíral, a naše jemnostpaní snad tušila, co má hoch v úmyslu. Jistě jí při tom srdce pukalo, ale je to Polka šlechtná a takové nikdy nebrání synům, chtějí-li do boje za očižnu. To jí arcí nenařadilo, že pan Staš má už všecko na dnešní noc připraveno.

Odpoledne ještě jsme cosi hledali mezi harampáťm v komoře, a tu najednou panič se smíchem na mně volá: Popatř, Jusek! Otočím

se a vidím, jak pan Staš drží papírového panáka a ten, jak panič za šňůrku potahuje, rozhazuje nohama i rukama. Povídá mi, to že bývala jeho nejmilejší hračka, když byl malíčkový, a tak se při tom blaženě usmíval. Inu, děcko, děcko byl ještě tenkrát náš zlatý pan Stanislav.

A přišel poslední večer. Jako jindy po denní práci shromáždili jsme se všichni v hrubém čeledníku, čeládka i páni residenti, a milostpani před obrazem Čenstochovské Matky Boží předříkávala litanie loreťanské. Také panič byl přítomen a když jemnostpani se modlila „Pod tvou ochranu se utíkáme“, dobře jsem si všiml, jak paničovi hrkly slzy do očí. Potom se všichni rozešli, celý náš folwark ztichl, páni i chlopi usnali. Tichoučko jsme vyváděli koně, tichoučko pan Greguř za námi vrata zavíral. Psi žalostně zakňučeli. Po dědině vedli jsme koně u huby, potom jsme nasedli a jako vitr letěli. Se slunce východem stáli jsme nad Krakovem a tam v jednom folwarku nechali koně odpočinout. Panič mne vzal sebou do města a vzhůru na Wawel. Tam je královský zámek a v něm kostel překrásný s třemi věžemi. V tom kostele v boční lodi je na oltáři Pán Kristus na kříži, který před mnoha sty lety promluvil k mladé polské královně, když se tam modlila. Před tím oltářem jsme s paničem dlouho klečeli a oba Boha prosili za šťastné navrácení. Tak slyším, jak pan Staš s rukama sepjatýma vzdychal „Jezu miloserdny!“

Potom jsme překročili hranice a brzo našli povstalecké houfy. Ale hned od počátku zle jsme zkoušeli. Ruské hlídky nás honili a švalvi jako zvěř z lesa do lesa, z houště do houště, až jsme se konečně dostali na Sandoměřsku k spořádanému vojsku polskému pod Langiewiće.

Tu se Josef na chvíli zamlčel a rozhlédl po besednicích. Poslouchali ani nedutajíce. Měli všichni srdce téměř zaječi a maloměstské oči viděly ve Vavřínkovi velikého hrdinu. Jejich upřímný obdiv rostl, když Josef v tichu letního večera dále vypravoval:

„Dlouho jsme na vojně nebyli. V první větší srážce s Rusy byl můj panič střelen zrovna nad srdce. Omdleného vzal jsem na ramena a utíkal s ním k obvazišti. Kulky jako vosy kolem uší bzučely a jedna uvízla mi v lýtku. Jako by mne pod koleno holi praštil, svalil jsem se i s paničem, ale hned jsem se vzpamatoval, ovázal ránu a dál se vlekl s úmyslem, kdybych měl lézt po čtyřech, že musím paniče dopravit až tam, kde možno se nadíti pomoci. Konečně jsme chudáčka naložili na vůz a druhý den polomrtvého dopravili do špitálu. Hoch tam přišel k sobě a já už se těšil, že snad přece okřeje. Ale panič asi na sobě cítil, že je zle. Smutně se díval před sebe a když šeptem promluvil, jenom na domov a na rodiče vzpomínal. A potom mne uchopil za ruku, jako žhavé železko páčila ta jeho drahá ručička, a povídá, kdyby zemřel, abych se vrátil do Ostrova k jeho mamušce, ta že mi všechno vynahradí, co jsem pro něho udělal. Zlatý hoch, věděl dobře, že bych poslední kapky vlastní krve nelitoval, kdybych ho mohl uzdravit.“

Toho dne večer bylo ve špitálu náramně veselo. Doktoři i oficíři hodovali, protože polské vojsko o kus Moskaly zahnal. A tak zatím co dole popíjeli a zpívali, mému paničovi se přitížilo. Zbledl nejednou v obličej jako bílý šátek, oči se mu kalily, a při tom úzkostlivě kolem se rozhlížel, jako by někoho hledal a čekal. To mu jistě bylo smutno po mamuši. Ulekl jsem se hrozně a skokem letěl pro doktora. Když jsem ho přivedl nahoru, náš panič už byl natažený jako struna. Smrt s ním těžkou práci neměla. Ta jeho krásná hlava byla jako z mramoru a mně hned napadlo, že je to učiněná podoba jednoho anděla, co stojí u nás v kostelíku nad oltářem.

Byla to smutná cesta zpět do Šlacheckého Ostrova. Pán se na týden zavřel do svého pokoje a živé duše k sobě nepustil. Paní celé dny klečela před Pannou Marií Čenstochovskou, a když se vyvzlykala, znova a znova žádala, abych vypravoval o Stašovi. Jedinou útěchou jí bylo, jak mi nejednou říkala, že panič odpočívá v polské zemi a ne až někde na Sibíři. Při tom si slíbila, až se bouře utíší, že mrtvolu synovu převezme na domácí svaté pole. Pojedeme tam spolu.

Po smrti paničově nic mne jaksi v Polsku netěšilo, třeba že všichni z panstva Baldašynských mne mají rádi. Ustavičně mne to táhlo na naše strany, a tak mne jemnostpaní pustila na skok k nám, ale musil jsem jí svatě slíbit, že se po několika nedělích navrátím, už proto, abych jí pomohl vyhledatí hrob paničův." —

Několik týdnů uběhlo a Josef zmizel zase do světa. Vracel se potom už každoročně domů na týden, na dva, pobesedoval, navštívil hrob Marjánčin i rodičův, ale vždy zase spěchal do Polska. Držel ho tam už také paničův hrob, který Josef denně květy zdobil a ošetřoval, když se konečně podařilo mrtvolu mladičkého hrdiny dopravit ke kostem pradědů. Také tentokrátě vrátil se jen na čas a s pevným úmyslem, že za nějaký den opět potáhne přes Krakov a Bochniu do Šlacheckého Ostrova, který pomalu stával se jeho pravým domovem.

Ale na Polsko dnes věru nemyslí, když se uložil pod vonnou klenbu lipových ratolestí. Veliká starost svírala Josefovo světa zkušené srdce. Když se před deseti lety ponejprv domů navrátil, byl otec ještě živ, zemřel však brzy po jeho odchodu. Tenkrátě strýc psal Josefovi do Polska, aby přijel udělat pořádek v dědictví. Otec poručil dům i s hospodářstvím a něco penězi stejným dílem synu Josefovi a dceři Anežce, o deset let Josefa mladší. Josef se doma jen otočil. Když uslyšel, že o sestru uchází se kožešnický tovaryš Ludvík Vodrážka a že Anežka je mu upřímně nakloněna, nabídl mladému kožešníkovi, aby se na osiřelé řemeslo přiznal. Mohou s Anežkou hospodařit i na jeho polovičce, a to za peníz, který všichni souseďe prohlásili „za pakatel“ a Josefa za blázinka. Josef sestře přál, jemu v Polsku dobře se vedlo, a jak ho doma posuzovali, to ho mrzet nemusilo.

Vodrážka s počátku hospodařil dobře a držel se řemesla. Chyba nastala od té doby, kdy místo shnilých dřevěných staveb nové chlěvy

zděné. Horlivé zedníkům zavdáváje, aby se činili, sám naučil se pít, a už té neřesti nenechal. Citlivá Anežka těžko nesla mužovo opilství a úpadek řemesla. Dřela se do úpadu, aby nahradila, co muž rozházi, chřadla a přede dvěma roky zemřela. Tři sirotky, dva hochy a roční děvčátko tu zanechala.

Švagra Ludvíka po smrti manželčině čert teprve jak náleží si osedlal. Dnes má svůj podíl na domě úplně zadlužený a Josef, kdyby chtěl, může ho vyhnat z chalupy. Svým ušetřeným penízem snadno by zadluženou část otcovské usedlosti získal pro sebe. Tolik rozumu švagrovi ještě zbylo, aby chápal, že je u Josefa na milost a nemilost. Proto se také trochu krotí, aspoň po ten čas, co je Josef doma.

„Což pak by bylo o lumpa,“ rozvažuje Josef, nemoha usnouti, „toho až kežel sebere, ale ty děti chudinky!“ A co tak pohlíží větve na měsíček v úplňku, jenom děti tanou mu na mysli. Celé dny se od něho nehnu, na pole s ním vycházejí, hoši modré s nebe by mu snesli, a malá Anežka co chvíle sedí mu na klíně. A je to celá nebožka sestra. Takové vlásky, světlé jako len a kudrnaté jako ovečka také ona mívala, když se batolila v kuchyni kolem maminky. Josefovo nitro zalila horká vlna nevyhaslé lásky k oběma zemřelým, matce i sestře, a tento vřelý, na dně srdce utajený cit rozléval se i na děti po nebožce, svěšené nyní pijanovi. Co z nich bude, až odejde? A co se stavením, kde se narodil, co s polnostmi, které s otcem obdělávali?

Každého večera od toho dne, kdy se navrátil z Polska, tyto myšlenky nedají Josefovi dlouho usnouti. Vidí a cítí, že by pro děti bylo nejlépe, kdyby zůstal doma a něčeho se zde uchytil. Rozumí všelichemus a živobyti by snadno uhájil. Ani řemeslo nezapomněl. Švagr se ho bojí, snad by ze strachu dělal trochu dobrotu, a děti by v strýci měly zástitu a vychovatele. Vtom však, jak lipa opojně zavoněla, zjevil se Josefovi celý Ostrov Šlachecký. A na kraji osady v lipách utonulé bělají se zdi folwarku Baldašynských . . . Není-liž to jeho pravý domov? Jak je mu tam blaze při denní práci, o kterou se dělí s residenty, dohlížeje na polní práci, pomáhaje ve včelíně i na sadě, vládne téměř neomezeně v konírně, všude rád viděn pro dobrou povahu a zručnou pravici. Jak by mohl opustiti svou pěknou, útulnou světnici, kde v zimních nepohodách veliká cihlová kamna vydechují teplo jako kovářská výheň, a kde každý kus nábytku připomíná drahého paniče, který tu tichou jízbu kdysi tak vesele oživoval! A což teprve paničův hrob, kde Josef za tichého stmívání, zatoune ve vzpomínkách, cítívá blízkost čisté duše páně Stanislavovy! To všecko měl by opustiti? Neměl by vrátiti se k dobré, staré jemnostpani, která v něm vždycky ctíla ochránce svého nezapomenutelného synáčka a důvěřovala mu více než komukoli jinému z dvorské čeledi! A tu se mu zas v rozbolněném nitru ozval žalostný pláč, kterým všechny tři děti se roznařikaly, když se včera zminil, že už brzy musí do světa.

Ponocný dole v ulici houkal už dvanáctou, když Josef, oka dosud

nezamhouřiv, uslyšel mručivé blábolení a šoulavé kroky, blízcí se ke vrátkům. Poznal švagrův hlas. A už také cosi jako žok buchlo na prkna. To Vodrážka celou váhou těla padl na dvéře, chtěje odmýkati. Potom chvíli bylo slyšet jenom supění těžkého dechu a šmátrání klíče kolem zámku, jehož otvor opilci vytrvale unikal. Konečně přece klíč vklouzl a zámek zaskřípal. Dvéře se otevřely. V měsíčním světle spatřil Josef švagrovi sehnutou postavu kymácti se před vchodem. Vodrážka bručel jako medvěd, chytaje se veřejí, kdykoli nohy pod ním povážlivě zakolísaly. Konečně přece, sebrav všechny síly k udržení rovnováhy, s laskavou sebevýzvou: tak lez, prase — vkročil vítězně do dvora.

Krátce nato ozval se dětský nářek ze světnice. Hbitě byl Josef pod lipou a skočil k oknu, aby viděl, co se děje ve stavení. Oba hoši rozděšení stáli v košíkách u postele, ze které je táta nešetrou rukou vytáhl. Za hochy, celá se chvějíc a v žalostném pláči, krčila se malá Anežka. Vodrážka stál před dětmi jako kaprál a řval jak na hluché. Hoši potom cosi zajíkávě odřikávali. Po chvíli Josef pochopil, že to starostlivý otec vyslýchá, co se hoši učili ve škole. Záhy však zkoušející ztrácel trpělivost a chytil školáčky jednoho po druhém za uši. Všichni tři se rozplakali jako by je bral na nože. To už strýc se nezdržel a rychlými kroky vstoupil do světnice. A hned na švagra, co blázní a proč děti vyrušuje ze spánku.

„No viš, Jobku,“ škytaje a se směšným sebevědomím prohlašoval Vodrážka, „tady já su pán! Děti sou mý, to já přece můžu, dyš mně napadne, zeptat se, jak se vyznají v ajnmoľajnci!“

„Visitací nech panu děkanovi, teď není na to čas. Děti, jděte ležet — a ty taky vlez do pelecha.“

„Bodejť, ty mně budeš poroučet,“ uraženě ze sebe soukal Vodrážka, „ty jeden vandrovče kulhavej —“

Plesk, plesk, Josefova pravice dvakrát mihla se šerem a už postrkoval Vavřínek malomocně vzpirajcího se švagra ven ze světnice. Než se Vodrážka vzpamatoval, zapadly za ním dvéře a sám ocitl se v tmavé komoře. Josef otočil klíčem, uchlácholil děti a potom se vrátil na své lože ve stromě.

Přemohla ho bezměrná lítost nad ubohými písklady. Kdo pak je obrání proti vlastnímu tátovi, až on, strýc, odejde tam, kde jemu se dobře daří, kde jeho život plyne bez starosti a bez trampot. Sousedě? Ti si nebudou pálit prsty pro bezbranné ubožáčky, zvláště když všichni se bojí zlé huby Vodrážkovy. Když se napije, vynadá každému, kdo mu vkročí do cesty a vytroubí do celého světa, co ví o kom nejhoršího. A příbuzní? Ti mají sami dost svých starostí a všichni opilému říčákovi rádi uhnou z cesty. Tak, tak, sám půjdu do Polska, kde je mně tak dobře, jako za živa v nebi — a ty děti zde nechám tomu lumpovi na otloukání . . . To byla poslední výčitka, se kterou Josef konečně usínal. Spal, jako když ho do vody hodí.

Slunko už stálo nad Michovy lesem, když Vavřínek promnul si oči a pátravě pohlížel dolů na dvůr, kde cosi šustlo zrovna pod

lipou. Ale hned taky vyskočil, jako šidlem bodnutý, a jedna, dvě, se své výšiny slézal po žebříku. Až se mu ruce rozklepaly nad tím, co viděl pod sebou.

Po žebříku, od příčle ke příčli opatrně postupujíc a ručkama statečně se zachycujíc, šplhala tříletá Anežka vzhůru za strýcem. Už byla dobře na dva sáhy od země, když ji Josef dostihl. Obratně dítě uchopil a ono drobnýma ručkama pevně ho objalo. Jak se k němu teple přitulilo, Josef cítil tepot malého srdíčka. A už mu štkavý hlásek šeptá do ucha: „Byte tady, nechote plyč . . ., nechote plyč, vy sete hodnej . . . tatínet nás bude zas bit . . .“

Tentokrát se v Ostrově Šlachetském Vavřinkova Josefa nedočkali. Toulavé boty zahodil. A dobře udělal. Když se Vodrážka upil, s dětmi a pro děti hospodařil. Na sousedovu Marjánku snad zapomněl, aspoň nikdo od něho slova o ni neuslyšel — ale na polskou vojnu a pana Stanislava vzpomínal až do smrti.

FRANTIŠEK HANZELKA:
V JEJÍ SVĚTNIČCE.

Vstupuji tíše a nesměle,
jak do zahrady lilii bílých,
které andělé
světíli Božími hlasy.
Panensky voní dozrálé klasy,
kloníce v pokoře ohebná těla
před Tajemstvím Krávy.

Vychází vstříc mi rozechvělá.
Království její umírá touhou
vítězných dynastií.
A za tu chvíli dlouhou,
v níž bijí
v její rozpálené retě

předtuchy slavného příchodu,
naděje posvátných nocí,
slastných oddání píseň,
krvavá záře těhotného Východu
k jednomu oknu sklacuje tiseň
a zůstává bez pomoci
v třpytivé záři vzcházejícího slunce
záračný obraz stmelžený lety,
panenským životem vytoužený,
bolestí a smutkem odkojený,
žádaný s touhou prorockou a silou
každíčkou žilou —
tajemství krásy a života.

NÁBOŽENSKÝ A MRAVNÍ PROBLÉM V NOVĚJŠÍ FRANCOUZSKÉ BELETRII

Děj románu se odehrává v kočincinském městě Saigone, kam Francie vyplivuje tolik vyvrhelů, že v této stoce mravní prohnilosti je ctnost a poctivost jen výjimkou. Tito vyvrheli se nazývají civilisovanými a chlubí se, že jsou bez náboženských předsudků a mravnosti, že jsou vyznavači pravého náboženství smyslu, jehož zásadou jest, za minimum námahy maximum požitků. Pro ně neexistuje láska, nýbrž jen říje, třebaš i sodomská, náboženství jest jim pověrou, láska k vlasti zastaralým předsudkem, manželská věrnost směšností, poctivost hloupostí; vše to jest jen pro zaostalé barbary.

Typy těchto civilisovaných jsou zhýralý lékař Mévil, perversní inženýr Torral, úplatný advokát Arriette se svou záletnou ženou, mravními výstřednostmi zblblý žurnalista Rochet a lehkomyšlný námořní důstojník Fierce. Nemají před lidmi žádného ostychu, poněvadž se považují za vyšší, pokročilejší bytosti než jiní. Vidí pokrok civilisace a jedinou možnost dojít štěstí na zemi v tom, že činí, co komu libo, že nemají zřetel na nikoho a na nic, že nedbají zhoubných předsudků, pokřtých jménem dobra a zla. Opíjejí se alkoholem i étherem, opíem i hašísem, hřeší s ženami svobodnými i vdanými, bílými i barevnými. Za noční potulky přijdou náhodou ke katedrále. „Dům t. zv. Boha?“ — zvolá vztekle inženýr Torral a mrští po ní zdechlou kočkou, odchází spokojeně. A ostatní jej následují, zatím co katedrála klidně, pohrdavě tyčí své chmurné věže k nebesům.

Nejvíce „barbarských předsudků“ zůstalo zakořeněno ve Fiercovi, jehož celé jméno znělo Jakub de Civadière hr. de Fierce a jenž byl posledním svého rodu. Pro jeho korektnost ve službě si jej oblíbil starý, ideální admirál vévoda d'Orvilliers a učinil jej svým pobočníkem. Admirál pozval k hostině na loď Bayard přední osoby saigonské. Byla mezi nimi i Sélysetta, dcera jeho přítele plukovníka Sylvy, jenž zemřel v Africe smrtí hrdinskou. Ovdovělá jeho manželka oslepla a proto se přestěhovala s dcerou do Saigonu, kde byl její poručík guvernérem. Fierce seznámí se při hostině se Sélysettou, dívkou krásného zevnějšku a živé, milé povahy, jež na něj učiní hluboký dojem. Hovoří spolu o všem možném. Sélysetta se nenuceně přiznává, že nečte filosofů a chodí ke zpovědi. Fierce se diví:

„Stačí vám katechismus?“

„Stačí mně úplně.“

„Jste velmi nábožná?“

„Ne příliš. Nejsem stále v kostele, ale jsem dobrá katolička a plním svědomité náboženské povinnosti.“

A ve své naivnosti pokračuje:

„Vy jste jistě nábožný jako všichni námořníci. Ostatně jen velký

ARCHA

MĚSÍČNÍK PRO LITERATURU,
UMĚNÍ, KULTURU A ŽIVOT

ROČNÍK XIII.

OBSAH 6 ČÍSLA

Jan Karník: Romance o duši Jakuba Jana Ryby.

František Střížovský: Dráty.

Antonín Hrzůza: Píseň touhy.

Jaroslav Dyjský: Stará chalupa.

Em. Masák: Šimon Stylita.

Jaromír Olivetský: Poutníková zastávka.

František Kašpar: Lípy.

Josef Hanák: Náboženský a mravní problém v novější francouzské beletrii.

Anna Achmatova, přel. Otto F. Babler: Píseň.

Lad. Zamykal: Studentský deník Františka Skalíka.

Alois St. Novák: Roma — Amor.

OKNA:

Římská kapitola.

K šedesátým narozeninám J. F. Hrušky.

Liš bábka-filosofo kritikovi.

Vliv skladeb svatého Tomáše Akvinského na staročeskou poezii.

Z nové krásné literatury.

Z nové poučné literatury.

Pro lidové knihovny.

Poznámky a zprávy.

REDAKTOR EM. MASÁK

VYDÁVÁ DRUŽINA LITERÁRNÍ A UMĚLECKÁ V OLOMOUCI

ARCHA VYCHÁZÍ MĚSÍČNĚ.

REDAKCE.

Rukopisy a redakční výtisky buďtež zaslány na adresu

EMANUEL MASÁK,

katecheta a redaktor „Archy“ Brno-Židenice.

Ne přijaté rukopisy se vracejí, byly-li přiloženy známky.

Redakční uzávěrka čísla jest 5. každého měsíce.

ADMINISTRACE A EXPEDICE

„ARCHY“ JE V OLOMOUCI, WILSONOVO NÁMĚSTÍ ČÍS. 16.

PŘEDPLÁCÍ SE (I S PŘÍLOHOU)

ročně 43 Kč, půlročně 21.50 Kč, čtvrtročně 11 Kč. Jednotlivá čísla za 4.50 Kč.

ZA VYDÁNÍ ODPOVÍDÁ LADISLAV ZAMYKAL.

Nové publikace

(došlé redakci do 20. června 1925)

Z nakladatelství Československé akciové tiskárny v Praze: „Raná setba“, sešit 2. a 3. Dokončeny „Vzpomínky Frant. Pravdy“ a začínají povídky o zvířatech „Němá tvář“ od Jar. Průchy. — Měsíčník „Šťastná rodina“ ve svém III. ročníku za redakce spisovatelů A. Czecha-Czechenberze a V. Kašpara vyrůstá v opravdu pěkný, bohatě i po stránce ilustrační vypravený rodinný list. Mimo jiné otiakuje román Ant. Theina „Benedicta“, články dra Miklíka, dra Ant. Markusa o rodinné kronice a věnuje náležitou pozornost také literatuře a umění. Roční předplatné jest 18 Kč.

Z nakladatelství družstva čs. legionářů „Čin“ v Praze. Joseph Sheridan Le Fanu, „V temném zrcadle“. Přeložil Frant. Bommer. Stran 439 za 42 Kč. — Vsevolov Ivanov, „Modravé ptáčky“. Přeložil dr. Vinc. Charvát. Stran 327 za 31.50 Kč. — Emil Vachek, „Pán světa“. Stran 341 za 36 Kč. — Francis Carco, „Parta“ Přeložil Jindřich Hořejší. Stran 181 za 21 Kč. — Leo Perutz, „Mistr posledního soudu“. Přeložila Olga Laurinová. Stran 183 za 18 Kč.

Z nakladatelství A. Krále v Praze-Smíchově: Fr. Herman, „Trny v srdcích“. Stran 172 za 7.

Z nakladatelství Lad. Kuncíře v Praze: Louis Bertrand, „Krev mučedníků“. Přeložil Fr. Odvalil. Stran 267.

Z nakladatelství A. Neuberta v Praze: Jos. D. Konrád, „Albatros“. Druhé vydání. Stran 368 za 20 Kč. — Charles Foley, „Dvě ženy“, Přeložil Jan Saitc. Stran 200 za 11 Kč. — Václav Rezníček, „Naše zlatá matička“. Díl VIII: Krinolína, Stran 256 za 16 Kč. — Karel Kálal, „Nevěsta z Tater“. Čtvrté vydání. Stran 102 za 6 Kč.

Z nakladatelství J. Svátka v Praze: Arkadij Averčenko, „Tučet nožů do zad revoluce“. Přeložil Vinc. Červinka. Stran 80 za 6.50 Kč. — Prof. Jar. Zdeněk, „Přehled dějin českého národa od dávných dob až po naše časy“. Stran 134 za 8 Kc. — „Český Lid“, č. 8. Přináší mimo jiné článek Jarmily Skřivánkové-Šimerkové o V. D. Lamblovi, sběrateli lidového podání československého a jihoslovenského, a pojednání Č. Zibrta o směšné zpěvohtě J. N. Štěpánka „Honza Kolohnát v Přeloučí“ z r. 1806.

Z nakladatelství J. Šnajdra na Kladně: Vašek Fryček, „Mám rád“. Stran 104 za 24 Kč.

Z nakladatelství Boh. Špinky v Praze: Pavel Jestřabec, „Láska paní továrníkové“. Stran 184 za 7

OLOMOUC V ČERVNU 1925

JAN KARNIK:

ROMANCE O DUŠI JAKUBA JANA RYBY.

Jaroslavu Křičkovi.

Ryba z Rožmitálu, duše ubitá,
před nejvyšším Soudcem dnes se ocitá.
Dobrý musicus i školmistr byl dbalý —
panští bířici však jako zvěř ho štváli.
Když si žily protal rukou šílenou,
slavné Requiem mu nezpívali kněží,
hrany ani prepuls nezalkaly s věží,
tělo pohřbili v zem neposvěcenou.

A teď jeho duše pod břemenem vín
před trůnem se chvěje, s něhož Boží Syn
vyřkne ortel soudu, ortel nevývratný.
V úzkostech se svíjí Jakubův stín matný,
neboť věčných temnot kníže údělné
zhoucím chřtánem volá: Pro smrt v zoufalosti
moji drábi budou škvařiti tvé kosti,
už se otvírají brány pekelné!

Před stolicí soudnou přísné váhy viz,
kde se cení zlato, ničemný též kyz.
Hle, už rarach metá v misku, u níž dřepí,
vášní těžká pouta, marnivosti střepy,
miska ke dnu padá — běda Jakubu!
Druhá miska prázdná ve výši se třepe —
kde jsou skutky dobré, činy velkolepé,
jež by zažehnati mohly záhubu?

K váze, která zjeví, čím kdo kriv či práv,
v tmavé říze kráčí biskup Blahoslav.

Z jeho ruky druhdy první kniha vzkvetla,
v které mládež česká hudby zákon četla,
proto souzenému chce být přímluvcím.
Stejných snah spis Rybův klade v zásluh misku.
proti hříchů tíži ještě málo zisku —
už v té sázce bude satan rozhodcím !

Slyš, tu v bědné duše skormoucený ston,
jak když struny ladí — „A“ se ozval tón.
V paruce — hle — bílé, partitura v ruce,
k osudí se blíží a not svítek prudce
v lehkou misku klade Amadeův zjev.
Rarach vztekem v srsti drápem hřebelcuje,
neboť miska klesla a výš netancuje —
marně dýmal oheň novou pod pánev ?

V tom již Mozart s pultu zvedá taktovku,
před ním pozouny zříš, housle, křídlovku,
basa s tympany kdes vzadu za diškanty —
má tu maestro věru dobré muzikanty,
co kdy v Čechách hudlo, je tu v sboru vše.
Však už ke Kyrie duet ozývá se
a dál flétnou jásá, hromží v kontrabase
od Jakuba Ryby Pastorální mše.

Krásenky tu z kůrů českých městeček,
v polizonu kantor, trouse šňupeček,
s chasou učitelských v melodii vroucí
hudou věčnou slávu Lásce všemohoucí.
Záhy k nim se druží chorus Cherubů.
A pak vše, co hraje u betlemské stáje,
za dušičku prosí, která souzena je :
Věčné světlo, Pane, mistru Jakubu !

Před nebeským Soudcem mizí božství nach,
ditětem se znova vidí v jesličkách.
Sladká máti zase na klíně Ho chová,
hlavičku Mu hladí ruka Pěstounova,
pastýř k Němu přived drobné nezbedy.
Ó, ta dětská radost všecku slávu předčí,
pro niž Serafové kolem v hrůze klečí —
a tu radost slyší z české koledy !

Zato rarach mrzut k pecku klopýtá,
v muzice se trati cvakot kopyta.
Mistr tónů Ryba však se vzpřímil jaře,
vida milost zářit Spasiteli s tváře

pro dílo, jež květem jeho ducha je.
Čtyři soli právě Benedictus pějí . . .
Když pak zpěv i hudba zvučí nejskvěleji,
skladatele anděl vede do Ráje.

FRANTIŠEK STRÍŽOVSKÝ:

DRÁTY.

Před okny je vidím:
tenké dráty s černou izolací.
Nevinně se chvějí
v polehoučkém vánku.
A jde jimi síla
neviděná oku,
síla blesku, která duby drtí.
Jejich měděná nit
zdmi, jak uchem jehly, proniká,
v továrnách a dílnách
kola roztancuje,
miliony rukou
nutí v práce rej,
z jejichž plodů
živ jest člověk.

Fantastický strom
z centrálního rozrůstá se
v tenkých větvích.
Do daleka sahá,
do přibytků lidských,
do chrámů i barů.
Jeho pupeny tam
jako magnolie
bílě rozkvétají
mořem zářných květů
předpodivných tvarů,
bez vůně, však
tmu svým leskem plaší.

Předpodivný strom. —
Větve jeho vidím
před oknem.
Ptáci usedají na ně
netušíce,
smrt že probíhá jim
pod nožkami
oddělená tenkou izolací.

Blahodárný strom, —
jehož plody
tolik dobrodiní
světu skýtají
silou svou i světlem.

Přetajemný strom! —
Miliony očí má,
Argusových očí,
které osvěcují ctnost i hřích.
Kdysi budou vyprávěti
o svých zkušenostech
tam, kde sluncem bude Bůh,
hvězdami pak jeho Světí.
Uhasne tam elektrický květ,
ale rozhoří se skutek,
k němuž kdysi svítí.
Rozhoří se bíle,
měl-li v Bohu původ,
rozhoří se rudě,
kořenem-li jeho
bylo zatracení. —

ANTONÍN HRŮZA:
PÍSEŇ TOUHY.

Byl jasný a teplý letní večer. Zahrady na břehu moře dýchaly těžkou, mámivou vůní oliv a vlny pod skalnatým, ve slané lázni se koupajícím svahem ospale prolézaly se prorvami a krátery břehu. Voda voněla solí, v hlubinách topily se obrazy hvězd i měsíce, jichž světla v šedých výškách pohasínala nebo mžikala. Tma byla přes to zjasnělá jejich mdlou září, jež barvila nazelenalým odstínem i pláň vodní, v dálkách klidnou a mlčící.

Vzdálený obzor tonul v tomto sloučení barvy oblohy s barvou moře a zdálo se, že prořídil jakýs závoj halí nedozírnou. Dalo se za ním tušiti pokračování rozlohy vodní, ale mohl též zahalovati neznámou zemí, s krásnými bohatými městy, nebo jen s chudými chýskami plavců a rybářů.

Pod břehem kotvilo několik mohutných obrněnců letní eskádry. Zajela sem, aby doplnila zásoby pitné vody z nedalekých pramenů a aby tu též nabrala uhlí ze skladiště, ukrytého ve skalnaté roklí. Velicí loď Mars, nejmohutnější ze všech, očekávala kromě toho návštěvu konsuluva a předních reprezentantů úřadů, jichž sídlo bylo v nedalekém přístavu.

Lodi kotvily před vjezdem do něho, poněvadž pro značný ponor nemohly se odhodlati k přistání u mola, třebaže vybíhalo daleko do moře.

Mars kotvil nejhluběji v moři, před ním, blíže k přístavu, stál Meteor, pak Taurus, vedle Penelopa a Ulju. Rychloběžník, loď službu ordonanční vykonávající a pokřtěný názvem Orel, stál na křídle a hulil občas z obou kominů, z čehož bylo vidno, že jest ustavičně pohotov k výjezdu. Ostatní lodí měly jen „tichou páru“. Ohně v topeništích pod kotly byly shrnuty do kupek, jež uzavíraly jícny topenišť a jen nepatrným průvanem pootevřených dvířek byly chráněny před vyhasnutím. Paluby, podpalubí i koridory byly jakoby neosvětleny, poněvadž nouzové olejové lucerny zde blikající nemohly svými nazloutlými plameny prozářiti masivní tmou jejich prostorů.

Jen Mars hýřil oslňujícím a jiskřivým svitem zárovek, jichž celé hrozny, zejména v chodbách na zádi lodí, vedoucích k salonům velitelským a ku společné kajutě důstojníků, proměňovaly šero pozdního večera v bílý a jakoby slunečný den.

Podpalubí předního kastelu tonulo však v šeru. Silné řetězy obou kotev, spočívající na litinových podložkách, byly vystuženy mohutnými ocelovými lany a ústily na jedné straně do otvorů komory, v níž byl umístěn stroj ku zdvihání kotev; na přídí pak mizely v okénkách, silnými ocelovými prstenci obrněných, za nimiž nořily se do hlubin moře.

Řetězy tyto sloužily jinak též za sedadla strojnímu mužstvu. Jedná žárovka, ač značné svítivosti, osvětlovala mdle prostory tohoto dočasného pobytistě strojníků, topičů a uhlířů.

Seděli tu teď po osmé hodině večerní v tlumech dle lodního řádu, jenž je členil dle toho, jak byli přikázáni službou k jednotlivým výkonům, nebo při stravování k určitým skupinám. Poddůstojníci lišili se od topičů kovovými odznaky na čepicích a modrými límci námořnických košil, přehrnutými přes krátké bluzy čistého pracovního obleku z terliisu. Topičův terlisový oblek byl sice také vyprán, ale velké skvrny olejové z prachu uhelného byly na něm přece znatelný. Obleky uhlířů však byly nejčernější, ač i ony nesly stopy nedávného praní, ovšem jen ve slané vodě.

I dle barvy obličejů dalo se souditi na příslušnost toho kterého muže k příslušné šarži. Pleť poddůstojníků byla zdravě zarůžovělá, jejich obnažené krky, mizející pod pruhovanými trikotovými košilemi, byly červené a plné. Obličejové topičů byly zato nasnědlé a bezvousé. Mnohým chybělo i obočí, neboť nejednou sezehl je oheň, když při čištění topeniště vyrazil ze dveřík zpětným nárazem vzduchu.

Postav byly vychrtlých, zato však kostnatých, zejména oni již déle sloužící. Obličejové těchto byly trudovité, krky šlachovité a do tmava zahnědlé.

Pleť uhlířů byla poněkud svěžejší, neboť mužové tito neprošli dosud křtem těžké služby u lodních kotlů. Tváře jejich nebyly ještě sešlehány žhavými plameny, pleť nebyla rozleptána žiravým potem a miza a síla jejich těl nebyla vyloužena vedrem topíren. Byly-li pohledy topičů, zejména starších, zamračené nebo smutné, hleděly oči uhlířů dosud vesele a naivně.

Společný charakteristický rys měly však obličejové jak topičů tak uhlířů: pod očima každého z nich zůstala po nedávném mytí tmavá, uhelným prachem vyplněná rýha. V umývárkách lodních bylo totiž sladké vody poskrovnu a v určitém množství, jež bylo strojnímu personálu přikázáno, bylo se umýti postupně všem. Na ty, kteří přišli k umývání nejposledněji, zbyla ovšem voda zhoustlá mydlinami a nečistotou dříve se umyvších.

Po večeři seskupili se topiči i uhlíři v kroužky dle způsobu a druhu zábavy, obyčejně za chvíli odpočinku provozované. Zádumčiví Dalmatinci uchýlili se do tmavšího koutku a jali se tu zpívatí píseň o králeviči Marku. Smutně, téměř nařikavě bloudily jejich hlasy zšeřelým prostorem. Když píseň zněla nejsentimentálněji, kterýsi šibal, pocukávaje si kůži na hrdle, zazpíval třesavým lkavým hlasem:

„Nemá krua, nemá vinca,
bolí hlava Dalmatinca“.

V jiném kroužku hráli Italové Moru. Leželi na břiše hlavami proti sobě a ruce jejich zmítaly se vášnivými pohyby. Oči jim hořely jako uhlíky, a třebaže hráli jen na slepo, přece oddávali se vášni hráčské

s veškerým zápalom své horké krve. Popíjeli při tom laciné lodní víno „patina“ zvané a sice ze dřevěného kbelíku, z něhož je nabírali plechovou odmirkou.

Do této směsice zpěvu, smíchu a výkřiků zaječel pojednou signál trubačův. Volal všechno mužstvo k pozoru, poněvadž k lodi blížil se člun s ohlášenými hostmi. Aby signál nebyl přeslechnut, doprovázeli jej pronikavým pískotem svých píšťalek všichni inspekční poddůstojníci a sice na palubě, v podpalubí i v koridorech.

Ba zde nahnul se torpedomant oknem i do šachty nad strojovnou a odpískav předepsané aviso, vykřikl dolů: „Všechn muž na palubu.“

Strojník, hlídající zde dynamku a pomocnou vývěvu s odstředivou pumpou pro kondensátor, zakřikl jej posměšným: „Mučí, Turko!“ načež zmizel v komoře na galerii, v níž rychloběžka vrčela a bzúčela.

Ze všech prostor lodních pádilo mužstvo, nebylo-li přikázáno k hlídání jistých objektů, zatím na palubu.

I torpedisté a ministři, mechanici i provazníci, dělostřelci i proviantisté s kuchaři opustili svá skladiště a různé komory a úprkem hnali se ke schodům a po nich na palubu, kde se postavili do řad u svých skupin.

Na zádi lodi byly již čty zformovány ve dvojstup a službu mající důstojník přijímal od četařů hlášení. Obešel takto čty, povel trubači, aby zatroubil k pozoru, načež za napjatého ticha ohlásil veliteli, že všechna posádka je na palubě.

Velitel poděkoval vřelým úsměvem a lehkým pokývnutím hlavy a vykročil v čele své suity ku schodišti, u něhož již čestná stráž stála pohotově. A již starý botsman svou píšťalou dal znamení, že hosté přistáli s člunem u lodi, a doprovázel pak jejich chůzi po lodních schodech, trilkuje píšťalkou, dokud poslední z příšedších nepřekročil práh lodi.

Na palubě octlo se několik dam a pánů, jež všechny velitel uvítal a představil jim pak přítomné důstojníky. Ordonanční důstojník, záře zlatem epolet své nové parádní uniformy, pokynul nato hostům k zádi lodi, kde v salonu velitelově měla se odbývati krátká slavnost.

Mužstvu povoleno zatím k pohovu a za chvíli, když hosté odešli do salonu, odtroubil trubač signál k rozchodu.

„Pojd zpívat!“ zavolali uhlíři na svého kamaráda Lukáše, hochu štíhlého vzrůstu a něžné, jakoby dívčí tváře. Z nahnědlé, sluncem ožehnuté pleti jeho obličeje svítily mu jako uhlíky dvě černé oči. Jejich bělmo vynikalo intenzivněji, poněvadž tvořily mu kontrastující půdu jak tmavé zornice, tak rýha kolem očí, v níž byl dosud usazen uhelný prach.

Lukáš měl krásný hlas, a říkali mu proto lodní slavík. Zpíval-li, umlknul rázem všechn hluk ostatního mužstva, a všichni seskupili se k místu, kde Lukáš obklopen četou svých černých kamarádů seděl. — Nikdo se neptal, odkud je, čím byl, kde se zpívat naučil, ale každý s radostí mu naslouchal. A Lukáš zpíval rád! Zpíval o kráse slunce,

o kouzlu hvězd, o tichu zasněných nocí, o nádeře a velebnosti moře, o vůni květů . . . Zpíval o tužbách lidských srdcí, o rozkoši a sladkosti lásky, o hloubce a něze ženských očí, o horkých polibcích dívek, o varu jejich krve, zpíval písně radosti, stesku, touhy i bolesti, zpíval písně o vítězství mužů nad ženami i o zármutku srdcí zlomených bolestným zklamáním . . .

Lukáš zpíval rád! Zpěvem oslazoval si všechnu tvrdost života i svého povolání. Svým uměním proměňoval svůj i svých kamarádů osud v sladkou idylu. Neboť zazpíval-li, převedl rázem myšlenky všech přítomných do poměrů, jichž se píseň týkala. Oči všech visely takřka na jeho rtech, srdce naslouchajících buď se chvěla úzkostí, nebo se plnila radostnou rozkoší a blaženým štěstím, když sledovali duši pěvcovu za jejího bloudění a rozletu po říších krásy.

Nedal-li se Lukáš nikdy ke zpěvu nutiti, tím méně bylo třeba dnes naň naléhati, neboť blahý, vonný večer téměř opájel duše všech plavců. Myšlenky jejich bloudily v daleku, zalétaly do minulosti a přes moře a hory v ony kraje, kde byl každého domov. Vzduch voněl čistotou a svěžestí, promísenou puchem lodním, v němž zvláště dehet, fermež a terpentýn mísily se ve zvláštní, všem lodím vlastní vůni.

Jako vylézali plavci ze všech svých úkrytů, komůrek a skladišť, když byl před chvílí trubač zavolal všechny k nástupu, tak i nyní, když Lukáš jal se zpívat, chvátili opět všichni pod přední kastel, kde Lukáš seděl v kroužku svých učerněných soudruhů.

Za chvíli zastavil se tu i ordonanční důstojník a přistoupil až k Lukáši, jenž poslušen kázně lodní, povstal, aby jako ostatní důstojníka pozdravil.

„Chtěl bys i nám zazpívat, Lukáši — tam?“ ukázal k zádi lodi, kde byly salony důstojnické.

„Jak poručíte!“ odvětil plavčík ochotně.

„Nuže, tedy pojď, ohlásím tě!“

„Jsem však jen v pracovním obleku, pane, a tam, jak jsme viděli, je vzácná společnost,“ mnil Lukáš ostýchavě.

„Jen pojď, jak jsi! To vědí všichni, že nemůžeš býti v bílém, pracuješ-li s uhlím!“ usmál se důstojník.

Smutně, ne však závistivě pohlíželi plavci za Lukášem, když jej důstojník odváděl. Do zábavy potom už nikomu nebylo a proto dopíve víno, jali si všichni upravovati lože, aby se odebrali na odpočinek. Paluba ztichla a jen ze strojovny bučela rychloběžka a tlumeně zaléhal sem otevřeným světlíkem sykot páry, článkovaný rozdělovačem stroje.

Rozpacit stanul Lukáš v salonu velitelově, osvětleném bohatě bílými žárovkami. Stál u dveří, čekaje pokynu ordonančního důstojníka, jenž hlásil příchod pěvcův veliteli. Ten patrně souhlasil s návrhem důstojníkovým, neboť pokyvoval při rozhovoru stále svou prošedivělou hlavou, vlídně se při tom usmívaje. Hned dal také sluhovi rozkaz, aby dříve dal Lukášovi večeři a potom ohlásil společnosti, že má na lodi zpěváka, kterého jim zároveň představuje.

Prosil, aby omluvili úbor mužův, podotýkaje, že zpěvák vynahradí svým uměním, co mu schází na ústrojí, předepsaném pro salony.

Přítomné dámy, zvláště však vdova po místním konsulu, paní Eva R., dáma as čtyřicetiletá, svěží dosud krásy, pozorovaly se zájmem jak Lukáše tak i jeho hrubý pracovní oblek.

„Měl asi hezkou matku!“ pravila Evě starší již Hana Samoníková, rodem Slovinka, choť velitele nedaleké pevnosti.

„Snad i otce!“ usmála se Eva a zarděla se poněkud.

„Nikoli, milostivá! Synové dědí krásu po matkách,“ odporoval Evě lodní lékař, hezký blondýn, rodem severan. „Aspoň u nás,“ dodal.

„Chcete, pane doktore, abych řekla, že i vaše paní matka byla kráskou?“ zakoketovala paní Eva s lékařem.

„Nemohl bych ani přisvědčiti, ani říci, že nikoliv, poněvadž jsem matky vůbec nepoznal,“ odvětil lékař vážně.

„Což otec vám o ní nikdy nevypravoval?“ užasla Hana.

„Nikdy, bohužel! Jsouť děti, které nemají ani otce ani matky — aspoň dle úředních záznamů jich nemají a nikdy jich nepoznají,“ zas smutně poznamenal lékař.

„Zdá se mi, že chcete být na každý způsob mužem zajímavým! Ale pozor, pane doktore, někdy se shon po sensacích zvrtné ve všednost,“ namítla paní Eva.

„Můj případ je také docela všední! Neboť jaké může býti zajímavosti v životě nalezcencové? A tím jsem, milostivá paní, příznám se upřímně!“

„Ach!“ užasla Eva a zbledla poněkud. „To však mi nikterak nevadí, abych setrvala na svém již vysloveném úsudku, že i vaše matka byla krásnou,“ vzpamatovala se, hned zase nabývajíc klidu.

„Neminíte tím, že byla krásnou hříšnicí?“

„Nikoli — chybiti z lásky a trpěti z lásky není hříchem,“ vážně odporovala Eva a svažila své rtíky krupějí ohnivého Lacrimae Christi.

„Snad jen potud nikoli, milostivá paní, pokud chybou podobnou nevznikla bolest osobě třetí. Neodsuzuji nikterak svých neznámých rodičů pro tuto bezcitnost k vlastnímu dítěti, poněvadž jsem přesvědčen, že život výčitkami svědomí je dosti potrestal,“ namítl lékař.

„Tedy je vám přece cosi povědomo o jejich osudu!“ mínila paní Hana.

„Bezpečně nikoli — avšak usuzuji tak! Neboť nebylo by vůbec spravedlnosti ani v nebi ani zde, kdyby čin podobný nebyl potrestán aspoň lítostí nebo bolestí. A já, mé dámy, v tuto spravedlnost věřím, poněvadž všechen můj trpký život mne této víře naučil!“ pravil doktor vážně.

„Což, byly-li tu poměry, jež nedovolily vašim rodičům, aby se přihlásili o své dítě? Mláďi, milý pane a přísný pane, hleď na život jinak, nežli my, kteří — odpusťte, mluvím-li i vašim jménem — máme již své romány dočteny až na poslední řádku a kteří také již dosnili

své sny o štěstí! Skutečná láska je nepředvídatá, nerozmyslí, neuvažuje, nepočítá a neanalyzuje; zato jest odvážná, dobrodružná a proto tak krásná! Jako vše v životě, jest i ona hrou o štěstí a vítězství. Dává však do této sázky právě ten nejkrásnější květ svých citů, vznětů a tužeb; věnuje jí všecku sladkost i sílu svých nadějí a snů — a to, myslím, pane doktore, také víte, že štěstí i v obyčejné hře uhýbá se nejvíce tomu, kdo dal na kartu největší bankovku nebo nejtěžší kus zlata. Je-li ve hře a v životě vítězů a poražených, je tomu neméně i v lásce," soudila Eva, obhajujíc ohnivě poklesky mladé lásky.

"— skutečně, krásný hlas! I největší opeře byl by ke cti," mínila, když Lukášův zpěv rozlehl se salonem.

"Nevšední zjev!" pochválila také Hana.

"Snad také jeden z trosečníků, jež život vyvrhl na nehostinný břeh. Jaká bolestná tragika, býti s takovým nadáním na nejnižším stupni společenském! Kdo as má na svědomí toto neštěstí?" pravil lékař, sleduje se zájmem zpěv uhlířův.

Lukáš zpíval jistě a bezpečně. Bylo zřejmo, že společnost dam i důstojníků nepřivedla ho nikterak z rovnováhy.

Dokončoval právě smutnou píseň loučení se lodí:

*"M'è statto detto che tu vuoi partire —
Barchetta d'oro, dove vuoi tu andare?
Prima che parti, mandamelo a dire,
Di lagrime ti voglio acompagnare.
Di lagrime ti vo' bagnar la via,
Voglio venir con voi speranza mia,
[:Di lagrime ti vo' bagnar la strada
Voglio venir con voi speranza cara!:]"*

"Jakým mořem slz je zrosena životní pout tohoto muže?" politovala Lukáše paní Hana, utírajíc si oči.

"Slzami chci ti skropit cestu a s tebou jít, naději má drahá!" recitovala také paní Eva refrén písně. Její oči zesmutněly a hleděly úzkostlivě k Lukášovi, z jehož hlasu i z obsahu písně jako by k ní byla vanula předtucha neznámé, leč i jí příbuzné bolesti.

Zatím Lukáš již opět zpíval. "Píseň o mém otci", hlásil posluchačům. Zavedl je svým přednesem do starého parku, kde trysk vodometu šuměl píseň lásky za svitu měsíce a vůně magnolii, oliv a růží. Empirový budoárek snil sladce v šeru tuhůj. Večer byl vlahý a květ s květem líbal se svou vůní. Keře chvěly se jak vonné kadeře roztoužených nevěst a stlaly paprskům měsíce vonnou podušku svými květy. Trávník slzel rosou a nad ním halily se panenské břízy v zelený závoj svých nepokojných, neznámou touhou rozšeptaných listů. Kdesi lkala citera a zvonila mandolina. Pramen šeptal stříbrem a jeho blýskavý proud líbal stín zamklé rozvaliny.

V dálce hořel Vesuv a rudý plamen jeho výbuchů zmítal se ve

tmách neklidně. A hoch zadumaný, snivý přišel do parku a posadil se pod olivy. Jeho pošetilé srdce stonalo láskou a bolest je drása. a. Cypřiše, jako by byly rozuměly jeho touze, se roztesknily a rozmarina vydechla opojnější vůni.

„Mia dolce, mia cara“, (má sladká, má drahá) šeptá roztouženým horkým retem . . .

„Můj jediný!“ ozve se za ním a dvě paží vonných a horkem sálajících ovine se kol jeho šíje a již polibek dívčích rtů hořel na rtech jeho . . .

Pak rozběhl se k moři a srdce jeho bylo naplněno štěstím jako krásná váza bohatými květy. Zpíval toto štěstí moři i dálkám, i měsíci a hvězdám; moři, jež je přijalo s pociem, jako když matka své dítě v náruči libá; dálkám, jež je zvěstovaly vzdáleným zemím; měsíci a hvězdám, jež je zvedly pavučinami svých paprsků a vznesly je až nad modrou oblohu.

A přeplavil se se štěstím svým na vzdálený ostrov, aby je tu ukryl zvědavým zrakům. Zde sedával s ním za slunných jiter a zbožňoval je i všecku krásu krajiny i přírody. Dny jeho života proměnily se v okamžiky, že ani nepostřehoval překotného jejich spádu. Slunce jeho štěstí nezapadlo, a ký tedy div, že stálým patřením na ně zrak jeho posléze pozbyl vnímavosti . . . A kterého dne zrána probudil se, aby postřehl, že jest kolem něho tma úplná. Volal své štěstí, volal je nejdražšími, nejsladšími jmény, leč marně. Jen na dětské postýlce zakvilel mu v odpověď slabý hlásek. Hledaje rukama, připlazil se k ní po čtyřech a teprve když ucítil v rukou svých útlé ručky svého dítěte a když rtem svým našel něžná jeho ústka, vykřikla v něm bolest a hrud' jeho roztrásla se kvilivým pláčem. Zvedl nemluvně a nesa je ve svém náruči jako křehkou květinu, vyklopýtal s ním k moři, nad nímž ve vysoku plulo nádherné letní slunce. Jako kněz když dítě Bohu obětuje, položil si je též na obě ruce a zvednuv je vysoko k slunci, zaprosil: „Ty Bože, jenž okem slunce hledíš na mne s trůnu nebes, slyš modlitbu vroucí člověka štěstí zbaveného! Shlédni na tento nevinný květ života a daru mu popřej, aby, kdekoli by stanula noha jeho, mohl volati matku svou! Dej sílu a kouzlo hlasu jeho, aby pronikl dálky a výšky vesmíru, hloubky moře, tvrdost srdcí, pevnost zdí, výšku hor i bezdna propastí! Dej hlasu jeho vřelost slunce i chlad ledovce; dej mu něhu a jemnost i vůni vánku, jenž nasytiv se vůněmi květů, v sladký sen ukolébá srdce i zoufalstvím zmítané; dej mu jásavý zvuk skrívánkův i lkavý, kvilivý tón slavíka; dej mu hudebnost potůčku, jenž prodírá se lůžkem, zlatým pískem vystlaným ve svahu i rovině; dej mu vroucnost dívčího hlasu, když volá a touží po lásce; dej mu měkkost matčiných písní, když skloněna nad kolébkou svého dítěte, zkonejšuje úzkost jeho; dej mu zvonivost kapek dešťových, když padajíce na vyprahlou zemi, osvěžují trávu, květ i obilný klas; dej mu lehkost bílého závoje mlhy, když za měsíčních nocí rozprostře se z hlubokých hvozdů po louce, ojínně stříbrnou rosou. A zejména, ó přelaskavý Otče, popřej mu moci, aby

hlasem svým připomenul matce její provinění! Ať srdce její, jím vzbuzeno, sevře se bolestnou křečí a zrak její ať zaplaví přívalem bolestných slz; ať pokoje nenalezne v životě, pokud rty svými nezlibá s čela jeho bolest dnů, které vžil bez její péče a lásky!"

Maje věštecky ruce vzhůru pozdviženy, zpíval Lukáš dále o smutném dětství svém, o marné naději svého otce, jenž nyní opuštěn a bez ochrany na ostrůvku očekává nejen návratu své manželky, nýbrž i svého syna. Slzy slévaly se hodnému hochu po tvářích, když líčil život svůj ve společnosti otce, zlomeného mukami duševními i bolestmi tělesnými, pro něž na tomto světě již léku nenalezne.

A Lukáš zpíval dále, jak již za dětských let volával svým hlasem matku; volával ji tak za tichých nocí, když moře i vesmír spaly, nemajice odpovědi na kvilení jeho duše a na bolestné záchvěvy jeho srdce; volával ji za časných jiter, když slunce vycházelo z lázně vod, zlaté a krásné, kdy břehy dýchaly nejpokojnějšími vůněmi a hlad moře byla čistá jako svědomí nevinného člověka; volával ji svými modlitbami, zpěvem i touhou srdce svého i otcova, volával ji za hluku bouří, snaže se svým hlasem překřičeti jejich běsnění i rachot, volával ji za tichého, něžného pošeptu květů růží a závanům větru svěřoval své poselství, když míjeje jejich smutný domov, letěl po mořské pláni do neznámých, bezbřežných dálek.

Učil se písním těmto den ze dne, snil o nich za noci postříbřených svitem bledé lunny, modlil se jimi k Bohu a zaklínal jimi Jeho lásku, aby zvuky jejich řídil tak, aby stihly sluch matky jeho, ať prodlévá kdekoli.

Aby pak zpívati je mohl všem končinám světa, zvolil povolání námořníka. Jako bleskem chce jimi promítati vesmírné výšky i hloubky, učiť tomuto zpěvu touhy své všechny své druhy, aby v mohutném sboru tím intenzivněji pronikala celého světa rozlohy. Ať mrtvou či živou — matku svou přivolati musí . . .

Když zpěv Lukášův, prochvěný touto úžasnou touhou a bolestným steskem po návratu matky, dospěl až k tomuto projevu jeho nejvřelejší lásky k otci i matce, klesl pěvec na kolena a obrácen k Evě a k Haně prosil s křečovité sepjatýma rukama:

„O kéž bych v srdcích vašich mohl vzbuditi ozvěnu té horoucí lásky synovské, abyste i vy, vzácné paní, kdekoli potkáte ženu, již bolest z očí zírá, řekly jí, není-li ona onou ženou, po níž volá denně srdce mé!"

Hrobové ticho zavládlo salonem, když Lukáš, prodlévaje dosud na kolenou, upíral své oči k oběma zde přítomným paním. Žhavá vlákna v žárovkách u stropu se chvěla a vysílala do komnaty bílé, mléčné světlo. Náhle však záře jejich počala rudnouti, salon se šefil, a za okamžik octla se všechna společnost úplně po tmě.

„Snad porucha na stroji, hned zjistím příčinu!" poznamenal ordonanční důstojník, odcházející na palubu.

„To je jako by znamení jakés," poznamenala paní Hana nachylující se v tu stranu, kde seděla Eva.

Tato však se zvedla se svého místa a krácejíc tmou směrem, kde klečel Lukáš, hledala rukama, pokud nedotkla se jeho hlavy. Pak schýlila se k němu a políbila jej dlouhým, vřelým, ale tichým polibkem na čelo, šeptajíc přitlumeně: „Toť polibek tvé matky, Lukáši. Snášej a trp, ale nezoufej — ani ty ani otec. Matka se k vám vrátí!“

Když Eva usedala opět na své místo vedle paní Hany, hořely již zárovky jasným, oslnivým světlem. Hana clonila si rukou oči, pokud nepřivykly této náhlé změně. Nepostřehla tudíž vzrušeného, bolestného výrazu ve zraku Evině, ani stop slz, jež Eva zahlazovala jemným kapesníčkem.

Světlo náhle se opět rozhořevší vneslo rázem veselejší, radostnější náladu do salonu. Jako by také bylo zaplašilo smutek i z duše Lukášovy . . .

Jeho zpěv se rozjásal vítěznou radostí. Stojí již zpíval nyní o kráse shledání se s matkou, o sladkosti polibku jejího, když zahoří na čele nalezeného dítěte. Líbal zpěvem svým její drahé ruce, tulil se k jejímu srdci a všechnu svou lásku čistou kladl jí k nohám. Pak jako by prsty tyto nestačily rozpětí jeho štěstí, vyběhl za radostného zpěvu na palubu a přeběhnuv po ní až ke schůdkům na přední kastel, zpíval, zpíval, zpíval . . .

*

„Nuže, pane kapitáne,“ obrátila se Eva k veliteli lodi, když byl Lukáš odešel — „nesoudíte, že člověku tomuto stala se krivda již jeho narozením a že se mu krivda děje i nyní?“

„Rozumím vám, milostivá paní, leč jak lze tu obepnouti úskali vojenských předpisů? Jsem přesvědčen, že školní vzdělání Lukášovo bylo za jeho dětství úplně zanedbáváno, jinak nebyl by býval vřaděn ke službě nejnižšího druhu. Nadání uměleckého mu upříti nelze. Potřeboval by však mecenáše!“ usmál se velitel.

„A kdybych vás poprosila, abyste mu tvrdý los jeho ulehčil, aniž byste tím porušil předpisů — aspoň do těch dob, nežli se ho ujme a mu pomůže jeho matka?“ zaprosila Eva a pohlédla při tom na lékaře, aby i on se přimluvil.

„Váš osobní sluha, pane kapitáne, je těžce nemocen a bude třeba jej vůbec zprostiti služby. Snad by Lukáš mohl za něho nastoupiti?“ navrhl lékař.

„Potřebuji však služebníka věrného, spolehlivého, a kdo mi ručí za to, že Lukáš není snad dobrodruhem, jako valná část onoho mužstva, které se dalo do služby dobrovolně?“ namítl velitel.

„Příčinu, proč sem Lukáš vstoupil, naznačil již ve své písni!“ přimlouvala se Eva vytrvale.

„Ach, milostivá paní, umělci jsou vesměs básníky a poesie se k praksi života na moři hodí nejméně!“ mínil velitel.

„Jeho píseň líčila vše, jak se s ním skutečně sběhlo. Tvrdím tak s úplným vědomím zodpovědnosti za každé slovo!“ pravila vřele Eva.

„Nuže, budíž, milostivá paní. Věřím vám a ujišťuji vás, že již zítra bude Lukáš své těžké služby zproštěn a že nastoupí místo mého osobního sluhy. A je-li tedy píseň jeho pravdivá, jak jste ráčila dosvědčiti, nuže, milostivá paní, kde jest jeho matka, jež by se ho potom ujala?“ zeptal se velitel a pátravý jeho pohled spočinul vážně na krásných rtech Eviných.

„Já jsem jeho matka!“ pravila Eva odhodlaně a stanula před velitelem v pokorné hrdosti ženy, jež neváhá přiznati se k pokleskům svého mládí.

I velitel stanul spočátku nerozhodně a v jakýchsi rozpacích. Ty však znenáhla mizely a mizely a posléze vystřídal je úsměv dobrotivého odpuštění a smířující laskavosti.

„Milostivá paní!“ pravil vřele. „Říká se o námořních důstojnících, že jsou rytíři ducha i srdce. Dovolte však, abych vám jménem jich vzdal svůj nejoddanější hold, poněvadž jste nás překonala hrdiností své duše a odhodlaností svého srdce!“ a důstojník schýliv se k ruce krásné paní Evy uctivě ji políbil —.

Druhého dne v předpoledních hodinách přistála u hráze nedalekého přístavu parní bárka. Očekávala ji tu již paní Eva. Z lodice vystoupil Lukáš a uzřev paní, vrhnul se jí k nohám a teprve když jej k sobě pozvedla, pokryl vřelými polibky obě její ruce.

„Nuže, zavez mne k otci, Lukáši! Chci ode dneška býti tvou i jeho!“ zašeptala Eva, načež oba usedli do kajuty na přídi loďky.

Stroj zahrčel, loďka odskočila od břehu a za chvíli letem šípky brázdila tichou vodní hladinu.

„Šťastný Lukáš!“ pravil lékař veliteli Marsu, s nímž z velícího můstku sledovali jízdu loďky.

„A šťastná a hrdinná žena!“ podotkl kapitán, když člun s oběma zmizel v zátočině mořské úžiny.

„Barchetta d'oro, dove tu vuoi andare?
Prima che parti, mandamelo a dire!
Di lagrime ti voglio accompagnare!“

(„Lodičko zlatá, kam pak se chceš bráti?
Nežli se vzdálíš, rci mi,
bych cestu ti skropil slzami svými!“)

posteskl si lékař úryvkem písně Lukášovy. Zažáril na Lukáše, že písní své touhy po matce dovedl v srdci krásné paní Evy vzbuditi živou vzpomínku na její minulost a přiměti ji k návratu za mužem, někdy tak horoucně milovaným! — — —

Zatím za svitu bílého letního slunce uháněla lodice s Lukášem a Evou, čeříc mořskou hladinu, klidnou a průhledně modrou. Eva s Lukášem stáli na přídi loďky, měříce roztouženými očima vzdálenost v dále se rysujícího ostrova, kde otec Lukášův trávil v slepotě svůj smutný život. Konečně se před nimi břeh zazelenal a vůně

země, květů i růží zavanula jim v ústrety. Domek pokrytý korýtky z pálené hlíny bělal se na svahu stráně v zeleni stromů a vinné révy. Před ním na výsluní uzřeli seděti muže, oděného v bílý šat. Byl obrácen k moři, jako by očekával čísi návrat. Když pak uslyšel vrčení parního stroje z lúna loďky, zvedl se a hledaje holi kolem sebe, vydal se na cestu ke skále, kde loďky obyčejně přistávaly.

„Tuší, že se vracím!“ pravil Lukáš a pohlédl vděčně na matku.

„Zdaž předvidá, kdo jede s tebou?“ otázala se Eva tichým hlasem, jako by se obávala shledání s mužem své první lásky. „Může-li mi odpustiti?“ zatoužila.

„Odpustil již dávno — v jeho těžce navštíveném srdci není místa pro hněv!“ ujišťoval Lukáš matku.

„Kéz bys byl dobrým prorokem!“ žádala Eva.

„Maminka přijela!“ vykřikl Lukáš, když otec stanul pod opojně vonící olivou.

„Maminka přijela!“ opakoval slepec radostí i pochybnostmi prochvélým hlasem a jeho ruce vzpřáhly se k modrým dálkám.

„Vracím se k tobě, Jenel!“ zalkala Eva a schýlila se před ním na kolena. „Odpustíš?“ zaúpěla pokorně.

„Požehnan buď návrat tvůj k muži, jehož bylas a jsi jediným štěstím a jemuž jsi dala květ své nejčistší lásky a jedinou radost jeho života!“ vítal Jan Evu, zvedaje její ruce ke svým rtům. — — —

Nádherné jižní slunce svítilo zlatem, květy zahrad voněly opojně, pláň moře, čistá a jasná, snila nad hloubkami svého dna a všechen vesmír jako by byl jásal písní splněné touhy tří šťastně se shledávších srdcí.

„Nežli se vzdálíš, rci mi,
bych cestu ti skropila slzami svými!“

doprovázela k večeru téhož dne Eva Lukáše, když vracel se na svoji loď. Píseň tato však neдрásala již bolestí jeho srdce, ale byla mu zárukou neskonalého štěstí, štěstí, jež může pocítiti a pochopiti jen dítě, které po celý život hledalo matku a které v pouti za ní nelekalo se ani překážek nejobtížnějších . . .

JAROSLAV DYJSKÝ:
STARÁ CHALUPA.

Stará chalupa je zcela nepotřebná věc.
Má bílé vlasy a unavené oči,
po tvářích vráscitých jí slzy kanou
a ústa bezzubá se dětsky usmívají.

Stará chalupa je zcela nesmyslná věc.
Nemá světla ni vzduchu, je těsná a skrčená.
Nikoho nevábí.
Jen básníci a malé děti
k ní ztřeštěně běhají,
neboť vypravuje mnoho rozumných věcí
o tom, jak bývalo a dnes už není.
Rozšafní lidé se nad ní usmívají —
říkají všemu, co bylo, pohádky.

A stará chalupa překáží.

Přišel hospodář, hospodyně,
čeledín, děvečka, podruh a podruhně
a začali trhati došky, pak bořiti hliněné zdi
a do týdne rozvezli chalupu po polích.

Z chalupy stala se docela potřebná věc,
neboť již na jaře bude z ní vyrůstat na poli obilí
a doma má hospodář větší dvůr,
kam může stavěti do rána vozy.

Po dvoře běhají husy a slepice
a na slunci vesele hrají si děti
a říkají také všechny,
že stará chalupa je zcela zbytečná věc,
že, budou-li básníky,
psát budou o kráse účelných cest,
o továrnách a velikých domech,
a diví se,
proč jenom dědeček s babičkou plakali,
když viděli zmírati starou chalupu.

Stará chalupa je zcela nepotřebná věc!

ŠIMON STYLITA.

Román z doby kněžského rozuratu.

VI.

Na neděli po pohřbu připadly pravidelné měsíční bohoslužby v Lipové.

Již v pátek přikvapila pravá horská zima. Po prudké sněhové vichřici stulil se celý kraj pod bělostnou pokrývkou. I v městečku zmizela rázem strakatina šedých a červených a všelijak spravovaných střech i nahnutých plotů, každý sloupek a každý pahýl třpytil se v poledním slunci aspoň malou čepičkou a zradostnělým očím tlačil se odevšad jediný dojem: čisté, neporušené, jako křišťál třpytivé bělosti.

Tak zde v městečku. Jak teprve bude venku v širých polích! A na saních, za zvuků rolniček!

Čekaly již před farou, když vyšel po ranním kázání z kostela. A po schůdkách sestupovala Lidka, nesouc opatrně na obou rukou dlouhý cestovní kožich. Snad tuší, jak nešťastně drahá je to věc, takový nový kožich. Zvláště pro kaplana, jenž několikrát obrátí každou korunu, než se rozhodne k nějaké koupí. A potrvá to hodně dlouho, než bude moci říci opravdu: je můj! Ale co by si bez něho počal — tady v horách, kde je sníh „doma“?

„Ještě beraničku byste potřeboval,“ povídá děvče zkušeně a prohlíží si ho znalecky, jak usedá vzadu do saní. „V kloboučku bude vám zima nebo vám jej na vrchu vítr odnese . . .“

Odbyl žertem její starostlivost, ale když vyjeli na návrší, řekl si, že měla pravdu. Vyfukovalo tam pořádně, že musil zatlačit klobouk až hluboko do dechu. A saně uháněly po umrzlém sněhu, až se mu chvílemi tajil dech. Ale byla v tom i rozkoš, jaké již léta neokusil: přimhouřit oči oslněné bělí širého prostoru, nechat se šlehat větrem a při tom snít . . .

Čtěl si vlastně cestou promyslet znovu látku svého kázání, ale než si to uvědomil, zastavily se saně u lipovského kostelíka.

Mladá dcera krejčího, jenž zastával službu kostelníka i zvoníka, přiskočila a pomáhala mu z kožichu. „Slečna učitelka na vás čeká,“ řekla polohlasitě a ukázala očima na hřbitov. „Je u hrobu Anežky Hrušákovy . . .“

Blížila se již. Na lesklé sněhové ploše odrážel se ostře její tmavý šat, ale oči se usmívaly jaksi radostně a důvěrně, jako by byly také prozářeny sváteční náladou celého kraje.

„Jak vám to dnes sluší, když vás vítr tak zdravě ošlehal,“ vítala kněze, podávajíc mu svou malou ruku. „Skoro jsem vám záviděla, když jsem vás zahlédla tamhle na kopečku . . .“

Vtom na věži rozklinkal se zvonek. A již také před domy začaly se objevovati tmavě oděné postavy mužův a žen a zvolna svátečním krokem stoupaly na návrší ke kosteliku.

„Proč dnes tak brzy, slečno?“

„Chtěla jsem se podívat na Anežčin hrob, poznám-li jej pod sněhem. Ale hlavně k vůli vám, tak trochu v úřední věci jako ředitelka kúru . . .“

Usmál se bezděky tomu titulu, ale hned zvažněl.

„Chci se totiž zeptat, budete-li také při mši u nás zpívati česky, abych se mohla naučiti odpovědem. Nemohla jsem nic takového doma nalézt. Musíte mně to nějak opatřit nebo sám přeložit . . .“

„Při mši sv. česky?“ zavrtěl hlavou. „To přece dosud nejde!“

„Ne? A proč? Když jste mohl při pohřbu a jinde . . .“

„To je veliký rozdíl, slečno!“

„Jaký pak rozdíl? Což pak mše není také pro lidi? Jak pěkně by to znělo třebaš o vánocích: Sláva na výsostech Bohu! To by pohnulo i nevěrcem!“

„Snad — jenže ten do kostela nepůjde!“

„Nevíte — v takové dny přijde mnohý, který se jinak celý rok vyhýbá kostelu. A zvláště kdyby to bylo česky!“

„Možná, že by přišel ze zvědavosti jednou, dvakrát. Možná, že jím to i pohne. Ale jak vyjde z kostela, setřese pohnutí a zapomene na všechno. A třebaš se za to i zastydí, že slzel . . .“

„Vidíte, já se nestydím přiznat, že jsem slzela při pohřbu Anežky Hrušákovy.“

„Byla to vaše přítelkyně — a pak její tragický osud . . .“

„Oh, nejen proto!“ bránila se živě a rozohnila se. „Však vy mi rozumíte a souhlasíte jistě se mnou, ale chcete jen tak ze zásady odporovat . . . Tož buďte důsledný: řekl jste a, řekněte i b. Zavedl jste v kostele něco českého, všeobecně se to lidem líbilo — nebylo by tedy vhodné zastavit se v půli cesty, když vím, že jdu správně! Uvidíte, že tím mnoho získáte — aspoň u takových chladných dosud věřících, jako jsem třebaš já . . .“

Nemohl odpověděti. Docházeli k nim již lidé, pozdravovali a několik stařenek usazených v lavicích obracelo hlavy skoro s pohoršením, kdože se to venku tak dlouho a tak hlasitě bavi. Rozloučil se rychle a vešel do malické promrzlé sakristie.

Když hledal ve starém, zažloutlém a plesnivinou páchnoucím misále mešní formulář, napadlo jej na okamžik pokušení, aby dnes opravdu zazpíval česky, aspoň některé části. Jak by překvapil Boženu!

Ale hned se zám zastyděl za tuto myšlenku. Porušení přísný církevní zákon pro pouhé divadelní překvapení — pro pochvalný pohled ženských očí? Jak by tím podnitil její domýšlivost! I když není pyšná, nebyla by ženou, kdyby jí nelichotilo vědomí, že ona to způsobila, že k vůli ní šel dále, než zamýšlel . . . Sebral se rychle na duchu, oblékáje se vážněji než kdy jindy v bohoslužebná roucha a výrazněji i zbožněji pronášeje slova předepsaných modliteb.

Při kázání nebylo možno nevidět na nízkém kůru u varhan její skloněné postavy a necitití jejího zvidavého pohledu, ale tu cítil již zřejmě, že je mimo nebezpečí: zdola hledí k němu na dvě stě očí, dětsky nezkušených i ustaraných — ty duše, jež se za nimi tají, chtějí slyšet slovo Boží, chtějí se potěšit a posílit ve svém souzení — a na něm z valné části záleží, aby neodešly do svého všedního života zklamány a znechuceny . . .

Hlas jeho zvroutil tímto vědomím zodpovědnosti. A když po kázání vystupoval k prostickému oltáři a jaksi sladce, skoro smyslné dotkly se jeho srdce radostné tóny Boženina preludia na kůru, umiňoval si znova, že bude bojovat proti nebezpečí, jež se tak rádo tají pod tichou napohled hladinou takových nenápadných studánek . . .

Proto chtěl se také v úterý ve škole vyhnouti delšímu rozhovoru s Boženou. Ale začala hned sama tam, kde v neděli skončili.

„Nezapomněl jste na české odpovědi při mši? Máme vánoce přede dveřmi . . .“

Vyložil jí klidně a vážně, jak se dívá na tuto otázku. Měla své námítky, jež nebylo mu těžko vyvracet, ale rozohnil se při tom a mimoděk přešel i k problému, jímž se v poslední době tolik zabýval: jak získati odcizené duše.

Modré oči dívčiny na chvíli zahořely, třeba se rtů nezmizel dosud lehce ironický úsměv.

„Vidíte, jak jste nedůsledný! Chcete získati lidi pro církev a zbavujete se pro všelijaké zásady nejúčinnějšího prostředku — českých bohoslužeb. A tak to bude se vším: vlečete za sebou těžké závaží, které vás při každém pokusu o osvobození strhne ihned zase dolů . . .“

„Není to tak zlé, slečno, jak myslíte! Církev má . . .“

„Počkejte!“ vzpomněla si náhle. „Včera mě napadlo, abych vás pozvala na naši akademii, ale pak jsem se přece ostýchala, že bych se vám snad zdála dotěrnou nebo ješitnou — mám tam totiž také nějaké číslo. Vidíte, to by byla také jedna cestička, po níž byste se sblížil s našimi lidmi a poznal je zblízka. Přijdete? Udělal byste mi tím opravdu velkou radost . . .“

Z jejího hlasu zavanulo naň něco podobného, jako onehdy v kosteliku. Zachvěl se vnitřním nepokojem a byl rád, když zvěděl, že akademie bude na Nový rok, kdy slibil Maškovi přijít na důležitou prý poradou do spolku.

Zesmutněla a úsměv její zhořkl.

„Vidíte zase, jak jste spoután stálými ohledy. Tam církevní zákon, zde spolek, jinde zase strach, co by tomu lidé řekli. Všimla jsem si dobře, jak jste se zarděl, když jsme stáli spolu v neděli chvíli před kostelem a nějaká ženská se za námi ohléla a usmála . . .“

Snad jí přece zamrzelo, že se ho tak nevlídně dotkla a že se tak chladně skoro rozešli: po hodině čekala sama na chodbě a prosila, aby navštívil nemocného otce.

„Dnes se tatínek zvláště na vás těší,“ řekla jaksi vroucněji. „Je

jako dítě a chce se vám pochlubit — tož mějte s ním už trpělivost a vyslechněte ho . . .“

Starý pán byl opravdu rozveselen jako dítě, jemuž se dostalo znenadání dárku. Začal hned knězi vypravovati, jak dnes překvapil všechny domácí: bylo mu ráno tak lehký, cítil se tak zdravý, že potichoučku, když „maminka“ vařila v kuchyni snidání, vylezl z lůžka, oblekl si sám s velikou ovšem námahou kalhoty a vestu a vešel do kuchyně. Paní řídící div nevykřikla leknutím, že ho snad chytila „fantas“, a Boženka běžela k němu a chytila ho do náruče . . .

Teď seděl polooblečen na lůžku a s dětinnou umíněností prohlásoval, že už nebude celé dny ležet, ale jak se otevře jaro, půjde ven, do zahrady a do lesa . . .

„Bože, tatínku, ty už myslíš na jaro a máme teprve před vánoce,“ lekala se paní řídící znovu o jeho zdravý rozum. „Čekají nás ještě nejhorší mrazy, celý masopust, pak půst . . .“

„Ano, v postě si zaskočíme zase do Horákova ke zpovědi,“ snil dále starý pán. „A v létě třebaš někam na pout. Ať se má pan Šplíchal čemu smát . . . To víte, velebný pane, co chtěl udělat minulý týden?“ vzpomněl si náhle. „Pověz to, maminko, já bych se zase rozčílil . . .“

Radostná nálada rázem vyprchala. Zachmuřil se. Boženka sedící u okna s nějakou ruční prací, sklonila se k ní ještě hlouběji, že nebylo ani obličeje vidět, jen paní řídící, všechna rozhorlena, jala se vyprávěti, jak přišel mladý učitel a chtěl stále k nemocnému. Všichni prý se na měsíční schůzi usnesli, aby byly kříže ze tříd odstraněny . . . Ani ho nepustila do světnice, ale sama mu vyčinila, co se do něho vešlo, připomněla mu matku, které byl kříž největší útěchou při smrti, i pana arcikněze, jehož by se to jistě znovu bolestně dotklo. Odešel jako oukropek a neodvážil se sáhnouti na kříž . . .

Z poslední věty zněla radost vítěze, a přece zavládlo v pokoji na okamžik nevlídné ticho. Nízká zachmuřená oblaka, plná sněhu, tlačila se skoro až do oken. Větve stromů v zahradě zdály se býti jen stíny k nebi vztážených rukou.

Nemocný protřhl mlčení.

„A také, dokud já tady budu, nesmi se tak stát“ — prohlásil vážně a jako ke přísaze pozdvihl levou zdravou ruku. „A myslím, že ani Boženka nikdy neodstraní ze své třídy znamení, které bylo svaté jejím rodičům!“

Všichni se na ni zadívali k oknu. Byla na okamžik překvapena a zmatena nenadálým obratem, bledé tváře zarděly se do nachova, ale pak náhle vstala, přistoupila k otci a beze slova políbila jeho chorou, na podušce odpočívající ruku. Potom rychle odkvapila do své světničky . . .

Tato malá scéna vryla se P. Šimonovi na dlouho do paměti. Vzpomněl si na ni vždy, kdykoliv vstoupil do Boženiny třídy a při modlitbě upjal zrak k začernalému kříži na stěně. Zatanula mu nejednou na mysl, když hovořili o přečtených knihách nebo časových otázkách

a když tak stále hlouběji nahlížel do její duše — vnímavé, lehce dojmům přístupné a v mnohých názorech dosud tak kolísavé a neustálené. Viděl, že touží po něčem vyšším, než jí mohlo poskytnouti její okolí a dosavadní vzdělání, že má zájem o otázky, na něž nepostačily její síly — a měl upřímnou radost, že jí mohl někdy vyvésti z bludiště k pramenu pravdy a zbaviti ji nějakého předsudku nebo pochybnosti. Obyčejně toho ovšem nepřiznala hned, střetli se nejednou ve slovních půtkách, ale po čase shledal, že bezděky přijala nejeden jeho názor, o němž se dříve přeli.

Tímto poznáním konejšil občasně výčitky, že nedbá svého úmyslu a častějším stykem s ní vydává se v nebezpečí. Ba nejednou se sám usmál tehdejšími svým obavám, zvláště když si připomněl její oblíbené, v němž jedině oči mohly se nazývati krásnými. Není přece již vznětlivým studentem, aby se nechal tak snadno okouzlit — ocitil tehdy v kostele, byly více jen prchavé dojmy vyvolané vzrušenou posvátnou náladou a snadno vysvětlitelné u člověka vychovaného po tři léta skoro v naprosté odloučenosti od světa. Když nyní hovoří s Boženou, neozývá se již nikdy onen nepokojný, jakoby výstražný hlas, jenž ohlašuje nebezpečí . . .

Naopak zdálo se mu, že i sám takto získává: učí se hleděti na knihy, které půjčuje Boženě a jejímu otci, také s jiného, životnějšího stanoviska než dosud, jest nucen přemýšleti o otázkách, jež se mu tu vnucují a jež vyžadují odpovědi jasné a určité, řešiti záhady, o nichž apologetické příručky většinou mlčí. A kromě toho: plachý samotář, jakým býval od dětství, zbavuje se zvolna své ostýchavosti ve styku s lidmi a zvláště se ženami, odkládá i svou v posledních letech jaksi navyklou odměřenost či přílišnou vážnost a stává se družnějším, veselejším a přirozenějším . . .

„Příteli Toniku, ani bys už nepoznal bývalého papírového Šimona!“ myslíval si nejednou, když se v neděli po ranní a zvláště po požehnaní naplnila kapláňka hochy a děvčaty, takže brzy ani nestačila všem, kteří si chodili „pro knížky“.

Obnovil tuto dávnou kněžskou tradici, třebaš ho to stálo mnoho peněz i času. Ale viděl v tom také jednu cestičku k cíli: přicházeli brzy i dospělí, přicházely děti i z rodin, jež se počítaly k honoraci a tím i k pokrokovým stranám: tak i tam vykoná nenápadně kus tiché apoštolské práce — nejen knihami, ale i osobním stykem s těmi, kteří pro ně chodí. Odkládali brzy počáteční nesmělost a zdomácněli v kapláňce, z níž to pak často hlaholilo upřímným dětským smíchem.

Více než ve škole stával se tu sám dítětem. V hovoru a žertu zapomínal na únavu nedělních povinností i na problémy, jež ho jindy znepokojovaly, osvěžoval se ovzduším čistého mládí a učil se rozuměti jeho touhám.

Cítil se úplně šťastným. A snad proto zasáhla ho právě zde první větší bolest.

Ve své bezstarostnosti si zprvu ani neuvědomil, že tolik dětí ve faře, plných hovoru a smíchu, působí nepříjemně na slečnu hospodyní,

zvláště když nanosí do sítě bláta a sněhu, když bouchají dveřmi a některé nakukují zvědavě i do kuchyně. Netušil, kolikrát si již na to stěžovala panu arciknězi a kolikrát ho tento vzal pod ochranu a uchlácholil její hněv. Spokojila se tedy tím, že někdy sama zakřikla na síni příliš hlučně se bavící děti nebo poslala na ně děvečku.

Teprve nyní před vánoce jako by její trpělivost překypěla: zakousla se jednou při jídlu do kyselého jablka a když zpozorovala, že starý pán jaksi ostýchavě sklonil hlavu nad talířem, pověděla všechno, co měla na srdci.

P. Šimon zahořel v obličej, ale nemohl neuznati, že slečna má v leccems pravdu. Omlouval se a sliboval, že zařídí věc tak, aby klid ve farně netrpkel.

„Já být na jejich místě, nepustila bych nikoho do kapláanky,“ dodala slečna mírněji a s nádechem jakési mateřské starostlivosti. „A zvláště ty sloty bych vyhnala. Nevěřijou, velebný pane, že jim jde o knížky! To je jen taková záminka, aby se sem mohly nějak dostat a pobavit se s mladým panáčkem. Vidím to na Lidce. Celej tejděn se na knížku ani nepodívá, ale jak přijde neděle, přelítuje to rychle a odpoledne hajdy do kapláanky! Vyženou je tedy, aby z toho nepovstaly ještě nějaký řečí! Die Leute sind böš . . .“

Nevěřil sice úplně slečně, myslil, že mu chce jen znechutiti půjčování knih a popuditi jej proti dětem, ale osten přece se zabodl do srdce.

A rána se zjitřila ještě bolestněji v neděli.

Děti již většinou odešly. Zbyla jen Lidka se svou kamarádkou — obě takoví smíšci, že se dovedli rozesmát pro každou hloupost. Začal se právě přesvědčovat, četly-li opravdu vypůjčené knihy, když vešla nesměle do kapláanky Vlastenka Divišova — z domku pod farou.

„Maminka prosí,“ vyřizovala jasným hláskem, „abyste byl tak laskav a půjčil jí taky nějakou knihu.“

Překvapilo jej to. Taková hrdá, sebevědomá paní, jež na jeho pozdrav sotva odpověděl . . . Hledal chvíli v knihovně a nemohl se rozhodnouti, co by měl vybrati. Jaký jest její duševní obzor? Jaký má vkus, jaké záliby? Mimoděk podíval se na děvčátko.

„Maminka by ráda nějaký román, ale zamilovaný,“ vzpomněla si náhle Vlastenka.

Obě starší děvčata vybuchla zadržovaným smíchem.

„Za-mi-lo-va-ný“, protáhle zazpívala! Lidka, podívala se potouchle na kamarádku a obě rozesmály se ještě hlasitěji. Vlastenka nechápavě hleděla na kaplana.

Ale nevšímal si jejich udivených očí: viděl, jak za nejhluchnějšího smíchu děvčat otevřely se znenadání dveře a v nich se objevil — pan arcikněz, všecek jaksi zrudlý rozčilením . . .

Snad očekával něco jiného, neboť když děvčata zaražena se utíšila, řekl trochu zmateně, že se jde podívat, je-li v kaplánce dosti teplo, a vyzval Lidku, aby pospíšila do kuchyně, že jí slečna potřebuje.

P. Šimon byl přesvědčen, že je to jen neobratná výmluva. A to ho právě nejvíce zabolalo: ani pan arcikněz mu tedy nevěří, myslí, že tu snad kdovíco tropí . . .

Myšlenka na takové podezření tak jej mučila, že ještě před večerí zašel za starým pánem a vysvětlil mu vše. Arcikněz horlivě ujišťoval, že ho nijak neobviňuje, ale přesto radí k opatrnosti, poněvadž lidé jsou v této věci opravdu zlomyslní, zvláště, jde-li o kněze. A vzpomněl na jednoho svého kaplana, jenž musil pro podobné nařčení odejít z Kamenice a odstěhoval se pak raději až do Ameriky.

„A byl to jistě zcela řádný a svědomitý kněz, jen trochu neopatrný a příliš důvěřivý . . .“

Bylo to řečeno jasně. A P. Šimon porozuměl.

Ano, kdyby nebyl knězem, kdyby byl jen obyčejným — řekněme učitelem, úředníkem, dělníkem — nikdo by ani slovem nevytkl, že postojí chvíli s děvčaty, zasměje se s nimi a zažertuje. Ale takhle hledí naň oči všech, pátravě a podezřívavě, vidí, čeho ani nebylo, domýšlejí se, čeho se dočetli v románech, nebo snad i soudí podle sebe. Nemůže se pohnout, nemůže s nikým promluvit, aby o tom nevědělo hned půl farnosti.

„Jsmo spoutáni stálými ohledy“ — opakoval bezděky slova Boženina.

„No není to zase tak příliš zlé, velebníčku!“ usmál se starý pán jeho rozhořčením . . . „Také jsem si spíše nejednou zareptal, ale teď ve stáří člověk nejlépe vidí, že nikdo není docela volným a čím je kdo výše postaven, tím má méně osobní svobody. Jako kluk proháněl jsem se, bos a roztrhaný, kde se mně zlíbilo. Když jsem začal studovat, musil jsem každou chvíli slyšet od maminky: To se na studenta nesluší, aby běhal bos . . . A tak těch pout přibývalo — biskup jich má více než já a já více než vy. Nikdo vám ani v Kamenici nebude mít za zlé, když si teď v zimě třeba i trochu zasáňkujete. Ale kdybych já si tak sedl . . .“

„Bože, milostpane, že můžete takové hlouposti velebnému pánu vykládat!“ přerušila ho slečna přinášejíc večerí. „Vy a saňky . . .“

„To by bylo řečí, pravda? A právem! Každému co sluší! A tak to máte se všemi těmi lidskými ohledy. Je to jakýsi dozor veřejnosti. Jsou to pouta, ale také takové otěže, bez nichž by mnohý zdivočel a prováděl kousky jako zdivočelý kůň. Je to takové stále memento pro nás, lidi smyslové, kteří si tak málo uvědomujeme tu hroznou pravdu, že Bůh je vždycky s námi a všude nás vidí. I zde je tedy aspoň někdy hlas lidu hlasem Božím . . .“

P. Šimon se sice v duchu usmíval logice starcové, ale při tom si umiňoval, že přeloží svou knihovnu do spolku, aby nebyl zbytečně podezříván.

Když se po večerí rozhlédl po slabě osvětlené a jaksi zesmutnělé kaplance, cítil, že i po tomto rozhodnutí tkví v srdci tvrdý osten.

Pokračování.

JAROMÍR CLIVETSKÝ:
POUTNÍKOVA ZASTÁVKA.

Zase hranice, zase nová země!"

Stařec, zahalený v podivný šat, s rancem na přirbenných zádech a dlouhou holí v pravé ruce, zastavil se u kamenného pilíře a v rychlosti, s jakou vnímal jazyky nejrůznějších národů, jichž říšemi prošel, přečetl si na něm nápisy. Pak odtrhl tvář od pilíře, široké jeho čelo, zbrázděné dvěma jizvami navzájem se křížujícími, se zjasnilo, dlouhý šedivý vous jemně se zvlnil a oči, hluboké a tajemné, s údivem spocínuly na krajině, jež se před nimi rozkládala.

"Ah, Bohemia, Čechy," zašeptal usmívaje se.

Zahleděl se do širokého obzoru žlutavých poliček a zelených lučin, zalitých paprsky červnového slunce. A mezi poličky a lučinami zjevily se mu ostrovy tmavých lesů, ostrůvky bílých stavení, skrytých v rávoví i zahradách, vesnice, města, z nichž tyčily se k nebi barevné báně kostelíků. Konečně zrak jeho došel až k pahorkatinám, jež vystupovaly na horizontu.

Poté se mu zachtělo obrátit se vpravo. Uzřel tam dlouhé, zamžené pásmo lesnatých hor — Krkonoš. Stály tu před věky, stojí tu dosud jako neochvějný strážcové země — —

Pokývl hlavou jako by vzpomínal.

Ano, ano, tudy šel před sedmnáctistý lety a dnes se tu octl zase. On, poutník bez cíle, Věčný Žid — Ahasver.

Tehdy, když tudy šel, obývali tato místa Korkontiové, klanějící se slunci, hvězdám, měsíci i zúrodnujícímu Labi, jež zaplavovalo roviny podkrkonošské dobrou prstí. Ah, tehdy — —

Jemné zakašláni vyrušilo Ahasvera ze vzpomínek. Ohlídl se.

Malé, plavovlasé děvčátko, bosé, v chudých šatech klečelo na pažité trhající červeně kroupnaté květy s dlouhými tenkými lodyhami.

Přikročil blíže k němu a hlubokým, jako by z hrobu vycházejícím hlasem promluvil:

"Copak to trháš, dívkeno?"

Děvčátko, spatřivší jasnýma, modrýma očima Ahasvera, leklo se. Domnívalo se patrně, že to sám mocný vládce Krkonoš, o němž se v kraji vypravuje tolik strašidelných pohádek.

Zkroušeně, jako by prosilo o slitování, odpovědělo:

"Slzičky Panny Marie."

Postihlo dobře, jak záhadného starce překvapila tato odpověď, neboť se s jakýmsi podivem opět tázal:

"Slzičky Panny Marie? A nač a komu?"

"Na zítřek," již bez bázně odvětilo dítě z podhoří a tiše dodalo:
"Je Božího těla."

Božího těla! Jako by ostrý šíp rozčeřil hladinu Ahasverova nitra.

Syn Boží půjde zítra českými vesnicemi i městy, a malé děti, nevinná děvčátka, v jejichž očích zračí se pokora, něha i cudnost, budou Mu sypati v ústrety kvítí s českých lučin. A mezi tím kvítím budou též „slzičky Panny Marie“, jež sem před věky zavál jižní vítr z daleké Golgathy.

Sklonil se k děvčátku a pohladil je po vlasech, prohlížeje si zároveň kytici natrhaných slziček, již drželo v ruce. A chvíli pokyvoval zamyšleně hlavou.

Náhle se však vzpřímil, zašeptal: „S Bohem“ a odcházel.

„Kam jdeš, stařečku?“ volalo za ním děvčátko.

Ukázal holi k pruským hranicím a neohlédnuv se, potřásl hlavou a opět hlubokým hlasem řekl:

„Daleko.“

FRANTIŠEK KAŠPAR:

LÍPY.

Lípami kvetoucími trvalost léta vyšlehla
nejvyšším plamenem;
jich jemná vůně všecko pronikla a zalehla
rozkošným břemenem.

Jak celý kraj by proměnil se v obrovitý plást,
vůň medu dýše kol.
o drahá moje mlékem tekoucí a strdím vlast,
ten medu zlatodol!

Dvě lípy širé, pod kterými rakve spočinou
a truchlivý zpěv zní,
včel opojených do noci jsou sladkou hostinou
v horečném šílení!

Je vůně medovou má provoněna ložnice
a omámen jí sním:
Že Otec, který stvořil okřídlené dělnice,
je stromem nesmírným,

jež věčně nesčíslný zástup duší obléhá
a ssají božský med
a žádná nikdy, nikdy nezatouží do světa
se dátí zpátky v let.

NABOŽENSKÝ A MRAVNÍ PROBLÉM V NOVĚJŠÍ FRANCOUZSKÉ BELETRII.

Předmětem posměchu bývá v hovorech nevěřící inteligence a v knihách protinábožensky zaujatých spisovatelů zvláště zpověď. Ličením zpovědi začíná i končí *Marcel Prévost* román „*Podzim ženy*“. Ale jak rozdílně od nich. Konstatuje podle skutečnosti, že upřímná zpověď sílí v dobrém předsevzetí a těší v zoufalém zármutku.

Hlavní osobou jeho románu jest asi čtyřicetiletá Julie Sugerová, choť bankéře, jenž následkem nezřízeného života trpí chorobou morku. Záhy osiřevši, byla vychována v klášteře redemptoristek v Paříži a nátlakem své tety provdala se bez lásky. I v manželství zůstal jejím duchovním rádcem spirituál kláštera abbé Huguet. Jednoho podzimního večera jej Julie navštíví a vyzná se mu z náklonnosti k mladíku Mořici Artoyovi, k níž, jak tvrdí knězi, ji vedl soucit s ním, poněvadž se mu zastřelil otec, spolumajetník banky, a matka, kterou vášnivě miloval, mu zemřela. Svou náklonnost k Mořici líčí knězi jako lásku mateřskou, ale kněz tuší, že ji tato láska svede k lásce hříšné, a proto jí důtklivě radí, aby s ním přerušila styky, a dá jí rozhrěšení.

Julie odchází od kněze s nejlepšími úmysly. Po nějakou dobu chová se k Mořici chladně, což jej bolestně rozrušuje. Aby jej uklidnila, dovolí mu zase projevy lásky, jež se brzy neomezí jen na úsměvy a stisk rukou, nýbrž se stupňují v polibky a končí se, jak předvídal abbé, pádem Julie.

Hříšné jejich styky trvají tři léta a neujdou pozornosti Kláry Esquierové, dcery oddaného přítele Juliina, již tato nahrazuje matku, a působí jí velké duševní muky, poněvadž i ona miluje Mořice a ví, že Mořic pravou láskou miluje ji, že láska jeho k Julii jest jen jakýmsi poblouzením. Konečně zármutkem nad zradou Mořicovou těžce onemocní. Příčina její nemoci nezůstane utajena jejímu otci a jeho příteli, domácímu lékaři Daumierovi, jenž, chtěje zachrániti Kláru před smrtí, prosí Julii, aby se vzdala lásky k Mořicovi a umožnila jeho sňatek s Klárou. Avšak Julie, jež zatím ovdověla a sama pomýšlí na sňatek s Mořicem, namítá, že není povinná obětovati svůj život životu jině.

Daumier oznámí tedy Mořici, jenž je na cestách, nemoc Klárinu a její příčinu dopisem a podotkne, že jedině jeho láska ji může zachovat při životě. To dojme Mořice tak, že zapomene na chvíli na Julii a napíše Kláře list, v němž vyznává, že miluje Julii již jen v minulosti, že pravou láskou miloval vždy jen ji — Kláru — a chce ji učiniti i družkou svého života. Dopis adresuje na Daumiera s prosbou, aby jej odevzdal Kláře.

Daumier, chtěje Julii pohnout, aby se zřekla Mořice, dá jí přečíst

jeho dopis, jenž jí zasadí strašnou ránu, takže je blízka zoufalství. Kde hledat útěchy? Kdyby nebyla měla víry, byla by jí hledala v smrti. Ale vzpomenu si na kapli redemptoristek a abbé Hugueta a vzpomínka ta vrhla ji na kolena s výkřikem. „Bože, smiluj se!“

Druhého dne záhy z rána spěchá do kaple, do níž již nevkrčila tři léta, navštíví abbé Hugueta, vyzná se mu s usedavým pláčem z hříchů a z jeho úst slyší slova, jež jako křesťál znějí v její duši:

„Vrátila jste se k svému zpovědníku všechna zmučená a krvácející. Bůh vás ranil v samém vašem hříchu a proto mu třeba poděkovat. Prošla jste hříšnou láskou, mohla jste v ní zůstat věčně, tato hanba by na vás ulpěla jako malomocenství až do smrti, ano i po ní. Trpíte, není-liž pravda? Zároveň však se cítíte dnes lepší než včera, nejste již onou vinnou, nízkou bytostí — milenkou. Kořte se ruce, jež s vás násilně snala tuto smutnou přednost . . . Nuže, mé dítě, jen zmužlost! Opět nabudete ztracenou vlastnost počestné ženy a křesťanky. Vyřkla jste slova litosti, já vás rozhřeším. Poklekněte s čelem skloněným, ale s duší povznesenou. Již dosti slz! Jak? Obroďujete se k mravnímu zdraví a pláčete?“

A když potom kněz domluvil rozhřešovací slova a rozloučil se s ní obřadným pozdravem „jďte v pokoji“, mlčky se rozešli. Julie vešla do kaple a klekla si do lavice, v níž klekávala jako dítě již před 30 roky.

A autor dodává: „Zázrak upřímné zpovědi, tak nepochopitelný duším nenábožným, udal se opravdu; její duše stala se rovnou duším nevinných dětí. Hřešila měsíce, léta, ale již nezhřeší. Ruka Prozřetelnosti jí vrátila ctnostnému životu.“

Když nestálý Mořic opět se chce k ní vrátiti, odmítá jej statečně a kráčí resignovaně životem, byť i cesta bez lásky se jí jevila dlouhou, bez stínu a půvabu.

Toto vpravdě umělecké vylíčení blahodárných účinků zpovědi na duši věřícího křesťana v románu jednoho z předních spisovatelů francouzských jest velmi působivou apologií této svátosti a zároveň vážným odmítnutím frivolních vtipů a zlomyslných rekriminací, jimiž bývá zpověď zlehčována v knihách, jež jsou vším možným, jen ne uměním nebo vědou.

Jako obhájce nerozlučitelnosti manželství vystupuje v jednom z prvních svých románů *Paul Bourget*; jest to román „*Zločin lásky*“ již z r. 1885. Přesto však tento román nezevšedněl; umění Bourgetovo analysovat city duše lidské do nejjemnějších jejich záchvěvů, jej činí stále svěžím, dodává mu trvalého půvabu. Kromě toho projevuje Bourget tímto románem křesťanský názor, že vdaná žena, byť i podlehla pokušení a klesla, má se vzchopit, má se snažit plniti povinnosti ke své rodině i za cenu nejtěžších obětí. Tato dvojí vlastnost — jeho umělecká i mravní hodnota — mu dodává i nyní časovosti.

V pozdějších románech Bourgetových, zvláště v „*Rozvodě*“, v „*Démonu jihu*“ a ve „*Smyslu smrti*“, vystupuje zřetelněji jeho snaha,

dokázati, jak velkou cenu má pro rodinu náboženská, zvláště katolická tradice; aby však tento článek příliš nevzrostl, není možno obírat se jimi šíjeji.

Otázku, je-li otec mravně vázán postarati se sňatkem o legitimnost svého nemanželského dítká a tím i o jeho řádnou výchovu, řeší *Fr. Coppée*, v románě „*Vinnik*“. V popředí děje stojí Kristián Lescuyer, generální advokát soudního dvoru. Mládí měl neutěšené, neboť matka mu zemřela horečkou po porodu, a otec, zlostnatělý, chladný byrokrat, budil v něm spíše strach než lásku. Jediná bytost, již miloval, byla slabomyslná služka. Na lyceu byl zákem vynikajícím, avšak bázlivým, zamklým. Po lyceálním studiu věnoval se právům na fakultě v Caënu, po jichž absolvování jej poslal otec do Paříže, aby udělal doktorát. Zde se seznámil s Perinettou Forgeatovou a žil s ní po příkladu jiných vysokoškoláků ve společné domácnosti. Po doktorátě loučil se s těžkým srdcem s Perinettou, zvláště když mu vyznala, že je těhotná; tušil, že nemanželské dítě, o němž ostatně neměl jistoty, je-li jeho, bude mu v životě přítěží. Odejel z Paříže tajně s vědomím, že se dopustil zlého činu a zbabělosti.

Perinetta porodivši hochá, dala mu také jméno Kristián. Později se provdala za tesaře, když jí slíbil, že jí nebude vytýkati její minulost a že se bude k hochu chovati jako k svému. Ale brzy zanevřel na hochá a jal se jej, zvláště byl-li podnapilý, týrati. Hoch nevěda, proč je týrán, byl zakřiknutý a když začal chodit do školy, byl i ve škole nevidný, čímž popudil proti sobě učitele i spolužáky. Škola se mu stala mučírnou, jíž hleděl uniknouti, potuluje se raději po ulicích. Býval proto trestán, brzy však trestům přivykl. Jednou na potulce seznámil se s hochem, jenž pro týráni také prchl z domu; sprátelili se a po celý týden se živili krádežemi a žebráním, nocující na novostavbách a pod mosty. „Stali se podle lidského mínění — podotýká autor — trestuhodnými žebráky a zloději, kdežto poslanec, jenž sešlapuje schody v ministerstvech, aby vymáhal místa a výhody pro bandu kavárních vysedavačů, kteří mu za to musejí za hry v karty pěti chválu, není žebrákem, nýbrž politikem, jež se podvoluje spravedlivým požadavkům všeobecného volebního práva; a ministr, jenž, než se dostal k hodnosti, byl po uší zadlužen, jenž za svého dvouletého ministerství stále se na řečníšti dokládal svou nezištností, nyní pak má v Anglické bance opatrné uspořené dva milionky, není zlodějem, nýbrž státníkem, jenž neodpovídá na hnsné pomluvy leč opovržením.“

Konečně byl Kristián se svým soudruhem dopaden policií a dán do polepšovny, kde se mu místo výchovy dostávalo jen dresury. Nalezl však zde přec jednoho přítele, jenž s ním měl soucit; byl to učitel souchotinář Benoit, jenž k němu mluvil laskavě, a když mu jeden nicěma zlámal nohu, návštěvoval jej v nemocnici a neustále jej povzbuzoval, aby se stal poctivým člověkem. Kristián mu to slíbil. Umíraje, odkázal mu učitel nepatrné své úspory a staré zlaté hodinky, jež mu měly stále připomínat jeho slib.

Dr. Kristián Lescuyer vrátiv se z Paříže do Caënu, věnoval se dráze úřednické a bohatě se oženil. Ale šťasten nebyl; jeho paří při porodu zemřela, zanechavši mu dcerušku, jež byla také odsozena k předčasné smrti. Věře ve vyšší spravedlnost, viděl ve smrti ženy a nemoci dcery zasloužený trest za zradu na Perinettě. Jak ji odčinit? Cítil, že modlitby a almužny nestačí, že třeba vyhledati oběti jeho zlého skutku a podle možnosti vše napravit. Je to povinnost čestného člověka. Potom snad nalezne pokoj srdce, a Bůh mu ponechá dcerušku. S těmi úmysly odejel do Paříže, avšak Perinettu a jejího syna hledal marně.

Jedinou útěchou mu byla práce, jež mu zjednala rychlou kariéru. Při tom však jej stále znepokojovaly myšlenky na opuštěného syna, jež mu snad klně.

Tento, byv propuštěn z polepšovny, marně hledal zaměstnání u řádných lidí, jeho pobyt v polepšovně budil nedůvěru k němu. Bídne se protloukal v Paříži, až byl nucen zastavit i zlaté hodinky. Konečně se odhodlal prodati i zástavní stvrzenku. Vešel k židovskému zlatníku, jež mu za ni nabízel jen 15 franků. To jej tak vzteklo, že když žid otevřel schránku s penězi, aby mu vyplatil, srazil jej k zemi, chopil se revolveru, jež ležel na schráně a střelil jej třikrát do tváře, že ani nehlesl. I shrábl bankovky a zlaté mince a prchl. Avšak stvrzenka ze zastavárny, kterou nechal u zlatníka, jej prozradila, takže byl brzy zatčen a k zločinu se doznal.

Zprávu o zločinu a zatčení vraha Kristiána Forgeata četl v novinách i Kristián Lescuyer, nyní již generální advokát u soudního dvoru v Paříži. Ihned ho napadlo, že jest to syn Perinetty Forgeatové a snad i jeho. Zajde do žaláře, aby se přesvědčil, je-li pravdiva jeho strašná domněnka, nahlédne okénkem do cely a po podobě pozná, že je to skutečně jeho syn. Co činit? Cíti, že vlastně sám je vinen vraždou a za ni odpověden, že jest jeho povinností, zachrániti syna, jež bude jinak odsouzen k smrti.

Táze se na něj vyšetřujícího soudce, jež chválí jeho upřímnost a dobrotu srdce, o níž svědčí dopis, poslaný soudu od Ludviky Rameanové, u níž ztrávil chvíli po spáchaném zločinu. Lescuyer ji pozve k sobě a doví se od ní, že, když mu vyprávěla o své bídě, jež ji dohání k prostituci, dal jí hrst zlatých peněz a odešel; z toho poznala, že není tak zlý, jako nešťasten, to chce dosvědčiti i před soudem, doufajíc, že mu tím prospěje.

Při přelíčení výpověď působila na porotce dojímavě. A když generální advokát Lescuyer prohlásil, že sám zavinil vraždu, vydav svého syna na pospas bídě a tím i zločinu a ukazuje na kříž, visící v porotní síni, prosil porotu, aby pro Toho, jehož božská slova odzbrojovala srdce plná mstivosti a záští, takže kameny, jimiž zuřivci chtěli utlouci křehkého tvora, jim vypadly z rukou, aby pro Něho dali milost synu i otci, byl Kristián osvobozen.

Brzy nato odjíždí otec se synem a Ludvíkou do ciziny po moři blankytné barvy — barvy naděje.

Tot hlavní děj románu, jímž odůvodňuje Coppée mravní závazek otcův k nemanželskému svému dítěti a jeho matce, závazek, jenž jest vyšší než zřetel na společenské postavení otcovo.

*

Účelem mého článku jest upozorniti na to, že přední francouzští spisovatelé, starší i mladší, uznávají důležitost náboženských i mravních ideí v životě rodinném i národním. Snad jest někomu nápadno, že mezi nimi neuvádím spisovatele ne menšího významu, jako je Bazin, Baumann, Mauriac, Praviel a jiní. Nečiním tak proto, že tito hájí náboženských, respektive katolických zásad veškerým svým literárním dílem a že by jejich úsudek jako spisovatelů eminentně katolických se mohl považovati za stranický.

Nepopírám také, že mnozí francouzští spisovatelé, ne méně vynikající, jsou k náboženství lhostejní, nebo je dokonce vášnivě potírají, jest jich však, jak praví kritik V. Giraud, daleko méně a nezřídka ani oni nemohou se ubrániti obdivu vůči těm, kdož jsouceni ideály náboženství katolického, byli s to pro blaho rodiny nebo národa přinést nejtěžší a nejbolestnější oběti.

ANNA ACHMATOVA. PŘEL. OTTO F. BABLER:

PÍSEŇ.

Na nebi se zkalil modrý lak,
odkudsi zní píseň okariny.
Je to jenom písňalíčka z hlíny —
nemá, proč by stýskala si tak.

Kdopak jí tu prozradil můj hřích,
jak to, že mě může rozhřešiti?
Řídkým listím olšín zčechraných
slunko na zem kosým jasem svítí.

STUDENTSKÝ DENÍK FRANT. SKALÍKA.

Dne 18. ledna 1886 o 1/2. hod. večer.

Nechce se mi ještě spát; včera mne večer bolela hlava, tak tedy jsem šel spát hned o půl 9. hod. a spal jsem až do 6 hodin, tedy jsem spal osm a půl hodiny. Dnes ráno jsem ovšem nic neuměl a měli jsme matematiku, fysiku, filosofii, dějepis, řečtinu. Byly by alespoň 3 dvojky, a to by nebylo velice chvalitebné před koncem běhu, proto jsem si šel koupit masti, namazal jsem si oči a šel se omluvit, že nemohl jsem se učít pro bolení očí; oči tomu vlastně nebyly vinny, nýbrž Zemský, který přišel k nám v neděli dvakrát po kostele a po poledni. Chlapec má mne velice rád. — — Pili jsem pivo, koufili cigarety, a bavili se až do 4 hodin, kdy jsem šel do hodiny. O 6 hodinách sliboval, že zase přijde, ale prý, jak dnes jsem od něho slyšel, nemohl přijít, že ho bolela velice z toho piva hlava. Dnes zde byl opět; dělali jsme trochu divoké žerty, a též proto, že jsem ho tu hodně dlouho podržel, odešel téměř s pláčem, že prý doma zase skrze mně dostane, že prý už třikrát dostal a vždy skrze mne. — — Dobrotu ty návštěvy nedělají. Člověk se rozčílí, k učení pak nemá chuti. Ale což teď, však když jenom dobře projdu. Ostatní se už poddá. Dnes paní se velice sprostě k nám chovala; mluvila jenom tak z milosti, a když se ten jejich cinový plecháč svalil na zem, přiletěla a Zemskému to vytrhla z ruky a odešla. Ve světnici křičela cosi o pěti zlatých. Za zlatku takový plecháč nestojí, neřkuli pětku. Zemský se zapálil, kdo ví, jestli k nám přijde! To by to naše přátelství brzo ochladilo! Ale přece bych byl rád! Ale ne! Jenom co by zase přišel. Je hezký hoch, líbí se mi. Dostal ho, jak se zdá, nerad vidí, ale je to bezpochyby závist toliko, neboť on si velice na své kráse zakládá. Když paní přijde a pokouší ho, že je hezký, tu on hned křičí, aby byla potichu, jakoby mu to povídala naschvál a ona se potichu směje, že tomu věří. Zejtra máme náboženství, učil jsem se poměrně méně než obyčejně, ale přece ještě dosti umím. Na středu budu muset aspoň do 2 hodin se učít fysice, abych dvojku nedostal, neboť bude na mně beztoho sedět, že jsem se byl omlouvat, neboť dnes mi pravil: „Skalíku, katalog uvádí vaši nemoc v podezření!“ Ostatně měl pravdu, ale já se nedal znát. Není peněz, nevím, jak se do 1. proklepu. S Bohem! Co bych jenom, Bože, ráno časně vstal!

Poznámky vydavatele: Jednu větu v dnešním zapsu Skalík později modrou tužkou přetřhal. Vynechal jsem ji. Pak ještě jednu. Změnil jsem pak mimo to v textu jedno slovo.

Paní rozumí se manželka kniháře Wschetitschky, u něhož Skalík bydlil.

Dodatkem dovidám se od čtenáře „Archy“ z Ameriky, že P. Fr. Süsser byl po odchodu z řádu Milosrdných bratří nějakým sekretářem u kardinála Merry del Val, pak byl misionářem v Brazílii mezi Indiány a teď je farářem v Dwight (Nebraska) v diecézi Lincoln.

„Kolebky“ a „Psinky“. Oktáván O. Svozil z Uh. Hradiště mi píše: „Sděluji Vám nepatrnou poznámku k deníku F. Skalíka k zápisu ze dne 13. ledna 1886, uveřejněnému v „Arše“ číslo 5. Skalík se zmiňuje o Kolebkách a Psinkách. Vypátral jsem v Nové Vsi toto: „Kolebky“ jsou pole táhnoucí se severovýchodně od Nové Vsi od Staré Hory k Hluku, Kunovicím a Mikovicím. „Psinky“ táhnou na východ od Nové Vsi k Ostrožské Lhotě při silnici, právě za hřbitovem, kde dříve F. Skalík svůj věčný sen.“

Děkuji srdečně za všechny dodatkové podrobnosti a prosím o ně čtenáře i nadále.

*

Dne 20. ledna 1886 o 1/21. hod. večer.

Tak tedy jsem z té fysiky dnes byl vyvolán! Co to stálo strachu a učení a tak to lacině a zlehka prošlo. Myslíl jsem si, co dostanu za otázku, a ono -- klín! — nejnovější partii. Byl jsem trochu rozčilen, trochu málo připraven a pak jsem si písmený spletl, šlo to celkem dosti bídne, byl bych dostal dvojku; ale snad, Bože, dals mi té milosti, žes zastřel oči profesora, že neviděl, že můj výpočet byl špatný; vždyť jsem se k Tobě utíkal a do Tvého božského Srdce jsem se doporučil, jak jsem byl vyvolán. Ale jsem se Ti málo odsloužil dnes za tu milost! Cítím, že stále hlouběji klesám! Musím co nejdříve klásti účty se svým svědomím! Včera jsem se sice velice málo učil, chtěl jsem opakovat celou fysiku a já jsem ani polovici nepřeopakoval. Potom v matematice, když se přednášelo, nedával jsem pozor a studoval jsem o „pevném celku“. Byl bych lépe udělal, kdybych byl dával pozor. Nyní si musím přednášku a to sice dosti těžkou opisovat ze sešitu Ševčíkova. Byl jsem zase vyvolán z dějepisu; bezpochyby, že mně chce dát „chvalně“. Povídal jsem, že jsem dělal zkoušku z fysiky, mrzel se sice, ale pfece mne nevyvolal. Musím se na budoucí hodinu připravit, abych měl „chvalně“. Mohl bych takto pfece se uchránit od velkého skoku na zadek. Z latiny jsem byl též vyvolán. Šlo to znamenitě, ačkoli jsem to ani doma včera neviděl. Nevím, dal-li mi známku. Budu mít bezpochyby na vysvědčení „chvalně“. Ještě vyjdu z náboženství, z fysiky, dějepisu, logiky a češtiny. Musím se teď pilně učit. Dělam hodně moc dlouhů, u paní mám přes 3 zlatky. Však co? Bez dlouhů žádný student! Však se to poplatí. Teď večer jsem si přišel knoflíky na svrchník, ty, co jsem si doma přišil, než jsem šel do Spytinova, brzo mi popraskaly. Musím brzo P. Mlčochovi psát. Dej Bože, co bych ráno časně vstal!

Poznámka vydavatele: Ševčík Vilibald, rodák z Luboměře (nar. 2. července 1865), byl výborným žákem; maturoval s vyznamenáním. Odešel po matuře do bohosloví, kde však zůstal pouze rok. Vystudoval pak učitelství. Posledně byl nadučitelem ve Spálově, kde asi před 5 lety zemřel.

P. Fr. Mlčoch, který byl v r. 1886 ve Spytinově u Napajedel kaplanem, narodil se 3. února 1850 v Břesovicích u Prostějova. Na kněze byl vysvěcen 5. července 1877. Ve Spytinově byl kaplanem do 15. prosince zmíněného roku, kdy odešel za faráře do Pozdýchova. Roku 1895 stal se farářem v Rymicích, kde 30. října 1916 zemřel. Jak se seznámil se Skalkem, nevyšetřil jsem zatím. Snad někdo ze čtenářů by mi to mohl sdělit.

*

V Olomouci dne 22. ledna 1886.

Je tomu dnes právě 19 let, co jsem uzřel světlo světa. 19 let již uplynulo od té doby, co jsem já, malý světoobčan, pláčem toto slzavé údolí pozdravil. Bože, jak to běží. Pamatuji si docela dobře, jak mně byly čtyři roky, kdy mně maminka dělala čárky na dveřích, jak jsem veliký. Ještě mi ani čtyři roky nebyly, když přinesla stařenka z Ostrohu zelený kalendář na rok 1871 „Pro-roka“. Ba i na stařečka se trochu pamatuji. Tvář suchá, nažloutlá s břežlemi; podával jsem mu pikšli jednou z almárky u stařenky a měl jsem dostat lineálem; buďto že jsem ji hned podat nechtěl, anebo co jiného, nevím. Potom mnohé jiné vzpomínky, radostné a též smutné, z toho zlatého mládí tanou mi dnes na mysli, když světím devatenácté narozeniny. Jak mi zřetelně před očima tane přfvětivá a tak laskavá tvář mé nebožky stařenky, slyším její laskavá slova: „Synku, buď hodným, modlív se a chraň se pýchly!“ O, shlédněte, stařenko milá, z té nadvězdné vlasti na svého vnuka, a vyprostete mi od Boha, na něhož již, jak pevně douám, patříte, milosti potřebných, sv. pokory, čistoty a osvícení Duchem svatým. Slyším často, zvláště pak za ticha nočního, váš hlas, jímžto jste tak mile a dojímatvě zpívala píseň starou „Maria, ochrano!“ Jak často stával jsem pod vaším oknem večer, často již hodně pozdě, a poslouchal jsem váš zpěv a modlitbu, již jste za nás tak často a tak vroucně se modlívala.

Ó, předneste mou prosbu, kterou jsem dnes ve chrámu Páně přednášel Kristu ve Svátosti oltářní, ó předneste mu ji ještě jedenkrát, co by mne prosícího hříšníka neoslyšel, ale vyslyšel, bude-li mi to prospívati ku blahu jak těla tak i duše. Odpočtejte v pokoji! Tedy již devatenácte let jsi mne, Bože, zachovával svou mocnou ochranou. Již devatenáct let jsem předmětem Tvé péče, kterou jsi maé od mého nejtělejšího mládí prokázal. Kolikrát jsi mne vysvobodil od zlého, od nebezpečství, od záhuby. Kolikrát jsi mi udělil dobra tak veliká, na něž Tobě ani dosti poděkovati nemohu. Kolikrát jsi mne mohl z tohoto světa povolati k účtám nepřipraveného, hříšného. A Tys to přece neucínil, Ty čekáš na mé obrácení až dosud. Dík Tobě, Pane a Tvůrče můj, budiž Ti vzdán nejsrdčnější. O zachovej i tento rok při zdraví, abych dobře prošel a prospíval k blahu duše i těla. Na rok, dá-li Bůh ve zdraví dočkat, dám obětovat dnes 22. I. 1887 mši svatou na poděkování za dobrodiní. Dej Bože, co bych tento celý rok měl před očima stále svůj vytčený cíl, k němuž bych se šťastně a bezpečně s Tvou Božskou pomocí, v ochraně Tvého Božského Srdce a pod záštitou Bohorodičky doplaviti mohl. Amen. Zdař Bůh!

—

Poznámky vydavatele: *Stařenka a stařeček*. Skalík má na mysli rodiče matčiny (viz poznámky v 1. čísle Archy str. 37.)

*

V neděli dne 24. ledna 1886 o 1/2 2 v noci.

Jest již tak pozdě! Mařili jsme čas ničemnými řeči a planými ideály a tak nám utekl čas až do 1/2 2 hodiny. Večer do 3/4 10 byl jsem u Hirsche. Tam jsem viděl krásný obraz „Heimat“. Mladý bohatýr ruský stojí uprostřed krásného parku, ve kterém se krása přírody střídá s ušlechtilým uměním lidským. V pozadí uprostřed skupiny palm ční do výše palác, zařizený přepychem východním. Mocná kopule klene se nad vysokými zdmi a na ní září v lesku měsíce plného turecký půlměsíc. Duševním okem zírám v nitro paláce. Bujně vodotrysky, četné sloupy z nejčistšího mramoru, těžké koberce, opony, rostliny kvetoucí, vůně libezná, tváře milostné. Blouzním, cítím to. — Jaksi velice málo se teď učím. Na zítřek na příklad jsem ani knihy neviděl. Budu-li vyvolán z matematiky, dostanu šindel. No nechť, však za tři neděle bude konec běhu. Dál v lokaci budu, to je jisté. Z dějepisu mám uspokojivě, dělal jsem včera sice zkoušku, ale velice mizerně to šlo. Ptal se mne na to, co v knize nebylo. No nechť! Jenom když projdu. Dnes je výroční den mého křtu! Děkuji Ti, o Bože, žeš mne po 19 let milostivě zachoval, a žeš mi popřál v církvi svatě skrze vodu se zroditi. Kéž duše má tak očistěna, jako byla na křtu svatém, k Tobě se dostane!

—

Poznámky vydavatele: „Heimat“ byl německý rodinný obrázkový časopis.

*

V Olomouci dne 28. ledna 1886 o 11. hodině

Ještě jsem ani knihy na zettřek neviděl; však toho ostatně ani tak mnoho nemáme. Učil bych se arithmetice, nemám přednášky, a kdybych i měl, nic mi to nepomůže, dostal bych dvoju tak jak tak. Z latiny dovedu překládat bez přípravy a z řečtiny nám bude číst úvod k řeči „o mtru“. Nevím, bude-li po mně chtět českou úlohu. Včera večer, vlastně bylo to již dnes ráno, když jsem měl úlohu tak trochu vypracovanou na nečisto, lehl jsem si trochu, a při tom jsem usnul. Ráno jsem úlohu opsat nemohl, neboť bylo toho asi na 10 stran a šel jsem též ministrovat o půl 7. Tak tedy jsem odevzdal popsanou téku s českými úlohami a Keprtovi, který úlohy vybíral, pošeptal jsem, aby mlčel. Dnes přes poledne jsem úlohu opsal a zejtra ji Martínkovi zanesu a řeknu mu, že jsem ráno spěchal a že jsem tedy vzal místo téky s úlohou téku popsanou. Nevím, co mi řekne. Dnes jsem mnoho slyšel o tom, že prý nebude lokace. To by byla věc velice chvalitebná, ale taktéž i velice zlá, neboť by se žádný neučil více, než co by tak tak prošel. Nevím, kolikátým budu, a jaké bude asi

vysvědčení? Moc skvělé to nebude. Budu bezpochyby o 2 v lokaci nazpět. Dnes jsem psal přání P. Mlčochovi. Kéž by mi tak poslal se 2 zlatky! Beztoho budu muset platit 5 litrů, zejtra je můj svátek, sv. Františka Saleského. Nerad bych zejtra dostal šindel vázánfm. Řeknu, že mne bolí ruka, že jsem na ni spadl, abych se tak dvojce vyhnul. Zdráva buď hvězdo polární, kéž bych došel šťastně svého cíle. Ave Maria. Dej Bože, co bych zejtra šťastně se probudil!

Poznámky vydavatele: *Keperl Karel* pocházel z Krumpachu (nar. 6./11 1866). Po maturitě přihlásil se do bohosloví. Zemřel jako farář v Mlýnici (Hoflenz).
Lokace byla skutečně toho roku ještě zrušena.

Pokračování.

ALOIS ST. NOVÁK: ROMA — AMOR.

Kus života já, Romo, v klín Tvůj hodil
a v cele samoty žil dlouhé dni,
když první kvítek na keři se rodil
v polibkách slunce chvíle polední
ve velké touze žít, kvést, nésti plod
v tom zrání lidstva, boji o život.

Tys vábila mne k sobě vzácnou písní,
jež svými tóny srdce opájí,
v níž všechny sny se ve skutečno vysní,
v níž tužby samy sebe ukájí,
již při vzpomínkách slasti, bolesti,
kterou se cesta k slávě prokeští.

Jsem vděčen Ti za mnohou dobrou radu,
že dals mým otázkám svou odpověď,
že došla věrně se mnou ku západu
vůdčího slunce.

Připravený teď
já v boj jsem se sebou i životem,
s myšlenkou, se sny, srdce tlukotem.

ŘÍMSKÁ KAPITOLA.

Není možno vylíčiti veškeré utrpení, halucinace, deliria, pochyby a úzkosti, jež básník prožil u svatě Anny, odkud psal pověstné své dopisy, ano i verše.

Krásná jest znělka, již z vězení poslal nové vévodkyni z Ferrary, jejíž srdce chtějí uchvátiti.

Snoubenka královská, již čas se blíží,
kdy dvorní milci k plesům budou zváni
za tichých nocí, když se luna zhlžítí
v oknech mé kobky, v níž sténá mé lkání.

O tajných bolestech, jež milce tíží,
dáš vyprávět si, krásná moje paní,
zatím co on k hroznému skování křídí
i k smrti sklání skráň i k milování.

Vysoké paláce jen tancem, písní znějí,
jen já jediný v kobce pláči černé.
„To je tvá věrnost?“ Žaloby rtem chvějí:
„Tak vypadat má návrat duše věrné?“

Rozumím: Život můj dala jste smrti v sázku
a vězením splácíte velikou mou lásku.

Ach, ano, Torquato, šílený genie, v tragedii „Torrisondo“ napsal jsi veliký výkřik bolesti, pohřební elegii nad radostmi a slávou tvorby a umění, nad sebou samým. Carducci nazývá ji elegií bolesti světové.

O slzy mé, o bolesti!
Prchá náš život, mizí jak báje,
jako led taje.
Odzvoni nadutým, věhlasným řetěm;
hle již i opona padá,
trolí se přemocná vláda
ve dnech míru, když dřív' vzrostla mečem.

A jako hyne jaro, zmizí a zmírá
ve slávu druhého víra.
Jako bystřina alpská, zurčivá, hbitá,
jak záře blesku
v noci ve svém lesku,
jak vánek, dým, paprsek zmítá
se naše sláva, kterou hlásá svět —
přec vše jen zvadlý květ.

Nač čeká se víc, v co skládá se naděje?
Po triumfech a vavřínu
ti spadne jenom do klínu
slza, smutek, bolest. To tvé je.

Co pomůže nám přátelství a milování?
Vše marnost je; nic nemá v světě stání.

Co byla platná Tassovi jeho tvorba, jeho dílo? Co mu prospěla sláva? V roce 1587 vyšel z vězení, aby dále bloudil po poloostrově Apenninském s podlomným zdravím, s hlavou plnou fantasmat. Ač šílený, ač v rozedraném kousku posledního šatu — dříve Tasso zastavil všechny své věci u Žida Abraháma Leviho, v jehož záznamech se našlo, že za otcův kabát, šest košil, čtyři prostěradla a dva kapesníky dostal 25 Lír — přece dále tvořil, psal dialogy „Gerusalemme conquistata“ a krásné své dopisy a snil o brzkém svém ověnění na Kapitolu, k němuž došlo již po jeho smrti.

Klášteř svatého Onufria hostil nešťastného Tassa na poslední jeho pouti. Za noci bloudil jeho chodbami a se skloněnou hlavou hledal pokoje, kterého svět dáti nemůže. A našel jej v hrobě u svatého Onufria, u něhož pietně poutník kněz a literát stál a rozjímal. Z kláštera svatého Onufria psal Tasso poslední svůj dopis Antonínu Constantini do Mantovy, když cítil, že života jeho jest na krátko.

„Co fekne as můj „signor Antonio“, až uslyší o smrti svého Tassa? A dle mé předtuhy není tomu daleko, neboť cítím se na sklonku svého života, nemohu nikde naléztí léku proti trpké indisposici, k níž přidalo se ještě mnoho jiných strastí.

Cítím se unášen prudkým vírem, v němž ničeho se nemohu zachytiti; dále a dále jsem unášen. Již není času k tomu, abych mluvil o krutém a tvrdém svém osudu; nevděk světa přece nade mnou zvítězí a dovede mne ke hrobu jako žebráka, když myslil jsem si, že století, svět, jemuž jsem svými spisy pomohl ke slávě, nenechá mne bez odměny. Dal jsem se dovést do tohoto kláštera svatého Onufria nejen proto, že vzduch jest zde lékaří chválen, nýbrž i proto, abych spíše tady nežli jinde mohl začítí hovoviti se zbožnými mnichy „la mia conversazione in cielo“.

Modlete se za mne k Bohu a buďte jist, že jak jsem Vás miloval a ctil v životě tomtu, tak činiti budu na onom světě více pravdivěm, v němž není lásky předstírané, nýbrž skutečná láska tam vládne. A do rukou božské milosti poroučím sebe i Vás.

V Římě u svatého Onufria.

A básník Tasso vypustil duši v klášteře právě v okamžiku, když posel spěchal, aby oznámil básníkovi, že na Kapitolu bude ověněn vavřínem. Bylo mu padesát let a srdce jeho dovršilo šílených tluků dvě miliardy.

Za mrtvolou Tassovou kráčeli kardináli Albano, Gonzaga, Aldobrandini, Barberini i sám papež Urban VIII.

A 20. února 1823 psal z Říma Leopardi bratru svému Karlovi dopis, z něhož část zní:

„V pátek navštívil jsem Tassův krob a plakal jsem u něho. Bylo to jedinou mou radostí, již jsem v Římě zažil. Cesta ke hrobu dlouho trvá, však nejde se k hrobu jen, aby se viděl náhrobek. Mohl by cestu tu vážití člověk až z Ameriky, jen aby zakusil rozkoš slzí ve chvílce dvou minut. A přece zříme, že všechny náklady, jež činěny jsou zde tím neb oním, aby si zjednal nějakou radost, vrženy jsou do vzduchu. Někteří projevují svou nespokojenost, když zří na kostech Tassových jenom desku postavenou v rohu malé kaple. Já však na žádný způsob bych nechtěl, aby popel Tassův odpočívá pod nádherným mausoleem. Jistě pochopíš, jaké množství citů zrodí se v nás, když uvažujeme o kontrastu mezi slávou Tassovou a skromností jeho hrobu. Už nemůžeš máti ideje o jiném kontrastu, jež zachyti cvičené oko a uvyklé na nekonečnou magnificenci a velikost momentů římských, srovnávajíc je s nahostí a malostí tohoto hrobu.

Chvějící se a smutná útěcha pocituje se při vzpomínce, že tato chudost dostal, aby budoucnost zajímala se a dala se nadchnouti ní tam, kde jsou hrdá mausolea, jež Řím střeží a před nimiž netážeme se po jméně toho, jemuž bylo postaveno, nýbrž spíše po jméně, kdo je stavěl. Vedle hrobu Tassova jest hrob básníka Guidiho, jenž ležeti chtěl

„prope magnos Torquati cineres“,

jak hlásá nápis. Špatně učinil. Pro něho nezbyl mi ani nejmenší vzdech. Báł jsem se téměř pohlédnouti k jeho hrobu, abych nezabnal dojmy, jež ve mně vzbudil hrob Tassův.“

Tolik vyáto z překrásného dopisu nešťastného hlasatele černého světobolu Leopardiho, jenž nedočkal se na tomto světě ani věku Tassova.

Na všechno toto vzpomněl si náš poutník, když stál u hrobu Tassova, jenž vypadá dnes jinak než za dob Leopardiových. Stará deska, nad níž plakal básník Recanátský, jest uschována v klášteře.

Měl chut odejti od hrobu velikého básníka a neprohližeti dále chrám, který zdobí fresky Domenichinovy, Carracciovy, Pinturicchiovy a Peruzziovy, avšak neodolal a dále jal se prohlížeti náhrobky.

U jednoho se vpravdě rozhorlil spravedlivým hněvem. Četl na něm, že nebožtík vynikal hrou „morry“.

„Et digitorum dimicatione singulari.“

Jestli bláznivá italská štěkavá hra „morra“ stojí za to, aby o ní bylo mluveno na náhrobcích, nescházelo by k posmrtné slávě než aby člověk celý život hrál karty, kulečník, šach a kopanou.

A přece nežije člověk proto, aby si s životem jen hrál, aneb aby hrál jen proto, aby po smrti jako dobrý hráč byl chválen. Jaké to křiklavé kontrasty!

Vedle na náhrobku:

„Vita labor, quies mors.“

Nemůže býti lepšího nápisu na hrob. Jen ten zaslouží si náhrobku, desky kdo za života pracoval a ne si pouze hrál.

Kněz poutník sestoupil v náručí hřmotičiho karnevalu. Postranními uličkami spěchal na druhou stranu Říma opět do ticha a samoty krásného, vonného Pincia, v jehož zahradách kdysi polodobrovolně vstoupila na hranici Messalina.

Než zmýlil se. Místo ticha našel na Pinciu druhé vydání hlučičiho Korsa. I tam hýřil karneval se svými genrovými obrázky.

Roztomilé děvčátko vyššího důstojníka jako kůzlátko pobíhalo kolem a metalo dámám ve tvář barevné „corriandoli“, jinde roztomilý klučina pobíhal se „spazzolino per i corriandoli“ a měl radost, když mohl nějakého pána nebo dámu oprášiti.

Kapela v paviloně hrála samé vybrané kousky z Verdiho, z Flotovy „Marty“ a na konec veselý kus karnevalu se všemi dissonancemi a umělými disharmoniemi. Bylo slyšeti zvonky, tamburiny, štěkot, smích, fěhlačky, slavíka a vše možné.

Kněz literát přchal do vily Borghese, neboť nechtěl jen tak smazati v duši své dojmy, jež si odnášel z poutí ve čtyřech basilikách a od hrobu Torquata Tassa.

Necht žádný básník na své pouti k Římu nezapomene se podívati na věčné město s Janikulu a necht neopomene navštívit i hrob nešťastného Torquata Tassa. Ač snad neuroní slzy jeho oko, přece ji pocítí ve své hruď, ve svém srdci a dá za pravdu slovům Leopardiho, jehož pomník laze na si v řadě básníků na Pinciu.

Alois St. Novák.

K ŠEDESATÝM NAROZENINÁM PROF. J. F. HRUŠKY.

Byl jsem vyzván redaktorem „Archy“ abych napsal několik vzpomínek na prof. J. F. Hrušku a abych uvedl jmenovitě to, co by mohlo přispěti k jeho charakteristice. Byl jsem tímto dopisem přiveden do rozpaků, neboť život prof. J. F. Hrušky jest tak bohatý, že nelze jej několika řádky vystihnouti. Budiž tedy posuzován můj článek jako nedostatečný pokus a jako projev vděčnosti k muži, jehož vděčné tyto dny vzpomínala veliká a veliká řada jeho žáků.

Za zvláštní rys povahy prof. Hrušky pokládám jeho radostnou pomoc každému, kdo to s prací vážně myslí a k němu o radu se obrátí. Tu Hruška nezná unavy, ochotně ukazuje cesty, povzbuzuje a těžko lze popsati, jakou radost pocituje, když se mladému člověku, jenž o pomoc a radu u něho prosil, dílo podaří. V této době zříté v jeho oku celou ušlechtilost jeho šlechtné duše. Myslím, že není nikoho, kdo by byl býval Hruškou odmítnut, když o pomoc ho požádal.

Zvláště velká jest jeho láska ke všem jakkoliv bídu trpícím. Vzpomínám,

s jakou radostí docházel po dlouhá léta do plzeňského sirotčince mezi děti a jim vyprávěl pohádky a příběhy chodské a rozléval životní moudrost mezi tyto opuštěné děti. A opuštěného dítěte se ujal a za své vlastně je vychoval a to tak pečlivě, jak jen nejlepší otec dovede.

Hruška nikdy nezapomněl kraje, z kterého pochází, svého Chodska. Lidé z Chodska jsou vždycky u něho milými hosty a jdou k němu jako domů. Hruška jest jim vždycky upřímným přítelem, jehož láska se neprojevuje slovy, ale skutky tělesného i duchovního milosrdenství. Takovým význačným jeho skutkem jest postavení kaple sv. Prokopa v jeho rodné obci Peci pod Čerchovem. Těžko zde vypsati, jaké oběti přinesl této myšlence, kolik starostí musil přestáti, nežli byla tato kaple vysvěcena. Této oběti přinesl i tu obět, které bych si zvláště cenil nikoliv tak pro její výnos peněžní, jako oběti duchovní: Kapli věnoval výnos ze své modlitební knihy „Chléb náš vezdejší“. Těžko říci, kolik lidí tato kniha k pravé zbožnosti povzbudila, kolika lidem v zármutku byla útěchou a kolik lidí k Bohu navrátila. I'm jsme se přiblížili k další význačné vlastnosti Hruškové, k jeho upřímné zbožnosti. Jisté jest to samo sebou význačnou věcí, že laik píše modlitební knihu. A jakou! Myslím, že bychom marně hledali nejen v naší literatuře, ale i v cizích modlitební knihu, jež by se hloubkou myšlenek, čistou zbožností a překrásným slohem mohla měřiti s knihou Hruškovou.

Všemu dnešnímu modernímu světu, jenž se chce ze všech sil vyhnouti všemu utrpení a bolesti, chtěl bych ukázati Hruškovu trpělivost v utrpení. Profesor Hruška jest odedávna velmi chatrného zdraví. Kolik set bezesných nocí již Hruška přestál, kolik nemocí, a přece neztráel myslí. S trpělivostí snáš všechny tyto kříže — a pracuje nezištně pro blaho národa a pro cest Boží.

Vefejného života se Hruška, jsa skoro stále nemocen, zúčastniti nemůže. Ale sleduje jej velmi bedlivě a jsa v povzdalečí může raditi a také vskutku radí těm, kdož jsou nuceni vefejného života ze zúčastňovati a snadno v tomto víru ztrácejí přehled a dají se zaujmouti jedinou ideou. Vzpomínám besed, které jame mivali před válkou každý pátek a nyníším ústředním tajemníkem čs. strany lidové dp. Staškem u p. prof. Hrušky. Takřka vše, co dnes jame realizovali neb počínáme prováděti, bylo již tehdy v myslí hotovo u p. prof. Hrušky; vzpomínám s radostí, jak jme již tehdy mladé síly sbírali a jak Hruška moudře nám ukazoval, co jest proveditelné a co není.

Vzpomínaje prof. Hrušky nemohu pomínouti, abych nevzpomněl jeho choti. Prof. Hruška nemůže psáti. Veškerou jeho četnou korespondenci, veškeré jeho knihy píše dle jeho diktátu jeho paní. I jí budiž věnována vřelá vzpomínka, neboť bez ní a její podpory, její andělské trpělivosti a lásky by nikdy nemohl býtí Hruška tím, čím jest, a nikdy by nebyl mohl pro národ vykonati to, co vykonal. Přijdete-li k Hruškům, zvláštň cit vás ovane, cit vzájemné lásky a vy cítíte, že jste přišli do rodiny, která čím dále tím se stává vzácnějši. do rodiny vskutku křesťanské, křesťanské nejen věrou, ale i celým životem. Jos. Chudáček.

LIST BÁSNÍKA-FILOSOF A KRITIKOV I.

Velectěný pane,

prosím, dejte si stisknout v duchu srdečně ruku za zásadní pochopení a tím i ocenění jádra mé knihy „Básník a Věčnost“ ve své recenzi v „Našinci“ z 5. t. m. Cením si především, jak jste ocenivě zdůraznil právě *nábožensko-filosofického ducha* mého díla a tím vyzdvihl jeho *nadčasovost*, co ostatní dosavadní jeho kritika tuto skutečnost traktovala, buď jako charakter pro básnicko-umělecký význam jeho podružný, nebo dokonce v něm viděla pro ně úhonu, „nečasovost“ jeho. Ano, jsem básník-filosof¹ a ten — pokud je opravdu

¹ A byl jsem v podstatě básníkem-filosofem ode vždy, tfebas zárodečně nebo ne dost uvědoměle: Už problém mé prvotiny „Mizení“ (z r. 1898) byl filosofický, právě tak problém románu „Gerda“ (z r. 1901) a již třetí oddíl mé „Poesie“ (z r. 1900) obsahuje „Modlitby a hymny“ filosofického obsahu.

básníkem — nemůže být v žádné době nečasovým, protože, více méně, jako hlasatel Jednoty Duchové a Duchového Řádu, vidí každé místo sub specie Universi, a každé empirické dějství na něm se odehrávající sub specie Aeterni, a maje dar symbolického nazírání a zobrazování, což je činnost, o níž tvrdím, že se na ní účastní i intuice i intelekt, prostě: podvědomým proudem nesený-podpiraný obrazivě tvůrčí intelekt (intelekt-zrak), umocňuje, dle případu, jedinečný jev v *metafysický symbol*, a v tomto činiteli, maximálně nabitým představovou energií pro jeho syntetičnost, reprezentativnost, má prostředek tak prováděd účinné potence, buditele tak mocného básnického „opojení“ pro každého opravdu básnického vnímatele, že jej nenahradí nikdy žádná obrazná slovesná emoce jiného, empiričtějšího původu a méně obecné reprezentativnosti, a při tom činitele nesmrtného, poněvadž vztahy mezi jevy a pratyipy jsou stálé a nevyčerpateľné. Ovšem dnes, kdy rozsah pojmu „poesie“ zúžil se u části nejmladší básnické generace na smyslnou hru z povrchních jevů, vidí její dogmatictí „kritici“ v metafysickém symbolu jen studené a neplodné „abstraktum“ (viz 7. číslo „Hosta“, studii Fr. Götze „Jan z Wojkowicz, lyrický essaista“) a dar druhého zraku, jemuž je, dle slavného Göthova výroku „Alles Vergängliche nur ein Gleichniss“ je jim pro básnického autora ne darem, nýbrž kletbou, která mu zuemožňuje vůbec být básníkem (nejvyšší prý „myslitelem“, „filosofem“), takže dle nich, patrně — důsledně aspoň — nejsou právě básniční geniové nejvyššího typu, jako Dante, Göthe, Shelley, Hugo, Březina a pod. vůbec básníky!

Jestě výše však centim, jak jste vyzdvihl *světlou* směrnicí mého filosofického vyznání, pronikající i v této knize — ba (rozumím-li Vám ovšem správně), zdá se, že mě vidíte duchovějším, pokojným světlem Věčnosti více posvěceným a vykoupeným, než tomu ve skutečnosti (zda zatím, zda provždy — kdo ví?) je. Můj poměr k Věčnosti (nebo pro onen druhý případ méně kladně hodnoty, lépe řečeno: k Nekonečnosti) je totiž dvojitý: Obdivný, adorující, ten je základní — a zároveň bolestně dramaticky napjatý, a tento, zejména, pokud jde o vztah jedince k Ní, a zvláště určité disponovaného jedince (j. mne sama, a tak se projevuje nejvíce v mé poesii v praegnantním toho slova významu osobní, egopetální, jak ji představuje na př. kniha „Básník a Věčnost“ (méně v poesii „egofugální“), jakou bude na př. moje kniha „Moje Evangelium“, kde mluvím k „Spolulidem“ a za ně). „Básník a Věčnost“ není přece jen oslavnou písní Věčnosti, nýbrž i dramatem, zápasem jedincovy duše, zatížené osudem hmotnosti a jedinečnosti, o světlo duchové jistoty věčnosti pro své individuální „já“ a o teplo využití věčnosti pro toto své individuální „já“. Jsou tedy některé z básní této mé knihy opravdu elegiemi (ovšem elegiemi vyššího typu, „elegiemi filosofickými“, jak je případně nazval Arne Novák) a nostalgickými modlitbami, nepřestávající přes to při tom nikdy být ve svém uctívání Věčnosti Života a Života Věčnosti — uctívání všemu navzdory — hymnami; a básnická čísla v mé knize jsou mnou úmyslně seřaděna tak, že postoj beznadějnější a prosebnější přechází v nadějnější a aktivnější: sebevědomější, sebekladnější, což zůstalo pražskou kritikou, která právě zdůrazňovala převážně elegický charakter knihy (a k tomu namnoze jen empirický elegický) nepovšimnuto. A přece jsem přesvědčen, že právě pro tento zásadně upřímně *světly a kladný* charakter své básnicko-filosofické tvorby, pro tento *spiritualism-idealism dynamický a evoluční* svého básnického díla, jako celoživotního celku (který věří ve věčný a v posledním svém smyslu vědomý, hrdinný vývoj Universa k duchovosti, a ve vítězství člověka na zemi

„iž z kletby tmy my jednou duchem pozvedneme“

a vítězně na ni zažehneme hvězdné světlo Ideálu a přesadíme do její zahrady „květy všech vyšších hodnot, ctností, citů“ ze svých „rytífských srdcí“), jsem básník nejen nadčasový, ale i *moderní* (nikoli ovšem „modní“) v širokém toho slova významu, básník, který též, vyznáváje Jednotu Základní, a alespoň tuše a doufaje pro veškerenstvo Vyšší, Dokonalejší Jednotu Ideální, v níž bude jednou vítězem „ve všech a se všemi“, hlásá tím „družnost“, ale ovšem družnost duchovou, maximálně zároveň egocentrickou a Deocentrickou, a tedy vyššího rodu a řádu a obecnějšího dosahu, než je družnost pouze národnostně

nebo třída omezená, s nedružnou lhostejností nebo i nenávisí proti všem bližním mimo tento její okruh.

S uctivým pozdravem

Váň

11. června 1925.

Jan z Wojkowicz.

VLIV SKLADEB SVATÉHO TOMÁŠE AKVINSKÉHO NA STAROČESKOU POESII.

Když jsem svého času psal do tomistického sborníku „Života“ studii o svatém Tomáši Akvinském jako básníkoví, tu jsem trpce pocítoval, že nemohu podrobně uvést, jaký vliv měla poesie Andělského Učitele na básnictví české. Že o této věci existuje nejnovější studie, ovšem v rámci větší práce o metrice, jsem se musil dovědět někde, kde bych to byl nejméně čekal... totiž při čaji na pražské sovětské obchodní misi. Tiskový její referent docent slavistiky Roman Jakobson zabývá se totiž již delší dobu metrickými otázkami týkajícími se češtiny a zasáhl v poslední době také velmi účinně do kontroverzí týkajících se oceňování Královny metriky, jichž se zúčastnili také Arne Novák, Chalupný a jiní. Jakobson při této příležitosti zjišťuje nesporné vlivy tomistické poesie na strofiku, rytmiku a metriku staročeskou. Ve své práci „Staročeské básně složené jednorýmovými čtyřveršími“ zabývá se podrobně těmito skládkami. První oddíl statí je věnován rozboru t. zv. „Kunhutiny písně“ napsané v poslední třetině třináctého století, nejstarší to z památek větších rozměrů dochovaných až po naše časy. Už Zdeněk Nejedlý přesvědčivě dokazuje, že „Kunhutina píseň“ ve skutečnosti se nikdy nezpívala, nýbrž deklamovala recitativem na způsob žalů. Protože podnes není o charakteru staročeského verše jednoty mínění, aniž jsou po ruce spolehlivá data o českém pířzvuku z XIII. století, nepřistupuje autor k těmto problémům s nějakou apriorní hypotézou, ale hledá odpověď na tyto otázky analýsou básně. Vycházejí z výčtu pířesné zákonného rozvrhu slov se sudým počtem slabik, přichází k závěru, že „Kunhutina píseň“ nesporně svědčí o ustálení českého pířzvuku na první slabice ještě před vznikem této básně a o tom, že verš „Kunhutiny písně“ je blízkým modernímu pířzvučnému čtyřstopému trocheji. Už Patera zjistil, že uzorem „Kunhutiny pířsně“ byla sekvence Tomáše Akvinského „De corpore Christi“. Podrobný rozbor verše ukazuje, že „Kunhutina píseň“ uděčí básni Tomáše Akvinského svou strofiku i v značné míře rozrhz slovesných celků v básni. Rytmičké slovní skupiny, typické pro veršování Tomáše Akvinského, jsou typickými i pro „Kunhutinu píseň“. Opraie se o tradici velkého latinského básníka vytvořil český poeta mistrnou básně, která byla nepochybně dosti populární ve XIV. století. Ozvuk „Kunhutiny pířsně“ jeví se v řadě básnických děl XIV. století: v modlitbě „Vítaj, milý Jezu Kriste“, v „Pláči svaté Marie“ z Hradeckého rukopisu, ve hře „Mastičkář“ a konečně v lyricko-didaktické básni „O smrtedlnosti“. Tato přejala jak strofiku tak, rytmickou stavbu „Kunhutiny pířsně“. Rozbor rýmu, rytmu a textu nasvědčuje že přes mínění Havlíkovo básně „O smrtedlnosti“ byla napsána nikoli v polovině XIV. století, ale v polovině první polky XIV. století, a že je dílem jiného autora než ostatní básně rukopisu Svatovítského. Srovnávací rozbor verše, strofiky a slovníku básně „O smrtedlnosti“ a „O bohatci“ nutně vede k uznání silného vlivu oné na tuto. Popularita „Smrtedlnosti“ ve XIV. století je nepochybná. Mimo uvedené měla vliv na dvě staročeské redakce „Sporu duše s tělem“, na básně „O bázni boží“ a na Jakubovu „Legendu o svaté Kateřině“. „Kunhutina pířseň“ a „O smrtedlnosti“ zaujmají svou rytmikou a strofikou výrazné místo mezi staročeskými veršovými památkami. Jsou to typické příklady „mluvního“ lyricko-didaktického verše, lišícího se jak od mluvního epického, tak od verše pířsového. Mluvní lyrické básně snažily se netoliko o větší zřetelnost strofiky u srovnání s elementární strofickou stavbou eposu, ale i o pířsnější rytmické členění verše u srovnání s matně vyjádřenou rytmickou tendencí osmislabičného epického verše.

Dále se zastavuje autor u veršů blízkých, rytmicky nebo strofiky, mluvním lyrickým jednorýmovým čtyřverším, jimiž napsána uvedená lyricko-didaktická

památka, a mezi jiným polemizuje proti mínění, že by píseň XV. století „Jezu Kriste, šedýrý kněze“ byla z básněna Husem.

Fakt, že v staročeské poesii existují skupiny památek charakterizovaných tentenci vytvořit zvláštní lyrický druh mluvního osmislabičného verše, zvláštní strofiku a rytmiku, je metodologicky velmi důležitý. Tento fakt nutí nás rozloučit se s tradičním ceněním staročeského epického osmislabičného verše jako verše neumělého, nezralého. Budeme-li chtít vzdálenost od nynějšího rytmického kanonu chtít vykládat neumelostí, a případ většího přiblížení k dnešním normám čtyřstopého trocheje větší zralostí básnickovou, budeme nuceni se uchýlit k fantastickému předpokladu, že epickým dvojverším psali nezralí básníci, zatím co zkušenější poeti psali lyrickým čtyřverším. Přirozené věc není v různých stupních umělosti, ale v různých úkolech, v různých rytmických ideálech. Nelze přistoupit s naturalistickým kanonem k starorucké ikoně a prohlásit ji za neumělou proto, že nechce s tímto kanonem počítat.

Když historik literatury jde „do cizího kláštera se svým řádem“, nepřinese ničeho kromě impresionistického rozsudku nemajícího vědecké ceny ani reálného, objektivního obsahu. Teoretici literární jsou náchylni dějiny umělecké formy vykládati jako pokrok umělecké formy, viděti v starších literárních faktech stupně na cestě k dosažení soudobého „nejdokonalejšího“ stadia. Odtud bezděčný závěr: čím větší rozchod se soudobým kanonem, tím nižší stupeň. Ale prakticky rytmické zvláštnosti, pro soudobého čtenáře nepřijatelné, nejvíce lze pozorovati na pozadí shod se soudobou rytmikou, tam kde takových shod není, přestávají se někdy cítit. V důsledku: historici české literatury zbysta prohlašují ty staročeské verše, které se poměrně přibližují k soudobému básnickému kanonu, za nejchabnější.

Zapomněl jsem již dávno, čemu jsem se ze slovanské filologie naučil na universitě, abych mohl k práci zaujmouti stanovisko, ale chápu, že jest s to, způsobiti revoluci mezi stoupenci Královny metriky. Pro čtenáře „Archy“ uvádím obsah hlavně pro poukazy na vliv tomismu i na světské skladby staročeské. Jak vidno, možno se někdy poučit o svatém Tomáši Akvinském i — na sovětské obchodní missi. Nejen quotidie, nýbrž i ubique discendum est.

Dr. Alfred Fuchs.

Z NOVÉ KRÁSNÉ LITERATURY.

Jan Grmela: Srdce světa. Verše 1923—1924. Vydal A. Král v Praze 1925. Stran 30. — Sbíрка se začíná oddílem nazvaným Berlín, obsahujícím pět básniček, z nichž se nedovídáme o Berlíně celkem nic jiného než nám nedávno pověděli Alois Čáp a Jan Laichter, že je totiž Berlín město zupné, proklaté a zabijácké, plné nevěstek, pekelníků a všelijakých fezníků lidí. Zdá se, že tomu snadno může uvěřiti, kdo tam nebyl: a kdo tam byl, vzpomíná si třeba, že je to město pohodlné, se solidními hotely a čistými ulicemi, moderní a bez lidožroutů. Tak málo nám praví o světě, i když zpívají o srdci světa, i když myslí, že poesie má být veselou nomenklaturou věcí viděných. Nedejme se zmásti a vezme, že básníci nám nikdy nevypravují o světě, ale vždy o sobě, že nám nepovídají věcí viděných, ale věci neviděné, na příklad své sny o ráji světa, o rudém bratrství, o slavném hukotu práce znějícím od pólu k pólu a tak dále. Necháme-li je povídati a vypočítáme-li si z dlouhé chvíle, že z třiceti stran básnickovy sbirečky je potisknutých jen devatenáct, poučíme se, a jak malou troškou se může jíti do mlýna.

Dom. P.

Vašek Fryček: Mám rád. Básně. Vyšlo 1925. V komisi J. Šnajdra v Kladně. Stran 104. — Hlavním znakem této sbírky je snaha po duchovém výboji. Nejvíce je patrna v básnické formě Fryčkově. Přetúžení a nabíjení slov pojmy, zúžování neb rozšiřování běžného smyslu řeči, zhuštění výrazu, úzkostlivá téměř hospodárnost myšlenkové linie nalité množstvím umělých a nedonošených metafor — toť forma, které možno činiti tři výtky: hledanosti, nehoráznosti a nejasnosti. Příklad:

Křížové, skrčované čelo sesutého intelektu
zamženo vápnem dne jak lakovaná krokvice
vyhlubuje se z blučných vjemů pralice,

z nehod a ran loudič fád pro novou sektu. (Nezdar, str. 15.)
Tři tyto výtky neplatí ovšem obecně, neboť jsou ve sbírce i básně křesťánské
průhledné a zvonivé, na příklad *Pisnička krásná jsi-li ty*. Obsah knížky je na-
značen názvem: osobní erotika pochopená jako vysvobození z ohromných dojmů
válečných a jako základna bezpečná pro řešení poměru k světu a lidské spo-
politosti. Dom. P.

V. Svatohor: *Májová knížka*. Dětské proslovy k májové pobožnosti. Stran 72
za 4 Kč. Nákladem V. Kotrby v Praze 1925. — Nová Svatohorova knížka jest
míněna jako příručka pro nedělní dětské slavnosti při májových pobožnostech:
dětí, dívky i chlapci, představují květiny, jež jsou zase symboly jednotlivých
ctností a dobrých skutků — a v tom smyslu přednášejí také básně. Nejsou to
však obyčejné mravoučné říkanky; autor vložil do každé hlubokou pravdu nebo
i působivý básnický obraz a uchránil se jednotvárností tím, že volil různé ver-
šové formy a obvyklé proslovy vystřídval začasť pěknými a originálními legen-
dami. Tak se stává ze sbírky proslovů i milý sborníček duchovní poesie, opravdu
„májová knížka“.

Frant. Herman: *Trny v srdcích*. Obálka F. X. Procházky. Stran 172. Na-
kladatel A. Král, Praha-Smíchov 1925. — Trny v srdcích jsou ve všech šesti
povídkách bolesti a následky hříšné lásky. Ušlechtilý syn-mrzáček trpí a umírá
za zatajený hřích svého otce, mladá paní, provdaná za staršího hodného muže,
nechává se přejít, když její milenec podlehl plicní chorobě, smyslné vášnivá
dívka přivede jemnějšího milence k sebevraždě, železničář hyne při zběsilé
jízdě pro nevěru své ženy, mlynář zabijí milence své ženy a po odpykaném
trestu upálí i ji... Tak se končí všechny povídky násilnou smrtí — smírně
vyznívá jen jedna, zajímavá také svým námětem: zbožný muž, jeví se i v této knize,
kde se leckdy dotýká i choulostivějších námětů. Jen ve druhé povídce „Po-
kosené mládí“, umělecky nejslabší, se zdá, že posuzuje poměr více citově než
zásadně. Zde mě také překvapilo, jak mohl krásný a dojemný obřad zaopatřo-
vání nemocného nazvati — „příšerným“, i když by jej byl kněz skutečně odbyl
femeslně. M.

David Garnett: *Člověk v zoologické zahradě*. Přeložil Karel Kraus. Ro-
mánové knihovny *Proud* svazek 12. Vydal „Čin“. Tiskové a nakladatelské
družstvo československých legionářů v Praze 1925. Stran 102. — Trochu psycho-
logie a trochu komedie lidské lásky jest dějovou pružinou Garnettova vypra-
vování o milencích, kteří se nemožou shodnouti, jsouce, jak to bývá, příliš
šťastní, aby mohli býti spokojeni. Josefka přirovná svého milého, pana Cromar-
tiho, k opici, pan Cromartie to vezme vážně a nabídne se Zoologické společ-
nosti, že se bude vystavovati v kleci mezi opicemi jako *homo sapiens* čili *člověk*,
exemplář narozený ve Skotsku a věnovaný Společnosti panem Cromartim.
Podnik má úspěch. Pokladna Společnosti se utěšeně plní, Josefka hyne prázd-
notou života. A poněvadž odlukou a ztrátou se pravá láska očisťuje a zmoc-
ňuje, nedivme se, že se rozvadění milenci ve vhodné chvíli smíří. Další jejich
osud nás nemusí zajímati. Stačí, když víme, že udobřivše se vyklouzli turni-
ketem Zoologické zahrady a ruku v ruce se vmísili do davu, který se většinou
skládal z párků jako byli oni: a to vše nás dojme, chceme-li a dovedeme-li
s nimi míti soucit, a pobaví, nechceme-li s nimi míti nic. Dom. P.

Francis Carco: *Parta*. Román. Přeložil Jindřich Hofeříš. Obálka Josefa
Čapka. Stran 181 za 21 Kč. Vydalo nakladatelské družstvo „Čin“ v Praze 1925.
— Po „Štvanici“ a „Nevinných“ třetí Carcův román ze života pařížských apatů.

Tentokrát ztělesnil tu autor jinou všelidskou vlastnost, jež ve světě velkoměstské spodiny nabývá svých zvláštních forem: ctižádostivost. Hrdina byl náčelníkem „party“, bandy druhů zcela mu oddaných. V době, kdy byl uvězněn, parta se rozprchla, jednotlivci „pracují“ na svou pěst nebo se seskupují kolem jiných, smelejších a cvičenějších. Melancholie takového opuštěného vůdce, snaha vyštinouti se zase k bývalé „slávě“ a pomsta na soku — toť obsah románu, ne-radostného jako celé ovzduší, jež kreslí autor známým již způsobem. Více snad ještě než jinde záleží tu malebnost Carcova stylu v reprodukci apašského ná-řečí, přeloženého Jindř. Hofejším zase velmi obratně do pražské hantýrky. *M.*

Vsevolod Ivanov: Modravé píščiny. Román. Přeložil dr. Vinc. Charvát. Obálka V. Maška. Stran 327 za Kč 31:50. Nakladatelské družstvo „Čin“ v Praze 1925. — Po řadě francouzských, anglických a německých spisovatelů uvádí k nám románová knihovna „Proud“ konečně také nového ruského autora Ivanova, vyrostlého již z poslední revoluce. Jak ukazuje překladaťel v připomené životopisné stati, jest Ivanov srovnáván v Rusku s Gorkým; jednak pro své životní osudy, jednak pro hlučný literární úspěch a hymnické opěvování života. Romantism bosácké svobody Gorkého jest ovšem protilehlý muzickému boji Ivanova za svobodu půdy. Ivanov odhaluje věrně davovou psychologii vesnice a snaží se postihnouti její cesty ve vývoji ruské revoluce. V „Modravých píščinách“ spojuje s vesnicí již také větší újezdná město sibiřské: v obou těchto místech převalují se vlny občanské války na Sibíři v letech 1917—1920, rudá a bílá armáda, bolševici a kozáci střídavě se zmocňují vlády — a domácí obyvatelstvo, muži i ostatní jednotlivci, přidržují se prvních i druhých, od obou jsou vysáváni, při obou myslí jen na sebe, na svou půdu, po případě ještě na své vášně, jež revoluce rozpoutala a jež dovedly v krátké době rozvrátiti staleté řády společenské, mravní i náboženské. V popředí stojí postava bývalého námořníka, nyní bolševického vojenského komisaře Zapusa: jest to asi věrný typ tak mnohých lidí, které vynesl na povrch jen revoluční vír, kteří dovedli uchvátiti moc a udržeti si ji všemi prostředky, kteří se — dle vlastních jeho slov — naučili zabíjet stejně snadno jako nadávat a mluvit nadšené řeči stejně jako největší poštilosti. Celý ten mravní, společenský i politický chaos dovedl Ivanov vylíčiti opravdu novým, osobitým způsobem, stylem v nejvyšší míře ušecným a výbojným, jenž udivuje právě u ruského spisovatele a jehož český překlad vyžadoval jistě značného umění. V podrobnostech je v románu mnoho materiálu k dějinám občanské války, jenž ovšem vzdáleného čtenáře zanechá chladným. Zato zůstane jako výsledný dojem tichý smutek lidských béd a utrpení i kouzlo jemných básnických obrazů ze sibiřských stepí a údolí. *M.*

Arkadij Averčenko: Tucet nožů do zad revoluce. Přeložil Vinc. Červinka. Stran 80 za Kč 6:50. Vydal J. Svátek v Praze 1925. — Nedávno zesnulý humorista a satirik hledí ovšem na ruskou revoluci docela jinak než Ivanov: vidí v duchu stále bývalou Rus, bohatou, zbožnou a v celku spokojenou, Rus plnou drahých osobních i vlasteneckých vzpomínek — a ve vyhnanství srovnává, co z ní udělali dnešní její vládcové. Ve spravedlivém rozhořčení snaží se zasaditi jim rány svými „noži“: zachycuje některé výjevy z dnešních poměrů, jež jsou výsměchem hesel o svobodě a rovnosti, ukazuje, jací lidé a proč se dostali na vůdčí místa a jaké důsledky to bude mítí pro ostatní státy, uznají-li vládu bolševiků. Pod šlehy útočné satiry skrývá se v těchto dvanácti črtách mnoho hořkého, někdy až zoufalého smutku člověka, jež bolš. zánik starých dobrých zvyků a zkáza milované vlasti. Kniha jest jakýmsi doplňkem dříve vydaného spisu Averčenkova „Žít duchové“. *M.*

Z NOVÉ POUČNÉ LITERATURY.

Dr. Alois Kudrnovský: Záhady spiritismu. Populární vzdělávací knihovny svazek IV. Stran 71 za 4:50 Kč. — **Boh. Stašek: Církev katolická a válka.**

Vývoj učení církevního o otázce války. Stran 51 za 8 Kč. Oba spisy vydala Českoslov. akciová tiskárna v Praze 1925. — Dr. Al. Kudrnovský vydal již před 17 lety ve „Vzdělávací knihovně katolické“ důkladný spis o spiritismu. Od té doby se leccos změnilo, mnohé záhady se poněkud osvětlily novými poznatky a zkušenostmi, zvláště ve válečné i poválečné době, jež byla tak přízniva vzrůstu všech pověr; proto možno jen vítati jeho nový spisek, vzniklý z populárně vzdělávacích přednášek. Po úvodní kapitole o vývoji spiritismu a jeho dnešním stavu jde i u nás probrá autor různé druby výkladu spiritistických zjevů — od podvodu až k výkladu přirozenému a k výkladu o působení duchů. Dospívá k výsledku, že spiritismus jest i svým původem i podstatou i obsahem jen pokračováním černé magie, staré pověry duchaření, skutečného čarodějnictví a zaklínání duchů. V poslední kapitole konečně ukazuje na jeho nebezpečí pro zdraví jednotlivce, pro náboženství a křesťanství i pro stát a kulturu. Spisek je psán zcela věcně a klidně, jasně a srozumitelně. Kdo se chce hlouběji zabývatí touto časovou otázkou, nalezne tu hojně poukazů na příslušnou i nejnovější literaturu.

Spisek Boh. Staška byl napsán k desátému výročí vzniku světové války, aby dal katolíkům jasně a určité mravní stanovisko jak ke snahám pacifistickým, tak i k přeplatým polemistům, kteří prohlašují válku za řád Boží. V přehledně rozčleněných kapitolách sleduje autor vývoj mravních názorů na válku v evangelích, v učení apoštolů i církevních Otců, hlavně ovšem sv. Augustina, pak v zákonodárství starověké církve až k učení scholastické teologie, zejména sv. Tomáše Akvinského, jenž i tu pronesl poslední rozhodné slovo o celém problému. Spisek, doložený bohatou literaturou, jest zároveň vhodnou apologií církve proti pomluvám obou výstředních stran: pacifistů i polemistů. B. J.

Arne Novák: *Kritika literární. Metody a směry. Zásady a praxe.* Druhé vydání. Sbírký „Duch a svět“ svazek 18—19. Stran 148 za 14 Kč. Nakladatel F. Topič v Praze 1925. — Druhé vydání dávno rozebraného dílka Novákova vychází skoro nezměněno: autor doplnil jen místy bibliografii a přepracoval poněkud konec kapitoly o české literární kritice, nakladatel pak spojil oba dřívější svazky v jednu knihu. Celek podává zhuštěnou formou a s jednotného vědeckého hlediska pěkný přehled hlavních kritických směrů a metod, od kritiky filologické až k impresionistické, a přispěje jistě i teď k ujasnění mnohých zásadních otázek. Tak zaslouží pozornosti zvláště kapitola „Osobnost a soud“, jakož i stať o poměru kritiky a literárního dějepisu. M.

Emile Faguet: *Uvedení do světové literatury.* Přeložil a doplnil profesor Jaroslav Dvořáček. Sbírký „Lidé a díla“ svazek 3. Stran 176 za 15 Kč. Vydal Boh. Treybal v Praze 1925. — Dobré a u nás zvláště potřebné dílo, jehož překlad dlužno radostně uvítati. Proslulý kritik a literární historik, člen francouzské akademie, chce tu inteligentního čtenáře uvést k postupnému studiu dějin světových literatur — toho obrovského pralesa, v němž těžko se vyznati bez zkušeného vůdce. Kreslí proto pevnou rukou jen základní rysy, kde je pomínuto všechno podřadné — ba opomíjí i takové literatury, bez nichž si dnes nemůžeme představití literaturu světovou, na příklad norskou a dánskou a ovšem i československou. O této napsal stručný přehled v poslední kapitole p. překladatel, jenž připojil také k dřívějším kapitolám hojně poznámek, zvláště o dílech přeložených do češtiny; úplnosti tu ovšem nedosáhl. Poslední období u všech literatur jsou odbyta hodně skoupě, což jest ostatně vysvětlitelné u lit. historika, jenž přehlíží s vysokého stanoviska tak nezměrnou stavbu lidského ducha; dlužno také pamatovati, že originál vyšel již před 14 lety. Pro nás zvláště je zajímavé, jak spravedlivě oceňuje Faguet — ovšem jen s literárního stanoviska — hodnotu Bible i četné význačné zjevy křesťanského písemnictví, zvláště svatého Augustina a ostatní církevní Otce. M.

Václav J. Pokorný: *Klášter Rajhrad. Jeho dějiny a památnosti.* Stran 56 za Kč 6'50. Nakladem vlastním. Tiskem Občanské tiskárny v Brně 1925. — Po velkém, německy psaném a dnes skoro nedostupném díle Dudíkové (z r. 1849

a 1868) první samostatně vydaná monografie o hlavním kdysi kulturním středisku moravském. Pilný archivář rajhradský a snaživý náš historický badatel chce v ní podat především informativní přručku pro návštěvníky kláštera: vylučuje stručně, ale výstižně jeho dějiny, načež popisuje místní památnosti, hlavně ovšem proslulou knihovnu — čítá na 100.000 svazků — museum a umělecká díla v kostele i ve sbírkách klášterních. V závěrečné kapitole zachycuje literární činnost rajhradských benediktinů, od prvních přepisovačů a ozdobovatelů knih až po nejmladší pracovníky. Dobrou stránkou dílka jest, že autor při svých tvrzeních postupuje velmi opatrně, nepřijímá nekriticky tradičních názorů, ale přiblíží všude k výsledkům nových badání a v pochybných otázkách obrací se o pomoc k odborníkům. Cenu pěkně vypravené monografie zvyšuje 22 vyobrazení, pořízených namnoze podle nových původních fotografií. *M.*

Prof. Jaroslav Zdeněk: Přehled dějin českého národa od dávných dob až po naše časy. Druhé, zcela přepracované vydání. Stran 134 za 8 Kč. Nakladatel Jan Svátek v Praze 1925. — Prakticky uspořádaná přručka uvádí v chronologickém pořádku všechny důležitéjší politické i kulturní události z dějin českých i slovenských, při čemž věnuje zvláštní pozornost nejnovějším dějinám za světové války i za republiky. Duch jest asi týž, jaký panuje v ostatních dějepisných učebnicích na našich školách, třeba se spisovatel omezuje většinou na stručná data a hesla. Pro rychlou orientaci prokáže knižka i veřejným pracovníkům dobré služby. *B. J.*

Hynek Dostál: Zájezd do Polska a na Volyn. Několik poválečných črt z polsko-českých krajů. S předmluvou a doslovem prof. Em. Žáka. Stran 51 za 3 Kč. Nakladatel V. Kotrba v Praze 1925. — Nadšený vůdce druhé misse českých katolíků z Ameriky a zasloužilý redaktor amerického „Hlasu“ podává v knížce soubor svých vzpomínek z cesty do Polska a na Volyn, kterou tam podnikl s několika přáteli po orelském sletu r. 1922. Všimá si tam zvláště kulturních poměrů, zejména mezi Čechy, usazenými na Volyni. Od nich se dovidá také mnoho o jejich hrozném utrpení za války a za vpádu bolševiků. Bystře psané črty, určené původně pro americký list, budou se zájmem a užitek čteny i u nás. *B. J.*

Jaroslav Nauman: Duše stromu. Stran 116 za 9 Kč. Nakladatel F. Topič v Praze 1925. — Spisovatel jest znám již ze svých dřívějších knih jako horlivý hlasatel jakéhosi nového pohanství, jež má záleži v návratu k přírodě: v lásce k ní a ve splynutí s ní. Svůj boj za nové náboženství spojuje skoro vždy s nenávisťnými útoky proti křesťanství, jež prý vyhloubilo propast mezi člověkem a přírodou. Činí tak znovu a velmi často i v této knížce, kde se snaží dokázati, že i strom má svou duši, v některém směru prý dokonalejší než je duše lidská. Jeho úvahy nejsou ovšem vždycky původní (viz Maeterlinckovu „Inteligenci květin“!), ale vyvěrají jistě z dlouhého soužití s přírodou a projevují jasný smysl pro krásu a utajený život rostlinstva. Že jeho protikřesťanské invektivy jsou krajně nespravedlivé, netřeba ovšem dokazovati. *M.*

PRO LIDOVÉ KNIHOVNY.

Svatopluk Čech: Kniha humoru. Vybraných spisů díl I. Stran 288 za 21'60 Kč. Nakladatel F. Topič v Praze 1925. — Z bohaté humoristické zně díla Čechova vybral pořadatel „Vybraných spisů“ Ferd. Střežek do tohoto svazku 26 nejlepších prací, jež dobře charakterisují našeho neprávem zapomenutého národního básníka. Jemný jeho vtip žádá si ovšem vyspělejších čtenářů.

Vlasta Javořícká: Vrak rodiny Tomanovy. Román o dvou dílech. Stran 285 a 248 za 18 a 14 Kč. Vydala Českoslov. akciová tiskárna v Praze 1925. — Rozsáhlý tento román jest důkazem, že oblíbená a neobvyčejně plodná spisovatelka zbavuje se zvolna některých vad svých dřívějších prací a její vývoj

že stoupá. Pevnou rukou kreslí obraz poválečných poměrů v městečku na českomoravských hranicích, kde v boji o starostenství zvíťazí architekt Toman. Ctízádnost přivedla jej k rodinnému rozvratu, k finanční pohromě a konečně i k pokusu vraždy. Po tolikerých bouřích vepluje přece vrak rodiny Tomanovy do bezpečného přístavu spořádaného křesťanského života: román končí se smírným pokáním hrdinovým, tragickou smrtí jeho spoluvinnice i šťastím jeho hodných dětí. Zajímavý děj s celou řadou vedlejších postav upoutá zvláště maloměstského a venkovského čtenáře. *B. J.*

Jos. D. Konrád: Albatros. Román. Druhé vydání. Stran 368 za 20 Kč. Vydalo Zemědělské knihkupectví A. Neubert v Praze 1925. — Trochu dobrodružný román s námětem skoro pohádkovým: Chudý dalmatský hoch miluje dceru zámožného majitele lodí. Otec mu ji slíbí jen s podmínkou, že si dobnude takového jmění, jaké jest uloženo v jeho parniku. Hrdina a hrdinka po sterých útrapách konečně dojdou cíle pomocí záhadného „Albatrosa“, z něhož se vyklubou na konec viceadmirál, tajný otec hrdinův. Děj je dosti napínavý, ale také dosti nepravděpodobný. Povahy hlavních osob jsou vesměs uslechlité, někde až idealisované. Celek prozrazuje znovu dávné sympatie spisovatelovy k jižním Slovanům a znalost námořního života. *M.*

Jan Staněk: Lorenza. Povídka. Stran 346 za 15 Kč. Vydala Občanská tiskárna v Brně 1925. — Ve svých romantických povídkách, do nichž rád zapletá komtesy a baromesy, důstojníky a umělce, jest náš rolník-spisovatel přece jen šťastnější neb aspoň libivější než v povídkách historických. Čtenáři, kteří mají rádi pouatý děj s milostnými, ale vždy uslechlými zápletkami a se smírným zakončením a přehlednou leckterou věcnou i psychologickou nepravděpodobností, uvítají také rádi tuto delší povídku ze světové války: vypravuje osudy českého malíře-důstojníka, jenž byl nucen přeběhnouti z rakouské válečné lodí do Itálie, kde svým uměním a šlechtnou, statečnou povahou překonal různé úklady a došel konečně i osobního štěstí ve sňatku s bohatou a jemnou Italkou — Lorenzou. Do venkovských knihoven. *B. J.*

Boh. Zahradník-Brodský: Na sopečné půdě. Václav Lamač. Romány. Souborného vydání svazek 62. Stran 384 za 24 Kč. Vydaly Českomoravské podniky tiskarské a vydavatelské v Praze 1924. — Oba romány vznikly v době, kdy spisovatel stál na vrcholu své tvorby — r. 1900 — druhý z nich byl otiskán tehdy v Podlahově „Obrázkové revui“. Jsou to romány sociální, v nichž je zachycen boj utiskovaného dělnictva se skartelovanými továrníky; zvláště v Lamačovi je zobrazen typ inteligentního českého dělníka, jenž se svou pílí a uslechlostí vyšine na zástupce lidu ve sněmovně. Třebas se poměry za 25 let značně změnily, zaujmou dosud oba romány zvláště dělnické čtenáře. *B. J.*

Ant. Thein: Hubokrutý. Kulturní historie z roku 1923. Stran 272 za 15 Kč. Vydala Českoslov. akciová tiskárna v Praze 1924. — Velká satira na dnešní sespolkářený a spolitisovaný veřejný život. Autor vzal si sice na mušku stranu „hratří“, v níž vládá frázi — „hubokrutství“ — dostoupila snad vrcholu, ale leccos z toho platí i jinde! Proto neuskodf zařaditi tento soubor bystře psaných feuilletonů také do našich městských knihoven. Mnohé postřehy budou snad někdy dokumentem i pro kulturního historika. *B. J.*

Alexandre Dumas: Marie Stuartovna. Osudy tři korun: dvou královských a jedné trnové. Přel. Marie Anna Vchynská. Stran 224 za 11 Kč. — Týž: **Panna Orléanská.** Její život a poslání, vítězná sláva a mučednická smrt. Přel. Marie Dušková. Stran 160 za 8 Kč. Oba spisy vydalo Zemědělské knihkupectví A. Neubert v Praze 1925. — Svým známým způsobem vypravuje Dumas osudy dvou katolických žen, jež tolikrát již lákaly světové básníky i dramatiky. Příběhu nešťastné královny skotské a její kruté nepřítelkyně Alžběty předesílá obšírně vylíčením historických poměrů v obou zemích. V otáče dvojí viny M. Stuartovny přidružuje se ovšem mínění, jaké bylo v jeho době skoro všeobecným.

nemohl ani znáti novějších badatelů anglických a francouzských, kteří dospěli k jiným názorům, ale přesto líčí svou hrdinku tak, že i ty domnělé stíny jsou zakryty její ušlechtilostí, pevností u víře a osobní statečností a že její tragický osud dojde čtenáře i v tom románovém osvětlení. — Ještě jímavějším způsobem líčí ovšem postavu národní svěťce francouzské, Panny Orléanské. Jest to vlastně celý její životopis, vypravovaný sice také románovým způsobem, ale bez větších libovolných, nehistorických změn, jaké si dovolil Schiller a většina ostatních básníků. Hrdinka jeví se tu skutečně světci, nadšenou láskou k Bohu, národu i ctnosti. Srovnávají ji s Husem, jak činí překladatelka v úvodu, není ovšem právě vhodno. Obě knihy možno dáti s prospěchem do rukou vyspělejších čtenářů. *M.*

Pavel Jestřabec: Láska pani továrníkové. Stran 184. Vydal Boh. Špinka v Praze-Král. Vinohradech 1925. — Románek není mravně tak zlý, jakým jej chce učiniti nevkusně „lákavá“ obálka. Vypravuje o vypočítavé a vášnivé dívce, jež odmítla lásku ušlechtilého úředníka a vzala si starého továrníka. Odmítnutý ukáže se i dále hrdinou, překazi všechny úklady záletné továrnice a dojde štěstí v nové čestné lásce. Po stránce umělecké je práce Jestřabcová dosud velmi slabá, zvláště psychologický postup je někde až nemožný. *B. J.*

Jean de Loussot: Boj o štěstí. Román. Přel. O. S. Vetti. Stran 182 za 14 Kč. Vydala Českoslov. akciová tiskárna v Praze 1924. — Historická povídka z doby Konstancia Chlora a Konstantina Velikého. Zachycuje pěkné ohlasy pronásledování Diokleciánova v Gallii, zvláště pak rozvoj křesťanského ducha a jeho boje s odumřajícím pohanstvím až ke konečnému vítězství po ediktu milánském. Hrdinou je statečný křesťanský hoch Alban, jež se stává důvěrníkem Konstantinovým. Kniha se hodí dobře i dospělejší mládeži. *B. J.*

Wyndham Martyn: Kající dobrodruh. Z angličtiny přeložil Jindř. Pechman. Stran 320 za 20 Kč. — **Zenich z ochoty.** Román z ovzduší Londýna. Z angl. přel. Em. Šimandl. Stran 259 za 15 Kč. Obě knihy vydaly Českomor. podniky tiskařské a vydavatelské v Praze 1925. — První kniha je samostatným celkem z cyklu románů, jejichž hrdinou je oblíbená v Americe a v Anglii postava inteligentního dobrodruha, „mistra zločinu“, páchajícího nejodvážnější kousky lupičské a podvodnické ne pro obohacení, ale z jakési bravury. V tomto díle dává se dobrodruh na pokání, ne z nějakých náboženských důvodů, ale aby splnil slib učiněný své zemřelé snoubence. K němu druží se dívka, jež se rovněž odhodlala opustit dráhu zločinu a začítí nový čestný život. Naplnavá četba, podložena jakýmsi etickým jádrem a neurážející drsnými výjevy, třebaš našim čtenářům zůstane hodně cizím poválečné ovzduší americké, přeplněné prohnanými zločinci, detektivy atd. — Blížším jest již druhý román, jehož autor není v českém překladu ani udán a jehož děj spadá do světové války. Až na skupinu několika zvědavých a maloměstscky intrikánských osob jde tu vesměs o jemné, ušlechtilé povahy, jež sblíží nerozvážný a podivnou náhodou šťastný čin hrdinky, nezámožné písařky. Příběh její čisté lásky k bohatému lordu a důstojníku vyvine se dosti spádně metodou výlučně konverzační, v níž neznámý autor uplatnil hojně anglicky jemného a nikdy neurážejícího vtipu. Nenáročná četba pro městské čtenářky. *B. J.*

Charles Foley: Dvě ženy. Román. Přeložil Jan Sajc. Stran 200 za 11 Kč. Vydalo Zemědělské knihkupectví A. Neubert v Praze 1925. — Nová variace na dávné téma: dvě ženy bojují o lásku muže-umělce; jedna, herečka, svou vášní a ďábelsky rafinovaným pleticháfstvím, druhá svou čistotou, pokorou a trpělivostí. Tato vítězí i v dnešním pařížském ovzduší, kdežto záletná herečka prohrává i svůj život smrtící ranou z ruky svého klamaného manžela. Románek je psán obvyklou konvenční formou zkušeného spisovatele, jež dovede zvláště čtenářky upoutati i dojmouti a při tom jest si vědom i své mravní zodpovědnosti. *B. J.*

POZNÁMKY A ZPRÁVY.

Valná hromada Družiny literární a umělecké v Olomouci konala se dne 31. května 1925 v místnostech „Našince“. Pan předseda Masák přivítal přítomné a konstatoval, že valná hromada, zahájená o hodinu později, než bylo stanoveno, je schopna usnášení. Zapisovatelem ustanoven jednatel *Večeřa-Střížovský*. Pan předseda dal čísti protokol minulé valné hromady, jenž vzat na vědomí. Pokladniční zpráva vykazuje slušný roční obrát. Byla revisory schválena a pokladníku P. Zamykalovi uděleno absolutorium. Bylo usneseno, aby na zásobách knih a časopisů byly učiněny příslušné odpisy. Nato provedena volba. Předsedou zvolen opět dp. Em. Masák, katecheta a redaktor z Brna-Židenice, a členy výboru členové dosavadní, jen mimo dp. P. Hrabu, jenž ve čtvrtek ke schůzím dojížděti nemůže, zvolen dp. P. G. Ronaj (Boğar) z Brna. Revisory jmenování P. Hrab a P. J. Navrátil (Stupavský). Ve volných návrzích bylo promluveno o zásluhách tří členů Družiny: Adama *Chlumeckého* (Fr. Kužely), prvního to předsedy Družiny, P. Jana *Vyhliďala*, nejznámějšího našeho folkloristy, a pana J. F. *Hrušky* k oslavě jeho šedesátin. Po návrhu výboru byli všichni tři jmenování čestnými členy Družiny. Nato valnou hromadou schválen návrh výboru stran vydání ročních premii členům a členský příspěvek ve výši 24 Kč. Výboru uloženo ještě do příští výborové schůze jeho podrobnější zpracování. Omluvné přispisy poslali: dp. dr. Alois Kolisek, jenž se táže, bylo-li by dle stanov možno vejíti v užší styky se Slovenskem, dr. Jar. Durych a P. G. Ronaj, jenž si stěžuje na netečnost naších žurnalistiky vůči našim literátům a jejich pracím. Doslovem pana předsedy a přáním všeho zduaru pro příští rok valná hromada skončena. — *Večeřa-Střížovský, jednal.*

Pro lidové knihovny. Na projevené žádosti usnesl se výbor Družiny literární a umělecké, aby byla v „Arše“ zavedena nová rubrika, kde by se stručně hodnotily knihy určené nebo vhodné pro lidové knihovny. Poněvadž pro větší spolkové a zvláště obecní knihovny, kde mají naši zástupci vliv na volbu knih, nestačí spisů vydané výhradně katolickými na-

kladateli a autory, jest často potřeba sahati ke spisům a firmám indiferentním. A jest jisto, že se i tam najde dosti děl zcela vhodných neb aspoň mravně a nábožensky nezávadných. Tato rubrika má tedy býti jakýmsi rádčem a vůdcem při volbě a koupi knih. Přinášíme právě první řadu takových stručných referátů o posledních novinách, jež byly redakci zaslány. Při spoustě knih, jež se nyní vydávají, nebude ovšem nikdy dosaženo úplného přehledu literární produkce, zvláště když mnozí nakladatelé dnes ani ne-reflektují na spolupráci časopisů a neposílají redakčním výtiskům — spoléhají patrně, že si naleznou cestu ke čtenářům a do knihoven jen lákavými obálkami a zaplacenou reklamou v novinách. A patrně jsou dnes i lidé, kteří se tím skutečně dávají vésti — než se několikrát zklamou. Ani literární referent není ovšem neomylný ve svém úsudku, ale pracuje-li svědomitě a má jisté literární vzdělání a zkušenosti, jest tu přece jakási záruka. Rubriky této jest tím více třeba, že naše denní listy — až na olomouckého „Našince“ — vyhostili skoro úplně písemnictví ze svých sloupců a maskují to nanejvýš tím, že otiskují reklamní oznámení, jež nejednou čtenáře jen matou. Při tom ovšem mají dosti místa pro bezvýznamné politické projevy a všelijaké dohady, pro soudní síň atd. Než o tom bude třeba promluvit někdy důkladněji!

Román „Šimon Stylita“ budí pozornost čtenářů, ale dává také podnět k různým dohadům a podezřením. Nutno uvést, že dosavadních šest kapitol je sotva čtvrtinou celého díla, jakousi základnou, na níž se rozvíjí další děj. Z celku uvidí snad i ti, kteří toho dosud nepoznali a soudí jen dle jednotlivých výroků, že román je vzdálen všeliké reformistické nebo docela proticírkevní tendence. Vylučuje prostě psychologický vývoj skromného českého kněze, mladého idealisty, v rozvířeném ovzduší popřevratových let. Nemožno se přirozeně vyhnouti různým aktuálním i ožehavým otázkám, ale román jich nechce řešiti, tím méně propagovati určité směry. Není ovšem psán pro děti, ale vážných inteligentních čtenářů jistě nepohorší.

Spisovatel dr. Jos. Svítíl-Karník připravuje k vydání výbor ze svých bojných statí z oboru kultury polské, jejímž jest vynikajícím znalcem a nadšeným propagátorem. Kniha, již vydá asi nakladatelství Československé akciové tiskárny v Praze, nese název „Pod peruti bílého orla“. Možno ji jen radostně vítati, zvláště nyní, kdy se u nás také oficiálně začínají obnovovati a prohlubovati styky s Polskem. A bylo by také opravdu škoda, kdyby tato publicistická část bohaté činnosti básnickovy zapadla v novinách a časopisech! Snad časem dojde také na výbor z článků o věcech slovenských i o různých otázkách literárních a kulturních, jimiž autor činně zasahoval do našeho vývoje.

Jak si váží spisovatelů. Brněnský lidový deník inseruje dosti často spisy jím vydané, ale při tom uvádí jen titul a důsledně opomíjí jméno — autorů. Dosud to dělali obyčejně jen vydavatelé krvavých a sensačních románů. Snad si přece spolupracovníci listu zaslouží aspoň té nepatrné „cti“!

Paxfilm. K uskutečnění myšlenky K. Dostála-Lutinova učiněn nový důležitý krok. Na schůzi dne 3./6. v Brně usneseno utvořiti místo družstva spolek, jehož stanovy byly probrány a zadány k úřednímu schválení. V čele přípravného výboru stojí vládní rada dr. Jan Svoboda, jehož známá energie je zárukou, že dovede brzy významné dílo k cíli.

Výstava památek Mariánského sloupu byla přenesena v období svatočinnosti z Prahy do Olomouce. Pěkně uspořádána a také vhodně doplněna těšila se zvláště o sjezdových dnech boje návštěva a přinesla jistě myšlenku mnoho užitku. Bylo by opravdu dobře,

kdyby se jí ujal zvláště Mariánské družiny také v jiných našich městech. Družina literární a umělecká účastnila se činně spolupráce zvláště zásluhou svého jednatele Fr. Střížovského.

Německá „Archa“. V Mnichově vychází letos čtrnáctideník „Die Arche“ věnovaný výlučně literatuře a umění. Každé číslo obsahuje články, básně i beletristickou prózu, bohaté překlady nové literatury a několik uměleckých příloh i obrazů v textu. Časopis je vypraven opravdu bibliofilsky a nesen duchem idealismu. Do prvního čísla přispěla dvěma básněmi také známá u nás z překladů básnička Annette von Droste-Hülshoff.

Mystiky ruská a katolická. Polský týdeník „Wiadomości literackie“ (č. 16) přináší obsírný a velmi zajímavý rozhovor básníka Witolda Hulewicze s velkým básníkem francouzským *Pavlem Valérym*. Mimo jiné přišly také na ruskou literaturu a její vlivy ve Francii. Valéry prohlásil: „Začneme se od nich osvobozovati. Pokládám je přímou za zhoubné. Velikost Dostojevského, přenesena v duši Evropana, šifí zpuštění. Tyto následky pozorovali jsme v dostatečné míře v literatuře německé i naší. Totéž bylo i s Tolstojem. Naší psychice absolutně nevyhovuje ten mlhavý, odervaný mysticismus ruský. Stojíme mezi dvěma světy: byzantsko-asijským „désordre“ a americkým „ordre“; kultura evropská usiluje zůstatí uprostřed. Mystika má v Evropě mocnou tradici; *katolicismus*, tato dokonale uspořádaná soustava, stvořil tu mystiku s pevným základem, dal jí organizaci, snahu po dokonalosti i realizaci v předmetě. V Rusku jest mystika přímou opáčená: bysantinismus jako antithese ducha latinského.“

ARCHA

MĚSÍČNÍK PRO LITERATURU,
UMĚNÍ, KULTURU A ŽIVOT

ROČNÍK XIII.

OBSAH **7-8** ČÍSLA

František Hanzelka: Smrt a vzkříšení Evropy.

Josef Bartuška: Osud.

F. Háj: Na dovolené.

Gustav Krklec, přeložil Otto Babler: Nový život.

Jan Fr. Hruška: Proč jsem neodpadl a neodpadnu.

František Kašpar: Děvče.

Em. Masák: Šimon Stylita.

V. Svatoňor: Píseň o bříze.

Jan Vinař: Čtvero básní v próze.

Hynek Ch. Růžička: Tavič rud.

Alois St. Novák: Vůdce Izraele.

Vilém Bitnar: Antonín Podlaha literárním historikem.

JUDr. Otto Stehlík: Z literární korespondence kněze-vlastence Františka Douchy.

OKNA:

Na Bledu.

Z nové krásné literatury.

Z nové poučné literatury.

Pro lidové knihovny.

Poznámky a zprávy.

PŘÍLOHA:

Vilém Bitnar: Rukověť dějin české literatury básnické.

REDAKTOR EM. MASÁK

YDÁVÁ DRUŽINA LITERÁRNÍ A UMĚLECKA V OLOMOUCI

ARCHA VYCHÁZÍ MĚSÍČNĚ.

REDAKCE.

Rukopisy a redakční výtisky buďtež zasílány na adresu
EMANUEL MASÁK,
katecheta a redaktor „Archy“ Brno-Židenice.

Nepřijaté rukopisy se vracejí, byly-li přiloženy známky.

Redakční uzávěrka čísla jest 5. každého měsíce.

ADMINISTRACE A EXPEDICE

„ARCHY“ JE V OLOMOUCI, WILSONOVO NÁMĚSTÍ ČÍS. 16.
PŘEDPLÁCÍ SE (I S PŘÍLOHOU)

ročně 43 Kč, půlročně 21'50 Kč, čtvrtročně 11 Kč. Jednotlivá čísla za 4'50 Kč.
ZA VYDÁNÍ ODPOVÍDÁ LADISLAV ZAMYKAL.

Nové publikace

(došlé redakci do 15. srpna 1925)

Z nakladatelství J. F. Bučka v Prostějově: Dr. Ferd. Karafiát, „Z tajemství lékařových“, Stran 103 za 10 Kč. — Ivan Cankar, „Celedin Jernej a jeho právo. Milan a Milena“. Přeložil prof. dr. Vojt. Měrka. Stran 158 za 13'20 Kč. — Ivan Cankar, „Na úsvitě“. Přeložil prof. dr. V. Měrka. Stran 126 za 12 Kč.

Z nakladatelství V. Kotrby v Praze: J. J. Krejčí, „Pro jediný pohled“. Stran 208 za 10 Kč. — Václav Oliva, „O seiském povstání na Litomyšlsku r. 1680“. Stran 84 za 5 Kč. — Th. Dr. Karel L. Řehák, „Svatý Havel, opat, a farní chrám jeho na Starém Městě Prahy“. Stran 116 za 5 Kč. — V. Svatohor (Bělohávek), „Čtení o našich svatých ochranách. Životy svatých patronů českých“. Stran 99 za 10 Kč. Posudek o této pěkné knížce, již znovu doporučujeme, viz v min. ročníku „Archy“ na straně 86. — Anna Simerská, „Na rychtě“. Povídka z počátku minulého století. Ludmila, sv. I. Předplatné na celý ročník 10 Kč, jednol. svazky 4 Kč.

Z nakladatelství A. Krále v Praze-Smichově: L. Kolář, „Tiché zdi“. Stran 150 za 12 Kč. — J. Hruša, „Modré s nebe“. Stran 123 za 10 Kč. — Jan V. Rosulek, „Stoupa života“. Stran 126 za 12 Kč.

Z nakladatelství A. Neuherta v Praze: A. S. M. Hutchinson, „Čisté srdce“. Přeložil dr. Kar. Koschin. Stran 392 za

20 Kč. — Quida, „Dva malé dřeváčky“. Přeložil Kar. Weinfurter. Stran 206 za 12 Kč. — Alex. Dumas, „Sňatky otce Olivusa“. Přeložil H. M. Vilim. Stran 176 za 9 Kč. — Hudební zprávy. Roč. III., č. 3. 3. — Literatura, bibliograficko-vzdělávací věstník. Roč. III. č. 2. Celoroční předplatné 4 Kč.

Z nakladatelství Občanské tiskárny v Brně: Frant. K. Křen, „Z ráje banáckých palm“. Spisů sv. III. Stran 347 za 11 Kč.

Z nakladatelství Fr. Obziny ve Vyškově: Jos. Toman, „Slavnost léta“. Básně a prózy. Stran 99. — Jan Vrba, „Borovice“. Stran 271 za 22'50 Kč. — Alois Mrštík, „Člověk a dílo“. Uspořádal Ad. Veselý. Cena váz. 12 Kč. — H. de Balzac, „Manželská smlouva“. Přeložila R. Thonová. Stran 143.

Z nakladatelství J. Svátka v Praze: „Český lid“ svazek 9—10, jímž dokončen jubilejní 25. ročník tohoto důležitého sborníku, věnovaného studiu lidu československého ve všech zemích naší republiky a vydávaného nakladatelem jistě s nemalými obětmi, jak vysvítá z upřímně vysloveného díky redaktora prof. dra Čenka Zibrta na konci ročníku. Časopis zaslouží opravdu podpory zvláště se strany škol a jiných osvětových i vědeckých ústavů, ale také jednotlivců.

Z nakladatelství Šolce a Šimáčka v Praze: „Matice lidu“, r. 54., svazek

OLOMOUC V SRPNU 1925

FRANTIŠEK HANZELKA:
SMRT A VZKŘÍŠENÍ EVROPY.

Krvavé slunce nad Evropou vzhází,
červánky rudé, východní zář,
dolinou, lesem se nepřítel plazí,
k Západu zvedl strhanou tvář.
Tisíce mozolných rukou se zvedá,
zakrývá slunce armáda ta,
na koně vrané a divoké sedá,
k smrtelné ráně pěst napjata!
Roviny širé, háje a lesy
zaplaví hrůzou válečný zpěv:
ten zpěv je strašný, bodá a děsí,
ten zpěv je Boží hněv.

Ožily mongolské pouště a turánské stepi,
pokřikem drsným hlaholí zem,
jdou k boji, zuřiví, slepí,
jim vášeň v očích hoří všem.
Šikmýma očima a žlutou tváří
hněv syčí, praská a září:
milion řečí
v zoufalé křeci
zapělo píseň zkázy,
Vzhůru, vzhůru, vrazi!

Sibiřských toků
napájí tůně
krev otroků
a krve vůně
šíří se, šíří,

do srdce Evropy mífí.
Hoj, Evropo, hoj!
Je boj!

Armády naše nastoupí k boji,
rozdrtí pěstí zhýčkanou zem,
v poušť změní zahradu nádhernou tvoji,
syny tvé povraždí na srdci svém.
Poklekni, Evropo, skloň hlavu svoji
a umři v pokoji!
Hoj, hura, hoj!
Je boj!

V Londýně,
v Paříži, v Berlíně,
v ulicích živo a shon,
veselý zaznívá tón,
v barech se tančí a zpívá,
buržoa zívá,
v hedvábí dámy,
ve fraku páni,
šampaňské teče,
pohlavní křeče
lomcují těly,
polibek smělý,
bouří krev teplá —
zhasnuta světla. —

Armády naše k Uralu mífí,
překročí hřeben mlhavých hor,
řehtají koně a trubky víří,
kupředu letí asijský sbor.
Poklekni, Evropo, skloň hlavu svoji
a umři v pokoji!
Hoj, hura, hoj!
Je boj!

Banky a obchody,
továrny, závody,
ve shonu a ruchu
evropskému duchu
zladené okovy
a náhrobní přítkrovy
budují čile.
Až přijde chvíle
poslední,
obleče rubáš setkaný věky

a bez útěchy
poslední
ulehne do hrobu a skřeky
nové civilisace a kultury nové
zahrají pochod pohřební.

Armády naše pod Uralem stojí,
Mátuška Rus je v náruč svou zve:
„Bratři a hrdí vřtění v boji,
kdo pouto těžké rozerve?“
Poklekni, Evropo, skloň hlavu svoji
a umři v pokoji!
Hoj, hura, hoj!
Je boj!

„Nám zoufalstvím a peklem se staly
útrapy věků přeplněných hlukem,
nám srdce a lásku z něho vytrhaly
a nahradily strojů znervosněným tlukem.
Již strhly vichřice a bóry
zelené chrámů našich střechy
a bez opory
nechaly nás a bez útěchy.
Chrám Moudrosti Boží znesvěcen davy
a katan dravý
do továren zaklel člověka duši:
a v Paříži, Londýně a Berlíně jsou hluší!
Za slávu a sílu Evropy staré
já jediná dala své síly jaré
na dřevo kříže vbít
a na čelo si vrýt
znamení prokletí a hany
a odvahu jsem měla život rozervaný
utrátit.
Já jediná jsem syny své a dcery
k oběti dala Bohu
a nářek tisícery
jsem skryla v temném rovu;
mužiků tisíce a dělníků siných
jsem nechala zabít pro vinu vinných,
ženám jsem vzala dětátka
a nevinátka
nechala jsem mučiti děsem
a panenským prsem
jsem krmila
nemravná těla —
alup, Evropo, nezapomněla

poslání svého a svatého cíle
do poslední chvíle.

Ale v Berlíně,
v Paříži a v Londýně
neslyšeli hlasu,
když jsem kázala spásu
a zatvrdili srdce nad nevinnými
syny svými
i mými.

V ulicích spitých elektrickým světlem,
u domů zářících pýchou a zblblých zlatým kovem,
u domů tančících v opojení vzteklém,
u domů hýřících znepravnělým slovem
zmírali, Evropo, jak včely v roji
synové moji i tvoji.

Na dlažbě studené mrzly jejich údy
a plamen krve jejich rudý
zlatil svým tryskavým tokem
ulice pyšných měst každým rokem.
Vzali jim víru, lásku zabili,
jed nenávisti v srdce vsadili,
naděje hasnoucí poslední ston
bezcitný ubil za chlebem shon;
jak vlků divokých smečku
chytili je v léčku.

Jejich těla
stavěla
tvé domy, ó Paříži pyšná,
Paříži hnijící, Paříži hříšná,
krev jejich mělnila maltu
bank tvých, ó Londýne,
a vpájela se do asfaltu
tvých ulic, ó Berlíne!
A, Evropo, ty jsi neslyšela,
ty jsi nerozuměla!

Já nepochopitelná milenka tvá,
mystická Růže Východní
v záři krvavých pochodní
tvou vinu беру na bedra svá
a první pokorně kloním hlavu
a dávám v zástavu
život svůj, srdce své, duši i tělo,
sotva se prvním rozpukem jara rozechvělo.

Evropo, tvá vášeň strohá
zabila Boha.
Mé hubené ruce a moje srdce žhoucí
vysílá k němu prosby vroucí —
Jsem slába a slabá obět moje
za hřtchy tvoje!
Viz, přijde, přichází odplata tvá!"

To asijské se šikují pluky,
to čínských gongů jsou podivné zvuky,
to kulometů je japonských řeč.
Nastává seč!
„Ti, co jsem po pět set krmila roků
a mateřským napájela mlékem,
mne vraždí s děsivým vztekem
a ničí na každém kroku.“

Doba se vrací,
Kreml se kácí,
umlkly zvony,
nářky a stony,
požáry, plamy
roviny mámí,
zkáza se řine
v krajiny jiné!
Berlínské továrny zaplály v září,
jak obět zápalná na oltáři.
Komíny se boří,
hoří, ach, hoří.
Kolejnice se taví,
Zeppelinů se dáví
v zahrátém vzduchu —
umlkni, německý duchu!
Pařížské boulevardy rozbitý děly,
na zemi hemží se nahými těly,
bary se dusí
mrtvých těl kusy,
hedvábi nahoty nezakryje:
Paříž nežije.
Milion hemžících se rukou
a srdce tlukou
a oči volají vztekle
po krvi teplé.
Za oceán!

To nových armád mystické davy,
žlutnoucí tváře, sražené hlavy,

pušky a helmice zlacené v boji,
rojí se, rojí!

Vyhazují se londýnské doky,
v sklepích se taví zlata plně žoky,
Britické museum v historii mizí,
Westminster mizí,
mizí Hyde-Park.

Boj dokončen.
Evropa dřímá svůj poslední sen.

*

Za těžkých bolestí zrodila jsem tě,
tys bylo milé mé, nejlepší dítě
a v dětském věku tys ručkami svými
svět spjalo legiemi s orly císařskými;
z katakomb učení přijalo svaté,
na Východ, na Západ zatkló kříže zlaté,
divokých národů zkrotilo stáda,
pokojné lidi z nich ručka tvá mladá
tvořila, do rovin úrodných řek
jsi svedlo strašlivý jek.

Z atomů horkých jsi kouznilo říše,
až v krásnou pannu jsi vyrostlo tiše.
Ctností tvou stala se moudrost scholastiků,
přísně jsi dbala mravního zvyku,
roucho tvé zdobeno gotiky jaseem,
srdce tvé bouřilo milostným kvasem.

Žel, že to své srdce jsi rozdělila,
bludem se skropila suknice bílá,
pýchou jsi ztratilo Východní kříž,
lásky své dvojaké neslo jsi tíž —
Ženou jsi byla
a porodila
záračné děti tajemných krás,
však ve tvém srdci zžiravý kynul kvas
a zlato tvých dětí, kteréš ujařmila,
tvou zkázou bylo, Evrope milá!

Rozum tvůj řídila měňavá zář,
odbojný duch tvou ovládl tvář,
vráskami prokvetlo červené líce,
haslas a zhasla jak plamen svíce.

Výčitkou rmutnou nestihám tvé tělo,
které milujíc, tak se zapomnělo,
Evropo, dítě mé, spanilá panno,
probud' se, je ráno, majové ráno!
V srdci ti vypučí krvavý květ,
milostí, láskou naplní svět,
krvavý svět, jež v bouřlivé utkalo noci
s Boží pomocí
Kristových krvavých ran pět.

A za praporem krve a lásky
se vojsko šikuje v armády svazky,
jdou, aby vzkřísili svět
a na runy
zatkli prapory křesťanské komuny.
Bud' se Řím a hlahol' petrský zvon:
Kyrie eleison!
Christe eleison!

JOSEF BARTUŠKA:

OSUD.

Uprostřed vesmíru člověk zamyšlený
vlastní svůj osud z hvězd si hádá
a srdce, v přísné tesknosti sevřené,
proniká zdi z cihel a kamene
a daleko staví si nového domova stěny.

Nebot sen mění se v skutečnost snad tuto chvíli
a tato minuta je věčností,
kdož ví, snad tuto chvíli
na druhém konci světa překrásné oči vykouzlily
domov krásnější z květin a snů.

A jak hodiny bijí,
tu srdce se v úzkosti chvěje,
vždyť v tuto věčnost snad řítí se bílé stěny,
v tuto minutu hoří dům pečlivě postavený
pod kouzelnou rukou čaroděje.

NA DOVOLENÉ.

I.

A tak, pane kolego, než nastoupíte dovolenou, vypracujte ještě tato akta," usmíval se pan vrchní rada Švábík na pana komisaře Viktora.

Viktora stískl cosi mezi zuby, co se navlas podobalo ostrému zaklení, ale opáčil úsměv úsměvem:

„Jak račte myslet, pane vrchní rado!"

Pan vrchní rada v šedém kabátě, tak šedém jako šedý kancelář, chodby i partaje, odcházel dupavými, krátkými krůčky, a pan Viktora prosykl mezi pevnými, bílými zuby:

„Vypracujete ještě tato akta." Podíval se nevraživě na v půli přeložené archy popsaného papíru, odsunul je pravítkem až na okraj stolu, oddechl si a navázal nit přemýšlení tam, kde ji pan vrchní rada přerhl.

Vytáhl zpod ssavého papíru prve zastrčenou tam čtvrtku papíru popsanou do polovičky pevným jeho písmem a zahloubal se v myšlenky zcela jiné než byla akta neuctivě posunutá na okraj stolu. Ostrouhal mechanicky špičku tužky o podrážku, zvyk studentských let, a četl polohlasem, co dřív byl napsal:

Panu faráři Čížkovi — velký koberec před oltář. Panu řídícímu Krůhovi — ty pěkné staré housle po strýci. Panu lesnímu Jiskrovi — dva poslední ročníky „Světa zvířat". Hajnému Smržovi — pěknou faječku a tabák.

Až sem dopsal Viktora. Teď připsal ještě: Kostelníku Maťochovi — tabatěrku s jeho monogramem: M. M. t. j. Matěj Maťoch.

Kolozubá posluhovačka na faře, ve škole i v myslivně, stará Krátová — salup a budíček.

„Tak," oddechl si a zadíval se šedým oknem ven. V rohu okna sprádal pavouk pavučinu. Pobzukovaly chycené v ní mouchy. A ticho bylo, že dobře se dalo přemýšlet.

Viktora vzpomínal a těšil se. Těšil se na těch svých pár týdnů dovolené až dětinsky. Ano, tam v Letkách, tam zase nabere síly na celý příští rok.

Kostelník Maťoch, jemuž celá ves říkala „perpentykl", protože stále se klátil z prava na levo a obráceně, a který neměl žhavějšího přání, než mít „pykslu", jak on říkal, s „moroáranem" — pan farář Čížek, výborný hudebník s panem řídícím Krůhou, starým mláďencem, který pěstoval čistokrevné druhy slepic, měl policejního psa, holuby, výra, kachny a přejemné prsty na housle — pan lesní Jiskra, vdovec, konkurent pana řídícího v pěstění kúrů a holubů — hajný Smrž s dýmkuou věčně nezhasínající — a stará Krátová, která už lloní starostlivě seznamovala ho s každým otvorem salupu s komiclkou poznámkou:

„To molil Moli, veď? To je pěkná verbež! Bez salupu bejt nemůžu. A takhle budička kdybych měla! U správčů v Zalužanech ho mají, kdy si člověk zamane, probudí. Zvoní, veď, zvoní, Bože náš, kdybych taky si toho dočkala, aby mi u hlavy zazvonil!“

„Zitra,“ pomyslí Viktora blaženě. „Zitra!“ Nenávistně podíval se po dodaném materiálu, po aktech. Štítivé postrčil je pravítkem ještě dál: „Jen si tu ležte! V září je také den. Pan vrchní přijde, poručí: „Vyřídte!“ Nic! Ani prstem už nehnu!“

II.

Vstalo mlžné ráno, jedno z těch, která slibují krásný den. Byl den z prvních červencových, kdy se lehko snese i nepříjemná společnost ve vlaku, nezpůsobné děti mířící peckami z třešní do nosu i čela spolecestujících, kdy netrpělivě přešlapující nohy předbíhají v myšlenkách i uhánějící rychlík.

Konečně „Letky“. Viktora s pavoukem na zádech, obstarav dopravu cestovního koše, vykročil známou cestou.

Vydýchl z plna. Ano, kdesi blízko suší seno; to pozdější, v němž toten chrastí. Nezmeškal tedy ničeho, ještě se vyspí v kopce. Ještě pan farář nesvezl louku „farárku“ zvanou, ještě ani pan řídící neřekne:

„Sem tam, jen když mám seno doma.“ Ani Mafoch, ani Smrž neřeknou jako loni:

„Hnedle bude foukat vítr ze strnišť.“ Ani Krátová se neušklíbne: „Račte to všecko zmeškat.“

S kloboukem vtačeným hluboko do očí, aby pracující ho nepoznali, vzal to šikmou stezkou ke škole.

Krátová rovnala do velkých košíků vdolky na plotně pečené, mazané povidly z červených jahod, hebcie tvarohem sypané, zakápnuté hustou smetanou.

„Tak už jsem tady; pozdrav Bůh!“ rozesmál se šťastným smíchem Viktora.

Krátová pozdravila ho vesele: „Pěkně vítám, pozdrav i jich Pán Bůh, no, to budou mít páni radost.“ Předložila mu vdolky a vykládala:

„Pokojiček mají připravený; jako z cukru; kytky jim tam kvetou, peřiny jsem vyvětrala, pan farář jim naladil ten „inštrment“, já už se sama těším. No, a tady mají klíč, já jdu na louku.“

Viktora vyběhl svěže po schodech a otevřel. Čerstvý proud vzduchu ho zaplavil. Rychle se převlékl do obnošených šatů, které visely ve skříní ještě od loňska, a vzal plátěné střevice. Celý jaksi zrůžovělý osvěžil; protáhl se blaženě a rovnou na luka. Přivítání, jehož se mu tam dostalo, bylo tak upřímné, že skoro cosi jako vláha přeletělo očima.

Po roce prožitém v Praze, kdy ráno bylo nutno navléci masku přetvářky a bylo možno odhodit ji až večer v úzkém pokojíku, jehož okny nezahlédl ani čtverečného decimetru jasné oblohy — po roce, v němž denně přesvědčoval se o lidské zlobě, lži, podvodu, falši, šplhounství, udavačství, podplácení — zkrátka, po roce, v němž do-

konale seznamoval se vždy s kostrbatým, pichlavým, zapáchajícím, skoro úděsným rubem života, přijel sem, aby pár těch týdnů přesvědčoval se o tom, že lid života je tak příjemný, až nutno kleknout a říci vděčně: „Bože, jak krásný stvořil jsi svět!“

Tatam byla falešným úsměvem přikrytá tvář pana šéfa v kanceláři, tytam svody různých „kvartýrských“, které stavěly mu v cestu poeticky založené dcery nebo neteře nebo sestry, k vůli nimž třela také dvakrát do roka se stěhoval, tytam byly zaprášené ulice, shož, ruch, šilený takřka spěch velkoměsta, který drásal nervy, rval duši a byl by mu smrtelnou útrapou, kdyby nebylo vědomí, že přijde čas dovolené, kdy zahodí daleko od sebe všechnu faleš velkoměstských gest a slov, kdy přijde mezi lidi upřímného, dobrého srdce a celou tu dobu na Prahu nevzpomene.

Pan farář, pan řídící, kostelník ho vítali. Zdátky od lesa ozval se hluboký hlas pana lesního:

„Buďte nám vítán, kamaráde! Letos se mi vyvedly plynoutky jinak než panu kantorovi. Počkejte, hned budu u vás!“

III.

Druhý den sešli se všichni k snídani do školy, a Viktora radostně rozbaloval a dával.

Z velkého balíku vykuliil se koberec velký, obdélníkový, sametově hebký, tmavě hnědý s ornamentem červených a bílých růží:

„To k Panně Marii,“ a pan farář jaksi podezřele dlouho čistil si nos a brýle.

„Zaplat Pán Bůh! Však byl ten oltář tak chudý, a dnes, kdy každý rok něco přivezete, jak už vyhlíží.“

Z dřevěného pouzdra vyňal Viktora staré housle:

„Panu řídícímu se žádosti, aby hodně a často na ně mi zahrál.“

Chvějící se rukou sáhl Krůha po drahocenném nástroji. Zlehka dotkl se kuliček, zladil, zlehka přešel smyčcem po strunách. Beze slova postavil se k otevřenému oknu, plnému rozvitých květů, a věčně krásné Gounodovo „Ave Maria“ zpívalo, prosilo, letělo k jasné modré obloze.

Starý kněz opřel zšedlou hlavu o ruku, pan lesní podmračeně střehl své oči, aby nikdo nepozoroval, že prožívá jednu z nejkrásnějších chvil života (vždyť takhle a tohle hrával mu syn, jediný syn, jehož kosti bělejí tam kdesi v polích u Verdunu). Mafoch zadíval se na nádherné květy růží na rozhozeném koberci. A starý kantor, muzikant z druhu těch, jimž umění pomáhalo snášet bědu života, přeměle přešel v Griegovo „Ases Tod“.

Hlava knězova chýlíla se níž, oči lesníkovy nerozeznávaly už předmětů kolem sebe pro vláhu v nich. Viktora s rukama sepatýma díval se na bělovlasou hlavu umělcovu. Defilovaly před ním řady těch virtuosů, které slyšel v Rudolfinu, v Mozarteu, a přece nepodléhal tam vlivu umění nikdy tolik jako tady, v prosté, vybilené jizbě, zalité sluncem a vůni prostých květů.

Co mu v Praze vadilo v dokonalém pořitku? Vypočítavé, hluboké dekoltáže dam, podivná vůně umělých voňavek, celá ta atmosféra ze tří čtvrtin nemyslicích posluchačů, kteří šli a přišli jen proto, aby mohli zítra říci v kanceláři, v restauraci, v kavárně:

„Slyšel jste polského nebo italského virtuosa X. Y.? Je prostě báječný; byl jsem včera v Mozarteu.“ Do duše však nezapadl jim ani jediný tón.

Odpuzovaly ho naličené, emajlované hrudi a nahé ruce končící se bílými prstíky dokonale pěstných nehtů; prstíky, které dovedly nešetrně šustit sáčky s bombony při nejjemnějším pianissimu.

Krúha odložil housle, a Viktora ještě stál u druhého okna: zdálo se mu, že i ptáci přestali zpívat, poslouchajice měkký tón vzácného nástroje.

Krúha prolomil první mlčení:

„Sem, tam, pane komisaři, byl by to tuze vzácný dar, nevím, čím bych se vám odvděčil.“

„Jen tím, že nám často zahrajete, a prosím, památkou vezměte!“

Vzdychl zhluboka pan farář i lesní.

Viktora pokračoval: „Panu lesnímu vezu poslední ročníky „Světa zvířat.“ A Jiskra se skřipcem nasazeným na špičce nosu děkoval a už posunoval skla a listoval.

„Mafoch má tady tu žádanou „pykslu“, usmál se Viktora. Mafoch rychle vztáhl ruku:

„Tak, zaplať Pán Bůh!“ a oči mu jiskřily, když ji pozorně prohlížel. V tu chvíli otevřel dveře a volal:

„Kráťová, bábo, heleďte, už ji mám s „morogránem“. Bože, to jsem rád!“ A uháněl s dárkem na louku.

Kráťová ruce majíc obtočeny zástěrou, vsouřala se dovnitř. A už Viktora rozbaloval balík pro ni:

„Tady máte, bábo, salup a budička.“ Kráťová škytla pohnutím, a brada jí drkotala:

„Zaplať Pán Bůh tisíckrát, však se mi na dnešek zdálo, že farská louka byla stříbrem posypaná; a to je dar jistý. Salup! Bože náš, takovej krásnej salup! Ten už budu mít do rakve. A budiček! Zvoní, milostpane?“ ptala se nedůvěřivě.

„I zvoní, bábo!“ A Viktora spustil budiček.

Pan farář i řídící i lesní ucpávali si uši, ale Kráťová s přelibezným úsměvem na širokých rtech ucho až ke zvonku přistrkovala: „Zvoní, zvoní, a jak krásně zvoní.“

„To budete mít taky do rakve?“ ptal se lesní. „To radš ne, bábo, to by Vás vzbudil, a zase byste přišla nás zlobit.“

Ale babka s blahostným úsměvem přehodila si nový salup přes ramena. Zbožně vzala do rukou budička, loktem si otevřela a uháněla na louku pochlubit se.

Viktora za ní vzkřikl:

„Vezměte Smržovi tu ten balíček, že ode mne.“

Přes den Viktora byl na lukách. Večer sešli se opět všichni tři v jeho pokojku. Po chlebě s máslem a mlékem zahrál Viktora na pianě Mendelsohna a Haydna. Vystřídal ho pan farář s panem řídícím. Hráli Fibichovy „Nalady“, a Viktora, sedě u otevřeného okna, dýchal celou hrudí rozkošný letní vzduch.

Pod okny voněly v plném květu miláckové Krúhovi, růže, záhon resedy, klatovské karafiáty.

Sero houstlo. Ve stříbrných závojech vycházel měsíc. Nastalo klepání kos a srpů. Poslední akkord piana a houslí rozstříkl se hvězdičkami do setmělého pokoje.

Jak byl Viktora rád, že mohl těm, kteří činili mu život tak krásným, pozornosti splatit! Jak byla dobrá teta Fila, že mu odkázala majetek, aby mohl dělat dobré!

A tihle dva umělci neznámí veřejnosti, zcela skrytí světu, jak tisíckrát vynahradili mu to, co jim přinesl.

Mafochův vysoký tenórek ozval se pod okny:

„Milostpane, jsou tak hodný, ještě tu mou!“ „A pan farář už sáhl do kláves a Krúha přešel struny. Pokojem rozvlnila se stará písnička, Matějova nejmilejší:

„Modré oči, proč pláčete? Vždyt vy moje nebudete.“ S počátku nesměle, ale čím dál, tím směleji a silněji přidávaly se k tenkému, ale zladěnému hlasu Matějovu hlasy junáků a divek, kteří dřív poslouchajíc přecházeli podél školy.

Když dohráli a vzduch zdál se chvět potlačovaným steskem prostých duší, otevřela zpolehounku Krátová:

„Ráčeji odpustit, ale když Matěj, já bych taky prosila ještě tu mou.“

Pan farář spustil: „Kominičku můj“, a zase připojovaly se čerstvé, svěží hlasy z venku, a Krátová škytala a plakala u dveří.

Dohráli už, a pan farář sklapl desku u piana.

Rozešli se tak šťastně, jako by byli večereli v prvním pražském restaurantu a slyšeli hrát Paganiniho a zpívat Patti. Jen Viktora zapálil si ještě cigaretu a přemýšlel.

Matěj a Krátová! Matěj před lety byl také chlapík, ale zadíval se příliš kluboko do modrých očí dcerky ze statku, on, z chalupy. Ona se mu ovšem vdala, ale jemu už zbyla jen ta písnička pro vzpomínku a teď snad ta pyksla s monogramem.

A Krátová? Kominíček to byl, který uhranul ji jak saze černýma očima a vzal si jinou. Ona však ještě dnes vzpomíná.

Prosté příhody prostých srdcí. Dnes se střílejí a topí. A tihle dva zazpívají si písničku, zapláčou a zase jdou po své práci. Dnes osmnáctiletý kluk a patnáctiletá žába koupí si revolver, koupí láhev vína a jdou se sprovodit se světa. Tihle patrně v mládí řekli, když jejich sny o možném štěstí rozfoukly do světa nepříznivé okolnosti jako chmýří pampelišky: „Jak Pán Bůh dá!“ Kde je hrdinství? Kde krása věrného milování? Tu, u těch starých.

Cigareta dohasla. Už jen jako v polosnu kmitl se před očima Viktory šedý kancelář, šedá okna i ty partaje jako zaprášené. Kmitla se i akta panem vrchním mu odevzdaná.

Než on otevřel i druhé okno, zadíval se do měsíce, který odhodil už všechny závoje, vzpomněl řady dní, v nichž bude mu tak jako dnes, a zašeptal:

„Děkuji Ti, Pane Bože, za dar života. Víím, že záleží jen na tom, abychom s Tebou dobře vycházeli, a potom i v tom „slzavém údolí“ dáš aspoň na chvíli zapomnět, že jsme ‚vyhnání synové Evy‘.“

GUSTAV KRKLEC, PŘELOŽIL OTTO F. BABLER:

NOVÝ ŽIVOT.

Všechny mosty kolem mne padly
a zdá se mi: nevím,
zdali kdy bylo jakých mostů
kolem mne.

Na ostrovu jsem teď a celý svět,
všechny radosti i bolesti, jež byly,
žijí už jen jako mrtvé kvítí,
jež
ve vidině stále ještě dýše,
ve snu
stále ještě vztahuje jedovaté prášky
jakémusi jasnému a velikému slunci vstříc.

Teď moře šumí kolem mne;
po něm větry orají brázdy vln
a mračna nad ním krouží
jako ptáci.

Mohutné, modré moře, všude, všude,
až kam sahá smrtelné oko lidské,
až kam sahá smrtelné oko mé.

Mohutné modré moře.
Pustý je ostrov,
kde jsem . . .

Kde jsem?

PROČ JSEM NEODPADL A NEODPADNU.

MODLITBA, PŮST, ALMUŽNA.

Vycházím od výroku Vlad. Solovjevova: Modlitba, almužna a půst jsou tři základní skutky osobního náboženského života. Kdo se nemodlí k Bohu, nepomáhá lidem a neřídí svou přirozenost zdrženlivostí, ten je dalek všelikého náboženství, byť i mluvil a psal o náboženských věcech celý život." (Z duchovních zákl. života.)

Slavný spisovatel Slovan vyzdvihuje tu v souhlase se slovy apoštolovými, že víra bez skutků jest mrtva, trojí stránku křesťanského života. Kdo jich nedbá, není mu pravým křesťanem.

Katolická církev kladla vždy velikou váhu na modlitbu, almužnu i půst. Odporoucí modlití se „bez přestání“, společně i v samotě, „skrytě“. „O nic nepečujte úzkostlivě, nýbrž ve všem žádosti vaše přicházejtež Bohu ve známost modlitbou a prosbou s díkyčiněním!“ volá veliký apoštol národů. O významu almužny v církvi svědčí hned v prvních dobách skvělé sociální zařízení, že bohatí dělili se s chudými a církev měla na to zvláštní úřad: sedmero jáhnů staralo se o rozdělování almužen. Z almužen zřizovala a vydržovala církev — ona první — lidumilné ústavy, jež za dobu jejího trvání stály miliony a miliardy a podnes všechna rozsáhlá, bohatá a platná charitativní činnost katolické církve stojí na almužně. Církevním ustanovením o postech podivují se nejslavnější vědci již s hlediště zdravotního i národohospodářského, ačkoliv toto nebylo církvi hlavním úkolem postu. Půst křesťanů vychází od slova Spasitelova: „Zapři sebe sám, vezmi kříž svůj a následuj mne!“ Sebezápór, vítězné odpirání vyrovnaného ducha libůstkám a vášním těla — to jest podle samého Ježíše Krista cesta k dokonalosti křesťanské. Máme následovati Pána, jenž neměl, kde by sklonil hlavy své, jehož život od jesli betlemských přes Nazaret s třiletým putováním mesiášským až na Golgotu byl chudoba, strádání, námaha, láska k bližnímu, čistota a svatost. I půst sám v nejpřisnějším smyslu slovo posvětil svým příkladem, postiv se čtyřicet dní na poušti.

A jak se chová k těmto charakteristickým, řeknu zrovna ctnostem křesťanským, nynější svět? Jako černá chmura vystupují mi tu v paměti rouhavá slova nevěrce inteligenta, který zesměšňoval modlitbu jako prostředek, skrze nějž by mohl člověk cokoliv od Boha získati. Jaký prý by to byl Bůh, jemuž by záleželo na tom, aby jej bídní lidé prosili nebo chválili. Odpověděl jsem mu: „Jistě nezáleží na tom Bohu, abychom se k němu modlili, v jeho vlastním zájmu, smí-li už tak všedně mluvit, ale v zájmu našem, k vůli nám a z lásky Boží k nám. Podle učení církve jest jistě základem a jádrem všech modliteb našich, pozdvižení mysli k Bohu.“ Tím duševním úkonem samým

sbiráme a obracíme myšlenky své od všednosti světa k dokonalosti všemohoucího Boha. Konáme-li tento úkol s čistým a upřímným srdcem, opakujeme-li jej často a rádi a s myslí sebranou, může se takové přemýšlení a uvažování a dychtění dít bez vlastního zdokonalování srdce a bez tužeb a snah a dobrých předsevzetí, jimiž se povznáší všechen náš život. Již sama skutečnost, že dal přelaskavý Stvořitel nedokonalému stvoření, a to člověku jedinému, schopnost a touhu mluvit k Němu, zaručuje naší modlitbě boží shovívavost i naději, že nás Bůh vyslyší, jen když to bude opravdu k našemu dobru.

Vezměme věc hodně po lidsku, jako to činí odpůrci modlitby, ale patřme k nebi doufanlivým okem víry, ne zrakem zatvrzelé nevěry! Matka prosí za své dítě. Jak by mohl Otec nebeský odvrátit od ní svou tvář — když zřejmě v Písmě svatém se praví: „Umíte-li vy, zlí jsouce, dobré dary dávatí synům svým, čím více Otec váš nebeský dá ducha dobrého těm, kteří ho prosí.“ Kolik známe historicky zajištěných příhod, kdy vyslyšána matka prosící za uzdravení dítěte! Připomínám jen namátkou slavného jezuitu Bohuslava Balbina a velkého našeho básníka Jaroslava Vrchlického. Každý z obou těchto mužů vykonal obrovské dílo životní a v dětství oba byli churavi, že je matky jejich v modlitbách svých obětovali přímluvě Matky Boží.

Jen si uvědomujme, kdykoliv by nás napadala vlažnost nebo nedůvěra k modlitbě, že nám byla skrze svaté apoštoly zachována a odevzdána modlitba překrásná, jejímž skladatelem byl sám Ježíš Kristus: Otčenáš! Kristus Pán prohlásil zjevně apoštolům: „Budete-li zač prositi Otce ve jménu mém, dá vám. Až dosavad jste neprosili za nic ve jménu mém. Proste a vezmete, aby radost vaše byla úplná.“ Modlíme-li se Otčenáš, plníme nejen tento rozkaz Páně, že se jeho jménem modlíme, ale modlíme se i jeho vlastními slovy. Jaké to vznešené odporučení našich proseb Bohu Otci hned na počátku naší modlitby! A radostná naděje naše stoupá od prosby ku prosbě, neboť v sedmi větách Ježíšových jest tu pověděno vše, čeho člověk od Boha potřebuje jako jedinec i jako člen společnosti lidské. Zastavme se jen u prvních tří proseb: Posvěť se jméno Tvé, přijď království Tvé, buď vůle Tvá! Takové království boží na zemi, kdy všichni budou s uctivostí vyslovovati slovo Bůh a sebe se všim budou odevzdávati do vůle boží, to bude ráj vrácený všem!

Kterýsi světec pravil: „Člověk tak žije, jak se modlí.“ Jaká váha položena tu na modlitbu pro všecko člověkovu konání! A věru, objeví se nám tento výrok ku podivu pravdivým, měříme-li podle něho jednotlivá údobí ve vlastní své minulosti, i když jej obrátíme na celou společnost. V přítomné době modlitbou se opovrhuje, až je to žalostno. Nedbá se o ni při výchově, ve škole ani v domácnosti, nedbá se o ni ve společenském životě ani při veřejných podnicích, které bez pomoci boží obstátí nemohou, a kde ještě modlitba jest, vloudila se k ní povrchnost, neuctivost, jedním slovem zevšednění. A zevšednění hyzdí dnes všechen život, ať obrátíme oči kam obrátíme.

Nebyla-li krásná a blahodárně výchovná stručná modlitba ve škole na počátku vyučování? Ještě dnes s úctou a vděčností vzpomínám na naši školáckou modlitbu v prvních letech školních:

S Pánem Bohem začínáme,
s Pánem Bohem dokonáme.
Člověk slabý nic nezmůže,
jest-li mu Bůh nepomůže.
Pane Bože, pomáhej,
k práci chut a sílu dej!

Jaká ztráta nastala v sebevýchově lidu, kde v rodinách pustili se starých zvyků, předpisujících společnou hlasitou modlitbu před jídlem a po jídle, při zvonění Anděl Páně a zejména modlitby s dětmi před spaním a při vstávání!

Jak vroucně si při tom vedli naši předkové, toho důkazem jsou mnohé pěkné modlitbičky lidového původu, zachované už jen snad v národopisných sbornících. Jimi v takové chvíli posvěcení vyvolený duch, třebaš druhdy neuměl číst a psát, vyjádřil ku podivu poeticky svou radostnou závislost na boží lásce a moci. Uvedu aspoň tři taková prstonárodní kvítka, zachovaná v mém rodném lidu.

Při leháni:

Pane Ježíši Kriste, Synu Boží,
Tys naše radost, naše zboží.
V Tvé ruce my se poroučíme,
až se s tím světem rozloučíme.
Rač to dáti, Panno čistá,
ať dojdem do tvého místa,
kde kraluješ s Kristem Pánem,
až na věky věkův. Amen.

Pán Bůh ať je mi v hlavách,
Panna Maria v nohách
všichni andělové po všech stranách.
Co se těm andělům stane,
ať se nám hříšným lidem také stane. Amen.

Při vstávání:

Beru vodu na své ruce.
Krista Pána na své srdce,
Pannu Marii na pomoc,
aby mne chránila celý den a celou noc.

Vzpomeneme-li si k tomu, že jako rodina, také celá obec měla své zvláštní veřejné pobožnosti, při nichž účast byla vážnou občanskou povinností, jako jsou místy dosud v našich osadách na Chodsku

výroční mše svatá, na níž s procesím se chodí z té které vsi, do osady farní, modlitby za úrodu v den sv. Marka a o Křížových dnech, prosebné průvody v čas velikého sucha. Pokud se tyto krásné, vážné zvyky dědily a zachovávaly v našem lidu ve vši své životnosti, nebylo možno, aby mezi ním vyrůstali nevěrci nebo rouhači, kromě ojedinělých zjevů, kde zkáza obyčejně přinesena z ciziny.

Měla pak tato všeobecná a veřejná zbožnost nesmírný vliv na všechny mravní stránky nejen lidového, ale i národního života, neboť vědomí, že ruka Boží nad námi, posilovalo člověka v jeho nejlopotnější práci, povzbuzovalo jej v nejsmutnějších trampotách, a co hlavní — vedlo jej s odevzdaností do vůle boží počestnou cestou života jak v soukromí, tak na veřejnosti vůči sousedům, přátelům i nepřítelům.

Že Bůh spravedlivou modlitbu vyslyší, toho neklamnou zárukou máme z úst Syna Božího: Proste a bude vám dáno. Sám tu prohlašuji v nejhlubší pokoře, že se mi milostí boží skrze modlitbu dostalo ne jednou, ale mnohokrát boží pomoci v takových stavech, kdy se všechny lidské prostředky objevily marnými.

Skvělé a často záračné účinky vroucí modlitby nacházíme v životech světců a světic, ale netřeba nám obraceti mysl k těmto vyvoleným božím. Podívejme se do historie a zrovna do naší české, a zastavme se jen u výborného panovníka Karla IV. Máme obšírné a zcela jisté zprávy, kterak náš Otec vlasti nejen ve svých panovnických starostech, ale ve všem soukromém životě ustanovoval si pravidelné doby a hodiny, věnované jen modlitbám. O pašijovém témdni odkládal všechny starosti světské a uzavíral se s Bohem svým na trvalých pobožnostech v kapli sv. Kateřiny na Karlštejně. A modlil se tento osvícený vladař marně? Vlast naši přijal v zuboženém stavu, kdy lupiči-šlechtici řádili na obchodních cestách, a opuštěl ji plnou blahobytu a kvetoucí vědami i uměním.

Almužna jest sladký plod, v nějž uzrává jeden z nejkrásnějších květů lidské duše — soucit. „Chudé vždycky máte s sebou.“ Máme je a budeme je mítí do skonání světa. Žádná moderní sociální péče ani mnohohlavná humanita neodstraní chudoby a bídy. Odpomáhati můžeme a máme. To je to první břemeno, které bližní bližnímu má pomáhati nésti podle slov apoštolových, aby se naplnil zákon Kristův. A nelze tu mysliti jen na chudé v užším smyslu, nýbrž na všechny, kteří potřebují naší pomoci, od osiřelého dítěte až na opuštěného starce, se všemi neduživci, slabochy, nevidomými a jinými nešťastníky, kteří si nemohou dobývatí svého chleba. Budou na světě takoví vždycky a všude, aby vždy a všude mohlo se vlastním činem dobrodějným i povzbuzujícím příkladem lidské srdce uslechnouti a věsti k soucitu a skrze podávané dobrodiní nejen pro sebe plniti zákon v Kristu, nýbrž i duši druhé, dobrodiní přijímající, pomáhati k rozkvětu jiné krásné ctnosti — ku vděčnosti.

Nová doba chlubí se institucemi, kterými se hledí odpomáhati bídě lidské takřka ve velkém, snadno a rychle. Většinou v těchto nových

opatřeních zatlačen do pozadí pojem dobrodiní a zejména almužny a podpora strádajícímu ustanovuje se jako občanská povinnost rozličnými zákony, takže konec konců není ani patrné, kdo a komu tuto pomoc poskytuje a kdo a v jaké míře ji přijímá. Nemůže se tudíž uplatnit ani soucit, ani se nevyvolá vděčnost, a třebaš takové veřejné dobrodiní vykazovalo statisíce a na režie miliony, srdce lidská vycházejí na prázdně.

Almužna udělovaná z křesťanské lásky, jest jako zbožná daň z toho, co spravedlivý křesťan sám uznalým dobrodiním přijímá od Lásky věčné. Už v tom jest její povýšenost a ušlechťující síla jak pro toho, kdo jí uděluje, tak pro toho, jenž ji s křesťanským vědomím přijímá. Almuzna tato nestarala se nikdy o svou číselnou statistiku, nevychloubala se, poněvadž podle slov Písma nemá věděti levice, co dělá pravice, ale kdo by šel a hledal po jejich stopách, najde skutky dobré, dojmavější něhou bliženecké lásky i skutky velké, slavné, dosahující do nebes. Láska Boží provází tu požeňáním vzájemnou lásku lidskou, živou, účinnou, bratrskou. Sahám zas pro doklad do nepatrného výseku společenského života mezi prostý starodávny lid svého rodného kraje. U nás na chodské vsi za starodávna nebylo jediného žebráka. Znali jsme jako děti jen žebráky docházející z města a z Němec. Domáci ustaraný člověk, nemohl-li se obzíviti, měl „právo na mošnu“, kterou sousedé sami pro něho obnášeli po vsi a odevzdávali mu, když do ní uloženo živobytí na několik dní. Ale mohl-li takový aspoň choditi, neuznal toho chudinského práva, nýbrž měl svá místa, kam chodíval hyjtu a tu se také obyčejně najedl — almuznou z celé vůle danou a se vši důvěrou přijatou. V mé rodné vsi nebylo bohatých, většinou dřevorubci „na ruce živi“, ale žebráka tam nikdo nepropustil s prázdnem, ani nejchudší podruh ne. Krajíc domácího chleba nebo aspoň prahoušel bramborů to byla pravidelná almuzna žebráku obyčejnému, a přišel-li ubožák větší, kde mohli, dali trochu mouky i vejce, to byla podle starého podání „almuzna celá“.

Že pak jsem vyrostl v takovém prostředí a v takových názorech o almuzně, překvapilo mě nadmíru bolestně, když jsem po letech přišel do světa a po prvé jsem četl v bohatém domě nápis „žebrota se tady zapovídá“. Zapovídá? Proč ne *odpomáhá*?

A doklad z historie. Starý český pán Adam z Hradce dal v tomto svém městě vystavěti chudobinec pro ustarané měšťany v podobě kláštera s kostelem sv. Jana Křtitele a dobročinný tento ústav skvěle nadal. Ale aby snad chovanci někdy nemohli býti od nespravedlivých správců zkracováni, určil zevrubně míru i váhu potravin, co každý jednotlivec má dostati. A úkol svůj uzavřel významnou větou: „Co pro Bůh dám, to napřed mám, co po mně zůstane, kdo ví komu se dostane!“

Moderní člověk naproti tomu lhostejně chodí kolem domů milosrdenství, do nichž odklizení z očí nešťastní neduživci, slepci, choromyslní, sirotci, mrzáci, a sotva desátého napadne, jak asi se tam

s těmi chudáky nakládá, zdali mimo přístřeší, přikrytí a chleba mají také postaráno o nutnou míru hřejivé lásky. Všecko prostředří jej k tomu dnes vychovává, počínajíc od lokálek v novinách, zevšedňujících tuctových slovy lidskou bidu a neštěstí.

Jinak si vede církev katolická. Ta stále stejně vysoko vyzdvihuje almužnu v nejširším slova smyslu jako křesťanskou ctnost a bohumilou povinnost, nabádajíc k ní dítě ve škole, posluchače slova božího pod kazatelnou i kajícího v zpovědnici a především — sama nepřestává předcházeti dobrým příkladem. Všechny životní misionářův mezi nevzdělanými národy, obětavé školské sestry u dětí v sirotčinci, milosrdných bratří a sester v řádové nemocnici: nejsou-li to skvělé příklady křesťanské almužny, kdy člověk dává sebe sama!

Letošní misionářská výstava v Římě naplnila svět úžasem, co tu katolickou církví vykonáno nejen pro humanitu, ale pro vědu a osvětu vůbec.

Ale církev katolická stojí nade všemi lidumily a dobročinnými institucemi, hlásajíc i konajíc ještě almužnu jinou, *duchovní*. Jaká ta jest? Odpověď beru z katechismu: 1. Hřešící trestati. 2. Neumělé učiti. 3. Chybujícím dobře raditi. 4. Zarmoucené těšiti. 5. Krivdy trpělivě snášeti. 6. Ublížujícím mile odpouštěti. 6. Za živé i za mrtvé k Bohu se modliti.

Moderní člověk i z míry dobrý pozastaví se v rozpacích nad tímto sedmerem duchovní almužny katolické. Nu, řekne snad nakonec, něco z toho bych ochotně sám konal, ale nemám k tomu příležitost. Rád bych zarmoucené těšil, nemám však kdy ani chuti, abych po nich pátral.

Příteli, to nechceš také jiti s církví, neboť církev tu právě odporučuje, abys takových sám hledal a za nimi šel! Nebudeš mít velké námahy ani ztráty času, najdeš je v celých shlučích hned v jejich domech milosrdenství. Hle, příklad! Domov sv. Antonína opatruje celý zástup opuštěných stařenek.

Dejme tomu, že jsou tam na všem dostatečně opatřeny, nezapomínejme však, že je stáří samo nemoc. Jak tesklivé chvíle přicházejí občas na starého člověka! Jakou vydatnou podporou bylo by jim i po stránce tělesné, kdyby znenadání přišel host — dobrý člověk — a sdílností svou by potěšil, povzbudil! Slavný básník Vrchlický, milovaný celým národem, měl chvíle, kdy volal: „Za trochu lásky šel bych světa půll!“ Jak by netoužily po laskavém pohledu a slově duše lidí ustaraných, opuštěných, čekající už jen na milosrdnou smrt.

A jiný obraz jako protějšek k tomuto! Vincentinum v Břevnově ošetřuje, léčí a s přetrpělivou vytrvalostí učí práci a vlastní obživě 195 mrzáčků, ubohých tvorů, kteří jinak zůstali by na obtíž sobě a společnosti. Mnohý z nich tak zohyděn svou vadou, že je nejen bolestno než i odporno naň pohleděti. A takových nešťastníků máme prý v republice 21.000 a jen 300 z nich je opatrováno a cvičeno ve čtyřech veřejných ústavech. (Praha, Brno, Bratislava, Plzeň. Pátý

v Liberci jest jen pro Němce.) Katolické Vincentinum obstarává tedy samo skoro dvě třetiny celého počtu na čtyřech ústavech laických — z almužen.

Jak asi ve všech těchto ústavech při almužně hmotné touží ubozi chovanci po almužně duchovní — laskavém pohledu a vlídném, povzbuzujícím slově?

Mám mluvit ještě o těch druhých duchovních almužnách? Hřešící trestati. Trest že by mohl býti almužnou, dobrodiním? Ano, velkým! Doklady patrně vidíte na výchově dětské v pečlivých rodinách. Včasný a moudrý trest léčí nejen hřešícího slabocha, ale je výstrahou třetímu, aby se podobného zla varoval. Bohužel nový svět sotva kde tu půjde s církví. Brání tomu především třídní a stavovská rozdrobenost a z ní se rodící nedůvěra, cizota, nenávisť. U našich předků cítil se hospodář zodpověden za mravní prospěch svého čeledína.

Dnes připomeňte třeba řádnému mistru do očí bijící vadu v chování jeho dělníka a řekne vám: Co mi po tom? Dám mu ujednaný plat, více se o něho nestarám. A podobně by vám odpověděl dělník o pánu svém: Udělám mu svou práci, jinak mi nemá co poroučet.

Církev však nad takovými odpověďmi stojí povýšena a nepřestane hlásati a konati své *ideální* snažení, *pravou sociální péči*, aby se množila radostná přichylnost a vzájemná důvěra i láska v životě bližního s bližním. K tomu cíli odporoučí i snášení křivdy a *milé* odpouštění vin a ovšem i modlitbu za živé i mrtvé, jak toho příklad dal Kristus na kříži, modlící se i za nepřátele.

Půst jest moudrému člověku přirozenou a milou zdravotní lázní: očisťuje, posiluje i léčí, a to tělo i duši zároveň. Věc je tak zřejma a známa všem, že netřeba ji obsírně rozbíratí a přetrásati. Kdo by ještě pochyboval, ať si srovná výsledky v životě dvou lidí anebo ještě raději dvou rodin, žijících ve stejných poměrech, v nichž v jedné ukládá se všem členům jako zděděným rodovým zákonem sebezapírání, v druhé může každý po své vůli a z vůli hověti všeliké rozmařilosti.

Pro tuto mnohonásobnou blahodárnou moc postu v nejširším slova smyslu nalezáme jej ve všech dobách a kulturách lidského vývoje, a přední myslitelé — nehledíc ani k účelům náboženským — zdůrazňovali vždy „odříkání“ a odpírání tělu jako znamenitý prostředek ke zdatné výchově a sebevýchově těla i ducha. Starý pohanský mudrc Pythagoras ukládal svým žákům nejen zdrženlivost v jídle a pití a v rozkoších tělesných, nýbrž nařizoval jim i dlouhé mlčení.

Obecná církev roznášeje mezi národy nejvyšší kulturu a mající za cíl svých snah vedle posvěcení a spásy duší nejvyšší zdokonalení mravní, nemohla ovšem pominouti postu. V historii církevní pak a v životě světců vidíme, jak si tu církev katolická na různých místech a v různých dobách počíná opatrně. Dokonalejším údům ukládá posty hojnější a přísnější, údům novým a slabším mírnější.

Zejména někteří zakladatelé řeholí položili na mravní sílu postu takovou váhu, že sobě i svým řádovým bratřím ukládali posty, až

jich ani papeži nechtěli schváliti. A podivno opravdu, právě v těch rádech, kde byly a jsou dosud posty vyžadující heroického sebezapírání, vládne nejen dobrá klášterní kázeň, ale je tu i všeobecná radostná spokojenost a chuť ku práci, spojená s pevným zdravím, a — čeho by se každý nejméně nadál — s vysokým věkem většiny členů. Tak tomu je podnes na příklad u trapistů. Tomuto důležitému řádu chtěl osvěcený papež Lev XIII. jeho řeholi zmírniti. Chtěl mu dáti úlevu, abychom tak řekli, přiměřenou duchu času. Ale tehdejší generál řádu, dovědév se o tom, vykonal pěšky cestu z Francie až do Říma a prosil sv. Otce, aby žádných úlev nezaváděl, že by to bylo oslabením řádu.

Něco podobného pamatuji v lidové moudrosti a zkušenosti svého rodného lidu. U nás na Chodsku, pokud v rodinách zachována víra, zachovávají se také církevní posty, ale ne ty, jež od let rozličnými papežskými i biskupskými ustanoveními byly ulehčeny a zmírněny, nýbrž náš lid se postí tak, jak tomu byli zvyklí jejich předkové. Tak zejména v pašijovém témdni nevaří se v rodinách ani snídaně. I starci a malé děti jsou bez snídaně. V pátek nejedl by pravý Chod maso, ani kdyby mu je předložili na cizím stole. Když oznamuje kněz úlevu postní podle věku nebo povolání a obtíží zaměstnání, praví Chodové poslouchají to jen na půl ucha a žádný si jakýchkoliv výhod neosvojuje, naopak, slyšel jsem mnohé věřící reptati, proč že církev sama zavádí takové zevšednění postů. Od svých starších jsem pak slyšel, že předkové v době postní nejídali ani vajec. Proto vládl u nás ještě do nedávna všeobecný zvyk, že s velikonočním beránkem dávali si o velikonočním Božím Hodě světiti i vejce, z nichž po návratu z kostela každý člen rodiny prvně požil po čtyřicetidenním postu. Vzpomínám při tom, jak letos naši hosté z Polska o Božím Hodě velikonočním domáhali se téhož uctění v Praze, a stověžatá Praha i její katolíci přivedeni do rozpaků tímto požadavkem katolíků polských.

Není pochyby, že opakem postu, zvláště přecpáváním a přeléváním žaludka, dopouští se člověk mnohých a mezi nimi i těžkých hříchů, za nimiž přicházívá obyčejně i trest v náhlé nemoci nebo ve vlečné chorobě. Musíme tudíž věčně přijímati jako moudré mateřské opatření od své církve, ukládá-li nám posty předně, aby nás uhájila od takové zbytečné zkázy těla a od hříchu zároveň, za druhé aby v nás vypěstila moudrou rovnováhu mezi tělem a duchem a za třetí, aby nám dala příležitost právě z takových hříchů se káti a pro příště dobrým předsevzetím proti nim bojovati.

Nová doba a zvláště poválečná v ničem snad nepostavila se tak tuze na odpor řádům starým jako ve věcech postu a sebezapírání. S přibývající nevěrou a lhostejností náboženskou zapomináno ovšem na všeobecně prospěšná ustanovení církevní, ale zavrženy jsou v této věci i osvědčené staré zvyky národní. Kde jest staročeský pořadový stůl, zdravý tělu i duši a prospěšný celému hospodářství v rodině? Už jej najdete jen na zastrčené vsi a to nejspíše tam, kde mezi dobrými zděděnými řády ctí podnes i zděděnou viru. Jinak rozmařilost,

požívačnost a mlsnota a slepé hovnění všem chtíčům rozmohly se nahore i dole po vší společnosti, že oslabují vůli, snižují veřejnou morálku a — s čím se národ jistě žalostně shledá až v třetím jednání této neveselé veselohry s titulem „Vyzít se!“ — vyprázdňuje kapsu až na dno.

Co by tu ještě pomohlo? Půst, uvědomělé sebezapírání a odpírání, moudrá vláda nad chtíči tělesnými. Ale muselo by to jít shora — touž cestou, jako přišla zkáza.

Však už i tady svítá, a to právě ve společnosti nejmodernější: Abstinence, vegetarianismus — co je to jiného než nové formy a názvy pro starý, prastarý v lidstvu půst! Církev katolická pak má aspoň v těchto snahách bezděčné uznání, že její ustanovení postní byla a jsou moudrá a prospěšná.

FRANTIŠEK KAŠPAR:

DĚVČE.

Květinu lidskou někdy uvidíš
líbeznou, ubývá jich víc a více.
Děvčátko plavé, šestnáct vesen má,
tak pohled krotký, nevinné má lice.

Prstýnek nosí, v ruce kytičku,
tak zahledí se, že ti srdce taje.
Mám čisté oči, na mne nepřítel
už neútočí — pevnost rozbita je.

Kdyby to byla tak má dceruška!
Veselým sluníčkem by v domě byla.
Ze školní mučírny když přišel bych,
vrásky by tatínkovi uhladila.

Na klín by sedla, útlé ručky své
by otci kolem šíje ovinula:
jak mám tě ráda, zlatý tatíčku,
a trýzeň by mi z duše odvanula.

Jak děvčátko své knížky zavírá,
je líbajíc, své snění uzavírám.
Stárnu, že srdce mi tak rozměklo?
Však nestydím se, slzičku že stírám.

ŠIMON STYLITA.

Román z doby kněžského rozvratu.

VII.

Vánoční svátky uplynuly P. Šimonovi jako krásný sen. Byly vyplněny prací, jež přinášela, jak se mu v dětinném nadšení zdálo, hned ovoce. Co zaséval poslední týdny ve škole i v kostele, na křesťanských cvičeních v jednotlivých osadách i ve shromážděných terciářů, uzrálo nyní téměř před jeho zrakem v sladké plody: skoro po celý Štědrý den až do večere seděl ve zpovědnici, zpovídal dlouho i na Boží hod po jitřní, ale všechna únava vyprchala a srdce se rozplesalo nejčistší radostí, když při ranní mši sv. přehlédl mžikem zástupy tísňící se k oltáři: viděl známé tváře ozářené jakýmsi svátečním, skoro nadzemským leskem, oči záhadně se prohlubující v tajemném pološeru zimního jitra a slyšel hlasy, v nichž se tak jímavě chvíla věčně živá touha lidských srdcí, prorážející dnes více než kdykoliv jindy i dlouholetý nános všednosti a vlažnosti.

A to byla největší radost mladého kněze: viděl dobře s kazatelny i před velkou mši sv., jak se v pozadí tlačí celé řady lidí, kteří se dosud chrámu vyhýbali, jak hledí kolem sebe trochu nejistě, cize, nevědí mnohdy, co mají dělati, ale pak po bohoslužbách jdou pomalu k jesličkám a v zadumání tam sklánějí hrdé jindy hlavy. A zvolna prchá s tváří tvrdý, cizí úsměv a řasy oční i sevřené rty začínají se chvěti nějakou dávno doznělou a teď jako kouzelným proutkem probuzenou vzpomínkou.

„Ano, takhle se zase všichni sejdem!“ — šeptal si P. Šimon, konaje díkučinění po mši sv., a nedal si vziti svých ilusí ani ironickými poznámkami slečny hospodyně o božihodových návštěvnicích kostela, kteří myslí, že se tou hodinkou vyrovnali s Pánem Bohem zase na celý rok.

Radostná vánoční nálada odplavila na čas také dojem krátké štědrovečerní episodky.

P. Šimon se skoro bál Štědrého večera, jež měl po prvé prožítí v cizině. Obával se, že bude teskniti po domově a vzpomínati na to všechno, co činí tento den tak drahým a co dává tolik látky časopiseckým feuilletonistům k dojemným vánočním povídkám.

Zdálo se mu již, že se celodenní prací ubránil této sentimentalitě. A přece to naň padlo. Starý pán po krátké večeri odešel na lože, aby se vyspal na jitřní, jak ho důrazně napomíнала slečna, když pozorovala na něm chuf zůstati chvíli sedět a hovořit.

„Pan kaplan také jistě půjde spát,“ snažila se i jemu vsugerovat. „Jest unaven, vyslechl dnes tolik těch lidských špatností a ráno začne to znovu. A pro mladého kněze je tak dnes nejlépe, aby se

zbytečně netrápil tím, co se nedá změnit . . . Však si to všechno poví s maminkou až někdy jindy . . .“

Odešel tedy do kaplanky, ale nechtělo se mu spát. Vyňal ze schránky noviny a dopisy, jež přišly poštou, když byl v kostele. Odhodil noviny a sáhl prvně po dopise, jež ho lákal neznámým písmem. Obsahoval tištěný dotazník, zaslaný z Prahy a podepsaný známým katolickým knězem-romanopiscem.

Začal čísti se zájmem, ale nakonec zklamán, mrštil tiskopisem na psací stůl. Tak tedy chtějí v Čechách zahajovati reformní akci? Aby se kněží nemusili holit, nosit kolárek a kněžský šat . . . Jak malicherné v tak velké době, kdy se jedná o životní otázky církve, národa i samého kněžstva! A pak ovšem zase otázka celibátu, již se u nás každá reforma pravidelně začíná, ale o níž se také obyčejně rozbíjí . . .

Jak jinak si všechno představovali!

Rozladěn zhasl světlo, ale neulehl. Myšlenky vířily mu hlavou, jak procházel rychlými kroky setmělou, polovychladlou kaplankou. Teprve za chvíli zastavil se u okna, přitiskl horké čelo ke sklu a zadíval se do prázdné, bělostným sněhem zasypané ulice.

Jako dvě radosti rozzářené oči, tak svítila do tmy okna protějšího domku. Jasněji a jásavěji než kdykoliv jindy. Za bílými záclonkami mihají se drobné stíny — to jistě Vlastenka a Vilouš pobíhají kolem vánočního stromku, podivují se jeho ozdobám a těší se z dárek — a kdyby teď otevřel okno, snad by uslyšel i jejich dětský vábivý smích . . .

Neodolal. Otevřel opravdu a vychýlil hlavu. V celé uličce jsou dnes okna tak ozářena a všude takové svaté, skutečně sváteční ticho, jež dává tušiti diskretně tajené rodinné štěstí a nefalšovanou radost. A on zde tak sám v úzké tmavé skříní čtyř chladných, zamklých stěn. Cizí mezi těmi všemi, kteří se dnes v městečku kupí kolem svých stolů. Nikdo z nich naň nevzpomene — jen tam daleko za horami jedno dobré srdce . . . Jedno — či snad i to druhé? . . .

Zavřel rychle okno, oblekl kabát, uchopil okovanou hůl a vyšel tiše ven, aby unikl tesknosti. Podařilo se mu to na chvíli, pokud procházel ztichlými ulicemi a pozoroval světelnou hru jasně ozářených oken i matně zažloutlých okýnek. Ale když vkročil do dlouhé tmavé aleje vedoucí k zámku a jen jako vzdálený ohlas zněl k němu zdola tichounký šum utajeného života, sevřel mu srdce týž pocit jako prve v kaplance.

Zastavil se v záhybu, s něhož ve dne býval rozkošný výhled do celého okolí. Teď v bledém svitu vycházejícího měsíce jakoby všechno bylo obestřeno závojem smutku. Někde dole zaštěkali pronikavě psi a zdaleka s druhé strany, snad až z některé lesní samoty zazněla do ticha štědrovečerní rána z ručnice, ba i tlumený zvuk pastýřské trouby.

Opřen o hůl a hledě k tmavé ploše dalekých lesů P. Šimon stál a sníl . . .

Probudily jej teprve rychle, rázné kroky, jež se blížily od zámku. Než se vzpamatoval, zastavila se již vysoká černá postava u něho a vybuchla v řezavý smích.

„Vždyť jsem si hned myslel, že to není nikdo jiný než vy,“ hovořil hlasitě dr. Sehnal a stiskl mu pevně studenou ruku. „Dnes je každý tulák u své rodiny neb aspoň u své milenky, každý zaleze do svého koutku, a jenom my dva jako vyhnanci lidstva bloudíme tmavým stro-mořadím a závistivě nakukujeme poodhalenou záclonou zastřených oken, abychom zachytili aspoň kousíček rodinného štěstí a pak se v nitru tím více užírali, že jsme byli o ně tvrdým, nelidským záko-nem připraveni. Že vás to sem také vyhnalo ze studené fary?“

P. Šimon nezaprel. A snad proto, že neviděl v šeru tváře a oči dra Sehnala, jež ho jindy odpuzovaly, a přece jaksi podvědomě cítil, že z jeho bytostí vane k němu nyní něco blízkého, co je oba spojuje, stával se zvolna sdílným a důvěřivým.

A také katecheta jako by podlehl náladě chvíle a odložil masku ironické povýšenosti, v níž bylo často těžko rozeznati, kdy mluví opravdově a kdy se vysmívá: jak chodili zasněženou alejí, rozhovo-řil se o sobě, o svém neradostném mládí a těžkých dobách studií, kdy se sám živil, rval se s nepřítzní rodinných poměrů i zaujatých profesorů a závistivých druhů.

„Snad se vám nelíbí má povaha, ale věřte, že mě tak vychoval osud a všechno mé okolí. Byl jsem ctizádstivý, je pravda, a měl jsem vysoké cíle. Chtěl jsem být básníkem, spisovatelem, učencem, chtěl jsem vyniknouti nade všechny a ukázati, co dovede ušlapaný, stále odstrkovaný dělnický synek z malické Olšiny. Smáli se mně, a já při tom tvrdl. Ponižovali mě, a já se učil nasazovati si druhou tvář, abych je oklamal. Kde jini nadanější hravě oslňovali a dobývali ú-spěchů, já musil namahavě dřít a nastavovati noci ke studiu. Mnozí z mých opravdu talentovaných soků zapadli — já se probil, svou vytrvalostí a houževnatostí urval jsem si jakési jméno ve veřejnosti i v literatuře. Ale žádná energie není nevyčerpatelna. A člověk zů-stane vždy jen člověkem: přijde v životě chvíle, kdy ho přestane těšiti stálý boj a kdy začne toužiti také po jakési odměně. Neb aspoň po kousku lidského štěstí a klidu, jaký má poslední nádeník po své práci . . .“

Došli k panskému dvoru a oba se bezděky zadívali okamžik na řadu osvětlených okýnek v přízemí.

„Snad jsem přeceňoval své síly,“ pokračoval dr. Sehnal, když se obrátili znovu do aleje, „a příliš jsem se rozptyloval, místo abych se věnoval jedné věci. Teď vidím, že jsem chybil. Konal jsem tisíc dob-řých věcí, ale nic opravdu velkého. Bil jsem se za druhé, kteří se mně špatně odměnili, za politiky, kteří se sami obohatili a mě odkopli. Zapomínal jsem nejen na sebe, ale i na své rodiče. A to mě teď nejvíce mrzí. Dříve jsem se vymlouval na bratra, který dostal od nich chaloupku. Ale bratr za války padl, švagrová je churavá, a práce neschopní rodiče mají ji i s dětmi na krku. Nedivím se, že píši stále:

Pomoz, synku, pomoz! Myslí, chudáci, že jsem na vojné bůhvi jak zbohatl . . . A tak se dřu ve škole, dávám hodiny po škole v zámku i u správců, píšu články do novin, ubíjím síly, zatím co . . . Eh, škoda na to myslet, sice by člověk . . ."

"Proč jste nešel raději na střední školu, pane doktore? Ba, tuším, že se mluvilo jednou o vás i jako o vážném kandidátu profesury v bohosloví?"

Dr. Sehnal podíval se pátravě na kaplana, jako by zkoumal, nevysmívá-li se mu.

"Přiznávám, že to byl kdysi můj cíl. Ale už jsem řekl: měl jsem odjakživa soky a nepřátele. Pak do toho přišla válka. A na vojné vzbouřilo se ve mně to, co jsem po léta jaksi uspával, ale co přece žilo v nejhlubších kořenech mé bytosti . . . Na frontě více než kde jinde jsem pocítil vanutí nových proudů, jež se prodírají světem a nenechají se již tak lehce odehnat . . . A poznal jsem malichernost toho, zač jsem se dříve tak úporně a do krve bil. Přesvědčil jsem se, že jsou ještě jiné hodnoty, za něž je možno obětovat síly i život . . ."

V září pouliční svítily zahlédl P. Šimon jakýsi záhadný úsměv v rozohněném obličejí svého druha.

"Ostatně," dodal rychle dr. Sehnal, "brněnský ústav bude prý zrušen a zřídí se jen centrální semináře, kam budou za profesory připuštěni jen vyvolení. Proto mě to ani nemrzí, že místo v bohosloví, na něž jsem si kdysi mohl činiti jakýsi nárok, bylo obsazeno mladším knězem. Zkusím ještě jednu cestu, abych unikl z tohoto pekla. Je to nejmenší, čeho mohu žádat od církevní vrchnosti za svou dosavadní práci. Bude to ovšem v očích mých „přátel" jakýsi ústup, skoro porážka, ale zato bude mně možno vykonat povinnost k rodičům: a sám nabudu více volnosti k nové reformní práci . . . Apropos, dostal jste již dotazník z Prahy? Co tomu říkáte?"

P. Šimon pověděl bez obalu svůj úsudek.

Katecheta se trochu zamračil a vysvětloval, že dotazník, hodně nešikovně ovšem sestavený, má jen prozkoumatí půdu mezi kněžstvem. Dle odpovědí se pozná brzy, možno-li opravdu s úspěchem zahájit nějakou reformní akci.

"Ovšem větší, chytřejší a radikálnější než naši brněnští páni," dodal již zase s úsměvem a začal hned podle důvěrných zpráv svého přítele líčiti ironicky průběh kněžské schůze v Brně, kde se jednalo o nové úpravě církevních poměrů v republice a většinou jednoho hlasu usneseno dokonce vyzvatí biskupa, aby se „v zájmu náboženského života" — vzdal.

"Zde se snad po prvé utkaly veřejně, třebaš zatím jen na důvěrné schůzi, dva směry v našem kněžstvu. A ukázalo se, jak málo rozhodnosti jest u nás, zato plno ohledů na všechny strany a mnoho zastaralých, neudržitelných názorů. A největší chyba je, že nemáme opravdového vůdce, který by nás vedl a jasně ukázal cíl našich snah. V kněžských řadách panuje dnes naprostý chaos i v nejzákladnějších názorech. Nikdy snad nejezdilo tolik kněží do Brna, nedocházelo do

redakcí a na schůze, jako teď. A každý se ptá: Co je nového s námi? Co bude, co máme dělat? Na takové otázky nemožno zatím — píše můj přítel — než pokrčit rameny nebo — přitlumiti hlas... Tak dělá každý sám, co uznává za nejlepší. Jedni jako kámen v lese nechávají se zarůst mechem, jiní brevi manu bez dlouhých dotazů a skrupuli zavádějí novoty. Jsem jist, že zítra na jitřní už v nejednom kostele zazní od oltáře český zpěv... A za krátko snad uslyšíme i o prvních kněžských svatbách..."

"To snad přece ne!" lekl se P. Šimon toho nezvyklého slova. „Leda snad v Čechách, tam byli vždy radikáli, ale ani tomu se mi nechce věřit...“

„Proč by ne? Bylo by to jen důsledné: přestoupí-li se církevní zákon v jedné věci, na př. v otázce bohoslužebného jazyka, proč by mně svědomí vyčítalo, když jej přestoupím také ve věci jiné? Vy sám...“

„Ne, pane doktore!“ bránil si živě P. Šimon. „Je tu veliký rozdíl ve věci samé, a pak v důvodech, proč něco takového dělám...“

„Povíme si to až někdy jindy,“ přerušil ho katecheta. „Zastavím se ještě na chvíli zde u správců. Zvali mě, ale nechtěl jsem jich prve otravovat svou jedovatou náladou. Vyzpovídal jsem se vám, pohovořili jsme si, a trochu se mně ulehčilo. Nač bychom se tedy znovu otravovali snad nějakými spory? Vyspěte se na to — zítra vás čeká beztak tuhá práce! Doufám, že se časem shodneme i v názorech, kde se ještě rozcházíme! A na ten pražský dotazník odpovíte, i když s něčím nesouhlasíte. Má to velký význam! Radostné svátky přejí!“

Stiskl ruku a zmizel kvapně ve dveřích, nad nimiž v prvním poschodí svítila do tmy tři ozářená okna správčova bytu.

P. Šimon překvapen náhlým obratem zahleděl se k nim na chvíli skoro zárlivě. Vzala mu i toho jediného, s nimž mohl dnes hovořiti. Není již tulákem a vyhnanecem, ohřívá se tam u krbu rodinného života a dopíjí aspoň poslední doušek štědrovečerní radosti. A on zatím zde ve studené noci osaměl docela... Dobře, že nevidíte až sem, maminko...

Hrdlo se mu na okamžik podivně sevřelo. Ale přemohl hned roz-citlivělost a rozběhl se nejbližší ulicí dolů pod zámek. Dostal se tak do nejhudší části městečka, kde malé „baráčky“ byly přilepeny k sobě jako vlašťovčí hnízda.

Oddechl si. Zde již není dráždivých světel úřednických bytů, ani ponuré tmy zámeckého parku. Strizlivé polosero, jež nezakrývá chudoby, ale také nevyzývá k závidi. Tlumí ostré protivy a rozlévá tichý klid. Třeba jíti opatrně po nerovném chodníku, ale možno jaksi s větší důvěrou pohlédnouti do malých okýnek.

Jedno ho upoutalo, takže se mimoděk zastavil. Je to již poslední a patrně nejbídnější domek v uličce. Tam sotva již vstoupí cizí noha — není třeba ani okýnka záclonkou zastíratí před všetečnými zraky. A svítí tak slabounce, že sotva již možno to nazvati světlem. Zde není jistě dětí ani stromku, spíše bolest a bída.

Bezděky sáhl do kapsy, mohli-li by něčím pomoci a uleviti. Ale zarazil se hned, když oko jeho v pološeru chudé světničky rozeznalo tak dobře známou postavku.

Pepinka! Klečí tam v pozadí až u kamen před malým stolečkem postaveným ve druhém koutě. Na stolku blikají dvě tenké barevné svíčky a za nimi — P. Šimon přitlačil oči až skoro ke sklu — prostínké, jakoby dětskou rukou vyrobené jesličky s Jezulátkem . . . Pepinka klečí jako v kostele před oltářem, je viděti její zažloutlý, sterými vráskami zbrázděný obličej i její malé oči, pokud se neskloní až k zemi. Ale jaké jsou to dnes oči! Hluboké a zářící, jak si představoval vždy zraky světic uchvácených nebeským viděním. Hoří v nich nadzemské blaho a jakási čistá, zrovna třpytivá radost . . .

Zastrčil připravenou bankovku zase do kapsy a vrátil se mlčky se sklopenou hlavou tichou uličkou k náměstí. Styděl se sám před sebou, když si vzpomněl, jak slabošsky prve podlehl sentimentální náladě rozteskněných vzpomínek.

Oč statečnější je tato žena! Taková opuštěná chuderka, sirotek bez jediné příbuzné duše! Slaví své vánoce — a po kolikáté již? — bez výčitek lidem a osudu, bez závistivého pošilhávání po druhých. Naopak: je plna vniterného posvěcení, je šťastna, že se může tak docela v samotě pokloniti symbolu narozeného Spasitele a těšiti se, že se zítra zrodí i v jejím srdci . . . A tys po celý večer myslil jen na svou osobní bolest, nevzpomněls ani, jaká odměna tě čeká zítra za trochu toho dnešního smutku: třikrát budeš Jej držeti ve svých nehodných rukou, třikrát přináseti Jej za obět ve jménu všeho lidu a hostiti ve svém srdci. Co je proti tomu veselý smích dětí a oddaný pohled ženy?

Rozběhl se po prázdném náměstí k faře. A když se zastavil na schodech u zavřených dveří a pohlédl k tmavé modré obloze, zdálo se mu, že bílá hvězda nad kostelní věží jaksi radostně přisvědčuje: Amen! Tak jest!

*

V povánočních prázdninách začal P. Šimon pořádati svou knihovnu: chtěl nyní uskutečniti své nedávné rozhodnutí a přenéstí půjčování knih do spolku, aby se vyhnul domácím mrzutostem i možnému podezřívání.

Netušil, že se mu bude tak těžko loučiti s knihami. Mnohou několikrát obrátil a prohlédl, než ji položil k řadě těch, jež chtěl dáti spolku. Zdálo se mu, jako by se zbavoval nejkrásnějších chvil své minulosti. Kolikrát se jimi potěšil a posilil v těžkých okamžicích! Kolik nadšení k životu a práci tu načerpall Kolikrát si doslovně utrl od úst, než si mohl tu neb onu knihu koupiti! Kolik přijemností studentského života si odepřel! Kolik posměšků proto vytrpěl mnohdy od svých druhů! A kolikrát ho i maminka doma napomínala, aby šetřil, aby nekupoval zbytečnosti! A největší zbytečnosti v jejích očích byly ovšem knihy.

„Až si sám na sebe vyděláš, pak si kup, co tě těší, ale teď pamatuj na nás a na druhé děti . . .“ jako by ještě nyní v šeru slyšel matčin ustaraný hlas. Oh, jak málo ho již tehdy dbal! A jak se často musil skrývat se svými miláčky! Teď se s nimi rozloučí, snad na čas, ale s mnohými snad navždy . . .

V práci vyrušil jej málo příjemným způsobem krejčí Brázda, otec představené terciárek. Od té doby, kdy se s ním setkal na cestě do Lipové, byl tu již dvakrát v neděli, ale nikdy nezastihl kaplana samotného a nemohl tudíž začít důvěrnějšího hovoru, k němuž se chystal. Proto patrně přišel teď ve všední den a za šera.

P. Šimon beze slova vzal od něho vrácené knihy a hotovil se najít hned nově.

„Ale něco lepšího mně vyberte, velebníčku!“ navazoval Brázda po svém způsobu hovor. Pozoroval zamkllost kaplanovu a chtěl ho vydráždit k řeči. „Toto, s odpuštěním, nestálo za nic!“

Podíval se zvědavě na titul knih. Byly to spisy Raisovy.

„Tyto se vám nelíbily?“ divil se opravdově. „Rais je přece jedním z našich nejlepších spisovatelů . . .“

Brázda se dal do smíchu.

„Myslím tak pro staré báby, ale ne pro muže! Ani jsem to ne-dočetl — zlostí jsem s tím praštil, s odpuštěním, velebníčku! Pořád jen popisuje, jakej kdo měl nos, jaké vlasy, co jedl — a takovy hlouposti, po jakých nikomu nic není.“

„A jaké pak knížky se vám vlastně líbí?“

„Já rád něco hodně divokého,“ vypjal krejčík hubená prsa. „Žádný měsíček, žádný fňukání o lásce, žádný dlouhy popisování. Všecko musí jít ráz na ráz! Tak třeba o vojnách, o husitech a křižácích, o mušketýrech a loupežnících . . .“

„Milý brachu, takových knih já nemám. Ani bych jich nechtěl. Škoda peněz na takové škváry . . .“

„A to ste kněz?!“ podepřel si Brázda boky a zvýšil hlas. „Škoda peněz? Tak kdo má kupovat knihy, když ne kněží? Děti nemají, mamon taky nemají shromážďovat — dyť je to zrovna jejich povinnost starat se o chudý lidi aby se mohli zdělovat. A ne je zatemňovat nějakyma povídačkama, jak se to dělávalo spíš, ale osvěcovat je pravdou . . .“

P. Šimona již mrzelo, že se dal s Brázdou do hovoru, a hledal rychle nějaký Verneův nebo jiný dobrodružný román, aby se mlukvy zbavil. Však je to naposledy, myslil si, po druhé nebude mít důvodu chodit sem do kaplány.

Nevšimal si tlachání Brázdová. Proto ho překvapilo, když pojednou přitlumil hlas, přistoupil až blízko k němu a začal hodně nesouvisle vyprávěti o poslední důvěrné schůzi dělnické strany, kde prý se mluvilo také o zdejších kněžích. Chtěl jej přerušit a odbýt, že ho to nezajímá, ale krejčího tím jen podráždil.

„Nemyslíte si, velebníčku, o mně a o nás tak nebo tak! Zpomeňte si jen, co sem vám povídal tenkrát před Lipovou! My všecko dobře

sledujeme. Víme, co se děje zde naproti (ukázal k bytu arciknězovu), a víme taky, co dělá P. Sehnal. Chytl se teď pánů, barona a správce, po případě správcové, drží s nima, a to se mu možná špatně vyplatí! Šak mu to už kluci ve škole vytmavili! Ztekal se proto, ale nic mu to nepomůže. A učitele má taky proti sobě! On si dosud myslí, že je na vojně nebo ve starým Rakousku a že může každého jen komandovat. Holečku, chtit dnes zavádět takovou disciplínu, to je těžká věc. A s rákoskou a pohlavkama dnes nikam nepřijde — leda do kriminálu. Bude možná rád, dyž odtud jednou uteče se zdravou kůží . . .”

„Není to tak zlé,“ přerušil ho P. Šimon. „Mluvil jsem s ním před několika dny . . .”

„Tak ste si měl všimnout, jak zhubeněl, jak mu kosti v tváři zrovna zašpícatěly. To není z bity — u správců se, panečku, dobře jí — ale ze zlosti . . .”

„A proč mně to vlastně všechno vykládáte? Nestojím o to . . .”

„Ale měl byste stát, velebníčku!“ usmál se Brázda skoro úlisně a pohlédl opatrně ke dveřím, jako by se bál, že někdo tam v šeru poslouchá. „Vykládal sem vám to jen pro výstrahu. Bylo by vás škoda, dyby vás páni dostali taky do svých klepet. Máte dobrý srdce a ste taky z venkova, proto byste měl jít s nama, s dělnickou stranou. Je to má myšlenka, že my malí lidé musíme se všeci spojit. Ať je kdo socialista nebo klerikál, všeci trpíme, všeci sme nespravedlivě utiskovaní od těch, co mají moc. A kaplani taky. Šak v Praze se už pečou novy zákony! Vy máte vliv na svy lidi, vidím to na naši Františce, a my zase . . .”

Nedokončil. P. Šimon náhle rozsvítil lampu, aby viděl lépe do rozohněné tváře krejčího. A vtom také zaklepal někdo na dvéře. Vešel stolař Mašek.

P. Šimon uvítal jej s nezakrývanou radostí jako osvoboditele a rozmrzelému Brázdovi při odchodu oznámil, že po svátcích budou se knihy půjčovati již ve spolku.

„Myslíte to doopravdy, velebný pane?“ kroutil Mašek hlavou, když za krejčím zapadly dvéře. „Teď to sotva půjde . . .”

„A proč?“

„Budeme stavět dům! Už je to skoro rozhodnuto. Proto právě jdu dnes za vámi.“

P. Šimon věděl ovšem, že mladý muž hoří již delší čas jedinou myšlenkou: zbudovati pro spolek vlastní dům! Zašlehla mu duší, jak se přiznal v důvěrném rozhovoru, hned při večírku na uvítanou dra Sehnala. Malé dvě místnosti byly přeplněny, mnozí se tam ani nedostali — a v očích všech planulo mládívstvé nadšení. A tak tomu bývalo i při pozdějších schůzích, přednáškách a zvláště zábavách: světničky prostě nestačovaly. Co by se dalo vykonati — tak horoval nejednou, když se vracel s kaplanem domů — ve velkých, prostranných místnostech! Takhle jsou ve všem spoutáni, není možno, aby se spolek rozvíjel a rostl! A což teprve, až bude zrušen bytový

zákon a domácí je vypoví! Octnou se na ulici a nikdo jich nevezme . . .

Vlastní dům! Neskrýval se již s touto myšlenkou a dovedl pro ni snadno roznititi zvláště mladší členstvo. Jen dr. Sehnal varoval často, ukazoval na obtíže a nebezpečí takového nákladného podniku, když spolek nemá skoro žádného jmění. A zvláště při nynější drahotě, kdy nikdo nestaví, skoro ani kůlny neodvažuje se nikdo opravovat, neboť každý čeká, až bude laciněji.

Ale Mašek se nevzdal své myšlenky. A dnes přišel již s určitým plánem. Dověděl se, že starý Kovář, vdovec, chce prodati svůj dům na náměstí a odstěhovati se kamsi k Brnu k provdané dceři.

„To by bylo lepší než velká výhra! Na náměstí, na nejlepším a nejživějším místě — a teď, kdy se každý drží kousku půdy a každé rachotiny všemi deseti . . .“ Oči mladého stoláře zrovna planuly vniterným ohněm, šermoval rukama a vyvracel námitky a pochybnosti kaplanovy.

Uvalí sice na sebe dluh, ale zato přestavba nedá tolik práce. Dům má pevné zdi, vyhodí se jen některé přičky, zvýší se podlaha, upraví se velký sál . . . Velkou část těchto prací vykonají si členové sami. A přispějí rádi i naši lidé z venkova, vždyť dům bude střediskem pro celý kraj. Když každý daruje nějaký kus dřeva, když zadarmo svezou cihly a kamení, odpadnou největší výlohy. Jen se musí ještě teď v zimě k nim jít a prosit. Pak se bude přece hrát divadlo, budou se pořádati taneční a jiné zábavy, po případě může se zaříditi časem i kino — a za několik let bude dům zaplacen . . .

P. Šimonovi imponovalo nadšení muže i jeho energie a životní praxe. Nemohl neuznati jeho vývodů, a přece jaksi podvědomě cítil, že mu hrozí v této chvíli nějaké nebezpečí, že tajný nepřítel chystá se hoditi mu na krk nové pouto . . .

„Co tomu říká dr. Sehnal?“ pokusil se o záchranu. „Je přece předsedou spolku — já tu nemám vlastně co mluvit . . .“

Maškova tvář náhle ztvrdla.

„Jdu právě od něho. Odbyl mě zkrátka a prohlásil, že se vzdává své funkce ve spolku i veškeré činnosti . . .“

„A proč?“

„Řekl, že je přepracován a že má dosti svých starostí. Ale jsou zde jistě i jiné příčiny. Snad víte o nich více než já . . .“

P. Šimon sklonil mimoděk hlavu, vzpomínaje na štědrovečerní setkání s katechetou i na to, co dnes slyšel od toho mluvky Brázdy. Ve chvíli nepříjemného ticha, jež se znenadání jako záhadný host vtláčilo do úzkých stěn kaplanky, cítil na sobě pevně upřený, zkoumavý pohled Maškův. Pozdvihl pomalu oči a zraky jejich se utkaly.

Maškův pohled na okamžik změkkl. I jeho hlas se trochu rozechvěl pohnutím. A přece zněla z jeho slov dávná energie, zesílená výrazně něčím novým, čeho u mladého stoláře dosud nepozoroval: jakýmsi hrdým sebevědomím.

„Velebný pane,“ zahovořil, „ani nevíte, jak mě zprvu zabořela odpověď dra Sehnala. Pracovali jsme přece dlouho spolu, jsem takřka

jeho zákem ve spolkové činnosti. Ale pak jsem si řekl: Nebudeme se už nikoho doprošovat! Stydí-li se kdo za nás nebo bojí-li se, že by mu to ve veřejnosti škodilo — my si to už provedeme sami. Je nás dost a nelekne se! Teď nebo nikdy! — to je moje heslo. A přece jsem zašel ještě k vám. Přiznávám, že trochu s obavou. Na počátku jste mě odmítli, ukazoval jste na dra Sehnala, ale nevyhýbal jste se nám a vypomohl, kde bylo třeba. Nyní víte, na čem jsme. Ztratili jsme vůdce. Tož tedy rozhodně slovo: Chcete nám ho nahradit?”

„Pokud budu moci,“ řekl P. Šimon prostě a stiskl mladému muži ruku. „A co bude s knihovnou?“ vzpomněl si pojednou, když vypravěl Maška ke dveřím a zavadil pohledem o narovnanou hrázi knih.

„Nejlépe, necháte-li zatím všechno při starém. Nyní budou stále starosti s koupí domu a s přípravami ke stavbě, výbor musí se scházeti nejméně jednou týdně, bude nutno chodit po vesnicích žebrat k sedlákům, herci zatím musí mívati zkoušky. Až bude dům hotov, pak se může pomýšlet i na takové věci, jako je knihovna . . .“

Když osaměl se svými knihami, byl v první chvíli skoro rád, že se nemusí s nimi pro letošek rozloučiti. Ale hned v zápětí ozval se kdesi v nitru ironický hlas: „Dals prve slovo, že jim budeš vůdcem. A již teď vidíš, kdo vlastně vede a rozhoduje! A ty, s poutem na krku, se bez odporu podvoluješ . . .“

Odbyl tentokrát posměváčka. Vždyť ví, že se nezrodil vůdcem. A nechce jím býti ani zde: dává se v službu ne spolku, ne Maškovi, ale vyšším cílům, k nimž je povolán . . .

Pokračování.

V. SVATOHOR:

PÍSEŇ O BŘÍZE.¹

(Zpěv.)

Břízko milá, bělokorá,
slož svůj tichý život,
od temene shora
po haluzi kývot.

Vydej měkké tělo pěkné
bez velikých výzev,
však vic ještě změkne
želem ran i jizev.

Vydej pleť svou, bílou blánu,
pod krvavý podpis,
až se světa Pánu
bude psát vin odpis.

Dej svých větví husté věno
pod sekyry ostří,
břízo Magdaleno,
pod kříž vlasy prostří.

¹ Ukázka z duchovní hry ve volné přírodě: „Skácený kříž. Zatím, co muži podtínají břízu a co chvatně osekávají s ní větve a co tesat rychle sbíjí dva kmeny z ní v ramena kříže, zpívají děti a dívky tuto píseň.

JAN VINAŘ:

ČTVERO BÁSNÍ V PRÓZE.

In memoriam F. K.

ODVAHA.

Je krásná jako lesk meče.

Pramení se v zářivých hlubinách duše. Nejprve . . . tlumený výkřik ozve se v tobě. Chvála vítězství a hana porážky. Chvála odvahy a hana zbabělosti. Výstraha, abys neustoupil za žádnou cenu. I kdyby cesty byly sebe trnitější. I kdybys klesal několikrát pod svým křížem. I kdybys hrozně, hrozně krvácel. Abys byl naplněn *odvahou!* Odvahou pevnou jako skála. Odvahou jasnou. Odvahou mocnou a vítěznou.

Odvaha jest krásná jako lesk meče.

Odvaha k dobrému činu.

Odvaha k obraně dobré věci.

Odvaha k poražení zlých.

Odvaha je krásná jako píseň vítězného vojska, kteréž jde v zimní noci černým lesem (v noci bez měsíce i bez hvězd i bez ozářených oken) a kteréž si svítí na cestu plápolajícími rudými pochodněmi.

Avšak, ó duše, nezapomeň *odvahy dobré* posvětití svou myšlenkou na Boha.

Nebylať by úplna bez tohoto *nejvyššího posvěcení*.

A nezkejž odvahy jiné, leč dobrou:

Neboť zajisté u cíle cesty této odvahy září světlo, světlo, veliké světlo — —

a jest krásná tato odvaha
jako lesk meče!

ČISTOTA.

Děvčátko, které kráčíš podle mých oken a máš tak sladké a pokojné oči!

V bílé ruce držíš černou knížku se zlatým křížem a kolem prstíčků sis ovinula bleděmodrý růženec.

Ticho rajskeho spánku a tlumená píseň andělů jsou ztajeny v modři tvých dětských očí.

Stromy kvetou . . .

Zvony se ve věži rozhlaholily . . .

Quam dilecta tabernacula tua, Domine virtutum!

Zašlas — —

A teď?

Teď už se oddáváš nejčistší rozkoši prvního Přijímání . . .

Po prvé otvíráš dvířka srdce svého Tomu, jenž miluje čistotu,

jenž miluje tebe. Onť pravil: *Sinite parvulos venire ad me, et ne prohibueritis eos: talium enim est regnum Dei. Amen dico vobis: Quisquis non receperit regnum Dei velut parvulus, non intrabit in illud.*

Ó dítě, jež jsi přešlo podle mých oken a mělo tak sladké a pokojné oči! Oči plné Pána Boha a Ráje!

Ó dítě, modlí se dnes za celé městečko a za celý kraj, modlí se, by všichni měli svá srdce tak čistá, tak pokojná, tak vznešená, tak spanilá, jako máš teď ty, Spasitelova sladká hostitelko, děvčátko, růžový květe, dítě!

SLZA.

Myslím, že kdyby se sešli všichni mudrci světa a zkoumali s rybářskou trpělivostí, s mravenčí píli a pozorností a vytrvalostí *lidskou slzu*, jež se vyřinula z oka plačícího zarmouceného, že by nenalezli jistě toho hlavního, co jest v ní skryto. Neboť, zkoumajíce hmotné, zapomněli by, že je i mnoho nehmotného, ba že jest onoho nehmotného mnohem více. A tak by nenašli v těch kapičkách vytrysklých z očí toho hlavního, což v nich jest, toho nejpodstatnějšího.

Slza — toť ztělesnění hoře lidského. Slzy radosti jsou řídkým zjevem a nebudu zde o nich hovořiti. Jsouť bílými, ojedinelými vranami v obrovských hejnech černých vran — slz zármutku.

Slzy plačícího, jež kanete po bledé tváři v úzkých praměncích! Ve vás je něco více, než co lze viděti. Je ve vás hlas volání o milosrdenství! Hrozně úpění ozývá se z vás, úpění srdcem slyšitelné; a snad stékáte až na ruce, na sepjaté ruce plačícího a modlícího se zároveň a často jak perly dopadáte na chladné dlažby chrámů před Boží Tvář.

Jaké to, Bože, už moře lidských slz od stvoření světa! Tyto *perly*, věřím, skryty jsou navždy u Tebe. Jsou jedinou měnou, jíž můžeme platiti Tobě za to všecko plivání, jež metáme den co den v Tvou tvář.

Ó, co v slzy vtěleno jest, ví toliko Bůh a ti, kteří pláčí.

A těmto posledním bylo řečeno v Absolutnu:

Beati, qui nunc fletis, quia ridebitis . . .

Je možna větší útěcha?

NOVÉ ZVONY.

Ach, tehdy — byl to smutný akt!

Spár války se vtlačil až do věže domu Božího a vyrval s krutostí opravdu bezohlednou dva zvony, jež byly po lanech spuštěny a odvezeny z městečka kamsi daleko . . .

Oloupený chrám se zasmušil, zvonky, jež zůstaly, zvonily chabě, jako by nařikaly. To nebyla píseň — to byl nárek. Na hřbitůvku, jenž obklopoval kostel, vadly v žáru letním čpící květiny, z kostela vonělo kadidlo, za zídou hřbitova tekla unaveně úzká řeka, v níž si děti koupaly osmahlé nohy, a zvony ráno a v poledne

a večer lkaly zlomeně své Anděl Páně. Ó stromy, jež stojíte u řeky, vidíte, že to bylo smutné! Co říkáš, javore, břízo, lípo, vrbo, co říkáš, planá růže!

Ale pojednou . . . stala se jiná věc:

Byl *Hebdomas Maior*. V chrámě byl největší smutek, jaký může býti . . .

Ale pod kazatelnu stály — dva nové krásné zvony, u toho bočního oltáře, kam bylo přeneseno Tělo Kristovo a věčné světlo. Byly poslední dny jejich odsouzení k mlčení. Neboť brzy vztáhl na ně ruce biskup. Byly vyzdvíženy do věžní bání. Sladký akkord zazpívaly nad krajem a Bůh si přál, aby po prvé na cestě poslední zvonily dítěti. Tím byly myslím ještě jednou posvěceny. Neboť doprovázely, slavně znějíce, *do Ráje* duši . . .

HYNEK CH. RŮŽIČKA:

TAVIČ RUD.

Pro vás jest zrozen, pece vysoké!
Vy a váš žár jeho jste chlebem —
ve vás roztála jeho duše i srdce,
jež bloudí kdesi mezi zemí a nebem,
a z malých jeho očí staly se široké
lucerny vozů pouličních drah. — — —

Těžký je život taviče rud. —
Pro vás má lásku, prsa a svaly,
pro vás má pevnou a vypjatou hruď,
pro vás má čerstvé hromady uhlí
a pro své plíce — váš prach — — —
Večer, když dým se z komínů valí,
tu o vás sní — — —

Žár vašich niter tak hlídá již řadu nocí a dní —
v zpcené košili, s zatvrdlou dlaní
a snědou tváří;
každou chvíli se ke žhavým otvorům sklání,
aby vás nasýtil — ohněm a září — — —
ve vás by přál si mít také svůj hrob! — — —

Těžký je život, když člověk je — rob!

ALOIS ST. NOVÁK:
VŮDCE IZRAELE.

(Římská meditace.)

Zna je podrobně životopis velkého Michelangela, jenž byl za mého pobytu v Římě uměleckou mou láskou, stanul jsem před jeho Mojžíšem ve chrámě sv. Petra v Okovech.

Posadil jsem se na slaměnou židli a meditoval. Snad zdálo se mi, že socha opustila své místo, stala se Michelangelem, jenž posadiv se vedle mne vypravoval.

„Veliký, avšak krutý můj přítel papež Julius pověřil mne úkolem, abych sochami ozdobil celou jednu vysokou stěnu nově stavěného chrámu sv. Petra. Rukou, jejímž kynu nikdo se neodvážil odporovati zbořil památnou starou basiliku nad hrobem hlavy cirkve, knížete apoštolů, a začal stavěti novou skálu Petrovu, jež vše lidské měla převyšovati. Na mne chtěl, abych stvořil jemu náhrobek.

Ihned jsem vypracoval plán, jímž můj papežský Mecenáš byl nadšen. A není divu, neboť návrh můj byl nad jeho očekávání a měl překonati všechny císařské hroby a náhrobky starého Říma.

Z Carrary sám navozil jsem ohromné mramorové bloky, jež jsem si osobně vybral, do Říma na svatopetrské náměstí, kde jsem rozbil svou dílnu, do níž mne často chodil navštěvovati papež Julius, hovoře se mnou jako s vlastním bratrem. Ani jsem před ním nedával s hlavy baret.

Později pletichami Bramantovými a politickými záležitostmi ochladl Julius v nadšení pro svůj náhrobek a přestal mne navštěvovati a platiti.

Sám šel jsem vyhledat papeže do Vatikánu a když jsem k audienci nebyl připuštěn, k smrti uražen a rozmrzen, opustil jsem Řím 17. dubna 1506 den před slavnostním položením základního kamene ke chrámu sv. Petra.

Opuštěním Říma začala hrozná moje tragedie, jejímž mluvčím je troska obrovského Juliova mausolea u sv. Petra v Okovech, kam postavena byla po čtyřicetiletém mém utrpení v roce 1545.

V květnu 1508 vrátil jsem se do Říma, kde z rozkazu Juliova musil jsem se pustiti do malby stropu kaple Sixtinské. Činil jsem tak s obrovským sebezapřením, neboť duše má cele se nesla k náhrobku, který po stálých změnách testamentu i kontraktů stále se zmenšoval, až z něho zbylo pouze několik soch.

Když jsem dokončil malby v Sixtině, chopil jsem se ihned dláta, které zdobiti mělo čtyřicet soch.

Náhrobek s čtnými výklenky měl se podobati obrovskému triumfálnímu oblouku plnému soch a symbolů. Celý alegorický svět měly znázorňovati osobní ctnosti velkého papeže, krále renaissance,

jeho radost na vědách a uměních míru, jeho vítěznou velikost v bouřích válečných.

Okřídlené Viktorie hlásati měly vojenskou Juliovu slávu, spoutaní otroci pokoře provincie, ctnosti a svobodné umění velikého, uměleckého ducha papeže z rodu Rovere. Mausoleum Juliovo bylo zcela novou originální myšlenkou. Vedle sarkofagu papežova měla státi socha života činného a života kontemplativního, jenž dle Danta a sv. Tomáše, andělského doktora, vede k dosažení blaženosti; nad sarkofagem měly státi obrovské sochy Mojžíše a Pavla jako prapty neúnavného tvoření a práce, symbolisující heslo hrdinného papeže, jehož oslavené tělo měly ruce andělské zdvihati k nebesům ze sarkofagu.

Neblahý osud, jenž utkvěl na díle ode dne mého útěku z Říma, zavinil hořká moje muka a svět oloupil o největší dílo z dláta sochaře.

Ač s pietou snažil jsem se i po smrti Juliově pracovati a pokračovati na náhrobku velikého svého tryznitele i přítele zároveň, přece stále byl jsem nucen odkládati dláto a pracovati na jiných dílech, abych mohl uživiti sebe a přibuzné."

Tak vypravoval mi Mojžíš, zosobněný, v kameni tesaný Michelangelo. A stále stejně vypravuje těm, již se na něho přijdou podívatí.

Ze čtyřiceti projektovaných soch dokončil Michelangelo jenom pět, a sice Mojžíše s dvěma alegorickými sochami života a dva otroky, již jsou v pařížském Louvru. Začaty byly ještě za života Juliova, ale dokončeny teprve v letech 1513—1517 v dílně na Macel de'Corvi v duchu gigantických postav stropu kaple Sixtinské. Proci a postavy prvních dní a prvních listů knihy Mojžíšovy vířily mu ještě hlavou, srdce bylo pohřženo v černý smutek a bol nad smrtí svého mecenáše, myšlenky pohřženy do minulosti, když umělec pesimista tesal Mojžíše, jenž stal se zavírajícím kamenem epochy, jež v Juliovi II. dostoupila vrcholu. Kardinál z Mantovy se vyjádřil, že by jediný Mojžíš stačil, aby nesmrtelnou památku zanechal po Juliovi II. Nikdo lépe ho oceniti nedovedl než Michelangelo, jenž svým Mojžíšem pomstil se na Bologni za zničení sochy Juliovy, již též stvořil.

V mramoru, před nímž sedím u sv. Petra, je vysloven nejvznešenější hold, jakého se kdy komu od umělecké, hluboké duše dostalo.

Než tvrzením tím není veškerá psychologická ideologie sochy vyčerpána. Co vše již před sochou Mojžíšovou čelo lidské promyslilo?

Kdo může stále rozvlněnou hladinu moře prohlédnouti až do jeho hlubin? Kdo tvrditi může, že v tazích hynoucích může čisti věčné záhady duše? Že ve svých dílech Michelangelo mluví svou zvláštní řečí, že jeho díla každému jiné a různé myšlenky našeptávají, jest právě nejvyšším triumfem genia a jedním z nesmrtelných jeho výsad a práv.

Když před Mojžíšem u sv. Petra ztratíme sami sebe a přece zase sebe sama nalezneme, tu teprve tušiti můžeme, jak podivuhodným

způsobem i této soše zdařilo se spojení všeobecného s individuální hranicí. Ano, tušiti to můžeme, avšak nikdy pochopiti.

Symbolicky jako ony alegorie kolem ztělesňuje tento prorok vše, co rekovného v sobě nesla renaissance; Mojžíš zdá se býti korunou oněch silných individualit, kterými příroda tehdy tolik plýtvala.

Nikdy nezjevil Michelangelo svůj tvůrčí Promotheovský původ jako právě tuto, kdy zdá se provokovati vyzývavě Stvořitele: „Stvoř člověka tak nadlidsky jako jsem to učinil já a on ponese radost i bol života v sebezáporu.“

A přece jest tento Mojžíš před námi, v němž zosobnil neohroženou sílu a moc papeže-krále, v nějž vnořil propasti a hloubku své duše, citění i nazírání, zcela lidský ideál zákonodárce, kněze i proroka Starého zákona.

Židé po postavení sochy u sv. Petra putovali v zástupech k Mojžíšovi do křesťanského chrámu a klaněli se soše jako svému Bohu ve dni sobotním.

Sny Michelangelovy se vyplnily, když zřel zástupy Židů klečeti na kolenou, nebo ležeti na tváři před svým Mojžíšem. Byl porozuměn. V takovém vztahu k lidstvu představoval si Michelangelo Mojžíše, když zvolna jeho živý obraz v tvůrčím boji ve své dílně z mramorového bloku tesal.

Prorok zachycen jest zde v posledním, velikém, tichém okamžiku svého pohnutého a bouřlivého biblického života, jak naposled shromazďuje kolem sebe Izraele, aby mu zanechal svůj testament.

Roku 1512 dokončil Michelangelo Sixtinu. Julius viděl ji před svou smrtí jako Mojžíš s hory Nebo viděl zaslíbenou zemi. Viděl ji však jenom jednou — kapli viděl, již opatřiti nesmrtelnými malbami přinutil Michelangela svou neskrotnou vůlí přímo čarovně sugestivní a hypnotickou.

Za několik týdnů rozžehnal se jeden z největších papežů se světem ve smrti přímo heroické, ve smrti papeže válečníka a umělce.

U sv. Petra sedí před námi žehnající a věštící velekněz s odleskem věčna na čele louče se se svým lidem. Ve výrazu celé postavy můžeme tušiti Julia II., jenž majestátně zemřel; jeho skon byl vítězný a velkolepý, právě tak jako jeho život byl obrovským bojem a strastí.

Maně musíme před sochou Mojžíše mysliti na hlubokou bolest a vroucí lásku, s jakou Michelangelo po léta loučil se s Juliem předčasně a skoro náhle zemřelým.

I mladistvým Rafealem otřásla smrt Juliova tak, že prohlásil, že nikdy již nevezme štětce do rukou.

Celý Michelangelův život od smrti Juliovy byl truchlivou vzpomínkou, opět a opět se vracející na velkého papeže z rodu Rovere, který jim dosáhl nejvyšší apotheosy.

Apotheosou skončil rod Rovere v Římě, když v komnatách vatikánských umíral Julius II., král renaissance. A zatím co umíral Julius, pořádal lid římský slavnost ku počtě umírajícího, zbožnění jeho života. Ulicemi Říma táhl nekonečný průvod s Kapitulu na

náměstí Navona, průvod, jehož nádhra dlouhá léta zaujímala paměť Říma ve vzpomínkách.

Senát, konservatoři, šlechta a její mládež, umělecké a řemeslnické spolky s sdružení zúčastnila se průvodu. Na náměstí Navona rozvinul se průvod, aby každý zřítí mohl triumfální a alegorické vozy, které znázorňovati měly život Juliův, jeho práci a námahu, jeho úspěchy válečnické a umělecké. Na jednom voze stála ke kmeni dubovému připoutána Romagna jako zajatec, na druhém stála osvobozená a spojená Italia ověncena palmou míru s čestnou stráží vojenskou, na třetím pokořená Bologna, kde stála jeho socha, již Bologneští rozbili a dělo z ní ulili. Za ní byly přemožené provincie Pád a Tibera; na jiných vozech symboly vykořeněných a přemožených bludů a heresí.

Na nádherně zdobeném voze týčil se obelisk, na němž zlatem napsáno a vyryto bylo: „Juliovi II., osvoboditeli Italie a vítězi nad bludáři.“

Rohy a trombony oznamovaly triumfální vůz koncilu Lateránského, lid vítal s jasotem vůz, na němž stála personifikovaná, apotheosovaná postava Juliova, obklopena církevními hodnostáři, císaři a králi, již všichni hověli si ve stínu rozložitého dubu.

Můžeme to pochopiti? Papež umírá a Řím oslavuje jej jako poloboha!

Jasot, fanfáry zmlkly, triumfální a alegorické vozy přejely a dávno se na ně již zapomnělo, ale jméno Juliovo dosud nedoznělo. O to postaral se Bramante, Rafael a Michelangelo, jichž příznivcem byl zemřelý papež, jediný svého druhu na stolci Petrově. Oni staly se největšími heroldy slávy Juliovy i jeho rodu. Znak rodu Rovere padá cizinci přijíždějícímu do Říma do oka často a věncem bude triumfálním vavřínem slávy, dokud chrám sv. Petra, Sixtina a Stanza della Segnatura svědčiti bude o činech geniálního papeže, dokud svatopeterská kopule vrhati bude stín na střechy, zdi a ruiny starého, věčného Říma.

Oddechni si pero a naber dechu k delší meditaci, již inspiruje kamenný Mojžíš. Ba, co pravím kamenný! Vždyť Michelangelo, když jej dokončil, uhodil kladivem do kolena sochy a volal:

Parla l perchè non parli?

(Mluv l proč nemluvíš?)

Ó ano! Mluvíš, Mojžíši, a srdce vnitřní a znající tvé osudy slyší tě a dobře ti rozumí. Tys sám Michelangelo, jenž žil, bojoval, pochyboval, otročil, až zůstal, stal se králem — králem otroků!

Mojžíšova lebka nemůže býti ani z kosti; musí býti tesána jen ve skále. Cestovatelé Baumbergerovi zdá se Mojžíš hrozně rozhněvaným Božím bojovníkem, rekem a králem.

Co chtěl říci Michelangelo ústy Mojžíše?

„Vidíte, co Věčný z vás mohl udělati a udělati chtěl a co jste učinili vy?“

Nebo chtěl ukázat Mojžíšem rozbouřeným zástupům, jež chtějí zákon rozmetat v trosky, šlenost jednání a odvrátiti je od úmyslu? V Mojžíši mluví Michelangelo a Julius.

Mojžíš je největší umělecká oslava mužství ve své síle, hodnosti a kráse, největší umělecká apologie slov Tvůrce: „Učinme člověka k obrazu a podobnosti svému.“

Před Michelangelovým Mojžíšem nelze kleknouti a shrbiti šíji; musíme vypjati hrud', neboť kolem hřímá bouře a křížuje blesk.

V Mojžíši zřítme toho svérázného Michelangela, jenž přežil mnoho papežů, sestaral jako Jeremiáš na stropě Sixtiny a jenž říkal: „Kdybych býval od hněvu a mrzutosti mohl umřít, byl bych dávno mrtev.“

Četl rád Starý zákon, zbožňoval Jehovu a byl hrozným samotářem. Tříštiny bleskem odletovaly, když pracoval. Když napadla jej lepší myšlenka, blok rozbil.

V roce 1556 utekl do ticha lesů Spoletských a napsal: „Věru v lesích sídlí mír.“

A jeho testament tak stručně mluví k duši: „Duši Bohu, tělo zemi, jmění přátelům!“ Nač starati se při smrti o tretky a detaily tohoto života?

Kdo pochopí Michelangela v jeho snažení a ideálech, muže, jenž po prvé miloval v šedesáti letech a psal milostné verše? A Michelangelo svůj kult ideálu ztělesnil v tyto verše, jež z piety nepřekládám:

„Per fido esempio alla mia vocazione
Nascendo, mi fu date la bellezza
Che di due arti m'è lucerna e specchio.
E s'altro nom crede, è falsa opinione,
Questa sol l'occhio porta a quella altezza
Per cui scholpire e pinger m'apparecchio.“

Před Mojžíšem nelze nemyslet na životní osudy umělce. Dosud nečetl jsem tak krásnou biografii, jakou jest životopis umělce Michelangela, ač pesimisty a samotáře, přece reka energie. Ascanio Condivi napsal v životopise: „Miloval přírodu v její kráse, byl zdrželivý v ženách a jídle — křesťanský Platonista.“

Největší trýzeň mu působily jeho pochybnosti; nevěřil ve svého genia zvláště při malbě Sixtiny. A právě, kde tvořil proti své vůli, stvořil díla největší a nesmrtelná.

Kdo pochopí ducha takovéto kontradikce?

Michelangelo byl prometheovská, mramorová duše. Při práci spojil se skývou chleba, již jedl při práci. Málo spal, říká, že ve spánku bolí jej hlava. Snad ve snu pracovala lépe ještě než za dne.

Podivuhodně znal Michelangelo stavbu lidského těla i všechny tajné záhyby lidské duše. Mramorový Mojžíš může býti každému vzorem a učitelem. Umělec nepotřebuje jiného vzoru, chce-li studovati rozměr a polohu lidského těla. I lékař může na soše studovati anatomii a musculaturu.

Není svaly, není žilky na těle lidském, poněkud vyčnívající, která by zde nebyla; podobu a směr jejich lze určití a sledovati s největší přesností.

Nejvíce však naučí se od sochy ten, kdo zná čisti v její mramorové duši, literární, umělecký, kulturní historik, kritik i básník.

A ještě jeden pohled k Mojžíšovi.

Hrozný boj odehrává se v jeho duši. Vnějšík sochy jasně jej nasvědčuje. Pravice opírá se o zákon, jímž lid povrh, a nervosně chápe se vousu, jenž vlní se jako vlny mořské, a ukazuje i s levicí na těžce zatlačený požár hněvu, jenž hárá v nitru. Svalstvo jest napjato až k prasknutí, šat přehozen přes pravé koleno jako v zapomenutí sebe. Škoda, že socha stojí na zemi. Ve výši několika metrů byla by snad opravdu podobou Boha.

Mojžíš zastihuje všechny památky, jež chová chrám sv. Petra. A nejsou nepatrné. Vždyť ve chrámě jsou okovy, jimiž spoután byl apoštol, sv. Marketa, malovaná štětcem Guercinovým, reliefy Pollajuolovy, hrob slavného kardinála Mikuláše Cusana, hrob bratří Pollajuolových.

Znělky Michelangelovy zdají se rovněž tesány z mramoru. Mně nejvíce se líbí nadepsaná Bohu „A Dio.“

Obtěžkán lety a pln hříchů viny
v úzkosti velké, bázni neskrocené
smrt čekám dvoji, jež se na mne žene,
když srdce napájí jed z číše siný.

A nemám sil, bych začal život jiný,
ve mravu, touze, lásce roztoužené,
nemám-li srdce Tebou podepřené,
rodí má bytost samé hříchů syny.

Nestačí, Pane můj, bys ku návratu
mne vyzval tam, odkud já kdysi přišel,
když z ničeho já povstal v tvorby chvatu.

Zhlad starou cestu mou snad plnou pýchy!
Já volal k Tobě. Tys mou prosbu slyšel;
ať nad koncem mým svitne prask tichý!

ANTONÍN PODLAHA LITERÁRNÍM
HISTORIKEM.

V.

Podlaha jako rehabilitátor Koniášův měl, jak již řečeno, několik předchůdců, neboť zlopověstnost jesuitského ničitele knih vzbuzovala již odedávna v nejednom literátu chuť, dopídit se *zřidel původních*, „jež by buď potvrdily zločin obžalovaného před soudem vzdělanosti lidské, nebo odvrátily od něho hrozná podezření“. Počátkem let šedesátých naléhali přátelé i odpůrci Jesuitův na knihovníka pražské universitní bibliotéky *Jana Ignáce Hanuše*, aby se podjal studia pramenů a řekl ve věci slovo rozhodné. „Obě strany doléhaly na mne,“ praví Hanuš, „abych podrobil se té práci a vystoupil veřejně co řečník a obhájce Antonína Koniáše, obžalovaného ze zločinu paličství kněh. Úřad můj je přízniv badání takovému a je i povinnost knihovníka, aby pokladnice tak bohatá, jako je knihovna Pražských vysokých škol, a do které právě vměstnány jsou rukopisy i knihy starých Jesuitův, buď jak buď odstraňoval pochybnosti, omly a bludy literární. Obrav sobě tudíž působení Antonína Koniáše za předmět zvláštního zkoumání, shledal jsem po vícedenním marném hledání, že na ten čas přímo žádného staršího zřídla dopídit se nemohu, mimo knihu slovního Františka Martina *Kožiška*, jenž v předešlém století v literatuře české byl proslul jmenem *Pelzel*, o němžto též náš František Palacký velmi chvalně se zmiňuje ve své korunované práci „*Würdigung der böhmischen Geschichtschreiber*“.¹

Český historik a buditel František Martin Pelcel sepsal a vydal v Praze 1786 významné literárně historické dílo, obsahující životopisy jesuitů českých, moravských a slezských,² o němž v předmluvě sám praví, že bude jistě vhod ne-li současněmu, tedy budoucímu literátovi, poznati jesuity, kteří se obřáli hlavně literaturou, kde a kdy se narodili, co učili a napsali, kdy zemřeli, a že touto památkou zasloužilých a učených mužů vyrvaných zapomenutí přispěje něčím

¹ Jan Ignác Hanuš, O působení Jesuity Antonína Koniáše v literatuře české. Podává . . . Casopis Českého Musea 37, 1863, 77 až 90 a 194 až 210. — Citát, str. 77 n.

² Franz Martin Pelzel, Boehmische, Maehrische und Schlesische Gelehrte und Schriftsteller aus dem Orden der Jesuiten von Anfang der Gesellschaft bis auf gegenwaertige Zeit. Geschrieben und herausgegeben von . . . Praha 1786, nákladem spisovatelovým. — Obsahuje podobiznu generála Řádu Františka Retze, rodilého Čecha, cennou předmluvu (Vorbericht), str. I. až VI., psanou 1. listopadu 1785, životopisy 373 jesuitův na 295 stránkách (končí Josefem Dobrovským), rejstřík obsahu (Namen — Verzeichniss) na pěti stránkách a doplčky i opravy. — Po ruce mám bezvadný výtisk bibliotéky pražských Jesuitů od Svatého Ignáce, sign. 37, 25.

k literární historii své vlasti. O značném významu této práce vyslovil se nejnověji výborný znalec obrozenské naší literatury, Josef Hanuš, velmi uznale.¹ V tomto díle našel J. J. Hanuš na stránkách 184 až 186 i *životopis Antonina Koniáše* se seznamem knih od něho vydaných.

Tato malá, zhuštěná životopisná monografie platila tedy Hanušovi a od jeho doby vůbec za *nejstarší pramen* poznání života i díla Koniášova. Poskytla mu zajisté nejpotřebnějších údajů o *vnějších událostech* jeho života. Našel v ní *rok narození* (1691), *rodiště* (Praha), *rok jeho vstupu do Tovaryšstva*, seznal z ní stupeň předchozího *uzdělání*.² Hanuš dozvěděl se nejnnutnější o jeho *činnosti*, že s počátku *vyučoval* na nižších školách, potom byl *osm let kazatelem* a konečně že se stal pro celý zbytek svého života *misionářem* v Čechách i na Moravě. O jeho *tělesném zdraví* se dočetl věci nepříznivých.³ Našel posléze v ní i přesné datování *smrti* Koniášovy (27. října 1760 v Praze).⁴

Avšak Pelcel dal nahlédnouti i do duše Koniášovy a vylíčil ná-zorně *náboženskou zanícenost* apoštola katolicismu. Vylíčil jej jako misionáře, který v jediném dni kázával třikrát až pětkrát, hned česky, hned německy, při čemž se často tak vysílil, že ho musili omdlelého z kazatelny odnésti. Tato zanícenost sílila jeho, jak se zdá, vrozený *sklon k mučednictví*, neboť jen tak lze si vysvětliti Pelcovy zprávy o řetěze, který si kladl kolem krku, když vstupoval na kazatelnu, aby mluvil o Posledním soudu. Jen tak lze porozuměti odporu, který kladl zpupnému sedláku, když mu tento chtěl překaziti konfiskaci kacířských knih uvězněním v prasečím chlívkou, kde ho *marně týral* po celé tři dny.⁵

Pelcel podal i výmluvný portret Koniáše jako *kazatele a stylisty*. Každý posluchač podlehl jeho výmluvnosti a lid často vypukl v hlasitý

¹ „Pelcel čerpal z pramenů nám již nepřístupných, ze zpráv vrstevníků, z vlastních vzpomínek atd., a jest proto podnes vzácným zdrojem pro zprávy o jesuitech, jak patrně nejen z Jungmanovy „Historie literatury české“ a „Rukověti“ Jirečkovy, nýbrž i z nejnovějších „Dějín literatury české“ od Jaroslava Vlčka a z „Literatury České XIX. století“ . . .“ Josef Hanuš, František Martin Pelcel, český historik a buditel. Rozpravy České akademie, svazek 38, Praha 1914, stran 100.

² „Anton Koniasch wurde zu Prag im J. 1691 geboren, und in die Gesellschaft 1708 aufgenommen. Er war Magister der Philosophie, ehe er in den Orden trat.“ Pelzel 184.

³ „Nachdem er die kleineren Schulen gelehrt hatte, predigte er acht J., und dann war er Missionär in Böhmen und Mähren, welches Amt er ganze 37 Jahre fortsetzte, ob er gleich mit verschiedenen Leibesgebrechen und Krankheiten behaftet war.“ Pelzel 184.

⁴ „Er starb endlich zu Prag im Clementino 1760 den 27. October“, Pelzel 185.

⁵ „Als Missionär pflegte er in einem Tage drey bis fünfmal, bald deutsch, bald böhmisch zu predigen, und sich oft dergestalten zu entkräften, dass man ihn von der Kanzel nach Hause tragen musste.“ Pelzel 184.

„Wenn er vom letzten Gericht predigte, pflegte er mit einer Kette um den Hals auf der Kanzel zu erscheinen.“ Pelzel 184.

„Ein Bauer hatte ihn dieserwegen einstens in den Schweinstall ganze drey Tage gesperret.“ Pelzel 185.

pláč, takže musil se v proudu řeči odmlčeti. Koniáš uměl vylíčit muka Očistce i hrůzy Pekla tak živě a s takovou plastikou úděsných podrobností, že slabší povahy se až na mysl pomátly. Pelcel v tomto případě dovolává se i *vlasní zkušenosti*.¹ Hanuš připouští, že, narodiv se ještě za živobyti Koniášova, čerpával zřídla svá dílem z ústního podání očitých svědků, dílem z pramenů písemných, a je možno, že jako hoch znal sestárlého Koniáše osobně.

Koniášovu *horlivost misionářskou* vylíčil Pelcel i v oné, podnes tak ožehavé stránce *hubení knih*. Z jeho zpráv vysvitá, že Koniáš po celé své živobyti zacházel s knihami a že tak získal sobě neobyčejnou znalost literatury nejen české, ale též cizojazyčných. Po této stránce podával Pelcel Hanušovi hned několik cenných výkladů. Koniáš objevuje se mu jako bezohledný purista literatury po stránce náboženské, který si dává obzvláště záležeti na vyhubení kněh kacířských. Kde kázal, tam všude zapřísahal lid, aby mu pod smrtelným hříchem všechny své knihy přinesli k prozkoumání. Měl pak obzvláštní zručnost v hledání podezřelých knihoven, při čemž nedbal žádného nebezpečí, ba dovedl snášeti i nejsurovější tělesné násilnosti. A nezastavil se ani před domy vznešených i mocných lidí toho času, neboť z Pelcova líčení vysvitá, že si vymohl císařský rozkaz, zkonfiskovati celé skladiště knih hraběte Šporcka, jež mu bylo podezřelé.²

Vedle této horlivosti ve vyhledávání uschovaných knižnic vyzvedá však Pelcel i Koniášovu skutečnou znalost knih a jeho *kritičnost* v rozeznávání jejich jakosti. Prozkoumané knižky třídil do tří skupin: *dobré spisy* zachoval beze změny a výtisky lidem ihned navracel; *podezřelé* tisky korigoval, vylepšoval a rovněž pak je majitelům ponechal; *závadné* knihy ovšem zadržel a odsoudil je do ohně.³ Okolnost, že těch vylepšených českých knih bylo několik tisíc, uvádí rovněž Pelcel.

Z Pelcova životopisu rozletěla se ovšem do světa i ona neblahá zpráva, že těch spálených českých knih bylo *přes sedesát tisíc svazků*

¹ „Nichts konnte seiner Beredsamkeit widerstehen, und die Zuhörer brachen oft in ein lautes Weinen aus, so dass der Prediger stille halten musste.“ Pelzel 184.

„Er wusste die Hölle und das Fegfeuer so lebhaft und so schrecklich vorzustellen, dass verschiedene seiner Zuhörer, wie ich selbst einige Beyspiele weis, darüber im Kopfe verrückt, und auf immer des Verstandes beraubt worden sind.“ Pelzel 184.

² „Besonders liess er sich die Ausrottung der *hussitischen Bücher* angelegen seyn. Wo er predigte, da verband er das Volk unter der Todsünde ihm alle Bücher zum durchsuchen herbeizubringen.“ Pelzel 184.

„Er besass eine besondere Geschicklichkeit die Bibliotheken der Hussiten auszuspiiren, dabey er keine Gefahr achtete, wie er dann öfters Misshandlungen und Schläge davon tragen musste.“ Pelzel 184 n.

„Wider einen böhmischen Cavalier, Grafen von Spork, der auf seinem Schlosse eine Buchdruckerei und Schriftsteller hielt, wirkte er vom Hofe den Befehl aus, dass demselben aller Vorrath von Büchern confiscirt wurde.“ Pelzel 185.

³ „Er behielt also die ihm verdächtigen und anstössigen zurück, und verdamnte sie zum Feuer“, Pelzel 184.

„Er hat auch einige tausend böhmische Bücher mit eigener Hand corrigirt, und die ihm anstössigen Stellen mit Dinte verlöschet.“ Pelzel 185.

a že tento počet zná Pelcel z ujištění staršího životopisce Koniášova, který byl sám jesuitou.¹ Tato číslice ovšem ohromovala a ona to byla, která český svět pochopitelně vzrušovala a nenávisť i opovržení ke Koniášovi živila. Hanuš oceňuje tuto náladu českých lidí zajímavou zprávou o českém vlastenci, který sobě za antidoton působení Koniášova obral za úlohu života, rozšířiti pod rukou či soukromě šedesát tisíc českých knih (ČČM 1863, 77).

Posléze podal Pelcel na konci životopisu i první *bibliografický seznam* spisů Koniášových, tištěných i v rukopise pozůstalých, a tím poskytl badatelům všechny prvky speciální biografie.

Bylo již řečeno, že Pelcelovu monografickou stať musil pokládati Hanuš za nejstarší zřídlo poučení o Koniášovi a byla mu té doby skutečně jediným a nehlavnějším pramenem, jímž se mohl uspokojiti tím spíše, čím více Pelcel mu byl znám jako rozumný a viry hodný badatel (ČČM 1863, 79). Avšak Hanuš přes to hledal ještě prameny jiné, jež by udání Pelcelova buď doplnila, buď opravila. Prameny tyto byly však jen dvojího druhu: svědectví jiných o Koniášovi a pak jeho vlastní spisy. Co se prvních týká, mohl se Hanuš utéci jen k výročním katalogům jezuitským, které v universitní knihovně uloženy byly pod titulem „Catalogus personarum et officiorum provinciae Bohemiae S. J.“ K svému podivení ovšem shledal, že knihovna v Klementině, jež přece z velké části je knihovnou bývalých Jesuitův, chová z těch katalogů jen ročníky 1744 až 1768 a to neúplně, kdežto katalogů moravských se vůbec nedohledal. V materiálu přístupném nalezl pak jen několik dat, vztahujících se k letům 1744, 1746, 1747 až 1753 a 1760. Po srovnání udajů těchto katalogů s Pelcelem seznal Hanuš, že se oba prameny srovnávají přesně co do datum smrti Koniášovy, že celkem si neodporují ani co do délky jeho misionářského působení, ani co do existence chorob tělesných. Výsledek byl tedy vskutku hubený až na to, že Hanušovi prozradil jména některých osad, kde misionář působil (Opořany, Košumberk, Hradec Králové). Hanuš vyčerpал i Menselův „Lexikon“, Jöcherovy „Nachträge“, Jungmanovu „Historii“ v obou vydáních, Augustinovo francouzské dílo o jezuitských spisovatelích a Smetsovo dílo německé, s výsledkem nepatrným.

Avšak Hanuš nalezl v knize Pelcelově důležité poznámky o dvou starších pramenech, které mu poskytl materiál k jeho životopisu Koniáše. Jest to poznámka v předmluvě k celému dílu, z níž se dozvěděl, že při zrušení Řádu v Čechách obdržel Pelcel čtyři rukopisy, které obsahovaly opravy a pokračování staršího díla Sotvellova o jezuitských spisovatelích (1676) a měly býti poslány do Říma. Z nich zejména čtvrtý rukopis, bez titulního listu, byl velmi bohatý na životopisný materiál o jezuitech 18. věku až do roku 1750.²

¹ „Sein Biograph, ein Jesuit, versichert, dass Koniasch an dergleichen Büchern über sechzig tausend Bände verbrannt habe. Eorumque ultra 60 facile millia Vulcano in praedam dedit.“ Pelzel 184.

² „Bey der Aufhebung des Ordens in Böhmen erhielt ich vier Handschriften,

Protože Koniáš zemřel roku 1760, mohl Pelcel použití látky tohoto rukopisu velmi vydatně, přesto však Hanuš tento zdroj hledal, protože nebylo jisto, „zdaž skutečně do Říma byl dodán, či snad někde v ukrytosti až posud v Praze dli, jak se aspoň někteří toho domnívají“ (ČČM 1863, 79). Rukopisu toho však Hanuš nenašel a myslím, že je dodnes neznámý.

Důležitější je pro nás poznámka druhá, v níž Pelcel se zmiňuje o starším životopisci Koniášově, onom anonymním jesuitovi, z něhož citoval pouze zprávu o šedesáti tisících spálených knih. Hanuš o něm poznamenal toto: „Pelcel měl před sebou, jak sám podává, životopis nějaký neznámého nám blíže jesuity, jenž snad po smrti Koniášově, jak zvyk řádu to kázal, sepsal latinskou biografii co *elogium* Koniášovo: ale nepraví bohužel Pelcel, ani kdo byl a jak se jmenoval onen jesuita, ani kdy a kde spisu toho sám byl použil“ (ČČM 1863, 78).¹ Protože univerzitní knihovna chová mnoho takových životopisů, hledal v nich Hanuš *elogium* Koniášovo, ovšem marně.

Hanuš omezil se při svém badání pouze na materiál uložený v knihovně univerzitní a proto mu zůstal neznámým důležitý pramen, který o třicet let později české literatuře objevil *Antonin Podlaha*. Ve své páté serii „Dodatkův a oprav k biografiiim starších spisovatelů českých a k starší české bibliografii“ (Čas. Čes. Musea 1895) Podlaha otiskl pramen, který Hanuš marně hledal, doprovodiv jej těmito prostými slovy: „Elogium Koniášovo, po němž se Hanuš marně pídil, obsaženo jest v rukopisném foliantu „*Annuae literae Collegii S. J. Pragae ad Sanctum Clementem ab anno 1757 — 1772*“, kterýž nalézá se v Lobkovické knihovně v Praze, signatura MS 276. Zní pak doslovně takto: „*Maximus tamen non Collegio duntaxat nostro . . .*“ (ČČM 1895, 322 až 325).

Nález Podlahův nerozmnožil jen prameny moderního badání o českých jesuitech a zvláště zdroje poučení o Koniášovi, ale měl vliv i na vědecké práce o spisovatelích protireformačního baroka. V Koniášově životopise vyplnil mnoho mezer, rozhojnil jej řadou nových přesných podrobností, zejména v letopočtech ustálil čáru vývoje životního. Má proto jeho přesná edice značný význam pro literární historické badání o kultuře 18. věku. (Příště dále.)

welche als Verbesserungen und Fortsetzungen des Sotvellsischen Werks nach Rom geschickt worden, oder werden sollten . . . Die vierte ist die reichhaltigste ohne Tittel. Sie enthält die Schriftsteller dieses Jahrhunderts bis auf das Jahr 1750“, *Pelzel*, Vorbericht, str. V.

¹ Upozorňuji pro úplnost na důležitou v této věci poznámku Pelcelovu, kterou Hanuš v citátu svém na stránce 79 vynechal: „Die Lobspräche und so genannten Elogia, weil sie auf die Litteratur keinen Bezug haben, habe ich weggelassen.“ *Pelzel*, Vorbericht, str. VI.

Z LITERÁRNÍ KORESPONDENCE KNĚZE-VLASTENCE FRANTIŠKA DOUCHY.¹

Pokračuji tímto v uveřejnění dopisů, dříve vyšlých v „Novém Věku“, „Vlasti“, „Arše“, „Česko-lužickém Věstníku“, „Vychovatelských listech“, „Časopisu pro dějiny venkova“ atd.

Č. 1.

Josef Dumek Douchovi. (sign. 2 C 25).

Josef Dumek, (1844—1903) český hospodářský spisovatel, „polní kazatel“ (přes 5000 přednášek) vydal odborné spisy a články české a německé a od roku 1878 velmi oblíbené a rozšířené „Pražské hospodářské noviny“.

[Nahofe vlevo vtištěno:]

Redakce

PRAŽSKÝCH HOSPODÁŘSKÝCH NOVIN

v Praze

Václavské nám. č. 24.

Veledůstojný Velebný Pane!

Račte odpustiti veledůstojný, že listem tímto obtěžuji a Vašnosti snažně prosím, by račte² laskavě posouditi *letošní I. číslo*, jakož i obsah a směr minulých mých „Praž. hosp. novin“ a závažný úsudek svůj dobrotivě v některém *denním listu*³ uveřejnil, zároveň pak snažně prosím — o literární příspěvky⁴ k. p. vzdělávání *mládeže venkovské* atd., čímž list by nemálo získal.

Do Vašnostiny stálé sebe i časopis svůj poručuje přízně, ostávám s veškerou úctou Vašnostin

oddaný

Josef Dumek,

řed.[itel], zem.[ský] hosp.[odářský] uč.[itel],
redaktor.

*

Č. 2.

V. V. Hurt Douchovi. (sign. 2 H 79).

Vojtěch Václav Hurt (1823—70), učitel a pedagogický spisovatel, přispíval s Douchou do „Školy a života“ a „Národní Školy“, kterou Hurt redigoval od roku 1864—1870.

Oč se zde blíže jedná, nelze z několika načrtaných rádeček zjistiti.

¹ Otištěno se svolením výboru Národního Musea, jemuž v čele s p. řed. knih. prof. drem Čeňkem Zibrtem vyslovuji zde svůj povinný dík.

² místo správného: abyste ráčil.

³ Vyšel-li a v kterém časopise nedalo se zjistiti.

⁴ Do druhého ročníku (r. 1879) Doucha nepřispíval.

Vaše Velebnosti

Tuto odevzdávám vděčné dopis z něhož poznal jsem, jak mnoho může pravý přítel mládeže.

Bůh sliž i na dále Vašnosti k podobným záměrům, a odměňž hojně sňahu tu požeňnáním svým.

Vašnosti

oddaný

Voj. V. Hurt.

[Adresa:]

Jeho Velebnosti
(p. t.) Pánu, Panu

P. Františku Douchovi,
knězi církevnímu a slovutnému
spisovateli českému

Zde.

*

Č. 3.

František Kadner Douchovi (sign. 2 F 53).

František Kadner, blíže neznámý spisovatel, staral se roku 1868 o oslavu Puchmajerovou¹ v Radnici u Rokycan. Viz k tomu: a) v Boleslavanu (ročník IL—1862, strana 196/7, 203/4) článek: Antonín Puchmajer a působení jeho v Radnici od Fr. Kadnera. b) J. V. Sedláček: Puchmajerův Rýmovník (str. XIX—XXI) a c) Jan Ježek: A. J. Puchmajer strana 299—300, 305.

Veledůstojný Pane!

Jak Vašnosti bezpochyby známo je, získal si slovutný Ant. Jar. Puchmajer, jeden z prvních křisitelů literatury naší, nemalých zásluh o město Radnice, založiv zde první českou čtenář./skou/ společ./nost/. Vděční Radničané, hodlaljce oslaviti památku jeho, vyzvali mne, abych pořádal almanach, z něhož se čistý užitek věnuje na zasazení památní tabule zvěčnělému básníku. Pročež osměluji se Vašnosti prositi o literární přispěvkvy. Lhůta k zaslání práce trvá do polovice března t. r.

Se vši úctou,
Vašnosti oddaný
Fr. Kádner.

Vranov, 6 dne 26. ledna 1868.

Rokycany.

Pokračování.

¹ Antonín Jaroslav Puchmajer (1769—1820), český buditel, zakladatel první novočeské školy básnické a překladatel, byl od roku 1806 farářem, pak děkanem v Radnici. Zde si dobyl zásluh o celé okolí o hmotný i duševní prospěch a roku 1818 založil čtenářský spolek, jehož 50leté trvání bylo oslaveno roku 1868 též zasazením desky Puchmajerovy na faře.

² Obec u Rokycan.

NA BLEDU.

Je skončen lublaňský unionistický sjezd. Prostředí velmi pěkné, velmi milé a velmi útulné, ale žurnalista, který nevidí svůj úkol v pouhé reportáži, je stále zneklidňován svým vlastním démonem, který se nazývá spěch. Kongresové přednášky trvaly od devíti do půl jedné, od tří až do devíti a někdy ještě déle, a při tom je třeba nejen psát články, ale i dodávat zprávy Československé tiskové kanceláři. To znamená, prožívat kongres jako kterýkoli jeho účastník a při tom ještě neustále psát, jako ta princezna Čárypiše, navazovat styky, vykonat nejnnutnější společenské povinnosti a nezanedbávat družnost. Je to všecko velmi rušné a pěkné, ale myslím, že v žádném žurnalistovi není horoucnější touhy, než — jednou nemusit spěchat.

Konečně se mi podařilo octnout se v tichu — zde na Bledu. Jezero s ostrůvkem, na ostrůvku kostelíček, kde podle místní tradice svatý Antonín splňuje přání těm, kdož si zazvoní zvonečkem na kostele. A jinak ticho a klid. Alespoň jeden den, kdy člověk nespěchá. A otvírám si Tomáše Kempenského a čtu o tom, co jest „sibi vacare“. Mírním sice svou žurnalistickou nervosu, spojenou s ustavičným strachem, abych něco nezmeškal, tento novinářský horror vacui zvukem denního rozjímání, duchovní četby, přítomnosti ranní máe svaté, je-li to jenom trochu možno, ale přece zde teprve jsem vytržen ze svého viru a neznepokojují mne ani neustále přejíždějící automobilové vojenské štafety, jež jsou patrným svědectvím, že v zámku je přítomna královská rodina. Sedm u jezera v kavárně se svou slovinskou kolegyní ze studií a čtu zas jednou noviny ne jako novinář, nýbrž jako kterýkoli jiný konsument, ukazujeme si obrazy a prožíváme oba ticho. Gospa Marja Tratnikova mi připomíná moudré slovo Koránu: „Spěch jest vynalezen od Satana.“ Nevím, je-li ta věta skutečně z Koránu, ale je to věta, jež obsahuje více životní moudrosti, než by se na první pohled zdálo. „Ach, ich bin des Treibens müde, wozu all das Leid und Lust? Süsser Friede, komm herab in meine Brust.“ Všimněte si, že Goethe odmítá v takové chvíli ticha nejenom žal, nýbrž i radost. U filosofů křesťanských, kteří nám líčí blaženost zření na Boží tvář, nalezáme často tvrzení, že blaženost v Bohu spočívá v tom, že v něm splývá věčný čin s věčným klidem. Den klidu a rozjímání po šesti dnech pracovních teprve v této chvíli, kdy pohlížíte na mírně zčeřenou hladinu jezera, ukazuje se vám v plném významu. Z kostelíčka na ostrůvku zaznívá zase několikrát zazvonění. Někdo si tam opět něco přeje. Šeptáte si polo vědomě, polo podvědomě modlitbu: „O velký světce, svatý Antoníne, utočiště trpících duší, který jsi se nebe prohlášen za zvláštního ochránce těch, kdož důvěrně tě vyzývají . . .“ ale ve své sladké unavě nedovedete již opakovat vyslovených přání z dopoledne, nýbrž poprosíte toliko Boha a světce „aby všecko dobře dopadlo“, neptící-li se to nejvyšší vůli Boží.

Dr. Alfred Fuchs.

Z NOVÉ KRÁSNÉ LITERATURY.

Josef Toman: Slavnost léta. Básně a prózy. Vytiskl a vydal Fr. Obzina ve Vyskové 1925. Stran 99. — Ve verších, ohněm a rytmem léta sálajících, opěvuje básník lásku a krásu ženy, přiodívaje jí v kostýmy antiky židovské a pohanské, libovolně přizpůsobené, hudlaře a zkrucuje příběhy biblické i symboly liturgické blasfemicky a nechutně. Jeho léto není ozářeno čistým sluncem: je to černé a téměř dekadentní léto hniících vod, hledané v reminiscencích zapadlých kultur, těžce vonících, přeplněných drahými kameny a mdlým

leskem kovových zrcadel. Avšak smysl básníkův pro čistotu díkce, kázeň veršové stavby, nesporná jeho pružnost a hudebnost výrazu dává po tomto létě tušiti úrodný podzim básnický. *Dom. P.*

Klement Mariánský: Duha míru. Básně. Stran 114 za 10 Kč. Tiskem Českoslov. akciové tiskárny v Praze 1925. — Básník věnoval již dvě knihy účtě Eucharistie („Před svatostánkem“ a „Breviář eucharistický“) a jednu účtě kříže („V záři kříže“). Do své čtvrté sbírky shrnul verše, jimiž se pokusil vyjádřiti své city, myšlenky i životní zkušenosti o modlitbě růžence. Velebí v různých obměnách krásu jeho stavby i hloubku jeho tajemství, vylučuje jeho dějiny a zvláště rád znázorňuje význam a účinky růžencové modlitby pro člověka. Vedle biblických a jiných častěji používaných obrazů čerpá tu i z moderního a technického světa. Růženec jest mu na př. v „Božím radiu“ anténou, jež chytá ráje ozvěnu a zpět vysílá zbožné city, jinde je mu tajemným filmem kapselního systému, panoramem, andělským kladkostrojem atd. Vedle vhodných jsou některé ovšem hodně hledané, umělústkáfské, tak jako zase vypravování růžencových příběhů v poslední části je dosti prosaické. Autor jest si jistě dobře vědom, že jeho dílko nepůsobí silou básnického genia: projevuje zato jeho zbožné, modlitbou a pro modlitbu zantčené srdce. *B. J.*

Čestmír Jeřábek: Lidumil na kříži. Detektivní příběh. Románové knihovny „Proud“ svazek 18. Vydal „Cin“, Tiskové a nakladatelské družstvo československých legionářů v Praze 1925. Stran 166. — Čtouce tuto novou knihu Jeřábkovu, pozbýváme odvahy mysliti si, že autor její jest pořad ještě zaskleným člověkem, který vypravuje své příběhy, aniž by ráčil oči otevřítí a pohleděti na tento svět. Opravdu, osoby detektivní jeho povídky mají zřetelná jména, jasně charaktery, vykreslené na dobrém psychologickém podkladě, s odůvodnitelnou motivací v jednání, pohybují se v prostředí možném a představitelném, chodí po Cejlu a Denisových sadech, poslouchají houkání lokomotiv, jsou z Brna, města ve střední Evropě, zahaleného síce koufem práce, ale nikoli mlhami impresionistické imaginace. Příběh je snesitelný, příběh o vrahu, který si dovede vytvořiti dokonale prostředí k zločinu a vykoná jej hypnotickým rozkazem, daným přímo detektivu, který na něj číhá. Rozumí se, že je na konec dopaden, ne však pro rozkoš policajtů, ani pro zábavu obecnstva, čtoucího večerní vydání novin, ale pro spravedlnost velikou, které nevykonávají soudní radové, ale kterou přináší čas na velkých kolech vývoje. „Spravedlnost je naplněna,“ praví vítězný Iltis na konec. „Juliovy plány ztroskotaly a jeho srdce se propadlo. Stojí před námi nahý a kdyby měl zrcadlo, naplivil by si do tváře. I to je spravedlnost a jde z ní oheň a mraz jako z žádné jiné spravedlnosti.“ *Dom. P.*

Emil Vachek: Pán světa. Fantastický román. Obálka Jos. Čapka. Stran 341 za 36 Kč. Románové knihovny „Proud“ svazek 16. Vydal „Cin“ v Praze 1925. — Vachek nechce líčiti konec světa, jako na příklad Benson ve stejnojmenném románě, ani světové katastrofy přivoděné rozvojem moderní techniky a položené do nezodirné budoucnosti: postavil děj svého fantastického románu na přirozených základech, jak je vytvořila světová válka, a posunul jej jen o jedno desetiletí do sousedního Německa, kde žijí ještě mnozí dnes často jmenovaní lidé. Snad právě dnešní průmyslník Stinnes vnukl autoru myšlenku takového „pána světa“: je to Žid, jenž pomocí žurnalistiky a hospodářské politiky ovládne chytře Německo, pak skoro celou Evropu i Ameriku, zahrne všechny tyto země hmotným blahobytem a pohodlím, ale na konec poznává, že neučinil šťastným ani lidstva, zbaveného duchovní svobody, ani sebe sama. Opouštěn ode všech a nespokojen pocituje nesmírný smutek a touhu po kousku tichého osobního štěstí. — Celý román, mýsty až přeplněný podrobnostmi, o nichž by se dalo mnoho debatovati, a překypující zvrženými scénami, jest vlastně velikou satirou, kde autor šlehá i mnohé zjevy dnešního veřejného života a zvláště sliby pozemského ráje. „Lidstvo nechce ráje“ dává na konec poslední poučení svému hrdinovi. „Lidstvo by se unudilo v ráji. Ty sám bys

demoralisoval ráj, kdyby se uskutečnil. A ne-li ty, tedy jiní za tebe. Lidstvo chce zápasit, lidstvo musí zápasit. Všimni si, že pokaždé, kdykoli byla domněnka, že se civilizace vrholl, nastal pád. Nešlo-li to silami lidskými, pomohl Bůh svými katastrofami. Toť největší a jediný trvalý zákon světa. Pán světa? Domníval ses, že jsi pánem světa. Ty směšný, malíčký! Vášel, pud, smrt, ano, mnohem spíše než ty, ale i ony jsou podřadné. Skutečným pánem světa je zákon neklidu . . .” *M.*

Jan Vrba: Borovice. Román stromu. Obálka K. Wellnera. Obzbinových tisků kniha 16. Stran 271 za 22.50 Kč. Vydal Fr. Obzina ve Vyskové 1925. — V úvodní kapitole vypravuje spisovatel, jak a proč si zamiloval ze stromů zvláště borovici. Léta prý bloudil lesem jako slepý, poněvadž dělal stejnou chybu jako všichni ostatní lidé a díval se na strom jako na jedince, jako na individuum. Ale ve chvíli důvěrného pozorování poznal, jak písavý jest její vnitřní zákon a řád, a přesvědčil se, že není jedincem, nýbrž ohromným kolektivem, souhrnem těsně sdružených a harmonicky spolu žijících generací dvojtátců. A před ní prý po prvé pochopil, že není marným snem a utopií touha nejlepších z lidí spatřiti na této zemi slavné bratrstvo, které by pilně pracovalo, každý jednotlivec sám o sobě, ale při tom bylo naplněno jedinou myšlenkou, jedinou vůlí a jedinou snahou po harmonickém soužití — a tomuto ideálu dovedlo přinášeti i nejkrajnější oběti pokorné služby odstrčených . . . V dlouhé řadě kapitol sleduje pak svým známým způsobem život takové borovice od okamžiku, kdy ze šišky vyklouzlo semeno a zapadlo do země, až do chvíle, kdy rakovinou zasažený strom byl dřevorubci povelan a změnil se v kus dřeva, připravované pro kupce. Jako v dřívějších Vrbových obrázcích z přírody jest i v této knize mnoho zkušeností z důvěrného, láskyplného pozorování tajemného života v lese. A poněvadž osud takové borovice jest práce jen jednoduchý, přibíhá tuje si spisovatel delší epizody o dávných, neolitických lidech a jejich bojích za svobodu, nebo románek hezké tesařovy ženy a mladého oborníka: zde je borovice, básnička lesa, již jen mlčelivým svědkem hřměné lásky. *M.*

L. Kolář: Tiché zdi. Román. Obálka F. X. Procházky. Stran 150. Vydal nakladatel A. Král v Praze-Smíchově 1925. — I za tichými zdi kláštera, jimiž se obehnali proti světu, zůstávají mnohové lidmi a jenom lidmi. A je také zcela možno, objeví-li se v takovém shromáždění nejrůznějších povah několik lidí v tom či onom směru výstředních, že tiché ústraní mění se v nesnesitelné peklo, kde lepší duše trpí nebo se zvolna kazí. Takový neradostný případ vylíčil tu starší již autor lékařských novel. Obeznamil se dosti dobře s klášterními poměry, ale některé jednotlivosti — na př. ve scénách s Hypolitem — až k neuvěření přehnal a do ducha celého zřízení vůbec nevnikl. Než přesto nechtěl je dle známých vzorů jen hanobit a zavrhat. Jeho hrdina jde do kláštera jen z nutnosti, bez zvláštního povolání, ale necítí se obětovaným a snaží se také plniti své povinnosti. Vběhne mu do cesty dívka, již v dětství zachránil život, rozechvěje jeho srdce a způsobí mu nevědomky velký rozpor s představeným. Ale mnich vytrhne lásku ze svého srdce, poněvadž ví, že už srostl s těmi zdi a že nemůže žiti bez klášterních zvyklostí. „Jsem tu doma,” odpovídá příteli-lékaři, jenž ho vybízí k vystoupení, „a kdybys mne stokrát vyhnal, vrátím se. Náš život není tak lehký, jak si představuje svět, ale má krásy, o nichž svět zase neví. Je to svět ve světě. Zvykl jsem mu a chci ho mít.” U mnicha takové povahy, jakou jest hrdina románu, je konečně možno, že jej drží za „tichými zdi” jen destilovaný zvyk a obava, že je pozdě začítí tvrdý životní boj. Proto spisovatel stojí více za postavou lékaře a jeho ústy pronáší i své pozitivistické názory o Bohu a náboženství. Důsledně pak ovšem nevěří, že by ideál stačil k lidskému životu a že by dovedl přeměnití nízký — dle něho — průměr lidského myšlení. Také po umělecké stránce je patrné, že román je staršího data: Kolář jeví se i zde mírným realistou, jenž poctivě kreslí podrobnosti svého příběhu, ale neunavuje při tom a živým vypravováním dovede vzbuditi zájem. *M.*

Jan Václav Rosůlek: Stoupa života. Povídky o zmaru. Obálka B. Krse. Stran 126. — **J. Hrůša: Modré s nebe.** Obálka prof. F. Šillara. Stran 123. Obě knihy vydal nakladatel A. Král, Praha-Smíchov 1925. — Dva z nejmiladších našich beletristů. Rosůlek po „Opilem městě“, jímž vstoupil teprve nedávno do literatury, vydal rychle za sebou pět knih. Všechny vyznačuje záliba v nových neb aspoň nově stilisovaných a zajímavě pointovaných motivech, jež hledá velmi často ve vzpomínkách z války a s ní asi spojených cestách po světě. Jest tomu tak i ve 13 drobných prózách této knihy; děj povídek odehrává se nejčastěji v Itálii, ale také ve Španělsku a v Rusku, u nás i na Slovensku. Ze všech pak vyznívá smutek, jaký přepadá člověka při pohledu na ztroskotané sny a na lidskou zlobu. Smutek, jehož bolesti a tvrdosti nemírní láska ani naděje. — J. Hrůša je po této stránce pravým opakem Rosůlkovým. Nechozí pro své náměty do cizích zemí, ale zdržuje se nejraději při vzpomínkách na své dětství v malé vesničce na českomoravské vysočině a pak v blízkém městě. Kreslí dopodrobna ten tvrdý kraj se všemi milými, poetickými zjevy, jež se vtiskly nesmazatelně do duše chlapcovy, a zvláště s drahými bytostmi, jež zasáhly nehlouběji do jeho života: otcem, matkou a dědečkem. Všechny tyto prózy jsou posvěceny láskou a čistou poesii, ze všech zrovna vyzáruje radost ze života, jež překonává denní smutky prací, dobrým srdcem a důvěrným stykem s přírodou, s Bohem i anděly. Autor se pokouší v některých povídkách přenést tuto náladu i na pražskou periferii, ale tam to „modré s nebe“ působí již často dojmem umělé divadelní dekorace. První, tuším, kniha Hrůšova, v jádru tak básnická a mužná, jest dobrým slibem pro budoucnost. *M.*

Václav Řezníček: Naše zlatá matička. Díl VII. Krinolina. Stran 256 za 16 Kč. Vydalo Zemědělské knihkupectví A. Neubert v Praze 1925. — Všechno přikrývající krinolinu, podivnou módu, jež opanovala leta padesátá, učinil Řezníček symbolem tehdejšího absolutistického režimu, jenž dusil každou svobodnější projev národního uvědomění v tisku i ve veřejném životě. Tak sledujeme v tomto díle postup pronásledování Havlíčkova až do jeho pohřbu, a vedle něho řadu starších opatrných vlastenců a spisovatelů, kteří si ulehčují jen v soukromí, i sdružování mladých literárních bouřliváků kolem básníka J. V. Fricě. Není to již bývalá staropražská idyla: jak vzrůstá počet českých lidí, kteří se dostali na význačná místa, začínají známé rozbroje, závistivé půtky a hádky, podněcované mimo jiné podezřelým K. Sabinou a všelijakými pletichami českých i německých „travičků studní“. Rozvinuje se zvláště boj o rukopisy, do něhož vpadají ohlasy války rakousko-italské a pak říjnový diplom, ohlašující konec absolutismu-krinoliny. Vedle toho jest ovšem svazek vyplněn zase množstvím drobných událostí společenských i literárních a ukázkami časových, tehdy namoze zakázaných a jen v opisech šifřených písniček a popěvků. Jimi se tehdy jediné mohla vybjeti nálada potlačované svobody. Jakým směrem se leckdy vybíjela, vidíme nejlépe na písničce Sabinové proti šlechtě, kněžím, úředníkům, Němcům a Židům. *M.*

Dr. Ferdinand Karafiát: Z tajemství lékařových. Stran 103 za 10 Kč. Vydal nakladatel J. F. Buček v Prostějově 1925. — Kniha doplňuje předešlé dvě knihy známého konického lékaře-spisovatele „Z deníku lékařova“ a „Cím srdce lékařovo plakalo a rostlo“. Obojí tento titul vystihl by také obsah této třetí knihy mnohem lépe než „Z tajemství lékařových“. V drobných prózách a básních líčí tu bolesti a stesky svého lidumilného srdce při pohledu na propast lidské bídě, tělesné i duchovní; zvláště ho jímá utrpení nevinně postižených a předčasně umírajících dětí a pak žal opuštěných, mnohdy opravdu „sedmibolestných“ matek. Rozechvěn líčí nemoc Vrchlického a svou poslední návštěvu u něho a konečně onu neblahou událost zimní noci roku 1922, kdy byl zlosynem vylákán z domu a napaden. Pokus o zavraždění, nervová choroba a lidský nevděk zbavily jej mnohých ilusí o životě a humanitě a naučily jej „žít také pro sebe . . .“ Do některých časových projevů Karafiátových zabloudivl ještě ohlas osušených novinářských frází, ale za to mnohé prózy dojmají opravdu upřímností a pročitěností. I když vždycky nesouhlasíme, chápeme.

A chápeme i konečně jeho vyznání: „Jdu výš a výš, zbavuji se tělesného a a obohacuji se duševním, cítím, jak svatá jest Poesie, jak požehnaná jest Práce a divím se pravdě slov Platonových, že „touha po krásnu jest vzlet po čistě božském“.“ *M.*

Louis Bertrand: Krev mučedníků. Přeložil Fr. Odvalil. Upravil V. H. Bruner. Vytiskla Lidová tiskárna v Olomouci. Vydala nakladatelská společnost „Rozmach“ v Praze 1925. Stran 260. — Bertrand je básníkem severní Afriky, země, která dle jeho pojetí není ani pohádková, jak myslí básníci, ani necivilizovaná, jak se domnívají utopisté. Bertrand vidí Afriku stále jako bývalou římskou provincii a snaží se zprostíti ji islamského a pseudoarabského lesku. Flaubert, jehož dílu věnoval svá kritická studia, ho sice předešel v zájmu o tuto zemi i v uměleckém zpodobnění jejích krás, byl však příliš psychologem, aby mohl být realistou. V jeho Salammo je Afrika mraveništem národů, avšak Bertrand již ve svém Svatém Augustinu ukázal, že latinský živel nikdy v Africe nezanikl, ani v dobách největšího barbarství a nejděvlejších zmatků. V „Krevi mučedníků“ podobně chce říci, že veliké otřesy v národech, bědy a krutosti nejhorší nás nemají překvapovat a másti, neboť není doby tak temné a země tak bezútěšné, aby vůbec neměla světlého paprsku. Vypravuje o křesťanech třetího století, kteří žili v dolech Sigus, na území Ciry a Karthaga za císařů Valeriana a Galliena. Hlavní osobou vyprávování jest biskup karthaginský svatý Cyprian a přítel jeho Natalis Cecilius, „dědic králů numidských“. Bertrand se sice nechtěl pokoušeti o tak zvanou rekonstrukci minulých dob po způsobu vážných archeologů, kteří ožívují z minulosti to, co je v ní mrtvo a bezvýznamno, vytvořil však přece dokonalý, neprostředním kouzlem skutečnosti zářící rámec dobový, ale podřízený dobové ekonomii, takže neodvrací pozornosti od hlavních postav vyprávování a jejich obětí, kterou přinášejí na záveďectví spravedlnosti a pravdy, obětí, které si občas žádá tajemný jakýs zákon lidských duší. Dle zákona toho smrt je silou slabých a krev mučedníků semenem vyznavačů. *Dom. P.*

Ivan Cankar: Čeledín Jernej a jeho právo. Milan a Milena. Přel. prof. Dr. Vojtěch Měrka. Stran 158 za 13:20 Kč. — Týž: Na úsvitě. Přel. profesor Dr. V. Měrka. Stran 126 za 12 Kč. Obě knihy vydal nakladatel J. F. Buček v Prostějově 1925. — Oddaný překladatel Ivana Cankara Dr. V. Měrka připojil k dřívějším třem knihám („Paní Judita“, „Bílá chrysantera“, „Vůle a moc“) nově dva svazky, jež jen doplňují známý již profil velkého slovinského umělce. Neobyčejně jemný sensitiv a melancholik, spíše básník než romanopisec, vidí ve světě více zla než dobra, více nezaviněné bdy a utrpení než radosti a štěstí. Ve druhé knize vykreslil celou řadu takových nešťastných, zvláště dívčích bytostí, ušlapaných a ponížených krutým životem, jež jsou nesmírně vděčný za něžný pohled soucitu a za jediný paprsek lásky, bohužel skoro pravidelně jediný a poslední, otrávený brzy mužskou sobeckostí a bezohledností. Ani u žen nevidí však Cankar vždy čistě lásky: celé ovzduší, v němž vyrůstají, neznajice se, takové dvě jinak ušlechtilé duše Milana a Mileny, je zkaženo smyslností a hrubostí, jež ničí už v dětství jejich pel, žene je v divokou honbu za čistou krásou a zklamané spojuje je teprve na dně hledského jezera. I starý upracovaný čeledín Jernej marně hledá ve světě práva a spravedlnosti a hyne na konec požárem, jež založil. Tak skoro ze všech těch próz vtírá se do duše smutek ubohého lidského srdce, jež si uvědomilo svou nicotu a hanbu nebo poznalo zlobu druhých, šalbu zevnějšího života a marnost celého života: řeže si do vlastních ran a bez útěchy i naděje stěná bolesti. Básník Cankar dovede mistrně rozechvěti všechny tóny těchto lidských bolestí: měkký, sensitivní čtenář cítí se až přihněten krutou melancholií, jež nezná zdroje životní síly a radosti. *M.*

Joseph Sheridan Le Fanu: V temném zrcadle. Přeložil F. Bommer. Obálka Jos. Čapka. Románové knihovny „Proud“ sv. 14. Stran 439 za 42 Kč. Vydal „Čin“ v Praze 1925. — V době, kdy v celém světě vzrostla záliba v okultismu

a v různých více méně pověrečných zjevech, není skoro divu, že v Anglii byl „vzkříšen“ a také k nám nyní uveden tento starý irský spisovatel šedesátých let. Překladatel v krátkém životopisném náčrtku připomíná ke konci jaksi na omluvu, že Le Fanu sám nebyl pověřčivým, ba že napsal novelu, v níž se sarkasticky posmívá pověřčivosti a každé víře v nadpřirozené: na duchy a strašidla hleděl prý jenom jako na vědnou látku k uměleckému zpracování, chtěl jimi účinně vyjádřiti svou ponouřou náladu, již podléhal zvláště po úmrtí své choti, a uplatnití svou nezkrtnou fantasií . . . Je pravda, že spisovatel vládně neobyčejnou obrazivostí, jež se pohybuje nejraději v záhadném světě upírů a demonů, chorobných snů a různých zjevení. Někde sám svými poznámkami upozorňuje kritického čtenáře, jak hleděti na tyto zjevy, ale přesto netroufal bych si tvrditi, že vůbec nevěřil v nadpřirozeno. Z mnohých míst je patrné, že není to jen názor jeho hrdiny, co praví hned v první povídce: „Věřím, že celý přirozený svět jest jen konečným výrazem onoho nadpřirozeného světa, z něhož a z něhož jedině dostává svůj život. Věřím, že podstatou člověka jest duch . . .“ Jinde ovšem podává se téměř groteskním námětem s opravdovou vášní umělce, opojeného ještě ideály romantismu a patrně i vzpomínkami z dětství, prožitého v ovzduší doby napoleonské. Je to viděti nejlépe na nejdelší povídce „Pokoj v hostinci Dragon Volant“, zaujímající více než třetinu knihy: to už není strašidelná historie, ale napínavý románek o mladém statečném Angličanu a francouzských hraběcích loupežnících. Celkový dojem knihy je přesto pochmurný: jako byste opravdu nahlédli do temného zrcadla, na němž se pohybují obrazy stínů, při veškeré střízlivosti přece jen někdy záhadných. *M.*

Leo Perutz: Mistr posledního soudu. Román. Přeložila Olga Laurinová. Obálka Jos. Čapka. Románové knihovny „Proud“ sv. 20. Stran 183 za 18 Kč. Vydal „Čin“ v Praze 1925. — „Mistr posledního soudu“ — tot starý italský malý Giovanisimone Chigi, jenž prý použil nebezpečného prostředku, složeného ze zvláštních bylin a koření, aby obnovil uhasínající síly svého umění. Zápis o tom, složený ve staré knize, dostane se do rukou vynikajícího herce, jenž hnán tímž zoufalým úsilím, sáhne k téměř léku a v hrozných následcích končí koulí z revolveru. Toho ovšem se dovidáme teprve na posledních stránkách: celý román je vlastně vzrušujícím, velice důmyslně kombinovaným pátráním po domnělém vrahu, při čemž někteří účastníci mimoděk podléhají sugestivnímu kouzlu onoho prostředku a hynou, sotva je poznali. Tím právě symbolizuje autor marnost lidského úsilí, zadržeti účinku stáří a zvěčnití pomjívě umělecké schopnosti člověkovy. Tak vyznívá kniha v tichý, hluboce lidský smutek resignace, ačkoliv s počátku se čtenáři zdá, že dostal do rukou napínavý, umělecky ovšem zpracovaný detektivní román. Psal jej zřejmě básník a znatel lidské duše, jenž nikde nedává na jevo, že jest rodem — německý Žid. *M.*

Claude Anet: Arjana, ruská dívka. Román milostný. Z francouzského přel. B. P. Vojsík. Stran 190 za 18 Kč. Vydal B. Treybal v Praze 1925. — Ve studentce Arjaně chtěl asi francouzský romanopisec vylíčiti typ mladých ruských žen, jak je známe až příliš dobře z četných ruských románů: duševně nadaných a vášnivě debatujících o životních a filosofických otázkách, zvláště pak o volné lásce, čestné a nečestné prostituci atd., ale při tom smyslných, chťivých dobrodružství a jdoucích za svým cílem bez ohledu na veřejné mínění i na příkazy morálky. Arjana, hnána zvědavostí a svým ohnivým temperamentem a konečně i potřebou žiti na vysokých školách neodviale bez pomoci otcovy, stíhá milence a když konečně případně na toho, do něhož se opravdu zamiluje, snaží se zstoupiti před ním svou minulost. Teprve její konečné doznání při rozchodu, že jemu prvně obětovala své panenství, pohne milence, že si ji vezme. Ani myšlenkově ani formálně nepřináší tento „milostný“ francouzský román nic nového. *M.*

H. de Balzac: Manželská smlouva. Přeložila R. Thonová. Obálka V. Maška. Stran 143. Vydal Fr. Obzina ve Výchově 1925. — Také jeden článek z dlouhého řetězu „Lidské komedie“: pojednávání manželské smlouvy, k němuž

dochází v rodinách před sňatkem. Autor sám několikrát jmenuje toto jednání v přítomnosti notářů „velkou komedií“, při níž se vzbuzují lidské vášně často jen malými zájmy, a přece závisí na nich mnohdy celá budoucnost toho, jenž byl obelstěn. Zde je to mladý a bohatý francouzský šlechtic, slepě zamilovaný do krásné dcery zchtralé, marnotratné Španělky: měkký a ostýchavý podlehne přes dlouhý soubor notářů, uváže se v pouta manželská a po pěti letech je rád, že může od rozmarné, nevěrné ženy uprchnouti do ciziny. Román a zejména ony strany, kde matka s dcerou se domlouvají, jak možno zvlábit a ovládnouti muže, ukazují znovu mistrovství Balzacova v podrobné analýze zvláště ženských úskočných povah, v jejichž rukou slabý muž se stává bezbrannou hračkou. M.

Z NOVÉ POUČNÉ LITERATURY.

Prof. F. Grepl: *Výchova lidu zpěvem a hudbou*. Nákladem Českomoravských podniků tiskarských a vydavatelských Praha 1925. — Stará myšlenka Ewaldova († 1781), který píše písně, jež měly širokým vrstvám lidu „vlítni odvahy k životu a radost z něho“, v moderní době ožívuje: umravňovat, vychovávat uměním. Se stanoviska katolického mluvil o výchovném významu hudby E. Müller na lidovýchovném kursu v Kolíně n./R. roku 1920. Brožura Greplova řeší tuto otázku se stanoviska národního, českého. Zdůrazňuje etický význam umění, dokonce vidí ve výtvorech uměleckých skrytu část moderního náboženství. Umělecké vnímání zkrášlí a prohloubí celý světový názor, výchova se harmonická osobnost. Proto je pro socialisaci umění. Avšak hlesem „socialisace nemůže být míněno, že se má umění změnit kvalitativně, nýbrž toliko, že má zmnožit kvantitu svých účinků a rozprostříti se na širší plochu sociální.“ Grepl si pojem výchovy hudbou užil a na dějinách našeho obrození ukazuje veliký a nesporný podíl hudby ve vlasteneckém citění širokých mas. Východiskem výchovy hudbou je mu národní píseň, která znamená navázání na tradici a která dává poznání lidové umění v jeho čisté podstatě. Prohlašuje ji za jednu z cest, jíž „můžeme vésti výchovu národního charakteru, dospívati k vědomí národa jako celku“. Přiznává úpadek hudebního citění našeho lidu, vypočítává jeho příčiny, které bych spíše nazval jeho symptomy, protože příčina úpadku hudebního citění je vlastně jedna: materialistický názor na svět. Člověk dneška, ať proletář nebo buržoa, vidí v hudbě jen smyslný požitek, hudba musí bavit a dráždit smysly, ona nevychází z duše, ale je otrokyní smyslu. Spisovatel žádá určité reformy výchovy hudbou od organizací hudebních a od ministerstva školství. Přimlouvá se za vybavení lidových knihoven hudebními skladbami a knihami. Začátek výchovy hudbou musí být ovšem ve škole národní. Chce, aby v každé obci byl klavír. Pak by ovšem tam také musel být pianista, hudebník. Těch však není. „Přesto, že na dnešních učitelských ústavech vyučují dobří odborníci, zdá se, že vychází z nich poměrně méně hudebníků než dřívě.“ Spisovatel se také spravedlivě vyslovuje o významu kostelní hudby pro výchovu lidu a celkem správně odhaduje příčinu jejího úpadku: náboženskou lhostejnost. Praktické ceny spisku dodává dosti úplná bibliografie hudební (avšak u každé skladby, zvláště starší, měla být udána edice) a programy hudebních večírků a koncertů, ačkoliv mnohé z nich jsou pro průměrné venkovské síly nedostupny. Lad. Sp.

P. B. Spáčil T. J.: *Pravoslavná theologie a možnost unie s východními církvemi*. Knihovnička Časopisu katolického duchovenstva, č. 1. Str. 27 za 2 Kč. Praha 1925. — Jeden z předních znalců unionistické otázky vyvrací ve svém časovém informativním spisku domněnku optimistů, kteří si představují celé toto dílo velmi jednoduše a soudí, že by stačilo uznati papežský primát, aby bylo uskutečněno. Proto podává autor jasný obraz pravoslavné theologie v těch čtených (celkem 18) bodech, kde se odchyluje od učení katolického, a uvazuje pak o otázce, možno-li při těchto dogmatických roznoštích mysliti na spojení obou církví. Když zvažil důvody pro i proti, jakož i četné

překážky, které se tu staví v cestu, dochází k výsledku, že částečná unie některých církví rozkolných je přece možná, i když ještě nevidíme, jak by bylo lze konkrétně provést unionistické snahy a zdolat všechny jisté nemalé překážky. B. J.

Václav Oliva: O vzniku a začátcích Imky a Iwky. O trestání kacířů. Stran 85 za 3-50 Kč. Vydala Tisková liga v Praze 1925. — Obě nedlouhé, ale jasně psané a četnými doklady opatřené práce pilného našeho apologety jsou jistě časové. První vylučuje stručně původ protestantsko-zednářských spolků Imky a Iwky, jež byly po převratu povolány také k nám, určuje jejich činnost i pravý úkol. Při tom ukazuje pěkně rozdíl humanity zednářské a katolické. Ve druhé práci vysvětluje četnými doklady z dějin vývoj trestu na kacíře, aby tak dal správné měřítko k posuzování známých událostí doby husitské a pobělohorské. Dílko Olivovo bude dobrou pomůckou zvláště spolkovým pracovníkům. B. J.

Alois Mrštík. Člověk a dílo. Uspořádal a vypravil Adolf Veselý. Pěť Moravského kola spisovatelů v Brně vytiskl a vydal jako 17. svazek Obzino-vých tisků Fr. Obzina ve Vyškově 1925. Cena váz. 12 Kč. — Pěkně bibliofilsky vypravená a pietně uspořádaná knížka přináší vedle Bezručovy básně „Diváky“ zajímavé vlastní vzpomínky Mrštíkovi na dobu dětství, psané jako odpověď na dotazníky Fr. Pražáka a dra B. Markalouse, pak jeho projevy o současném životě z korespondence s F. K. Zachovalem a konečně stručnou Martinkovu studii o díle a významu Mrštíkovi s úplnou bibliografií. Dílko je vhodně doplněno 17 reprodukcemi osobních i rodinných fotografií a faksimilií. Čtenářům a přátelům zesnulého spisovatele bude tato monografie jistě milým památkem. M.

Robert Ludvík Stevenson: Mé příhody na tichomořských ostrovech. Přel. dr. Jos. Elgart. Díl I. a II. Stran 173 a 256. Maticе lidu, běh 54., svazek 1—4. Nakl. Šolc a Šimáček v Praze 1925. — Jest to jedno z posledních děl slavného romanopisce, zemřelého před 30 lety (1894), ale čteného dnes s rostoucí zálibou. Líčí tu své zkušenosti a svá pozorování na Marquesách, Paumotu a ostrovech Gilbertových, kam jel hledat posily pro choré tělo i pro ducha, znaveného vírem moderní kultury. Zalíbilo se mu tam tak, že pojal úmysl usaditi se trvale na jihomořských ostrovech. Zamíloval si bujnou tropickou přírodu i její obyvatele a obojí popisuje ve své knize s uměním pravého básníka i cestovatele. Vedle poutavých příběhů jsou zajímavá zvláště jeho líčení zvyků a společenských poměrů i mravních a náboženských názorů u různých kmenů, s nimiž se setkal. Lituje nejednou mravní zkázy a porušenosti, již i tam zanesla evropská civilizace, ale neváhá také uznati dobré snahy a práce misionářů. Ač mu jako protestantu zůstává u katolických misionářů leccos nepochopitelným, snaží se býti i zde nestranným, kreslí několik pěkných jejich postav (na př. biskupa Dordillona a bratra sochaře) a na jednom místě výslovně praví: „Kdo rád slyší promlouvati misionáře, ať protestantské, ať katolické, nechť si hledá svoje potěšení kdekoliv, ne však v tomto mém díle. Ať katolíci, ať protestanti, při všech svých značných slabostech jsou misionáři přec jen nejužitečnějšími a nejlepšími bělochy v končinách Tichého oceánu.“ (105). U katolických misionářů chválí zvláště jejich takt a dobrou „politiku“, že nevyhlazují násilím starých zvyků, ale přijímají je, provádějí zvolna jejich změnu a podporují rozvoj zvyků nových. „Čím více může misionář vycházeti z vnitra a se stanoviska domorodce, tím lépe se mu dílo daří; tu, myslím, měli katolíci mnohé úspěchy . . .“ A proti těm, kteří „prolistovali několik atheisticckých příruček“ a činí ukvapené závěry o marnosti takové misionářské práce, tvrdí, že právě to smíšené učení evangelistů se zvyky ostrova přinášívá nejkrásnější ovoce. „Zvláště možno ony domorodce, kteří se vyučili a vyšli, aby učili jiné, dáti celému světu za vzor. Jeden z těchto misionářů byl nejkrásnější ukázkou křesťanského hrdiny, jakou jsem kdy seznal . . .“ (108). Třebas se za 30 let změnily jistě poměry na i tichomořských ostrovech a třeba právě v posledních letech bylo u nás mnoho psáno na př. o Tahiti, kniha Stevensonova právě pro svou básnickou a lidskou stránku dosud nezastarala. M.

PRO LIDOVÉ KNIHOVNY.

Frant. K. Kfen: Z ráje hanáckých palem. Stran 347 za 11 Kč. Tiskem a nákladem Občanské tiskárny v Brně 1925. — Sedmý svazek Spisů Kfenových, vycházejících se vzácnou u nás pravidelností, přináší 33 drobnějších povídek a črt. Jak je viděti z připojeného přehledu, jsou to skoro vesměs práce, jež nevycházely z života spisovatelova knižně a jež musil p. pořadatel shledávati po časopisech a kalendářích. V mnohých z nich obráží se také více než jinde časová a náboženská tendence. Pro Kfena samotného je tu zvláště charakteristická črta „Panačková svajba“ z r. 1897, kde při vzpomínkách na své dosavadní působení projevuje svou oddanost naffzenim církve i své názory o liturgické feči, o významu kněžského povolání a jeho poměru k vlastenectví. Novou tuto knihu Kfenových povídek možno jen, jako všechny předešlé, vřele doporučiti do všech lidových knihoven. *B. J.*

Vlasta Pittnerová: Na Bukovance. — Hortensie. Dle německého volně zpracoval J. V. Ludmila, r. 25, svazek 4—5. Stran 124. Nakladatel V. Kotrba v Praze 1925. — Povídka VI. Pittnerové, čerpaná z oblíbeného jejího prostředí líčí prostě a životně příběh mladého myslivce, jehož rodinné štěstí otravuje svou jizlivostí jeho vlastní matka, až je z naffzení vrchnosti odstěhována na pensi do zámku. Druhá kratičká povídka jest obrázkem z doby Diokleciánovy, kdy předseda soudního tribunálu odsoudí k mukám i svou vlastní chof a dceru Hortensii. Za 25 let je to snad první překlad v této oblíbené lidové sbírce! Spravedlnost ovšem žádá, aby u překladů byl uveden vždycky také — autor! *B. J.*

A. S. M. Hutchinson: Čisté srdce. Přel. dr. Karel Koschin. Obálka A. L. Salače. Stran 392 za 20 Kč. Vydalo Zemědělské knihkupectví A. Neubert v Praze 1925. — Jest to druhá k nám uvedená kniha oblíbeného anglického a možno říci již světového autora románu „Když zima přichází“. Hrdinou je tentokrátě slavný londýnský publicista a romanopisec, jež vysilující povolání a shon moderního městského života uštvé tak, že jest už blížek šílenství. Teprve na dobrodružné cestě s poctivým tulákem objeví tajemství lidského štěstí: nemysliti jen sám na sebe. Ale plného štěstí a duševního klidu dojde teprve tehdy, když nalezne čisté, milující srdce prosté dívky. Postava takové Essie, jež přes svou veselost je hotova raději vzdáti se milence i zemřiti, než by žila s ním neoddána, jest jistě vzácnou v moderním románě — jest to pravý opak takové „ruské dívky“ Arjany z francouzského románu Anetova. Román Hutchinsonův vyznívá na konec v slova žalmu: „Kdo vstoupí na horu Hospodinovu? neb kdo bude státi na místě svatém jeho? Nevinný rukama a čistého srdce . . .“ Vážný jinak děj je zpestřen zvláště podrobným líčením dobrodružných přehod a útrap hrdinových, kde spisovatel uplatnil znovu svůj anglický, nám ovšem někdy trochu cizí vtip a humor. Sečtějším čtenářům bude kniha požitkem. *M.*

Quida: Dva malé dřeváčky. Román. Z angl. přeložil Kar. Weinfurter. Ilustroval A. L. Salač. Stran 206 za 12 Kč. Vydalo Zemědělské knihkupectví A. Neubert v Praze 1925. — Román nevinné vlámské dívky, sirotka, nalezeného mezi leknny a vzrostlého mezi květy a dobrými lidmi. Je šťastna ve své chudobě, spokojena v práci a dětsky duvěvě modlitbě i ve svých nevědomky básnických snech a rozsevá radost do srdcí všech, s nimiž se stýká. Její prostou duši jest dojat na čas také umělec, marnivý a sobecký: probudí v ní čistou lásku, aby mohl dle ní vytvořiti svůj obraz, a pak odejde. Bolestně zklamán dívka končí tam, kde jí před lety nalezli. Odvěky rozpor krásného snu a tvrdé skutečnosti, čisté lásky a bezohledného sobectví je v knize vylíčen způsobem velice něžným a poutavým, jež rozechvěje zvláště čtenářky. *M.*

C. Gondlachová: Maria z Magdaly. Přel. Anna Simerská. Zábavy večerní, r. 41. Nakladatel V. Kotrba v Praze 1924. — Velmi pěkně, třebaž v některých místech trochu přecitlivěle dílo líčí život kající Magdaleny od dětství až k její mučednické smrti. Podává při tom názorný, barvitý obraz celé doby Kristovy,

kde vystupuje mnoho předních známých postav židovských i křesťanských. Spisovatelka chrání se při tom obyčejně tak mnohých autorů, jimž život Magdalenin před obrácením jest jen příležitostí k líčení pohanských orgií a kteří v jejím převratu hledají nějakých románových nitek s osobou Jidášovou nebo i samého Spasitele. Román, jenž by zasloužil lepšího českého roucha, získá si jistě hodně vnitřných čtenářů. *B. J.*

Svend Fleuron: Když houká výr . . . Přel. F. Jiří Noska. Povídky o zvířatech, sv. X. Stran 157 za 15 Kč. Vydal nakladatel F. Topič v Praze 1925. — Kniha líčí osudy velkého výra, posledního prý v dánských lesích, když tam byl provázen vyhlazovací boj proti „neuzítkovým“ ptákům. Spisovatel, autor také již přeloženého „Nenasyty“, vypravuje velmi poutavě o nočních lovech a bojích výrových s kunou, zmyjí, s orlem i s člověkem, kde se projevuje nejlépe jeho krutost i lstivost, neobyčejná taktika i jakási samotářská povýšenost. Těm, kteří milují napínavou četbu z přírodních divočin, bez erotiky, ale ne bez básnického posvěcení, přijde kniha jistě vhod. *B. J.*

J. J. Krejčí: Pro jediný pohled. Román. Stran 208 za 10 Kč. Vydal nakladatel V. Kotrba v Praze 1925. — Kdo by nečetl v obšírném „dotatku“ prohlášení autorova, že oba hrdinové románu dosud žijí a že jeden z nich mu všechno vypravoval, sotva by věřil, že se ještě v naší době odehrávají takové dobrodružné příběhy a že jsou dosud takovi mravní hrdinové; nevinná dívka, jež na cestě k příbuzným pro jediný zvědavý pohled upadne do rukou kuplířky a je zavlečena do cařihradského brlohu, a muž, český obchodník, jenž ji tam nalezně a dojat její vytrvalou statečností v obrané obrožené cudnosti, obětuje všechno, aby ji po nesmírných překážkách a obůžích odtud vysvobodil a za odměnu dosáhl pak i její ruky. Spisovatel, uvědomělý katolický rolník, vsouvá rád své názory o různých otázkách a zvláště mravní úvahy a naučení, ale jinak vypravuje svůj zajímavý a místy až napínavý příběh prostě a názorně. Jeho čeština by potřebovala ovšem někde vhodné úpravy a tisk zvláště v prvních částech bedlivější korektury. *B. J.*

J. J. Lažečnickov: Ledový dům. Román z doby carevny Anny. Přeložila Věra Čalounová. Libuše, běh 51, svazek 1—4. Vydala nakladatelská společnost Šolc a Šimáček v Praze 1925. — Román vzbudil před 90 lety (1835) velikou pozornost v Rusku, zvláště když se o něm až panegyricky vyslovil vynikající kritik Bělinskij. Třebas spisovatel oproti historické pravdě příliš idealisoval postavu hlavního reka Volynského a básníka Tředjakovského zohyzdil (sám Puškin se ho tehdy zastal), přece podává román i dnešního čtenáři plastický, místy až dramaticky vzrušený obraz ruského, zvláště petrohradského, dvorského života v první polovici 18. století. Líčí hrůzy vlády krutého německého milce carevny Anny, v srdci dobré, ale lenivé, slabé a rozmařilé ženy, jejíž postava jest vykreslena velice životně. Proti tyranství Bironovu bojuje zmíněný již vlastenecký, hrdý a neprodávající šlechtic Volynský, jenž prožívá zároveň svůj příběh vášnivě lásky k ohnivě východní krásce Mariorici i zápas smyslů a povinností rodinnou. Trochu W. Scottovského romantismu ovane čtenáře při četbě tohoto obsahově velmi poutavého románu. *M.*

POZNÁMKY A ZPRÁVY.

Rudolf Linhart. V červenci minulou 10 let od předčasně smrti tohoto nadaného a nejvšestřannějšího našeho kněžského básníka, jehož práce pod vlastním jménem i pod pseudonymy plnily skoro po 10 let přední naše časopisy a mnohé ještě zůstaly do dneška v rukopise. Zděděná plicní choroba a vědomí blíz-

kého konce plnily jeho lyrické básně melancholií, ale pohaněly jej také k hořečné činnosti. Nejbohatěji rozvinula se jeho činnost překladatelská, jež od zamílovaných básníků i prosaiků slovních přešla záhy také ke spisovatelům charvatským, francouzským (Bourget), ruským, španělským (sv. Terezie), ně-

meckým (M. Herbertová), polským (M. Balucki) a konečně i k latinským církevním hymnům. Kromě několika samostatně vydaných překladů jest celé ostatní dílo Linhartovo, básnické i literárně historické a kritické, uloženo dosud v časopisech nebo i v rukopisech. A zaslouží věnu, aby aspoň výbor z něho, dávno již slibovaný, byl konečně vydán tiskem a obnovena tak památka *Ahasvera*, jak podepisoval kdysi své zadumaně milostné verše, toho „plachého ptáka z cizích krajů“, jak jej nazval Lutinov, jenž zabloudil do našich lesů, stělu smrti nosil ve svém srdci, a proto tak melancholicky, teskně v soumraku zpíval a dřív než slunce polilo hory, odletěl do své vlasti . . .

Kurs 9. (Vydalo nakladatelství „Dobré Dílo“, Stará Ríše, z jara 1925, pův. za 15 Kč). Referovali jsme zde nedávno o 8. č. edice *Kurs*, které obsahovalo duchaplnou studii Lobsteinovu o obchodu. Právě vyšel č. 9, je rozsahově objemnější a je zde otištěno více prací, vesměs nejvyšší pozoruhodných pro katolika: Romano Guardini, německý theolog obdivuhodně hloubky myšlenek, je zde uveden ukázkou z díla „O duchu liturgie“, nadepsanou „*Logos nad Ethos*“, kdež je zdůrazňován primát loga nad ethem v učení církve. O liturgii jsou zde pronesena tato krásná slova: „Liturgie má do sebe něco, co připomíná hvězdy, jejich věčné stejný běh, jejich nezvratný pořádek, jejich hluboké mlčení, jejich nekonečnou dálku, ve které tkví. Zdá se, jako by se liturgie pramálo starala o konání a snažení a o mravní stav člověka. Avšak ve skutečnosti ví velmi dobře, že kdo v ní žije, ten bude opravdu a nadpřirozeně zdrav a upokojen v nitru svého bytí, a když ho liturgie propustí ze svého svatého okruhu do života, bude v něm jejím lenákem.“ Taková slova se čtou se zatajeným dechem! Léonce de Grandmaison S. J. v pěti kapitolách stati „*Ježiš v dějinách*“ vyvrací přesvědčivě a bezpečně různé námitky pafilosofú-historiků ohledně postavy Spasitelovy. V poznámkách je zároveň hojná bibliografie o zmíněném tematu. V článku od Drieu la Rochelle „*Úryvek z rozpravy o nesnázích doby*“ je bystře uvažováno o komunismu, třídním boji a válce. „Ale Prozřetelnost umí i ze Zla vyvodit něco Dobrého“ — praví se tu.

G. Huet má zde stať o Legendě o sv. Julianu Pohostinném, o tom, jaká byla legenda Flaubertova a jaká před Flaubertem. K této stati vydavatelstvo připojuje své *Poznámky*. V témž svazku jsou krásné články Dubechův o Pouchonově knize básní „*Musa v hospodě*“, kde je zdůrazňována cena této skvostné sbírky, zde analysované, Mac Orlanův o vraždách a vrazil pařížských, dr. Mouzy-Eonův o vitamínech a otázce symbiontů, článek Henriette Charassonové o akatolíku Anatolu Francovi, článek německého básníka René Schickeho o Briand-politikovi. Uchvatné jsou povídky Johannotova, „*Dva králové a duch*“, plná ironie, a Jouhandeauova „*Pasačka*“, „*Nána*“, kde je líčena duše chudé ženy, stařenky, která je s tím málem, kterým „oplývá“, podivuhodně spokojena, jsouc „chuda duchem“ a umírajíc nakonec ve sklepe. Emile Blémont ve svých vzpomínkách na Villiersa de l'Isle Adama vrhá milé světlo na zajímavou osobnost básníkovu, osvětluje několika slovy věci mnohé. Bohatý svazek *Kursu* je ozdoben obrázky od Votlučky, Wessla, Süsra a kresbami, dřevoryty a linoleo od dětí. Některé z prací přeložil spolupracovník „*Archy*“ dr. František Odvalil. *Kurs 9.* je v pravém slova smyslu nabit obsahem velmi užitečným. Jan Vinař.

Umění na objednávku. V posledním čísle „*Ruchu filosofického*“ uvažuje dr. Jos. Bartoš o zajímavé otázce, zdali přímá objednávka určitého uměleckého díla zákazníkem nepoškozuje jeho vnitřní hodnoty. Řeší ji četnými doklady z dějin umění a ukazuje, že mnohá skutečně veliká umělecká díla vznikla jen na objednávku. Na př. Malá Strana, Hradčany, Národní divadlo, Krumlov a Hluboká stejně jako Mozartův Don Juan a Requiem, Myslbekův Svatý Václav i Tizianova Venuse. Tizian nechal si docela líbiti od občanů Bresce, aby mu poručili, že objednaná Venuse musí mít modré oči a vlajčí zlatohnědé vlasy. Velasquez žil v Madridě 36 let a za tu dobu nenamaloval snad jediného obrazu, kterého by nebyl u něho král objednal. Umělci v dřívějších dobách nejen si dávali líbiti šlechtické zaměstnavatelské mecenášství, ale přímo ho vyhledávali — a při tom vytvořili přece opravdová umělecká díla, protože byli ve vnitřní shodě s tímto svým prostředím. V nové době dostává se umělcům

více všeho, čeho potřebují, ale jinak zase jsou ztročeni. Na př. pařížští obchodníci obrazy platí částo umělcům dosti hubenouměštní apanáž, ale při tom nutí k nadvýrobě takových obrazů, které vyhovují lehkému vkusu obecnstva. Pravý umělec — končí Bartoš svou úvahu — nedělá rozdílu mezi zakázkou a nezázkou, pro něj pojem zakázky vůbec mizí. Manes na př. pracoval s nesmírnou péčí na každém uměleckém předmět, který mu byl svěřen. Smetanova Libuše byla psána také na zakázku, ale přesto vznikla spontánně z umělcova nitra, podobně jako Alesův cyklus Vlast.

Karel Sabina a Jakub Malý. Profesor Miloslav Hýsek podrobuje v 5. čísle „Lumír“ nové revisi známý případ Sabinův; na základě dokladů, které v poslední době vynesli z archivů Tobolka a Kazbunda, vyvrací Arbesovu apologii Karla Sabiny z r. 1895 a tím i důsledky, které ve prospěch Sabinův z ní vyvodili Machar, Karásek i Marten. Hýsek ukazuje, že Pfeleger, Frič a jiní členové Májové generace stranily se Sabinu již dávno před tím, než bylo odhaleno jeho policejní konfidenství, a že sám Sabina, jinak tak lehkomyslný, nedsnadno se smířoval se svým postavením. Je-li tedy — soudí na konec autor studie — prokázána nade vše pochybnost vina Sabinova, jest dokázáno také, že byla správná všechna obvinění, pronesená proti němu — Jakubem Malým, tak často nespravedlivě osočovaným. Pokusu Hýskovu o rehabilitaci Jakuba Malého, jež označuje jako pokračovatele literárních tradic jungmannovských, nemožno upřít váhy. Podobného spravedlivého uznání dostane se brzy asi také dlouholetému kritiku Vlčkovy „Osvěty“ F. Zakrejsovi, kdysi tolik nenáviděnému a zlehčovanému.

Knihovna paměti. Na popud a za vedení České akademie věd a umění bude vydávati nakladatelství Fr. Borového v Praze novou knihovnu, v níž mají vycházeti paměti, zápisky a vlastní životopisy spisovatelů i jiných vynikajících českých osobností. Redaktorem bude profesor dr. Mil. Hýsek. Jako první svazek vyjdou ještě letos na podzim v krásné úpravě obšírné, asi 30

tiskových archů čítající *Paměti Antala Staška*, v nichž nejstarší žijící český spisovatel podává své vzpomínky na kulturní i politický život za půl století i na velké osobnosti, s nimiž se setkal.

Mariánské hymny. Ve chvíli, kdy se již dotiskuje toto číslo, dostává se nám do rukou právě vyšlý první díl souboru mariánských církevních hymnů s dokonalými překlady dra *Alfreda Fuchse*. Mnohé z nich znají naši čtenáři již z „Archy“, jež letos přinesla také obsažný úvod překladatelův k celému dílu, a není jim jistě třeba zvláště je doporučovati. Nové naše nakladatelství a knihtiskárna „Humana“ v Letovicích umělečkou také zevnější typografickou a umělečké úpravě nevětlší péči, jaké se dostává jen málokterým katolickým knihám. Však tobo také dílo dra A. Fuchsa, jež tak vyzníti tlumočí perly staré katolické poesie, opravdu zaslouží!

Co chystá nakladatelství Kuncičovo. Pro podzimní období připravuje nakladatelství tři práce *Jaroslava Durycha* román „Sedmikráska“, „Čtvero ročních počasí“ a nové bibliofilské vydání „Cikánciny smrti“ s dřevoryty Hrabalovými. Jako další svazek souboru Erbenových děl a edicí vydá pětí prof. J. Vašicy staročeskou „*Legendu o sv. Kateřině*“ v úpravě Erbenové. Vedle toho jest připraveno několik nových autorisovaných překladů spisů oblíbeného *G. K. Chestertona*: „Muž, jenž byl příliš živý“ v překladu paní Jílovské a s obrázky V. Kratochvíla; „Muž, jenž věděl příliš mnoho“ v překladu prof. Uha; „Co jest špatného na světě“, kniha essayí v překladu Lad. Vymětala, a konečně „Povídky velkého luku“. V témže nakladatelství vyjde první úplný český překlad proslulého díla anglického spisovatele *Quinceye* „Zpověď požívače opia“, a celé u nás rozbrané dílo *Dickensovo* „Klub Picwickovců“ s obrázky Vlastimila Rady.

Fondem K. Dostála-Lutinova chceme uctiti památku velikého básníka a přispěti k rozvoji naší literatury, tím že budou z něho učiněny ceny na nejlepší díla. Pamatujte naň!

ARCHA

MĚSÍČNÍK PRO LITERATURU,
UMĚNÍ, KULTURU A ŽIVOT

ROČNÍK XIII

OBSAH 9 ČÍSLA

František Střížovský: Arnošte Psicharil

Josef Bartuška: Květinářka.

Dr. Alfred Fuchs: Beuronské umění.

Dr. Alfred Fuchs: Moji dceři Evě Marii.

Em. Masák: Šimon Stylita.

Jan Bareš: Rodnému kraji.

Dominik Pecka: Poslední cesta.

Neznámý autor, přeložil dr. Alfred Fuchs: Ave verum Corpus natum...

Vilém Bitnar: Antonín Podlaha literárním historikem.

Hynek Ch. Růžička: Mám tiché noci rád...

František Střížovský: Až záhad přalosem...

JUDr. Otto Stehlík: Z literární korespondence kněze-vlastence Františka Douchy.

OKNA:

Básník a jeho musa.

Z literatury na Slovensku.

Z nové krásné literatury.

Pro lidové knihovny.

Poznámky a zprávy.

PŘÍLOHA:

Vilém Bitnar: Rukověť dějin české literatury básnické.

REDAKTOR EM. MASÁK

VYDÁVÁ DRUŽINA LITERÁRNÍ A UMĚLECKÁ V OLOMOUCI

ARCHA VYCHÁZÍ MĚSÍČNĚ.

REDAKCE.

Rukopisy a redakční výtisky buďtež zaslány na adresu

EMANUEL MASÁK,

katecheta a redaktor „Archy“ Brno-Židenice.

Nepřijaté rukopisy se vracejí, byly-li přiloženy známky.

Redakční uzávěrka čísla jest 5. každého měsíce.

ADMINISTRACE A EXPEDICE

„ARCHY“ JE V OLOMOUCI, WILSONOVO NÁMĚSTÍ ČÍS. 16.

PŘEDPLÁCÍ SE (I S PŘÍLOHOU)

ročně 43 Kč, půlročně 21.50 Kč, čtvrtročně 11 Kč. Jednotlivá čísla za 4.50 Kč.

ZA VYDÁNÍ ODPOVÍDÁ LADISLAV ZAMYKAL.

Nové publikace

(došlé redakci do 15. září 1925).

Z nakladatelství Jos. Birnbauma v Brtnici: Alois Karel Hoffmann, „Městys Brtnice na Moravě“. Stran 86. Pěkná místopisná monografie s četnými obrázky dle původních fotografií.

Z nakladatelství J. F. Bučka v Prostějově: F. C. Zúpka, „Čudilova vojna“ a jiné čtení. Stran 183 za 20 Kč.

Z nakladatelství Českomoravských podniků tiskařských a vydavatelských v Praze: Jindř. Š. Baar, „Na srdci přírody“. Kniha o stromech a ptáčích. Stran 375. — Boh. Brodský, „Život volá“. Román. Stran 302.

Z nakladatelství A. Krále v Praze-Smíchově: Ivan Suk, „Srdce na kovadlině“. Stran 94 za 7 Kč. — Hugo Salus, „Modré okno“. Přeložil Jan Grmela. Stran 70 za 15 Kč.

Z nakladatelství Lad. Kuncife v Praze: G. K. Chesterton, „Muž, který byl příliš živý“. Přeložila St. Jilovská a J. Procházková. Stran 185 za 21 Kč.

Z nakladatelství A. Neuberta v Praze: Frances Hodgson Burnettová, „Jak se stala markýzou“. „Hezká sestra Josefova“. Romány. Z amerického přeložil Kar. Weinfurter. Stran 372 za 20 Kč.

Z nakladatelství Fr. Obziny ve Vyškově: Jaroslav Maria, „Sladký upír“. Obzinyových zábavných románů svazek 7. Stran 400 za 40.50 Kč.

Z nakladatelství Solce a Šimáčka v Praze: Emilie Flygare Carlénová, „Svěřenský statek“. Román. Ze švédštiny přeložil Boh. Klika. Druhé vydání. Stran 683 za 26 Kč. — Jorgen Lykke, „Zlatá pomsta“. Román. Z dánštiny přeložila M. Lesná-Krausová. Stran 190 za 12 Kč. — J. S. Machar, „Výbor z básní“. Pro školní četbu se svolením autorovým upravil Jan Zachoval. Stran 231 za 15 Kč.

Z nakladatelství Bohumila Špinky v Praze-Vinohradech: Karel Hlubuček, „Jití Jež“. Román státního úředníka. Stran 256 za 20 Kč.

Z nakladatelství F. Topiče v Praze: „Vybrané spisy Svatopluka Čecha“. Sešit 17—18 po 2.40 Kč.

Z nakladatelství družstva „Vlast“ v Praze: Václav Oliva, „Stručné dějiny církevní“. Třetí, rozmožněné a přehlédnuté vydání pro československou mládež. Stran 60. Hodí se k hromadnému rozšíření na školách obecných,

OLOMOUC V ZÁŘÍ 1925

FRANTIŠEK STRÍŽOVSKÝ:

ARNOŠTE PSICHARI!

(Po přečtení Massisova „Vnuka Renanova“.)

Arnošte Psychari,
 poručíku baterie
 a synu svatého Dominika!
 Tvá cesta,
 jež je cestou Francie,
 bude cestou naší,
 našich nádherných barbarů,
 kteří v duše nevědomosti
 tak rozmarně pohrdají Millostí
 a touží po ní,
 jako ty jsi toužil.

Tvá cesta jediná zůstane,
 až propadnou se silnice
 a viadukty budou zasypány,

až krajina se změní v poušť,
 v níž nastalo tvé obrácení.

Jen jedna cesta zbude
 a po ní půjdou hoši baterie,
 které ty zas povelíš,
 hoši z dálných Čech
 a přece tvoji zápalem
 a touhou po kouli,
 jež do spánku-li udeří,
 svět otvírá,
 jenž objevil se Tobě.
 Neboť naši hoši
 nejsou menší tebe odvahou
 dát vlastní život svými životy —

Je radostná to jistota
 a dává smysl životu.

Ten růženec,
 jež třímals ve smrti,
 je strašná zbraň,
 již porazit lze pýchu pohrdajících —
 a srazit na kolena ty,
 kdož vítězili srdce pohanstvím.

Dřív otevřeno bude Srdce Evropy,
 kopím otevřeno,
 aby vyšla z něho Voda,

kteřá duše obmyje,
a Krev,
by Milost vzkřísila je,
kteřá bude sešlána
a darem udělena Šavlům odboje. —

To vše se stane,
neboť k úkolu,
jenž očekává toto Srdce
a jenž se — nenaplněn —
chvěje mezi Východem a Západem,
jako mračno, těžké vody úrodou —
k úkolu, jenž děsí rozlohou,
je třeba těla vzkříšeného
s jasným leskem pěti Ran. — —

JOSEF BARTUŠKA:
KVĚTINÁŘKA.

A když se nejvíce usmíváš,
v očích stříbrné hvězdy máš,
květinářko z ulice černé!
    Ve květináči
lilie jako půlnoční hvězdy pláči
    a každý den bělejší a jiné,
sklánějí hlavy přes vykladní skříně.

Svět je veliký, dívko s očima,
kdo po něm chodí, tebe si nevšímá,
a srdce tvé rukama vlastněma sevřené
    nezbaví velkého břemene
    světlo ani tma.
Ty hledíš z výkladní skříně v pláči
    a na tvém oku
    celých tvých 18 roků
třpyti se slza, jak mandle na koláči.
Barevné sklo křižují dráty ulice
    mřížemi věžeňské světnice
    a špička věže
    a hvězda zlatá,
elektrická lampa v očích akrobata
    padá ti do srdce.

BEURONSKÉ UMĚNÍ.

Nedávno zemřel zakladatel beuronské školy malířské, P. Desiderius Lenz. Tato škola měla i u nás značný ohlas, jak ve výtvarném umění, tak v katolické essayistice. Věnoval jsem jí již před 11 lety (1914) pozornost článkem otištěným v „Novém Obzoru“.

Umění výtvarné je zvláštní variací na verš z Goethova Fausta: Alles vergängliche ist nur ein Gleichniss. Víme dobře, že omezená, relativní hmota nás k Absolutnu nepřivede, víme, že Absolutno je nejvyšší abstrakcí, a přece užíváme hmoty, již bychom se tak rádi zbavili. Nelze-li se hmoty zbaviti, je nutno hmotu spiritualisovati. Beuronské umění je právě katexochen výrazem tohoto boje člověka s přírodou. Kaple sv. Maura in campis nedaleko Beurona má vlastně jediný úkol: zaimponovat okolním skalám a poněvadž nebylo možno toho docílití rozměry, je nutno imponovati monumentalitou linie. Zde, tváří v tvář této sacerdotální Panně Marii a tomuto sacerdotálnímu Ježíškovi je možno znovu a znovu opakovati to, co bylo již tolikráte řečeno o umění. Že jest pokusem o čistého člověka. Stylistice záleží ve vylučování. Alles vergängliche ist nur ein Gleichniss. — Vše pomíjející musí být eliminováno! Je nutno bojovat proti přírodě. Ale ne; nutno přírodu posvětit. Krásně praví Charles Morice, že světlo, jež prochází malovaným oknem katedrály, je „pokřtěné světlo“. A beuronská škola činí pokus dáti projiti celému člověku takovému procesem, jí není lidské tělo ničím jiným, než součástí liturgického ornamentu, v němž je nutno se vpravit v zájmu objektivního řádu rituálního. Jde zde tedy o „spirituální deformaci“, o věc, jež byla kdysi tak krásně vyjádřena v povídce o Sněhu florentském, v níž se vypravuje, že Michelangelo kdysi utvořil ze sněhu čerstvé napadlého sochu. Ale zdálo se mu stále, že je v ní příliš mnoho hmoty a málo ducha. Nemohl vymyslet, co vlastně tomuto formálně dokonalému výtvaru chybí. A hle, sněhová socha počala tátí — a nyní nabývala tvarů životnějších — než za chvíli roztála celá. Formálně dokonalé dílo nabylo ducha tehdy, když porušilo dokonalost své formy. V této známé povídce je poučení pro každé spirituální umění. Je nutno zkruslovat v zájmu vyššího řádu.

Proto je neoprávněna výtká, jež se někdy činí beuronským, že to, co namalovali, je sice velmi pěkné, ale že je to umělecký průmysl, že je to jen druh jakési chrámové ornamentiky atd., atd. . . . Zajisté, není pochyby o tom, že je nutno tvořit z přírody . . . ale základem každé harmonie je *stupnice*. Není pochyby, že řeč obsahuje více tónů, než jich poskytuje scala, ale *právě proto* neskýtá řeč hudebního dojmu. Každé výtvarné umění musí si vytvořiti svou stupnici a jiných tónů nesmí znát. Tím vysvětlíme úzkostlivou stylisací figur v malířství beuronském.

Z jakých tónů je vytvořena stupnice, která tvoří melodii školy beuronské? Jest výtvarným doprovodem ke gregoriánskému chorálu benediktinů. Všechny hluboké filosofické myšlenky lidstva táhnou se od počátku starými mytologiemi prvotních národů a všechny staré mytologie jsou si podobné. Obsahují tedy jistě prvky, jež si nese s sebou lidstvo už od kolébky. A hle, beuronští učinili pokus, aby hledali i *výtvarné* prvky dané v Prazjevení a našli jistou souvislost mezi hieratickým uměním egyptským, prvky ornamentů asyrských, malbou na vázách řeckých, uměním římské geometrické mosaiky a uměním katakomb. Shledali, že sacerdotální posice byly po věky tytéž. Že neblížilo se lidstvo Bohu jinak, než s rukama buď sepjatýma, neb skříženými na prsou či rozepjatýma dle slov žalmu: Elevatio manuum mearum sacrificium vespertinum. Nejde tedy jenom o pravdu, ale i o praxi a o praliturgiu lidstva. Její prvky jsou ovšem patrné na první pohled. A z toho se snažili beuronští odvodit *umění chrámové*. Nelze jinak sloužit Bohu uměním, než uměním liturgickým. Nebude tedy chrámovým uměním ani přesládlý nazerism. Je příliš měkký, příliš citový, příliš subjektivní.

Ritus je však objektivní forma objektivní normy. Proto pryč se vším náhodným! Neutrální pozadí, ostré siluety a redukovat všechny odstíny!

Na cestě za chrámovým uměním nebylo lze ignorovati umění středověkého, jež je také spiritualistní, také prosté, ale při tom dětsky sladké a naivní. Umění, jež zdobilo chrámy v době největšího rozmachu náboženského, zejména však umění františkánské, umění Giottovo; zejména však působil na beuronské umění Fra Angelico da Fiesole, na jehož krystalově čistých postavách světců je přímo znatelná visio beatifica. Srovnajme jen Fra Angelicovu „Incoronazione della Vergine“ s teplickým obrazem „Triumph des Herzens Jesu“, či s emauzkým „Korunováním Panny Marie“. Z Fra Angelica jest onen mírný Kristus a ony dětské obličejí světců a žen (ač jsou u beuronských poněkud německy sentimentální) a zejména to čisté zlato gloriol a jas, jež proniká celou scénou nebeské liturgie.

U obou Italů ovšem je přece jenom více života, než na příklad v beuronském „Es ist vollbracht“, kde se nám zdá, že figury jsou rozestaveny až příliš naivně dle geometrického principu. A nebylo by větší chyby než čtená naivnost. Na štěstí nejde zde o nic podobného. Ne naivnost, ale kompoziční princip působí toto zjednodušování. Dnes víme již dávno o Giottovi, že ne z naivnosti maloval chrámy a paláce menší než lidi a zvířata jako hračky. Ne z naivnosti; nýbrž proto, aby udržel monumentalitu a proto, aby se z jeho maleb nestaly genové obrázky. Jak velmi hrozil genový styl na př. beuronskému legendárnímu cyklu „Benediktusleben“! Zde více než kde jinde zachránila styl alfa a omega Beuronu: Esthetická geometrie. Napadá nám na tomto místě pěkné slovo Feuerbachovo: „Vynecháváním nepodstatného dochází umělec stylu, a dokonalosti dochází podřaděním naturalistických účínů barvy a tvaru ploše obrazu.“

Beuronská škola je škola, jež má ideál dokonalosti. Je to škola platoniků, jimž ve věcech se skrývají ideje. A proto jest jim forma těla toliko symbolem, symbolem těla oslaveného, těla svatého. Neboť svatost není nic jiného, než láska k dokonalosti. Bůh je nanejvýše svatý, protože sám Sebe miluje. Svaté má být i rituální umění. Má být zaměstnáním sakrálním. Umělec je zasvěcený znatel tajemných symbolů, jimiž mluví Bůh skrze přírodu. Toto symbolické umění skrývá však v sobě jedno nebezpečství: Nebezpečství, že utone v abstrakci, že místo symbolů bude podávat alegorie. Neboť malířství má svou mluvu; mluvu barvy a linie. Řeč má také svou zvláštní mluvu: mluvu slova a pojmu. A musíme se střežiti, abychom nepřekládali z řeči barev do řeči slov a pojmů. Celkem však lze říci, že umění beuronské se alegorického nevkuosu dosti vystříhalo.

Hluboce vzdělaný estetik této školy P. Odilo Wolff vydal knihu „Tempelmasse Das Gesetz der Proportion in den antiken und altchristlichen Sakralbauten“. Kniha tato není dílem umělce, ale dílem učence. Na základě velikého materiálu čerpaného z věd klasických, archeologických, matematických a architektonických zjistil část geometrického zákona, dle něhož se řídily stavby staroegyptské, hebrejské a starokřesťanské a zjistil tento (hexagramatický) princip s velkou pravděpodobností. Jde tu o vědecké řešení problému, jenž mučil kdysi umělce Leonarda da Vinciho. „Jedno mi chybělo vždycky. Harmonie formy a poměrů, již měli staří“. Dnes vůbec nepochybují klasičtí archeologové, ani estetikové, že všechny stavby starých mají jistou principiální, skrytou, ale velmi prostou geometrickou formuli. Dle Aristotela je krásou jednota v rozmanitosti. — Škola beuronská je jakoby vzpomínkou na ony doby, kdy geometrie a matematika byly vědami sakrálními. Jejím hlavním příkazem je souměrnost, „společná mira“, kánon. Slysme, co o tom praví sám zakladatel této školy P. Desiderius Lenz: „V díle Božím jsou zákony krásy tajemně skryty v přírodě. Musíme jíti ku přírodě ozbrojeni těmito zákony a pak budeme moci dobře do ní viděti. Objevíme takto živou geometrii.“

Vidíme, že beuronští mniši se zabývají těmiž problémy, které zmítají malířstvím moderním. I ono vidí, že musí z dnešního chaosu nalézt cestu k jednoduchosti, k linii a k čisté barvě. (Uvažme při tom, že r. 1871 bylo v Beuronu již vše hotovo.)

Žijeme v době roztržštěné, nestylové. Znakem takovéto skeptické periody je rozklad ve složkách uměleckých. Doba stylová (antika, gotika, renaissance) má malířství v téměř stylu jako architekturu, hudbu a literaturu. Dnes jde každý tento obor svým směrem a nešetkávají se. — I tomu chce beuronská škola odpomoci. Její ornamentální malba je organickou součástí architektury. Ale není její služkou. Vždyť i parthenonský vlys na př. je částí architektury velmi organickou, a přece žije zcela samostatný život jako socha.

Také tato antická procesí jsou výrazem toho, jak umění souvisí s náboženstvím. Náboženství, chrám a styl se vzájemně doplňují.

Proto mohla beuronská škola vzniknout jenom v beuronské kongregaci benediktnů, kde se vše vynakládá na krásu a přesnost obřadů. Není nic jednoduššího, než pontifikální obřady na př. v E-mauzském kostele pražském, kde v gotických ornátech zpívají mniši gregoriánskou melodii hymny psané středověkou latinou mystiků. A mezi tím, co dole u oltáře řada akolytujících bratří přináší obřadně opatovi pontifikální paramenty, nahoře nad oltářem vidíme řadu podobnou: hieratické postavy andělských akolytů, ozářených jasným zlatem gloriol. Opakujeme, co jsme řekli: Chránové umění je pokusem naléztí absolutní, spirituální, nebeskou liturgii. Vzpomínáme tu slov misálu: „Iube haec perferri per manus sancti Angeli Tui in sublimem altare Tuum.“

Odilo Wolff, chtěje ukázat, čím se liší beuronský princip od dnešního běžného principu církevního umění, cituje duchaplně sv. Pavla: „Rozdílné jsou žena a panna. Nevdaná pečuje o to, což jest Páně, aby byla svatá tělem i duchem, ale vdaná pečuje o věci tohoto světa, která by se líbila muži.“ (1. Kor.) Praví: Je dvojitý církevní umění: Předně liturgické: (cogitat quae Dei sunt, ut sit sancta in corpore et in spiritu). Umění pro Boha.

Za druhé lyrické: Cogitat quae sunt mundi, quomodo placeat. Umění pro člověka.

První je objektivní, druhé je subjektivní. Nebezpečenstvím umění liturgického je, že ustrne v jakýsi druh vznešeného krasopisu. Nebezpečenstvím lyrického umění církevního je, že zesentimentální. Dnešní církevní umění uvázlo na mělčině lyrické. I jest Beuron zdravou reakcí.

Beuronské umění iluminuje obřady. A ty nejsou útokem na cit, na sentimentalitu. V církevních hymnech liturgických je celkem málo metafor, ale když metafora přijde, je hluboká V „Dies irae“ na př. je metafora jen jedna: „Cor contritum quasi cinis.“ Ale ta je hodna Homéra. Sacerdotální pathos žádá jednoduchost. I liturgika má svou dramatickosti a to velkou. Ale je to drama se zadržovanými afekty. Jen proto, že vyplynula za stejné myšlenkové dispoce, jsou si liturgická gesta všech národů a všech věků podobna. Církev přijala mnohé obřady staroegyptské a starořímské, jako přijímají beuronští egyptský ornament. Tento fakt si katolík nemusí zastírat. Naopak, je to znamením velikosti církve, že ve své liturgii dává výraz učení, že vrcholnou obětí kříže a mše svaté vyvrcholují a končí se všechny oběti starých, obětí předobrazné. Otakar Březina praví, že všichni, kteří kdy pracovali, pro nás pracovali. Každým svým skutkem nevědomky spolupůsobíme na osud následujících generací. Církev zasvětila ve svých obřadech i úkony, jež byly kdysi úkonem všední praxe. Vyšly z užívání a staly se dnes obřady. Práce jedné generace je další generaci modlitbou.

Je dnes v estetice směr, zamítající dokonalostní ideál a chce v umění zachytit co nejvíce všedního života. Habeat sibi. Ale ať ty úkony všedního života posvěti a spiritualisuje. Ale to není v jeho

moci. To je v moci věků. Kdož ví, zda některé naše každodenní úkony nebudou jednou obřady. A tvořiti výtvarný korelát těchto obřadů bude úkolem nějaké budoucí školy beuronské, jež přijde po generacích. Zatím rozlišujme přesně sváteční od všedního, ducha od hmoty. To jest největší poučení, jež nám mohou beuronští dáti.

Dr. ALFRED FUCHS:

MOJÍ DCEŘI EVĚ MARIÍ.

Připsáno do prvního exempláře překladu Mariánských hymnů.

Mezi dvěma světy,
mezi dvěma květy
jde ta naše cesta
do Božího Města:
Eva — Maria.

Jako Eva máti
zem chtěj obývatí,
buď jí dobrou dcerou,
ale vzrústej věrou,
Evo Marie.

Eva hlas je země,
která volá temně,
Maria hlas nebe,
jež zve k výši Tebe,
Evo Maria.

Vždy však v kruhu země
k nebi obrat téměř:
Hvězdy třpyt když lijí,
zavolej Marii,
Evo Maria.

Nelze rovnou v nebe,
Eva volá tebe:
„Po žebříku tvorů
lze jen k Duchů sboru,“
Evo Maria.

„Sumens illud Ave
Gabrielis ore,
funda nos in pace,
mutans Evae nomen“
Eva — Maria.

„Nesmíš tu však zůstat,
třeba k nebi vzrústat“
volá Hvězda moří,
tam, kde sláva vzhoří
Evy Marie.

Nechť Evy jméno
v Ave proměněno
provází tě všemi
cestami tou zemí.
Evo, Maria.

ŠIMON STYLITA.

Román z doby kněžského rozuratu.

VIII.

Dr. Sehna! si opravdu oddechl, když se za jiskřivého lednového rána vyšplhal namáhavě po omrzlé silnici až na kopec nad Kamenicí.

„Prokletá cesta!“ zahučel, ohlédnuv se po hladkém svahu. „Aby sem člověk lezl po čtyřech jako pes a bál se, že každou chvíli sjede po břiše až dolů. A P. Šimon musí tudy dvakrát týdně do školy! Je tak na nejlepší cestě uhnat si souchotě nebo zápal plic . . . Kamčatka! — celá tahle zebračká Kamenice! Už abych jen mohl odtud vylétní!“

Podíval se ještě jednou nenávidně na městečko stulené teď jako nemluvně pod bělostnou pokrývkou sněhu.

„Bodejť nemluvně!“ zasykl, sám se směje svému přirovnání. „Babizna zlá a jedovatá, která nastrojila nevinnou tvář a oblekla bílý divčí plášť, aby zakryla svou ošumělou bídu a svá bezzubá, klevektivá ústa. Ježibaba! . . .“

Zahlédl ještě rudou kouli sluneční, jak se nesměle prodírá nad obrubou černých lesů, obrátil se k zámku, jehož okna se právě slabě zarděla jako dívka překvapená ve svých záhadných snech, ale hned upjal těsněji zimník, vyzdvihl kožešinový límec, přitlačil klobouk na hlavu a sehnul, ruce v kapsách, vyrazil po silnici.

„Abych tak odtud mohl vylétní!“ hučel si, přivíraje oči šlehané studeným větrem. „Vylétní a nikdy se už nevrátit do toho prokletého hnízda, které se mi stává peklem. A po včerejšku bude dvojnásobně . . .“

V mysli se mu vynořil znovu příšerný obraz, jež by nejráději vymazal z paměti. Ale už ví, že naň nezapomene, kdyby byl živ ještě padesát let. Bude jej strašit ve snách, bude mu ztrpčovat chvíle odpočinku a navždy vleje mu do duše nenávist k místu, které mělo býti hlavní dílnou jeho činnosti — ke škole.

Ano, škola. Třída plná otrhaných kluků, jimž nejhorší klackovská léta hledí z drzých očí i z každého neohrabaného pohybu dospívajících, neovládaných těl. Dlouho se marně snažil zvyknouti je aspoň zevnější kázní. Zprvu po dobrém, pak po zlém. Byli mezi nimi mnozí, kteří začali k němu chodit před válkou do školy. Mali kloučci tehdy, kteří na ulici zdaleka za ním běhali a důvěřivě chytali ho za ruce, šťastni, že si jich všiml a že se na ně usmál. S počátku v některém tom oku četl až podnes vzpomínku na ta blahá léta, viděl světlý záblesk a jakési radostné hnutí . . . Snad je sám trochu vinen, že nedovedl vždy zachytit tyto teplé paprsky vyzařující ještě z dětských srdcí a zraků. Snad opravdu ztratil na vojně onu jemnou vnímavost vyšší lásky, již dovede právě dítě nejlépe vycítiti . . . Snad mu

překázela ta hranatá těla, jimiž se oblekla duše bývalých roztomilých Jeničků a Františků, těla, jimiž se nechce při jeho příchodu do třídy ani vstát, která se při jeho výkladu bez ostychu, s pohodlnou lenivostí nasyceného neb unaveného zvířete rozloží na lavici, kopnou do země nebo do kamaráda, začnou se z něčeho nic smát nebo rvát. Pro vlastní zábavu, pro vyrazení druhých a nejčastěji aby pozlobili katechetu. Což jest konečně jedno a totéž: nikdy se nepobaví takový třináctiletý kluk lépe, než když může pozlobit učitele, vyprovokovat jej k nějakému unáhlenému činu, vzbudit ve třídě rušnější náladu a tak se učinit hrdinou v očích méně smělých druhů . . .

Cítil brzy, že títo zlomyslní živlové ovládli ducha zvláště druhé měšťanky. Několik tichých, poddajných hochů ustoupilo bezmocně do pozadí. Neviděl již jejich měkkých pohledů — zato plno očí výsměšných, když se pro něco rozčilil, a tvrdých i nenávislných, když začal sahati k trestům.

Řekl si, že dobrotou tu nic nespraví. Zavede vojenskou kázeň. Ukáže i učitelům, kteří v této věci tolik povolili, že to jde i v nové republikánské škole. Bez kázně by se darmo namáhal, marně mluvil, jen zdravím plýtvat a nervy by docela strhal.

A zde právě narazil. Co se stalo včera, bylo jen vyvrcholením dlouhého boje.

Zjednal si kázeň, ale cítil každou hodinu, jak v postižených, ba i v mnohých nesúčasných roste stále více vzdor. U některých přičítal to i ovzduší, ve kterém děti vyrůstaly: doma slyší mluvit otce proti náboženství a kněžím, slyší a čtou sami v novinách, že náboženské vyučování je zatím jen z milosti ve škole trpěno, za krátko že bude vyloučeno. Slyší, že od 14 let může se již vystoupením z církve zbavit všech těch závazků a pout, a proto není skoro divu, že takový kluk citelně potrestaný pohrozí za zády: „Však počkejte, za rok vystoupím z církve!“ a ještě častěji: „Řeknu to tatínkovi, a on sem přijde a něco vám poví . . .!“

Nebral takových hrozeb vážně. A nikdy se také nevyplnily.

Až včera. Dal pohlavek klukovi, Hofírkovi, kterého zlomyslnost zrovna jakoby posedla. A snad to tak už bylo opravdu nastrojeno: kluk po první ráně vykřikl jako by ho bodl, vyletěl z lavice ke dveřím, odtud pohrozil zafatou pěstí a pak bouchl dveřmi, až se obrazy na stěnách zatřásly. Ve třídě zavládlo neptirozené ticho. Všichni asi čekali, jak vybuchne zlostí. Přemohl se však a učil dále, třebaš cítil, že něco těžkého visí ve vzduchu.

Za chvíli se kluk objevil ve dveřích a s jakýmsi vítězoslavným úsměvem rozhlédl se po třídě, ukazuje rukou za sebe. A již se za ním tlačila vysoká silná postava obuvníka Hofírka, známého zuřivce, který se vrátil teprve v zimě ze zajetí.

Co se dále stalo, bylo dílem okamžiku. Skočil ke dveřím, aby zabránil nějakému potupnému výstupu před dětmi, vytlačil Hofírka na chodbu a zavřel za sebou dveře. Ale než se nadál, chopil ho chlap pod krkem, začal ho rdousit a křičet:

„Ty budeš můj děčko bit? Živíš je a šatíš je? Vidiš, že ne! Starej se radš o svý fakany, šak kdo ví, kde všady běhají, kněžoure! Na vojně ses jen povaloval, s oficírama bužíroval, a my jak psi padali hladem a zimou. Šak tě teď naučím, co je to českej voják! Jako psa tě uškrtním, ty — ty — —“

Na štěstí měl podnapilý Hofírek více síly v hlase než v rukou. Křikem na chodbě přivábení otvírali učitelé dveře, a vidouce, co se děje, přiběhli, odtrhli vášnivce a snadno přemohli . . .

Ani se již nepamatuje, jak se dostal ze školy domů. Ale je jasno, že jeho další působení v Kamenici je trvale znemožněno. Ředitel sám mu nabídl do neděle dovolenou, aby se zotavil z leknutí, a poradil mu, aby si zajel k inspektorovi a třebaš i ke konsistoři požádat o přeložení . . .

Nechtější ho zde a snad jsou v srdci i rádi, že se ho zbaví. A mají konečně pravdu. Čekalo by ho zde peklo, a to by rostlo: takových Hofírků našlo by se možná víc — těch malých mučitelů ve škole i starých zuřivců mimo školu.

Zarděl se, když si nyní teprve jasněji uvědomil, co tam včera Hofírek vykřikoval před učiteli o jeho vojenské službě za války a o jeho „fakanech“ . . . Slyšely to jistě i děti v otevřených třídách a třebaš snad všechny nerozuměly, roznesou to přece po městečku. A lidé tak snadno uvěří, když jde o potupu kněze! A zvláště v těchto věcech, jichž je tolik skryto za tajemnou záclonou války a kde tak bujně pracovala a zveličovala předrážděná fantazie zubožených vojáků. A u davů, dychtivých sensace, stačí slovo takového Hofírka, aby se ujalo a připravilo ho navždy o čest . . .

„A přece mám v této věci svědomí čisté, nepodlehli jsem, jako ne jeden z mých druhů, ani největším pokušením a mohu se klidně podívat do očí Hofírkovi i každému jinému . . .“ řekl si, sestupuje po silnici do lesa a shrnuje límec u kabátu. Rozehřál se a zde v uzáblině byl již klid.

„Každému? A klidně?“ ozval se v duši ironický hlas. „Paní správcové také?“

Ulekl se a zrychlil krok, jako by to jméno ševlely po obou stranách větve stromů zatížené sněhem, jako by je zrazovalo hejno vran, jež se právě vzneslo nad lesem a táhne někam k Brnu.

Paní správcoval! Pro ni také utíká z Kamenice! V její domácnosti hledal a také nalezal útěchy ve svém osamění. V tichém rodinném životě, prozářeném třemi páry dětských očí, viděl vždy stopy ráje, o němž snil tak často v teskných chvílích na vojně i po svém návratu.

A přece i do tohoto ráje vplížil se had. Pochopil to nedávno, když správce po večeri odešel do nějaké schůze a on bavil se u stolu s dětmi: cítil na sobě upřený zrak a když pozvedl oči, zachytil rozzářený, nyní trochu zmatený pohled mladé paní. Zarděla se slabě, ale v dalších dnech hovořily již její zraky směleji a prozrazovaly, co se rodí v jejím srdci . . .

Nezapíral si, že i jeho srdce už dávno se sladce rozechvívalo v její přítomnosti. Přemáhal se, ale opravdově neviděl v tom nějakého nebezpečí, jen jakousi nikomu neškodnou náhradu citu, vloženého přece do nitra každého člověka a jemu dosud odpiraného. Netušil, že srdce volá srdce . . .

Nyní teprve se mu otevřely oči. Tak daleko přece nemínil jít! Myslí jen na sebe, na vlastní tichou, nenáročnou radost, a ne na ni! Byla mu jaksí jen symbolem ženy vůbec, tiché, sladké manželky a dobré matky, ale nikdy nechtěl učiniti z ní snad svou — milenku! Nesmí přece ani citem připoutati k sobě cizí ženu. Rozvrátiti snad její manželství. Šťastnou domácnost změnit v peklo. A v peklo převřítiti konečně i vlastní srdce.

Před tímto peklem tedy dnes utíká.

Zastavil se náhle překvapen zvláštní myšlenkou. Nesouvisí s tím nějakými tajemnými nitkami včerejší událost? Není to jen nová výstraha, aby déle neváhal? Vždyť opravdu přicházely naň chvíle, kdy se mu zdálo zbytečno přetřhovati násilím ona jemná, nikým snad ani netušená pouta, jež se začínala navazovati v domácnosti správcově. Snad je to jen domněnka, vytrysklá z jeho vlastní domýšlivosti — a u paní správcově byla to snad jen okamžitá nálada, přirozený záchvěv, vyvolaný za důvěrné chvíle zimního večera přítomností cizího muže, s nímž se již několik let zná: pomine tak snadno, jako se vznítí, jakmile zasvitne střízlivé denní světlo a objeví se tvář vlastního, dosud přece milovaného manžela. Proč bys tedy utíkal?

Tak si říkal v takových chvílích, kdy se bál pomyslí na rozloučení — a najednou včera ve škole . . . Není to přímá výzva vyšší moci? Rozkaz, jemuž ani nejsilnější vůli není dovoleno se protiviti? Ona záhadná, osudová rána, o níž se mluví v životopisech starých světců?

Švihl prudce okovanou holi, jako by chtěl zahrnati tuto myšlenku, a vyrazil rychle ku předu. Není přece mystikem, jako jím nebyl nikdy. Naopak. Je přece dítětem oné kněžské generace, intelektualisticky vzdělané, která vystoupila na obranu viry s celou zbrojnicí přísně logické filosofie a pozitivních přírodních věd. A ve svých polemikách a bojích vedených na dvě strany mluvil a psal nejednou pohrdavě o těch, kteří se pokoušeli přenést do našeho střízlivého století a na naše prosté luhy ty cizokrajné, nebezpečné květy chorobných „mystických“ duší. Chorobných, byť to byli i světci. A nebezpečných, protože podlamují sílu rozumu, podrývají oporu prosté, střízlivé skutečnosti, za vším vidí vlivy záhadných, nadpřirozených sil a tak vedou k pasivní víře v zázračné zjevy i k pošetilé pověrčivosti.

A zde je přece všechno jasné a důsledné: potrestal kluka a rozzuřený tatík chtěl ho uškrtit neb aspoň zneuctit. Dostal dovolenou a používá jí, aby navštívil churavou matku a u kanovníka v Brně se zeptal, je-li naděje, že by dostal nedávno vypsanou faru v Březí.

Ano, faru! To je ta poslední cesta, na níž narazil při stědrovečerním hovoru s P. Šimonem.

Takovou malou, idylickou faru, jako je právě Březí. Nebude se

přece až do smrti zlobit s rozpustilými kluky a ubíjet mladé síly při práci, která je ztrpčována rodiči a někde snad i učiteli a kde není skoro viděti výsledků. Nebude se otravovati politickými boji a maličernými spory ve spolcích, ale věnuje se klidně rozumné, nerozčilující duchovní správě a zvláště literární činnosti. A ani zde nebude se rozptylovati drobnými články a polemikami v novinách, ale soustředí své síly na jedno velké, životní dílo . . .

A při tom vyplní i jinou svou povinnost: vezme k sobě rodiče, aby jim zajistil aspoň radostnější stáří. Těšili se na to již dávno a nejednou mu to nadhodili, že by jim bylo nejmilejší, kdyby byl na faře. I jiní lidé v obci, když byl doma o prázdninách, často se ptávali, kdy už dostane faru. V zapadlé dědině nemohli pochopit, že by měl stále jen učit ve škole jako nějaký kaplan a neměl nikdy nic „svýho“.

„Však budu mít!“ byl by teď skoro vykřikl radostí. „Hofírkovy ruce jen pomohly vrazit poslední klín . . . Dnešek bude snad mezníkem v mém životě. A až se uskuteční reformní akce, přivedu si do své útulné farky i nějakou milou, tichou duši, jako je . . .“

Vtom zacinkaly za ním jasně a radostně rolničky. A v lesním tichu vnímal již i stejnoměrný klusot koní po umrzlé silnici.

Za okamžik přejely vedle něho rychlým tryskem lehké sáně. Přitloustlý sedlák v důkladném panském kožichu obrátil za ním hlavu a kynul mu na pozdrav blahosklonně rukou.

Bývalý poslanec pokrokové selské strany, Hruďa. Před válkou utkali se spolu nejednou hodně ostře na schůzích ve volebním boji. Teď je předsedou nějakého velkého peněžního ústavu v Brně, ředitelem tiskového družstva své strany a kdo ví, čím ještě. Titulují ho obyčejně „presidentem“. Mocný, bohatý pán, paša celého okresu — třebaš vychodil sotva místní trojtřídku . . . Ale uměl se vyšplhat po pohodlném žebříku politiky, naplnit si chytře kapsy a zdvíhat nadutou hlavu . . .

Dra Sehnala zmocnila se při těch myšlenkách znovu stará trpkost, a když se pak měli setkatí spolu na peroně malého nádraží, byl by se mu nejraději vyhnul. Ale že tam nebylo právě nikoho známějšího, Hruďa sám jej chytl a přinutil skoro, aby s ním vstoupil i do vozu druhé třídy.

„Že máte jen třetí třídu?“ hovořil shovívavě trochu nasládlým hlasem. „Ale to nic nevadí. Snadno to spravím. Mám permanentní lístek — jsem totiž víc ve světě než doma. Naložili na mě funkci, až se pod nimi prohýbám. Ubíjí to člověka. Věřte, pane doktore, závidím vám, že si můžete klidně sedět doma, odbýt si svou mši v kostele a pak se bavit s mládeží ve škole . . .“

Dr. Sehnal podíval se na Hrudu, myslil-li to vážně, a usmál se kysele.

„Pěkné bavení, pane presidente! Prál bych vám jen tak na týden zkusit té radosti! Šel bych mnohdy raději místo některé hodiny tlouci štěrku u cesty . . .“

„To už tak říkají snad odjakživa všichni učitelé,“ smál se Hruďa, až se mu brýško otřásalo. „Už náš starý kantor, Pán Bůh mu dej nebe, když jsme ho moc zlobili, chtěl chodit štipat nebo kopat pařezy . . . Ale myslím, že byste se škaredě dívali, kdyby vás vzal tak někdo za slovo a poslal vás na půdne na silnici! Cha, cha, cha! Pan doktor a kladívko v ruce! Tak pero, pero, tím umíte znamenitě vládnout a po případě rákosku na kluky, aby trochu zkontrolí . . .“

„Vy už víte, pane presidente?“ podíval se naň znovu zkoumavě.

„A co, prosím vás?“ natáhl Hruďa uši.

Poznal, že neví nic, ale přece cítil jaksi potřebu svěriti se s tím, co se mu včera stalo, aby ukázal, jaká je to radost býti dnes ve škole. Ale brzy litoval: zpanštělého sedláka jeho vypravování zřejmě pobavilo a snad se už těšil, jak pobaví ve společnosti i jiné, až jim to hodně názorně vylóží. A jistě to poví i dnes v redakci svého listu, tam to opentlí a zítra půjde zpráva všemi novinami. Kdekdo se mu vysměje a bude mu toho přát — zrovna jako teď Hruďa . . .

Sedlák konečně postřehl rozmrzelost dra Sehnala, naladil vážně tvář a začal vysvětlovati uvolněnou kázeň ve školách i čin zbrklého tatíka jako následky války.

„To se nenapraví za měsíc ani za dva. A taky bych se, být na vašem místě, příliš tím netrápil. Člověk musí i u velkých leccos přehlédnout, co by nemělo být, a přimhouřit obě oči — natož u dětí. Je to, pravda, mrzuté, co se vám stalo, ale za čas se na všechno zapomene. Beztak jedete do Brna, abyste se trochu povyrazil, vyhodil si, jak se říká, z kopýtko a tak tu čerstvou ještě kaňku z mysli smazal. A to je nejlepší medicína v takových případech, však to znám z vlastní zkušenosti . . .“

Přimhouřil šibalsky malá očka a usmál se potutelně.

Dr. Sehnal porozuměl, kam Hruďa míří, a zarděl se ještě silněji rozčilením.

„Mýlíte se, pane presidente,“ pronesl skoro přísně a hleděl mu pevně do očí, „jedu k nemocné matce a také v Brně mám důležitou práci. A kdyby ani toho všeho nebylo: při prázdné kapse těžko mysliti na zábavy . . .“

„Nu, s tou prázdnou kapsou to není tak zlé. Jako katecheta, to bych chápal, že sotva vystačíte v Kamenici a nezbujníte při tom. Ale přivyděláte si. Pracujete pro stranu — pamatují se dosud, jak jste mně zatápěl na schůzích! — a za to vám přece strana platí . . .“

„Všecko vám odvedu, co jsem od strany dostal,“ usmál se. „Dosud ani haliře. A všechny výlohy sám jsem si vždycky platil . . .“

Hruďa zřejmě oživil. Přisedl blíže a zabodl se zrakem do tváře katechetovy, jako by chtěl vypátrati, může-li se chopiti nového tónu, jenž se zachvěl lehce v jeho hlase.

„Ani bych vám skoro nevěřil, kdybych neslyšel stejnou řeč i od jiných kněží. To my platíme — nechci říci královsky, máme teď republiku — ale slušně. Nemůžeme přece žádat, aby někdo za nás pracoval zadarmo, nebo docela s vlastní škodou. Vaši páni nahore

také jistě nedělají nic zadarmo, zrovna jako naši . . . A byli by hloupi . . .“

„To je několik šťastlivců, kteří se dostali ke štábu a k nějakému tomu korytku. U ostatních kněží a u těch obyčejných vojáků se to pokládá za mravní nebo chcete-li, čestnou povinnost . . .“

„Za kterou se jim dostane aspoň uznání, pochvalných dekretů, límců a jak se to všechno u vás jmenuje . . .“ smál se Hruďa. „Ale nejlepší uznání je vždycky tuhle . . .“ Vytáhl z náprsní kapsy naplněnou peněženkou a rozevřel ji. „Podívejte se na mě, pane doktore! Mám svůj vlastní a pěkný majetek, ale sekl bych každým presidentstvím a každým jiným úřadem, kdyby mně to nic neneslo. Chce-li strana práci, musí ji také zaplatit. A naše neskrblí, to mi věřte . . .“

Dr. Sehnal hleděl zamyšleně oknem. V lednovém slunci třpytily se oslnivé bílé plochy zasněžených polí a strán, jako stiny ubíhaly řady a skupiny stromů i rozstříknuté skvrny vzdálených dědin a samot.

„To je ještě můj bývalý okres,“ povšiml si Hruďa jeho pohledu, ukazoval a jmenoval jednotlivé vesnice a vykládal o místních poměrech takové podrobnosti, že se katecheta neubráníl opravdovému podivu.

„Stokrát jsem všechno to zde prošel,“ chlubil se Hruďa „a dosud mám všady své důvěrníky. Víím, jak se kde dýchá a co má kdo k obědu . . . Vidím i za farské dveře, co se kde děje a jak se kde smějí. A mohu vám, pane doktore, říci, že u mnohých kněží nastává v poslední době veliká změna! Začínají soudit podobně jako vy . . .“

Odmíchl se na okamžik a zahleděl se znovu malými šedivými očky do tváře svého společníka, jaky by ho chtěl proniknouti až do hlubin srdce. A upokojen patrně rozhovořil se pomalu a výrazně, jako by opakoval, o čem už častěji mluvil s jinými.

„Ano, jako vy. Vidí, jak si svou dosavadní politickou činností jen uškodili. Rozešťvali si klidné dosud osady a nadělali si z farníků nepřátel, takže za války, když byla bída o trochu mouky, nedostali od nich ani nic koupit. A jejich strana neudělala pro ně nic. Když se některý svou horlivostí nebo neopatrností do něčeho zapletl, nechala ho většinou na holičkách. Tak je všechno omrzelo, zvláště když vidí, jak se po válce všechno kolem nich mění, jak jde všechno jinak než si představovali nebo než jim to vaši páni slibovali. Mnohý takový farář stojí najednou v osadě sám. A má jít proti všem? Má si zbytečně rozrážet hlavu o skálu? Vždyť ti lidé jsou také katolíci, třebaš to tak všude nevystukují. Jen ta politika je dělí. A politika — řekněme si to, pane doktore, mezi sebou upřímně — celá politika je dnes více méně jen kšeft: kdo dá víc? Proč se tedy bít až do krve? A proč do toho plést i náboženství? V hospodském kouři, při pivě a párkách hádat se o Pána Boha, o nebe a peklo, o ďábla a papeže — není to směšné? To si přece správi každý sám u sebe nebo konečně v kostele. Ale v politice je to jen taková zástěrka, ze které si jistá strana udělala svou fangličku, aby se naši lidé ještě více

rozdělovali a několik vůdců aby se ponich vyšplhalo. A kněžím se pak uloží, jak jste řekl, za mravní a čestnou povinnost zadarmo se bít, dělat laciné agitátory v hospodách i na kazatelkách . . . Mnozí už začínají chápat kam to vede, že tím poškozují nejvíce sebe i náboženství, a proto se obracejí k nám, k naší straně, ve které je největší část jejich farníků. Zvláště ti mladší, modernější, co nejsou tak zfanatisovaní a bojovní, jako jste bývali vy před válkou . . .”

Dr. Sehnal naslouchal pozorně rozkladům Hrudovým, ale tenké jeho rty zkřivily se k ironickému úsměvu. Pochopil brzy, kam starý lišák míří. Kupuje kněžské duše. Vábí unavené a nespokojené bojovníky, aby se zbavili jha škodlivé politiky a zapřáhli se ve jeho politiky nové, výnosnější, ale přece jen politiky . . .

„Počkáš si, šibale!“ povádal si. „Nepůjde to tak lehko! A musí-li k tomu někdy dojít, neprodáme své práce tak lacině! Člověk je jen jednou idealistou — — —“

„My máme rádi kněze mezi sebou,“ hovořil Hruďa po krátké pomlčce, když katecheta neodpovídal. „Ať si mluví kdo chce co chce, znají přece jen nejlépe duši našeho lidu, znají jeho potřeby a cítí s ním, protože z něho a s ním vyrostli. A na náš lid také dobře to působí, když jde kněz s naší stranou. I když si tu a tam zanádaávají na některého toho panáčka, že bere velkou štolu nebo že je na ně moc přísný nebo že má tu onu lidskou chybu, přece je mají k nim jaksi důvěru . . .“

„Nu, dejme tomu,“ podotkl dr. Sehnal s úsměvem. „Věřím, že vám to prospěje, jinak byste o nás nestáli. Ale nejde jen o to změnit chomout a předsdat. Musíme přece vědět také . . .“

„Kolik vám platí v katolických novinách za vaše články?“ přerušil ho Hruďa.

„Asi tolik, co mě stojí papír, péra a porto. A kdybych se nehlásil o honorář, nedostal bych patrně nic . . .“

„Tož zde zase vidíte, jak vaší páni hodnotí duševní práci. Myslím na vás především jako na spolupracovníka našich novin. Víte, že jsem ředitelem tiskového družstva našeho brněnského deníku — chcete-li, mohu to tam ještě dnes domluvit. Platíme velmi slušné honoráře a vám dáme možná ještě vyšší. A hlavní je: nikdo o tom nemusí s počátku ani vědět, že pracujete pro nás, aby vám to snad neškodilo na vaší straně neb u církevních představených. Ba bude to i pro nás dobré, když nepřetřhnete hned spojení. Dovíte se všelicos — však mi rozumíte . . .“

„Ale vždyť jsem vám dosud nic neslibil, pane presidente, bránil se dr. Sehnal. „Nevím opravdu . . .“

„Ale já vím!“ smál se Hruďa trochu potutelně. „Dobrá, rozmyslete si to ještě, rozvažte všechno a věřte, že nebudete litovat. Svým vzděláním, svou řečnickou pohotovostí můžete to jednou u nás daleko přivést. A co ten váš mladý panáček v Kamenici? Nepůjde také s vámi?“

„P. Šimon? Což ho také znáte?“

„Vždyť jsem vám řekl, že vím, jak se kde v mém okrese dýchá,“ smál se Hruďa samolibě. „Ostatně náš tajemník mně o něm nedávno referoval, že zavádí všelijaké dobré reformy. Bude-li takových víc v naší straně, postavíme se jako pokroková strana za vás, za vaše požadavky a prorazíme je třeba i proti biskupům. Zvláště v otázce národní řeči při bohoslužbách a pak celibátu . . .“

Dr. Sehnal podíval se na Hruďu nedůvěřivě.

„To si provedeme už sami v církvi!“

„Sami?“ usmál se Hruďa. „Och, drahoušku, na to jste tuze slabí a krátkí! Víte, jaká moc proti vám stojí a pracuje? Bez politiky to nepůjde! A protože vaše dosavadní strana nemůže být proti biskupům, musí být proti vám. Tak vidíte, že vám ani nezbývá nic jiného než přidat se k nám — chcete-li ovšem opravdu něčeho dosáhnout a nemíníte-li zůstat jen při slovech. Něco za něco . . .“

Na nádraží, kam právě dojeli, přistoupil do jejich oddělení nějaký známý Hrudův. Oba začali se hned živě bavit. Dr. Sehnal, aby nepřekážel, vtlačil se až do koutku, přimhouřil oči a zabral se cele do svých vzájemně se potírajících myšlenek.

Když se v Brně rozházeli, nebylo mu dosud jasno, jak se rozhodne. A Hruďa také nenaléhal. Stačilo mu patrně, že zasel semeno.

Snad sám se nenadál, že vzklíčí a uzraje tak brzy.

*

Návštěva nemocné matky utvrdila dra Sehnala v prvotním úmyslu, že se bude hlásiti o uprázdněnou faru v Březí. Nikdy dosud nepřípadal mu rodný domek tak malým a ubohým, jako když teď vkročil do světničky plné puchu a těžkého, zkaženého vzduchu. Nikdy ho také tolik nedojal teskný pohled trpící matky, plné jakési nevysslovené touhy i výčitky.

Ostatně co si netroufala říci nesmělá matka, pověděl dosti zřetelně otec, když jej vyprovázel druhého dne k nádraží. A přece zase vrtěl nespokojeně hlavou, když se mu svěřil se svým rozhodnutím.

„Březí! Taková farečka bez kousku pole! Z čeho tam budeme žít? Kolik lidí tam do roka se vdá nebo zemře? Já myslím, že po tolika letech zasloužíš si něčeho lepšího, zvláště když děláš toho doktora v Římě a byl taky na vojně. A teď najednou — Březí! Co tě to napadlo?“

„Přivydělám si, tatínku!“ těšil ho. „Budou tam mít aspoň pokoj a více času ku psaní . . .“

„Psaní, psaní!“ poznamenal otec zatrpkle. „Říkals vždycky, co se napišeš, že nemáš ani času častěji nás navštívit — a co z toho máš? Nebo cos nám z toho dal? A teď, dostaneš-li farku, půjde to zase tak: zavřeš se do své světnice, budeš psát celé dny a noci — a zatím my staří v kuchyni budeme zvolna dlohou chvílí umírat . . .“

Tehdy myslil již na Hruďu a jeho nabídku.

A myslil na ni ještě úsilněji, když téhož i druhého dne podnikl

první obvyklé kroky, aby prozkoumal půdu: zajel k patronovi fary a pak ke kanovníkovi, jehož vliv při obsazování míst byl vždy pokládán za rozhodující.

Od obou odcházel s pocitem, že darmo těšil otce i sebe. Oba krčili rameny a odpovídali vyhýbavě, ale přece dosti srozumitelně. Nebyl na patronátě, nemá tedy žádných zásluh o faru. Hlásí se mnoho jiných, protože místo jest dosti blízko u dráhy a duchovní správa poměrně pohodlná.

„Mají mocné přímluvce u patrona, posílají i sem deputace — co mám s nimi dělat?“ povídá mu přímo kanovník. „A vy jste ještě mladý, plný síly, máte už zkušenosti na školách, a tam je právě takových potřeba v těchto zlých dobách. Psal jste přece kdysi v novinách, že by bylo hanbou utíkat ze škol, opouštět takové důležité posice — a teď chcete sám utéci do takového zákoutí, kde zastane duchovní správu i starý pán . . . Jen pracujte dál na své těžké, uznávám to, ale také vděčné liše!“

Kanovník spěchal na nešpory a tak odbyl celý rozhovor jen tak narychlo, nenabídl mu ani židle a rozčilen hovorem podal mu hned ruku na znamení, že pokládá věc za skončenou.

Jindy by si toho dr. Sehnal snad ani nevšiml. Ale jak byl dnes podrážděn nezdarem, viděl v celém tom jednání jakousi úmyslnou nevážnost k sobě, ba skoro urážku. Srovnával, jak uctivě s ním jednal inspektor, když se mu byl představit po návratu z vojny, i okresní hejtman, když skládal přísahu, ba i ten Hruďa dnes . . . A proč? Že se odvážil žádat o to, co mají už mnozí mladší — o malou, nevýnosnou faru. Že se tolik let dřel ve školách, že pracoval slovem i perem, ve spolicích i na vojně — to není nic, hlavní je, že — nebyl na patronátě . . . Stará přezilá zřízení platí dosud víc než lidské právo. Kdyby měl protekci, kdyby mohl za sebe poslat deputaci a ta hrozila — snad by to pomohlo . . .

Kypělo to v něm, že až zrudl v obličejí a pěsti se mu hněvem sevřely. Na Zelném trhu se zastavil v rozpacích, kam jít. Jak se obrátil, vynořil se mu v lehkém závoji kouře obraz Petrova, dvou nádherných gotických věží, vzpínajících se jako štíhlé mateřské ruce k prosbě za hlučné průmyslové město, jež v hamizném denním shonu nemá času povznésti mysl k nebi. Vždycky ho dojímal tento vzácný pohled, opěvoval jej i ve svých verších — ale dnes jako by jej jen podráždil: zahrozil Petrovu zafatou pěští a vešel rychle do nejbližší restaurace.

Před odjezdem navštívil ještě svého přítele-spolužáka Bureše, katechetu na střední škole, jenž mu už delší čas podával důvěrné zprávy o celém ruchu v kněžstvu a zvláště o postupu reformního hnutí. Pikantní při tom bylo, že Bureš byl ve spojení s kterýmsi členem konsistorní kanceláře a od něho zvěděl všechno, co se chystá také s druhé strany . . .

Ani ho příliš nepřekvapilo, když přítel vyslovil stejnou myšlenku jako Hruďa: akce bude mít jen tehdy úspěch, když získá oporu

v politických stranách a když se za ni postaví i lid. Nevzdával se dosud naděje, že se podaří strhnouti i část tak zvaných uvědomělých katolíků politických, ale přece hlavní pomoci nutno již teď hledati u stran a lidí pokrokových.

„Dokud to jde, pracuji tam i zde,“ svěřoval se Bureš. „Nahlédnu tak aspoň oběma do karet. A pak si rozdělíme úlohy. Vře to již u nás na všech stranách, vyšlehuji plaménky i tam, kde by se toho člověk nejméně nadál — asi jako u tebe, římského doktora a potírače modernistů, nikdo by nehledal — povstale . . . Už nám tak zde někteří říkají, ale na štěstí neví nikdo nic určitého . . . Tak jen opatrně, kamaráde, ale statečně jako pravý povstalec, ať poznají na svatém kopečku, koho dnes odkopli! Však na ně také dojde! Poslední budou prvními . . .“

„A co s Hrudou?“

„Můžeš mu věřit, třebaš je jinak lišák. Ale má dost moci i peněz, aby nám prospěl . . . A dosud jde všechno dobře!“

Tak se vrátil dr. Sehnal do svého kamenického „pekla“ s tváří sice zachmuřenou jako ta podvečerní zimní obloha, ale s duší naplněnou novou tvrdošíjnou odhodlaností. Pokračování.

JAN BAREŠ:
RODNÉMU KRAJI.

Noc, jakých sta si sluhové Mus bájí:
plá měsíc v sboru stříbrozlatých hvězd,
sen slaví vítězný do kraje vjezd
a všude na zemi je jako v ráji.

Jdu k lesu tmou a duší city hraji —
tak blaze, volno v tichu tom mi jest,
noc šeptá v snětech lesa divnou zvěst
o zemském štěstí, míru, lásce, ráji.

Ach, zřím tě, zřím, můj drahý rodný kraji,
tam v temnot klinu vidím tě jak v snách,
jež o mém dětství sladce povídají!

K nebesům věže chrámu vystávají
a v svatém klidu mizí v mlžinách —
ach, je mi blaze — opravdu jak v ráji!

DOMINIK PECKA:
POSLEDNÍ CESTA.

Poněvadž jsou lidé nezaměstnaní, musí býti úřady pro zprostředkování práce. To má právě týž smysl, jako kdybychom řekli: poněvadž jsou úřady pro zprostředkování práce, musí býti nezaměstnanost. Bída jedněch je slávou druhých.

A proto je mi konečně možno, abych vypravoval o slavném muži. Tím však nebyl přednosta úřadu pro zprostředkování práce, Josef Pinter. Slavným mužem byl přednostův sluha, Jan Hlavatý. Byl to člověk, po jakém se v přítomné době vytrvale shánějí všichni literární kritikové, člověk kolektivní.

„To my nemůžeme. Na to my nejsme kompetentní. Na takové záležitosti my nebereme zřetele.“

Tyto občasně výroky Hlavatého jasně ukazují, kterak v sobě potlačil individuum a smýšlel i cítil hromadně. Individuum jest ostatně slovo zostuzené soudními zpravodaji a obstaravateli denních zpráv pro rubriku zločinů. Vyšlo, jak známo, z dílny filosofů. Ale po smutných zkušenostech s nebezpečnými individui zapůjčili nám šlechetní filosofové slovo kolektivum, jímž označujeme společnost lidskou, pokud se staví na obranu svých práv proti individuu.

A co lepšího, Jan Hlavatý smýšlel kolektivně i mimo úřad. Potkal ho známý:

„Co nového?“

„Děláme pořád stejně.“ Nebo: — „Teď se nám zase navalilo práce.“

— „No, teď bude dobře, já a přednosta půjdeme na dovolenou.“

Nikdy nemluvil Hlavatý o sobě, aby se nezmínil o přednostovi. To mělo možná také jiný, skrytý důvod: aby se někdo nedomníval, že přednosta jest v úřadě osobou významnější než on. Naopak, mohu vám dokázat, že přednosta byl v úřadě osobou zcela podřadnou, byť ne podřízenou.

Hlavatý hlásí:

„Prosím, pane přednosto, je zde jeden pán. Přeje si s vámi mluvit.“

„Že prosím, ať vejde.“

Nebo: „Prosím, je zde nějaký mužský.“

„Ať počká!“

„Prosím, pane přednosto, je zde jakýsi chlap.“

„Nemám kdy. Ať přijde po druhé!“

Je známo, že úřady by neměly vážnosti, kdyby se s každým jednalo hned. A mimo to přednosta mívá mnoho práce, nemožno se tedy diviti, že si vážil času a rozdělil si jednání se stranami na tři díly: na jednání s pány a dámami, mužskými a ženskými, a konečně s chlapy a babami. S pány a paními se mluvilo hned, mužští a ženské čekali, chlapi a baby se vyhazovali. Vynálezcem tohoto rozdělení

byl ovšem Pinterův famulus. Býti dobrým sluhou kancelářským znamená vyznati se v lidech. Avšak vyznati se v lidech můžeme jen, rozdělíme-li je. A to nejméně na tři díly.

Jednoho dne vstoupila do předsíně přednostovy vdova Eliška Spáčilová. Byla sice oblečena jako paní, ale Hlavatý se nedal oklamati. Měl dobrou pamět pro tváře. Již jednou poučil tu ženskou, že on a pan přednosta jen výjimečně jednají se stranami ve výjimečných případech, kdežto případy běžné se protokolují dole v č. 6. a příslušné dotazy se zodpovídají v informační kaceláři č. 7. Jelikož nedbala jeho poučení, bylo mu hned jasno, že to není paní, nýbrž ženská. Dle toho s ní mělo býti naloženo.

„Pan přednosta úřaduje pouze interně a naprosto se nevěnuje jednání se stranami. K tomu je informační kancelář.“

„Prosím, račte odpustit, jsem v těžké situaci, nevím opravdu, co činit, já nemohu čekat na úřední výsledky. Buďte tak laskav a ohlaste mne panu přednostovi. Slyšela jsem, že je to velmi dobrý pán.“

„No ano, děláme samozřejmě, co můžeme, ale pan přednosta nemůže přece býti obtěžován bagatelními záležitostmi.“

„Moje záležitost je záležitost života a smrti. Jdu sem se zoufalstvím. I kdybych násilím si měla vynutiti přijetí . . .“

A vdova Spáčilová pokročila ke dveřím, na nichž se stkvěl zlatý štítek :

JOSEF PINTER,

přednosta úřadu
pro zprostředkování práce.

„Žádám vás, abyste mne ohlásil!“ zvolala vdova úzkostně a výhruzně.

Vtom se dveře se zlatým štítkem otevřely a v nich se objevil sám Josef Pinter.

„Co se děje?“

„Pane přednosto, tato ženská si přeje s vámi mluvit a nedá se odbýti.“

„Prosím, pane přednosto, buďte tak laskav, věnujte několik okamžiků ubohé vdově, vyslechněte mne, snažně vás prosím!“

„Ano, paní vejděte.“

Ždá se tedy, že vdova Eliška Spáčilová byla lépe oblečena než nějaká ženská.

Byly to poslední její šaty.

A byla to její poslední cesta.

Přednosta zavřel dveře a posadil se k psacímu stolu :

„Čeho si ode mne přejete, paní?“

A tu, majíc ruce složený jako při modlitbě, odřikávala vdova Spáčilová svoji prosbu. Pečlivě si ji doma připravila. Veškeru naději do ní vložila. A že nemluvila plačtivým hlasem, neskuhrala a neposmrkovala, díval se na ni Josef Pinter dosti přívětivě, když mu vypravovala svůj osud :

„Jsem vdova po vojnu zemřelém v ruském zajetí, úplně nema-
jetná, válkou zničená a stížená několikerou vnitřní chorobou, těžší
práce a výdělků neschopna. Ve své bezměrné bídě a tísní žádala
jsem několikrátě úřad pro péči o válečné poškozence o nějaké u-
rovnání svých smutných poměrů. Byla jsem však vždy zamítnuta,
že jako vdova bezdětná nemám nároků na žádnou výjimku. Žádala
jsem tedy o nějaké zaměstnání s poukazem, že ovládám dostatečné
množství odborných zkušeností a znalostí a že bych byla schopna
se živit třeba písemnou prací, když bych jako vdova mohla snad
levněji pracovat než ostatní síly. Bohužel, vše bylo marné, poněvadž
všude převládá protekce, sobectví a úplatky. Konečně jsem se o-
brátila na ministerstvo sociální péče v Praze, žádost jsem opatřila
kolky a přiložila lékařské vysvědčení, a to mi vůbec ani nebylo
vráceno, tak jako odpověď dosud nepřišla, ačkoliv jest to více než
rok. Následkem toho všeho jsem přímo uštvaná a ubita, takže nevím
již, co činiti a kam se obrátiti. Byla jsem nucena různé věci prodati
a zastaviti, a nemohu jich vyplatiti, takže v nejbližších dnech pro-
padnou. O všechno jsem přišla a jest mi snášeti jen ústrky, bídu,
hlad a nahotu. Nikdo neví, co jest za mými dveřmi bída a slz, po-
něvadž se s nikým nestýkám, žijíc v ústraní a uzavřeně. Ó bído a
krutosti, jsem postavena na okraj propasti . . . Proto přicházím s po-
slední prosbou k vám, pane přednosto, smilujte se nade mnou, ne-
odmítejte mne, prosím vás . . . Někaké lehčí místo . . .“

Josef Pinter odpověděl:

„Pani, věřím vám rád. Jest mi však líto, že pro vás nemohu téměř
nic učiniti.“

Rekl *téměř*. Mohlo to značiti, že není bez citu, ale též: v instrukcích
se nemluví o soucitu.

„Máme předpisy a těch nutno dbáti. Hlásí se mnoho sil znamenitě
kvalifikovaných. Byla-li jste už u nás u protokolu, jste zajisté v se-
znamu, snad přijdete brzy na řadu přirozeným chodem. Já osobně
nezasahuji v úřední postup aktů.“

Tyto všechny věty říkal správně a tiše. Nehleděl však již na vdovu,
nýbrž na věci rozložené na psacím stole, a tím už naznačoval, že
nehodlá mařiti svého času. Nebyl povinen bráti si práci domů a
dělati statistické přehledy v noci. Byl přesvědčen, že řekl vše, čeho
bylo třeba.

Vdova neodcházela. Nemohla se vzpamatovati.

Potom, vytáhši z kabelky kapesník, vzpřímila se a vzdychla:
„Děkuji.“

Ocitla se opět v předsíni. U telefonní katedry seděl Jan Hlavatý,
úřední sluha. Úsmál se, když spatřil vdovu. Jakým úsměvem? Nevím
dá-li se to říci jedním slovem. Snad několika:

„Nu tak vidíš. Povidám ti, nechoď tam, je to zbytečno, neobtěžuj ú-
ředních osob. Ne, máš svou hlavu. Mějsi ji tedy. Jsi chytřejší než já. Bud
si. Choď si dála pucujkliky, všude na tebe čekají. Takových sem chodí a
všechny jednu zpívají. Ptám se, co a jak. Nic vám do toho není, odsekne.“

Chci mluvit s panem přednostou. Tak si s ním mluv, huso, když myslíš, že já jsem osel a nic nevím. Řekl jsem ti přece: My v této věci nemůžeme nic dělat. Všecko jde úředním postupem. Zde se nedělají výjimky.“

Takovým úsměvem se usmál Jan Hlavatý, úřední sluha.

Místa jsou všude. Ale jak je najít? Zdá se nemožným, že by někde nebylo místo pisačky, baličky, uklízečky, výpravčí. Ale hleďte je! Chodíte po úřadech. Čekáte hodiny než se vás zeptají, co chcete. Pak vám řeknou: ty a ty doklady nám přineseš, podejte si žádost, čekejte, jsou také jiní. A tak to jde všude: v kanceláři svazu, u okresní péče, v sekretariátě odborových sdružení.

Zaklepete na jedny dveře, na druhé a snad ještě na třetí a pak klesne všechna odvaha a zhasne poslední plamének naděje. Všude vás stejně přijmou, všude mají sluhy, kteří vás nepustí dále a hledí odbýt.

Troji odbýt stačí, aby si člověk zoufal.

Všude jsou zdvořilí přednostové a zlí sluhové. Bože můj, všude!

A ženská, která byla oblečena jako nějaká paní a která byla troufalá jako baba jakási, odcházela z kanceláře a primatelem slz viděla úsměv Jana Hlavatého. A přece to nebyl jen jeho úsměv. Byl to kolektivní úsměv.

Byl to neosobní úsměv všech kancelářských sluhů, všech továrních portýrů a všech přídveřníků blažené buržoasie.

Vdova Spáčilová nikdy na něj nezapomene.

NEZNÁMÝ AUTOR, PŘELOŽIL DR. ALFRED FUCHS:

AVE VERUM CORPUS NATUM...

Ave verum Corpus natum
de Maria Virgine,
vere passum, immolatum
in cruce pro homine,
cuius latus perforatum
aqua fluxit et sanguine!
Salva Jesu me signatum
lucis Tui lumine,
a peccatis reformatum
luo fac spiramine,
et in aeternum beatum
sublato purgamine
esto nobis praegustatum
mortis in examine.
O Jesu dulcis, o Jesu pie,
o Jesu Fili Mariae!

Vítej Tělo narozené,
z Marie jež pocházíš,
v obět dané, umučené,
vbíté pro člověka v kříž,
z Jehož boku krev se žene,
spolu s vodou kanouc níž!
Světlem Tvojm označené
Jesu spas a vyslyšíš!
Z moci hříchů vykoupené
vnuknutím nás ozáříš,
blažeností drahocenné
po očistě udělíš,
předchut Věčna nechť se sklene,
smrt až jednou přijde blíž!
O Jesu sladký, o Jesu milý,
o Jesu Synu Marie!

ANTONÍN PODLAHA LITERÁRNÍM
HISTORIKEM.

VI.

Podlahova první koniášovská studie obírala se podrobně problémem, kolik a jakých knih bylo v Čechách ničeno a zapovídáno.¹ Autor studie uvažoval, jak „mnoho bývá mluveno i psáno o ohromné prý škodě, kterouž učinili literatuře a osvětě národní všichni ti, kteří pečující během 17. a 18. století o návrat národa českého do lůna církve katolické, bez rozvahy prý a napařád knihy české ničili“, i chtěl svým „skrovným toliko příspěvkem“ odhadnouti onu škodu dle počtu i jakosti knih zapovídaných i ničených.

Především šlo tedy Podlahovi o to, aby zjistil počet knih na index položených. Základem svého badání učinil Koniášův „Klíč“, jak byl znova vydán 1770 působením pražského arcibiskupa Antonína Petra hraběte Příchovského z Příchovic,² jakožto „seznam českých knih zapovězených a opravenu býti majících v pořádku abecedním“. Podlaho právem soudil, že dle tohoto Indexu možno bezpečně a spravedlivě posouditi zmíněnou „ničitelskou“ činnost českých protireformátorův. Druhým základem, o který Podlaho své vývody opřel, bylo druhé vydání Jungmannovy „Historie literatury české“ (Praha 1849), v níž našel podrobnou bibliografii českých spisů, vydaných tiskem do roku 1750, tedy těsně před vyjitím Koniášova „Indexu“ z roku 1770.

Podlaho vřadil v tabulce, za tím účelem sestavené, počet „Indexem“ pronásledovaných knih ve příslušná odvětví literární, aby „zjevno bylo, která věda utrpěla „pohromu“ největší“, a pak, aby počet ten srovnal vždy s množstvím knih ve příslušném období tiskem vůbec vyšlých, jež spočítal na základě Jungmannovy „Historie“, z níž zúmyslně přejal i rozřídění v jednotlivá odvětví. Tabulka podala tedy čísla, jež lze pokládati za jasný i přesvědčivý důkaz ve sporu, kolik knih českých bylo Jesuity spáleno.

Dle Jungmannovy „Historie“ vyšlo od počátku knihtisku do roku 1750 na příklad 269 knih duchovní poesie, z nichž k zničení odkázáno 143 a k opravení 6. Dále vyšlo 115 knih světské lyriky a epiky, z níž mělo býti zničeno 8 a opraveno 6. Ze 40 knih poesie dramatické ničeno 6 a opravována jedna. Ze 41 románů a novel ničeny 3 a opravovány rovněž 3. Z 15 překladů římských a řeckých klasiků

¹ Antonín Podlaho, Kolik a jakých knih bylo v Čechách ničeno a zapovídáno. Uvažuje Vlast 6, 1890, 481—490.

² Index bohemicorum librorum prohibitorum et corrigendorum ordine alphabeti digestus etc. Pragae sine anno (1770) v 8°. — Viz Jungmann, Historie literatury české 1849, str. 299, 815. Jireček, Rukověť 1, 1875, 355.

ničen jeden a opravován rovněž jeden. Z pěti románů duchovních ničeny dva a opravovány také dva. Zřejmě tedy, že z knih krásné literatury české byly postiženy vážněji jen plody myslu náboženské, z 211 výtvorů myslu světské pouze 29, tedy asi třináct procent.

Z literatury vědecké úplně ušetřeny slovníky a gramatiky, spisy matematické, geografické, hvězdářské, přírodovědecké, hospodářské, lékařské i právnické. Ovšem literatura náboženská doznala značných ztrát zejména v oboru dogmatickém (z 553 knih ničeno 343, opravovány 4), ve výkladech Písem svatých (112, 80, 2), v nedělních kázáních (428, 127, 8), v pohřebních kázáních (133, 50, 0), v literatuře nábožensky vzdělávací (381, 155, 20) a v modlitbách (221, 128, 1).

Vůbec pak z Podlahovy tabulky vyplynulo, že z počtu 3614 knih, které dle Jungmanna vyšly tiskem do roku 1750, mělo býti dle „Indexu“ ničeno 1233 knih a opravováno 130 knih. Postižených tisků je tedy třetina celé literární české produkce, a z těchto 1363 spisů jest jich 1185 obsahu náboženského. Z odborů krásné literatury světské a literatury vědecké vyšlo dle „Historie“ 1075 knih, z nichž bylo naprosto zapovězeno 132 a 73 mělo býti opraveno, což činilo celkem 19 procent, tedy jednu pětinu celé literatury světské. A v tomto počtu zahrnuti jsou i planetáře a hvězdářství (80, 8, 2), snáře (19, 5, 0), povětrní úkazy (20, 4, 2), lékařství morní (25, 7, 2). Podlaha tedy usuzuje: „Z toho každý nepředpokládá pozná, že osvěta národní, na niž samozvaní přátelé její takový důraz kladou, přílišné ztráty neutrpěla...“ (484).

Podlahova tabulka platně přispěla i k vyjasnění záhady o počtu knih Koniášem spálených. Pověst o šedesáti tisících českých knih do plamenů Koniášem uvržených pramenila z onoho „Elogia Koniášova“, napsaného jesuitou Anonymem v roce Koniášovy smrti, někdy v listopadu 1760, o němž bylo již pojednáno v minulé stati. Jeho výrok: „Eorumque ultra 60 facile millia Vulcano in praedam dedit“ akceptoval později životopisec českých jezuitův, František Martin Pelcl a odtud rozletěla se ohromující zpráva do světa, jsouc tradována z pokolení na pokolení, komentována vědecky i umělecky.

První, kdo se k této záhadě postavil kriticky, byl pražský učenec Jan Ignác Hanuš v studii, o níž jsme se v minulé stati podrobně zmínili. V rozboru Pelclový biografie jesuity Koniáše Hanuš již připomněl, že knih „či vlastně svazků, jež spálil, snadno přes šedesát tisíc mohlo býti, to jest svazků knih kacířských (husitských) vůbec, a nikoliv českých výhradně, a že počet ten nepodán s matematickou určitostí, než jen ve smyslu: velmi mnoho tisíc knih, čehož zajisté jesuita, jenž Koniášovi *elogium* byl psal, jen ku chvále jemu byl dotkl, přeháněje bez pochyby v horlivosti zelotické. Shledáme však nže ještě určitěji, že vskutku tak bylo, ba bude ještě značnějších důvodů na to, že nebylo Koniášovi dáno, přiváděti literaturu českou na takovou záhubu, jak mu pověst za vinu dává.“¹

¹ J. J. Hanuš v cit. studii, ČČ Musea 37, 1863, 80.

Hanuše, jak vidno, zvěst Pelcova neuspokojovala veskrz a zervrubně, i utekl se proto k pramenům jiným. V otázce počtu spálených knih českých hledal i Hanuš poučení především v starším Koniášově „Indexu“, práci to, která nejlepším mu byla „zrcadlem toho, co Koniáš, jako horlivý jezuita, po celý čas živobyti svého byl vlastně pronásledoval“ (84). Hanuš uváživ, že Index obsahoval seznam knih českých, německých, latinských i jinojazyčných, usoudil, že „z oněch šedesát tisíc knih asi čtvrtý díl toliko připadá na knihy české, to jest, že se zmenší počet na patnáct tisíc knih, i kdybychom přepjatost jesuitského *Elogia* v přehánění počtu mimo sebe pustili“ (84).

Avšak Hanuš po úmerném hledání našel v universitní knihovně posléze také „Index bohemicorum librorum“ z roku 1770, jehož užil Podlaha, a plný radosti z nálezu „znamenitého indexu“ podrobil jej obšírnému rozboru. Již z českého překladu statí, vyjmuté z dekrety papeže Klementa XIII., vychází Hanušovi na jevo, „že ani indices církevní vůbec, ani seznam Koniášův zvlášť výhradně neusilovaly o vyhubení knih českých, než jim šlo o pravověrnost a mravnost vůbec, co opět o několik tisíc palčivou vinu Koniášovu zmenšuje, jelikož církev na svém právu trvati musila, aby ustanovovala, co má za dobré a co za zlé, a se starala, by jed vtroušený dále nekazil organismus věřících“ (ČČM 1863, 86).

Rozborem obsahu Koniášova „Indexu“ ukázalo se Hanušovi jasně, „co hýbalo duchem Koniášovým a co bylo snahou jeho, a že stvrzeno je doklady, co výše o něm bylo praveno. Jelikož kniha jeho čítá 319 stran a každá stránka podává 8 až 10 knih buď k vylepšení, buď k záhubě určených, pronásledoval tedy v celku asi 3190 knih českých. Ať již polovička jich byla k záhubě odkázána, vzrostl by počet spálených knih asi na 1590, což daleko je ještě šedesát tisíců svazků. Ba nesmíme zapomenouti, že jsme počet ten naschvál co možná nejvýš položili, jelikož jsme nehleděli na stránky, kde omyly vylepšuje, jichž přece veliký počet jest. Dáme-li tedy tomu i víru, že všechny knihy, jež co „abolenda“ byl zaznamenal, vskutku byl spálil, a nikoli hojnou jich část, a to vzácnějších, uschoval, nevyroste přece počet ten na 1000 kněh, což jest ovšem dosti valná suma, ač by od každé byl musil 60 exemplářů zahubiti, aby počet vzrostl na osudných oněch šedesát tisíc svazků, co zajisté k víře je nepodobné. Ztvrzuje to i literatura Jungmannova poněkud. Jungmann sčítal od začátku písemnictva českého až do roku 1774 jen 3720 různých spisův a kněh, mezi nimiž byla jistě, by je i všechny byl znal, dobrá polovice i Koniášovi veskrz nevadná.“ (ČČM 1863, 198 n).

Hanuš užil tedy v podstatě téže metody jako o třicet let později Podlaha, ale počínal si při tom nepřesně a počítal velmi přibližně. Podlaha počítal správně jen tisky a dobral se v Jungmannově „Historii“ počtu 3614 knih, kde Hanuš napočítal jich i s rukopisy 3720. Kdežto Hanuš spočítal jen „od oka“ podle počtu stran „Indexu“ pronásledovaných knih asi 3190, Podlaha přesně zjišťuje tento po-

čet na 1363. Hanuš usuzuje přibližně, že spálených knih mohlo z toho býti asi 1590, kdežto Podlaha dospívá přesného počtu 1233 „k zničení určených“ knih. Jestliže Hanuš ke konci svého vývodu zmenšuje počet spálených knih na jeden tisíc, podává za to naprosto falešnou představu o počtu knih určených „k vylepšení“. A tak v Podlahově tabulce dostává se nám nejen po prvé cenného rozřídění pronásledovaných knih podle odborů, ale také vědecky přesně doložených číslic obou jejich kategorií. Podlaha, určiv přesně počet různých děl, nedotkl se hypotézy, *kolik svazků* toho kterého z nich mohlo býti utraceno. Hanuš šel tady ještě o krok dále, poukazuje na absurdnost, že by jich mohlo býti po šedesáti... *Tabulka Podlahova* stala se svoji rigorosností trvalým ziskem české literární historie.

(Příště dále.)

— —

HYNEK CH. RŮŽIČKA:

MÁM TICHÉ NOCI RÁD...

Mám tiché noci rád
s tajemně bledým svitem měsíce
i živou oblohou, v níž poskakují hvězdy
a vzduchem čistým jak ret světice;
v tu noc jdu po špičkách
— abych ji nevzbudil —
sí se životem hrát.

Jdu do noci se smát —
vlastnímu srdci, bolu, životu
i lásce milenců, již šepotají něžně,
i věžím města, hodin tlukotu;
jen černým komínům
a pecem ohnivým
těm nemohu se smát!

FRANTIŠEK STRÍŽOVSKÝ:
AŽ ZÁHAD PRALESEM . . .

Až záhad pralesem se prosekáme v den,
a slunce tušené nám svítne do tváře —
jak Robinson my na pobřeží staneme
a před zrakem hřmít bude oceán
a naše ruce klesnou bezradně,
neb silou vlastní nebude lze sebe zachránit,
a na loď bude čekat nám,
již pošle z neznáma Duch svatý. —

Zas tajemství my dýchat budeme
a zraku tajemstvím se dívat v Tajemství,
jež dokola se zježí do příšerné dáli.
Zas bude tajemstvím nám vlastní duch
a záhady, k nimž klíč byl nalezen,
jen v oceán se spojí živých vln,
jenž na dně pochovává,
co na věky zřít nelze člověku.

A dobře tak.
Neb onen den,
jenž odhalil by clonu poslední,
též bytí našemu by smysl vzal. —

I tam, kde Bohu popatříme v tvář,
všech záhad nepomine rozkoš tajemná,
jen duši naplní,
jak moře lasturu,
a oči nasytí
a smysly uchvátí
a celou bytost prožhne plamenem.
Nám tajemstvím zas bude On,
a blaženosti zdrojem vědomí,
že nemožno je chápat Tajemství,
a pramen naděje a touhy šlené
že nelze zastavit,
jenž věčně bude tryskat z Božích skal!

Z LITERÁRNÍ KORESPONDENCE KNĚZE-VLASTENCE FRANTIŠKA DOUCHY.

Č. 4.

F. C. Kampelik Douchovi (sign. 2 F 54).

MUDr. František Cyril *Kampelik* (Libčanský) lékař v Kuklenách u Hradce Králové, překladatel a spisovatel český (1805—72). Vydal spisy politické a praktické pro lid, účastnil se hnutí r. 1848, pracoval pro vzájemnost slovanskou a spojení se Slováky, z jejichž nátečí chtěl způsobem až podivinským a neuznaným pro spisovní jazyk těžit. Pro mládež vydal tři spisy: a) Zábavné a poučlivé pohádky, báchorky, bajky, hádanky, životopisy, deklamovánky pro dívky sv. 1—5 r. 1859—60. — b) Cyrill Slavotýnský (povídka z r. 1857). c) Obchod v otrocích (povídka z r. 1857). Vyšly však u Pospíšila v Hradci Králové a ne u Hessa, pražského nakladatele.

Opočno 28. května 1854.

Slovutný a velebný Pane!

Vím že jste *přítel mládeže*, protože se k Vašnosti obracím. Ve přloze jsem složil něco pro náš národ, ale nemám *impressora* pro to. Slyším, že p. *Hesz* je podnikavý, Vašnost je pak s ním v dobrém dorozumění, z důvodu toho se k Vašnosti obracím, prose aby jste do věci nahlídnouti ráčil, a jemu věc dle zásluhy schválil, a s ním tak jednal, jako by to bylo Vaše. Co ujednáte bude dobře, se vším budu spokojen, jenom o to pečujte aby to tiskem vyšlo a do národa [2] vešlo. Několik výtisků rácte pro mne vymítni. Poněvadž se čeština asi na 800 $\bar{\text{C}}$ mil obmezuje formami svými germánskými, prosím každé v korektuře *sloveské koncovky* šetřiti, mně na tom nezáleží. Čechoslavia nepovstane. Nechci češtinu v ničem uraziti.

Mravněnka se musí pro každou školu nebo ústav zvláště tisknouti; kdybyste seznal že se ani všechny pro nynější stav škol nehodějí, vynechte některé, jež za dobré uznáte. Jsem Vašnosti ctitel

a přítel

Dr. *Kampelik*.

[3] Prosím o několik řádků za odpověď po té samé příležitosti.

[Po této doušce pokračuje *Kampelik* asi později jiným inkoustem.]

Když to přijde do tisku a bude se to dotiskovati, tož bych Vašnost uctivě prosil aby se *Kázněnka* se vším ostatním paní hraběnce *Eleonore z Kauniců*¹ z úcty věnovalo je to výborná dáma, ušlechtilá Čechyně a milovnice národního jazyka. S Bohem!

Jakmile to p. *Hesz* Vašnostiným slovem do tisku přijme, tu žádám, aby mi *všechny Vaše spisy od něho vydané* za srážku z honoraru dobrotivě poslal.

P. *Srutkovi*² v *Hradci* se to velmi líbilo a on mi poradil p. *Hesza* co podnikavce v naší literatuře.

¹ Eleonora hraběnka *Kounicová* roz. *Voračická* z *Paběnic* (1809—1898) od r. 1828 provdána, horlivá vlastenka se styky s *Dobrovským*, *Palackým* a *Safaříkem*, matka známého *Václava Kounice*.

² *Josef Antonín Srátek* (1822—1901), kanovník v *Hradci Králové*, redaktor „*Dědictví Malických*“, „*Polabského Slovana*“, „*Školníka*“, překladatel z němčiny a spisovatel náboženských a paedagogických spisů a povídek pro mládež.

[Do dopisu je vložen ústřížek, na který Doucha tužkou napsal:] V Poličce dávali 1872 v červenci Shak. Romeo a Julie.

*

Č. 5.

Matěj Knaisel Douchovi. (sign. 3 A 1).

Matěj *Knaisel* (Knaysl, Kneysel) nar. 1805, učitel a spisovatel, měl od r. 1845 ústav pro vzdělání dívek, který však brzy zanikl. Vydal povídky a pohádky, vojenské příručky a překlady z němčiny. „Domov“ patrně nevydal a zakročil-li Doucha u Pospíšila,¹ nevěme.

Fr. Doucha.

[Připsáno rukou Douchovou.]

Předrahý příteli!

Myslíval, myslival a myslil jsem si vždy, že Vás předc kdy navštívím; ale bývalaf, býlat, a jestit to posud má planá naděje. Nemohlof to býti, pokud moje přemilá manželka živa a však churavá byla, a nemůže to teď býti, an opoután jsem starostmi přetěžkými, nouzí a bídou skoro nesnesitelnou. — Můj *ústav*, kteréhož jsem obětmi bolestnými založil a zřídil, vadne nemaje své pravé chovatelkyně, upřímně to učitelkyně, jakouz byla má nebožtka. — Bych pak poněkud své vyživení a svých ubohých dítek vychování sobě vy-získal, obírám se v prázdných hodinách spisovatelstvím. Plodíček toho mého namáhání skromničky posílám Vám v příloze: „*Domov*“ — dle *pisně* vůbec známé smýšlený. — Buďtež té lásky a dobroty, hleďte, byste tento rukopis u *Pospíšila* neb u kohokoliv knihkupce a tiskafe za obdarek Vaší libosti světený prodal. Pravivá se, že honorují takoví pánové spisovatele ubohého po tištěném archu desíti zlatými stříbra. Možná. — Mně by bylo líbo, kdybych dostal za tuto svou práci dvadctíku! — vydáf snad přes dva tištěné archy. — Dostanu-li ale co almužnu — desítku; — také jí přijmu, myslé, že raději a lépe něco než nic! — Co dáte, to dáte; budiž heslo mé, jakožto v nouzi sraženého; jen hezky brzí, [správně brzy] abych tímto líkem ještě před smrtí posilaén býti mohl. — Odpusttež, že Vás takovou prosbou obtěžuji, nevěda kam jinam se obrátiti, a domnívaje se, že Vy, co vůbec známý lidomil a podpůrce mnohých, ač bohužel nevděčných nuznáků, mne, co Svého známého a poníženého přítele nyní neodmrtíte. Udělátef vyplněním vroucné mé prosby vpravdě dobrý skutek. — Očekáváje několik rádků Vaší rukou psaných, (tak nebo tak) jsem a zůstanu se váš účtivosti

Vášm

vděčným přítelem

Matěj Knaisel

učitel jazyka českého.

V Jihlavě 27. dubna 1851.

Kdybyste tento rukopis, jak povídám, odbyti nemohl — prosím, odešlete mně jej za osm dní zpět. — Což by mně ale předce velmi truchlivě přišlo. —

*

Č. 6.

Bohuslav Pelikán Douchovi.

Bohuslav *Pelikán* bltže neznámý spisovatel zakročil u Douchy bez výsledku o zprostředkování vydání překladu Schillerovy² „Nevěsty Messinské“ (Die Braut

¹ Jan Jaroslav *Pospíšil* (1812—1889) syn Hostivíta Pospíšila, převzal r. 1842 po otci pražský závod: nakladatelství, knihkupectví a tiskárnu.

² Bedřich *Schiller* (1759—1805) slavný německý básník lyrický a dramatický, jehož díla jsou většinou přeložena do češtiny již počínaje v době obrození. „Nevěsta Messinská“ přeložena nebyla.

von Messina), který nevyšel. Pelikán mylně tituluje Douchu polním kaplanem, jímž Doucha nikdy nebyl.

V Praze, dne 8. června 1869.

Veledůstojný, Vysocetěný Slovnutý Pane!

Račtež mně milostivě odpustiti, slovnutý Pane, že Vašnost obtěžuji snažnou prosbou, již bych se zajisté předněsti ostýchal, kdyby mne skutečné *periculum in mora* nenutkalo, bych se ozval a Vašnostiny pomocí doprošoval.

Podal jsem totiž *divadelnímu ředitelstvu* svůj překlad „*Nevěsty Messinské*“, jenž se panu Jos.[efu] Jiří[mu] Koláři¹ tak líbil, že jej neprodleně přijal, ano mne pohnul, abych jím sbírku *Schillerových děl dramatických* rozšířil.

Ne pouze z té příčiny, hlavně k vůli tomu, že mne navěd, bych báseň onu přeložil, vénoval jsem mu překlad svůj, a podal kněhkupectví páně Kobrou,² a byl potěšen zprávou, že jeho přijetí od Vašnostina rozhodnutí, Veledůstojný Pane, zvisí.

Nelenil jsem tedy Vašnost navštívit; zvěděl ale, že, bohužel na zotavení zdraví svého, na venkově meškati ráčíte, a že tedy snad prosbu svou nehod přednesu.

Spolehaje však na pomoc Svrchovaného, jenž nám bezpečně Vašnost mnohá leta ještě zachovati ráčí, a fidě se příslovím: Nouze láme železo, odvážil jsem se, Vašnostem předněsti prosbu následující:

1. Račte sobě můj překlad dáti kněhkupectvím páně Kobrovým odeslati, a mně vymoci 2. zaň honoráru; by mi totiž neodkladně po úsudku Vašnostině, hoden-li (překlad) uveřejnění, vyplacen byl.

Vědomi že jsem překladu vénoval pili všemožnou, a že i co do správnosti jazykové i rytmické dobrý jest, plní mne naději: že úsudek Váš, slovnutý Pane, bude příznivý; uznalost pak a jemnocit Vašnostin: že uznáním vlivem svým splnění mé druhé prosby (stran honoráru) uskutečnitě.

Věru mohu, Vysocetěný Pane, mluviti o *periculum*, aneb užívaje slova nouze, jako Němec svého Noth, o skutečné nouzi.

Musím před prázdninami t. r. tedy v druhé polovici července odbýti státní zkoušku, poněvadž dne 1. října budu vřaděn do vojska, k němuž jsem, jak jsem již Vašnostem ústně sdělil, odveden byl. Otec můj, horlivý národovec, byl právě pro smýšlení své dán se skrovným výslužným na odpočinek a z devíti set r. č. má za nynějši drahoty živit sebe, tchýni, matku, čtyry dítky, a mne podporovat v Praze! — Posílá mi měsíčně 15 zl. r. č. a ja přesvědčen, že to příspěvek t. j. podpora nedostatečná, když ani hodin vyučovacích, ani zaměstnání u nějakého advokáta neb notáře nemám, navěd mne, bych o nějaké stipendium žádal. — I žádal jsem, pořídl jsem ale jako *Solníčti s Kraftem*³ nedostal jsem totiž nejen nic, ale promeškal dlouhým nevyřízení žádosti také lhůtu na zadání žádosti o školné a musím, mám-li vůbec státní zkoušku odbýti, zaplatit jedenácte zl. r. č. (kromě taxy a kolků) vesměs dvacet jeden zl. a [sedmdesát přeškrtnuto a přepááno:] dvacet krejcarů (školné 11 zl. taxa 8 f 40, kolký 1 zl. 80×) státní zkoušku však odbýti musím; neboť bych od 1. října 1869 až do 1. října 1870 ja v vojska, bez ní do třetího ročníku zapsán nebyl, a ztratil zajisté nejméně dva roky!

¹ Josef Jiří Kolár (1812—1896) básník, feuilletonista, kritik, překladatel a vynikající herec a režisér. Z repertoiru Schillerova přebásnil, upravil a hrál vynikající karakterní postavy. Hlavně: Valdštýnova trilogie (Valdštýn), Loupežníci (Frant. Moor), Úklady a láska, Maria Stuard (Martimer) atd.

² Karel Bohuš Kober (1849—90) beletrista, překladatel (Andersen), spisovatel o šachovnictví a telocviku, spolujatel nakladatelství (Naučný slovník) a knihtiskárny založené jeho otcem r. 1843 v Táboře a r. 1853 přenesené do Prahy. Doucha jako spolupracovník Naučného Slovníku byl s ním v stálém styku.

³ Historické přísloví jako: Vyhráje jako Kec u Jankova. — Městečko Solnice pod Orlickými horami žádalo císařského generála Kraffta o pomoc, ale Švédové si pospíšili a dobyvše rychle město vyplnili je.

Od rodičů však nemohu žádati kromě 15 zl. r. č. na měsíc červenec ještě jeden a dvacet zl. a dvacet kr. poněvadž by to bylo tolik, jako žádati od žebráka mošnu nebo hůl! —

Z té příčiny tedy jsem sobě usmyslil, Slovatný Pane, jemnocitu a uznalosti Vašnostiny použítí a Vás o milostivé přispění své co nejpěnlivěji prositi. — *Honorár*, jež jsem z *divadla* obdržel, vynaložil jsem mimo na stravné[ho: poslední slabika přeškrtnuta] a na byt, na zaplacení školného za první semestr, a tak nyní tonu a chápu se posledního prostředku, bych svým výdělkem rodičům poněkud ulevil.

Neračtež mne tedy, Veleduštojný Pane, oslyšeti a račte mně milostivé do 1. července, kdy už na zaplacení školného i taxy čas svrchovaný, vlivem svým u kněžkupectví páně Kobrova alespoň třicet zl. r. č. anticipando vymoci.

Nehněvejte se prosím a račte mi odpustiti, Slovatný Pane; kdybych nemusil a kdyby se tu nejednalo o budoucnost (nejen mou, ale i) sester mých, jež bohdá podporovati budu, nebyl bych zajisté Vašnost obtěžoval, nevěda, zdali snad právě churav nejste.

Doufaje však, že Všemohoucí zdraví Vašnostino ostříhá přejí Vašnostem hojného zdaru i blaha

v nejhluší účtě oddaný

Bohuslav Pelikán

právník v 2. ročníku

Bytem u p.[ana] *Zpěváčka* (v Perlové ulici) číslo 370-I.

[Na obálce na první stránce adresa:]

[5 kr. známka s razítkem: Prag 8/6, 6-8, 69.]

Sr. Hochwürden dem Wohlgeborenen

Herrn, Herrn P. Franz Doucha

emerit. k. k. *Feldkaplan*, Mitglied der Skt. Nepomuceni-und Cyrillo-Methodi-Heredität, *Gründer des böhm. Museum*, um die böhm. Literatur höchstverdiensten Schriftsteller und Dichter usw. usw.¹

(beim P. T. Herrn Grafen T. Westphalen)

in Kulm.
per Karbitz.

[Na zadní stránce obálky:]

Pečet s alegorickým odznakem, kolem něhož slova: Umění vlasti brnění.

Poštovní razítko: *Karbitz* 9.6.

*

Čís. 7.

Profesor Martin Příbyl Douchovi (sign. 3 F 52).

(1 dopis).

Martin Příbyl, gymnasiální profesor v Tarnově, svůj překlad z angličtiny nevydal, a pokračoval-li ve spisovatelství a překladech, nedalo se zjistiti, asi ne. Mlyně tituluje Douchu profesorem.

Ctěný pane professore!

Neračte mi to pokládat za zlé, že jsa Vám zcela *neznámý* opovažuji se prosit Vašností o radu i pomoc Vaši. Přeložil jsem totiž román *Waltera Scotta*²

¹ Doucha býval v létě u šlechtických rodin. Roku 1869 byl na zámku v Chlumu (Kulm) u Chabařovic (Karbitz) u hraběte Bedřicha Viléma *Westphalena* z Fürstenberka (nar. 1830), rytmistra a pak člena panské sněmovny rakouské a pruské.

² *Walter Scott* (1771-1832) slavný anglický básník a spisovatel světoznámých historických románů z dějin anglických a skotských. *The Bride of Lammermoor*

nadepsaný: *The Bride of Lammermoor*. Nechci však první svůj krok do veřejnosti učinit bez rozvahy, a znaje Vás co znatele jazyka *angl.[ického]* na slovo vzatého obracím se k Vám s prosbou, nechtěl-li byste práci tuto dříve prohlédnouti a buď sám přičiníti oprav, jež zapotřebné uznáte, nebo mne učiniti pozorou a vytknouti věci mající býti přeměněny neb zlepšeny. Chtěl jsem Vás osobně o ferich o to požádat, ale nebylo Vás v Praze, teď však jsem tuze vzdálen od *ojcizny*,¹ s kterou bych velmi rád i dále zůstal ve spojení. Proto jsem si umínil, že bych, kdyby práce má před kritikou, neb úsudkem Vašnostiným obstála, *pokračoval překládaje* spisy Walterovy.

První tento pokus mohl byste dáti komu byste uznal za dobré, beze všeho honoraru, zdarma, aby nic nestálo uveřejnění jeho v cestě. Jestliže byste chtěl prokázat mi tu lásku a uvázal se v tu neptějnou práci, prohlédnouti práci tuto, račte mne o úmyslu svém uvědomiti a poslal bych Vašnostem dílo toto k posouzení spolu s dotazem o jisté věci, v které bych se chtěl z dobrých příčin odchytil od vydání *angl.[ického]* z něhož jsem překlad svůj robil.

Očekáváje od Vašnosti dle horlivosti Vaší v podporování všeho, co k dobrému vlasti naší směřuje, příznivé odpovědi, znamenám se s hlubokou úctou

Martin Příbyl

professor na gym.[nasiu]
v Tarnově v Haliči.

12./11. 65.

[= Připsáno tužkou
jinou rukou snad
Douchovou.]

List možná být doručen v budově gymnasiální.

[Na obálce na první straně adresa:] 15 kr. známka.

[Dvě poštovní razítka:] Tarnów 12./11.

Prag 14./11. — 2 N.

Jeho blahorodí
ctihodnému pánu

panu *J. Douchovi*
professorovi na odpočinku,
meškajícím v *klášteře* *
u sv. *Jakuba* *

v Praze. *

[* Tato tři slova jsou přeškrtnuta a adresa byla cizí rukou připsána:]

do *Veltrus*
(v zámku hraběte *Chotka* *)

[Na druhé straně obálky Prag 14./11. 10 F — Veltrus 15./11.

dvě poštovní razítka:]

(Nevěsta z *Lammermooru*) vyšel v originále r. 1819. — Do češtiny byly spisy přeloženy Čelakovským, Hanušovou, Královou, Wagnerem, Šírem, Hollmannem, Spinkou atd. Jeho vzor a vliv v č. literatuře byl dosti značný.

²Ojczyzna, polsky - otčina, vlast. Pravděpodobně užíval Příbyl v svém překladě polonismů.

¹Roku 1865 dlel Doucha u Hraběte Chotka ve Veltrusích. (O tom více v článku ostycích Douchových se šlechtou.)

BÁSNÍK A JEHO MUSA.

Stará záhada, o níž klopytali odedávna umělci a básníci: jest žena skutečně vzpruhou, pomocnici, Musou umělcova života a jeho tvorby, či snad ničtí jeho schopnost, ruší jaksi vliv nadzemských, božských sil, jež jsou v něm činný, a stává se tak nejen přítel, ale i démonem, upřem?

Poslední román Mariův¹ již svým titulem vstiskuje ženě přímo toto signum: *Sladký upír!*

A je to přece žena zcela ušlechtilá, třebas vyrostla v dnešním povrchním velkoměstském prostředí a prožila svá první dvě léta v rozmarném flirtování a v myšlenkách na výhodný sňatek s americkým vyslancem. Povznáší ji vysoko právě životní cíl, jež si postavila, když ji zklamala naděje na sňatek a když poznala mladého, dosud zcela neznámého, bezejmenného básníka, jež mimovolně pro jeji záchranu přišel k úrazu: chce uvolňovati a upravovati cestu tomuto chudásovi, jež sám je tichým, nevýbojným, skromným i bláhovým umělcem, že při každém kroku naráží na překážky; chce se nad ním vznášeti jako anděl, dopomoci mu k úspěchu, zajistiti mu i hmotný blahobyť, aby se mohl klidně oddati jen své tvorbě; chce býti jeho Musou.

Nedělá to z lásky k němu. Zatížená, radovánkami tehdy přesyčená, rozhyčkaná městská dívka cítí s počátku skoro odpor k zevnějškem ubohému, nehezkému a titěrnému advokátskému písaři, jež vyrostl v bídě, osamělosti a tvrdosti a má jediný dar: úzasně vyvinutou obrazivost a pak podivuhodně v některých chvílích zářící oči. Z nich sálá na ni něco nadpřirozeného, vyselebuje z nich jakási chiméra, do níž právě se ona blouznivě, až vášnivě zamiluje. Ví, že jeji neukojené a zvolna krvácející srdce bude trpěti dále, ale přesto podniká vše, aby uskutečnila svůj plán a vyplnila jediný, jak se domnívá, a poslední smysl svého života. „Tu se buď povznesu nebo s rozbitou lebkou skácním!“ Znepřátelí se proto s rodinou, uráží strašně vlastního otce, ba uzavře s nemilovaným a těžce nemocným básníkem i manželství, aby s ním mohla jeti do Itálie a tam ho léčiti.

V celém tomto poměru dvou nemilujících se, ba chvílemi prudce se nenávidících lidí, jež se vyvíjí proti zdravému rozumu i citu, jest něco nepřirozeného a chorobného. Oba to cítí. A je si toho vědom také spisovatel. Pomáhá si však stejným způsobem jako ve svých dřívějších románech: vysvětluje celý vývoj nepřirozeného svazku působením nepřemožitelných prý, mimo jejich vůli stojících a při tom hrubých vnějších sil, jež se tu na vyšší rozkaz daly na pochod a dosáhnou cíle, ať již oni dva chtějí nebo se vzpouzejí... Tedy opět starý fatalismus Mariův, jež byl hybnou silou „Kyvadel věčnosti“ a ozýval se mocně v „Tajnosnubných“ i v „Panstvu v taláru“.

A tato neúprosná síla skutečně také vítězí v románech. Básník, zamilovaný do své bídy a spokojený při své tvůrčí práci, brání se dlouhou pívabným, měkkým vláknům své „Musy“, proklíná ji často a uráží i tehdy, když se stala jeho ženou a když se pak po čase skutečně začala ozývati v jejm: srdci netělesná, ušlechtilá náklonnost i láska k němu — ale podlehne na konec „upřívité přitažlivosti“ jejtich očí a hlavně zkrušujícímu vědomí, že proti síle Osudu je každý odpor marným. „Oba jsme nástroji vyšší síly odporu netrpící,“ vyznává sám a začne užívatí nabízeného blahobytu. Zpanští v tělesných požitcích, zamiluje se do své ženy, ale současně — ztratí také svou tvůrčí básnickou schopnost.

¹ Jaroslav Maria: *Sladký upír*. Pražský literární román. Str. 400. Vytiskl a svým nákladem vydal Fr. Obzina ve Vyskové 1925.

Ona ví, že je to její dílo: šla za vzdušným fantomem, ale nestala se Musou, nýbrž upírem, zachránila na čas člověka, ale zabila — básníka. A když násilná smrt urve jí pak i toho člověka, odchází do záhadného asylu tam kdesi v Itálii na Monte Doloroso, nad jehož vchodem čte slova: Útociště přestávajících hřešití. V útěku ze života, v odříkavé samotě chce dojít klidu nepokoje a neukojené srdce vdovy po českém básníku . . .

Ne, nebyla jeho Musou. A chybovala, když se tak sama nazývala: pojala tento úkol příliš úzce, hmotně — mecenášsky.

Pohodlný život ubil básnické nadání. Není to zjev řídký. Ale bída a nemoc byly by patrně zničily hrdinu ještě dříve. A zde právě dojmá čistě lidský osud Věry: vyrostla nad onen prvotně nepfirozený svazek, místo básnické chiméry zamilovala si vyšší duchovní a nesobeckou láskou — člověka.

Sladký upír? Ne. Spíše bolesti očištěné a zuslechtené srdce trpící ženy. Srdce, které poznalo pravdu slov básnickových: Nehledej v žití andělů, není jich na tom světě: budeš-li hledat *člověka*, snad anděl obejme tě. E. M.

Z LITERATURY NA SLOVENSKU.

Již v 9. sešitu XII. ročníku tohoto listu doporučoval jsem pozornosti našich čtenářů *Sobrané spisy Eleny Maróthy-Sollésovej*. Vyšel tehdy právě první svazek jejího v pravdě monumentálního díla „*Moje děti. Dva životy od kolisky po hrob*“. Od té doby vyšel už také díl druhý a poslední. Dokončené dílo jeví se dnes v celé skutečné velikosti. Jestliže první díl podrobně zaznamenává rozvoj dětských duševních schopností od primitivních postřehů až k projevům úplně rozvíteného rozumu dětské dvojice, naplněn jsa humorem dětské světničky a teprve ku konci zachmuřen tóny smutečnickými, je díl druhý jímavou rapsodií osudů jinocha, dozrávajícího v inteligentního muže a v nejkrásnějším rozvoji mužných čtostí skoseného v předčasný hrob.

Nemáme v našem písemnictví ničeho, co by rovnocenně dalo se postavit na bok této tklivé elegii slovenské Nioby. Pedagog najde tu hojně jemných postřehů, které rozmnouží jeho zkušenosti, a každý čtenář poutavou a poesii ozářenou lícem rodinného života, rozkošnou v partiích idylických a hluboce rozryvnou v tragickém konci, zvučícím tlumenými tóny mateřské bolesti.

Také spisy *Kukučiny* rozmnoženy o nový svazek, již jedenáctý. Obsahuje na 344 str. nové cestopisné dílo, „*Dojmy z Francúzska*“. Proslulý slovenský spisovatel na své cestě z Jižní Ameriky, kde prožil 19 roků života, zastavil se na několik týdnů v Paříži a delšími vyjíždkami seznal větší část Francie. Nová kniha obsahuje hlavně dojmy z Paříže, ač spisovatel i po cestě měl oči otevřené a zaznamenává poutavě také co viděl na francouzském venkově.

Ráz Kukučinyových cestopisů známe již z jeho črt, které před dvaceti lety uveřejňoval ve „Slovenských Pohladech“, podáváje tehdy svoje dojmy z cest po Dalmacii, Chorvatsku a Černé Hoře. Na každé stránce poznává rozeného beletristu. Spisovatel cestoval všude ve společnosti a jeho cestopisy jsou ustavičný živý dialog. Se svými společníky animované se baví o všem, co vidí, a koho potkává. Čtenář jako by chodil s nimi po ulicích, kde předmětem pozornosti stávají se nejenom monumentální budovy, ale i pestré zjevy všedního života. Mnohaletý pobyt za mořem učinil z Kukučina skoro Američana, prozrazujícího se především v tom, že s větší zálibou a pozorností všlámá si zařízená a pokroků civilizačních nežli díla staleté kultury. U nás, kde vztahy k Francii jsou tak vřelé a odůvodněné, neměla by tato nová kniha vynikajícího autora zůstatí nepovšimnuta. Jest si jen přátí, aby i starší jeho cestopisné črty, pohřbené dosud ve svazcích „Slovenských Pohladů“, dočkaly se knižního vydání.

Historická beletrie, u nás tak oblíbená a se zdarem pěstovaná, na Slovensku dlouho ležela ladem. Konečně i na tomto poli objevuje se nadaný pracovník. Je to mladý *Dr. Lad. Nadaši*, píšíci pod podivným pseudonymem *Jégé*. Vydal slibný obraz neklidného života severních Uher v XVII. věku, nazvav knihu podle hrdiny, „*Adam Sangala*“. Tato spisovatelská prvotina překvapuje příjemně jak rušným spádem poutavého děje, tak sytou lícní povah

i ovzduš. Lze právem očekávat, že dovedné péro nového spisovatele probudí u slovenského lidu širší zájem o národní minulost a naučí ho uvědomělé lásce k vlasti i zájmu o její budoucnost. *Dr. J. Švitil.*

Z NOVĚ KRÁSNĚ LITERATURY.

Jindřich Š. Baar: Na srdci přírody. Kniha o stromech a ptácích. Sebrané spisy beletristické, svazek V. Str. 375. Vydaly Československé podniky tisk. a vydavatelské v Praze 1925. — Po čtyřech velkých románových dílech zařadil Baar do svých Sebraných spisů první soubor svých drobných próz — knihu o stromech a ptácích. Nejsou to „obrázky z přírody“, jak je kreslil na př. Vrba nebo Župka, stromy a ptáci nejsou, až na malé výjimky, hrdiny, kteří by myslili, cítili a jednali, nýbrž jen obyčejnými tvory, kteří zasahují přirozeně, ba někdy jen zcela nahodile do života lidí. Je to třeba takový „znamenáný strom“, který zachránil dfevorubci život nebo který svým „červeným mučením“ skrývá tajemství zabitého člověka; švestka, na které se oběsí služka opuštěná mladým páнем; kanárek oklamané učitelky, který umírá na Štědrý den, když slyší vyprávěti její osud; špačci, miláči chorého muže, kteří přilétají právě v den jeho pohřbu atd. Někdy tito ptáci a stromy symbolisují osud lidí: kukačka — tulačka, vlašťovky — američti vystěhovalci, bílý vrabec — mladý básník v povrchní maloměstské společnosti atd. Jak obvykle vidí spisovatel v lidském životě, i když se odehrává „na srdci přírody“, více temných než světlých barev. Ale i když líčí bolestný osud ubohých bytostí, nesvádí nikdy k ponurému pesimismu: dovede jako pravý umělec hluboce dojmouti i rozteskniti, ale také povznésti. Proto budí i tato jeho kniha co nejlépe doporučená, a to i těm, kteří mají jeho dřívější spisy: ve svém celku bude pro ně knihou novou, neboť vedle starších prací, jak je známe zvláště ze sbírek „Ptáci“, naleznou tu i hojně povídek a črt nejnovějšího data. *M.*

Filip Cyril Župka: Čudilova vojna a jiné čtení. Obálka a perokresby Rich. Kaňáka. Str. 183 za 20 Kč. Vydal J. F. Buček v Prostějově 1925. — Po značném úspěchu svého nedávného díla „Dobrodružství bílého havrana“, jež bylo poctěno cenou mor. zemského výboru, věnuje spisovatel i tuto novou knihu oblíbeným dnes obrázkům z přírody. Nejde po stopách Vrbových, ani nenapodobuje jen cizích vzorů, ale vnika ko svém do života božích tvorů a vybírá z něho ke svým kresbám většinou prosté, nehledané, ale zajímavé náměty. Hovoft mu nejen zvířata a ptáci, pavouci a červíci, ale i strašák v poli a stromy u cesty, cihla na mezi i šlěpěje v prachu, tabulka na rozcestí i příkop a různé nářadí. Jen někdy upadá v trochu čítankový tón a jakési umělústkářství (na př. když příkop uvažuje hluboce, v čem záleží „radost vysoko zladěná“), ale celkem jsou to milé, jemnou rukou pracované obrázky. Perokresby Kaňákovy doplňují souladně pěknou knihu, jež se hodí i vážnějším mladým čtenářům. *M.*

Karel Hluboček: Jiří Jež. Román státního úředníka. Str. 256 za 20 Kč. Vydal nakladatel Bohumil Špinka, Praha-Vinohrady 1925. — Není pochyby, že tento Jiří Jež skutečně žil, že spisovatel měl při své práci v rukou jeho zápisky a že použil hojně i zpráv jeho choti. Možno se právem domnívati, že do podrobného líčení dětských, studentských a zvláště válečných let svého hrdiny vložil i mnoho vlastních osobních zkušeností. Tak povstal neumělkovaný, prostý příběh chudého českého studenta, jenž v posledních letech střední školy prožíval právě své erotické krise, když ho náhle válka a její následky zavedly na zcela jiné pole: stal se bídně placeným praktikantem u berního úřadu. Aby si mohl vzíti za manželku milovanou, nejmýš uslechtilou dívku a ji pak uživit, přivydělává si různými mimořádnými zaměstnáními, až přepracován a zcela vyčerpán byne jako obět dnešní nespravedlivé úpravy úřednických platů. Spisovatel již prvaf části přeplnil svými poznámkami a úvahami, vhodnými i nevhodnými, ale ke konci zapomíná již docela, že chtěl psáti román: celými

kapitolami přerušuje vyprávění příběhu, jehož závěr ostatně každý dávno tušil, a stylem bojovných novinářských úvodníků bouří proti utiskování státních úředníků, proti prosincovému zákonu i restrikci, dokazuje nutnost stavovské strany úřednické, rozvinuje dlouhé názory Bafovy atd. Pomůže to ovšem ještě méně než články v novinách. Umělecky však spisovatel jen těžce poškodil svou první, tuším, a dosti slibně začatou knihu. *M.*

G. K. Chesterton: Muž, který byl příliš živý. Přeložili St. Jílovská a J. Procházková. Vydobil Zdeněk Kratochvíl. Vytiskla Lidová tiskárna v Olomouci. Vydala nakladatelská společnost *Rozmach* v Praze 1925. Str. 182. — V této knize nám praví Chesterton, že neomluvitelná je naše neznalost přítomného života plného štěstí, o němž nevíme a jehož neumíme chápat. A poněvadž rady optimistů bývají přijímány s pochybovačným úsměvem, nepřichází k nám Chesterton jako kazatel nudící neživotnými traktáty, ale jako básník vypravující o zvláštních dobrodružstvích Innocenta Smitha, muže, kterého bychom mohli nazvat heroldem životního kladu: v Cambridge nihilisticky byv vzdělán nedůvěřuje příliš svému rozumu a tím méně rozumu svých profesorů. Jedné noci se odhodlá vyzkoušeti cenu černé víry, pistolí ozbrojen vnikne do komnat profesora Eamese, a ten, ač teoreticky hlásá schopenhauerovský pesimism, prakticky dává v té zlé chvíli přednost životu a zachovává vděčnost k záku, který jej naučil radosti ze života, postaviv jej na několik minut před tvář smrti. Tak se stává Smith podivným argumentátorem ad hominem a jakýmsi fanatikem životního štěstí. A jako zloději a vrazi přepadají lidi a z pistolí svých udělují smrt, tak i Smith uličnický a odvážně přepadá hořké pesimisty, aby jim nahnal strachu a z pistole mezi oči namířené udělil život. Intelektuálové, mezi nimiž jsem se pohyboval, nejsou ani tolik živi, aby se báli smrti. „Nepopírám,“ praví o sobě, „že zde musí být kněží, aby lidem připomínali, že jednoho dne zemrou. Říkám pouze, že v jistém období jest zapotřebí jiných kněží, tak zvaných básníků, aby připomněli lidem, že ještě nejsou mrtvi. Nemají dosti krve v sobě, aby byli zbabělci. Než jsem jim podržel pistolí až pod samý nos, nevěděli ani, že se vůbec narodili.“ (136.) Cenu života chápeme, když ztrácíme život. Nebo když se ho dovedeme zřici. Jako každá láska, tak i láska k životu se stupňuje čtvercem vzdálenosti. Na hřbitovech a nádražích peronech, a všude, kde se lidé loučí, roste kvítí pravé lásky. Život je nabit radostmi, ale my nemáme o nich tušení. Cestujeme do cizích měst a lezeme na strmé skály, ač to jest leda utrácení peněz a směšnost. Krása spí ukryta v denní všednosti a zjevuje se všem duším nevinným a dětským. Odfikání není ztráta, je dar. Dar, který si sami dáváme, neboť právě odfikáním se činíme schopnými veseliti se j z věcí nepatrných a tak uznati slávu Boží i v nejmenším broučku. A proto možno právem říci, že všechny výstřednosti Innocenta Smitha, kterými sebe i jiné přesvědčuje o kráse života, ať prchá z domu, aby si připravil radost z návratu po úmorné cestě kolem světa, ať se odlučuje od své ženy, aby ji vyhledal zaměstnanou v obchodě neb továrně a opět se do ní zamiloval, vycházejí z opravdové víry, mystické, ba i dětské a křesťanské. Kdo chce, může knihu Chestertonovu považovati za naučení. Současné lidstvo je tak rozervané a nešťastné, že může být vděčno za tyto paprsky radostné víry v život. Optimism, jehož je tak málo v moderním světě, patří ovšem k podstatě života. Má být samozřejmý. Má být mimo diskusi a problematiku. Měl-li by být teprve dokazován, byla by to známka úpadku, bylo by to smutné přiznání, že potřebujeme zvláštní teorie, abychom byli šťastni. *Dom. P.*

PRO LIDOVÉ KNIHOVNY.

Frances Hodgson Burnettová: Jak se stala markýzou. Hezká sestra Joséova. Romány. Z amerického přeložil Kar. Weinfurter. Ilustroval A. L. Salač. Stran 372 za 20 Kč. Vydalo Zemědělské knihkupectví A. Neubert v Praze 1925. — Dva romány oblíbené autorky „Malého lorda“ jsou jakýmsi protějšky. Hrdinka

první, chudá dívka, jest taková pokorná, andělsky dobrá duše, jež si právě tím získá úctu a pak i lásku bohatého markýze, překoná úklady zlých soupeřů a dočkává se nerušeného štěstí. Ve druhém románě hrdé španělské děvče odmítá posměšně všechny nápadníky, až je samo překonáno zapranou láskou k proslulému zápasníku s býky. Náměty, jak zřejmo, nijak nové, ale zasazeny zde do cizokrajného trochu ovzduší, upoutají snadno čtenáře, zvláště když obratná spisovatelka dovede se při svém lehkém a místy i napínavém vypravování dohnouti zkušenou rukou něžných citů měnivého lidského srdce. Kniha se hodí zvláště do městských knihoven. *B. J.*

Alexander Dumas: Sňatky otce Olifusa. Román. Přeložil H. M. Vilim. Stran 176 za 9 Kč. Vydalo Zemědělské knihkupectví A. Neubert v Praze 1925. — Spisovatel sám vyslovuje na konci pochybnost, není-li tento román jen výmyslem starého námořníka, který prožil pět let v blázinci a nyní při vypravování svých fantastických příběhů neobejde se bez rumu a silných likérů. Oženil prý se s mořskou pannou, ale pak před ní prchl do tropické Asie a prožil několik milostných dobrodružství s východními kráskami: v každé svatební noci objevi se však znenadání jeho mořská panna, aby překazila sňatek. Starý autor velkých historických románů uplatnil zde zvláště humoristickou, místy až šprýmovnou stránku svého talentu, jež v duchu doby dovede připlést do choulostivých, milostných dobrodružství františkánského zpovědníka stejně jako pohanského kněze a středověké autodaře přenést do 19. století a k tomu ještě do Indie. Podobně fantastické jest líčení ostatních poměrů v záhadných tropických krajích a dobrodružných námořních cestách — ale ovšem Dumas nechtěl zde čtenáře poučovat, ale svým způsobem lehe pobavit. První kapitoly podávají vzdělanému čtenáři několik zajímavých rysů z osobního života autora. *B. J.*

Emilie Flygaré-Carlénová: Svěfenský sňatek. Román. Dle 3. vydání za švédštiny přeložil Boh. Klika. Obálka akademického malíře J. Gotha. Druhé vydání. Stran 683 za 26 Kč. Vydala nakladatelská společnost Šolc a Šimáček v Praze 1925. — Nová vydání obsáhlých spisů slavné kdysi švédské autorky ukazují, že její obliba v širokých vrstvách čtenářstva dosud nevytizela. Nejsou to ovšem arcidíla, je v nich často až příliš mnoho stran čistě konverzačních, ale celek vystihuje velmi pravdivě a přirozeně život středních a šlechtických vrstev i ovzduší čtyřicátých a padesátých let minulého století a je při tom protkána poutavým dějem se zajímavou obyčejně zápletkou. Ve „Svěfenském statku“ jde o padělaní matričního zápisu, jímž plukovník získal pro svého syna bohatý statek a zámek; podvod vyjde na jevo a vymstí se na všech zúčastněných, kdežto statek se dostane pravému dědici. Postava plukovníka, šlechtyce, ovládaného nezkrocenými vášněmi, jest podána opravdu plasticky. Celé dílo, jež ovšem žádá trpělivých čtenářů, jest provanuto vážným a povznášejícím mravním názorem. *B. J.*

Mikkelsen Ejnar: Eskymák Sachvachiak. Kulturní románový obrázek z Aljašky. Přeložil Fr. Sádek. Obálka J. Čejky. Stran 184 za 8/50 Kč. Vydala nakladatelská společnost Šolc a Šimáček v Praze 1925. — Povídka líčí mravní zhouby, jaké vnáší do života Eskymáků ziskuchtiví běloši, přijíždějící tam nakupovat kožešiny: opíjejí domorodé obyvatele kofalkou, probouzejí v nich divoké vášně, rozstěpují je v různé strany, vykořisťují všemožně a hlavně — kazí lehce poddajné eskymácké ženy. Proti této demoralisaci brání se náčelník Sachvachiak, jehož mohutná postava povznáší se vysoko nad celé průměrné okolí. Klonil se již k náboženství křesťanskému, jež tam začal hlásati protestantský misionář, ale když jeden bídný běloch odcizil mu zločinné srdce milované ženy, dává se s ním v úporný boj, pronásleduje oba uprchlíky marně po ledových pláních a ztrácí svolna po svém neúspěchu víru v Boha bělochů. Když po letech nalézá zpronevěřilou ženu a je hotov i nyní ještě ji odpustiti, jest již pozdě: žena umírá v mravní i tělesné bídě . . . Smutný obraz prudkých lidských vášní, jež bují stejně pod horkým tropickým sluncem jako v zasně-

žených oblastech nevládné Aljašky. A zároveň jakási hrdinská píseň o přirozené šlechetném a mravně silném lidském srdci, jež dovede přinášeti nadlidské oběti pro svou lásku, třebaš marnou a neopětovanou, ale přece jen čistou a krásnou. M.

Jörgen Lykke: Zlatá pomsta. Román. Z dánštiny přeložila M. Lesná-Krausová. Stran 190 za 12 Kč. Vyдалa nakladatelská společnost Solc a Šimáček v Praze 1925. — Hrdina Lykkeův volí zvláštní způsob, aby se pomstil za domnělou zradu své milenky: byl nevině v žaláři, pak ve východních krajích nesmírně zbohatl a dospěl k názoru, že žádná povaha není tak čistá, aby ji zlato nemohlo poskvrnit, žádné lidské štěstí tak velké, aby nemohlo býti zasaženo prokletím zlata — a tak se pokusí zkasiti svým zlatem všechny její přátele, kteří jí až dosud činili snesitelným život po boku nehodaého muže. Podarí se mu to u všech, ale jen na čas: u jiných a konečně i sám na sobě se přesvědčuje, že jsou hodnoty, které jsou silnější než samo všemocné zlato — hodnoty, jež jsou v srdci... Dánský spisovatel na osudech několika lidí z různých vrstev dobře vystihl, jak zlobně působí na lidskou povahu nenadálý, vlastní prací nezasloužený blahobyt, ale ukázal také, kde možno znovu nalézt cestu ke klidu a spokojenosti: v čisté lásce a poctivé práci. Společ rušných osudů několika osob je zachycena v románě velmi živě, ale také dosti plasticky, takže vzdělanější čtenář dovede je snadno a se zájmem sledovati. B. J.

POZNÁMKY A ZPRÁVY.

Přátelům dobré knihy. Družina literární a umělecká v Olomouci zahajuje po krátké přestávce, zaviněné nepříznivými poměry, novou vydavatelskou činnost. Je vedena snahou poskytnouti čtenářům a milovníkům knih spisy opravdu dobré, umělecky hodnotné, typograficky pěkně vypracované a při tom poměrně laciné. Těto láce jest možno dosáhnouti ovšem jen tehdy, je-li zajištěn větší počet pevných odběratelů. Proto se poslední valná hromada usnesla zvýšiti roční příspěvek členů přispívajících na 24 Kč, za něž dostanou asi tři knižní přémie za výrobní cenu. Pro budoucí rok vybrána tato původní díla: 1. Román *Frant. Odvalila „Svitání“*, jenž jemným uměleckým způsobem zachycuje ovzduší doby t. zv. „temna“ na Moravě kolem r. 1700 a vylučuje zajímavé historii vzniku památného pouštního kostela v Jaroměřicích u Jevíčka. Tento první román nášeho básníka, poctěný cenou v nedávné soutěži, bude jistě radostně uvítán všemi jeho četnými přáteli a bude s úspěchem a užitkem čten i v lidových knihovnách. 2. Nová kniha svérázných hanáckých humoresek dra *Jaroslava Řehulky „Stréci“*, jež se stane stejně oblíbenou jako jeho „Ministranti“. 3. Dramatická báseň *Fr. Strážovského „Mariánský sloup“*, jež v 6 vzrůsených scénách představuje známou, ale nově pojatou historii Mariánského sloupu na Staroměstském

náměstí, i jeho obnovu v budoucnosti. — Družina literární a umělecká doufá, že všichni její příznivci a všichni přátelé dobrých knih pochopí její snahu a zajistí si brzkou přihlášku tyto spisy za pouhých 24 Kč. Po 31. prosinci t. r. budou knihy prodávány jen za krámskou cenu, jež bude ovšem přiměřeně vyšší. Přihlášky zasílejte administraci Družiny literární a umělecké v Olomouci, Wilsonovo nám. 16.

Družina literární a umělecká v Olomouci konala po valné hromadě svou první výborovou schůzi za přítomnosti 6 členů výboru, mezi nimi i Gabr. Ronaje. Předseda P. Masák přivítav nový výbor, dal přečísti protokol valné hromady. Za jmenování čestnými členy Družiny poděkovali všichni tři oslavenci: Chlumecský, Hruška, Vyhřidal, zvláštními příspěvy, které budou uloženy v družinském archivu. Nato se přešlo k projednání programu, jehož dalším bodem bylo provedení akce knižních přemít členských pro příští rok. Usneseno vydati jako přemít román „*Svitání*“ od dr. Fr. Odvalila, „*Stréci*“ od dra Jar. Řehulky a básnickou dramatickou práci: „*Mariánský sloup*“ od Fr. Strážovského. Aby se tyto knihy hojně rozšířily, vypracován panem předsedou vhodný agitační letáček, jenž bude rozšířen mezi přátele dobré knihy. Dalším bodem programu byla ožehavá

otázka propagace katolické literatury a chování se denního tisku k ní. Dp. Gabr. Ronaj přinesl vypracovaný referát „o netečnosti žurnalistiky ke katolické literatuře a co jest dělati proti ní“. Vzpomíná, jak nějaký rok po založení Družiny v roku 1914 všimáno si děl katol. literatury a publikaci družinských nejen v našich denících: „Našinci“, „Dnu“, „Hlase“, „Čechu“ atd., nýbrž i v novinách stran jiných: „Lidových novinách“, „Přerovském obzoru“ a j. Leč po válce to ustalo. Přčinu hledati dlužno nejen u žurnalistiky samé, nýbrž snad v nedostatku zasilaných recenzí o knihách redakcím. Nutno se tedy především postarat o recensory, a to nejen pro díla, jež Družina sama vydá, nýbrž pro všechna díla katolických autorů kdekoli vydaná. Autoři a nakladatelé ovšem musí Družině redakční výtisky posílat a recensory příslušně honorovat. Usneseno zjištit nejprv, kdo z členů Družiny by se chtěl věnovati recenzii. Až budou referenti nalezeni, nabídnou se nakladatelům. Členové Družiny ať také do Olomouce oznamují, co kde vydali, a posílají redakcím výtisky. Ve volných návrzích přečtena žádost pana spisovatele Jana Valouška z Brna o přijetí za člena Družiny, jenž nato přijat za člena činného. Nato přečten přepis spisovatele dp. Zýbala stran jeho nejnovějších prací a knihovny, z níž chce některé dobré a cenné knihy Družině darovat. S povděkem přijato. Nato schůze skončena.

Fr. Večeřa-Slížovský, jednatel.

František Kyselý, proslulý básnickými sbírkami „Akkordy“ (1903) a „Z říše světla“ (1923), připravil do tisku knihu lyriky a epiky ve čtyřech částech. Vzhledem k tomu, že básník dožívá se v dohledné době svých sedmdesátin, přejeme staříckému básníku, by našel vhodného nakladatele pro souborné své dílo. Čistě epická kniha „Matka Boží“ bude ukončena co nejdříve. Literární veřejnost naši bude též zajímati, že kruh poetických legend o zakladateli řádu premonstrátského spatří také světlo světa. Je známo, že autor po nepřiznivém posudku, jehož se dostalo jeho legendám kterýmsi členem katolické moderny, své norbertinské práce spálil. Nyní na prahu sedmdesátky vrátil se k nim starý svěží básník. Přejeme upřímně našim čte-

nářům vzácné příležitosti k četbě tak poutavé a ryzi. K.

Voltaire: *Candide*. (Vydal Grafický klub v Brně 1925). Knížka úhledně tištěná na dobrém papíře pěknými typy, ozdobená deseti původními litografiemi E. Milena. To na první pohled. Ač znáte dílo Voltairovo, pokuste se prolistovat tou spoustou (od slova spustiti se) až ke konci. Kdyby to bylo jenom tendenční, nepřekvapila by jeho stavba. Ale ty tuchy! Hřzou se otřeseš, a pozorně jdeš si umýt ruce, aby ti na rukou nezůstalo trochu toho hnusu, který z knihy — kape! Škoda pěkného materiálu i práce na toto „slavné dílo“. Některých knih Bloyových v českém rouše už nedostaneme a nových vydání se asi naše generace nedočká. Dobré Dílo jen stěží pracuje, ale *literatura* se tiskne a prodává dál. Snad se dočkáme, že napíše-li kdokoliv jakékoliv svinstvo, nalezne dosti kupců, jen když známý malif mu to vyzdobí! Jaká to bude paráda, až v knihovně takového knihomila vedle sebe budou krajané: Voltaire a Bloy! A k těm si ten „milovník knih“ bude řadit další, až si knihovnu zaneřádí. *Candida* jsem hodil do smeti. Neurazí vás jako křesťana (na to byl příliš „osvícený“), ale jako *člověk* odvrátíte s hnusem zraky od tohoto malomocného. —*btka*.

Moderní český filosof o modlitbě a kontemplaci. Dr. Vladimír Hoppe vydal letos velmi obsáhlé (589 str. za 70 Kč) filosofické dílo „Přirozené a duchovní základy světa a života“, jež má ukazovati cestu od života chápaného pod zorným uhlém časnosti k životu pod zorným uhlém věčnosti. Nestojí ovšem na stanovisku katolickém, ale obsahuje mnoho myšlenek, jež zasluhuji i naší pozornosti. Zajímavé jsou zvláště v posledních částech jeho vývody o mystické kontemplaci. Ukazuje, že je hluboký rozpor mezi postupem přírodních věd exaktních, jež rozkládají svět na fyzikální hru atomickou, a mezi našimi nejvyššími zážitky, jež staví nás před krásu kosmickou a tračickou. Filosofie, založená výlučně na poučkách čerpaných z fyziky a chemie, z biologie a psychologie mechanisticky pojaté, přivádí lidskou mysl před obraz nejmutnější

prázdnoty. Práví doslovně: „Základy moderní civilisace, pokud se tato odvolává k základnímu principu vědeckého poznání v podobě výkladu vyšších kategorií nižšími, jsou vzhledem k člověku negativní, nihilistické, smrtící. Duchovním hodnotám, jež přišli z našeho nekonečného vnitřního zdroje, jsmá jsme ve spojení s Bohem, je vyhrazeno místo pranepatrné, správněji řečeno žádné: o těchto hodnotách se spíše uvažuje, spíše se po nich touží, než aby byly naší duševní součástí, než aby byly plně prožívány. Aby tyto hodnoty mohly být našim majetkem, je nutné třeba, aby se věřilo v jejich existenci, v jich účinnost a závaznost. Jak však může moderní člověk, jenž byl odchován principy negativní a nihilistické, naturalistické filosofie, jež mu podává místo hřejivého tepla pozitivních duchovních zážitků relativní schemata a symboly, v nichž se posléze ztrácí a jimiž je jeho nejvážnější život vlastně negován, věřiti opravdově ve svět duševních kvalit a hodnot? Může existovat pro odchovance technické kultury a mechanického názoru o všestrannosti myšlenkové kostry v podobě pohybu nejmenších *myšlených* částic přesvědčení, že vládnou mimo fiktivní svět mechanických konstelací ještě duchovní síly a mocnosti, s nimiž může být jinak ve spojení než prostřednictvím exaktních matematických vzorců, totiž bezprostředním citem v podobě přání, tužby, modlitby?“ (str. 568)

Podle autora právě *každodenní modlitbou* pokročilo křesťanství na cestě mystiky mnohem dále ve stytech s božskou podstatou světa než antičtí filosofové, kteří znali jen výjimečné extatické stavy. Doporučuje pak i dnešním lidem, aby věnovali denně hodinu nebo dvě tiché kontemplaci a hledali tak spojení se světem vyšším. Je k tomu ovšem také třeba, aby si našli vhodné, velebné okolí, nejlépe chrámy nebo lesní samotu. A vypravuje z vlastní zkušenosti, jak sám v 15 letech zažil mohutný mystický stav při úmrtí osoby mu drahé a jak později po těžké nemoci vlivem každodenního

cviku soustředovacího znovu nabytí ztraceného zdraví. Zážitky mystické jsou dle něho nevyhovitelné, ale mají i pro filosofa nesmírný význam: Dávají mu plnou jistotu, že za tímto světem rozestřeným v prostoru a času i plným omylů, jest jiný svět, věčný a božský, neproměnný a nevysýchající zdroj síly každému, kdo dovede z něho čerpati.

Píseň Bratra Slunce, slavná hymna svatého Františka z Assisi, vznikla před sedmi stoletími v malé zahrádce svaté Kláry u svatého Damiána. Jest opravdu škoda, že nebylo nám letos možno pro různé překážky oslavit toto jubileum tak, jak jsme zamýšleli: vydáním sborníku všech českých starších i nejnovějších, překladů a parafrází „Píseň slunečná“ spolu s literární studií o jejím významu.

Beuronské umění. Dr. Alfred Fuchs ke svému článku v tomto čísle „Archy“ poznamenává, že zpráva o úmrtí P. Desideria Lenze, kterou zahraniční a naše listy přejaly z listů italských, neodpovídá pravdě. Přes to ovšem zůstává článek stejně časovým.

Vesnice tkalců. Pod tímto názvem vydal náš nadšený a obětavý národopisný pracovník *Antonín Šorm* první číslo svého vlastivědného sborníku podkrkonošské obce Studence u Jilemnice. Shromáždil tu mnoho zajímavých zpráv z její minulosti a zvláště z dějin památných míst, vylíčil různé prastarosti a pověry, zvyky, písně i pohádky a doplnil to všechno řadou velmi pěkných obrázků a fotografií. Sborníček Šormův může být vzorem i jiným našim pracovníkům v tomto oboru.

Nový literární měsíčník ohlašuje se tentokrát ze Slezska. Má to být list mladých autorů, propagující moderní umění. Redakci „*Kruhu*“, jak byl časopis pokřtěn, povede dr. K. Šmíd, Z. Vavřík, A. C. Nor a V. Závada. První číslo má vyjít koncem září v Mariánských Horách.

ARCHA

MĚSÍČNÍK PRO LITERATURU,
UMĚNÍ, KULTURU A ŽIVOT

ROČNÍK XIII.

OBSAH **10** ČÍSLA

- V. Svatohor: Byl, jest a bude.
Igo Gruden, přeložil Otto F. Babler: Anděle míru ...
Dr. Alfred Fuchs: Katolictví v Masarykových pamětech.
Josef Bartuška: Sloky večerní.
F. Háj: Dva pohřby.
Em. Mašák: Šimon Stylita.
Frant. Boh. Děrda: Podzimní melodie.
Janis Akura: Proč mne miluješ?
Lad. Zamykal: Studentský deník Frant. Skalíka.

OKNA:

- Drobné umění ve službách církve.
O knihách a dívkách.
Přehled revuí.
Z nové poučné literatury.
Z nové krásné literatury.
Poznámky a zprávy.

PŘÍLOHA:

Vilém Bítnar: Rukověť dějin české literatury básnické.

REDAKTOR EM. MASÁK

VYDÁVÁ DRUŽINA LITERÁRNÍ A UMĚLECKÁ V OLOMOUCI

ARCHA VYCHÁZÍ MĚSÍČNĚ.

REDAKCE.

Rukopisy a redakční výtisky buďtež zaslány na adresu
EMANUEL MASÁK,
katecheta a redaktor „Archy“ Brno-Židenice.

Nepřijaté rukopisy se vracejí, byly-li přiloženy známky.

Redakční uzávěrka čísla jest 5. každého měsíce.

ADMINISTRACE A EXPEDICE

„ARCHY“ JE V OLOMOUCI, WILSONOVO NÁMĚSTÍ ČÍS. 16.

PŘEDPLÁCÍ SE (I S PŘÍLOHOU)

ročně 43 Kč, půlročně 21⁵⁰ Kč, čtvrtročně 11 Kč. Jednotlivá čísla za 4⁵⁰ Kč.

ZA VYDÁNÍ ODPOVÍDÁ LADISLAV ZAMYKAL.

Nové publikace

(došlé redakci do 15. října 1925).

Z nakladatelství Fr. Obziny ve Vyškově: St. K. Neumann, „Válčení civilistovo“. Str. 97. — Mir. Rutte, „Skrýta tvář“. Stran 261.

Z nakladatelství Národní knihovny v Mor. Krumlově: L. Mašínová, „Uletělo jaro“. Stran 170 za 9 Kč.

Z nakladatelství Ladisl. Kuncíře v Praze: G. K. Chesterton, „Co je špatného ve světě“. Přel. Lad. Vymětal. Str. 177 za 21 Kč.

Z nakladatelství Jana Laichtera v Praze: H. D. Thoreau, „Toulky přítel Zd. Franta a Č. Kočí“. Stran 349 za 30 Kč.

Z nakladatelství A. Neuberta v Praze: V. Hánek, „Do lesů napadl sněh“. Str. 372 za 18 Kč.

Ant. Seuhl, „Stávka strojů“. Přeložila Karla Šefínová. Stran 164 za 10 Kč. — Jan Bušek: „Leopold Jansa, Jan V. Kalivoda, Jan Vanhal“. Trojice slavných českých mistrů houslí. Jejich život a působení. Stran 52 za 5 Kč. Tento spisek známého skladatele a peditele hudební školy má veliký význam, neboť autorovi podařilo se na základě pilných studií a dlouhého pátrání v archívech a matrikách sebrati mnoho materiálu, který objasňuje leccos nezná-

mého a záhadného v životě těchto tří slavných českých houslistů. Knížka jest ozdobena několika původními ilustracemi, podobiznami, pohledy na rodné domy atd. Houslistům a hudebním kruhům přijde vhod.

Z nakladatelství svazu slovenského študentstva v Bratislavě [Leopold Mazáč v Praze]: Gejzaa Vámoš „Editino očko a iné novelly“. Stran 256. — Tido J. Gašpar, „Buvi — Buvi“. Stran 168. — Ján Smrek, „Cválajúce dni“. Str. 84.

Z nakladatelství Solce a Šimáčka v Praze: Marko Slonim, „Od Petra Velikého do Lenina“. Stran 252. — E. Th. Havránek, „Kofeny a plody“. Stran 68. — A. Velhartický, „Věčné ohně“. Stran 143. — G. Preissová, „Až do skonání...“ Stran 152. — Nakladatelství oznamuje, že vydá v letošní zimní sezoně velký osmidílný román P. N. Krasnova „Od carského orla k rudému praporu“. Je to jedno z největších a nejsilnějších děl poválečné doby, přirovnávané pro podobnost dějového námětu přímo k Tolstého „Vojně a míru“. Vedle ruského originálu, který vyšel přes nepřznivé poměry na ruském knižním trhu již ve 3. vydání, vyšly překlady: anglický, francouzský, německý, chorvatský,

OLOMOUC V ŘÍJNU 1925

V. SVATOHOR:

BYL, JEST A BUDE.

Vždy byl On.

Byl tehdy též, kdy nicotou byl
svět; sám v sebe jako potápěč se hloubil
v moře tůň a vynášel jen perly myšlenek,
anděly. Jak Narcis bytosti své vděk
obrážel sám v sobě, ve prazdroji
svého bytí, v hlati zrcadla,
v sebe zamilován. Tak žil jeden, v sobě troji.

Ale jako najednou když z rána vzplá
kolo slunce, z hlubiny vod povytrysklé,
tak blesk lásky vzplál v něm v bouři tvůrčích vloh,
a svět s člověkem On jal si tvořit jako Noh
bájný, když si robí hnízdo a v něm — pískle.
Mysle na černé i modré lidské oči,
řekl: „Budiž světlo!“ Ihned veletoci
zavřily kolem mraky hmot,
a v nich bleskl světla pozlacený hrot.
Andělé se rozplesali v písní hallel,
a svět hvězdný za světem se v kruhu válel.

Byl den první v lásky šestidení . . .

On však dále myslil v roztoužení
na vzdouvající se lidskou hrud,
a jak by již k své ji tiskl, zvolal: „Buď
obloha, buď sladký vzduch“ — a byl den druhý.

Dál pak slovem připravoval půdu pod chaluhu,
pod mechovou stélku, pod travinný stvol,
moře, levjathana, břehem spoutav obapol,

a pak v svítu slunce, vyplulého z par, hned sázel lilje —
pro ty drobné dětské ručky vytvořil je.
A když vše měl, ryby ve vodách i ptáky v povětří
i luh plesající země se zvěří,
stvořil v poslední den šestý
lidí, svého jsoucna věrozvěsty.

Tehdy v tvorstvu byl
jako vatikánský Otec Nil,
ležící tak blaze pohodlný,
po němž hrají lidské děti, vlny.

Byl — též nyní jest.

Však jiné jsou již časy.

Děti odrostly, a jsou z nich mudrci,
nevěřící, se skly na očích a dlouhovlasí;
rejdí Tvůrci po nohou a šlapou po srdci,
po hlavě mu po otcovské šlapou
kritickou lví tlapou.
Přes to nevidí ho krátkozrací,
myslí, že jdou po něm vpřed,
zatím směšně zpět se vlekou jako raci,
necítí, že tisíc let
v jeho očích, v jeho uších, v jeho ústech den jest jeden,
proto k smíchu jest jim v přírodě den,
k smíchu rovněž celé tvůrčí lásky šestidení,
k smíchu sám On: „Ha ha! Boha není!“

Bloudí vy!

Vás Tvůrce, že jest, nepřesvědčil
ani šestivěkým lásky roznětem,
tím však se jen zločin zvětšil
ve vás, nevděčnictvu prokletém.
Když jste neuznali lásky jeho jsoucna,
nový důkaz připravil vám do budoucna:
vy jak jemu, On tak vám,
učiní vám všechněm po zásluze,
ukáže, krom něho nic, že On jen sám —
lásky zneuznanou tvář vám zjeví v hrůze.

Tehdy jako třasavisko
svět se daleko i blízko
zachví, vysoko i nízko.

Všem, jimž nic byl důkaz tvorby,
bude podán důkaz borby,
až v trub ryku, v hromu orby

sjede zemi hněvu pluh,
až i výbuch na výbuch
sopek zahřmí: Bůh — jest Bůh!

Tehdy On si vezme světlo
zpět i co v něm sladce zkvetlo,
co se hnulo, co v něm vzlétlo.

Vezme nazpět něhu vzduchu,
a co zbude v zkázy ruchu,
zbude všem jen na záduchu.

Levjathan vod rozpuklinou
skal a břehů, strachem sinou,
zaleje svět vzteklou slinou.

Vy, kdož v Boha nevěříte,
běda vám, až uslyšíte
posledního soudu: lte . . .

Bože,
až svět zhyne, puklá sádra,
větřící skryj za svá řádra
jako sladký marhan jádra.

IGO GRUDEN, PŘELOŽIL OTTO F. BABLER:

ANDĚLE MÍRU . . .

Anděle míru,
jenž kvítkám jsi na poli znávené kalichy uzavřel,
každé hnízdečko tajemnou clonou pozastřel
a ruce v objetí všem lidem rozevřel —
hle, v srdce hlubinách,
jež v půlnoční samotě se chvěje,
uklidnit nemohou se vlny beznaděje:
Proč zde jen, ach,
tvá ruka hladíc, nezahřeje? . . .

KATOLICTVÍ V MASARYKOVÝCH PAMĚTECH.

I.

Světová revoluce", jak nazval Masaryk svoje válečné paměti, obsahuje také řadu výroků o katolictví a to příznivých i nepříznivých. Tyto výroky týkají se jednak politiky katolických stran a diplomacie vatikánských kruhů, činnosti katolických Čechoslováků, ale také otázek zásadních, otázek světového názoru a zejména filosofie dějin, a vrcholí v kapitole, kde Masaryk staví proti sobě filosofii dějin Palackého proti pojetí českých dějin u historiků katolických. Odmítl jsem již několikrát pokušení napsati o pamětech Masarykových řadu článků, a to hlavně z toho důvodu, že i v této věci stojím na stanovisku Brynychové: „Proti knize knih!“ — Masarykovy válečné paměti jsou knihou trvalého významu, knihou, která jistě přetrvá generace a bude historickým pramenem prvního řádu, a proti takovému dílu, jež je životní zповědi prvního československého presidenta, nepiší se články, nýbrž knihy. Čekal jsem také, že na některé věci odpoví z katolického tábora některý historik, ale pokud je mi známo, nebylo po té stránce vůbec reagováno. Na kapitolu „Roma Aeterna“ otisknou svého času v denních listech reagovaly „Lidové Listy“ mým článkem, na kapitolu týkající se sexuální morálky katolicismu a jejího vlivu na národy románské a jejich literaturu odpověděl pan dr. Vrátný. Ale nejenom z polemických důvodů je nutno odpovědět na paměti Masarykovy, nejenom proto, aby proti koncepci světové revoluce byla postavena koncepce světového skladu a řádu. Jest nutno také konstatovat, kolik kladných složek nalezl Masaryk na katolicismu. přesto, že nábožensky s ním nesouhlasí, a konečně jest nutno i pro katolické kruhy zaznamenati místa, v nichž nepokrytě přiznává katolíkům zásluhy o osvobození národa, jak se to děje zejména v passu, který jedná o katolících amerických. Abychom tedy nezačali hned polemikou, začneme s tím nejpříznivějším. Není to snad *captatio benevolentiae*: jde o to, abychom ve světle výroků příznivých mohli posuzovat také výroky nepříznivé. Nej-příznivější pro katolíky je místo, kde pojednává Masaryk o své činnosti v Americe, kde praví doslova.“ (Str. 261):

„Dvě události zasluhují zvláštní zmínky. Předně, že naši katolíci postupovali svorně se svobodomyšlnými a se socialisty; kdo zná poměr obou směrů v době dřívější, uzná s radostí jednotliví sílu osvobozenského hnutí. Katolíci už rok před tím (18. listopadu) usnesli se v Chicagu na memorandu, které bylo určeno papeži Benediktu XV.; bylo odevzdáno papežskému delegátovi, který počín „Národního Svazu Českých Katolíků“ schválil a slíbil doručiti memorandum pa-

peži. V memorandu žádána samostatnost Čechoslovanů a osvobození národa československého v zemích historických a na Slovensku. Sám jsem se zúčastnil katolického sjezdu ve Washingtoně dne 20. června. Objasnil jsem proti starým výtkám své náboženské stanovisko, zejména, jak a proč jsem se stal příkrým odpůrcem toho katolicismu politického, jaký se působením Habsburků vyvinul v Rakousku a Uhersku. Vyslovil jsem se pro rozluky státu a církve podle vzoru amerického. Právě američtí katolíci chápali, že nezávislost církve na státu nijak není církvi na závadu. Slíbil jsem, že se přičiním o rozluky bez boje; pokud by při této rozluce šlo o úpravu církevních statků, odmítl jsem konfiskaci. Když se výkonný výbor Národního Svazu Českých Katolíků v Americe usnesl 25. října 1918 vyslat své zástupce do Československé republiky, aby o podstatě rozluky poučili duchovenstvo i katolický lid, uvítal jsem tento úmysl velmi rád (dopisem z 15. listopadu). Dodávám ještě, že také Sdružení Slovenských Katolíkov v Americe doporučilo úpravu poměru církve k státu ve smyslu rozluky americké, ovšem se zřetelem na poměry slovenské (ve Wilkes Barre 27. listopadu)."

Čítujeme tento charakteristický projev doslova z toho důvodu, že obsahuje in nuce soubor presidentových názorů na katolicism v Československu vůbec. President uznává spolupráci katolíků na osvobozeném díle, odmítá zásadně katolictví, jak se projevovalo v Rakousku (a poznamenávám hned, že podle mého názoru mistry nespravedlivě generalisuje katolický Alt-Österreich na celý katolicism a zejména vykládá podle rakouských legitimistických historiků dějinnou filosofii katolicismu, ač románský, říšsko-německý i americký katolicism je ukázkou toho, že úpadkový dynastický katolicism rakouský je výjimkou a nikoli pravidlem) a jest rozhodným stoupencem rozluky církve a státu. Jest velmi poučno pro nás, že má před očima rozlukový typ americký. V Americe je do důsledků provedena zásada „Svobodná církev ve svobodném státě“, uvnitř církvi platí církevní právo neomezeně, takže státní zásah do práv biskupských je vyloučen, majetkové právo je téměř neomezené, duchovní, působící na veřejných školách jsou státem placeni, ochrana náboženského přesvědčení je provedena do důsledků atd. Ze všech „tollerari posse“ jest americká rozluka nejtolerabilnější. To ovšem, co u nás pokrokové strany pod formou rozluky propagují, je od americké rozluky hodně vzdáleno. I jinak Masaryk také neustává zdůrazňovati, že si přál a přeje rozluky v míru a v pokoji a že on sám to byl, jenž si přál zřízení našeho vyslanectví u Vatikánu a Vatikánského u nás. K tomu se ještě vrátíme. V jiných zemích všimá si president na své cestě kolem světa působení katolicismu a to nejen v literatuře a ve filosofii, nýbrž i v životě, zejména v životě válečném. Neopomíná poznamenat, že francouzští vojáci táhli do boje za vlast s katolickými symboly (Str. 97):

„Také jsem nádvkem mohl pozorovati katolické hnutí a jak se obráželo ve vojsku a právě zase na nováčcích, přicházejících k plu-

kům s medailonem Panny Marie na čapce nebo kabátě. Nábožen-
skému hnutí za války jsem věnoval ve všech zemích pozornost."

Lze vůbec říci, že Masaryk snaží se být ke katolictví spravedlivým
všude tam, kde mu nepřekáží ve spravedlivém hodnocení faktů
předem pojatá koncepce. Řekl bych, že Masaryk nekřivdí katolíkům
ve faktech, ale velmi často v jejich výkladu. Nejzřetelněji jeví se to
v poznámkách o politice Vatikánu, čemuž chceme věnovati kapitolu
příští.

JOSEF BARTUŠKA:
SLOKY VEČERNÍ.

Lampy města noci plují,
spěchu lidí cestu osvětlují,
tramway objíždí město,
na nebi hvězdy svítí
a poletují.

Ve výkladní skříní hasne světlo
jak poupě, které nedokvetlo,
zvony hrají,
lidé dojdou až k domovním dveřím,
usmívají se
a zavírají.

*

Také já jsem k svému domu šel,
na svou milou myslil a na ni zapomněl,
neboť jsem spatřil dívku,
jež v každém oku slzu černou měla,
dívala se a neprosila,
plačící a smutnou dívku pod lucernou,
jež nikomu nebyla nevěrnou a věrnou
a která, když se zšeří,
neusmívá se a nevečeří.

DVA POHŘBY.

I.

Milý strýčku,

děkuji Ti upřímně za poslanou fúru uhlí. Věru, už jsem byla v úzkostech.

Jsem Ti z celé duše vděčna, žeš opatřil mi toto místo ředitelky kúru, ale sám víš nejlépe, jak musím počítat s každým haléfem, abych vyšla. Žádala jsem o zvýšení služby, nic však mi nebylo vyřízeno. Jak víš, mám „fiks“ služby 300 K ročně vyplácených vždy až po roce. Ovšem, mám pohřby, svatby, ale to neslo kdysi, teď už ne. K vůli mně lidé umírat nebudou, a letošní rok byl na štólový poplatek velice slabý. A svatby? Někteří mají úřední sňatky, jiní československé; také mám úbytek. To víš, zpěváci mi pod 20 K nejdou, mám také soužení.

Smál ses mi, že jsem agrárnici. Milý strýčku, s tím necelým strychem pole, které mám v užívání, zažila jsem už úzkosti, že si představit nedovedeš. Až souseď toho mého kameniště v lese zaklíněného, bohatý sedlák, jehož dceru učím pianu, uvolil se obstarat mi to poličko, jsem trochu bez starosti. Pronajat se to bojím, aby se na to neukazovalo, tak tedy „sklízím“ štipec ovesa, nebo žita, nebo brambor.

A protože nemohu držet drůbež, ani péci chleba, ani celičský rok jisti jen a jen suché brambory, tak prodávám po kilech. To víš, že na tom vždycky prodělám.

Je to danajský dar, ale jsem Ti, strýčku, hluboce vděčna za to, žeš mi to místo opatřil. Co bych si dnes počala? Co jsou mi platny státní zkoušky z hudby a zpěvu? V Praze se zařizovat dnes nemohu a tak tedy s vděkem denně na Tebe vzpomínám.

A což tetička! Její měsíční zásilka učiní vždy brozný převrat v mé maličké domácnosti. S jakou láskou vždy bedničku otvírám! Vůně domova, jehož jsem tak záhy pozbyla, zadýchá na mne z tetiččiných sucharů a karásků.

Tetičko, líbám Vaše ruce a za ty vylišované květy z hrobu mých rodičů děkuji Vám tisíckrát!

Už tu působím deset let, strýčku! Už doprovodila jsem poslední cestou známé i neznámé, tou cestou k hřbitovu, lemovanou kaštanovou alejí. V jaru nad pohřebním vozem rozkvetlé stromy na tisíc svíček rozvěcují, včely alejí poletují, sládně vzduch rozhořelým sluncem, černým sukmem potažený buben tlumeně duní, maně srovnáváme kroky...

S počátku bylo mi při pohřbech vždycky krušno a úzko. Než musila jsem se přemoci.

Až před týdnem, strýčku, před týdnem vypadla jsem z úlohy, kterou mi život poručil hrát.

V Kolči jsem měla dobrou, milou známou: paní učitelovou Vruškovou. Byla o 3 leta starší mne. Před dvěma lety rozstala se podivnou chorobou. Červené krvinky měnily se jí v bílé. Krev stávala se řidší a bledší.

Měla dvě dcery. Jednu 16, druhou 17letou. Starší nabídla se k přenesení své krve v matčinu. To však pomohlo jen na chvíli.

Začátkem prosince jsem s ní mluvila naposledy. Je pravda, lekla jsem se trochu příliš voskové pleti, příliš vyvstalých žil na krku, ale byla tak čerstvá, růměnná ve tváři. To už byly vskutku „hrbitovní růže“, co jí na tvářích vykvétaly.

Libovala si, že je jí lépe, že letos pojede už s děvčaty na ples. A na který k nám by měla jít, se ptala. Byla velmi milá, velmi pohostinná, a pořád ji vidím před sebou, jak s těma hořcově modrýma očima pobízela mne, abych jedla. Rozešly jsme se se slibem, že v lednu přijedou k nám na největší ples.

A za tři týdny přišel majitel pohřebního ústavu a hlásil mi suše: „Umřela paní Vrušková. V sobotu v 9 hodin bude tady povoz. Vezměte celý sbor!“

Zachytila jsem se stolu. Citila jsem, jak krev mi tuhne. Piano, stojící v rohu, zdálo se mi, že se obrátilo, zrcadlo potáhlo se mlhou, koberec pod nohou pátil, strop zdál se mi být na dosah ruky a Myslbekův Kristus nad pohovkou zdál se opakovat mi: „Ano, ona umřela.“

Za poslem neblahé zprávy zapadly dveře, a já dopotácela se k první židli.

Umřela. Umřela žena mužem tolik milovaná. Umřela matka dětem, kdy jí nejvíc potřebuji. Umřelal

Není docela nic platno křičet, plakat, nařikat, zoufat.

Umřela. Smrt se zakousla širokou dásní v žlutnoucí, skoro už bezkrevné hrdlo.

Jedinou chvíli zahryzla se pevnými zuby zaklíněnými v bezmasou daseň ve vychudlé hrdlo nemocné ženy a matky.

Poslední zbytek krve vyssála lačně a urputně.

Na bílém loži zůstalo už jen mrtvolně žluté tělo. Smrt živa, je úžasnou bolestí lidskou, pravda, strýčku? Tady se napásla. Čeho se jí nedostalo na krvi nebožky, to nahradily jí přetěžké slzy dětí a muže. Lačně sbírala v kostnaté ruce přebolestný a zoufalý smutek. Ó, jak jí bylo dobře.

Stála před mužem klečícím u teplé ještě mrtvolky a vykřikovala chraptivě:

„Jdi, líbej ji, miluj ji, ona už o ničem neví.“

Stála před dětmi a smála se posupně:

„Jděte, dejte jí jednu, dvakrát, desetkrát krev svých žil — už je mrtva.“

Mrtval Mrtval Mrtval

Cíp záclony se pohnul, první květ nebožkou úzkostlivě opatrované cinerárie se zachvěl, pes na chodbě úděsně zavyl, kovové srdce zvonu se rozplakalo:

„Mrtval Mrtval Mrtval“

Tmavé vlasy mužovy a světlé dcer spojily se nad ložem nebožky.

Smrt s cynickým úsměvem zastavila se ještě v otevřeném okně nad smutnou cinerárii a vykřikla ještě jednou s pocitem naprostého vítězství:

„Je mrtva, mrtva, mrtva!“

Pod oknem chrčivě zbrousila si zuby a přehlídla prázdnými důlky celý Kolčov. Pak chrastivě táhla spokojeně do druhého konce, tam k Birnovům, kde už na třetí týden sténal 18letý hoch.

Nahlédla do okna. Ano. Všechno v pořádku! Matka vyhublá, smutná k zoufání, otec lomící rukama, všechno v pořádku! Ještě je nechá chvíli mučit. Roztáhla kosti svých paží a zmizela v černé noci.

Nad ložem zemřelé vstal muž. Vstal a zadíval se zdlouha na mrtvou. Zachytl oběma rukama vlasy na skráních, zaškubal jimi a v divoké bolesti přilnul k chladnoucím rtům nebožky. Vstaly i děti. Odtrhly otce od mrtvé.

„Je mrtva, mrtva, mrtva.“

Hořcově modré oči jaksi v sloup obrácené stiskly a povázaly bílým šátkem, drobné, bílé zuby v bezkrevných dásních, Smrti vysátých, druhým šátkem k sobě utáhly.

Nad učitelovic domkem černá noc přidávala smutku zběleným licím.

Než do rakve ji uložili, oba šátky sejmuli, a nebožka ležela před nimi klidně a jako smířeně s tím, co ji potkalo.

Vruška chodil zmateně druhým pokojem. Srovnal se v kříži, vypjal ruce, spínal je s vysoka, prolamoval prsty a z pokřivených rtů ubíhalo mu jedno, jediné, strašné, děsné slovo, které opakoval bez ustání:

„Mrtva, mrtva, mrtva.“

A do tohoto určitého pomyslení zapadaly vzpomínky na minulosť s takovou silou, že se už někdy i jemu zdálo, že otevrou se dveře a jeho milá žena zavolá:

„Půjdem trochu na luka?“

Cítil vůni čerstvě pokoseného sena, mateřidoušky, viděl zhavět v ruce své milé planý mák, rovný květu jejich tváří, zasvítily mu před očima světlé vlasy, vonící právě tak mateřidouškou jako ta rozkvetlá mez.

V bolesti sepijaté ruce se uvolnily. Vruška sedl k oknu, díval se do černé noci, a nit jeho myšlenek tkal pavouk vzpomínání dále:

„Jak byla milá a líbezná!“

Dvacet let spolu žili v klidu a míru. Dvacet let! Kus lidského věku!

Dcerky jim dorůstaly, a on se smával jí, která vždycky taková drobná, vypadala mezi nimi jako jejich starší sestra:

„Už budeš brzo stará, maminko! Helena se vdá, a brzo-li nebudeš babičkou?“

A když začala stonat, můj Bože, nebylo pomoci, kterou by jí nebyl vyhledal. Ale ona slábla a slábla před očima. Řekli mu pražští lékaři:

„Není pomoci!“ Ale on nevěřil, on pořád doufal. Vždyť byla ještě tak mladá.

Spl, nebo sní s otevřenýma očima? Hořcově modré oči zadívaly se naň jako tenkrát, když ji uváděl pod svou střechu.

„Božko, Božko!“ zaúpěl těžce.

Ale nikdo se neozval, a on uvědomil si znovu tu děsnou, strašnou pravdu:

„Vedle leží, snad bez kapky krve v těle a je mrtva, mrtva, mrtva.“

Kopl do dveří a jako šilený běžel k rakvi.

Prosil, volal, křičel, ale mrtvá nehybně ležela s rukama skříženými.

Vytřeštěně tčkal očima pokojem:

„A já ji tolik miloval a já se tolik modlil, a ona je mrtva. Je mrtva, mrtva, ona mne neslyší. A já se nikdy tolik nemodlil jako tahle dvě leta, můj Bože, cožs mne neslyšel?“

Vytřeštěný zrak zastavil se nad umělecky řezaným křížem nad posledním příbytkem nebožky. A jemu se náhle zdálo, že ten umučený Kristus sestupuje s kříže, dotýká se svatou dlaní rozhořelého čela a praví vlídně:

„Nereptej! Nereptala moje Matka, když mne křížovali, a mohlo být větší bolesti nad její? Já to byl, jemuž se zlíbilo říci: „Pojď!“ Nevím-li já nejlépe, co komu dobrého jest? Víš ty, jaká bolest na ni čhala na její cestě? Nevíš, ale já to vím. A já jsem ji té bolesti ušetřil. Já vzal jsem ji k sobě. Ale rovně, víš? Nenechal jsem ji projít mukami očistce, protože ona věděla, že musí umřít, a byla na smrt připravena.“ —

Jezdila celé dva roky týdně do Prahy do nemocnice, a každý měsíc k svatému Jindřichu ke zpovědi. I ona musila tušit, že zlá nemoc příliš pevně zahrázila se v jejím těle, a jistě i ona doufala, že přece se uzdraví.

Vruška svíral křečovitě ruce.

„Ano, ona se chystala letos s dětmi do plesu — do toho, který bude v sobotu, tu sobotu, kdy bude mít pohřeb.“

Vruška se zachvěl. Pohřeb! Božka bude mít pohřeb!

„Jakže? Cože?“ křičel naň obrázek jeho milé ženy na stole stojící.

„Já že budu mít pohřeb? Ba ne! Ještě jsem mladá, ještě chci žít, žít s tebou, s našimi dětmi!“

Znovu prožíval chvíli jejího umírání. Mdlá už ruka, tak beznadějně žlutnoucí, dělala stále křížky na čele, na rtech a hrudi. Umírala.

Život odcházel každým dýchnutím. Potom ruka křečovitě trhla cipem peřiny, oči točící se v sloup přeběhly přes tři na světě nejdražší hlavy schýlené k jejímu loži. Nalomený hlas dutě vydal poslední sílu na výkřik:

„Nechci umřít, Ježíši, Maria!“ A byl konec.

Vruška cítil té chvíle, že jeho Božka brání se smrti, že ji vyhání od sebe široce rozevřenýma očima, a on tu musil stát a nemohl dělat docela nic, docela nic, jen přelamovat slova modlitby.

Nádherná černá rakev vyložená květinami, mezi nimiž zapadala jeho Božka tak, jako by jen ta hlava už jen tu na světě zbývala. Oči její byly zamčené, rty spojené, byla studená, tuhá.

Obě dcery s tmavými kruhy pod očima už docela vyplakanýma, jejichž mladé hrudi prorývala první a hned ta největší bolest v životě, stály po jedné straně, Vruška po druhé. A oni pořád a pořád čekali, že se mrtvá vzbudí.

Ale ona se nevbudila. Ona byla mrtva, mrtva, mrtva!

V sobotu ráno jeli jsme tedy do Kolče.

Bylo lednové ráno letošní podivné zimy. Na zemi nikde ani vločka sněhu, ale na stromech jinovatka ležela, jak by každou větvíčku opředl hustý bílý pavouk. Kočáry před námi a za námi. Koči pokřikovali na sebe, hubujice na špatnou cestu.

Před vilkou Vruškových, celou otočenou zahradou, stály spolky, stáli mladí, staří, děti, stál celý Kočov. V davu bylo ticho, takové těžké, žalující ticho. Pohřební vůz stál u vchodu do zahrady. Černí koně pohazovali černými chocholy a co chvíli zahrábli hlasitě do písku.

Vešli jsme dovnitř. Chodby i místnosti byly plny lidí, stojících bez hnutí, beze slova. Udala jsem tiše tóny zpěvákům a začali jsme. V půli prvních sloky vcházeli tam příbuzní. Vlekly se jako těžké, černé stíny, jako by je ta bolest k zemi stahovala.

Jen mžikem, vteřinou zavadila jsem o ty tři postavy, mrtvé nejbližší: Vrušku a obě dcery, jež jako nalomené květy držíce se rukou otcových, skláněly hlavu níž a níž.

Byla to jen vteřina, strýčku, nic víc, zachytila jsem právě jen sinavě bílou tvář Vruškovu a ty dvě schýlené postavy jeho dcer, ale hlas se mi zlomil, a já musila od bolesti stiskat ruce a odhánět tu představu od své duše, sic jinak bych musila vykřiknout, zaplakat, a to nesmím. Chodíme na pohřby zpívat, ne plakat, vid, strýčku? Zavřela jsem přepevně oči a zpívala tedy dál, ale prvně za těch 10 let nepevně; hlasem, který se chvěl.

Po písni a obrádech podívala jsem se ještě jednou. Jakže? To že je Vruška? Ne, to není. Ten, s jehož rtů nikdy nemizel vlnivý úsměv? To že je on? S bolestí vytřeštěnýma očima díval se tvrdě, nenávisně na zřizence pohřebního ústavu, kteří mu chtěli vzít rakev. Na sinavých tvářích stékaly vlekle slzy, ale v očích, dnes tak podivně do zelena světlkujících, horlivě zapaloval se plámenek šilenství. Rty měl zkousnutý jistě až do bolesti, ale zdál se

náhle jen a jen člověkem, který tuší, který cítí, který ví, že je tu chvíle, v níž přišli do domu zloději a vybrali si to, co mu bylo nejdražší na zemi, ale on to nedá, ne, nedá. Zaskřípěl zuby, když viděl blížít ze zřizence k rakvi. Setřásl s loktů dcerky, a když už chtěli zdvihnout rakev, odstříčil prudce toho nejbližšího a vzkřikl zlým, úžasnou bolest budícím hlasem:

„Nechte mi ji, ona je moje!“ a objal rukama rakev, klesnuv na kolena.

Nejstarší ze zřizenců dotkl se šetrně jeho rukou. Osopil se naň: „Co blázníš? Což mne neznáš? Jsem Vruška a nech mi ji,“ už upěl. Pan farář, jeho dobrý přítel sklonil se k němu:

„Zmužilost, pane učiteli, zmužilost!“ Chopil se jeho ruky, a ten zatnul v ni svou.

I já, která jsem v nich tak často bývala, šla jsem k němu:

„Pane učiteli, máte děti,“ řekla jsem, „vzpamatujte se!“

On stiskl mou ruku mu podávanou křečovitě. Nepodíval se na nikoho a odpotácel se od rakve. A stál tak jako Bolest sama. Po tvářích dál stékaly smrtelně bolestné slzy, a rty zas už byly pevně skousnuty, jen ty oči už nebránily odnést tu mrtvou z domu naposled, aby se už nikdy nevrátila.

Kde jsem viděla takhle bolestí zmučenou tvář? Obraz Pedra de Mena: „Mater dolorosa“. Ano. To byl dnes Vruška.

A byla to jeho křížová cesta, kdy s mrtvou se šlo do kostela, odtud přes celý Koleč. Hudba teskně vyhrávala, střídajíc se s žalmy. Až k lesu doprovázela ji celá obec. Tam odtud jelo se do jejího rodiště, kde si přála být pochována. Přes naše Mnichkovice doprovodili jsme ji opět průvodem až na křížovátku.

Věř mi, strýčku, že dlouho nemohla jsem se vzpamatovat. Měli se tam všichni tolik rádi! Vruška kdykoli a odkudkoli přišel, jedva dveře otevřel, první bylo jeho:

„Kde je maminka?“ Dcerky, jakmile braly za kliku u kuchyně, už volaly:

„Kde je maminka?“

Jak jim asi bylo, když zapomněli na chvíli všichni, že už maminka je pod zemí, a zvykově se ptali:

„Kde je maminka?“ A nikdo se jim neozval, nikdy už je vltidný její úsměv neuvítá, a oni znovu musí si připomenout:

„Maminka je mrtva, mrtva, mrtva.“

Ředitel smíchovské basiliky, pan Kašpar, také už v Pánu, říkával nám vždycky:

„Cit musíme, my zpěváci, nechat doma, když jdeme na pohřeb,“ a pravdu měl, pravdu měl.

Kdy, teticke, přijedeš se na mne zas podívat? Loni jsi tu byla o koledových požehnáních, letos ne. A zpívali jsme zase jiné. Také stoletou kutnohorskou havířskou koledu jsme zazpívali, a tak se mi zdá, že tyhle kutnohorské jsou nejkrásnější.

Nezdá se Ti také, strýčku, že mladým skladatelům nepovedla se

ještě ani jedna koleda? Taková: „Ulehněte, bratří, noc se přiblížila“ — ta mohla vytrysknout jen z duše člověka tak živě vřivý, jací právě před sto lety žili, ne?

A jak ten čas letí. Vánoční noty jsem uklidila, a abych pomalu vytahovalo postní. Mám nacvičeno mužským sborem Pickovo „Umučení Páně“. Vidíš, strýčku, není možno říci, který ten sbor je nejkrásnější? Když to pěkně zazpívají, ó, to jsou duševní hody! Přelomi se půst, a za chvíli tu bude svatý týden.

Loni jsem v tom byla špatně tou dobou. Těsně před Velkým pátkem ochraptěli mi všichni zpěváci pašiji. Kousali citrony, jedli slanečky střežice se zapítí je, tloukli kandis a třeli je se žloutkem, ale nic platno. O Velkém pátku sešli se s ovázanými krky smutně na kúru a kromě pana učitele Čejky, který zpívá „Ježíše“ a prvního houslisty Vajgla, který zpívá „knížete kněžského“, zaspěli mi do ucha: „Nejde to, marno!“

No, říká tetička, když jsem byla malá, že už tenkrát prokřičela jsem celé noci ve všech možných tónech. Někdy prý to šlo z hluboka, jak by na basu hrál, jindy zas, jak když na housličky nejvyš hraje — patrně jsem se cvičila už tenkrát. Co jen Ty, strýčku, jsi se nasmál, když jsi slyšel, že zazpívám první tenor a baryton. Vidiš? Hodilo se mi to loni. Mimo ty dva odzpívala jsem ostatní všecko, a pan farář mne pochválil:

„Potom někdo řekne „ženská“! Co by si byl počal nebožtík pan učitel Maršovský, kdyby tak dnes byl shledal sbor jako Vy? Bručet uměl, což o to, ale evangelistu bych byl musel číst já u oltáře, a děvečky a ženu Pilátovu bychom byli musili vynechat, a stará Foglová by řekla, že se nám ztratily z pašiji. Jsem velmi spokojen, vyznáte se, jen co je pravda.“

A poslal mi kus kúzlete.

Tak strýčku, buď Ty i tetička hodně zdraví a pro ten dlouhý list se nehněvejte! Musila jsem se z toho vypsát. Vždyť to bylo prvně za deset let, co jsem poznala, jak může muž ženu mít rád.

Vaše vděčná

Žofka.

II.

Milá Žofo,

chystali jsme se k Tobě, ale sešlo z toho. Proto nám bylo velmi milé, žes napsala zas jednou trochu víc. Vidiš, je to zvláštní. Také já ústně chtěl jsem Ti povědět o jednom pohřbu, při kterém jsem vypadl z úlohy, jak Ty píšeš, a jsem ředitelem kúru už 35 let. Musím Ti to napsat, pokud to mám v čerstvé paměti. Tvá teta sedí proti mně a připomíná mi detaily toho, co budu Ti psát, neboť ona víc o tom všem věděla za ta léta.

Před 14 dny zvonili umíráčkem, a kostelník mi hlásil: „Umřela Mária Trachtovic, však už tady trpěla 22 let!“

Márinka Trachtovicl

A teď začnu z dálky. Když jsme se sem před 35 lety nastěhovali, poznal jsem Trachtu, protože první pohřeb byl jeho otce.

Je zahradníkem a přišel ke mně tenkrát a sotva pozdravil a řekl:

„Co se mne týče, já si na tu pompu nepotrpím, ale žena mi nedala pokoje; tak přijďte se zpěváky na pohřeb! To víte, já moc přečet' a moc jsem prokouk'; pokud nebude ve světě majetek stejně rozdělen, potud nebude dobře. Ale ono se tak stane!“

Tak to byl první můj pohřeb tady v Hlušicích. On byl ještě zcela mladý, sotva ženatý. Narodil se mu hošík, po dvou letech druhý a ještě třetí.

Jeho žena byla pravým jeho opakem. Tichá, mírná, zbožná. Často přišli jsme s nimi do styku. Mám velkou zahradu, jednu jsem si ještě najal, jiného zahradníka tu není; jeho žena mu pomáhala, a tak tu často bývali. A ona říkávala ženě:

„Ti tři hoši to budou takovi zbujnici jako táta. Takoví křiklouni, žádného citu ke mně nemají, leda se mi posmějí, když se modlím, ale kdyby se Pán Bůh nade mou smíloval a dal mi holčičku. Všechno utrpení bych si vynahradila. Ta by byla moje, tu bych si vychovala, k Bohu ji vedla, tu bych si vyrvat nedala.“

A Trachtová začala jezdit po poutích a jen a jen toužila po dcerce. Konečně přišla k ženě:

„Ano už je to jisté; budu mít děcko a jistě jsem si vymodlila holčičku.“

A celou dobu, než se děcko narodilo, až hříšně snad toužila po holčičce, až snad zapomněla, že nutno brát z rukou Hospodínových dobré i zlé bez reptání. Zapomněla, že Hospodin raději vidí odevzdanost do vůle jeho, než stále prosení o to, o čem s jistotou ví, že prosícím to neprospěje. Zdá se mi, že je takové úpěnlivé, stále žadonění jaksi vměšování se do úradků Božích, že je jedním z paragrafů nejvyššího soudce:

„Vezmeš to, co ti poručím nést, a nebudeš reptat!“

Ňomy, jak viš, máme 5 kluků a matka před tím pátým také začala:

„Kdyby to byla holčička, Pane Bože, kéž by to byla holčička! Tati, já bych šla na pár poutí prosit Boha, aby to byla holčička.“

Řekl jsem tenkrát:

„Ale ano, na pouti si jdi a pros tam Pána Boha, aby nám dal zdraví, abychom ty děti zdárně vychovali, ale opovaž se, maminko, chtít smlouvat se s Hospodínem! Jak on ustanovil, tak ať se stane. Nebo by nás Bůh trestal. Bude-li kluk, zrovna tak dobře jako bude-li zába. Na sekstet to dotáhneme, a mně by do něho kluk lépe zapadl. O zdraví pros! Ostatní Bohu ponech!“ A byl to zase kluk, a já měl radost, že mi zůstali zdraví, a Tvá tetka taky byla ráda, že to dobře dopadlo.

Trachtová však přímo nemocně toužila po holčičce. Narodila se jí v děsných jejích mukách, ale byla to holčička.

A chudinka holčička, s ohromnou hlavičkou, tenoučkýma, zkroucenýma ručičkami a nožičkami, takový mrzáček ubohý, tak ubohý! Sotva matka pozdravěla, do Prahy k doktorům začala jezdit. Nebylo místa, kde by pomoci byla nehledala. Všechno marno. Léta mýjela, a malá Mária zůstávala malou Máriačkou. Drobná děcka ze sousedství batolila se před Trachtovými, ale jejich Máriačka ležela v kočárku jako Lazar. Veliká hlava, tenoučké prstíky i nohy hodně zkroucené; postavit se nemohla. Nezačala mluvit. Nezačala chápat. Nezačala vnímat. Nezačala vůbec nic.

Dovedeš si snad, Žofo, představit, jaká to byla bolest její matky, když tříletá děcka ze sousedství batolila se po jejich zahradě, žvatlala, mluvila, a její dítě, ta vymodlená holčička v 10 letech jen pořád ležela a ležela a jako živá mrtvolka byla?!

A zas léta mýjela. Ty, které se v sousedství narodily stejného roku s Máriačkou, už s chasníky postávaly, už k muzice zašly, už se vdávaly, ale ona ležela na dětském kočárku a její matka den ze dne prala nad ní a pod ní pleny, trpělivě, bez reptání. Slůvka od ní neslyšela, teplého pohledu od ní nezachytla, neboť i její oči v ubohé, znetvořené hlavě stály jaksi v sloup stočené bez ustání.

A vidíš, měla toho mrzáčka ráda, že to k neuvěření bylo. Nikomu však neukázala své rozjizvené srdce, z něhož při pohledu na 20letého mrzáčka jistě tryskala čerstvá krev.

Dvaadvacet let posluhovala jí dnem i nocí. Krmila, čistila, jen pomyslit nesměla a nechtěla, že by jí umřít měla.

Před rokem šel jsem kolem a zastavil jsem se u nich s matkou. Tenkrát já prvně to ubohé dítě viděl. Na pérovém kočárku v běloučkých peřinkách leželo jedenadvacetileté dítě. Vycítilo snad instinktivně, že blíží se k němu cizí? Veliká hlava se stočenýma očima chabě se otočila, stočené slabounké ruce ani se nehnuly, jen jakýsi jako ptačí skřek vydral se z hrdla. Tak příšerný, tak děsný, a rázem přiběhla matka, jako když na úzkostlivé zatíkáni kuřete kvočna přiběží. Srovnala hlavičku, natrásla peřinky, a žena jí řekla laskavě:

„Chudinka malá, kdyby si ji raději Pán Bůh vzal!“ Než Trachtová hladě stále ubohou, znetvořenou hlavu svojí Máriačky dost drsně řekla s děsnou úzkostí v hlasu:

„To né! Co by vás napadlo, aby mi ji Pán Bůh vzal. Vždyť je to moje jediná radost na světě. Jen aby mi ji Pán Bůh dlouho zachoval!“

Zdálo se mi to v tu chvíli přestřelkou, snad komedií, ale stačil jediný pohled v umučené oči matky, v oči umučené, ale plné lásky, jež všechno přemáhá.

Láska mateřská! K mrzáčku, od něhož i otec s odporem se odvrátí, na nějž sourozenci celý čas se nepodívají, přihnula celé své srdce. Ano, Žofo, 22 let prala a sušila běloučké pleny a peřinky. 22 let líbala zchromlé ručky a tenoučké nožky. 22 let hladila

stařeckou, vrásčitou hlavu, líbala podivně zavité rty s dvěma dlouhými zuby, jež navlas podobaly se zubům hlodavců.

22 let nepřešlo slovo reptání s matčiných rtů. Musila pochopit, že Bůh tak ustanovil. Musila pochopit, že Bůh tak chtěl. Při každém výdechu Mária chrčivě zasténala. 22 let, Žofa, poslouchala matka to chrčivé sténání nocí, dnem. Spala s Márinkou v malém přístěnku a každou chvíli se probouzela, aby jí poslouchala.

Až přišla letošní zima, ta divná, bez sněhu, bez mrazů, kdy jedné noci probudilo Trachtovou ticho nepřerušované chrčivým sténáním. Vyskočila z lože, zadívala se na Márinku, ale ta již byla mrtva. Jedním rázem přestalo chrčení v nemocném tělíčku, jednou vteřinou nastal konec. Konec utrpení Márinky a začátek bolesti matčiny.

Byla mrtva. Hodiny tikaly hlasitěji, vítězněji, protože nebyly přehlušovány chrčením Márinky. Kanár v kleci zatíkal zdouha a rychle za sebou, snad i on probudil se tím tichem. Pes ležící u dveří se protáhl, vtáhl několikrát za sebou do sebe vzduch, zdvihl hlavu, vypjal krk ku předu a táhle zavyl.

Matka otevřela okno, zhasla světlo a klekla k malé znetvořené mrtvolce. Zelenavá, jen málo studená noc pustila dopřístěnku pruh měsíčního, sinavého světla. A matka, která 22 let neměla chvíli klidu, aby se déle zamyslela nad tím, co jí vlastně potkalo narozením vymodlené dcerky, v těžkém pláči a zoufalém prolamování rukou vyplakávala u chladnoucí mrtvolky mrzáčka celý smutek minulých 22 let. Až když znovu a znovu líbala nebohé tělíčko a cítila, že jí chladne pod horkými rty, vzchopila se k poslední službě.

Vodu ohřála, Márinku vykoupala, do čistých peřinek položila. Otevřela skříň, tu skříň, od níž klíč vždycky u sebe nosila, a s očima úžasně plácem pálicíma přehlédla ještě jednu obsah skříně. Ano, věřila pevně, že si vymodlí holčičku, a proto už se na ni chystala.

Našila po nocích šatiček a zástěrek. Po narození Márinky pořád doufala, že „z toho vyroste“, že se jí nožičky a ručičky srovnají, že si jí bude do připravených šatiček oblékat, jí se chlubit. Chvějící se ruka prohrábala šatkami. Ano, ty tady, ty bílé chystala Márience k prvním sv. přijímání. Jsou běloučké, jemné jako pavučinka. Vyšila je něžnými kvítky tak, jak nejlépe uměla, a ona uměla překrásně vyšít. Droboučké pestíky vyznačila jemnými uzlíky zlaté nitě. Sama si vzor nakreslila, s láskou, když Mária chrčivě na kočárku dýchala, vyšívala doufajíc, že „z toho vyroste“. A viděla ji před sebou, jak už je veliká, do školy chodí, k sv. přijímání se chystá. Hebká látka šustila měkce v rukou, hedvábí neslyšně protahovalo se slabounce načrtnutými květy, hodiny jednoduše tikaly, snažice se marně překříknout Márinčino chrčení.

V zásuvce skříně byly stěvičky. Jedny maličké, hnědé, ty

chystala Márince pro první kroky a potom ještě dvoje, jednu větší a druhé bílé, kožené, snad by tak na její nožičku byly, až by šla první k stolu Páně. A svíce tam byla v hedvábném papíře pečlivě zabalená, až z Lúrd donešená, tu že ji rozsvítí, až půjde k prvnímu sv. přijímání. A hračky v druhé zásuvce: panny, skládací pokojíček, malá koněvka, krabička na šití. A docela na dně kusy krásné véby, až Márinka se bude vdávat, aby všechno najednou nesháněla.

Trachtová zabořila hlavu do našitých šateček, a nový proud slz valil se jí z očí.

Zase se vzhopila. Musí Márinku obléci, do rakve obléci. Vzala ty bílé šatečky, zadívala se na skroucené tělíčko. Ne, žádným způsobem nemůže je v ně obléci. Musí ji jen obalit bílým plátnem, víc nic; plno zato květů musí mít kolem sebe a na sobě. Převázala oči, stisknuvši s pláčem víčka. Ústa nebylo možno sevřít. A klekla k mrtvolce své vymodlené Márinky a po prvé za těch 22 let pochopila zřejmě, že se pletla do Božích úradků, že měla odporčit Bohu, odevzdat se do vůle jeho, že Boha hněvala.

S ranním zábřeskem se vzhopila. Ne! Dnes ještě neřekne, že Márinka umřela. Nechá si jí tu ještě přes den, až večer to poví.

Šla po své práci sahajíc si co chvíli na klíč od přístěnku a odbíhajíc tam, pokud jen mohla. A večer před klekáním tedy odběhla dát Márince zvonit hodinku.

A tosi mužem ujednala. Vypraví jí pohřeb, jakoby svatbu měla. Bude mít mládence, družičky, hudbu, průvod do kostela, vždyť je to poslední, co jí dají.

Byl to takový pohřeb, že jsem také se zajíkl při zpěvu. A lidi — snad všichni z obce přišli.

A když mládenci vyzdvihli bílou rakev, zaúpěla Trachtová tak děsně, jako by jí nožem srdce proklál.

Vidíš, Žofo, je ještě láska ve světě. Je jí málo, vím, ale přece ještě je. Tys to poznala a já to poznal také. Tento pohřeb byl ze všech těch, jimž jsem byl přítomen, nejsmutnější, neboť děsná bolest matčina šla za rakví dítěte mrzáčka, bolest, jakou ztěžka bys našla mezi dnešními lidmi.

Tetka Tě srdečně pozdravuje a pošle Ti zase brzo něco na zub. A Ty, Žofo, zas jednou napiš jí, víš, tak něco o tom, jak chudým na radosti je Tvůj život. To tetka potom má zas látku k přemýšlení.

Vím, že Ti veselo na světě není, žeš nikdy nemyslíla, kolik trpkostí budeš musít překousnout, ale to víš:

„Někomu slunce svítí, jinému ani měsíc nezašeř.“

A tož hlavu vzhůru a buď zdráva!

Tvůj strýc

Josef.

ŠIMON STYLITA.

Román z doby kněžského rozvratu.

IX.

Po návratu z Brna snažil se dr. Sehnal důvěrněji se sblížit s P. Šimonem a získati jej cele pro své plány. A neustal, ani když jej mladý kněz s počátku trochu rozčileně odbyl, že má teď jiné starosti a neví, kde mu hlava stojí.

„Počkám tedy,“ řekl a usmál se jaksi útrpně i shovívavě. „Však váš čas také přijde. Horečka tak zvané spolkové práce pomine a vystřízlivíte jako já. A snad ještě spíš, protože jste z měkčího těsta . . . Pochybuji, že jim dostavíte dům!“

P. Šimon neměl opravdu času obírat se jinými věcmi. Přípravy ke stavbě spolkového domu pohltily veškery jeho síly v mnohem větší míře, než si dovedl prvotně sám představit.

Hned v prvních povánočních týdnech bylo nutno podstoupiti křížovou cestu, již se nejvíce obával: vydal se s místním kominickým mistrem, členem výboru, do okolních vesnic „na žebrotu“ k sedlákům. Tlustoučký, bělovlasý, všeobecně ve vesnicích známý a vážený pán dělal hovorného tlumočnicka — kaplan měl býti jakýmsi živým dokumentem, že jde skutečně o dobrou věc, a prosebníkem, jehož nemůžna odmítnout ani odbýt nějakou maličkostí.

Brzy objevily se první výsledky jeho cest: sedláci začali přivážeti na saních k zakoupenému domu na náměstí dlouhé smrkové a jedlové klády i celé stromy a na prostranném dvoře vyrůstala zvolna hromada kamení.

Vlastní dům byl teď počátkem i koncem všech rozprav ve spolku a předmětem nesčíslných starostí, jež se jen hrnuly od chvíle, kdy byla podepsána kupní smlouva.

P. Šimon cítil jejich tíhu brzy i ve svém vnitřním životě. Cesty po vesnicích, kde je obyčejně hostili čajem se slivovicí, časté, dlouho do noci trvající a leckdy hodně vzrušené schůze výboru nejen mu zabíraly všechn volný čas, ale odnímalý i duševní klid. Zkracoval svá ranní rozjímání a mnohdy večer k smrti unaven taktak že s námahou, přemáhaje spánek, ukončil breviář, nejsa již schopen obvyklé duchovní četby, tím méně pak nějakého studia nebo literární práce.

Následky toho pocívoval brzy všude, v kostele i ve škole.

Oh, škola! Dříve jeho radost — teď měnila se nejednou v očištěc! A děti, ty děti, za něž se dosud denně modlival u oltáře, jako by se stávaly zlomyslnými pokušiteli a mučiteli. Jako by vycitily, že už jim nenáleží celý, že je rozdělen a že přichází k nim nevyspalý a duševně rozrušený.

„Nejste nervosní?“ zeptala se ho jednou i slečna Božena, když si jí na její dotaz stěžoval, jak se ty děti změnily. „Děti mají bystrý zrak, vysílí hned každou slabůstku svých učitelů a jsou i dosti zlomyslné, aby ji využily. Studujete asi příliš — měl byste se trochu setřítí . . .“

Byl vděčen těm dobrým modrým očím za jejich starostlivý pohled, byl by jim rád otevřel i své srdce, přetékájící nejednou již trpkostí, ale ostýchal se jaksi a raději se přemáhal, aby nebylo znáti na něm únavy.

Hůře bylo přemáhati se doma. Stále zřejměji tu propukala nespokojenost pana arcikněze, když pravidelně hned po večeri vstával od stolu a odcházel do spolku. S počátku ulevoval si starý pán jen všeobecnými poznámkami o spolcích, jež vynalezl čert a jež jsou jen zhoubou pro domáčí, rodinný život. Ale brzy začala slečna přináseti konkrétní zprávy o členech spolku, často sice zřejmě zkrešlené a přehnané, ale v základě pravdivé.

Při kázání, ba i při bohoslužbách stojí prý mnozí hoši ze spolku před kostelem a baví se s děvčaty. Jdou-li na kůr, tropí tam jen neplechu. Po zkouškách na divadlo toulají se dlouho do noci po osamělých ulicích, ba matky přímo prý si stěžují, že jejich dcery sotva ze školy vyšle nechtějí poslouchat, utíkají denně večer z domu a vymlouvají se na spolek, navazují známosti s chlapci málo jen staršími a myslí jen na parádu a zábavy, na divadlo a tanec . . .

Nezakrýval oči před těmito výstrelky spolkového života. Viděl v té honbě po zábavách jakousi přirozeně vysvětlitelnou horečku — jako by si mládež chtěla nahraditi dlouhý půst války. A nedivil se ani příliš, že v té náladě nemá smyslu pro vážné otázky: že se vyhýbá přednáškám nebo je vyslechne jen jako nemilou povinnost, ohlíží se při nich, zívá, šeptá a nemůže se dočkat konce.

Neomlouval těch nedostatků před slečnou, ale snažil se s počátku všemožně, aby jim zabránil. Ve svých přednáškách usiloval mluvití zajímavě, aby upoutal i mládež, snažil se uchvátiti jejich duše nadšením a naplniti je čistým životním idealismem. Rozhovořil se o tom nejednou i ve výborové schůzi a žádal zvláště, aby zábavy byly omezeny a aby starší členové měli kontrolu při divadelních zkouškách i po nich.

Kromě očekávání narazil tu na odpor.

Jde nyní o to — začal dokazovati i sám Mašek — abychom získali co nejvíce členů a zvláště mládeže. A mládež i dnešní lidé chtějí se ve spolku především bavit. Neposkytneme-li jim zábavy my, půjdou jinam, do nepřátelských nebo lhostejných spolků. A kam si navyknu v mládí, tam budou chodit i později . . . A pak: musíme teď hledět co nejvíce vydělat, abychom brzy zaplatili dům. Teď mají lidé spoustu peněz, plývají jimi a chtějí po těch válečných útrapách trochu užít — nejen mládí, ale všichni. A tak bude lépe, když zachytíme ty peníze my, než aby je zanášeli do cizích, často nepřátelských rukou. Nahrnou se k nám snad mnozí, kteří nemají

v sobě skoro nic katolického, tak jako zase od nás odpadli i takoví, kteří stáli kdysi v popředí. Ale chodí-li teď do našich zábav, zvyknou si pomalu, poznají nás — a za čas budou z nich snad nejlepší naši lidé. To bude pak úkolem právě vás, kněží, až budeme mít ten svůj vlastní dům: ze Šavlů dělat Pavly. . . .

P. Šimon smířil se konečně s tímto názorem Maškovým, uznal, že je v něm něco pravdy, a pracoval dále do úmoru, hleděl býti vesel mezi mladými, aby jim nekazil zábavy, ale pokud možno ji zušlechtoval — než přesto z častých zklamání vyvěral vždy silnější a prudčeji zdroj vnitřního utrpení: spolek stával se mu závažím stále těžším — můrou, jež mu užírala dny a večery a znepokojovala i noci.

Zatoužil tu nejednou po přátelském srdci, jemuž by se mohl svěřiti. Cítil, jak je ve své osamělosti slab. Ale horákovský pan farář zapadl teď v zimě jaksi ve své farce, bojí se asi zavátých cest nebo je churav a do Kamenice nejde. A dr. Sehnal, místo aby povzbudil a posílil, jen ryje a vydražďuje. Věděl, že dobře promyšlené rány katechetovy zarývají se do samých základů jeho bytosti, bránil se jim pudově, ale při tom cítil, že slabne a že jednou přijde chvíle, kdy všechna nahromaděná hořkost a nespokojenost vybuchne.

*

V poslední dny masopustu propukl první zjevný spor.

Byl hodně bláznivý ten první republikánský masopust. Jako by se všechno chtělo vybourit a vyžít z nastrádaných sil, setřást se sebe poslední zbytky mučivých let a v divokém šílení okamžiku zapomnět na minulost i budoucnost. I nejkřivější hlavy uchvátily horečka tance a nejudnější oči zaleskly se tajnou touhou dáti se apoň na chvíli unést zakázanou rozkoší.

V Kamenici nestačily neděle, aby všechny spolky a všelijaké kroužky mohly uspořádati svůj ples — a tak po vzoru velkých měst přibrány i soboty, a všichni si pak libovali toto zařízení.

P. Šimonovi ani nenapadlo, že by se myšlenka ujala také u členů katolického spolku.

Když se mělo ve výborové schůzi jednati o plesu, byl už skoro před večerí povolán k nemocnému na vzdálené samotě. Unaven dlouhou cestou sněhem nešel již do spolku. Druhý den v poledne oznamovala mu slečna uštěpačně, že „svatí“ budou mít tancovačku v poslední masopustní sobotu a v ostatkové úterý domácí maškarní zábavu.

„Jako socialisté,“ zlobil se také pan arcikněz. „Však jsem to vždycky říkal, že je to jedna sebránka ve všech spolcích, ať už si říkají tak či jinak. Ale nejsmutnější je, že vy, jako kněz, musíte tomu dát své placet, svou firmu. . . .“

„To nedám!“

„I dáte, velebníčku! Udělali to bez vás, protože je známo, že jim ke všemu jen přikývnete. Děláte jim laciného otroka a oni s vámi jen orají. Neumíte jim poroučet. . . .“

Nemohl nepřiznati, že má starý pán pravdu. Vždyť sám si umi-

ňoval, že nechce býtí vůdcem, ale jen pracovníkem. Nezištným a beznáročným. Byl jim opravdu, a takhle to dopadlo. . . .

„Bude to skvostný pohled,“ dráždila slečna „až o masopustní neděli půjdou lidé z dědin na ranní a budou potkávat na náměstí ty „lepší“ kamenické katolíky, jak se potácejí v párcích z hospody. Das wird wunderbar wirken!“

„K tomu nedojde, slečno! Budu se bránit, i kdybych měl proto — vystoupit ze spolku. . .“

„Dokážete-li to, velebníčku, odvolám, co jsem prve řekl,“ usmíval se již starý pán. „Ale pochybuji, velice pochybuji. . .“

A nedokázal toho. Svolal mimořádnou schůzi výboru, protestoval proti poslednímu usnesení, vysvětlil všechny náboženské i mravní důvody, ale viděl brzy, že mluví marně. Mašek ukazoval, že jediný, pro velké plesy důstojný sál „U zlaté Prahy“ je již na všechny neděle zadán, zbyla jen právě poslední masopustní sobota; a mohou býtí rádi, že si aspoň tak pospišili a hned včera ujednali smlouvu s majitelem, dnes by již sálu vůbec nedostali. Nemohou přece nyní jít a jako děti zbytečně smlouvu rušit a trpět škodu. . . .

Všichni přízvukovali Maškovi, někteří se jaksi potměšile usmívali a kdosi docela prohodil, že přece nezáleží na nějaké té neděli, prospí-li ji doma nebo při kázání v kostele. . . .

Poznal, že prohrál svou věc. Podrážděn celým jednáním překypěl, vychrlil ze sebe všechno, co jej již dávno mučilo, a za trapného ticha, jež po jeho výbuchu zavládlo v dusném pokojíku, uchopil klobouk a vyrazil do temné noci.

Nejvyšš rozechvěn chodil potom dlouho osamělou alejí. Sníh chrupal pod nohama, na zašedlém nebi probleskovaly hvězdy, dole usínalo zvolna městečko jako žena znavená celodenní prací — jen jeho duše zmítala se bolestně jako ptáče, jemuž zlý člověk přelomil křídla a jež tuší, že z rány uniká zvolna, ale stále krev.

Ano, dnes mu vlastní lidé zasadili ránu na místě zvláště citlivém. Stalo se, co dobře předvídal pan arcikněz: dali mu zřejmě na jevo, že je pro ně pátým kolem u vozu. Byl jim dobrý jen k tomu, aby svým kolárkem pomáhal lákat od sedláků dříví, kamení a povozy, aby dělal tlapače a agitátora, aby cvičil divadlo a zpěvy, dělal režiséra i nápovědu, a za to všechno, když žádá prostě respektování církevních předpisů, když se staví proti výstřelkům světačké bujnosti, odpovídá se mu krčením ramen a skoro výsměchem. . . .

A tyto lidé se pokládají ve veřejnosti za lepší katolíky než druzí, kteří se spolku straní. Pohrdají „neorganisovanými“ jako méněcennými — jsou plni sebevědomí, protože se jim v tisku i ve schůzích stále lichotí, jako by byli jedinými zachránci víry a předním šikem katolicismu. . . . A teď ukázali tosebevědomí i vůči němu — knězi. . . . Zatím jen v malém, ale kdyby se jim dále podvoloval, za chvíli by s ním chtěli opravdu, jak řekl pan arcikněz, orat a nakonec by jej snad — i vyhodili. . . .

Ne, k tomu se nepropůjčí. Dneškem dohrál svou úlohu ve spolku:

nezmění-li výbor svého usnesení a nedá mu satisfakci, je tam dále nemožným.

Uklidnil se trochu tímto rozhodnutím. A ulehčilo se mu skoro při myšlence, že by se tak konečně zbavil múry, jež vysávala denně jeho síly. Zbavil by se jí bez výčitek vlastního svědomí, že se vzdává práce ve spolku jen z osobních pohnutek, jen z uražené ješitnosti nebo docela z pohodlí. Nebude se přece hněvat a tím méně lenošit: odtud, kde již zřejmě o něj nestojí a kde chtějí jíti svou cestou, vrátí se zase k tomu, co pro ně opustil a co ho nejvíce těší. Bude pracovat o svém úkolu, o němž na počátku snil a jemuž se beztak zpronevěřil svou jednostrannou a neplodnou činností ve spolku...

Tak omlouval mladý kněz v mrazivé lednové noci svůj krok. Sestupoval nyní rychle ztichlými ulicemi dolů k zasmušilé faře, poháněn myšlenkou, že třeba obnoviti v kostele věčné světlo. Kolikrát na to zapomněl v posledních týdnech, plných chvatu a rozčilení!

A bylo mu nyní dvojnásobně líto toho nenávratně ztraceného času, který obětoval spolku, všech těch prací a starostí, které nepřinesly, jak se mu zdálo, nejmenšího ovoce a jen jej nesmírně ochudily a křídla mu spoutaly.

Chvála Bohu, že může nyní pouta strhat!

Utvrdil se ve svém úmyslu, když se spolkový ples konal skutečně v sobotu a když pak slečna při obědě v ostatkovou neděli výsměšně, ale dost oprávněně poznamenala, že dnes byli v kostele jen socialisté, pokrokaři a možná i terciáři. A ještě jizlivěji vypravovala na popeleční středu, jak se v úterý dlouho ve spolku tančilo při harmonice a jak kterýsi mladík, jenž byl dříve u socialistů, klidil všeobecný smích a potlesk za své dvojsmyslné a divoké masopustní kuplety...

Chápal, proč o tom hospodyně mluvívá skoro s radostí, špatně maskovanou mravním rozhorlováním: ví, že se rozešel se spolkem, a chce tento rozchod jen ustáliti, prohloubiti propast a znemožniti sblížení, aby jej tak připoutala zase více k domácnosti a hlavně — ke kartám...

„V tom posledním se ovšem nočně zmýlíte, Fräulein Terez,“ smál se v duchu. „Nejsem již takovým neostřeleným zajítkem, jakým jsem byl před třemi, čtyřmi měsíci, a nedám se již tak snadno chytit na lichotivá slova a nasládlé pohledy! Vydrželi jste to beze mne, když jsem býval celé večery ve spolku, vydržíte to jistě i nyní...“

Vstával zase od stolu, sotva odložil lžici, zavíral se v kaplánce a zabítil se do svých knih a spisů.

*

V několika dnech trochu vystřízlivěl. Ozvaly se v něm pochybnosti, jedná-li správně, chce-li nechati celý proud lidí, smýšlením přece jen nejbližších, jíti lhostejně mimo sebe proto, že si v jakési bujnosti rozpoutané svobody postavili hlavu a odmítli jeho mentování. I nejhodnější dítě v rodině mívá okamžiky, kdy trochu zvlčív, vymkne se pevné ruce otcově a dopustí se něčeho, co je pak třeba

dlouho mrzí. Kdyby tak měl otec při každém takovém zklamání ztrácti trpělivost, urážeti se občasným furiantstvím dospívajících synů, utíkatí z domu a ponechávatí děti na pospas náhodě a nebezpečím doby!

A on neukázal těm velkým dětem ve spolku skoro nikdy pevné ruky! Pracoval, ale nevedl. Sám jim to řekl v jakési bláhové upřímnosti hned na počátku, že nechce býti vůdcem, vycítili to i z celého jeho chování — a tak není skoro divu, že zkusili jednou svou moc, zvláště když měli k tomu i jakýsi, třebaš nesprávný, důvod.

Kdo je tu poraženým? Kdo vítězem?

Uvažoval o tom v druhou postní neděli, když přišel za ním Mašek po druhé vyjednávat o smír.

Byla to neděle, jakých se P. Šimon nejvíce bál: v pátek ochraptěl a všechny prostředky, jichž používal, nedovedly ve dvou dnech zjasnití zastřený hlas, ba naopak vše nasvědčovalo, že se blíží chřipka. Již při ranním kázání mučilo jej trapné vědomí, že přes velikou námahu vyznívají jeho slova hluše, že sotva část posluchačů v rozlehlém kostele mu rozumí. Cítil, že ztrácí spojitost s nimi, ba zdálo se mu, že zavládá tam dole v lavicích obsazených hlavně starci a stařenami jakýsi neklid a šum. Trapný pocit nemohoucnosti ještě více vzrostl při kázání před velkou, když viděl před sebou rozvlněný zástup hlav mužské i ženské mládeže...

Hlas, jasný hlas — to byla snad jediná věc, které záviděl jiným lidem, a nejvíce v takových chvílích. A pak ve škole: jak toho dovedly děti využitkovatí, jako by chtěly ukázatí, že mají v nejhojnější míře, čeho se jemu tak nedostává...

Po velké čekal na něj u fary Mašek s kominickým mistrem. Sotva je uvedl do kapláanky a odbyl několik dětí, čekajících na knížky, poznal, proč si vzal dnes stolař tak vážného pomocníka: nejde jen o smířování, ale potřebují kapláanka, aby se šel bít s „nepřáteli“ — ano, to přímo řekl Mašek — na schůzi. Na náměstí jsou prý dnes vyvěšeny plakáty, hlavním řečníkem bude nějaký mladý advokát z Brna, dr. Laurin.

„Dr. Laurin?“ To je můj bývalý spolužák ze studí!“

„Znáte ho tedy?“ zaradoval se Mašek a všecek oživil. „To je výborné! Jistě je to nějaký volnomyšlenkář a bude mluvit proti víře a náboženství — když ho znáte, tak dovedete takového advokáta tím snadněji usadit a sprazit! Těším se na to opravdu. Dlouho už nebylo u nás nic takového. Netroufali jsme si. Ale teď naše strana zase jednou vystoupí na veřejnost, jak to bývalo před válkou, když chodil na schůze dr. Sehnal a my mu pomáhali... I teď vám a všem ostatním ukážeme, že neumíme jen hrát divadlo a tančit, ale také na schůzích porážet nepřátele víry...“

Usmíval se při posledních slovech. Byl jistě sám u sebe přesvědčen, že to chytí za pravý konec a že jednou ranou zabije dvě mouchy: získá kaplana, napraví, co bylo pokaženo, a zároveň uplatní veřejně svou stranu...

P. Šimon pochopil radost mladého praktického politika. Ale bylo mu při pohledu na ni pojednou smutno. Vynořila se mu v mysli elegantní postava dobrého druha Laurina, jak jej poznal na gymnasiu. Vynikal již tehdy jako nadaný řečník, pouštěl se do ostrých debat i s profesory, zvláště s katechetou, byl neobyčejně sčtělý ve světových literaturách, a nejen psal, ale i tiskl pod pseudonymem slušné verše a satiry. I profesori měli před ním patrný respekt, již proto, že pocházel ze známé vlastenecké a bohaté rodiny brněnské. A stejně spoluzáci, které si dovedl získati svým nehonosivým, kamarádským chováním i svými nevšedními vlastnostmi.

I k němu, trochu nesmělému, zaraženému synku venkova, choval se tento všude protežovaný městský student vždy zcela přátelsky, a v posledních třídách, kdy začali oba zřejměji projevovati literární snahy, sblížili se již hodně důvěrně. Laurin psal mu ještě z Prahy do bohosloví, dotazoval se na jeho práce a zájmy, sliboval, že mu pomůže uplatnit se v pražských časopisech a kdyby snad některou chvíli zdál se mu život v alumnátě nebo v budoucím povolání příliš těžkým, že mu přispěje i jinak, aby se v Praze uchytil. . . Nepotřeboval bohudíky této pomoci, neměl ani času k další podrobnější korespondenci, a tak zvolna asi pražský právník zapomněl na nepatrného brněnského bohoslovce, tak jako zapomněl na svou Musu a vrhl se na politiku.

Přesto vzpomíná naň rád, jako na všechny, kdo mu byli někdy milí.

A nyní chtějí tito lidé, aby jej šel na schůzi — usadit a sprazit! Mají se tu utkati v hospodě před tváří prostého lidu jako dva vášniví odpůrci v hádkách o politiku nebo o to všechno, co se teď do politiky vtahuje — o školu, o manželství, o víru a církev. Dovedl by poučiti Laurina, britkého debatéra, o nesprávnosti jeho názorů? A musí se takové přesvědčování dít právě na schůzi v hospodě, u sklenice piva, v odporném zápachu kouře a lidských výparů? Ba snad dokonce za křiku rozvášněných davů obou stran, za lomozu lidí, kteří mají radost, když se dva vzdělaní „páni“ hádají, a třeba i vzájemně si nadají — snad stejnou divošskou radost, jakou se kochají diváci při pohledu na zápas dvou atletů nebo na surovou hru fotbalistů.

A on, který si vzal za úkol smířovati protivy mezi lidmi a stranami, zušlechťovati povahy a láskou získávati Kristu odcizené, měl by nyní sám býti hercem v takovém divadle, gladiátorem, jehož duševními mukami při zápase těší se sta rozvášněných očí, ať již tu rozkoš dávají najevo řevem radosti z vítězství nebo vzteku z porážky? A jakou cenu by mělo takové „vítězství“ na hospodské schůzi? Napravil by tím někoho z onoho sta posluchačů? Jen to, že by se dnes ve spolku několik lidí vysmívalo, jak „sprazili“ odpůrce, jak „zatopili“ advokátovi nebo docela jak ho umlčeli svým křikem. Snad by zapíjeli vítězství pivem nebo čajem a nutili, aby napsal o schůzi podrobnou zprávu do novin a pochlubil se tak i světu.

A s druhé strany? Snad by zatfnali pěsti a chystali by na nejbližší dobu odplatu, aby se surový boj začal znovu . . .

Pocítil skoro odpor proti těm dvěma, kteří ho lákají k něčemu takovému. Vlastně jen proti Maškovi, neboť dobrácké oči mistra kominíka bloudí již unaveně po řadách knih, kdežto mladý stolař mluví a mluví, rozkládá široce své důvody a rozvíjí plány.

Přeslechl jeho dlouhé výklady a když konečně Mašek upřel naň svůj tázavý pohled, nemohl než odpověděti záporně.

„Nepůjdu na schůzi. Znáš dra Laurina a nemyslím, že by sem přišel štvát proti náboženství jako nějaký řemeslný řečník. Ostatně sami jste mě dnes slyšeli v kostele, že sotva mluvím, vlastně jen sipím. Hlava začíná hořet jako v horečce. A k tomu musím ještě odpoledne jet na křesťanské cvičení do nejbzdálenější osady, do Lhotky. Víím, že budu večer ubit tělesně i duševně. Jak bych se mohl takhle odvážit na schůzi?!”

„Snad to nebude tak zlé,” podíval se naň Mašek jaksi nedůvěřivě. „Cestou na čerstvém zimním vzduchu se osvěžíte. A nemusíte se bát! Na křičení budeme tam my! Jde jen o to, abychom měli dobrého vůdce . . .”

Lidka přišla již po druhé volat k obědu. A vyřizovala vzkaz slečnin, že o jedné hodině budou tu již saně ze Lhotky, aby se tedy nezdržoval.

„Zastavíme se večer pro vás,” řekl Mašek ještě na odchodu s jakýmsi rozhodným, skoro přísným přízvukem v hlase . . . „Myslím, že si to zatím lépe rozmyslíte a půjdete s námi. Jinak bychom soudili, že se na nás dosud zlobíte pro tu nešťastnou tancovačku. A to by byla, přímo řečeno, hloupost. Musili bychom pak přirozeně vyvoditi z toho důsledky!”

Usmál se sice pohrůžce, ale aby upokojil vlastní svědomí, pokoušel se opravdu cestou do Lhotky ještě jednou střízlivě rozvážit celou věc.

Ani teď však nedovedl se povznést nad svůj první dojem. Snad i proto, že nemohl opravdu soustřediti myšlenky. Byl rozčilen a rozpálená hlava jako by třestila. Nadto strhla se již brzy po polední prudká sněhová vichřice, takže slečna sama radila, aby dnes nejezdil na cvičení. Ale sedlák ze Lhotky, všecek zasněžený a v obličejí větrech do ruda ošlehaný, stál již se saněmi před farou — tož sedl a jel.

„Tam dole u Brna snad se už hlásí první jaro a zde dosud jako na Sibíři,” vzpomínal P. Šimon, když vyjeli na kopec a studený vítr opřel se do nich celou svou horáckou silou. Nemohl ani oči otevřítí a chvílemi až dech se v něm tajil. Schoulil se do kožichu jako hlemýžď do skořápky. Myšlenky vířily hlavou jako divoký rej ostrých sněhových jehlic, bodaly a zraňovaly, studily i rozpalovaly, až zmalátněl sevřel pěsti a poručil si: Nechci vůbec myslit! Chci mít pokoj, pokoj!

Když pak po hodině všecek prokřehlý vkročil do jízby starostovy,

přetopené a lidmi naplněné, zatočila se mu hlava. Nerozeznával nikoho, jen cítil, že všichni naň zvědavě hledí, že několik dětí chápe se jeho ruky, aby ji políbily, že ho vedou k širokému stolu v koutě pokoje a v naprostém tichu čekají na jeho slova . . . Sebral všechny své síly a začal se modlití obvyklou modlitbu před křesťanským cvičením. Uklidnil se trochu, ale stále napětí, s nímž potom vykonával svůj úkol, vyčerpalo jej úplně. Poseděl sice chvíli po cvičení se starostou a několika sousedy, kteří tam podle zvyku zůstali, vypil kávu a snědl kousek buchty — ale všechno to konal jaksi mimovolně, že byl k tomu hnán cizí vůlí.

A tak i potom, když mu pomohli obléci kožich a usadili ho do sani. Jako s dítětem s ním zacházeli a tak snad o něm i mluvili, když se pak vrátili se starostou ještě na chvíli do světnice.

Jej zatím ovládala jediná touha: lehnout si doma a spát!

Když večer přišel Mašek, aby jej uvedl do schůze, zastihl jej již v lůžku zalitého potem. Z unavených očí a horečně planoucího obličejce četl jen tichou prosbu: Nechte mě na pokoji!

„Půjdeme tedy dnes už sami,“ řekl zklamaně. „Aspoň vyslechneme, co bude mluvit. Ale škoda, těšili jsme se opravdu, jak si advokátka a naše pokrokáře podáme!“

„Podáme — sprážíme —“ opakoval si P. Šimon po jeho odchodu sklesle. „Jak je to všechno malicherné a ubohé!“

Pokračování

FRANT. BOH. DĚRDA:

PODZIMNÍ MELODIE.

Bělavé mlhy
roucha svatební tkají.
Léto snoubí se s podzimem.
Je teskný den
a jablka v zahradách dozrávají
jak milostné úsměvy žen
v pozdních hodinách
láskou přetíženy.
Šedá obloha
nad zlatými alejemi

tajným obloukem
se klene k zemi,
obloha šedavá
a koule podzimního slunce
v zrcadlech oken dozrává
v podzimní noc,
jež přichází tiše, jako vůně květin,
zladivší svou lyru
k poesii míru . . .

PROČ MNE MILUJEŠ?

Proč mne miluješ, člověka šíleného? Což vím, kde kvetou růže, abych jimi ozdobil tvůj vlas, abych je vložil na tvoje ňadra? Což znám sladká slova, abych je šepotal tobě v samotě, když chceš snít? Nemám ničeho: ani květín, ani laskání, ani polibků.

Proč tedy mne miluješ? Nesníš snad o „hntzdecku“ v klidném koutku kdesi, o klidném, lahodném životě, který plyne jako žlutavě šedý, tichý podzimní den — ničeho, ničeho nemám! Zním cestu skalami a propastmi, miluji temnotu, noc a samotu, chci věčně bloudit, chci věčně boje. A tyto zápasy, dříve nebo později, pohřbí mne mezi své mrtvolky a zpráchnivím kdesi sám zapomenut . . . Kdo polaská tehdy tvoji hlavu? Kdo bude ti tehdy hovořit o lásce?

Proč miluješ mne, člověka nemocného? Jdi, kde svět kvete, kde lidé, spokojeni životem a žiznicí po lásce, trhají květy a zpívají písně — tam nalezněš své jaro.

Ale u mne tvoje láska vyhasne jako jiskérka v noční tmě, a nikdo nebude již moci roznítiti ji o jasný slunečný plamen. Láska potřebuje klid, zelenou dáli a zlato, já však jsem chud, mým jediným pokladem jsou jediné mé myšlenky, ale ty jsou šílené!

Proč mne miluješ?

Spěš, prchni ode mne!

Či chceš mne přece milovati a chápati? Chceš mne milovati jako představu, jako něco již dávno zapomenutého? Oh, to se tě neptám, proč mne miluješ.

Jedinou bytost cítím na blízku, jejím horkým dechem oživne celý svět a vykvete, usměje se na mne. A budu tehdy žít, a slavným, mocným i pyšným se stanu, a nikdo nepozná té síly, která mne zvedla, ale ty, za svoji lásku, budeš vadnouti a slzy budou kanouti v tichu . . .

Proč mne miluješ, nelíbí-li se ti slzy a bolest? Slzám a bolesti svět se vysmívá a směje se také tobě i mně . . .

Proč mne miluješ?

STUDENTSKÝ DENÍK FRANT. SKALÍKA.

Dne 29. ledna 1866.

Den mých narozenin! Před 19 lety, když jsem slavil své první jmeniny, kdo by mi byl řekl, že 20. své jmeniny budu slaviti daleko od domova, v Olomouci. Budiž Tobě, o Bože, vzdán vroucí dík za prozřetelné řízení Tvé po cestách osudů mých, za Tvé tak přehojné dary a milosti. Dej, o Bože mocný, skrze přímluvu svatého Františka Saleského, abych byl pokorný a čistotný a abych cíle svého dosáhl ke blahu časnému i věčnému a k radosti svých rodičů. Dnes jsem byl v Dominikánů u 6 hodinách na požehnání se Zemským. Bylo požehnání v kapli růžencové; tabernákulum na oltáři hlavním bylo otevřeno, lampa se světlem věčným vyhasnuta; nevím, proč to. Klečeli jsme nejdříve se Zemským u oltáře hlavního a potom, když se domodlili růžencem, šli jsme dozadku a klekli jsme si naproti kaple růžencové. Dnes ráno uctil jsem svatý kříž u sv. Mořice v sakristii. — Dnes jsem si vypůjčil od Vrbky zlatku a se Zemským jsme byli u Švarce, tak jsme pili každý flašku piva, on 2 rusy, já za 10 švýcarského chleba. Potom jsem šel ku Brandtnerovi a jedl jsem tam vaječnk. Na oběd v obecní kuchyni jedl jsem též polévku, čočku, chleba a 2 buchty. Oslavil jsem jak náleží ten svůj svátek, ale peněz mi neostane ani krejcar. Dám paní, Vrbkovi, Ševčíkovi, za chleba atd. a moje gáže bude ta tam. No nechť. Dnes jsem slyšel a i sám četl, že lokace jest zrušena. To jest zdrávo, člověk aspoň nebude mít strachu, že bude o jednoho nebo o dva víc nazadku. Jenom když projdu, o ostatní se už aspoň nebudu starat. Kluci Svozilovi měli velkou radost z toho, ale potom měli přece žalost, když jsem jim řekl, že to v prvním běhu ještě nebude. — Ráno musím vstát o 1/7, mám přijít ministrovat ke kapucínům P. Dr. Pánkovi. Musím jít spát. Učít se nebudu. Z laliny až ve škole, z řečtiny jsem si poznámky nepsal a češtinu jsem ani ještě neviděl a ani vidět nebudu. Kreuz nevím kde se toulá, už jsme ho 2 hod. neměli. Nevím, co mi ale dá! Oroduj za mne sv. můj patrono, vzore pokory a čistoty, abych se knězem, podle příkladu tvého stal! Zdaž dožiju svátku svého na rok budoucí (Připsáno následujícího roku: „Deo gratias 29./I. 1887.“) Račiz mne o Pane milostivě zachovati a ostříhati ode všeho zla na těle i na duši. Panno Maria, ty hvězdo jítfná, vzbud mne zejtra, abych své povinnosti zadost učiniti mohl. Zdaž Bůh!

Poznámky vydavatele: Švarc a Brandtner byly menší hospůdky, kde se lacině jídávalo. Švarc byl v Božítělové ulici. Obecní kuchyně bývala v Purkrabské ulici v domě vedle městské zastavárny v I. poschodí (kde později umístěna česká obecná škola). Byla navštěvována hlavně chudinou, pensisty a studenty, podávány v ní obědy (bez moučnicku 13 krejcarů, s moučnickem 23 krejcarů), také večere. Založena byla asi kolem roku 1878 manželkou zubního lékaře dra Patlocha (bydlel ve Ztracené ulici) a řízena dámmi z lepší německé společnosti olomoucké, následkem chybného vedení zanikla však kolem r. 1890—2.

*

V Olomouci dne 31. ledna 1886.

Jeden měsíc v roce novém již uplynul do moje věčnosti, aby se více nenavrátil. S jak blahými nadějemi počínali jsme rok tento nový, myslíce sobě, jak mnoho velkých činů můžeme provéstí ve dvanácti jeho dlouhých měsících. A hle, již jeden takovýto měsíc jest u konce. A jako každý pečlivý hospodář ku konci jistě lhůty obrací zrak svůj na své hospodářství, na své statky, které buďto rozmnožil aneb snad nedbalostí zmenšil, rovněž tak záslužno, ba mnohem záslužnějším, aby člověk, hospodářiti mající s časem, s tímto statkem největším,

aby člověk čas po čase účty podnikal s majetkem ne tělesným, nýbrž duševním. Protož slušno jest, abychom nakonci měsíce tohoto poohlédli se maličko na běh jeho a v krátkosti si připomenuli všechny jeho památné doby, abychom prozkoumali, jak a v čem jsme prospěli a v čem jsme ochabli, jakých dobrodiní jsme se účastnými stali a jak jsme se též osvědčili vděčnými. Měsíc tento uběhl nad očekávání rychle. Po svátcích vánočních první dny dleli jsme ještě doma, takže prvních čtrnácte dnů téměř neočekávaně uplynulo. Ve druhé polovici, kdy nastal nedostatek financí, plynul čas poněkud zdlouhavěji. Prospěch v měsíci tomto jest pranepatrný, jak ve věcech duševních, tak i ve věcech vědních. Byl jsem hodně nepilný, kouřil jsem hodně, obzvláště ku konci měsíce, což mi sotva ku zdraví posloužilo, též jsem se přichytl i šňupání; nevím, jak mi to bude sloužit. Ku sv. zpovědi jsem nešel; neboť rád bych nejprve vyrovnal všechny své účty a dluhy a potom bych rád přistoupil ku zpovědi generální. Dej mi, Bože, síly k dlu tomuto! Od Tebe, Bože můj, jak četná dobrodiní jsem přijal, avšak málo vděčným jsem se k Tobě prokázal! Jak toho želim! Přijmi tedy na konci tohoto měsíce můj velký dík za mnohá nezasloužená dobrodiní! Hvězdo morská, dík Tobě taktéž, i vy moji sv. patronové! Dnes je tomu právě měsíc, co jsem na posvátném Velehradě denník si založil; dej, Bože, co bych v započatém díle zdárně pokračovati mohl, ku větší Tvé cti a chvále a ku spasení mé duše! Zdař Bůh!

—

Poznámky vydavatele: Ke slovům „kouřil jsem hodně“ udělal si Skalík po 10 letech, dne 1. listopadu 1896, poznámku. Modře je podtrhl. Tehdy už souchotiny jej ničily a Skalík vzpomínal na to, jak nedbal zárodků své nemoci v studentských letech a bezohledně kouřil.

*

V Olomouci dne 1. února 1886.

Nový měsíc, nové naděje! Co člověk za 4 měsíce zasel, to nyní bude žíti. Kéž by jen žně byla dobrá a hojná. Velice se sice netěším, ale Bůh, pomoci Jenom co bych letos dobře prošel, na rok se už Pán Bůh zase postará. Dnes jsem si koupil 3 polské knihy za 55 krejcarů. Chci se trochu v polštině vyčvičiti, abych alespoň trochu rozuměl. Martínek nám velice doporučoval jazyky slovanské a při tom se zmínil o laciných biblích v Praze. Musíme tam o několik exemplářů v různých jazycích paát; též jsem dnes četl polské noviny „Czas“ u Hírše. Zemský byl dnes u nás. Máme se s chlapcem velice rádi; včera pravil, že mne má po tátovi a mámé nejradši. Mám chlapce též velice rád. Na můj svátek (29./I.) jsme pili a kouřili až moc; 10 flašek piva od Švarce a za 20 kr. cigaret. Dostál byl trochu navalený a Zemský také. V hodině p. Svozilová se divila, od čeho tak velice od kouře smrdím a já to uvedl na soubydlícího, že totiž mu poslali ku svátku cigáry a že u nás tak máme moc kouře. Kdybych jí byl řekl, že jsem kouřil já, a sice 12 cigaret, byla by spráskla ruce a kázání by bylo hotové. Od Dr. Svozila vzal jsem si opět 5 zl. na budoucí 1/2 měsíc. Nevím, jak vystačím se stipendiem. Mám už dluhů asi 20 zl. Krejčí, paní, knihy u Benediktínů, Obzor, Ottovi a. t. d. Musím ve II. běhu šetřit! Dej Bože, co by tento měsíc zase šťastně uplynul a co bych ve spokojenosti konce jeho dočkati se mohl. Zdař Bůh!

—

Poznámky vydavatele: Slova „12 cigaret“ si Skalík opět po 10 letech litostivě a s jakýmsi sebeobviněním zatrhl.

Benediktini — je míněna tiskárna a nakladatelství Rajhradských benediktinů v Brně.

„Obzor“, brněnský časopis vydávaný Vl. Štastným.

Ottovi — knižkupectví a nakladelství J. Otty v Praze.

*

Dne 5. února 1886.

Už se chýlí první běh ku konci! Mnoho řečí po gymnasiu koluje, že prý lo-
kace nebude. To bude lumpů, to já už vidím; žádný se nebude chtít učit, jenom
aby prošel. Nevím ale jak nás rozesadí Martinek. Dnes ráno jsem zaspal a po-
něvadž jsem věděl, že by to tak zlehka neodešlo, vymyslel jsem si lešť. Přišel
jsem domů, jako bych byl na ulici spadl a Dostála jsem poslal do domu P. Dr.
Pánka, aby řekl, že jsem nemohl přijít ministrovat, že jsem si vytkl ruku.
Potom jsem šel za Michalský výpad a po první hodině přišel jsem do školy a
Franckovi jsem řekl, že jsem byl u lékaře s rukou. Po škole mne P. Pánek
potkal a dal mi 20 kr. na oběd a vyptal se mne na ruku a bylo dobře; na
zejítek objednal si Dostála ku Kapucínům ministrovat, ale já tam přijdu sám.
Jenom co bych nezaspal. Před večerem o 6. hod. byl jsem u Dominikánů na
růženci a na požehnání. O Beránku Boží, vyslyš prosbu mou skrze přímlyvu
B. P. Marie. Dej hvězdo jítřní, Máti milostná, co bych zítra časné vstal. Zdar Bůh!

Poznámka vydavatele: *Franckem* je míněn profesor Martinek.

*

Dne 12. února 1886 o 1/2, 12. v noci.

Poslední večer před dnem osudným, před ukončením prvního běhu v septimě!
Jak to rychle uplynulo těch 6 měsíců, že se člověk ani nenadal. Běží ten čas,
běží jako kdyby měl křídla. Již sedmý rok zde v Olomouci jsem, již sedmý
rok navštěvuji gymnasium! Když si tak vzpomenu na ty doby z primy. Jak
uctivě jsem pohlížel na septimána Holuba a jak mnoho jsem si myslel o té jeho
moudrosti! Nyní jsem tam sám a nevelice pozoruji, že jsem se stal chytřejším.
Již 13. vysvědčení dostanu zítra. Třinákráté byl jsem v nedočkavém očeká-
vání věci budoucích jako dnes. Dej Bože, co by to dobře dopadlo. Právě velkou
naději na velice skvělé vysvědčení nemám. Budu mti 2 výborně. 3 neb 4 chva-
litebně, ostatní uspokojivě a stačí. Dej Bože, co bych ještě tohoto půldruhého
roku šťastně pod tvou mocnou ochranou prošel, a abych potom se mohl vě-
novati svému cíli dávno kýženému. Vy svatí bratři, jímžto ku počtě jsem tento
deník založil, i Vy přijměte mé díky za Vaši mocnou přímlyvu u Boha a vy-
prostě mi, abych šťastně gymnasium dostudoval. Slyšel jsem, že prý matura
bude zrušena. Dál by Pán Bůh, to by bylo znamenité. Kluci oba propadnou!
Nevím, co tomu bude říkat starý, ale sotva bude velice rád. Já však nemohu
jinak. Dělá, co mohu. Více dělat nemohu, abych sobě na zdraví neškodil. Však
v II. běhu se přičiním, aby všichni prošli. Zítra mám přijít ministrovat ku sv.
Mořici. Nevím určitě, zda-li ku Kapucínům, nebo ku sv. Mořici, půjdu k sv.
Mořici, poněvadž se mi to více podobá. Sv. Maria, Ty denice jítřní, vzbud
mne zítra, abych včas státi mohl!

*

Dne 15. února 1886.

Vysvědčení jsme dostali. Nade všechno očekávání vypadlo to dobře! Na toho
Kreuze to bych si nebyl řekl, že by mi tak dobré známky dal. Obě výborně mám
od něho a já jsem si počítal spravedlivě jedna uspokojivě a jedna chvalně.
Z latiny a němčiny chvalně, z náboženství a češtiny výborně. Z matematiky,
fysiky a řečtiny uspokojivě. Mám tedy ještě vyznamenání. Dík, Tobě Bože, za
tu milost, že jsem tak dobře prošel. Dej Bože, co bych i ve druhém běhu dobře
prošel. Hvězdo mořská!

Pokračování.

DROBNÉ UMĚNÍ VE SLUŽBÁCH CÍRKVE.

Zmínil jsem se nedávno v katolických denících o tom, že majitel uměleckých dílen v Třebíči, odborný učitel Petrus, postavil svoje umění do služeb akce P. Strnada pro časté přijímání dětí. Jeho obrázky a růžencečky jsou vybaveny ve stylu lidového umění, mají veselé, jasné barvy a vnikají i do takových rodin, kde by jinak devocionalit nesnesli. Když jsem viděl toto drobné umění ve službách církve, řekl jsem si, že bych této otázce měl věnovati několik slov. Jest to otázka velmi zanedbávaná. Ku podivu: Velké, monumentální umění postavilo se záhy do služeb církve a církev dovedla také tuto službu oceniti. Ale drobné, malé umění vypadá ještě dnes žalostně. Míním ty nesčetné sentimentální, přešládlé „svaté obrázky“, proti jejichž nevkusu napsal již Huysmans několik ostrých, ale dobře míněných invektiv. Myslím ty porculánové sošky, ty papírové růžičky a jiný nevkus, který tak kontrastuje s monumentálními stavbami chrámovými. Viděl jsem řadu malých obrázků světců — na příklad serií reprodukcí starých mistrů z ústavu Mnichovsko-Gladbašského, viděl jsem také reprodukcce obrazů beuronských, jež snad ve své lineárnosti zůstávají poněkud cizí citění lidového — ale to vše není ještě pro české poměry dosti dobře zuzitkovatelné. Má-li církevní umění být správně popularisováno, jistě jest nutno navázat na výtvarnou tradici lidovou, jak to právě dělají manželé Petrusovi.

Upozorňuji předem, že nejde o žádný „svěráz“, který pokládám za ohavnost a mimo to za překlad z němčiny. Svěrázové kroje jsou do češtiny přeložené dirnkvandy a jeho výtvarná kultura má daleko spíše zdroje v Německu, než kdekoli jinde. S lidovým ornamentem nejde provádět experimenty libovolné a kdo nemá v krvi výtvarného rytmu lidové tvorby, nesestaví z lidových prvků skutečného umění na základě pouhé kalkulace rozumové. Ale na druhé straně je jisto, že právě lidové umění by bylo s to poskytnouti velmi mnoho cenných prvků pro uměleckou propagandu náboženskou mezi lidem, protože by vrátilo církvi jediné to, co si od ní vypůjčilo. Byl to na příklad profesor Pekař, který ukázal, kolik barokových prvků obsahuje lidové umění a jak barokní sloh byl blízký výtvarnému i slovesnému citění lidovému. Mělo by se již přestat s námitkou, že ty pestrobarevné růžičky a ty sentimentální barevné mazanice mají lidé rádi. Zavrhuje demagogii všude, nepřipouštíme ji tedy také ve věcech umění. Přizpůsobovat se lidovému citění — ano. Ale nikoliv lidovému nevkusu: lid není modlou, má svoje vlastnosti dobré i špatné a teorie o přirozené dobroty lidu patří někam do rokoka. Co je v lidovém výtvarném citění správného, může vystihnout jenom umělec, který nesestavuje, nýbrž tvoří. Je těžko psáti slovy o umění výtvarném. Ale bylo by třeba viděti, jaký rámeček dovede udělati Petrus kolem prostého obrázku — ikony Panny Marie Ustavické Pomoci. Myslím, že tomuto umění nejskromnějšímu, umění pro lid, by mělo být věnováno velmi mnoho pozornosti. Není nikterak třeba, aby devocionalie, jichž se používá, byly tuctové výrobky továrny, když právě zde je tolik příležitosti pro propagaci dobrého umění. Měl jsem to již dávno na srdci, ale nechtěl jsem pouze kárat, aniž bych postavil před oči čtenářů pozitivní příklad. Dnes jsem jej našel ve výrobcích uměleckých dílen Petrusových v Třebíči. *Dr. Alfred Fuchs.*

O KNIHÁCH A DÍVKÁCH.

Pomalu vjíždíme do starých kolejí: různá nakladatelství posílají na *trh* řadu knih, počtem se rovnajících dobám před válkou. Zatím co stará nakladatelství pracují jenom s jistými hodnotami, mladší, zrozená válkou nebo prvými lety po ní, snaží se stejným krokem vyrovnati se současnému snažení kulturnímu.

S radostí listujete seznamy Symposia, Družstevní Práce a řady jiných mladých nakladatelů nebo navštívíte „oficinu“ p. Kuncifovu, kde ochotně vám poví o všem, co krásného má pan Kuncif & Comp. v tisku nebo co připravuje (na příklad 3 roky nové vydání Durychova Jarmarku života). Knihy Aventina a Obziny (udělal se pro sebe) vyplňují výklady knihkupců, a vy s radostí pasete se na krásných obálkách, ale ihned ochladnete, zvíte-li, že tato malá knížečka „koštuje“ Kč 20.—. Přítel z Nemecka mi tvrdil, že máme knihy lacinější. Ale dělá-li se rozpočet na nejnětější, ani nevíš a půl tiskovky bys musel ušetřit!

Důkazem, že se vracejí krásné knihy, jest oživená ediční činnost *Dobrého Díla*. Najednou tři knížky, které uchvátí, potěší a zaujmou. Jak se čte taková *Johanka z Arku* v dnešní době, kdy sice hymnus na ženu a dívku stává se pouličním popěvkem, ale nic se neví o hrdinné panně, kteréž slovo téměř vymizelo ze světa. Jak banální jsou taková říkání o „dívce černých očí, za níž každý se točí“ proti slovům Samotáře? Být bohatcem, dal bych natisknout té krásné knihu a rozdál aspoň těm malým dívenkám. Snad by se trochu ještě napravily. Bojím se, že knížka zapadne kdesi ve sbírce bibliofilů, ale určení svého nedojde.

Byla by směšná a ubohá badání o *dnešní dívce*, ale neužitečná by nebyla. Nová doba dala jim svobodu, ale to ostatní jim přidáno nebylo. Vidíš je kouřit, hrát házenou, pěstovat všemožné kulturu těla, ale zbrojili bychom se, kdybychom viděli, jak tato dívka *duševně* žije. Knihy pěkně nekoupí, ač pestrých obrázků nalezneš u ní hojně. Módy pařížské, vídeňské a pražské v jedné hromádce s nejnovějším Tahitským Zpravodajem. To vše musí zhltnout mladá žena, než ji spatříš na ulici v jakési směsici kožešin a nahotiny...

Ne, nechtěl jsem psát urážku na naše slečny. Jsou krásné, ale nutno krásu hledat. Pokusil bych se o to, kdybych byl básníkem. V kartounové zástěrce, nakadeřených vlásčích vítala by čtenáře ta moje panenka. Dal bych pryč ty pseudoproletářské dívky a postavil takovou *svoji* mladou ženu k plátně, do stodoly, na mlát neb aby okopávala řepu, *dal bych jí práci!* Nad postýlku bych pověsil Johanku a opěvoval mozolně dlaně. Kytičku slizeček Panny Marie, rudých kvítků bych dal za ozdobu mladých řader a kdesi v podvečer bych na žitném poli zpíval o znovuzrození. Na prosté housle bych hrál, mandolínu bych nechal jihu a těžké piano obětoval ohni. To všechno bych udělal, kdybych byl básníkem. Nebyl by to jednostranný kult venkova: zpíval bych o hrdinných dívkách továren, o uboých švadlenkách, radujících se z kytičky polních kvítků, které si přinesly z nedělní vycházky, o městských dívkách „domácně vychovaných“, unuděně čekajících na svoji partii a vzpomínajících na procházky kdesi v aleji za městem, na prchlé sliby a nesplněné ideály. Těm všem bych vzdal hold. Ale vyhnul bych se ošpepanému vyznávání „proletářské“ poesie.

Než to vše nemohu učinit. Nejsem básníkem, abych v tisícových proměnách zpíval o kormidelníku, dívce z ulice, o všem tom, co dnešek uctívá. Směju se tady u okna a kochám se pohledem na povozy až po nástavy naplněné řepou. Do noci naslouchám jednotvárnému hluku cukrovaru, abych ráno se rozběhl daleko do polí a pohledem pozdravil svatého Jiří na Řípu a svatou Ludmilu při soutoku Vltavy a Labe. A když bolesti zalomcují duši, navštívím takové zlatovlasé děvčátko, prohlídnu její hospodářstvíčko, vyběhnu s ní do zahrádky mezi podzimní úsměvy přírody a pak, já zpátečník, líbám tu mozoly na drsných ručkách... To vše dovedu. Ale básnit neumím.

Proto si v besídce přečtete *Johanku z Arku*, *Věrunko*, a půjdeme domů. Snad zítra se dáme do práce: „Práce jako krásné umění.“ B. Zub.

PŘEHLED REVUÍ.

„Časopis katolického duchovenstva“ přináší letos v každém čísle hojně materiálu z bibliografie a ikonografie svatováclavské, zpracovaného drem *Ant. Podlahou* a doprovázeného četnými reprodukcemi starších i novějších obrazů, soch a chrámů. Různé příspěvky z bibliografie svatováclavské podává tu také *V. Bitnar*. Tak v posledním dvojčísle (7/8) pojednává o zajímavém Máchově zlomku

„Bratrovraha“. Soudí, že Mácha hlouběji a duchovněji než jiní naši dramatičtí básníci pojal zápas obou kněžecích bratří, ale koncepci svou nevyvrcholil a umělecky nezdočil. — Dr. *Josef Beran* hájí proti Baarovi povahu a činnost kněze Gabriela Schneidera a ukazuje, že jej spisovatel ve svých posledních románech „Osmačtyřicátníci“ a „Lůsy“ skreslil a nespravedlivě zesměnil. — Vedle Spáčilovy studie „Pravoslavná theologie a možnost unie s východními církvemi“, o jejímž samostatném otisku bylo v „Arše“ referováno, přináší toto dvojčíslo dokončení článku dra *B. Kutala* o dnešních náboženských poměrech v Palestině, dálež část studie dra *Al. Kudrnovského* „Einsteinova teorie relativity a apologetické otázky“ a *P. Klem. Minářka* o učném spisovateli franšiskánském ze 17. století P. Bern. Sannigovi. Dr. *Jos. Slabý* začíná pak novou bibliickou studii „Genese 50, 2—20 ve světle staroegyptských památníků a listin“.

„Eva“ v 9. čísle otiskuje dva zajímavé články *Vil. Bitnara*: „Píseň slunečná sv. Františka Serafinského“, kde sleduje zvláště její překlady a parafráze v české literatuře, pak velehradskou přednášku „Obrození historické novely“. Ukazuje, kolik je v našich dějinách dosud neprošlapaných stezek, kolik panenské půdy nabízí se tu katolickým novelistům, a naznačuje také, jak asi by měli postupovati při přípravě studii i při vlastní tvorbě. Soudí, že pro naši dobu hodí se po výtce jen novela kulturně katolická.

V „Hlídce“ (č. 9) začíná *P. Aug. Neumann* otiskovati řadu studií o době předhusitské. Na prvním místě obrátá se písemnictvím pastoračním, o němž se dosud u nás pramálo ví, a podává obsah traktátu Mistra Štěpána roudnického „Quaestunculae“. *Jan Tenora* pokračuje ve své historické studii o presentačním právu abatýši tišnovských na probošství u svatého Petra v Brně, rovněž dr. *Tomáš Hudec* v pojednání o článku víry „Narodil se z Marie Panny“. Jak obyčejně přináší číslo vede literárních posudků bohaté rozhledy v oboru náboženském, vědeckém, uměleckém, vychovatelském, hospodářsko-sociálním i politickém.

V „Kritice“ (č. 8-9) otiskuje *Jaroslav Hilbert* zajímavou předmluvu ke knize, kterou o něm píše *Josef Knap*. Přiznává, že ze spisovatelské činnosti byla mu vždy nejbližší dramatika. „Ovšem slyšíte mne téměř týdně na tržišti; nejen abych měl pro svou rodinu stálý příjem, ale v padesáti ze sta i z vnitřní potřeby vltí svůj hlas i soud do sterých otázek a zájmů současného života — leč když mám klid a mohu se stáhnout, abych si vymýšlel divadlo, jest mi nejlépe. Bude se vám to zdát snad pošetilství, ale nevíte, jak jest rozjařující, nebýt ženou a péče roditi lidí. Tuto vášeň můžete plně upokojiti jen mým způsobem . . .“ Je si také vědom, že byl vždy více umělcem než myslitelem, vždy spíše básníkem než průbojcem budoucna. „Jsem však uchvácen touhou opraviti dosavadní směr . . . Mám pocit, že jakýmsi novým kvasem, nesmírně rozkazujícím, jsem odváděn někam, kde se naprosto rozejdu s naší současností.“ Na tento nový vývoj Hilbertův můžeme být opravdu zvědaví. — V témže čísle *Boh. Lífka* medituje nad novým překladem Carlyleových „Hrdinů“, *Jan B. Čapek* uvažuje o psychologii umění, *Vil. Dvořák* podává obsažnou zprávu o mezinárodní výstavě dekorativního umění v Paříži, *Josef Hostovský* pak píše o vůdci sovětských básníků proletářských, jímž je jednomyselně uznáván *Děmjan Bědnyj*, typický to doklad třídního, nesmířitelného proletáře.

„Náš Domov“ (č. 10) přináší článek *Václava J. Pokorného* o pilném vlastivědném spisovateli moravském *P. Aug. Kratochvilovi*, jenž se dožil dne 29. srpna svých šedesátin a dra *Jos. Svítla* o Bratislavě, hlavně o jejích národních buditelích, *Jiřím Palkovičovi* a *Ludevítu Štúrovi*. *Fr. Větečka* pokračuje ve svých „Obrázcích z katolických misí“.

„Pramen“ zahájil za redakce *Emila Vachka* nový ročník pěknou básní *Petra Kříčky*, pak *Stan. Zimy* („Svatý František z Assisi“), *Konst. Biebla*, *Fr. Branišlava* a prózami *J. Š. Baara*, *E. Sokola*, *A. C. Nora*. V článku „Nová lyrika“ posuzuje *A. M. Píša* básnické sbírky *Jos. Hory*, *K. Biebla* a *Fr. Velkoborského*.

„Sociální Rozhledy“, nová revue pro otázky sociální, hospodářské, kulturní a státovědecké, redigovaná drem B. Vaškem, přináší ve 3. čísle vedle drobných přehledů řadu odborných článků, z nichž i širší veřejnost bude zajímati stať dra J. Novotného „O sociálním významu svátků“, L. Saňky „O mezinárodní organizaci práce“, dra Ad. Procházký „O zemědělských clech“, J. Pošváfe „Poznámky k berní reformě“, článek dra M. Skácela „O dědičném právu“ a zpráva Fr. Jemelky „O komunistické společnosti sedmi obcí v Jowé „The Aman Society“.

„Vlast“ v ukončeném ročníku otiskla dvě delší záslužné práce: historickou studii Václava Olivy „O zásahu Eneáše Sylvia v postup českých dějin“ a životopis dra Jana Veitha z pera Iga. *Zháněla*. V beletrii přihlásil se delší povídkou „Zlě má zlý konec“ také Adam *Chlumecký*. Jak se dovídáme, převezme redakci nového ročníku po spisovateli Al. Dostálovi pilný pracovník v oboru katechetiky Fr. Košák.

„Rozmach“ a „Zrno“ vedle časových, politických a polemických stať a poznámek přinášejí občas také články z literatury, umění i jiných kulturních oborů. Tak „Rozmach“ otiskl několik bystrých úvah Alberta *Vyskočila* o Josefu Floriánovi a ukázku z L. Delluca „Filmové umění“. V „Zrnu“ píše dr. Jos. *Svitil-Karník* o poměru československém, P. Jos. *Habeš* zakončuje ožehavou diskusi o náboženství a politice, P. Aug. *Neumann* pak posuzuje poslední článek prof. Pekaře o Husovi.

Také v „Životě“ (1. č.) obírá se tímto článkem, ovšem jinou metodou a s jiného stanoviska Ant. *Novák*, kdežto Jos. *Doležal* hovoří zajímavě o časové otázce „Češi ve společenství mezinárodním“, hlavně v poměru k Římu. Číslo zabírají red. J. *Krlin* pěknou studii o sv. Františkovi, jež má být přípravou k blízkému výročí světové smrti. „Život“ začíná také otevírat překlad díla francouzského konvertity E. *Psichariho*, „Hlasy volající na poušti“, v němž se líčí duševní vývoj vojáka v africké poušti. M.

Z NOVÉ POUČNÉ LITERATURY.

Míroslav Rutte: Skrytá tvář. Kniha essayů. Obálka Jos. Čapka. Obzinyých tisků sv. 15. Str. 261. Vytiskl a vydal Fr. Obzina ve Vyskově 1925. — Dokonale jako všechny Obzinyovy tisky vypravená kniha připíná se ke dvěma dřívějším sbírkám autorových essayů: „Nový svět“ (1919) a „Strach z duše“ (1920). I zde hovoří svým způsobem o dlouhé řadě literárních zjevů z posledních let od nepravého romantika Fel. Tévera a romantického realisty Ivana Olbrachta až po poetistu Vit. Nezvala. Z cizích spisovatelů kreslí výrazně podobiznu Anatola France, referuje obsírně o nedávném boji francouzských literátů za svobodu ducha, rozepisuje se o Marinettim a futuristech, a hledá i v Leblancově detektivním románu zajímavých svědectví o zálibách soudobého člověka. Takovým význačným psychologickým dokumentem pro vývoj dnešního lidstva je pro něj „tak cizí a nepochopitelný.“ Zdá se, že po této stránce nechápe také plně díla Durychova, jemuž věnuje dvě essaye: „Chvála mučednictví“ a „Přiliv ducha“. Dobře však vystihl povahu Denfků a záznamu J. kuba Demla: ukazuje, že taková bezvýhradná a bezohledná upřímnost, stávající se programovou a uvědomělou, stává se snadno i nepřirozenou a vzbuzuje někdy podezření, že jde spíše o samolibost než o fanatismus pravdy. . . . Útočnejším je Rutte v posledních essayích, kde sleduje překotný vývoj naší nejmladší poesie od kolektivismu k poetismu. Netřeba souhlasiti se všemi úsudky autorovými. Nutno však uznati, že je pronášej krásnou formou a hlavně že neutkvívá na povrchu zjevů, ale snaží se odhaliti i jejich „skrytou tvář.“ M.

G. K. Chesterton: Co je špatného na světě. Přeložil Ladislav Vymětal. Obálka Zd. Kratochvíla. Vytiskla průmyslová tiskárna v Praze. Vydala nakla-

datelská společnost *Rozmach* v Praze 1925. Str. 177. — Příběhy pana Smitha, muže, který byl příliš živý, poučily leckoho, že netřeba všét hlavu, neboť tento svět je krásný svět; zdánlivě všední, ale plný dobrodružství v skutečnosti. Zdá se však, že Chesterton není vůbec nějakým urputným a zarytým optimistou. Nemá ani slepý ani paličatý, aby nevěděl nebo vědět nechťel, co je špatného na světě. Hledě tedy na to, co je špatného na světě, poznává, že nutnost př sného ideálu jest v nesnázích a slepých uličkách moderního života tím naléhavější, poněvadž se obecně zapomíná na vše, k čemu lidé původně směřovali. Zapomínání to souvisí s nesprávnou domněnkou, že vše dobré, co lze získati z ideí minulosti, máme, a že není možno se vrátiti k ideálům, dle nichž byla společnost budována dávno před námi. Ideály tyto doporučuje Chesterton v krátkých a břitkých essayích: ideu soukromého majetku, všeobecného, avšak soukromého, ideu rodin volných, ale přece rodin, domácnosti demokratické, avšak přece domácnosti, ideu jednoho domu pro jednoho muže. Ve světle těchto ideí vyvrací Chesterton některé bludy moderní: imperialism, čili mylný názor na člověka, feminism, čili mylný názor na ženu, a veřejnou výchovu, čili mylný názor na dítě. Imperialism jest mu přeludem blahobytu, jenž jest uskutečňován dravým úsilím civilisačním, olupujícím člověka o štěstí života prostého a rovnoprávného. Feminism, pokud se jím rozumí emancipace ženy od života rodinného, zavrhuje hlavně proto, že zbavuje ženu obsáhlé a svobodné činnosti v domácnosti a učí ji otrockému odbornictví mužů. Učast žen v životě veřejném se přiči jejich důstojnosti, neboť vládnouti znamená trestati a krev prolévati. Ve výchově si nepřeje, aby se uplatňovaly pochybné výsledky nauk o předporodním světě a tělesné dědičnosti. Výchova jest „přenašení“, není to účel, nýbrž metoda. Různým směrům výchovným jest společna idea autority. Jest divné, mluví-li lidé o odlučování dogmatu od výchovy. Dogma jest vlastně jediné, čeho nelze odloučiti od výchovy. Učitel, jenž není dogmatický, jest prostě učitelem, jenž neučí. — Neví se, přijme-li svět tyto ideály: snad přijme něco více oficielního a všeobecného, méně lidského a milého. Pro ten případ poznamenává Chesterton, že pak bude svět jako životem zklamáná žena, jež vstoupí ve všední manželství, protože nemůže vstoupiti ve šťastné.

Dom. P.

Henry David Thoreau: *Toulky přírodou a pohledy do společnosti*. Přeložili Zdeněk Franta a Čeněk Kočí. Otázky a názory, kniha 54. Str. 349 za 30 Kč. Vydal Jan Laichter v Praze 1925. — Kdo četl Thoreauovu knihu „Walden.“ vydanou v českém překladu už skoro před čtvrt stoletím (1901), sáhne jistě rád i po tomto díle svérázného amerického spisovatele, nadšeného milovníka a zkušeného znalce volné, nespoutané přírody, nadaného básníka, ale také bystrozrakého pozorovatele a přísného kritika lidské společnosti. Utíkal z ní denně na několik hodin do pal, kopců a lesů svého rodiště, ba usadil se na nějakou dobu jako poustevník docela v lesích. Ale i když žil v městě pohrdal jako pravý American anglickými mravy, plul proti proudu a nestaral se o úsudek či posměch druhých. Žil opravdu důsledně dle svých přísných mravních zásad, takže, jak praví v připojeném životopisném nástihu jeho starší druh a přítel Emerson, mohl svým svatým žitím posilovati přesvědčení proroků o etických zákonech. Takovým se jeví zvláště ve druhé části této knihy, v „pohledech do společnosti“, kde uvažuje pěkně na př. o lásce, o cudnosti a smyslnosti a odsuzuje přísně život bez zásad. Ve stati o občánské neposlušnosti projevuje otevřeně své názory o rádech společenských, názory, jež rovněž důsledně zachovával ve svém životě: nejen že se nikdy neoženil, nepil vína, nejedl masa a nekouřil tabáku, ale také nikdy ve volbách nehlasoval, neplatil státu daní a nikdy nešel — do kostela. Ve své otevřenosti nezdržel se leckdy nepřejných zmínek o církvi, hlavně ovšem protestantské. Emerson vysvětluje to jeho stálou osamoceností, která ho „odlučovala také od společenských forem náboženských“. A praví: „On sám však byl člověk vzácné, něžné a naprosté zbožnosti, člověk neschopný znesvéřící činem nebo myšlenkou . . . Myslí, že bez náboženství nebo jakékoli zbožnosti se nikdy nic velkého nevykonalo.“ V této druhé části jeví se také nejvíce oblíbený způsob Thoreauův vyjadřovati svá pozorování a

tvrzení v paradoxech, někdy působivých, jindy — aspoň pro cizího čtenáře — dosti podivných. Osobně milejší je mně ve svých „Toulkách přírodou“. Podivujete se, co všechno dovedl na nich objeviti, podléháte leckdy kouzlu jeho upřímného nadšení a často litujete, že jste se nezrodili chodci (dle něho ambulator nascitur, non fit) a jste jen takovými ubohými odsouzení připoutanými pro celý život k začenému městu, pracovní jizbě a zvláště — k psacímu stolu. *M.*

Marko Slonim: Od Petra Velikého do Lenina. Dějiny revolučního hnutí v Rusku. (1700—1918). Přel. Ad. Muťovský. Maticе lidu, běh 54, kniha 2. Str. 252. Vydali Šolc a Šimáček v Praze 1925. — Autor, ruský spisovatel žijící u nás, napsal tuto knihu hlavně asi pro cizince, aby poznali vývoj revoluční myšlenky v Rusku a tak pochopili lépe události posledních let. Usuzuje jistě správně, že poslední ruská revoluce není nějakým neočekávaným výbuchem, který by snad nastal svržením cara a náhlým osvobozením lidu, nýbrž dílem celých století a výsledkem dlouhých bojů. Proto sleduje snahu po osvobození z carského absolutismu od prvního revolucionáře Alex. Radiševa až po Lenina, stopuje jejich ozvěny v krásné literatuře od Puškina až po Tolstoj a v dílech ruských myslitelů od Herzena až po Vl. Solovjeva a hledá i souvislost s některými myšlenkovými proudy, hlavně ovšem s německou filosofií. Nezdržuje se příliš podrobnostmi, takže z celku vyniká dosti názorně a přehledně vykreslený obraz zajímavého myšlenkového i společenského vývoje. Sám odsuzuje ovšem bolševismus a soudí, že je pouze jedním obdobím, jednou fází ruské krize, že revoluce není ještě ukončena a že můžeme očekávat návrat ostatních směrů ruského socialismu. Kniha ukazuje i mnohou nám často těžce pochopitelnou stránku záhadné „ruské duše“, jak se nám jeví v historických událostech a konečně i při četbě ruských spisovatelů. V tom směru vykoná dobře svůj úkol. *M.*

Vyhubení Slovanů pobaltských. Slovanská kronika bošovského kněze Helmholda. Z latiny přeložil, úvodem a poznámkami opatřil Pavel Papáček. S mapkou. Obálka J. Čejky. Str. 267 za 12 Kč. Vydalo nakladatelství Šolc a Šimáček v Praze 1925. — Dostí podrobný a věcný úvod p. překladatele seznamuje neodborného čtenáře s celkovými dějinami pobaltských Slovanů a také s osobou a životním dílem německého kronikáře 12. století, bošovského kněze Helmholda. Uznává, že psal celkem dosti nestranně a spravedlivě, ne proto, aby si získal přízeň mocných, ale dle pravdy a z přesvědčení. Helmhold nestýchá se vyčísti chyby, tak zvláště lakotu knížat i duchovenstva, jež byly zlou překážkou šíření křesťanství. Líčí většinou události, jichž byl sám svědkem, a vládne při tom slohem velmi živým, plastickým, někde až dramatickým, zvláště kde vypravuje o zběsilém a hrozném hubení slovanských kmenů německými divochy, jimž křesťanství bylo jen záminkou k výbojům. Vedle německých krutostí vyniká ovšem i slovanská nesvornost a proradnost mnohých jednotlivců. Poučná, ale neradostná, smutná četba. Při ní člověk znovu plně ocení zásluhu, jaké si získali o náš národ slovanští apoštolo! *B. J.*

České hlavy. Sbirka populárních životopisných monografií. Potáď Jan Emler. Vydává F. Topič v Praze. — V 35 dosud vyšlých číslech mají přirozeně převahu spisovatelé a básníci nad vynikajícími hlavami z jiných oborů. A dlužno uznati, že většina těchto literárních portrétů byla při váš stručnosti dobře vypracována zkušenými odborníky. Tak dr. Arne Novák napsal monografie o Sládkovi, Nerudovi a S. Čechovi, dr. Viktor Novák o Zeyerovi, V. Brtnák o Vrchlickém, V. Zelinka o Sovovi, dr. Jan Frič o Raisovi, dr. H. Traub o Havlíčkovi, Palackém a Riegrovi, Ferd. Strejček o Heydukovi, Jos. Svátkovi Rubešovi a Beneši-Třebitzkém. Také poslední Strejčkův spisek „Jos. Kaj. Tyl“ dobře informuje čtenáře o rozvětvené činnosti autora „Posledního Čecha“ jako redaktora, buditele českého života společenského, povídkáře a spisovatele divadelních her. Pro další monografii o ušlechtilém zjevu katolického českého myslitele Tomáše ze Štítého bylo by se jistě našlo povolanější pero než — prof. Karla Judy! *M.*

Z NOVĚ KRÁSNÉ LITERATURY.

Ivan Suk: *Srdce na kovadlině*. Prózy 1920—1924. S obálkou A. Wachsmanna vydal Antonín Král, Praha-Smíchov 1925. Str. 93. — Ve „Slunečních láskách“ jsme poznali básníka ostýchavě a cudně erotiky, jemuž je žena stokrát krásnější v objetí myšlenek než v objetí rukou. Takovým jest celkem i v prvních povídkách souboru právě vydaného, jichž tematem jest láska a její trudy: v dalších povídkách, zvláště ve *Stávce a Hladu*, jest již převcem jiné lásky, lásky k trpícím a chudým, a ta ho pohání, aby tvořením svým pomáhal proletariátu. Proto přestává civět na vězdy, opouští vnitřní svět citů, aby soustrastným pohledem objal surový a bédný proud světa vnějšího a zpodobil jej v obrazech, které jsou příliš dojemné, aby nebyly jednostranné. Usílil o nový tvar slovesný se tu rozbíjí o úskali rozcitlivělosti, na němž ostatně ztroskotali i mohutnější duchové, na příklad Durych. Avšak autor praví v autokritickém doslovu, že „*Srdce na kovadlině*“ není tak sbírkou povídek jako spíše sbírkou dokladů, jež mají dokumentovati jeho čtyřletý zápas o novou povídku. Tato upřímnost by nás téměř dispensovala od úkolu referentského, kdyby kniha sama nenaplňovala dobrými nadějami v autorovo budoucí vítězství.

Dom. P.

St. K. Neumann: *Válčení civilistovo*. Upravil Josef Čapek. Vytiskl a vydal Frant. Obzina ve Vyskové 1925. Str. 97. Básníka, který žil v adamovských lestech, vyvedla vojna trochu do světa. Když šel dělat vojáka, nehodlal se změnit, ačkoliv není jasno, proč by toho nemohl učiniti člověk, který začal veršovati jako protispolečenský individualista a skončil jako patron neosobních kolektivistů. Hned na začátku knihy tedy praví, že se vojnou nezměnil, nýbrž že se vojně jen přizpůsobil. Píše-li své vzpomínky na pobyt v Szegedu a Kiškundo-rozmě, nechce nic jiného napsati než prostou historii svého mimikry v prostředí vojenském. Epický živel knihy je chatrný, kdyžtě vojančina autorova byla jen zázemní a ulevňácká, zato je vypravování protkáno lyrickými obrazy i filosofickými a politickými reflexemi.

Dom. P.

Viktor Hánek: *Do lesů napadl sníh*. Román. Obálka Fr. Smatka. Str. 372 za 18 Kč. Vydalo Zemědělské knihkupectví A. Neubert v Praze 1925. — Jako každý pořádný román končí se i Hánekův svatbou, a to hned dvoji a dosti nezvyklou: český šlechtic, jenž jako důstojník dosud jen býval ve Vídni, bere si prostou selskou dívku, ušlechtilá dcera bohatého židovského vetešníka a lichváře provádává se za jemného dědice menšího statkáře. V obou těchto románových příbězích, jež tekou dosti volně podél sebe, oslavuje spisovatel svým známým již způsobem obrodnou a vítěznou sílu lásky, která překonává u šlechtice rodové tradice a u zarytého Žida sílu zlata i náboženství a zároveň oba dva vnitřně obrozuje: zhrýralý dosud, úpadku již blízký šlechtic sblízuje se s lidem, provádí sám jakousi pozemkovou reformu na svých statcích a stává se i osobně ušlechtilým člověkem, kdežto starý lichvář věnuje se pak hospodářskému družstvu, aby je pozvedl svým obchodním duchem a odcinil, co zlého v kraji spáchali jeho předchůdci. Zajímavý jinak obojí milostný příběh vypravuje autor lehce a poutavě, ale místy také hodně přecitlivěle; má také zvyk, že přeplňuje všední jinak scény množstvím slov a vět, jež mnohdy znějí umělštářsky a nepřirozeně, zvláště tam, kde hovoří selská dívka či sousedé. Obsahově znamená nový román Hánekův jistě pokrok oproti jeho dřívějším pracím.

M.

Gabr. Preissová: *Až do skonání . . .* Povídky. Libuše, běh 51, kniha 3. Str. 152. Vydalo nakladatelství Šolc a Šimáček v Praze 1925. — V jedné povídce hovoří spisovatelka také o povídkářích, kteří prý sestárnou jako starý krejčí a vyjdou, chudáci, z módy, když žijí příliš dlouho . . . „Když nepadaou zrovna v poledne, v nejsmělejším rozletu k slunci, jako zasažený pták, teskno by jim bylo na světě, kdyby slyšeli všechno, co o nich soudí ti mladší a nejmladší . . .“ Při těchto slovech myslila jistě na sebe. Ale G. Preissově nemusí

býti teskno: Nešla za módou ani v počátcích ani na vrcholu své literární činnosti, a věru že by jí ani nesvědčilo, kdyby se jí přizpůsobovala nyní, kdy překročila zenit. I ve svých nejnovějších drobných pracích zůstává takovou, jakou byla vždy: dobrou vypravovatelkou, která pozoruje soucitným zrakem lidský život a jemně vnímá radosti i starosti a bolesti zvláště prostých srdcí. Není pesimistkou, vidí dobré stránky i v lidech, které vášeň pohání k nepředloženým činům, ale při tom nejeví ani stopy falešné sentimentality. Tak i z této sbírky 10 povídek a obrázků, z nichž jedním vrací se spisovatelka na Slovensko, ovšem již poválečné, vane něco milého a teplého, a to i tehdy, když srdce zachvěje se steskem nebo jemnou ironií. *M.*

Ad. Velhartický: Věčné ohně. Novely. Druhé vydání. Libuše, běh 51 kniha 2. Str. 143. Vydalo nakladatelství Šolc a Šimáček v Praze 1925. — Knižka, jedna z prvních novelistických sbírek našeho novoromantika (1. vydání vyšlo roku 1917), ukazuje jaksi v malém bohatství námětů, pro něž se rozbíhl ve svých dalších a větších pracích. Jsou tu zastoupeny vedle antického bájesloví starověké dějiny, středověk i cizí exotické kraje. Některé tvy milostné příběhy působí jakýmsi klidným, usmířujícím půvabem, většinou však překypují až nemírným bohatstvím slov a jimi často maskovaným sensualismem. *M.*

Leontina Mašinová: Uletělo jaro. Str. 170 za 9 Kč. Vydalo nakladatelství Národní knihtiskárny v Mor. Krumlově 1925. — Kniha vzpomínek na krásné jaro šťastného dětství, prožité v čistém ovzduší opravdu spořádané pražské rodiny. Věncem drobných radostí i starostí, jak jej uvítí skutečný život, bez tendenčního okrašlování, ale pfece ovšem zjasněný kouzlem domova a vzpomínkou na těch několik osob, které se svou dobrotou zvláště vepsaly do vnitřního dětského srdce. Takové srdce má jistě malá hrdinka Věra, která teprve nyní v dospělém věku chápe, jak moudře ji vychovávala jemná i zbožná matka. Kniha je snad určena mládeži, ale upoutá mnohou svou dobrou stránkou a svižně vykreslenými dětskými scénami i dospěleho čtenáře, který si také lépe vysvětlí poznámku otcovu o účtě sv. Jana Nepomuckého. *B. J.*

Hugo Salus: Modré okno. Přeložil Jan Grmela. Úprava a dřevoryt Jar. Bendy. Vytiskl Fr. Obzina ve Vyskově. Vydal nakladatel A. Král v Praze-Smichově 1925. Str. 70. — Jemná povídka o nešťastné lásce hraběcí dcery a mladého rytíře, který přivezl z Itálie zázračné sklo, aby uzdravil její chorou matku: umírá vyslepením a bolem a po něm zhasíná ve věži rodného zámku i dívka, když stálým hleděním do zázračného skla přelila do něho i modř svých očí . . . Básník vynil tuto povídku v osamělém lesním kostelíčku a vložil do ní všechno něžné kouzlo starých středověkých legend, tryskající z věčné жи-vo-ty, nikdy nevysychajícího zdroje — z čistě, láskou posvěcené touhy lidského srdce. Nakladatel vydal tuto drobnou, ale milou práci pražského německého básníka v pěkné bibliofilské úpravě. *M.*

Ant. Seuhl: Stávka strojů. Nový román. Přel. Karla Šeřínová. Str. 164 za 10 Kč. Vydalo Zemědělské knihkupectví A. Neubert v Praze 1925. — Nový spisovatel, který ve Francii dosáhl v poslední době značných úspěchů, uvádí se sám českému čtenářstvu zvláštní předmluvou, kde hovoří o svých literárních snahách a vysvětluje také, proč nazval tuto svou práci „novým románem“: proto prý, že klade lásku až na druhé místo, kdežto na první staví novodobé události a tužby . . . To ovšem učinilo již dávno před ním mnoho jiných spisovatelů a zavrholo při tom i staré metody a formy literární mnohem radikálněji než Seuhl. Ale přesto jest jeho román zajímavý svým svěžím stylem a zvláště svou fantastickou myšlenkou: geniální vynálezce chce přivést lidi, zechucené herečným chvatem dnešního moderního života, připoutané k velkoměstu a zotročené obsluhováním strojů, k životu přirozenému a vrátiti je zase zdravé práci venkovské. Pod maskou „stávky strojů“ zastaví svým zvláštním vynálezem všechny stroje, čímž ochromí celý dosavadní ruch a překvapí lidi zpodobněné při strojích. Svého účelu dosáhne však jen na čas: z lásky k dívce,

dceři továrníkově, vzdává se nakonec svého vynálezu a lidé po krátkém oddechu vracejí se zase rádi ke svému šilnému velkoměstskému víření a k hořecnému zbožňování svých pánů — strojů . . . Mladý francouzský spisovatel nevěří tedy v opravdovost té touhy po útěku z města a po návratu k přírodě, kterou vyjádřili v posledních letech nejednou i naši básníci a romanopisci (na př. Šalda v „Loutkách a dělníků božích“, E. Vachek v „Kovadlině“). A tito jsou také bližší pravdě: touhu po prostém, přirozeném životě může uskutečnit dobrovolným odchodem ukázněný, duchovně silný jednotlivec, nedají se však donutit k tomu zpohodlněle, opiem městského ruchu omámené masy. M.

POZNÁMKY A ZPRÁVY.

Rozebrané knihy. Ze spisů vydaných Družinou literární a uměleckou byl v poslední době úplně rozebrán román *Jaroslava Hrubana* „Pout do Ravenny“ a kniha literárních studií *Em. Masáka* „K bránám věčnosti“. Družině by se jistě velice ulehčilo a mohla by s větším úsilím přikročit k novým podnikům a úkolům, kdybychom mohli něco podobnéhooznámiti brzy také o ostatních jejich spisech. Doporučujeme našim čtenářům zvláště nádherný a cenný sborník „Dante a Češi“, jemuž zvětšený K. Dostál-Lutinov věnoval tolik péče a jehož velká část práce leží dosud na skladě. Dílo bohaté literárními studii a básněmi předních našich spisovatelů i vzácnými obrazovými přílohami hodí se jistě výborně také za vánoční a novoroční dar.

O nových úkolech spisovatelů hovoří Jaroslav Hilbert ve stati, kterou napsal pro knihu Jos. Knapa o sobě a kterou otiskuje v posledním dvojčísle „Kritiky“. Kdybych se znovu narodil — praví — a osud se mne tázal, čím chci býti, řekl bych zcela určitě: zase spisovatelem. Nezapírám, že z důvodů hmotných bylo by mi milé, kdybych psal jazykem, jež čte sto milionů lidí, ale profese spisovatelská bez ohledu k výnosnosti jest, myslím, něco, co může plně uspokojiti muže, neboť má v ní možnost nejsvobodnějšího vyžití svých sil. Tu opravdu nejsme odvislí od jiných, tu, co vykonáme, jsme vskutku my, a při tom celý svět od myšlenek až k hvězdám, od úsměvu až k prokletí jest náš. Dá se nesmírně mnoho vynositi spisovatelstvím, to jest mi dnes jasno, a mám potřebu se o to pokusiti. Zdá se mi, jako by současná Evropa čekala na hlas osvobození hlavně od dvou pout, pod nimiž žije, to jest z vlády *materialismu a z laskosti relativa*; zdá se mi, jako by byla až k dávení plna i zongléřského hraní, které zabývá prázd-

notu, i mechanismu, organizace „mas a jejich pravd“, které již dávno vyvětraly; zdá se mi, že jest sice oprávněnost v boji za lepší bytí spodin, ale že je třeba pro ně také i něco z vyše mit, až budou uhrncú; zdá se mi, že svět aprahl *racionalismem* a že má zapotřebí vláhy, jež pochodí z věčna; a zdá se mi, že při skvělém vývoji exaktních věd a techniky, který jest slávou naší doby, někde něco v koutku našich duší trpí pustotou — a tomu že máme pomoci. To učinit bude nejbližším úkolem mého divadla . . .

Za náboženskou obrodu a autoritu. Pod tím názvem otiskují „Průdy“, orgán mladých směrů na Slovensku, článek, jenž vyznívá skoro stejně jako vyznání Hilbertovo. Píší: „Jemnejší duchovia už pred svetovou vojnou badali a zistili — boci vždy nevyslovili — že dvadsiate stolecie začina likvidovat, a často bez milosrdenstva, zápas vedy o Boha vífzstvom i Boha. Je zbytočné klamat sa peknými formulkami o cene a platnosti vedeckej morálky, pozitivizmu, rozumovej osvietenosti, ktoré všetky spolu vyznačujú evropskú civilizáciu: duševné týkadlá sa otupily, ľudstvo cez všetky opačné reči holdovalo materializmu s celým jeho mravným úpadkom, až nastává matné svitanie, že k riešeniu záhad, nás večne pronásledujúcich, nijako sme sa nepriblížili. A pomšľajúcnosť tohoto života a sveta prestala byť opätne frázou, aby sa sveta význam postrachom, čo bude potom . . .“

Spor o bibliofilství rozvinul se v brněnském „Bibliofilu“ mezi redaktorem A. Saňkou a básníkem *Adolfem Veselým*. Tento právě vytkl, že bibliofilové-nakladatelé vydávají z největší části jen překlady z cizích literatur, a to leckdy věci dosti chatrné; a vyslovil se pro to, aby byly v typograficky krásné úpravě

vydávány i takové původní české knihy, které jsou určeny pro širokou veřejnost, a tak aby se zlepšila všeobecná úroveň knižní úpravy. Trochu přehnaně ovšem kreslí Veselý portrét extrémního českého bibliomana: „Plachý samotář, jenž se lidí straní či bojí, nebo jich přímo nenávidí a je nad ně povyššen. Někdy tradiční estét z dob prvních ročníků „Moderní revue“. V podstatě zatrolený a zapeklitý sobec... Co je jeho ideál? V jednotlivostech všechno obsahem výjimečně, japonský papír, trojbarevný titul, pergaménová vazba, první výtisk z číslované stovky. V celku radost složená ze závidění, že někdo jiný má, co nemá on, a ze sobectví, že jiný nemá to, co on má...“ Extrémní bibliofilství dochází někdy až k barbarství, když na př. ničí desku dřevorytu po určitém omezeném počtu otisků! Tak se ze sobectví ničí úspěštilé umělecké dílo! — Redaktor Saňka odpověděl na první článek Ad. Veselého přikřep pohrdavým odsouzením celé české literatury — dal prý by jí za jediný svazek Balzaca, Wilda, d'Aurevillyho, Hamsuna... Ke druhému připojil jen ironickou poznámku, že výtky Ad. Veselého snese právě tak jako kufák, jemuž vykládáte o škodlivosti kouření: vyslechně vás, přísvedčí, ale — pak si opět zapálí... Rozumnější stanovisko zaujal v témže čísle spisovatel B. Beneš Buchlovan článkem „Bibliofilie či bibliomanie?“ Žádá, aby vydavatelé bibliofilských publikací věnovali pozornost především původním českým dílkům, jež toho zasluhují.

Přikrý soud o české literatuře, který pronesl ve zmíněné právě diskusi učitel a redaktor A. Saňka, podnítil k několika poznámkám také V. Dyka v „Lumfru“ (č. 6). Nepohoršuje se ovšem — jako ostatně nikdo! — výroky Saňkovými, ale poukazuje na jiný bolestnější zjev: že totiž tento starý sklon slovanský a český, skláněti se v úctě před cizím a ohrožování na domácí nos, je podporován *neznalostí*. Odmítavý soud o domácí literatuře nplyne z překonání toho, co tu bylo, ale spíše z neznalosti toho, co již vykonáno. Překonávání, co bylo, je cíl chvalitebný a přirozený mládí. Ale u nás se nepřekonává, nýbrž se to pouze ob-

chází a umlčuje. Dochází pak k žertovným přibodám: za nové objevy ohlašují se chatrné odvary děl už známých, za iniciátory a geniální novotáře vykřikují se imitátoři. A zatím co vystupujete u našeho dorostu vlivy a školy efemerních veličin cizích, velič ukazovatelé a učitelé prošli naší literaturou, aniž by našli žáky, pokračovatele a dovršitele. Z jejich bohatství nevytěženo nic pro náš vývoj.

Dva nejmladší kritikové P. Fraenki a A. C. Nor, napsali do posledního dvojčísla „Hosta“ úhrnné úvahy o vývoji mladé české lyriky a o tvárném umění nové prózy. Arne Novák podrobil je v „Lidových nov.“ krátkému rozboru, v němž konstatuje, že i oni, „ač jsou to patrně učeliví a zvidaví hoši, přímo děsí naprostou neznalostí věcejška: jejich perspektivy sahají nazpět sotva k roku 1918, básníci jako Březina, Theer, Dyk, prosaikové jako K. M. Čapek, A. M. Tilschová, J. Olbracht pro ně vůbec neexistují a i zjev jako Šrámek, Neumanna, Hora jsou jejich dětiniskému obzorů dávno a nadobro překonanou minulostí. Proto, že si jak Pavel Fraenki, tak A. C. Nor postavili za úkol zjistiti, co proti předchozí generaci jejich vrstevníci přinesli nového, jest ta naprostá neznalost předchozí generace nemálo osudná. K ní v obou přistupuje směšné přeceňování vlastních druhů...“ Co skutečně životného a silného oba mladí kritikové označují jako charakteristikon nejnovějšího umění, přísluší dobře posíi vůbec a bylo i u nás dávno uskutečňováno jak těmi spisovateli, proti nimž tato mládež pouhou nutností generační třídy reaguje, tak zvláště autory, kterých vůbec nezná a proto neuznává.

Spisovatel dr. Josef Svitil-Karník vydá ještě před vánoci, nákladem J. Khuna v Novém městě na Moravě, novou knihu svých povídek, feuilletonů a vzpomínek p. t. „List z kroniky“. Doporučujeme ji již nyní pozornosti čtenářů. O poslední knize Karníkové „Sladké s hořkými“ napsal nedávno velmi příznivý posudek do „Lidových novin“ kritik Arne Novák.

ARCHA

M Ě S Í Č N Í K P R O L I T E R A T U R U,
U M Ě N Í, K U L T U R U A Ž I V O T

R O Č N Í K X I I I

OBSAH **11-12** ČÍSLA

Neznámý autor, z latiny přeložil dr. Alfred Fuchs: Hymnus o posledním soudě.

Jaroslav Šulc: Sonet podzimní.

František Dohnal: Kristus v legendách moderní literatury.

Hynek Ch. Růžička: Primás.

Em. Masák: Šimon Stylita.

Jos. Pospíšil: U řeky.

Dominik Pecka: Večer u sestřenice Josefy.

Josef Mottl: Cuius regni non erit finis.

H. Heine, přeložila J. Viravská: Dívce.

Dr. Alfred Fuchs: Katolictví v Masarykových pamětech.

Francis Vielé-Griffin, přeložil Jan Vinař: Ta main posée.

František Hanzelka: Plukovník Rayman.

Henri Barbusse, přeložil Miloslav Zich: Slavnost.

Josef Pospíšil: Promluva vikářova.

Paul Verlaine, přeložil Jan Vinař: Po třech letech.

Ivan Cankar, přeložil Otto F. Babler: Originál.

Wl. St. Reymont, přeložil Otto F. Babler: Úryvek z „Legendy“.

Laza K. Lazarević, přeložil Arb: Po prvé s otcem na jitřní.

Jan Vinař: Paul Verlaine.

OKNA:

Básník venkova zemřel.

Z nové poučné literatury.

Z nové krásné literatury.

Přehled revuí.

Poznámky a zprávy.

REDAKTOR EM. MASÁK

VYDÁVÁ DRUŽINA LITERÁRNÍ A UMĚLECKÁ V OLMOUCI

ARCHA VYCHÁZÍ MĚSÍČNĚ.

REDAKCE.

Rukopisy a redakční výtisky buďtež zaslány na adresu
EMANUEL MASÁK,
katecheta a redaktor „Archy“ Brno-Židenice.

Nepřijaté rukopisy se vracejí, byly-li přiloženy známky.

Redakční uzávěrka čísla jest 5. každého měsíce.

ADMINISTRACE A EXPEDICE

„ARCHY“ JE V OLOMOUCI, WILSONOVO NÁMĚSTÍ ČÍS. 16.

PŘEDPLÁCÍ SE (I S PŘÍLOHOU)

ročně 43 Kč, půlročně 21·50 Kč, čtvrtročně 11 Kč. Jednotlivá čísla za 4·50 Kč.

ZA VYDÁNÍ ODPOVÍDÁ LADISLAV ZAMYKAL.

Nové publikace

(došle redakci do 15. listopadu 1925).

Z nakladatelství Jos. Birnbauma v Brtnici: Hardy Schilgen, Ve službách Stvořitelových. Kniha pro katolické snoubence a manžely. Přeložila Ludm. Štrébová. Str. 69 za 7 Kč.

Z nakladatelství „Činu“ v Praze: John Dos Passos, „Ulice noci“. Přel. Fr. Bommer. Románové knihovny „Proud“ sv. 21. Str. 235 za 25·50 Kč. — M. Ciges Aparicio, „Pout“. Přeložil Jiří Noska. Románová knihovna „Proud“ sv. 22. Str. 255 za 25·50 Kč.

Z nakladatelství V. Kotrby v Praze: „Hortensie.“ Povídka z doby pronásledování křesťanů. Dle německého zpravování Kl. Borového volně vzdělal J. V. Str. 40. — Biskup Vladislav Bandurski, „Královna světlice.“ Přel. V. Kronus. Nový 43. ročník „Zábav večerních“ je zahájen touto pěknou dějepisnou povídkou ze života mladé královny Hedviky, národní hrdinky a světlice polské z konce 14. století. Předplatné na celý ročník činí 10 Kč.

Z nakladatelství Lad. Kuncíře v Praze: Jaroslav Durych, „Sedmikráska“. Str. 117.

Z nakladatelství A. Neuberta v Praze: Václav Řezníček, „Naše zlatá matička“. Díl VIII. Camara. Str. 376 za

24 Kč. — Kdosi, „O čem president Masaryk ve svých pamětech nepřise“. Z ruského rukopisu přel. Viktor Meši. Str. 60 za 4·80 Kč. Přímým účastník, jenž se kryje pseudonymem Kdosi, vypravuje tu své vzpomínky na šest perných dnů, prožitých s prof. Masarykem v obleženém hotelu Metropol v Moskvě za listopadového převratu r. 1917, kde byly zmařeny také úklady rakouských špehů, usilujících o jeho život. Autor živě psaných vzpomínek žije nyní po mnohém bloudění světem jako emigrant v Praze.

Z nakladatelství Občanské tiskárny v Brně: Frant. K. Křen, „Na té naší Haně“. Str. 352 za 11 Kč. Osmý svazek Spisů Křenových, jehož obálka jest ozdobena obrazem prostějovského zámku od Karla Tomana, přináší zase přes 30 drobných prací oblíbeného povídkáře. Doporučujeme znovu do lidových knihoven i všem, kteří chtějí mítí celé literární dílo Křenovo.

Z nakladatelství Fr. Obziny ve Vyškově: Jaroslav Maria, „Werther“. Třetí vydání. Str. 181.

Z nakladatelství „Štítků“ v Praze: Fedor Sologub, „Těžké sny“ Přel. Dr. Jos. Bečka. Str. 356. — Jean d'Esme,

NEZNÁMÝ AUTOR, Z LATINY PŘEL. DR. ALFRED FUCHS:
HYMNUS O POSLEDNÍM SOUDĚ.¹

Apparebit repentine
Dies magna Domini,
Fur obscura velut nocte
Improvisos occupans.
Brevis totus tum parebit
Prisci luxus saeculī,
Totum simul cum clarebit
Praeterisse saeculum.
Clangor tubae per quaternas
Terraē plagas concinens
Vivos una mortuosque
Christo ciet obviam.
De coelesti iudex arce
Maiestate fulgidus
Clarīs angelorum choris
Comitatus aderit:
Erubescit orbis lunae
Sol et obscurabitur,
Stellae cadent pallescentes,
Mundi tremet ambitus;
Flamma ignis anteibit
Iusti vultum iudicis,
Coelos, terras et profundi
Fluctus ponti decorans.
Gloriosus in sublimi
Rex sedebit solio,
Angelorum tremebunda
Circumstabunt agmina.
Huius omnes ad electi

Jednou náhle vzejde lidem
převeliký Páně den,
přiblíží se jako zloděj,
z nenadání přepadne.
Jak se krátkým bude jevit
přepych, který dával svět,
toho dne až ukáže se,
že již minul všecken čas.
Zazní v čtyři strany světa
trouba, rány hlásajíc,
živé, mrtvé shromažďuje,
Kristu pak je vede vsťfíc.
Z nebeského hradu Soudce,
vznešeností zařící,
v jasu s andělskými sbory,
v průvodu se dostaví.
Měsíční tu kotouč zrudne,
sluneční se zatmí zář,
hvězdy spadnou poblednuvše,
celý svět se bude chvět.
Šlehat bude oheň, plamen,
předcházejce Soudce tvář,
osvěcuje zemi, nebe,
ve vodách se obráží.
Slavně sedě na vrcholu,
trůnit bude nebes Král,
hrůzyplné voje nebes
andělské jej obklopí.
Všechny svoje vyvolené

¹ Hymnus de die iudicii. Ze Stadelmannovy sbírky „Altchristliche Hymnen und Lieder.“

Colligentur dexteram.
Pravi pavent a sinistris
Hoedi velut foetidi.
Ite, dicit rex ad dextros,
Regnum coeli sumite,
Pater vobis quod paravit
Ante omne saeculum;
Caritate qui fraterna
Me iuvistis pauperem.
Caritatis nunc mercedem
Reportate divites.
Laeti dicent: quando, Christe,
Pauperem te vidimus,
Te, Rex magne, vel egentem
Miserati iuvimus?
Magnus illis dicet Iudex:
Cum iuvistis pauperes
Panem, domum, vestes dantes,
Me iuvistis humiles.
Nec tardabit et sinistris
Loqui iustus Arbiter:
In gehennae maledicti
Flammas hinc discedite:
Obscurantem me audire
Despexistis mendicum,
Nudo vestem non dedistis,
Neglexistis languidum.
Peccatores dicent: Christe,
Quando te vel pauperem,
Te, Rex magne, vel infirmum
Contemnentem sprevimus?
Quibus contra iudex altus:
Mendicanti quamdiu
Opem ferre despexistis,
Me sprevistis improbi.
Retro ruent tum iniusti
Igne in perpetuos,
Vermis quorum non morietur,
Flamma nec restinguitur,
Satan atro cum ministris
Quo tenetur carcere,
Fletus ubi mugitusque,
Strident omnes dentibus.
Tunc fideles ad coelestem
Sustollentur patriam,
Chorus inter angelorum
Regni petent gaudia,

po pravici shromáždí:
hříšní vlevo chvět se budou,
nečistí jak kozlové.
„Jděte,“ řekne Soudce vpravo:
„v království tam nebeské,
které připravil vám Otec,
před věky než počal čas.
Vy jste ve bratrské lásce
chudého mne přijali;
přijměte teď mzdu mé lásky,
za odměnu bohatou.“ —
Šťastní praví: „Kdy, o Kriste,
viděli jsme, že jsi chud,
Velký Králi, kdy jsme zřeli,
že Ti třeba podpory?“
Velký Soudce odpovídá:
„Když jste chudé darili,
chlebem, domem, šatem, slovem,
Mne jste podporovali.“
Obrátí se také k levým
Spravedlivý Soudce všech:
„Zlořečení, jděte v peklo,
odejděte v plameny:
Nechtěli jste slyšeti mne,
zhrdali jste žebrákem,
nahého jste neoděli,
nedbali jste nemocných!“
Hříšníci pak řeknou: „Kriste,
kdy jsme zřeli, že jsi chud?
Velký Králi, nemocného
kdy jsme uviděli Tě?“
Jím pak praví Velký Soudce:
„Žebráku jste nedali
pomoc, když ji žádal od vás,
tu i mnou jste zhrdali!“
Zpět se sřítí potom hříšník,
do plamenů odvěkých,
jejich červ pak neumírá,
jejich oheň nehasne,
Satan pak se služebníky
ve vězení drží je,
kde je věčný pláč a nářek,
věčné zubů skřípění.
Věřící pak k nebes vlasti
pozdvížení budou výš,
mezi sbory andělskými
nebe slasti dosáhnou,

Urbis summae Hirusalem
Introibunt gloriam,
Vera lucis atque pacis
In qua fulget visio.
Christum regem iam paterna
Claritate splendidum,
Ubi celsa beatorum
Contemplantur agmina.
Ydri fraudes ergo cave,
Infirmitates subleua,
Aurum temne, fuge luxus,
Si vis astra petere.
Zona clara castitatis
Lumbos nunc praecingere,
In occursum magni Regis
Fer ardentis lampades.

v nebeský pak Jerusalem
vejdou v plně slávě své,
pravdy, pokoje a míru
zazářím vidění,
Krista Krále přeskvoucího
v celé záři otcovské,
uzří a s ním voje svaté
nebešťanů blažených. —
Střež se podvodného draka,
ujímej se chudého,
zhrdej zlatem, nechtěj přepych,
chceš-li dojít k říši hvězd,
čistoty se jasným pásem
neopomeň opásat,
naproti pak Králi Věků
rozsvícené lampy nes!

JAROSLAV ŠULC:
SONET PODZIMNÍ.

Je deštivý, mlhavý den; —
jak po bitvě prohrané vojáci
se myšlenky bezcílně potácí,
je smutný den, podzimní den.

Pak všechno je bezbarvé již,
že nejradší bych všecko opustil
a na klíně matčině hlavu skryl
a řekl jí: „Ty všecko víš . . .

— že někdy sám si člověk připadá,
jak na podzim zloupená zahrada
a nejsmutnější otrhaný kmen.“

Však matka tak málo má radosti,
nač přidávat jí ještě starosti —
tak ruce zlíbám jí a mlčím jen. —

KRISTUS V LEGENDÁCH MODERNÍ
LITERATURY.

Jestliže Vrchlický až překvapuje nesmírným počtem motivů o Kristu, tu naopak druhý náš veliký básník, *Svatopluk Čech*, jde téměř mlčky mimo osobu Kristovu. Ovšem, kdo zná podrobněji panpsychický pantheismus Čechův, tohoto nepřekvapí... Ale i zde nalezáme několik světlých momentů jako je na příklad krásná legendička „Skřivánek“, kterého stvořil Pán Ježíš z hrsti země na poli oráčově. Vždyť všude jinde, v hájích, lesích, zahradách, tolik to znělo zpěvem ptáčků-zpěváčků, sýkor, pěnic, drozdů a jiných. Jen ta širošírá pláň orné půdy taková smutná a bez těchy, trdně kráčel rolník za pluhem bezhlasým prostranstvím. I stvořil Pán Ježíš tedy z hlíny orné půdy skřivánka, aby byl rolníku potěchou a dodával mu zpěvem svým posily v jeho těžké práci na poli.

Nuž, toho pěvce
měj rolník v potěchu!
Když v zemi omlazenou
za vesny vnoří pluh,
vždy z první brázdy vzlétne
ten zpěvný jeho druh.

Ten zpěv mu bude jasnit
mrak těžké roboty
a libou zvěst mu hlásat
s azurné výsoty:
i na něho že s láskou

oteckou vzpomíná
Ten, jehož svatá náruč
svět celý opíná.

To ptáče, brázdy dítko,
nos role chudý šat,
však nejsladším se pěvcům
má písní vyrovnat
a na znamení má se
z nich nejvýš k nebi nést:
jak milá Bohu práce,
k níž člověk stvořen jest!

Jsou to jistě krásná, vroucí slova, jimiž provází Pán Ježíš stvoření skřivánkovol

Nebo, jak jemný psychologický moment vložil *Antonín Klášterský* v dojemnou legendu o chudé matce z doby Kristovy, jež se slzami v očích tiskne k srdci těžce nemocné dítě, úzkostně hladí rozpálenou jeho hlavičku a vidouc, že není pomoci, zoufale lká a pláče usedavě... Vtom slyší blížící se hluk — ohlédne se — vidí Krista Pána provázeného zástupem. Ihned vzpiná ruce k němu, ukazuje nemocné dítě a volá: ó, Pane, přístup blíže, mé dítě umírá. Ty všude pomáháš: pomoz také mně a mému dítěti!

A Kristus přistoupil a zamyslíl se snivý
a viděl pod křížem, kde bude pněti v krátku,
svou hořce plačící a zoufající matku,
jak marně zvedá zrak a marně ruce spíná,

neb nikdo nepřijde, by zachránil jí Syna,
ba její bolesti se budou rouhat skrytě . . .
A ruku položil a uzdravil to dítě.

Jaký to skutečně krásný a něžný moment: Kristus při pohledu na trpící matku vidí v duchu svou vlastní Matku pod křížem, trpící také a trpící více než kterákoliv matka, a té nejenže nikdo nepřijde pomoci, ale ještě rouhati se budou její bolesti. A soucit k vlastní Matce pojí se se soucitem k prosící ženě — a Kristus uzdravuje umírající dítě.

Naproti tomu lidovým humorem — ale řekl bych téměř: přece jen trochu vulgárním humorem, jak viděli jsme to již v „Legendě“ u Vrchlického — psána je jiná legenda Klášterského: „Legenda o sv. Petrovi“. Pán Ježíš chodí se sv. Petrem po zemi. Přijdou do Čech, do vesnice, kde právě je posvícení. Vše spěchá k muzice — i Pán Ježíš jde, jen svatý Petr chtěj nechtěj musí pástí ve vesnici husy za trest, že chtěl býti Bohem, a že, když je ve vsi pout, jak ta husopaska řekla, musí sám Bůh k husám dohlédnouti . . . Hudba hraje, Petr nemůže odolat a odběhne na okamžik aspoň oknem podívatí se na muziku. Ale než se vrátil, husy byly v cizím zítě, a kde se vzal, tu se vzal, vyskočil suchý mužik, vesnický dráb to, a odvedl Petra do šatlavy za to, že špatně husy hlídal a nechal je do škody . . . Ráno přichází Pán, vyvede zavřenými dveřmi Petra ze žaláře . . . V náhradu, že přišel Petr o pout, dovolí mu Pán při nejbližší příležitosti v jiné vesnici k muzice — ale sv. Petr opět špatně pochodil. Při muzice mu nabili a vyhodili ho. —

Již při legendách Selmy Lagerlöfově podotkl jsem, jak i podprostou roušskou legendy skrývá se často hluboká myšlenka a řeší se často i hluboké problémy sociální. To bylo na př. v románě „Zázraky Antikristovy“. Ale nemusí to býti aniromán. Mnohdy i malá legenda stačí.

Vzpomínám námatkou maličké legendy francouzského básníka *Fr. Copée*-ho „*Evangelium*“. Pán Ježíš se sv. Petrem chodí po zemi. Na břehu jezera Genezaretského ukryti za fíkem spatřili před chudou chatou vdovu rybářovu, jež posadila se na práh, by kolébala své dítě a předla při tom kužel. Vtom jde cestou stařec jakýsi, žebrák, nádobu mléka nesa na hlavě. Má ji donésti do sousední vsi — ale je slabá a zlomen věkem, cítí dobře: nádoby sám nedonese. Stýská si to ženě. — A žena se zvedla beze slova, opustila svůj nedopletený kužel lnu a kolébku, v níž plakal sirotek, vzala nádobu a odešla s ubohým starcem, aby mu pomohla donésti do vsi nádobu s mlékem. Svatý Petr sice kroutí nad tím hlavou, že tak pro cizího žebráka opustila dům i dítě své. Ale Pán Ježíš praví Petrovi: „*Má-li chudý soustrast s ještě chudším, můj Otec bdí nad jeho přibýtkem a chce, aby se mu dobře vedlo. Ta žena dobře učinila!*“ A posadil se Pán na starou dřevěnou lávku před chatou, ukolébá malého v kolébce, upředl v minutě kužel — potom vstal, dal znamení Petrovi a odešel. A když chudá žena se vrátila po vykonaném skutku milosrdenství, našla svůj kužel spředený a syna uspaného.

Hle, jak krásný nábožensko-sociální motiv v té legendičce: Má-li chudý soustrast s ještě chudším, můj Otec bdí nad jeho příbytkem a chce, aby se mu dobře vedlo! —

Chmurnými barvami bezútěšného pesimismu kreslena je jinak velmi pěkná a hluboce zachvívající legenda slovenského pěvce *Martina Razusa „Návšteva“*. Kristus na mnohé modlitby, na mnohá vyzvání sestoupil s nebe na zem, aby popatřil, co je s tím jeho „královstvím“ na zemi. Přišel do města: tam všechno na nohou, zástupy zpívají, volají do boje. Ježíš marně napomíná a volá: „L'udia, kdo chytá meč — zahynie od meča!“ Zatkli ho jako buřiče a vsadili do žaláře. — Ovšem, kdo zmůže něco proti Kristu? Sotvaže zůstal sám v žaláři, spadly mu okovy, závory se otevřely, a Kristus vyšel svobodný ze žaláře . . . Vešel se zástupem do chrámu. Bylo tam plno lidí a plno nádhery, a všechno volá ke Kristu o vítězství. Kristus marně hlásá mírnost, lásku. Pomsta vám nepatří, volá k lidu — ale vyvedli ho z města ven jako šilence . . . Putoval tedy dál Kristus ve svém chudobném přestrojení. Prosi: „Počujte, ľudkovia, putujem od rána, neviete niekde tu dobrého krestana?“ Dovidá se: „Za troma vrchami, za tromi vodami prebýva boží muž do viery oddany . . .“ Putoval tedy Kristus Pán tam a skutečně našel chudou chalupu, v ní kříž na stěně a pod křížem muž modlil se skroušeně:

Bože můj, Otče můj, celý svet zmotaný,
naprav ho, zachraň ho, smluj sa nad námi!“

„Napravi, zachráni, odpoveď zavznela,
len ty sa ponáhľaj, kam Ťa On posielal . . .
Vstaň a káž, rozsievaj, jak ja pri Jordáne,
káraj hriech — hlasajúc lásku a pokanie!“

. . . Prezrel muž boží a ustrnul zmätený,
poznal Ho dobre i v chudobnom odení,
k nohám sa vrhol: — „Ó, pane, ōj vyznávam,
rád by som, srdcom rád — ale sa obávam!“

Zaplakal Kristus Pán v hlbokom zármutku,
na bielom oblaku vzniesol sa naskutku . . .

Básník vložil v tu báseň všechno to nábožensko-mravní poblouzení lidstva, všechnu tu bezútěšnost sociální bíd vyvrhelé z válečného šílení, všechnen ten tragický rozpor mezi pravým, čistým učením Kristovým a lidskou zvráteností.

Originelní myšlenkou působí „*Pohanská legenda*“ od *Petra Fingala*. Ve ztemnělém Orku osaměl Hades, mrzutý, znuděný a roztrpčený. Vždyť je tak sám a opuštěn: i krásná jeho choť Persefona opustila ho a odebrala se na Olymp užítí jara a rozkoše. A on jí přece tak miloval; tolik toužil po věrné, veliké lásce . . . Vtom vrátil se do Orku

posel bohů Hermes a vypravuje novinky posledních dnů. Mezi nimi také cos zvláštního, jak přihodilo se právě v Palestině. Vypravuje:

Na palestinské hoře Golgotě
byl včera dobrý Hebrej popraven.
Kristus se jmenoval a po světě
rozséval simě nových zákonů.
Však, jak jde dobru v patách nenávist,
v nástrahy lapen byl a na kříž vbit.

„Co zavínil?“

„Nic, lásku hlásal jen,
ta základem je jeho učení.“

„Nic více?“

„Nic! Vždyť na tom má lid dost,
by osočil jej, před soud postavil
a konečně jej ukřižovat dal!“

„Tot divno, Herme!“

„Div? Nemyslím!
Byl muž ten tichý jako beránek,
však zavrhoval síly zákonů.
Kdo silnější, slabšího udolá. —
Ten zákon on se snažil popřít
a nový zbudovat. Na březích slaných vod
hlásával, blaženství že dobude
jen ten, kdo nad svou vášní zvítězí,
kdo s bratrem svým se nikdy neshádá
a jedné ženě život celičký
jen oddán bude srdcem vzníceným . . .
Stal svědomím se mnohých zlotřilců.“

Proč divit se, že usmrtili jej?

Tvrdil o sobě, že boží syn,
a kdyby třeba na kříž vbili jej,
že třetího dne v hrobě oživne
a oslaven z něj vyjde k hrůze všech . . .
Ti věřili mu, ti se smáli zas.
Dnes holý kříž ční k nebi z Golgoty,
a před Kristovým hrobem zástupy
věštců a čarodějů čekají,
zda vyplní se jeho předpověď.“

„Dost! — Díš, že hlásal lásky učení?“

„A sbratření všech lidí vespolekl
Však zajde vše, neb byl jen člověkem.
Předpověď jeho nenaplní se —
a učení o lásce zanikne.“

„Ne, nezanikne, při sám bratr Zevl
Já vzkřísím sám onoho člověka!“

Fingal dobře tu osvětluje učení Kristovo v retrospektivním odrazu pohanstva a dokumentuje prázdnotu pohanského světa a zřehou touhu po učení o lásce a sbratření všech lidí, jak potom skutečně hlásáno bylo učením Kristovým.

Jak tedy patrně z těchto několika ukázek, možno legendou řešiti i vážné problémy sociální a náboženské.

Někdy sice také použito, nebo lépe řečeno zneužito formy legendární k invektivě, nebo aspoň k nahořklé ironii, k trpkému sarkasmu, jak vytryskl z otevřené rány té či oné bolesti. Tak na př. *F. X. Svoboda* líčí „*České vánoce*“ takto: Dvoje saně jedou k horské české vesnici. Na prvních saních sedí Ježíš, na druhých ďábel. Tisíce dárků vezou pro svoje věrné na zemi. Lid v dřevěnkách dychtivě čeká před chalupami, košíky ženy nastavují a muži čepice — ale oboje saně přeletí mimo, v dálku, do jiného kraje a český lid nedostal nic ani od Ježíše ani od ďábla . . .

Možno tu ovšem chápati roztrpčení z národnostního útisku a nespravedlnosti — ale, jak již bylo dříve řečeno, ironií, sarkasmem stírá se duch legendy, báseň stává se satirou, stává se básní ironickou, sarkastickou neb čímsi podobným — ale přestává býti legendou . . .

Jindy opět shledáváme se jen s pouhou parafrází evangelia, s parafrází snad více méně modernisovanou, ale přece jen s parafrází. Takovou parafrází je na př. *O. Mokrého* „*Proč Kristus plakal?*“, *J. Rokyty* „*Cizoložnice*“, *G. R. Opočenského* „*Utrpení Boha*“ (týž motiv jako u Rokyty) — a jiné. Roztomilou naivitou prodchnuta je jemná drobnokresba *R. Bojkova* „*Nechte malíčkových přijíti ke mně*“.

Pěkné legendární motivy najdete v básních *J. V. Sládky*, *K. Dostála-Lutinova*, *Fr. Leubnera*, *Fr. Odvalila* a j.

Dech legendy vane často i z genrů zcela odlišných od legendy, vane na př. i ze žhavých reflexí a hlubokých meditací *Xav. Dvořákových* nebo z rapsodických zpěvů *V. Bitnarových*.

Přirozeně není mi ovšem možno uvésti všech jednotlivých legend. Vždyť není téměř významnějšího básníka, u něhož bychom nenašli nějakou legendu neb aspoň nějaký motiv legendární ať už v té či oné podobě.

Omezím se pouze ještě na krátkou vzpomínku aspoň těch, kteří celé sbírky neb aspoň cyklus nějaký věnovali legendě o Kristu.

Tak srbský spisovatel *Dragutin J. Iljič* vydal dva svazky povídek „*Svetle slike*“ t. j. „Světlé obrázky“ — a skutečně jsou to jako odrazy bílého denního jasu, odrazy paprsků toho velikého Světla světa, které zazářilo nad Betlemem a krvavým plamenem vzplanulo na Kalvarii. Poetické, místy věrné, místy legendárně zbarvené parafráze Pisma svatého, úločky ze života Kristova a z prostředí osobu Spasitelovu obklopujícího, jak již nasvědčují názvy jednotlivých povídek: „První vánoční noc“, „Zjevení Páně“, „Štěpán“, „Thalita kuni“, „Bouře na moři“. V druhém svazku: „Trnový věnec“, „Vzkříšení“, „Šavel“.

A. G. *Stin* vydal sbírku překladů z různých autorů ruských pod názvem „*Velikonoční povídky*“, v nichž nalezájí se mimo povídky také četné legendy jako na př. „Římský vladař“ od Pavla Gnědiče, „Konec Pilátův“ od V. Světlova a „Kristova noc“ od M. Saltykova.

Podobně O. S. *Vetti* přeložil celou řadu legend nejrůznějších autorů a nejrůznějších jazyků.

Koncem Pilátovým jako povídka Světlova obírá se také francouzský autor *Jos. Mery* v povídce-legendě „Pontský Pilát ve Vienně“.

Osudy roucha Kristova, o něž vojáci pod křížem metali los, líčí dojemně slovinský básník *Ivan Cankar* v „*Legendě o Kristovu plášti*“.

Zde nutno také vzpomenouti i legend španělského básníka *G. A. Becquer-a*, jež vzbudily pozornost svým žhavým koloritem a bizarní fantasií, ale nezmiňují se o nich blíže, protože obsahově sem nespádají, aneb jen nepatrně, jako na př. bizarně hrůzný „Kříž dáblův“.

Z českých autorů vedle starších (*Kuldy, V. Raise, Vl. Pitnerové* a j.) připomínám z poslední doby *Em. Žáka*, který vydal 2 knihy legend o Kristu: „*Legendy vánoční*“ a „*Legendy velikonoční*“. I zde některá místa jsou vlastně opět jen parafrází Pisma, u jiných přistupuje vlastní živel legendární. Někde jsou to motivy cizí, více méně známé již z cizích legend a i jiných zpracování, ale leckde nalezáme i motivy nové, plody vlastní fantasmie básnickovy. Tak na př. v legendě „Andělé u jesli“. V posvátné noci kůrové andělští klaní se narozenému Dítěti. Ale Božské Dítě posílá je zpět k Otci do nebe, jen dva z nich ponechává u sebe na zemi: anděla lásky a anděla síly. Ne sice, aby mu sloužili, ale za jiným účelem. Pravi jim: „Nechci, abyste mi sloužili, neboť nepřišel jsem na zem, abych dal si sloužiti, ale abych sám lidem sloužil. Ale putujte světem a hleďte! Až naleznete nejobětavější lásku a největší sílu, kterou kdy viděl svět, potom přijďte ke mně. Až je obě naleznete, pak vrátíme se nazpět do nebes.“

A oba andělé šli hledat nejobětavější lásku a největší sílu. Hledali všude, v palácích, v chatách, v rodinách, mezi zástupy otroků i v radách králů a mudrců — ale nikde na světě nenalezají. Až jednoho dne nalezájí oba v úzase nejobětavější lásku a největší sílu na Kalvarii u Ukřížovaného.

Obdobnou myšlenkou nesena je „Pohádka o třech králich“. Šli za hvězdou ti tři králové, za tou podivuhodnou, zvláštní hvězdou, která tak náhle vyrostla na východním nebi. První šel za ní hledat

pravdu, druhý štěstí, třetí lásku — a v chudém chlévě betlemském nalezájí to, po čem toužili a co marně hledali v palácích královských.

V legendě „Ježíškův malý společník“ líčí mladého prostého pastýře, který denně přicházel a hrál Ježíškovi na šalmaj a zpíval mu písně, jež od své matky slychal — symbol prostého lidu v jeho věrnosti a zbožnosti.

Méně legendárních prvků — zdá se mi — obsahuje druhý díl legend „Legendy velikonoční“. Zdá se, jako by velikost tragédie gólgotské byla příliš ohromující a příliš strhující, že umlká fantazie a básník omezuje se po většině na parafrázi Evangelia, jako by váhal připojit něco ke gigantickému obrazu kalvarského. Prvky legendární připojuje většinou jen k postavám vedlejším kol ústřední postavy Kristovy, v tragedii gólgotské seskupeným.

Veronika u Žáka je ženou starého slepého Elišeje, který zázračně prohlédl dotekem potního roucha Veroničina, o něž Mistr otřel svoji zbrocenou tvář a na němž zůstal věrný otisk hlavy Kristovy.

U Dismasa setkáváme se opět s motivem často i od jiných použitým: Jako malé hoch stížen byl hroznou vyrážkou. Byl na umření. Bylo to právě v době útěku svatě Rodiny do Egypta. Matka Dismasova poskytla svatě Rodině útulek a nocleh. Z vděčnosti matka Ježíšova vykoupala nemocného Dismasa ve vodě, v níž před tím vykoupala své Dítě — a Dismas v té chvíli byl uzdraven.

U Jidáše nesprávně připojil autor motiv lítosti. Právě té u Jidáše nebylo. Bylo tam jen zoufalství — a proto Jidáš zahynul.

Fr. Kyselý vydal knihu veršovaných legend „Z říše svělla“. Zde ovšem do této stati spadá pouze první cyklus nazvaný „Legendy o Kristu a Eucharistii“. A i zde je málo motivů dotýkajících se přímo osoby Kristovy. Tak na př. legenda o vlašťovici, která — obdobně se známou legendou o července — vlastním tlíkem chtěla zastaviti výron drahé krve Kristovy na kříži. Odměnou od těch dob hrdélko její červená se krví.

V legendě „Žebrák“ Spasitel v podobě žebráka dává se nasytiti od zbožného a dobročinného opata Haukapa v klášteře na Strahově.

Většina legend odnáší se k Eucharistii; nejdlejší pak legenda opěvává zázračný Salvatorův obraz v Chrudimi.

A tu právě jsme u bodu, o němž jsem se zmínil na počátku své studie, že legenda oprádná svým kouzlem nejen osobu Kristovu, ale vše, co s ní souvisí, vše, co je v jejím prostředí: osoby, věci, místa — a především i symbol oběti Kristovy a symbol našeho spasení: Kříž.

A jsou to mnohdy podivuhodné květy na nivách legendy, tyto legendy o Kříži.

Vzpomínám tu jen jedné podivuhodné knihy: Zeyerovy „Tři legendy o krucifixu“ — o nichž však blíže na jiném místě.

Je také zajímavé pozorovati to různé charakteristické zbarvení, které vtiskuje legendě nejen individualita básníkova, ale také i povšechný ráz a povaha kraje a lidu, v jehož lůně ta která legenda se zrodila.

Tak na př. u Selmy Lagerlöfové jako by zírala vám vstříc tichá, zadumaná krása fjordů skandinavských, jako byste cítili dech vůně jedlí a sosen věčnou zelení skalnaté stráně, chlad severních niv, klid nerušeného života, plynoucího tiše bez žhavějších vznětů, bez strhujících vášní, bez vzrušujících událostí. — Jaký opak zase na př. u G. A. Beqnera! U Beqnera je to žhavý jih, hýřící ohnivými barvami a dýšící horkem dne a života. — U Anny v. Krane je to zase sklon k filosofování a uvažování, charakteristický právě pro chladnou povahu německou. — Nebo, abych uvedl příklad z našich básníků: u S. Boušky prostá jasná něha duše slovanské, kdežto u exotického J. Zeyera snivost a touha, veliká, nesmírná, neskonalá — jak neskonalá jest i láska Kristova.

H Y N E K C H. R Ů Ž I Č K A :

PRIMÁŠ.

Vzal housle svoje — po kavárně vzhlédnul —
svým bratřím pokynul a obratně se zvednul
k prvnímu taktu. — Živý jako rtuť
a s okem plným záře
hrál píseň svou — s tesklivou melodií. —
Svůj život vložil do strun starých houslí,
svou radost i svůj bol. —

Vše ztichlo kol
a srdce prudce bijí,
dech všem se tají — v duchu obraz vidí,
jak herci slavnou končí tragedii. —

Hlas houslí zmlknul,
povzdech slyšet dlouhý — — —
zasnědlý primáš s úsměvem se točí,
svou kadeřavou, černou sklání hlavu
a hraje zas své písně plné touhy.
Dychtivých upírá se množství na něj oči,
ať polku hraje, valčík nebo čardáš. —
— Tak při lustrech do tichých hraje nocí,
že rmut by přivolal
svých houslí mocí.

ŠIMON STYLITA.

Román z doby kněžského rozvratu.

X.

Nedělní vichřice byla posledním vášnivým výbuchem přestarlé panovnice Zimy. Zabourila si po horách, obnažila skalnaté vrcholky, zasypala závěje kdekakou prohlubeň, ale pak náhle zmalátnělá a vysílená vzdala se resignovaně dalšího zápasu.

Vláda její byla pro letošek zlomena. Cosi vlahého vanulo čistým vzduchem, rozšiřovalo plíce a divnou slasti naplňovalo srdce.

Předtucha jara — i zde na tvrdých horách!

Do kapláanky vnesla ji prvně Lidka. Stala se ošetřovatelkou P. Šimona. A působilo jí to zřejmě radost. Příběhla několikrát za den zeptat se, nepřeje-li si něčeho. Přinášela mu jídlo, s laskavou pečlivostí mladší sestry vyměňovala obvazy a svou veselou náladou, svým bezstarostným smíchem a mládím rozsvětliła těch několik chmurných dní, po něž byl upoután na lůžko.

A přece ani toto skromné světélko, jež se vždy sotva na několik okamžiků kmitlo samotářským ovzduším kapláanky, neobešlo se bez stínu. Po dvou, po třech dnech začal se již skoro lekati, že se v srdci toho dospívajícího dítěte rodí bezděky již něco nedětského. Zdálo se mu nejednou, že se v těch tmavých — slečna říkala: cikánských — očích rozhořívají jakési nové plaménky a že se i ty její od práce zatvrdlé ruce jaksi podivně chvějí, když se dotknou jeho čela.

I u ní se probouzí jaro. Předčasně. Spíše než v těchto kamenitých horách. A snad rozvířené jarní proudy vyrazí jednou nějakým divným směrem . . .

Bylo mu jí líto, ale musil se v takových chvílích stavěti tvrdým i nevrlym, poslal jí do kuchyně a umiňoval si, že požádá slečnu, aby mu posluhovala raději Lidčina matka.

A přece přicházela zase se svým polodětským, polodívčím úsměvem a přinášela zprávy, jak se hlásí všude již jaro, jak se klucí a „sloty“ cestou ze školy kulují rozměklým sněhem a jak se ptají stále, brzo-li přijde velebníček do školy a mohou-li se podívat sem za ním.

Nevydržel již v lůžku. Sotva Lidka odešla, vstal a otevřel okno, aby se nadýchal vlahného vzduchu a nasytil dětskou radostí. Dva malí chlapi se školními taškami na zádech a se sněhovými koulemi v zarudlých ručkách honili právě pod farou Vlastenku. Děvčátko s poskakujícími copánky na ramenou a s rozehřátými tvářickami vesele zapísklo, když mu jedna koule srazila čapku s hlavy, a hned se čiperně samo shýblo, aby oplatilo ránu. A tam od kostela běží již nová skupina dětí. Kloučci, beranice na hlavách, dřeváčky každou chvíli jim uvážnou v měkkém a lepkavém sněhu, ale nedbají,

smějí se a křičí, jako by se dnes loučili s dlouhou zimou a vítali jaro. Jako by zaplašovali zbytky zašedlých mraků a pozdravovali slunce v modru nebes.

Odstoupil trochu za záclonu, aby jich svým zjevem nevyrušil a nekazil jim radosti. A jak hleděl přes tmavé střechy do jasnící se dálky, zmizela před ním zvolna otlučená fara i protější úpravný domek — viděl se sám tam kdesi daleko na venkově: klikatá, korunami jabloní vroubená silnice po protáhlém svahu horském a po ní prohání cestou ze školy takováhle malá děvčátka, vykřikuje jásavě při každé podařené ráně a hned nato v jakési rozpoutané divokosti vrhá se na strání na záda a rozpřahuje ruce, aby tam v bělounkém a měkkém sněhu vytiskl svou „fotografii“ . . .

Zamrazilo ho pojednou v zádech, že se až zachvěl. I ulice už ztichla a slunce utonulo v lehkých parách. Jen v čistém ovzduší chvějí se dosud jemné vlny mladé, dávno zapomenuté radosti i jakési nové touhy.

Zavřel rychle okno a ulehl. Opravdu, zeslábl v nemoci. Nesnese trochu silnějšího vzduchu, do něhož jaro teprve začíná vdechovati své záhadné látky, omamující hlavu a vzrušující srdce. Což teprve, až zavane plnou silou z blízkých lesů a strání a rozproudí všechny ukryté dosud prameny! Zhojí potom staré bolesti, či je ještě více rozjitrí?

Staré bolesti! Vždyť uplynulo sotva několik týdnů, ba dnů . . .

Vybavila se mu náhle živá vzpomínka na poslední setkání s Maškem. Přišel hned v pondělí s mladším členem spolku, zámečnickem Kotasem, podívat se, jak se mu vede. Byla to ovšem jen záminka. Snad se chtěl přesvědčit, je-li skutečně nemocen a nebyla-li to včera přece jen výmluva a přetvářka. Ale hlavně chtěl podati zprávu o schůzi.

„Bylo by přece lépe, velebný pane, kdybyste byl mohl včera tam jít s námi,“ neodepřel si stolař výtky, třeba viděl horečkou rozpálený obličej a v očích četl zřejmý nezájem o to, co minulo. „Dnes už mluví celá Kamenice o schůzi. A hlavně o vás. Mohl jste snadno řečníka hned srazit a prohlásit, že není pravda, co o vás vykládá...“

„O mně? Což dr. Laurin věděl, že jsem v Kamenici?“

„A jak dobře! Patrně se nejdříve vyptal na všechno zdejších lidí. A když ho upozornili, že jsme tam také my, začal mluviti velice opatrně. Chválil vás, že jste vzdělaný, snášenlivý, moderní kněz. Je prý takových už celá řada na Moravě i v Čechách a začíná prý mezi nimi jakési nové hnutí. Uznávají prý, stejně jako on a všichni pokrokoví lidé, že se v církvi za ta staletí usadilo mnoho špatného, že je málo národní a málo demokratická, a proto prý ji chcete očistit a reformovat . . .“

„A hlavně prej se chcete — ženit!“ dodal Kotas. V malých černých očkách poskočil mu při tom jakýsi výsměšný plamínek.

„Já?“ užasl opravdu. „Tak to jistě dr. Laurin o mně neřekl!“

„Přímou ne, ale každý tomu tak rozuměl. Povídal jen, že ti moderní kněží chtějí dosáhnout od papeže, aby jim dovolil se oženit. A dokazoval, že prý je to docela správné. Kněz prý je také jen člověk,

má právo na to, co je každému tvoru přirozené a co ani Kristus apoštolům nezakazoval; to prý zavedla později římská církev, aby si tak kněze docela zotročila. Mnozí knězi prý se tím vynášejí nad druhé lidi, jako by byli dokonalejší, a zatím jsou často po této stránce ještě horší. A při tom vykládal řečník několik historek o farářích — a to se našim pokrokovým paničkám i slečinkám náramně libilo, smály se ustavičně a byly by poslouchaly snad do půlnoci, kdybychom nebyli my začali dělat hluk . . .”

„Tím jste to ovšem napravili . . .”

„A řekněte, velebný pane, co jsme měli lepšího udělat? Nejsme tak učení a taky těm vašim věcem tak nerozumíme, abychom se mohli dát s mazaným advokátem do hádky. Kdybyste tam byl vy, byl by si dal jistě lepší pozor na jazyk, a kdyby ne, mohl jste hned vystoupit a prohlásit zpřima: To není pravda, já ani druzí kněží nechceme se ženit . . .”

„Tak bych to nemohl prohlásit, protože jsou skutečně takovi, kteří si toho žádají . . .”

„A co vy?” zabodly se do něho čtyři zvidavé oči.

Neviděl jich již. Nesmírně znaven, odvrátil hlavu, zavřel oči a neodpověděl. Chtěl být sám. A cítil, že není nyní schopen vykládati těmto lidem své názory o ožehavé otázce tak, aby jim bylo jasno, co myslí, a aby nepřekroutili smyslu jeho slov. A konečně — řekl si — co je jim po tom všem? Je to jen všetečná lidská zvědavost, která tak ráda nadzvedá cíp záclony, zahalující život druhých lidí.

Když druhého dne horečka pominula, promyslel celou otázku klidněji. Chápal Laurina, dovedl si představit si a vysvětliti náladu obecnosti na schůzi, ale seznal, že nemůže měniti názoru, který si utvořil o této věci.

Tušil však také, že otázka Maškova bude nyní na všech rtech a ve všech očích. Obihá snad již celou farnost, nabývá leckde pikantní příchutí, dráždí pokrytecké dušinky, upokojuje zhýralce — a při tom jeho jméno a jeho osoba stává se vítanou lahůdkou všech klepen.

Dostane se do lidských řečí. Do těch zlomyslných lidských řečí, k nimž pocítoval odjakživa nesmírný odpor.

*

V pátek přišel P. Šimon po prvé zase ke společnému obědu. Oba psi skočili proti němu a zuřivě štěkali, jako by ho už neznali. Ovanula ho stará atmosféra pochmurné farní kanceláře — a zdálo se mu skutečně, že tu nebyl již tak dávno. Nic se nezměnilo, a přece hledí naň všecko jaksi jinak. Starý pán ho hlučně vítá, jaksi až nápadně hlučně, jako by tím zakrýval nějaké rozpaky. Cítí jeho podezřele zkoumavý pohled, který se hned odvrací, když pozvedne k němu tázavě oči. A slečna?

„Pořád čekám, že nám velebný pán oznámí velkou novinu, a zatím mlčí jako ryba,” píchla po polévce. „Či chová to dosud v sobě jako — wie sagt man? — sladké tajemství?”

„Jakou novinu?“ podivil se, ač tušil, oč jde.

„No, budou prý se ženit . . .“

„Já? Kdo pak vám to řekl?“

„Jen nezapírají a neupejpají se jako panenka! Už je toho plná Kamenice. Jenom se ještě neví, která je ta šťastná vyvolená . . . Ale snad bych uhodla — nemá-li ovšem velebný pán v srdíčku nějaký hezký obrázek už z dřívější doby. Nadarmo se neříká, že tichá voda . . .“

„Kdybyste raději nemluvila!“ pokusil se starý pán chrániti kaplana. „Vy ženské vždycky vidíte a slyšíte víc než je pravda. Podívejte se, jak se chudák červená pro vaše hloupé řeči!“

„Proč by hloupé?“ hájila se uraženě. „Ist das nicht möglich? Nedějí se dnes podivnější věci, o jakých spíš nikdo neslyšel? Nezhroutili se i císaři a králi, o kterých se zpívalo i v kostele, že jejich říše nepomine? Tak vidíte, milostpane! A na všechno si lidé zvyknou. Proč by se teda nemohl taky náš velebný pán oženit, když prý to papež dovolí? Je mladej, hezkej a děvčata se na něj jen lepí! A teď budou ještě dotěrnější, když se to rozkřiklo a když budou mít naději, že by z toho mohlo něco být . . . Proto musí být opatrný, aby si přivedl nějakou, která by se k němu opravdu hodila . . . Dnešní ženské jsou, pane, vychtralé, dovedou snadno nezkušeného mládence chytit a omotat si kolem prstu . . .“

„To uměly vždycky, slečno Terezo,“ broukl přemoženě starý pán, podstrčil talíř Flokovi a sahal po dýmce.

P. Šimon se rychle ovládl. Nechápal zprvu, mluví-li slečna vážně, či chce-li si ho dobírat a snad i vyprovokovat. Ale nenechá se. Od-bude jí stejnou zbraní.

„To byste mně musila, slečno, přepustit dva pohostinské pokoje nahoře vedle sálu, však prý tam máte beztak jen uloženo ovoce, zabijačku a podobné dobré věci. Do kapláanky by se mně žádná nechtěla stěhovat, sotva sám se tam teď pohnu. Vůbec by se musila ta paní kaplanová — nebo jak by se jí říkalo — pořádně uskromňovat, abychom vyšli s těmi několika korunami, co dostávám na prvního . . . Nesměla by ani pomyslit na parádu, kožešiny, klobouky, zábavy — a prosím vás, která pak ženská bude dnes bez takových věcí? To je přece vždycky první, nač počítá, chce-li se vdát. U mně by se měla taková moderní žena opravdu zle . . .“

Podobným lehkým tónem odbýval narážky slečniny, až ji to konečně omrzelo. Hůře bylo, když měl odpovídati na dotazy jiných lidí.

Snad nikdy dosud si neuvědomil tak jasně, jak jsou oprávněny staré výrazy a obrazy o rychlém rozšíření a vzrůstu pověsti a klepů, jako v těchto dnech: s kým se setkal, každý mu dal svým způsobem nějak na jevo, že „to“ už také ví. Když šel po ulici, zrovna fyzicky cítil na sobě pohledy namířené naň z oken domků, a když se někdy mimoděk jimi přitažen obrátil, zahlédl často ženskou nebo dívčí hlavu ukrývat se rychle za záclonku nebo odsakovat od okna . . .

I ve škole větší děvčata si ho jaksi zvědavě prohlížela, jako kdyby

ho po prvé viděla, šeptala si a potutelně se usmívala, takže bezděky ztrácel klid a musil sebrat všechny své síly, aby se mu při výkladu nezachvíval hlas netrpělivostí a nejistotou . . . Po vyučování čekala naň některá, jak obyčejně, před školou, aby šla s ním společnou k domovu.

„Co to dnes spolu stále máte?“ zeptal se, když i teď si jaksi tajemně šuškal do uší, dávaly se naň po straně a s uzarděním sklopily vždy oči, když se k nim obrátil.

Konečně nejmilejší odvážila se vyslovit osudnou větu, jež jí nechtěla dlouho se rtů. Všem se ulehčilo a všechny teď volaly, že to také slyšely doma. Deset mladičkových zvědavých očí, z nichž nejedny leccos již chápaly, vpilo se do jeho zraků. Nesklopil jich.

„Chtěly byste, aby to bylo pravda?“ usmál se.

„Ne, ne!“ volaly všechny a zdvihly k němu ručky.

„A proč ne?“

Zarazily se na okamžik.

„Protože byste nás pak už neměl tak rád!“ zašeptala v tichu štihlá Boženka Nováková, ta, jež mu hned první hodinu přinesla kyticí podzimních růží. Snad vyslovila svou myšlenku jen pro sebe a začervenala se až do kořínek svých rusých vlásků, když ostatní děvčata přijala ji za svou hlasitým voláním: „Ano, ano, neměl byste nás rád!“

„Ani ta mladičká srdce nezaprou ženského sobectví!“ myslil si.

„Ale konečně mají pravdu: každá láska je více méně sobeckou . . . Než, nemusíte se bát, dušinky, o mou lásku . . .“

Neřekl jim to, ale vyčetly patrně odpověď z jeho očí: rozběhly se před farou upokojeny a druhou hodinu přinesla mu Boženka do školy kyticíku prvních sněženek.

Hůře bylo s dospělými. Poznal brzy, že nejde všude jen o lidskou zvědavost nebo zlomyslnost, jak se mu zdálo s počátku, ani o sensaci dne a bohatou látku pro maloměstské klepny, ale o věc, která u mnohých prostomyslných duší zasahuje mnohem hlouběji.

Proto nemohl jen tak lehce odbýti Pepínku, když čekala naň po mši svaté a všechna vyděšena vypravovala o svém novém vidění, zřejmě také inspirovaném rozšířenými pověstmi . . . A líčila pak dlouze varovný příběh, jenž prý se udál za jejího mládí, když sloužila v hrabčím známku, příběh o knězi, jenž z lásky ke kterési zámecké slečně opustil svůj stav a oženil se s ní, ale později oslepl a opuštěn svou milenkou byl rád, že našel poslední útulek v klášteře u Milosrdných . . .

„Ale vždyť mě ani nenapadne, Pepínko, abych zběhl s kněžství, a to docela k vůli ženské!“ hájil se již trochu podrážděně a snažil se stařeně vysvětliti, jak to všechno vlastně vzniklo a co je na věci pravdy. Sotva pochopila jeho výklad, neboť vrtěla povážlivě hlavou a odcházela s jakýmsi smutným pohledem, jako by se loučila s nějakou milou, ztracenou ilusí.

A tak se mu také nepodařilo přesvědčiti úplně terciárky. Přišly

v neděli odpoledne tři s Františkou Brázdovou v čele — všechny ještě ustrašeny a pobouřeny, takže osudné slovo „ženit se“ nechtělo jim ani přes rty a všelijak je opisovaly. Věděly toho ještě více, než vypravovaly dosavadní zprávy, a dávaly se dosti nedůvěřivě, když jim P. Šimon začal podrobně vysvětlovati celou otázku.

„To snad není přece ani možno, aby to svatý Otec někdy dovolil . . .“ pochybovala i střízlivá a rozvázná Františka. „Jsme zvyklí viděti v knězi něco dokonalejšího právě proto, že se dovede zapírati, že se zřiká toho, v čem ostatní lidé vidí vrchol pozemského štěstí, a že obětuje všechny své síly spáse druhých lidí. Proto své dobré kněze tak milujeme, proto máme k nim důvěru a proto se jim i tak rády zpovídáme . . .“

„To je pravda, já bych k ženáci za nic nešla ke zpovědi!“ skočila jí prudce do řeči druhá terciářka.

„Já taky ne!“ zvolala třetí. „Ženatý kněz je u mě strejc jako každej druhej . . .“

Františka, představená, podívala se káravě na své starší družky, že hned umlkly, a rozváděla pak dále své myšlenky, jak je patrně vyčetla z asketických knih. P. Šimon znal již dosti dobře Františku a věděl, že u ní nejsou to jen pouhá slova, ale že z nich učinila i své přísné pravidlo životní, nemohl jí konečně ani odpírati, že by v zásadě neměla pravdy — ale sveden některými jejími přehnanými názory začal bezděky s nimi polemisovati a vyvracetí její upřílišené obavy. Teprve po jejich odchodu si uvědomil, že snad v zápalu řekl více než chtěl a měl, že také přeháněl, když zdůrazňoval i stinné stránky této věci, a že tak vlastně jen utvrdil domněnku oněch žen a celé veřejnosti . . .

Omrzelo se mu již skoro mluvit s lidmi o této otázce. Proto jen s nechutí vyslechl dra Sehnala, když při nahodilém setkání po obvyklých nových zprávách o postupu reformního hnutí přešel zase ke svému oblíbenému tematu proticelibátnímu. A byl povděčen slečně Boženě i jejím rodičům, že se jemně vyhnuli každé zmínce o pověstech a ani pohledem nedali najevo, že by je slyšeli. A přece bylo těžko si představit, že by zpráva nedolétla ještě do lípovské školy, zvláště když i učitel Šplichal byl na oně Laurinové schůzi . . .

Tak se časem umoudří i ostatní lidé — myslil si, kráčeje pomalu rozmoklou silnicí ke Kamenici a pozoruje, jak sníh, který před týdnem ještě pokrýval sousední stráně, ubíhá již divokými kalnými proudy k širokému řecišti, odnáší s sebou všechno, co zničil podzim a zima, strhuje, co odumřelo životu, a tak vykonává nutnou očistnou i obrodnou práci a připravuje cestu novému jaru, novému životu . . . Všechno teče, jak řekl starověký filosof, všechno pomíjí a znovu se obrozuje. Tak pomine i tato celkem malicherná sensace klepavého venkovského městečka: lačné ženské zuby najdou si za čas jiné sousto a omrzí je historka prostého kapláňka, zvláště až uvidí, že to vše byla jen sláma, ze které nikdy nevymlátí zrní . . .

„Nikdy?“ — ozval se znenadání kdesi v útají srdce skeptický

hlas, slabounký ještě a nesmělý, jako hlásek stydlivého dítěte. „A což kdyby papež opravdu povolil — co bys potom dělal?“

Dnes po prvé zatanula mu tato myšlenka tak konkrétně v myslí. Kdyby papež povolil . . . Pak by se ovšem celá situace změnila. Je to přece jen církevní, disciplinární zařízení, které vždycky nebylo a které uvedly v život jistě rozumné a důležité důvody. Uzná-li nyní hlava církve, že ho již není dále třeba, stane se tak zase jen z vážných příčin a z vůle Prozřetelnosti, která řídí dějiny. A kdyby potom i on použil dobrodiní nového zákona, nikdo by v tom nesměl vidět nic zlého, ani podivínská Pepinka, ani zbožné terciářky, ba ani ta děvčátka ve škole. Proč by jich konečně nemohl mít i potom stejně rád jako teď? A proč by se nemohl stejně obětovati a účinně pracovati pro spásu jiných duší? Některé nevýhody a nedostatky vyvážily by se zase na druhé straně . . .

Zalekl se svých myšlenek. Vždyť, Bože, shledává již sám důvody proti věci, které dříve sám nejednou hájil. Přijímá bezděky názory, o něž se často přel s drem Sehnalem. Kdo to v něm vyvolal? Kdo oživil, co se zdálo být v srdci již dávno mrtvo? Jaro, které se odevšad tlačí sem do hor? Ovzduší novin, časopisů a schůzí i soukromých hovorů, které je nabito těmito problémy a kterému dosud odolával? Našlo by si tedy přece v nestřežených okamžicích vchod do jeho duše? Či je to vše jen dílem fantasmie, obrazivosti, té podivuhodné kouzelnice, jež se tak snadno stává zrádkyní i panovnicí rozumu, ochotnou služkou i krutou tyrankou, sladkou průvodkyní a pomocnicí básníka, ale také nebezpečným ukazatelem cesty k propastem života a svůdným nástrojem hřchu?

Rozhlédl se po kraji zalitém poledním sluncem. V rozměklých polích nikde dosud ani stopy po člověku. Ani do cesty se nikomu nechce. Snad jen pošťák a on, dva věčně putující lidé, jichž nesmí odstrašiti nějaká ta silniční záplava, spojili dnes Kamenici s Lipovou. Předjaří, o kterém pět básnicí. Ale když se na ně dívá zblízka, je všechno tak hrozně střízlivé, tak prosaicke: bláto a voda, kterou cítíš studit až v nohou, špinavé stružky po stranách silnice, šedivé pahýly opuštěných stromů, v úbočích poslední zbytky zatvrdlého sněhu . . . Próza, próza . . . Teprve tam v dalekých obzorech mohla by fantasmie hledat látky pro své sladké klamy. Ale kdybys zalétl až tam, kde se v modři nebes rýsuje tmavá čára lesů, a kdybys se přenesl ještě daleko za ní, kde ve tvých snech zpívá příboj mořských vln a dusí všechny vůně tropů: i tam snad objevil bys jen všední prózu . . .

Ano, musí se snažit hleděti na všechno hodně zblízka a hodně střízlivě. I na tyto životní problémy. Musí se brániti zvláště záłudným snům, při nichž se v poslední době několikrát přistihl . . . Musí se brániti, neboť tuší sám, že někde v tajném koutku srdce zapadla semínka nebezpečných citů a tuh. Zapadla a klíčí, klíčí . . .

*

Nebylo tak snadno ubránit se pokušením obrazivosti: zdálo se, že všechno přispěchalo na pomoc vznětlivé kouzelnici a postavilo se do jejích služeb.

Dr. Sehnal nelenil, vyhledával stále častěji P. Šimona a snažil se zvolna zpracovávatí jej pro své plány. Viděl jeho občasnou nechuť, ale nedával se odstrašiti: zprávami o svých živých stycích s Brnem i s Prahou dovedl zase vzbuditi jeho zájem o reformní hnutí, jež se zřejmě rozvětvovalo a pronikalo stále více i na veřejnost. A dovedl zvláště posilovati naději, že všechno je na nejlepší cestě a že splnění možno očekávati dříve, než soudí mnozí pesimisté.

P. Šimon leckdy nevěřil, mnohdy zapochyboval, často již zjevně nesouhlasil a přel se. Ale byl to zase jen více boj střizlivého rozumu, jemž odporovalo ve svých záhadných hlubinách citlivé a nestálé srdce . . .

Přišel nejednou po takové vzrušené debatě, konané obyčejně cestou ze školy, do kaplanky, teď, kdy se už netopilo a kdy venku šumělo to jarem, dvojnásobně nevlidné a pochmurné. Ze zdí čpělo to vlhkým chladem, proto usedal obyčejně k otevřenému oknu, aby se zahrál vlažným vzduchem a užil zbytku jasného dne ku práci. Ale jak padal první soumrak, umdlěl duch znavený školou a celodenním napětím. Jaro, první jaro, které po dlouhých letech odloučení prožíval na horách, tlačilo se neúprosně oknem a vzněcovalo v duši samotářského snílka jakýsi zprvu neuvědomělý stesk: stesk po všem, co opustil, co se tam venku za těmito ponurými zdmi raduje, co tam nespoutaně bují, roste a kvete; stesk po plnějším a úrodnějším životě, než jaký žije dnes . . . A ze stesku vzletla nejednou jako neklidná vlaštovka dávná touha po spřízněné duši, již by mohl odevzdaně svěřiti své radosti i smutky, rozdělití se s ní o břímě bolu i poklad lásky, opřítí se o ni ve chvílích únavy a býti jí světlem pro celý život . . .

Byla to touha mnohdy až mučivě sladká, zvláště když obrazivost přikouzlila nyní tak snadno a tak často jasná světýlka dobrých, čistých očí a když jí pak rudě podtrhla zapíraná a přece vždy znovu se vnučující myšlenka: vždyť to všechno je zcela možné, snad takové štěstí leží už jen na dosah ruky . . .

Hrud' se mu zvlnila a srdce se svíralo tou mámivou jarní touhou, jež hrozila zažehnouti i smysly, a bylo třeba silného vzepětí vůle, aby se vytrhl z jejích pout a opanoval všechny své síly. Zavíral v takových chvílích rychle okno, rozžíhal lampu a vrhal se do práce.

Dokončoval delší povídku.

A tu právě tento skoro denní boj s pokušením vyvolal v něm nejživější zájem o světce, který mu byl zvláště milý jako patron a už dávno jej poutal jako podivný zjev mezi svatými: Šimon Stylita. Před třemi roky jako bohoslovec nalezl v nějakém starším polském časopise z alumnátské knihovny větší báseň o něm a pokusil se hned o její překlad. Ale když se pak začal podrobněji obíratí světovým životem, vznikla v něm myšlenka, že zpracuje raději samo-

statně tuto látku, a to způsobem novým, zcela odlišným od polského básníka. Udělal si i náčrtek celého díla, ale nedostal se přes první počátky. Při studiu nebylo času a za války nebylo ani nálady.

Nyní, kdy se zbavil karet i spolku, má čas. A hlavně: náladu. Nyní teprve plně chápe osobnost světcovu. A přesvědčuje se, že básnicky může jeho postavu vytvořit jen kněz, jenž je v jistém smyslu takovým Šimonem: žije mezi lidmi a je přece osamocen, je posmíván a přece zase obdivován, opovrhován a přece volán za pomocníka, rádce a utěšitele... Světec-asketa, a přece tolik pokoušen! Onen polský básník líčil vlastně jen ta pokoušení — hýřivým stylem rozvinul řadu obrazů plných pohanského rozkošnictví a rafinovaného svůdnictví, jež marně útočí na hrdinu stojícího vytrvale na sloupě...

Po tom, co prožil v posledních týdnech, chápe již mnohem lépe i tato pokoušení starověkého světce. Přes dálku tisíciletí, přes různost poměrů a názorů nezměnila se ve své podstatě. U něho jsou to ovšem dosud jen nepokojné vlašťovky, které vnášejí do srdce neklid a zmatek sladkých citů, ale časem změnily by se snad i ony v takové hladové šelmy s dravými pudy, jako tam u Stylity. Nedá-li se lákat poetičkými vlašťovkami, zkrátí pak i šelmy...

A tak onen Šimon Stylita bude vlastně on sám: vloží do básně všechnu úzkost a tíseň svého srdce, zachytí v ní každou jemnou ozvěnu svých vnitřních bojů a vyjádří i radost a sílu svého vítězství. Tím přiblíží starého zapomenutého světce dnešním duším. A báseň tak prožitá vzbudí jistě rozruch, až ji vydá v originelní grafické úpravě, a otevře mu rázem cestu do literatury...

Tak sníval, když ráno pravidelně putoval do svých venkovských škol. Probuzená země lehce oddechovala, čistý horský vzduch zachvíval se v jarním slunci novými zvuky a vůněmi, na kraji lesa hlásili se radostně první pěvci — ale mladý kněz sotva vnímal tu věčně se opakující a věčně novou pohádku: žil nyní stále jen se svým hrdinou, myslil jeho rozumem, cítil jeho srdcem, mučil se a radoval jeho osudem. Nejednou se tak na cestě zastavil a psal nové verše, nové sloky do zápisníku. I ve škole mu znenadání přilétla nová myšlenka, a tu sedal ke stolku a rychle ji zachycoval, aby mu neunikla. Nejúrodnější bývaly večerní procházky: tu zapomínal na vše, co ho dříve zvláště v těchto chvílích znepokojovalo, a byl nejšťastnějším, když se vracel s hrstí papírů popsaných při měsíci nerovným písmem, jež musil pak sám luštit.

„Stáváš se zase starým papírovým člověkem,“ napadlo jej jednou, když přehlížel spoustu napsaných veršů. Šel toho večera po náměstí vedle domu, který zakoupili pro spolek; zedníci již odešli, zato pracovali členové a členky, odváželi rum, nosili cihly a kamení, prosivali písek, upravovali dvůr — podobalo se to rušnému mravenisku, které ovládala pevná ruka Maškova. Neodolal, vešel dovnitř a Mašek začal mu hned ochotně vysvětlovati postup prací. Ale cítil, že je v tom pilném ruchu cizím živlem, že vlastně jen překáží a zdržuje.

A teď doma si vytýkal, že v tom bylo i něco jiného: vyhýbá se lidem a skoro se jich bojí. Papírový člověk . . .

„Ne, ne příteli Tonku!“ bránil se. „Je to jen na čas. Musím přece plně využít básnického opojení, které se snad již nikdy nevrátí, a soustředit se cele k jediné práci, jež snad bude mým životním dílem. A zatím i lidé trochu zapomenou a dopřejí mně klidu . . .“

V tom měl pravdu. V městečku přestalo se již mluvit o nedávné sensaci. Bylo stále dosti jiných a zajímavějších novinek: vraceli se stále ještě jednotlivci ze zajetí, nejednen přivedl s sebou ženu i děti, nejednen našel svou milenkou i manželku provdanou, a tak docházelo k tragediím, jež rozvířovaly zájem veřejnosti. Co byla proti tomu pověst o ženitbě mladého kaplana, zvláště když ji vyvracel i dnešní samotářsky uzavřený způsob jeho života?

Zájem o něj klesal i tím, že se stoupajícím jarem ubývalo čtenářů i čtenářek. Slunné dny a vlahé podvečery vábily i divící mládež více než řady knih v chladné teď kaplánce s odměřeným jaksí, ba skoro až plachým mladým knězem.

Proto byl P. Šimon nemálo překvapen, když se tu jednoho odpoledne koncem dubna objevila jeho hrdá sousedka z protějšího domku — paní Divišová. Ve světlém jarním úboru, jenž dával plně vynikati pevným tvarům a všem zralým půvabům její vysoké postavy, byla něčím cizím v tomto spartánsky prostém, úzkém pokojíku. Snad to sama cítila, když se po něm pátravě rozhlédla, a snažila se rychle přizpůsobiti novému prostředí: v jejím hlase a chování nebylo již ani stopy po oné nepřístupné hrdosti, jež ji vyznačovala venku.

„Odpustte, velebný pane, že dnes sama obtěžuji,“ zahovořila měkkým, lehce zvlněným hlasem a zahleděla se mu zkoumavě do očí. „Vlastenka nám stůně, a tak jsem si zvykla na vaše pěkné knihy, že už bez nich nemohu skoro být . . . Chci vám také osobně poděkovat za vaši laskavost. Je to ode mě beztak dost neslušné, že jsem tak neucínila už dávno. Ale chtěla jsem vám nejprve vlastníma rukama uchystati malou památku. Snad nepohrdnete a neurazíte se . . .“

Než mohl ve svém zmatku promluvíti, rozvinula rychle balíček a rozestřela na stole pěknou, vkusně vyšivanou pokrývku.

„Vlastenka sama mně to poradila,“ hovořila stále důvěrnějším tónem. Jak se skláněla nad stolem, zasvítla její bílá šije a dlouhé, neupracované prsty jaksí rozechvěle hladily jemnou látku. „Ptala jsem se jí, čeho byste nejvíce potřeboval sem do pokoje a jaké barvy zde máte, aby to souladilo. Nezlobíte se proto?“

Nezbylo než poděkovati. Hlavou kmitla se mu sice vzpomínka na důtklivou radu spirituálovu, nepřijímati nikdy darů od ženských, ale neměl jaksí odvahu odmítnouti. Je to k vůli Vlastence — omlouval se sám. A dar jest jaksí honorářem za půjčování, ne nějakým lákadlem, jak by to snad mohlo býti u svobodné dívky . . .

Vybíral nové knihy. A zatím paní Divišová vypravovala o nemoci Vlastenčině, vzpomněla na svého zemřelého muže a posteskla si na

svůj nynější osamělý život. Nechodí nikam do společnosti, protože se jí protiví ty maloměstské klepy. Jedinou její radostí jsou děti, domácnost a knihy. Ale kolikrát přece chytí jí touha promluvit si s někým, kdo by jí rozuměl . . .

Hlas se jí zachvíval, ale P. Šimonovi se zdálo, že spodní jeho tón zní jaksi neupřímně, falešně. A bylo mu nepříjemno, že při tom cítí na sobě skoro stále její pronikavý zrak. A neodtrhla svých černých očí, i když se k ní obrátil.

„Vám zde není smutno?“ usmála se. „Jste také stále sám — s panem arciknězem a se slečnou užijete asi málo zábavy . . .“

Něco mu bránilo, aby jí otevíral své srdce a svěťoval se jí se svými city.

„Netoužím po zábavách,“ odpověděl vyhýbavě. „Mám práce, že mně na ní sotva stačí čas, mám knih, že se nemohu k některým ani dostat. A s dětmi ve škole se namluvím, potěším i nazlobím, že ticho a samota je mně někdy skoro lékem . . .“

Po hezké dosud tváří mladé vdovy přelétl lehký stín a zákmit ironického úsměvu.

„Dobře jste řekl: někdy — ale prožít celý život tak osaměle, bez radosti, bez přátelské duše, toho bych nedokázala, to by znamenalo pochovat se za živa! A v mládí, v nejkrásnějším mládí bylo by to snad zrovna hříchem proti přírodě. Nemyslíte?“

Podával jí knihy. Pochopila. Vstala rychle, přistoupila pružným krokem až těsně k němu a berouc knihy sklonila hlavu, jako by mu chtěla ruku políbit. Ucítil horký dech, ovanula jej jakási těžká, dusivá vůně . . . Utrhl rukou, takže mohla jen na okamžik stisknout lehce konce prstů.

„Nepřijdete se podívat za naší Vlastičkou?“ obrátila se k němu ještě u dveří. „Vzpomíná na vás a hlavně k vůli vám nemůže se už dočkat, kdy bude moci jít zase do školy. Věřte, že byste udělal tomu mému miláčkoví velkou radost . . .“

„Přijdu zítra,“ řekl prostě.

Mohl tak slíbíti zcela klidně. Překonal rychle okamžité vzrušení, do něhož se beztak mísil podvědomý odpor, ovládl se a byl si jist, že se návštěvou nemocného dítěte nevydá v nijaké nebezpečí. Naopak: měla-li snad ta paní nějaké zálučné úmysly, přesvědčí se ještě lépe, že se v něm zmyšlila . . .

Spěchal otevřít okno. Zůstala tu po ní ještě silná vůně fialek, ba zdálo se mu: i vůně hříchu . . . Ale hned odskočil od okna: došla právě ke dveřím svého domku, hledá v kapse klíč a při tom její černé oči míří sem . . .

Uviděla ho? A neraduje se snad již, že se jí podařilo tak brzy vzbuditi jeho zájem?

Byl nyní skoro přesvědčen, že to právě bylo vlastní příčinou její návštěvy. Vždyť tak to obyčejně začíná: knížky, návštěvy, dárky . . . A snad i sám svým nerozhodným chováním probudil u ní přirozenou ženskou touhu ukázati nebo zkusiti ještě sílu své ženskosti:

kteřé ženě by nelichotilo vědomí, že dovede vítěziti nad mužem? Možno konečně, že i na ni působily pověsti, které nedávno zaplavovaly Kamenici, a zprávy v novinách o proticelibátním hnutí, které dávají jakousi naději zvědavým i dobrodružným ženským touhám . . .

Představil si v duchu, jak záluďně zasvitly v některých chvílích její zdánlivě chladně, ale ve skutečnosti vášnivě oči. A vedle nich se znenadáni vynořily jako ve snu jiné oči, důvěrné a čisté, naplněné ve své hloubce jakoby tichým světlem dalekých hvězd . . .

Zahnal obojí přelud a sedl hned ku práci.

Dokončoval právě třetí zpěv svého eposu, kde líčil první pokušení Stylitovo a jeho vítězství nad ženou. Dopsal, odložil pero a usmál se spokojeně, skoro sebevědomě:

„Stojím přece na svém sloupě pevně!“

Ve své radosti neslyšel, jak jakási záhadná ozvěna rozechvělého jarního ovzduší, prosyceného dosud vůní fialek, opakuje s otázkou: „Pevně?“

Konec prvního dílu.

JOS. POSPÍŠIL:

U ŘEKY.

Zde v zátoce se zdá,
že řeka spí a odpočívá.
Jak leštěné sklo zrcadla
tak blýská oslnivá,
a v její hladké koupeli
se chvějný rákos tetelí,
v ní olše, jež se mračí,
své černé vlasy smáčí,

a vrby, panny, které studem hoří,
až po pás, bázlivé, se do ní noří.

Zde v zátoce se zdá,
že tiše spí a dřímá řeka,
již chová břehů ohrada;
že stojí, neodtéká.
Jak dítě matce na klíně
spí slunce v její hladině
a po dna modré kráse
se stádo mráček pase.

Z ní občas ryba vymrštěná tryskne
a vázka kovově se nad ní blýskne.

Zde v zátoce se zdá,
že řeka nepohnutě stojí.
Však slyš! Kde jezu přehrada,
tam kypí ve příboji
a letí v touze vášnivě,
kam moře nesmírné jí zve.

I řeka mého žití
tam v zátoce vsi svítí
a plyne, málo v radosti, víc v hoří.
Kéž brzy dojde k Nekonečna moří!

VEČER U SESTŘENICE JOSEFY.

Rolo," pravila toho večera sestřenice Josefa, „tys duchaplný muž Il faut que je vous présente. Bylo by nectí, kdyby vzácnou cizinku měl baviti duch všední."

Roland neodpovídal. Točil rukavicemi a zdálo se, že si prohlíží Josefín účes.

„Nu?" pravila netrpělivě. „Neslíbíš mi to?"

„Promiňte, milostivá, v této chvíli jsem poněkud zmaten poznáním, že by duchaplný muž mohl býti užitečným."

Poněvadž začal vykatí, bylo to nejhorším znamením. Josefa vystoupila na špičky, aby mu lépe viděla do tváře.

„Tys zase prohrál v kartách," řekla. A svařčila obočí, ač se při tom usmívala chvějícími se rty.

„Vidím-li, s jakou určitostí to pravíte, domnívám se, že chcete býti duchaplnější než já."

„Jsi vždycky jedovatý, prohráš-li v kartách."

„Dle množství jedu byste asi dovedla uhodnouti, kolik jsem včera prohrál?"

„Rolo, je mi tě někdy upřímně líto."

„Dle dosavadních vašich domněnek by se spíše zdálo, že je vám někdy upřímně líto mých prohraných peněz."

„Jsi, bohužel, nenapravitelný."

„V tom právě je kouzlo duchaplných mužů, jinak by se šlechtností krásných dam stali hlupáky."

„Dávno vím, jak dovedeš skrytě urážeti," řekla Josefa a klepla Rolanda zavřeným vějířem přes prsty, takže se rukavice zastavily v letu.

„Jest to mojí zásadou, poněvadž otevřeně urážeti jest vlastností lidí primitivních."

„Přesto jsi zábavným, líbíš se dámám a měl by ses oženiti."

„Někdy člověk dalekou cestu váží pro malý zisk. A pak, kdybych se nelíbil dámám, nezbyvalo by mi nic jiného, než abych se líbil sám sobě."

„Proč by ses nemohl líbiti sám sobě, líbíš-li se jiným?" pravila sestřenice Josefa trochu roztržitě, neboť se zahleděla ke dveřím, jimiž měla vstoupiti cizinka.

„K obojímu, zdá se, chybí mi hlavní podmínky."

„Jak to?"

„K tomu, abychom se líbili sobě, je třeba, abychom vydrželi celý den před zrcadlem. A k tomu, abychom se líbili jiným, je třeba, abychom nevydrželi celý den v jedné šatech."

„Stáváš se nudným."

„Přijímám to jako poklonu. Chcete zajisté říci, že se nepřetvařuji."

„Rolo, jak vstoupí Glory se svým strýcem, povedu tě přímo k ní.“

„Kdo je, to prosím, ta Glory?“

„Američanka, jejíž strýc je dobře znám s mým tchánem. Jsme jediní v městě, kteří je přijímáme. Doufám, že budeš způsobný. Glory krásně zpívá.“

„Ženy jsou jistě rozkošnější, když zpívají, než když mluví.“

„I když zpívají špatně?“

„Nikoliv, poněvadž v tom případě by bylo příjemnější slyšet páva nebo Bileamova osla, ačkoliv připouštím, že hezký obličej může být omluvou osklivého hlasu, máme-li totiž právě tak špatný sluch jak dobrý máme zrak.“

„Již jdou,“ zašeptala Josefa.

Vzala Rolanda pod paždí a rychle pokročila vstříc starému pánu, jenž přiváděl útlou dívku. Oči divčiny byly veliké a zářné. Nebyly však jedinou její krásou. Měděný přísvit hustých vlasů zvyšoval líliovou bělost čela, pod nímž ty oči zářily měňavými pablesky hořícího kostíku.

Gloryin strýc měl šedé licousy a byl vzpřímen jako voják, přijímající rozkaz. Tvář jeho byla bez úsměvu. Byla ledová. Zpod hustého obočí bodaly černé dvě oči.

„Miss Glory Chattam.“

„Roland Stříbrný.“

Slova tato téměř zanikla ve směsi jmen a titulů.

Mr. Polesný neopouštěl své neteře. Byla v něho stále zavěšena, účastnic se jeho pohybů. Strýc se ukláněl za neteř a neteř se usmívala za strýce. Strýc se málo rozhlížel, neteř vůbec nic. Zdálo se, že znají salon Josefin už dávno i s podrobnostmi. Že přicházejí ne po prvé, ale aspoň po desáté.

Potom Glory zpívala, jak bylo slíbeno. Strýc ji zavedl k pianu. A když stála proti světlu rozhořely se jí oči ještě více, ač bylo patrné, že hledí do neurčita. Zpívala čistým a nechvějícím se hlasem. Zdálo se, že takovým hlasem se opravdu nic jiného nedá zpívat než modlitba Alžbětina z Tannhäusera. Ba mohlo se říci, že Glory umí zpívat jen modlitby. Svým posluchačům nezpívala, ani sobě ne. Zpytatelům jednotlivosti vůbec nebylo jasno, v čem je krása jejího zpěvu: v hlase ne, neboť nebyl vyškolený, v přednesu ne, neboť v něm nebylo touhy líbiti se, též ne v procítění, neboť se nejevilo žádnou umělostí. V čemsi nezvažitelném a nepodobitelném, kvácím mimo kruh běžné zkušenosti, byla krása tohoto zpěvu, k jejímuž výměru bylo by třeba vytvořiti zcela nová slova a dbáti, aby byla přesným odlítkem tajemné skutečnosti.

Josefa měla připraveny růže. Po projevech obdivů a diků přistoupil ke Glory Roland v hodnosti muže duchaplného a užitečného a podal jí Josefiny květy. A poněvadž si přála usednouti, zavedl ji k pohovce.

„Jste velmi laskav pane,“ řekla usedajíc zvolna, jako by se bála, že si šaty pokrčí.

„Jest mi ctí, co považujete za laskavost, slečno.“
 „Vaším obyčejem jest asi spláceti čest poklonami, není-liž pravda.“
 „Dnes možná i povinností.“
 „Máte tedy velmi těžké povinnosti.“
 „Což je těžké mluvit, co se jiným líbí? Ostatně táž věc může být jednou těžká, jindy snadná.“
 „Kdy snadná?“
 „Snadná, mluvíme-li s ženami, které si dají lichotit.“
 „A kdy těžká?“
 „Mluvíme-li s ženami, kterým se obdivujeme.“
 „Rád se stýkáte s takovými, které si dají lichotiti?“
 „Nikoliv.“
 „Zajímavé. Jak ráda bych, abyste mi to vysvětlil. Řekněte mi, proč!“
 „Protože chtějí, aby je muži nazývali růžemi a psali jim madrigaly na okraje vějířů; protože chtějí, aby se před nimi mluvilo o přisvi-tech jejich očí a nemluvilo o lausanneské konferenci a nezaměstnanosti textilního dělnictva. Protože jsou ochotny věřit všem nesmyslům, tváříme-li se, jakoby chom považovali feminizm za užitečnou věc.“
 „A přemýšlel jste někdy o tom, proč jsou takové ženy?“
 „Proč jsou, není mi jasno. Že jsou, učí zkušenost. Zkušenost z pozorování. Na příklad, žádná žena není spokojena se svou švadlenou, snad proto, že své krásy nedůvěruje: považuje za potřebno stále ji doplňovati novými střihy a účesy. Výška podpatku, kamelie ve vlasech, pilníček na nehty a monogram kapesníčku — vše má svůj význam: přesvědčiti tu, která se v zrcadle zhlíží, že je krásná. A žádná se nepřesvědčí. Žádná si není jista svou krásou. Chce, aby chom ji ujistili údivnými výkřiky, poklonami a závistnými pohledy. Nevěří sobě samé. Nevěří obrazu, který v zrcadle vidí. Věří jen obdivu, lichoťce, komplimentu. Kompliment, smím-li zabočiti do etymologie, značí doplněk. Kompliment je doplněk krásy, ač by se jím v doslovném smyslu mohlo nazývatí také to, co dělá slavný jeden jirchář londýnský, který dává chytati v Indii pět tisíc lišek ročně na kožešiny nebo pařížští drogisté, kteří prodají ročně pět tun korálového prášku na zuby.“
 „A smím se vás otázati, zdali rád lichoťte ženám?“
 „Před skutečnou krásou stávám se příliš upřímným, abych byl výmluvným.“
 „Ráda bych, abyste se stal na několik vteřin upřímným a nepřestal býti výmluvným. Smím si to přátí?“
 „Zajisté, přejete-li si zároveň slyšeti na příklad, že vaše oči jsou okouzlující.“
 „Snad bych mohla odpověděti vašim způsobem a říci, že oči jsou příliš užitečné, aby mohly býti okouzlující. Oči máme přece pro sebe, ne pro jiné. Básníci sice říkají, že oči jsou drahé kameny v bílém skvostu lidské tváře nebo hvězdami nebo čistými studánkami, v jejichž hloubce se obráží svět. Mně jsou věčně žízňějícími jicny duše,

v něž padají věci veliké i nepatrné. Jsou mi drahé. Bez nich byla bych velmi nešťastná. Bez nich byl by život jen trsem výkřiků, šeptů, hukotu a praskotu. Slunce by bylo jen dalekou výhni chladnoucí v podzim a rozechřívající se z jara. Bez nich byl by svět jenou zvukem, o němž nevíme, kde se zrodil, v živých-li věcech či mrtvých. A přece je možno jich zneužití. Vzpomínám si právě na jednoho znamenitého kazatele, který pravil, že očima činíme věci, jichž vpravdě jsme schopni. Očima předstihujeme ruce své, které by loupily, i nohy své, které by úklady činily, i srdce své, které by vraždilo. Očima chrlíme zášti, závist, lež a necistotu. Skutky našich očí jsou naše skutky. Jaké jsou naše oči, takoví jsme."

Zazněla taneční hudba. Zašustěly střevíčky, vějíře klaply. Roland i Glory umkli. Byli by museli hlasitěji mluvit, kdyby chtěli přehlušitíi ruch, který nastal.

Roland byl poněkud zmaten Gloryním náhlým přechodem k vážným věcem. Zprvu se mu zdálo, že je to nesalonní, potom však pochopil, že je to obratný ústup pole, na němž měl převahu. Ústup a výzva. Jaká? Výzva, aby řekl, proč je tak duchaplný, tak hrozně duchaplný? Proč skrývá svou osobnost? Výzva, aby shodil zoufalou masku světáka, která naprosto nesluší jeho dobrému srdci. Aby zanechal slov složitých a povrchních, která k ničemu nejsou, protože nevycházejí z duše a nevydávají svědectví o ní.

Když utichla hudba, zakašlal Roland. Potom pravil zvolna, jako by o každém slově přemýšlel:

„Nesmýšlím, žel, puritánsky, aby se mi zcela líbil způsob, kterým odmítáte můj projev upřímnosti.“

„Proč by se vám nemohl líbiti?“ tázala se Glory.

„Poněvadž nechci s vámi mluvit s očima zavřenýma. Řekla jste přece, že skutky našich očí jsou skutky, jichž jsme schopni. A já nepokládám za potřebno, abyste věděla všechno, čeho jsem schopen tohoto večera. Můžete mne nyní podezřívati, že vás řadím mezi ženy, jimž je snadno dělati poklony. Můj nezdar však svědčí oopak. Před skutečnou krásou zajisté nikdy nejsme vtipní.“

„A krása je lhostejna ke vtipnosti.“

„Dokud o sobě neví.“

„Pokládáte za svou povinnost uvědomovati ji?“

„Jsem příliš tvrdý, abych prokazoval dobrodiní.“

„Jsem ráda, že se konečně počínáte zajímatí též o své vlastnosti. Věnoval jste mi mnoho nezasloužené pozornosti, ale nyní dovolte, abych i já se poněkud zajímala o vás. Ve svém hovoru jste zvolil nesnadnou cestu: bylo by vám asi snadnější mluvit o mém hlase, než o mých očích. Lehko jste si mohl mysliti, že si zakládám na svém zpěvu. A tak jste mi, byť snad bezděky, dobrodiní prokázal, neboť já jsem se bála, že začnete o mém zpěvu. Byl byste se mi ihned zprotivil. A nyní splativší upřímnost upřímností smím vás snad upozorniti, že právě hraji valčík. Zmařili jsme mnoho času zbytečnými řečmi. Pojďme tančit!“

Povstali mlčky hledíce si stále do očí. Oba měli jednu myšlenku: jaké jsou naše oči, takoví jsme. A proto vypadali, jako by se neuměli bavit.

A když měkkými vlnami hudby nesení a lorgnonem sestřenice Josefy bedlivě pozorování, dotančili první kolo, pravil Roland své tanečnici:

„Jste první Američanka, která se mne neptala, kolik má naše město obyvatel.“

„A vy první Evropan,“ odpověděla Glory usmívajíc se, „který se mnou nemluvil o počasí.“

JOSEF MOTTL:

CUIUS REGNI NON ERIT FINIS.

Nad mořem minulých jsem věků často sníval
a s marnou otázkou se tisícero díval
v ty bezdné hlubiny, jež plny tajemství;
a mezi stíny tam v tom temném přehluboku
jen jedno jevílo se světlo mému oku —
Tvé věčné království.

Když hlavou mojí šla otázka za otázkou,
tu zřel jsem, minulost že skryta mlhy maskou,
z ní jedno jediné že třpytí se a stkví:
ta skála ve vlnách a v lidských vášni víru
a v bojích zuřivých ten přístav míru —
Tvé věčné království.

Co kniha dějin jest? Stop v písku dlouhá řada,
z nichž mysl nepozná a tuší jen a hádá,
zda tudy podlost šla či lež či rekovství;
je vichr věků svál a času déšť je splavil,
jen Tvoje šlépěje bez změny pozůstavil —
Tvé věčné království.

Jak lidstvo vedl jsi, ty stopy značí světlé:
ze záští pustiny v oasy láskou zkvetlé
a k teplu svobody ze mrazu otroctví;
a všecka srdce ta, jež Tebou vést se dala,
ta srostla, v jediný kruh nezlomný se spjala —
Tvé věčné království.

Co z lidstva vyrostlo, to kvete, opadává:
i život národů i říši moc a sláva
i lidské chytrosti i lidská bláznovství;
vše má své „hosanna“ a svoje „dokonáno“,
jen jedno jediné má stále stejné ráno —
    Tvě věčné království.

Co v dějin zrcadle jsem vídal jasně z dále,
to bouře přítomna mi lépe zvěstovaly:
Tvé boje bez zbraně, Tvá tichá vítězství;
A vidím také dnes, jak vše se v trosky řítí,
co lidé stavěli, a ten jen maják svítí —
    Tvě věčné království.

Ó sladká jistota! Vše boží se a tříští,
a teplo, útulno v tom pevném útočišti,
ve zlaté volnosti Božího synovství.
Přes vichry, potopy, požárů záře rudé —
ten jistý útulek, jak bylo, jest a bude
    Tvě věčné království.

H. HEINE, PŘELOŽILA J. VIRAVSKÁ:

DÍVCE.

Tys, dívko, jako květina,
tak něžná, krásná, čistá,
když na tebe se zadívám,
stesk v srdce mé se chystá.

A je mně, jak bych vložit měl
své ruce na skráň sněžnou
a prosit, abys zůstala
tak čistou, krásnou, něžnou.

KATOLICTVÍ V MASARYKOVÝCH PAMĚTECH.

II.

O mírovém posláni Vatikánu za války jsem podrobně pojednal svého času v „Zahraníční politice“ a v „Lidových listech.“ Nechci se zde opakovati. Že Vatikán se nevyslovil nikdy o vině na válce, je pochopitelno, protože ji nelze tak jednostranně zjistit, jak by se na první pohled zdálo. Jisto jest, že Benedikt XV. byl vůbec autorem prvního mírového svolání, jež bylo veřejně předčítáno, a jež si netroufala censura válčících států zkonfiskovat a že zprostředkoval velmi účinně výměnu invalidů a jiné charitativní akce. Masaryk správně rozeznává mezi Vatikánem, papežem a státním sekretariátem a mezi míněním některých diplomatů. Jest přirozeno, že v aparátu tak velikém, jaký reprezentuje Vatikán, se kříží nejrůznější vlivy a že s počátku se vlivy habsburské uplatňovaly velmi silně. Ale jakmile papež Benedikt XV. viděl, že jeho mírová mise u centrálních mocností setkává se s naprostým neporozumněním (Erzberger!) pochopil ihned, že mír může přinést v této situaci jedině vítězství států dohodových. Poctivou snahu o mír přiznává mu sám vůdce německé sociální demokracie Scheidemann. (Papst, Kaiser, Sozialdemokratie in ihren Friedensbestrebungen. Berlín 1919). Pacifisté, kteří vytýkají papeži, že válku pod klatbou nezakázal, jsou naivní: Předně, papež nemá „potestatem directam in temporalia“ a za druhé, kdyby se o něco takového pokusil, byli by sami první, kteří by mluvili o klerikalismu, jenž si osobuje moc v záležitostech čistě světských. A nyní slyšíme Masaryka. Masaryk označuje postavení Vatikánu na počátku války za příznivé centrálním mocnostem (str. 75). Rozlišuje však stanovisko Vatikánu, jakožto jednoho z diplomatických středisek od osobního mínění papežova. Rakouská propaganda (hr. Pálffy, Machio) snažili se ovšem vsugerovati světu, že osobně jest papež zaujat pro Rakousko, protože v tom viděli účinný propagační prostředek. Na vatikánské kruhy snažila se rakouská propaganda působit hlavně tím, že prohlašovala, že Rakousko jest obranou proti pravoslaví. Poznamenali bychom k tomu, že rakouské církevní kruhy svým přílišně příkrým stanoviskem ke všemu, co bylo pravoslavné nebo řecko-východní, staly se největší překážkou unionistických snah, což poznal již papež Lev XIII. (Sr. Crispolto Crispolti: „La politica di Leone XIII.“) a že tedy protipravoslavný boj rakouských úřadů a na nich závislých církevních kruhů nebyl nikterak v intencích Vatikánu, (užíváme-li již tohoto nepřesného a širokého pojmu). Zejména již nemohl být v intencích Benedikta XV., zakladatele Orientální Kongregace a Orientálního Institutu. Ma-

saryk ostatně sám koriguje svůj výrok o austrofilii Vatikánu slovy: (Str. 57 qun.) „Vatikán věděl, že rakouský katolicismus je „bahno“ (tak soudily o něm hlavník katolické orgány v Německu), ale jeho nadějí byl katolicismus německý, jenž by svou životností a politickou mocí (centrum) dovedl vésti katolíky rakouské a uherské. Skutečně centrum a zejména jeho čelný politik Erzberger ve válce od samého počátku hráli vynikající roli svou propagandou a politickou iniciativou. Mimo to rozhodoval dobrý osobní poměr císaře Františka Josefa k papežům.“ — Dále praví Masaryk: „Ale postavení Vatikánu ve válce nebylo určeno pouze zřetelem na Rakousko a Německo, nýbrž také na katolíky druhé válčící strany. Hledíme-li na církevní příslušnost bojujících stran čistě statisticky, tož na straně Dohody bylo ve válce více katolíků než při Rakousku a Německu; již proto Vatikán byl nucen postupovati opatrně, což v praxi bývalo pravidelně neurčitostí. Odtud stále spory mezi politickými katolíky o pravém mínění Vatikánu a výklady, jež vatikánský tisk a sám státní sekretář Gasparri musil dávat papežským slovům. Než politika Vatikánu nebyla určena pouze počtem; na příklad jihoamerické republiky, vyslovivši se proti centrálním mocnostem, nepadaly tak na váhu, jako evropské národy a státy katolické. Vatikán byl zejména v choulstivém postavení vůči Francii; a stalo se, že se francouzští biskupové za války vyslovovali proti Vatikánu a papeži.

Tím pak, že se Itálie postavila na stranu Dohody, situace Vatikánu se stala ještě nepohodlnější; tak lze pochopiti a vysvětliti, že Vatikán své austrofilství postupem války mírnil, k tomu vedl také poměr k Belgii (kardinál Mercier!).

Zajímavé bylo pozorovati, jak postupovali političtí katolíci vůdcové obou stran. Hledisko národní rozhodovalo více než náboženské. Vzpomínám memoranda, jež němečtí katolíci podali hned začátkem září (1914) do Říma; proti němu se francouzští katolíci ozvali začátkem 1915, a proti této odpovědi zase Němci vydali pamětní spis. Přes tyto a další spory Vatikán na venek zachovával jistou objektivitu; to se mu dařilo hlavně tím, že se vyhýbal aktuálním otázkám, spokojuje se povšechnými úvahami o svém božském poslání. Zvláště se Vatikán takořka specialisoval na úkol mírotvorce; proto také katolická propaganda ve všech válčících zemích směřovala k sjednání brzkého míru; za dané situace prospívalo se tím, zejména v Anglii a v Americe, Němcům.

Od oficielní politiky Vatikánu se musí odlišovati osobní smýšlení toho neb onoho papeže, jednotlivých kardinálů a osob v různých vatikánských úřadech. Stopoval jsem politiku Vatikánu stále bedlivě po celou válku. Štefáníkem jsme s ní navázali styky; při tom nezapomínal jsem ani na chvíli, že „qui mange du pape en meurt.“

Z tohoto doslovného citátu vidíme, že Masaryk přiznává tato fakta: Vatikán hrál roli mírotvorce, zachoval objektivitu mezi válčícími státy a za mínění jednotlivých vatikánských diplomatů nelze dělat odpovědným celý Vatikán a zvláště již ne papeže a církev.

Priznání těchto fakt nám s katolického stanoviska stačí, třebaže se Masaryk domnívá, že Vatikán takto jednal z pouhé opportunity. K poslednímu odstavci, týkajícímu se Štefáníkova jednání s Vatikánem, bych opakoval to, co jsem napsal svého času do „Lidových listů.“ Zápisky končí tam, kde bychom si přáli, aby začínaly. Zajímalo by nás jistě dovědět se více o obsahu tohoto jednání. Bohužel se nedovídáme ani z jiných míst o mnoho více. Jenom ještě na jednom místě (str. 119) se vrací Masaryk k tomuto bodu pravě: „Štefáník také navázal styky s Vatikánem. Styky ty po celou dobu války pěstoval: on protestant, syn slovenského pastora, pochopil dobře důležitost Vatikánu pro nás ve světové válce.“ V jedné ze závěrečných kapitol své knihy pak ještě je malá zmínka o Štefáníkovi v tom smyslu, že jednání s Vatikánem mělo mezi jiným připravovat úpravu poměrů mezi církví a budoucím státem a to ve formě rozluky bez kulturního boje. (Str. 603). Toto místo zní takto: „Republika musí provést rozluky církve od státu a reformy s rozlukou spojené, hlavně reformy školské.

Aby se tento proces dál bez t. zv. kulturního boje, určil jsem ještě za války, že naše republika zřídí ihned diplomatické zastoupení při Vatikáně. Referoval jsem o tom a odkázal jsem pro rozluky státu od církve na způsob americký; uvedl jsem, že jsme Štefáníkem udržovali poměr s Vatikánem. Předvídal jsem, že se po válce náboženská a církevní otázka stane akutní všude a zejména u nás.“ —

Tím by byla asi vyčerpána místa týkající se politických fakt a jejich interpretace. Daleko zajímavější jsou místa, jež se týkají charakteristik jednotlivých konfesí, jejich mravního a filosofického obsahu, filosofie dějin se zřetelem k náboženství atd. Tato místa budou zaznamenána a komentována v kapitolách příštích.

FRANCIS VIELÉ-GRIFFIN, PŘELOŽIL JAN VINÁŘ:

TA MAIN POSÉE . . .

Ruka tvá něžná na větví zdá se mně plodu podobat:
stejně jak na plod zářící nám na tvou bílou ruku hlad;
stínem les temným prokvétá, noc vyplašena, vím,
měsícem z lilij a nabízením reťů;

— jaký to úsměv přemilý uprostřed listí je tu! —
po úst tvých sladkém polibku, ó královno má, hladovím . . .

PLUKOVNÍK RAYMAN.

V osm hodin přišel domů do bídného černého bytu ve Slané ulici. Byl naprosto vyčerpán, v hlavě mu hučelo, hlad a žízeň ho trápily. Cítil, že se ho zmocňuje horečka, a byl rozhodnut učiniti dnes všemu konec. Pád pevnosti byl neodvratný. Nebylo chleba ani mouky, nebylo konserv, koně a všecko živočišstvo bylo vybito a snědno, zůstávaly jen plné sklepy a skladiště nábojů, granátů a dynamitu, ale to se nedalo jísti.

Tři dny trvala strelba na pevnost a vojsko bylo zpité. Asi tři sta jich leželo v agonii v barácích, několik desítek se zbláznilo a bylo zavřeno v pomocné budově staré továrny. Před divisním velitelstvím stála masa lidí. To byly civilní živoucí mrtvoly, které kategoricky a v horečce žádali kapitulaci. Velicí generál zemřel před dvěma měsíci tyfem a velitelem byl ustanoven on, plukovník Zeno Rayman od čtvrtého pluku pevnostního dělostřelectva. Bylo to ošklivé, ale zpráva hlavního štábu oznamovala, že třeba vydržeti ještě aspoň čtrnáct dnů, až bude prolomena fronta a vojska budou moci nastoupiti osvobozovací pochod.

Denně přicházely radiotelegramy, které zdůrazňovaly, že na pevnosti záleží vše. Rayman bude generálem za tento mistrovský kus strategie a vojenské disciplíny. Bude, neumře-li do té doby hladem nebo nebude-li zavezen do staré továrny.

Včera vypukla na třech místech vzpoura vojska. Možná, že náhle zešleli nebo je démon opanoval. Nechtěli střílet a učinili pokus vyhoditi důležité objekty do povětří. Plukovník Rayman dal osm lidí okamžitě zastřeliti a čtyřicet bylo uvězněno. S revolverem v ruce prošel ohrožené pevnůstky a jeho šavle se kymácela hrozivě jako meč archanděla. Disciplína byla opět udržena. K večeru byl krvavě odražen útok nepřátel a na periferii pevnosti proveden masakr houževnatých dobyvatelů.

Teď přišel domů. Paní Illona ležela na loži v horečce. Situace byla vážná. Plukovní lékař a jakýsi starý civilní doktor stáli u lože. Paní Illona očekávala těžkou hodinu v tomto hnízdě, z něhož nemohla vyklouznouti ani myš. Byla zesláblá, kost a kůže, bílá kůže, která budila dojem mrtvoly. Raymanovi se zdálo, že touto průsvitnou kůží vidí do jejího těla, vidí děcko, které každou chvíli mělo spatiti světlo světa. Rayman se podíval na doktory. Nedávali naděje. Chybělo vše; chyběla strava, chyběly nutné léky. Za šest měsíců bylo vyčerpáno všecko.

Rayman usedl ke stolu a upřel zrak na mladou ženu, která mu měla dát první dítě. Slábla denně, protože potravy bylo málo, čím dále tím méně. A denně ho prosila, aby ukončil toto mučení a kapituloval. Nechtěl, nemohl. Měl rozkaz a byl vojákem. Trpěl hrozně.

Měl ji rád, ale zprávy hlavního štábu byly tak závazné, tak přesné a určité. Na něm záviselo vše. Několikrát ho objala a v slzách žádala, aby ji nezabýjel. Byl v těch chvílích bledý a třikrát šel, aby dal rozkaz k zastavení boje. A třikrát se vrátil. Nemožno!

Dnes už neprosila. Blouznila. Volala cosi nesrozumitelného a neznámého. V jizbě bylo horko, hrůza se dívala z každého koutu. Paní Illona vykřikla zděšeně. Dostavily se porodní bolesti. A Rayman, který byl už takorča rozhodnut, couvl. Vášeň nového života ho opila. Uprostřed tohoto vraždění a umírání se rodí nový život! Smrt je překonána! Rayman nebyl básníkem, ale tento symbol ho zaujal a zvitězil. Nel Smrt mizí, rodí se nový život. Vydržíme! A skoro se usmíval, když doktoři přikročili k operaci.

Byla hrůzná a když bylo vše hotovo, ukázali mu dítě. Byl to malý hošík a byl mrtev. Plukovník Rayman zbledl a podíval se na ženu. Otevřela své modré oči a ty se setkaly s jeho. Šla z nich hrůza smrti. Pak je zavřela a dokonala.

Plukovník Rayman se znatelně zatřásl. Potom vzal se stolu revolver a pevně vyšel do noci. Děla hučela a na severní straně se rozlévala krvavá záře. Nepřítel podnikl nový útok. Smrt vítězila. Na silnici se valil proti němu dav lidí, zblázněných horečkou a hladem a žádal kapitulaci. Když došel, byl jimi obklopen. Tisíce očí bylo zabodnuto do něho, tisíce očí, z nichž zírала smrt. Sevřel pevně revolver a když mu zatarasoval cestu, odstrčil nejbližší hrubě a zlostně.

Najednou dostal ránu. Natáhl ruku a střelil. Kdosi se svalil a dav se zachvěl. Potom došel na velitelství a pevným hlasem nařídil protiútok. Zdařil se. K ránu boj ustal a ráno četli vojáci i civilisté vyblášku, že pevnost se nevzdá a vydrží. Podepsán byl plukovník Rayman.

V městě zavládla agonie. Šílenci byli zavírání a tyfem zemřeli zakopávání za městem. Za tři dny přišla zpráva, že fronta byla prolomena a vojska se blíží. Úsilí nepřítele se zdvojilo. Plukovník Rayman procházel pevnostmi a asi ve třech zastřelil odbojné vojáky. Důstojníci plnili slepě rozkazy. Radiotelegramy přicházely pravidelně a hlásily nová vítězství a rychlý postup. Plukovník Rayman je přijímal s ledovým klidem. Obyvatelstva se zmocnila horečka očekávání. Za týden počal nepřítel kvapně opouštět posice a za dva dny nato přicházely první oddíly spřátelených vojsk do města.

Plukovník Rayman udělil poslední rozkazy a vyšel toho poledne z budovy hlavního štábu. Městem se ozývalo nadšení. Vojska táhla v patách za nepřítelem. Pak přijel na zabláceném automobilu velící generál. Plukovník Rayman stál na špatně dlážděném rynku. Když dojel, zasalutoval, strhl šavli a distinkce a povídal tupým hlasem: „Zastřelte mne!“

Nikdo nechápal. Ale za dvě, za tři minuty pochopili. Plukovník Zeno Rayman, pevnostní velitel, navržený k vyznamenání, zešlel. Tragedie člověka byla ukončena.

SLAVNOST.

Malá obrazotvornost Bobiho se omezovala v zimě (byl již svědkem tří zim) na veliké plochy, bílé jako stránky sešitu a rozdělené přehradami, jež se navzájem křížily ve tvaru malých x. Uprostřed každé té bílé plochy byla černá kostka salaše s tečkami okének.

Otec mu připadal jako soudek, maminka jako soudeček a Hortensie, ta měla jako panenka hezké plavé vlasy kolem malého obličejce, oválného a růžového, který teplo i chlad živě zbarvovaly.

Hortensie nebyla tak stará jako matka, nýbrž bylo jí pět let. Byla starší sestrou Bobiho. A vůbec, uměla zpívat nábožné písně právě tak, jako ostatní dívky takového kantonu, jako byl bernský.

Dřevěný domek, rozprýskaný jako kyvadlové hodiny, jež někdy zříme, a sotva větší než ony, byl vystaven jedním člověkem v době, kdy dědeček Bobiho byl ještě mladší, než nyní Bobi sám. Nikdy nehostil nikoho kromě těch, kteří se jevíli v představách Bobiho.

Ale v jeho životě se vyskytl jeden člověk, který pro něho znamenal mnoho: starý Zuck. Mohlo by se říci „velmi starý Zuck“, protože měl stáří kamene a kráčel zkrouceně a shrbeně. Jeho zbrázděné a vráscité tváře byly v neděli oholeny; během týdne bělaly se hrubými vousy. Nosil modrou halenu a černý klobouk, upevněný pružnou tkanicí pod bradou a když přšelo, používal modrého, světle tečkovaného deštníku. Jeho krk představoval bouli, která, když pil, vystupovala a klesala mechanicky. Jeho dýmka měla stříšku.

Zuck byl prozřetelnost sama. Nepracoval více ke své obživě; pracoval a namáhal se toliko proto, aby se zalíbil v první řadě Bobimu a po něm mnoha podobným stvořením na světě, které Bobi proto nenáviděl. Byl kdysi truhlářem a tesařem a nyní obráběl a vyřezával hračky, miniatury těch věcí, které vyráběl dřive. Z jeho rukou vycházely malé saně, drobné lyže, nepatrné stoly a vozíčky, jichž se dostávalo dětem. Všecko bylo pro Bobiho a jeho sestru, oblíbené to zákazníky.

Jediným neštěstím — protože zde dole není dokonalého štěstí — bylo to, že Zuck neobýval vesnici Spietzdorf. Bydlel ve velikém městě Rössli-Kuhlmu, nesmírném, nepochopitelném městě, navštěvovaném v zimě divochy všech možných druhů: Angličany, Francouzy, Němci a Američany, jež bylo vidět míjeti s lyžemi na ramenou nebo bruslemi v hrstí, ve strakatých trikotech — zelených, červených a fialových — (zvláště divošky) a kteří láterili, každý ve svém nářečí, když vítr, přicházející z Provence, oteplil oblaka a proměnil sněh v dešť.

Dům samotný, kde dobrodinec trávil svůj život, byl trochu vzdálen od domu rodičů Rübliových, zlých boháčů Rübliových, na něž se všichni hněvali pro jejich provinění, že totiž promrhali své jmění a jako zatracenci z legendy si hráli na házenou hrudami másla. Ať

v tom bylo cokoli, Zuck, který tam přebýval, byl vzdálen od Bobiho a Hortensie a títo si nemohli často dopřátí toho svátku, aby jej navštívili . . .

A toho dne blížil se pomalu konec roku, Nový rok, i bylo zřejmo, že Zuck připraví něco pěkného. Nemohli samozřejmě mysliti na nic jiného.

Co by to bylo? Hračka? Ale jaká? Na to nemohli lehce přijíti, protože vyrobil a dal svým malým odběratelům vše, co jest možno si představit.

Mohla by to býti krásná slavnost se světly jako předešlého roku, kdy připravil celé hvězdnaté nebe uprostřed svého pokoje v podobě vánočního stromku . . .

Ale nedostali, bohužel, ničeho! Ani od otce, ani od matky, což se dalo jistotně očekávat. Byli vždy nespokojeni a stále chudí a oba byli neschopni něco přinést . . .

Tu však téhož dne, kdy malá sestra a malý bratr snili u prázdného krbu, odkud se šířil chlad, rodiče se vrátili s podivnými výrazy tváří.

Když matka spatřila děti, zdvihla ruce k nebi. Otevřela ústa, jako kdyby chtěla mluvit, ale zůstala němá. Sundala rychle klobouk, který pokrýval její malý čepce a zatáhla do kouta k modravému okénku svého muže, který ji sledoval těžkým krokem a se zaraženým vzezřením.

Oba mluvili zcela tiše, velmi rychle. Poté odešli, rovněž velmi rychle, do tmy.

Zaslechli konec jejich rozmluvy.

Oni pravili: „Zuck je mrtev!“ Zašeptal Bobi.

A dodal:

„Co tím chtěli říci?“

„Nevím,“ pravila Hortensie. „Zaslechla jsem, jak maminka pravila: Je třeba, abychom jim to řekli? A otec odpověděl: Ne. Nerozuměli by. A to mluvili o nás.“

„Ach!“ vzdychl Bobi.

Úvědomoval si nejasně, že se jedná o překvapení . . . A jeho oči se zajiskřily světlem naděje v pokoji bez ohně a bez lampy . . .

Nemýlil se, protože příštího dne jej matka vzbudila velice brzy. Byla celá nedělně ustrojena. A pravila:

„Jdeme navštívit starého Zucka.“

Dala mu nedělní oblek . . . A když byl oblečen do své vesty a zelených kalhot, tmavých střeviců a když měl na hlavě svoji černou, vlněnou čapku, uzřel, jak dole stojí Hortensie, také celá nová, vzpřímená a kvetoucí jako keřík v květináči, ve své nabírané sukni s bílou vykrajovanou obrubou.

Dali se na cestu. Svitilo sladké slunce, jemuž zlořečí lyžaři a jemuž žehnají ostatní lidé. Rodiče měli vážné a dobré vzezření a nesli ve stočeném papíře kytici cyklamen. Na obličejích dětí se zračila zároveň rozkoš, že mohou ukázat své drahé a vzácné šaty, a tísnivá úzkost, aby nebyly postříkány blátem.

Konečně došli. Lidé, ozdobení kyticemi, rovněž přišli. Všichni tito lidé měli šťastný vzhled, mezitím co se na sebe tak vlídně usmívali. Zdravili se, dělali si navzájem místo, byli zdvořilí a dobří jedni k druhým.

Ach! Jak to bylo všechno osvětleno! Byly zde svíčky a stříbrné květy uprostřed pravých květin. Všechno to krásně vonělo. Bobi vyvaloval oči; myslel na vánoční stromek z předešlého roku . . . Jak je Zuck dobrý!

Ale pojednou přiložila jedna z žen kapesník k očím a zavzlykala.

Bobí, který tím byl nejdříve zmaten, pojednou pochopil: musí být znavená, vždyť on sám byl celý zdřevěnělý, protože si nemohl sednouti a před tím se tolik našlapal. Přes ta světla, květy a přes ten skvělý sváteční vzhled všech pozvaných jeho oči se zavíraly . . .

Byl přítomen zbytku slavnosti tak trochu jako ve snu, cupaje vedle otce. Byl oslněn, vstoupiv do katolického kostela, ozářeného jako les vánočních stromků, potom se nechal posadit do lavice, již v polospánku; ale úchvatná hudba a zpěvy, jež slyšel ve výši zpívatí anděle, jej pojednou v okamžiku probudily.

Najednou mu proběhla duší myšlenka. Ve chvíli, kdy andělé přestali zpívatí, pravil otci:

„Ale co dělá po celou tu dobu Zuck, kde přece jest? Nebylo jej zde ještě viděti.“

Otec váhal, potom pravil zcela tiše:

„Odešel . . .“

„Odešel! Proč právě dnes? Byl by spokojen, kdyby zde byl přítomen.“

„Jest ještě šťastnější tam, kde nyní přebývá,“ pravil otec.

Úpadajíc do spánku, ale lehkého, dítě odvětilo:

„Ale slavnost? Hudba, světla, hvězdy, jimiž nás podělil . . .“

„Tam mu připraví lepší slavnost.“

„Kdo je tak stár, aby mu mohl něco dátí?“

„Dobrý Bůh,“ odpověděl otec trochu stísněně.

Dítě, nabažené vůní a nádherou, zívalo. A otec sám pokračoval:

„Dobrý Bůh nám ostatním připraví také takovou slavnost — jednoho dne jistě — a starý Zuck bude přítomen.“

„Půjdu na ni zvláště k vůli starému Zuckovi,“ pravil Bobí, protože jej znal lépe, než dobrého Boha . . .

JOS. POSPÍŠIL:
PROMLUVA VIKÁŘOVA.

Pánové,
pastýřů srdce nesmí se chvět!
Šlehají blesky, mumlají hromy,
vichřice láme staleté stromy,
na fary bijí přivaly béd?

V horečce nový rodí se svět!

Nejen zde u nás, po světě všady
tvoří se demokratické řády.
Vino je mladé, kal je v něm, rmut,
stahuje ústa, trpkou má chut.

Doufáme, že až vykvasí,
nový lid vyroste do krásy!

Po bouři snad se vyčásl.

Zatím však mladý suverén lid
vrávorá vínem volnosti zpít,
ideál každý, křesťanský zvlášť,
v prach šlape jeho sverepá zášť,
krom toho jednoho jediného,
dávného pohanského:
Panem et circenses!

Jak by lid taký ret nekvívil šklebem,
slyší-li hlásat, že není živ člověk jen chlebem
Jak by hněv jeho nehořel na ty,
již mu hvězd slávu jdou kázat a ideál svatý?

Nový lid pýchu v srdci svém hýčká,
po dětsku hrá si na pánbíčka,
líhem své moci jsa zpitý
otřásá pílířem autority,
bez níž se stát i kultura řtí,
bez které v peklo se mění i luzný ráj žití.

A my mu Krista Ježíše hlásáme,
o kterém říkáme:
Per ipsum, cum ipso, in ipso.

Víme, že na slunci křesťanství daří se jen,
kveté a ovoce přináší kultury kmen,
bez Krista ale že zvadá,
usychá, hyne a padá.
Z člověka, který jho Kristovo odvrhl se šje,
stává se bestie,
třeba i oděná v nach,
z které jde hrůza a strach.
Kdo by se divil, že stihá hněv litý
kněze, když do výše zdvihá kříž autority?

Lidový svět náš zas, nemáme pochyby,
Kristovým ohněm jak stříbro se vytřídí,
očistěn z mrákot svých vstane.
Co nás však čeká, než jitřenka vzplane?

Kéž tma dnů našich, již nelze nám zmoci,
stane se onou velikou nocí,
quae expoliavit Aegyptios,
ditavit Hebraeos.

Kéž by ta válečná vřava,
kéž by ta zloba, jež proti nám vstává,
vzbudily onen radostný vzlet,
který jsme slyšeli v duši své pět,
opojně šumět v den ordinace,
s kterou jsme na sebe brali jho duchovní práce,
slíbivše věčně je nést
pro spásu duší a pro Boží čest!

Pánové,
život je krutý, rád iluze zháší,
po květech šlape, jež slunci vsťfc raší,
ideál do prachu vrhá,
ničí a trhá.

Ať nás však bijí,
ať nám v tvář plíží,
ať po nás šlapou,
peluňky do číše kapou:
Násilí nesmí lásky cit
k lidu nám v srdci uhasit!

Kdo by mu lámal spásy chléb bílý,
kdybychom my ho opustili?
Kdo by mu víry pochodní svítil,
kdyby kněz prchl a trpět se štítil?

Bez nás by kultura zašla a z demokracie
byla by periferie!
Musíme proto u ovcí na stráži stát,
s vlky se bití a do krve rvát!

František Bílý v Ottově slovníku
opěvává práci národních dělníků,
kněží, již křísili národ, když spal,
nadšeným hymnem díky a chval:
— Národ prý na ně nezapomene! —

Na nás teď čekají úkoly jiné:
Kulturu chránit a víru, jež hyne,
zadržet národ, jenž slepý se šine
do rokle bezvěří, smrt kde mu kyne!

Čím k této obrodě můžeme přispěti?
Pouze jen obětí, obětí, obětí!

Pánové,
na svícen stavme své svíce,
ať hoří čistě jak při mši voskovice
před tvář lidí!

Pilířem ctností svých opřeme
slovo, jež kážeme,
ať všichni vidí,
Kristem že dýšeme!

Pán Bůh dej, aby noc velkého pátku,
aby noc věavy a bolestných zmatků
byla tou nocí, in qua
terrenis coelestia,
humanis divina junguntur!

Důstojní pánové,
snad my už svítání Božího Hodu
očima svýma nebudem zřít,
snad že z té noci a z Rudého moře bouřlivých brodů
nestoupnem na břeh, kde sladko je žít,
snad že dřív do hrobu složíme hlavy,
než-li ten ryzí a pravý
demokratismus ujme se správy.

Nechtsi! Snad přijde pak nový František Bílý,
z pomněnek věnců nám na hrobku složí,
napíše, že tu kdys duchovní nadšenci žili,

hořící pro čest a pro slávu Boží,
kteř se do krve s nevěrou bílí,
před saní bránice národ svůj milý;
napíše, že jsme ideál ctili,
korouhev křesťanské kultury nesli,
k hrudi ho tiskli a na frontě klesli.

Kdyby však nikdo nevzpomněl na naše dílo,
na srdce kněžské, láskou jež bílo,
budiž! My neždáme pochvaly lidí.
Odplatou naši je Bůh, jenž vše vidí!

Vzpomeňme na verš, jež básník kdys vryl
na mramor pomníku u Thermopyl:
Poutníče, zvěstuj Lakedaimontským,
my že tuhle mrtví ležíme,
jakož zákony kázaly nám!

PAUL VERLAINE, PŘELOŽIL JAN VINAŘ:

PO TŘECH LETECH.

Zas branku skřipavou jsem uzavřel
a zahrádkou tou malou zvolna chodil,
kde v slunci jitřním každý list se brodil,
že rosy třpyt jsem v květech zářít zřel.

Vše tak jak dřív. Vše opět vidím: loubí
ze psího vína, židle ohýbané...
Vodotrysk stříbrem zpívat nepřestane
a stařec se steskem se věčným snoubí.

A jako kdys a jako kdys se růže chvějí
a velké lilie se větrem kymácejí.
I skřivany tu všechny věru znám.

Zřím opět štíhlou sochu Velledy,
s níž sádra prýská u oleje tam
mezi tou fádňí vůní rezedy.

ORIGINÁL.

Dnes ráno byl jsem velice špatné nálady, jako by mne byl někdo právě plným právem před celým světem sesměšnil... „To byly jenom sny —“ — a přece zůstalo mi na dně srdce něco trpkého...

Procházel jsem se po městě bez myšlenek a zvláštních účelů. Četl jsem nové plakáty, zastavoval jsem se před výkladními skříněmi a pozoroval lidi, již chodili kolem. Ano, v první řadě: — pozoroval jsem lidi. Jejich různé pohyby: nemotorné, netrpělivé, pomalé, líné, bezstarostné, afektované — jejich obličej s podivnými nosy — jejich oči, světlé jako perly, mlhavě zastřené, vypoulené, vpadlé, mrtvé únavou a plné života... Ach to je v těchto smutných dnech má nejkrásnější zábava. Celý svět je mi k službám, tisíc modelů se mi nabízí. A já vybírám a raduji se z obzvláště podařeného exempláře lidského rodu, jako se raduje dítě, když se mu do rukou dostane dávno vytoužená hračka. Jak si jej prohlížím se všech stran, otevřu mu ústa a spočítám mu zuby, pozvednu mu víčka, hrábnu mu do knířů, zrcadlím se v jeho pleši, proklepávám mu játra a ledviny. S jakou rozkoší počítám knoflíky na jeho svrchníku, dohaduji se ceny a jakosti jeho klobouku a jeho kalhot, prohlížím barvu kravaty a tvar límce. Jak se až nad kolena brodím neukrytějšími tajemstvími jeho soukromého i veřejného života, posedávám na židlič jeho pracovní a listuju v jeho aktech. A žádám si více a stále více; — jako celník převracím jeho koše a zavazadla, jehlou šfourám do podezřelých koutů, dokud tu nestojí přede mnou ve všech svých chybách a prohřešeních — holý a nahý...

Zahlédl jsem nedaleko před jakýmsi plakátem neobyčejného člověka. Jeho obličej nemohl jsem viděti; zdálo se mi, že mi jej schválně skrývá. Klobouk na hlavě mu seděl nemotorně a nepřírozeně, jako by mu jej byl vítr náhodou zanesl na onu hrstku pocuchaných vlasů. Také na plášti se vidělo, že jaksi není na svém místě, — že se nudí; podobal se člověku, který přijde bůhvi jak do zcela mu neznámé společnosti, a neví, jakým způsobem by se jí zbavil... Chování mého modelu bylo neobyčejné; každou chvíli pohyboval se zcela jinak, jako by chtěl řadou napodobovat všechny své přátele a známé; odsunul klobouk do zadu, pak zase do předu anebo jej nakřivil na stranu; teď se ukázala ruka kdesi vzadu a zamávala pláštěm dokola, pak zase jej těsně přivínula k sobě. Chodil pozvolna, vážně a jistě s pozdvíženou hlavou a vzpřímeným hřbetem; a na jednou se sklonil a skrčil, uši se mu posunuly do zadu a plášť zavláł ve větru: — běží tu zaprášenou ulicí mezi lidmi, jako trojka širou stepí, a lidé stojí příkování a hledí za ním s otevřenými ústy a pokyvující hlavou...

Spěchal jsem za ním, abych ho viděl tvář v tvář. Ale unikal mi

velice dovedně; zastavil se před výkladní skříní, že se nosem skoro dotýkal skla — ale když už jsem od něho byl už jen na několik kroků, trhl sebou a odpěchal na druhou stranu — vrazil tu a tam do nějakého chodce, za tím anebo oním uhlem zabočil do jiné ulice — vždy dále, jakoby prchal přede mnou. Pak počal chodit pomalu, točil hlavu na všechny strany a na chvíli mával rukama . . . Zdálo se, že se za někým plíží. Kde se sešla skupina lidí, vtačil se mezi ně, přikrčil ramena a stáhl krk; pak si asi najednou vzpomněl na něco velice důležitého, neboť v téže chvíli k všeobecnému zneklidnění vyjel k výši, oběma rukama si upevnil na hlavě klobouk a zmizel . . .

A já se deset kroků za jeho patami pachtil za ním. Kdo je ta podivná bytost? Co hledá po ulicích? Z čeho pochází jeho neobyčejné chování?

Kreslil jsem si rozmanité novely, plné tajemných příběhů a tmou zahalených příhod . . . ale současně jsem dával pozor, aby se mi neztratil. Pronásledoval jsem ho sterými ulicemi, stezkami, násypy a mosty. Ale nebylo mi přáno, abych se dostal až do jeho bezprostřední blízkosti a spatřil jeho obličej.

Naposledy — tuším, že právě před mým bytem — obrátí se najednou ke mně, pozdraví mne velice zdvořile a představí se mi:

„Dovoňte — zdáte se mi jaksi znám . . . Mé jméno je Ivan Cankar . . .“

A proto byl jsem dnes ráno velice špatné nálady, jako by mne byl právě někdo plným právem před celým světem krvavě sesměšnil . . .

WL. ST. REYMOND, PŘELOŽIL OTTO F. BABLER:

ÚRYVEK Z „LEGENDY“.

Na světě bylo ticho a slunečno. Máj zpíval svou svatební píseň. Jaro sypalo mu zeleň a květy na cestu. Od vesnice neslo se jásání a zpívání děvčat. Hra varhan z kostela rozléhala se vzduchem jako bzukot rojů včel. Po nešporách dlouho a slavnostně bily zvony. Někdy přilétaly vrány tak tiše, že prozrazoval je jen stín křídél, kmitající se po úborech. Krávy bučely v oborách. A nejhlasitější ozývaly se vrabci na jasanech u kapličky, kde měli svůj sněm v nespočetném hejné tak hlučně, až sebou Bialek časem trhl a vztekle zaštkal.

„Nebudeš se přece s těmi blázný hašteřit!“ napomínal ho Matěj, a pes zmlkal.

Před samým soumrakem, kdy už Bialek zaběhl, aby sehnal ovce do kupy, a kdy už slavici v panské zahradě počínali zpívat své táhlé milostné trilky, jakási podivná figura stanula před ovčákem. Byl

malý, černý, vychrtlý, s porculánovou dýmkou v zubech, v nabraných, po kolena sahajících kalhotách a v bílých punčochách. Tabákový váček visel na něm jako na holi; na kudrnaté lebce měl trojhranný klobouk, pod pažďí hůlku, oči měl hořcí a posměch na modravých hrubých rtech.

Matěj zhrzil se, neboť bylo to, jako by vyvstal ze země.

„Rozmlouval jsem včera s krčmářem, že bych koupil vašepašije...“

Ovčák podíval se na něho podezíravým pohledem.

„Zaplatím dukát za kus!“

Hlas měl jaksi chraptivý, velice nemilý.

„Dukát za kus? . . . Tropíte si ze mě posměch, či co?“

Bylo těžko uvěřit.

„A hned zaplatím!“

Tu vyňal zelený nacpaný měšec a zatřásl ním, až zlato zachřestilo.

Bialek objevil se a počal vyceněnými zuby hrozivě vrčet.

„A to si vezměte jako závdavek.“

Hodil mu několik dukátů na kolena.

„Právě takové, jako ty, jež mi v noci ukradli,“ povzdechl si, váže je na dlani.

„Tedy ujednáno?“

Podával mu ruku v černé rukavičce.

„Kupuji, co už máte hotové i co ještě uděláte. Zaplatím všechno předem. Ruku na to!“

Matěj povstal ustrašeně a zvolal prudce, jako by v obavě z pokušení:

„Ticho, Bialku! Luteránům pašijí neprodávám, neboť jsou svěceny v kostele.“

„Zaplatím vám po dvou dukátech, chcete-li, ale musím je dostat...“

„Nedostaneš, Němče, protože ti neprodám!“

Vracel mu dukáty.

„Takový kupec se po druhé nenajde. Abyste potom nelitoval...“

„Přísabej na ten kříž, že nejsi luterán, tak ti prodám!“ zvolal skoro rozpačitě, a vytáhnuv zpod košile křížek, sklonil se s ním k Němci.

Němec odskočil, zaprskal jako kočka a zapadl kamsi.

Matěj překvapeně se pokřížoval a rozhlédl se dokola; nebylo po něm ani stopy, jen v nose nepříjemně pocítil jakýsi zápach spalených koňských kopyt.

„Člověče, neplete se ti něco v hlavě?“ řekl si, mna si oči. A už si ani nedovedl vysvětlit, bylo-li to zjevení či skutečnost.

LAZA K. LAZAREVIĆ, PŘELOŽIL ARB:
PO PRVÉ S OTCEM NA JITŘNÍ.

Bylo mi — pravil — tehdy asi devět let. Nepamatuji si toho ani přesně. Budu vám vyprávěti jen to, co jsem si zapamatoval. Vi o tom i moje starší sestra, ale mladší bratr nepamatuje si vůbec ničeho. Nejsem padlý na rozum, abych mu o tom říkal.

Mně i matka leccos vyprávěla, když jsem povyrostl a ptával se jí. Otec, přirozeně, nikdy ani slova!

On, můj otec, oblékal se, rozumí se, turecky. Vidím jej stále před sebou: kabátec z červeného sukna, s několika řadami zlatitých šňůr; přes ramena přehozen z zelené vlny. Pás vyzdobený zlatem, a za ním dlouhou dýku s držadlem ze slonové kosti a jeden nožik se stříbrně kovanou rukojetí. Přes tento pás omot, jehož třepec visel na levém boku. Široké kalhoty s hedbávnými šňůrami, jež dole šířily se tak, že zakrývaly polovinu hladkých střeviců. Na hlavě nízký fez, posazený trochu k levému uchu, v rukou čibuk z jantaru a na pravé straně měl za pásem zastrčený zlatem vyšívaný pytlík na tabák. Skutečný fešák!

Povahy byl — byl to můj otec, pravda, ale když jsem začal vyprávět, nesluší se zapírat — byl povahy podivné. Vážný až příliš a jen poroučel, a když něco nařídil a ty jsi hned neletěl — jdi si kam chceš! Zlobivý, a vždy chtěl, aby bylo po jeho, a proto se nikdo neodvážil postavit se mu na odpor. Když se řádně rozzlobil, nadával do aleluja. Potom všecko fackoval, a když tě, brachu, tak přetáhl, svalil jsi se jako podřatý strom! Snadno se rozzlobil; zamračil se, zafal zuby do spodního rtu, pravá polovina kníru se mu zachvěla, na čele objevily se vrásky a černé jeho oči se zablýskaly. Ach! A když tak potom někdo přišel a řekl, že jsem ve škole neznal „lekcce“! Nevím, čeho jsem se více bál: jeho očí nebo strašné lískovky, že jsem se vždy chvěl jako prut.

Nikdy se nesmál, alespoň ne tak jako druzí lidé. Vím, jednou choval na klíně mého malého bratříčka. Dal mu hodinky, aby si brál, a milý Gjokica je vstrčil do úst a za žádnou cenu jich nechtěl vydat. Řval jako tur. My se sestrou dív jsme neuměli smíchem, a tu se i u otce objevilo cosi jako smích a kolem rtů rozšířila se mu vráska. To bylo u něho velice řídkým úkazem, a to se takto „smál“, když jiné bylo slyšet až na druhém konci města.

A vím zase, že když umřel můj děd, s kterým otec společně pracoval a jehož velice miloval, babička, matka, my všechny děti svíjeli jsme se pláčem, můj otec nevydal ze sebe ani hlesu, ani vzdechu! Jen když ho vynášeli z domu, a babička i všichni plakali, zachvěl se jeho spodní ret a tělo se chvělo, chvělo; opřel se o dveře, bledý jako šátek, a — mlčel.

Co řekl, platilo, a neustoupil, i kdyby to mělo státi hlavu. I když

třeba uvnitř svého skutku litoval. Vidím, že lituje svého skutku, ale nechce a nechce povolit. Toho Proku miloval nejvíce ze všech chlapců. Vím, že jednou ho při stáčení rakije udeřil, že nenasadil rádně kaučukovou trubici na pípu a hodně rakije tak vyteklo. Jinak se ho nikdy ani nedotknul! Ve všem mu důvěřoval, posílal ho nakupovat po vsích. — A víte, že ho hned vyhnal? — Proč vlastně? — Viděl ho před tím hrát o krejcar. — Tím podivnější!

Bylo to na Gjurgjev dan. Proka přišel do krámu, aby mu podepsal knížku. Otec vyňal devadesát grošů a řekl mu: „Tady máš mzdu! Nepotřebuji tě více; jdi tam, kde se může hrát o krejcar!“ — Proka narazil fez až na oči a pláče jako baba a prosí. Otcí ho bylo líto, viděl jsem to, ale myslíte, že povolil? — Bůh chraň! Vyndal ještě jeden dukát a dal mu ho: „Na, a táhni!“ Proka šel, a on litoval, že vyhnal svého nejlepšího pomocníka.

Nikdy nežertoval; ani s námi dětmi, ani s matkou, ani s kým jiným. S matkou žil podivně. Není to ani, řekl bys, muž, jako jsou jiní muži, aby byl vládný a milý jako doma, mezi svými: vždy chladný, úsečný, horší než cizí člověk. A ona, chudáček, dobrá jako světec, a modré s nebe by mu byla snesla. Jak jen trochu zabručel, hned plakala, a to ještě musila skrývat slzy před ním i před námi. Nešel s ní nikdy nikam, aniž ona směla říci, aby ji někam vzal. Netrpěl ani, aby se míchala do jeho obchodu a jeho záležitosti. Práví ona jednou:

„Mitro, proč nedáš Stanojovi rakije? Už brzy bude nová, co s ní budeš dělat?“

A on na ni zařičel:

„Jsi ty hladová, nebo ti něco chybí? Máš peníze, a nemáš-li čeho, řekni! Ale neplet se do mých věcí!“

Matka se zarazila a mlčela.

S lidmi mluvil rovněž málo. V kavárně měl svoji společnost, a i tu málo mluvil. Kmotra Ilju ctil ze všech lidí nejvíce; a to byl jediný člověk, který mu směl říci, co by chtěl, a jehož se otec přímo bál.

Nás děti i matku miloval, ne zřejmě, což bylo přirozené při jeho povaze, ale byl na nás strašně přísný. Nemohu si vzpomenouti jediného případu, že by byl k nám kdy něžný. Přikrýval nás, pravda, v noci, když jsme shodili přikrývky, nedal nám hleděti do studny a lézti na moruše — ale což to bylo? To činí i jiní otcové, ale kupují dětem i cukroví, zlaté papírky a gumové míče, co vyskakují až do vrcholků stromů!

Do kostela chodil jen na Gjurgjev dan, do kavárny každý večer. Večeříme, a on náhle vsune čibuk pod levé ramě, zastrčí tabákový pytlík za pás, a hajda! Vracel se v létě o deváté, v zimě i dříve, ale někdy i po půlnoci ho ještě nebylo. To moji ubohou matku i sestru trápilo — já jsem tehdy ještě nerozuměl flámování. — Nikdy neusnuly dřívě, nežli on přišel, třeba se vrátil otec až za svítání. Seděly v postelích — nesměly ani svíčku rozsvítit. On se vždy zlobil, viděl-li, že svíce hoří. Slyšel jsem jednou, že při svém návratu domů zabručel:

„Nač je ta svíčka v této době?“

„Abys viděl na svlékání, Mitro,“ praví matka.

„A což já nedovedu rozsvítit svíčku, nebo jsem snad opilý, že bych jí nedovedl najít?“

„Ne, Mitro,“ vymlouvá se matka, „ale jak říkám . . .“

„A co říkáš? Snad, aby sousedi mohli mluvit, že leží v domě mrtvola!“

Jaká mrtvola! Vy myslíte, že to mnil vážně? Což on se staral o sousedství! Ale měl zlost, že se matka stará o to, kdy se vrátí, a nevěděl, jak by měl začít. Chtěl, aby matka spala, i když se jí nechce spát, jen aby mohl bezstarostně flámovat. Zlobilo ho to, bylo na něm vidět.

Pil velmi málo, a to jen víno. Rakiji do obchodu jen okusil a chutě ji vyplivnul, kysele se zatvářiv. Ani o kávu nijak zvláště nestál . . . A co tedy dělal po celou noc po hospodách? — ptáte se.

Něštěstí, to je ono! Kdyby pil, nebylo by tak zle. Ale . . . uvidíte!

To zkrátilo matce život o polovinu. Plakávala chudák, jak žebráček. A nikomu si nepostěžovala.

Jednou přišel domů zase tak pozdě . . . Nic! . . . Druhého dne — nic . . . Když tu, brachu, matka spatří, že nemá hodinek. Zastaví ho a ptá se:

„A kde máš, Mitro, hodinky?“

On se zamračil. Hledí stranou, praví:

„Poslal jsem je do Bělehradu na správu.“

„Vždyť šly dobře, Mitro.“

„Snad nejsem slepý ani hluchý: vím snad, kdy hodinky jdou a kdy nejdou!“

Matka mlčela. Co měla dělat?

Nařikaly potom s její sestrou: „Ach, běda nám. Dá všechno, co máme, a my na stará kolena abychom praly cizí košile!“

Jednou zase — bylo už deset, snad ještě nebylo — a hle, přišel z kavárny. Astrachanskou čepici měl nasazenou k levému oku, přes prsa zlatý řetěz, tlustý jako prst, za pasem stříbrný nůž, zdobený zlatem a drahým kamením. Vešel, a kůže nad levým okem se jaksi nabrala. Byl jaksi v dobré náladě.

Jak vešel, vyndal hodinky z pásu, jako by se chtěl podívat, kolik je hodin.

„Vrátil jsi se?“

Nic.

„Už jsi tady? Už jsou hodinky spraveny?“

„Spraveny!“ praví on.

„A co to máš za řetěz?“

„Řetěz jako každý řetěz,“ praví on, ale jaksi měkce, nekřičel.

„Vím,“ praví matka, „a kdes jej vzal?“

„Koupil!“

„A ta čepice? Tu měl jen Miča.“

„I tu jsem koupil.“

„Prodal ji?“

„Prodal.“

„A jak to . . .“

Ale to se otec podíval na matku jaksi zlobně. Oba se odmlčeli.

Otec se začal svlékat. Hleděl jsem z peřin. Vyndává z pasu váček jako pěst a háže jej na stůl, a on jasně zazvoní: samé dukáty, brachul!

„Ha!“ praví, „nechme toho!“ a jde do kuchyně.

Moje matka bere sáček jen tak do dvou prstů, jako se berou dětské plénky.

„A co já,“ praví sestře, „s těmi penězi? Toto je prokleté! . . . Jsou to čertovy peníze! . . . Ty ďábel odnese, jako je přinesl! . . .“

Jak vidíte, nebylo zde štěstí ani života.

Matka byla tak nešťastná, a i my jsme s ní byli nešťastní . . .

Kdysi, vyprávěla mi matka, byl docela jiným člověkem; i já si vzpomínám, jaksi v mlze, jak mne často chovával na klíně, dělal mi písťalky a vozil mne na voze do polí. Ale, praví matka, jak se začal družít s Mičou, Krstou i Albrechtem apatykářem a ještě s některými, vše se obrátilo ve zlé.

Byl zlý. Netrpěl žádných otázek, hned křičel: „Hleď si své práce!“ nebo „Nemáš nic jiného na starosti?“

Ale myslíte si: sám věděl, že to, co činí, není dobré; ale ďábel ho držel tak, že nebylo žádné pomoci.

A přece, ač se to zdá být směšné, byl dobrým člověkem. Ano! Ale takto . . .

Jednou se vrátil odkudsi domů. Ale nikoliv sám! Matka se divila. Přišel ještě s kýmisi před dveře, a cosi spolu šuškali. Odešli do síně. Za chvíli jsme uslyšeli koňské ržání a dupot kopyt. Nevěděl jsem, co je to.

Když potom přišel, začal jsem chrápat, a i moje sestra se tvářila, že spí. Řekl dobrý večer a mlčel. Mlčel on, mlčela matka, a já čekal.

Potom začala matka temným hlasem:

„Odvedli vranika!“

„Odvedli,“ praví on.

Opět mlčeli, jen matka chvílemi zavzlykala, věděl jsem, že hořce pláče.

„Mitře, proboha, pro naše děti, nechej spolků s ďáblem. Ten, kdo se ho drží, ztrácí i onen svět. Podívej se na karbaníka Jovu! Takovým býval pánem, a nyní klesl tak hluboko, že spává v cizích chlévech a kupuje kůžky pro židy. Což, proboha, ti mě není docela nic líto, což mám na stará kolena chodit po žebrotě, a naše děti mají sloužit cizím lidem . . .“ A potom začala vzlykat.

„A co ty mne zaklínáš dětmi a pláčem nade mnou, když jsem ještě živ? Co mne špiníš s takovým darebákem? Zítřka mohu koupit deset jiných koní!“

Ale matka plakala ještě více:

„Vím, Mitro,“ praví jemně, „ale ti darebáci tě připraví o všechno.“

Nechej, při tvých dětech tě prosím, prokletých karet! Víš, co jsme se natrápili, než jsme k něčemu přišli, a teď nás možná Bůh ví jaký neřád vyžene? . . .“

„A kdo tě vyhání?“

„Nikdo mě nevyhání, ale vyžene mě, budeš-li stále takový. To je řemeslo Bohem prokleté!“

„Ale já jsem ti už stokrát řekl, abys mi nekázala a nežvanila! Neztratil jsem, nemysli si, rozum, aby byla žena mým poručníkem.“

Dobrá duše mlčí. Dusi se. Ani slz není více. Ty tekou z prsou, padají na srdce a mění se v kámen.

Den za dnem, stále po starém. Přinášel často plné měšce peněz. Ovšem i prohrával. Přicházel často bez prstenů, bez hodinek i bez zlatého řetízka. Přinesl potom dvoje i troje hodinky a řadu prstenů. Jednou: boty, pás; po druhé: koňské sedlo; potom: balíček stříbrných lžic; a dokonce: plnou krabici cukrovinek. Jednou večer přivedl vraníka, toho, co mu kdysi odvedli.

Druhý den mu koupil nové řemení: viselo mu až po kolena, zvonilo. Zapráhl do vozu, hodil židli do dveří krámu a rrrrr! dláždění se rozléto na všechny strany pod koňskými kopyty.

My jsme si už zvykli, jen matka plakala a starala se. Jak by ne, chudák? Obchod upadal. Čeledín jeden po druhém byli propouštěni. Vše šlo jako v nešťastném domě, kde peníze prchaly jako pára.

Začali, Bože, ti jeho společníci přicházet i do našeho domu. Zavřeli se do velké světnice, zapálili několik svíci, a zvonily dukáty, kouřilo se, pleskaly karty, a náš čeledín Stojan nemohl stačit vařit jim kávu (a druhého dne se chlubil několika dukáty, které dostal od karbaníků). A naše matka seděla s námi ve druhé světnici; její oči byly zrudlé, tvář bledá, ruce suché a stále opakovala: „Bože, buď při nás!“

A tak se on domu úplně odcizil. Stále mlčel. Matce se nikdy nepodíval do očí. Nás děti neměl rád, ani zlého slova k nám nepromluvil, natož dobrého. Všecko z domu utíkalo. Jenom peněz nám dával, kolik jsme chtěli. K jídlu kupoval, co nejlepšího v městě uviděl. Moje šaty byly nejlepší z celé školy. Ale zase mi bývalo tak těžko při pohledu na matku a sestru: úplně zestárlý, byly bledé, smutné, vážné. Nikam se neodvážily vyjít, ani k příbuzným na slávu. I k nám ženy zřídka přicházely, jen samí muži, a to jen většinou samí spustlíci a karbaníci, jak je jmenovala matka. Obchod už skoro vůbec nešel. „Snad já,“ říkával otec, „mám prodávat za pár krejcarů, jako nějaký žid? Marš za židem!“ Matka nesměla ani promluvit. Rekl prý jí jednou:

„Slyšela jsi, rozumíš přece srbsky, co ti teď povím: jestli mi ještě jednou řekneš jedině slovo, odstěhuji se od tebe, a ty si zde kaž komu chceš! Za - pa - ma - tuj si to do - bře!“

Ona mlčí, chudák, jako zařezaná. Její srdce se sevřelo, bylo jí každým dnem smutněji a jen se modlila k Bohu: „Bože, neopouštěj mne!“

A vizte, co se dále stalo.

Přišli zase jednou večer všichni. Přišel s nimi i nějaký Pero Zelenbač, jakýsi obchodník vepřovým dobyt看em, který prý „pracuje s Peští“. Vousy naježené, vlasy rozčuchané. Tlustý ve tváři, hubený v těle; nakřivil si jakýsi klobouček, jaké nosívají děti; na prsou měl zlatý řetěz, týž, který mival dříve otec. Na ruce měl jakýsi prsten, a šklebil se, brachu, že bylo hrůza podívat se na něho. Chodil klátivým krokem a stále se usmíval malýma, zelenavýma očkama, že tě však při tom jímala hrůza.

Jak pravím, přišli. Stojan hned k ohništi a vař kávu!

Zapálili čtyři svíce. Začpělo tabákovým dýmem jako z komína. Pijí kávu a mlčí jako Turci, jen karty šustí, a slyšíš cinkot dukátů.

Byla to strašná noc!

My s matkou jsme se zavřeli do vedlejší světnice. Ona už neplakala. Ani sestra. Chudé v obličejích, vpadlých oči, a hleděly strašně polekaně. Smrt dědova nebyla svou hrůzou ničím proti tomuto.

Otec vešel několikrát do naší světnice. Rozepjatý kabát, rozhalenou košili, a bylo mu vidět husté chlupy na prsou. Mračil se jako Turek.

„Dej ještě!“ praví mé matce.

Její srdce se sevřelo. Mlčela jako kámen, otvírala kufr a sypala ze své hrsti do jeho, a on do měše.

Hleděla polekaně stranou a on bral peníze s hlavou otočenou na druhou stranu, a když odcházel, zahučel jako pro sebe: „Už jen toto!“ a potom přímo utíkal ze světnice.

Ale — „ještě toto“ a „ještě toto“, a vešel, zdá se mi, asi pětkrát do naší světnice, a to do tří hodin do rána. Když přišel po páté, zahučel jako vrah:

„Dej!“

Matka šla ke kufru a její nohy se chvěly. Svíjela se bolestí.

Potom uviděl jsem zpod peřiny, jak se ten můj veliký otec zachvěl a opřel se o pec.

„Rychleji!“ pravil matce a šoupal nohama i utíral si rukávem pot s čela.

Matka mu podala.

„Dej všechno!“ pravil on.

„Posledních deset dukátů!“ pravila ona. Ale to nebyl více hlas, ani šepot, ale jako chroptění.

On popadl peníze a přímo vyletěl ze světnice.

Moje matka klesla vedle kufru a padla do mdlob. Vyskočil jsem z postele. I Gjokica vyskočil. Usedli jsme na podlahu vedle ní; líbali jsme jí ruce: „Mamo, mamo!“

Ona položila ruku na moji hlavu a cosi šeptala. Potom vyskočila, zapálila lampičku před svatým Jiřím.

„Pojďte děti, modlete se k Bohu, aby nás zbavil od zlého!“ pravila. Hlas její zvonil jako zvon a oči zářily jako večernice na nebi.

Přiběhli jsme k ní pod obraz, Gjokica klekl před matku, otočil se

tváří k ní a, chudáček, odřikával onu polovinu Otčenáše, kterou uměl. Potom se nemotorně křížoval a líbal matce ruku a zase na ni hleděl. Z jejich očí řinuly se dva potoky slz. Oči její hleděly na světce a k nebi. Tam nahore bylo cosi, co ona viděla; byl tam její Bůh, na kterého ona hleděla a který hleděl na ni. A potom se jejím obličejem rozlila jakási blaženost i jakési světlo, a mně se zdálo, že ji Bůh pohladil rukou, a že se světec usmál, a že netvor pod jeho kopím zívnu. Potom se zableskly moje oči a padl jsem bezvládně na její šaty a její levou ruku, kterou mne zadržela a modlil jsem se snad stokrát za sebou: „Bože, Ty vidíš moji matku! Bože, prosím Tě za otce!“ A potom, nevím proč: „Bože, ubij toho Zelenbača!“

Dlouho jsme se potom modlili.

Potom moje matka vstala, povystoupila na židli a líbala svatého Jiří. I moje sestra učinila totéž a potom vyzdvihla mne i Gjokicu, a i my jsme jej líbali. Potom vzala matka suchou kytičku chudobek, která ležela za obrazem, i skleničku se svícenou vodou, pokropila ji tyto chudobky, a cosi šeptajíc, požehnala jimi světnici. Potom zvolna otevřela dveře a šla po prstech až ke dveřím do veliké světnice a požehnala křížem dveře do ní vedoucí.

Nemysle na nic, oblékl jsem se a vyšel ze světnice. A nechtě, šel jsem ke dveřím do veliké světnice, ale náhle jsem sebou trhnul, neboť jsem cítil, že mne matka uchopila za ruku.

Otočil jsem se, ale ona neřekla ničeho, jen položila prst na má ústa; potom mne dovedla k domovním dveřím a pustila ven. Ona se vrátila zpět do světnice, já jsem stál před dveřmi. Hleděl jsem za ní — nevěděl jsem, co si mám myslet. Potom jsem se znovu šoural ke dveřím do veliké světnice a hleděl jsem dovnitř klíčovou dírkou.

Viděl jsem.

Stůl uprostřed světnice. Kolem něho rozházené židle. Dvě, tři převalené. Na podlaze ležely tisíce karet, rozšlapané a nedohořelé cigarety, rozbitý kávový šálek, a pod jednou kartou vykukoval dukát. Pokrývka stolní na jedné straně stažena skoro do poloviny. Na stole rozházené karty, zpřeválené šálky kávové, plno popele z cigaret a ohořelých sirek. Potom několik prázdných talířů a na jednom popel vyklepaný z dýmky. Čtyři prázdné svícny; v jednom ještě doutnal papír, kterým byla svička omotána, a černý dým se zvolna zdvihal a vystupoval ke stropu.

Na jedné židli za stolem, obrácen zády ke dveřím, seděl můj otec. Oběma rukama byl opřen o stůl, čelo měl zabořené do dlani a mlčel, nehýbaje se.

Hleděl jsem tak dlouho, ale on se stále nehýbal. Viděl jsem jen, jak se jeho svaly napínají a chvějí. Myslil jsem si cosi podivného a temného. Zdálo se mi, příkladně — a nevím ani proč — že je mrtev, a divil jsem se, jak může mrtvola dýchat. Potom jsem myslel, že jeho ruka je ze smačkaného papíru, a že s ní nemůže více pohnouti — a tak všelicos.

Bůh ví, jak dlouho bych byl hleděl, kdyby se mne nebyla opět

dotkla matčina ruka. Nefekla mi ničeho, jen mi prstem ukázala, a-
bych odešel.

Nevím ani proč — najednou jsem snal čapku, políbil jsem její
ruku a vyšel jsem ven.

Bylo to v sobotu.

Když jsem vyšel na ulici, lidé tam chodili jako obyčejně; každý
si hleděl své práce. Pilní sedláci přivázeli a přiháněli všelicos na trh.
Kupci sahali do pytlů a opipávali jehňata. Policajt Novák křičel a
nařizoval, kde se mají zastavit vozy. Děti kradly třešně. Servus
Čuta chodil s bubnem po ulicích a četl, že se zakazuje pouštět svině
na ulici. Tričko napíchl na vidličku pečené jehně a křičel: „Pojďte,
horké!“ a opilý Joza tančil v louži.

„A co je, chlapče, váš krám zavřený?“ ptal se mne Igňat, krejčí,
který šel kolem.

„Tak!“ pravím já.

„A není Mitar nemocen.“

„Není,“ pravím.

„Odešel snad někam?“

„Do vsi,“ pravím, a utekl jsem do síně.

A tu najednou „poslové“, které poslal učitel, aby viděli, proč ne-
jsem ve škole.

Teprve nyní jsem si vzpomněl, že jsem měl jít do školy. Vzal jsem
knihy a kus chleba a hleděl jsem na matku i na poslíčky.

„Rekněte, děti, že Miša nemohl dříve přijít, měl mnoho práce.“

Ach, její ruka! Kdybych ji mohl tisíckrát políbit, až bude spát, a
nebude mne vidět!

Co se zatím dělo v našem domě, než jsem se vrátil ze školy, ne-
vím . . . To jest, vím: neboť, když jsem se vrátil ze školy, našel jsem
vše tak, jak bylo při mém odchodu: moje matka i sestra seděly s ru-
kama v klíně; ani oběd nevařily; přecházely chvillemi kolem dveří
do velké světnice a naslouchaly — stejně tak, jako když děd umřel!
Gjokica přivázal v sni kočku za ocas špagátem na dveřní kliku, a
obveseloval se jejím zděšením. Když toho měla dost, přivázal jí na
ocas plechový hrníček a smál se jejímu šilenému útěku. Chlapci šli
houně ve své světnici, a Stojan chrápal v seně rozvalený jako o půl-
noci.

Můj otec stále ještě seděl a nehýbal se. Už dlouho zvonilo na ve-
černí pobožnost v chrkvě.

Den se skláněl, měnil v šero, ale v naší duši bylo stále temno —
nikde jsi neviděl konce! Vše se zdálo být stále více nesnesitelnější,
strašnější a zoufalejší. — Bože, nechť se obrátí vše k dobrému!

Seděl jsem na prahu před domem. Držel jsem v ruce jakousi škol-
skou knížku, ale nečetl jsem. Viděl jsem na okně bledou tvář mojí
matky, opřenou o suché ruce. V uších mi znělo. Nedovedl jsem na
nic myslit.

Najednou zaskřípaly dveře. Matka zmizela od okna. Ztrnul jsem.

Otevřely se dveře veliké světnice. Na prahu stál on, můj otec!

Fez měl pošinutý vzad a čouhaly mu ven vlasy a padaly na vysoké čelo. Vousy visely dolů, tváře byly ztemnělé, zestaralé. Ale oči, oči! Ani stín předešlých! Úplně zapadly dovnitř, do polovice byly zakryty víčky, zvolna se pohybovaly, hleděly nejistě a prázdně, a ničeňo nehledaly, na nic nemysleli. Bylo v nich cosi prázdného, podobného oknu s rozbitými tabulemi. Ve tváři jakýsi smutný a milý úsměv — toho u něho nebylo nikdy! Tak vypadal můj děd, když smířeně očekával smrt.

Zvolna přešel chodbou, otevřel dveře do naší světnice, vsunul jen hlavu dovnitř, ale beze slova rychle zase ustoupil zpět. Zavřel dveře, vyšel na ulici a zaměřil zvolna ke kmotru Ilijovi.

Vyprávěl mi potom Toma, Ilijův syn, že se můj otec s jeho zavřeli do světnice a dlouho zvolna rozmlouvali, potom si nechali přinést papír a inkoust, cosi psali, pečeti, a tak dále. Ale co to bylo, zůstalo tajemstvím, a nikdo se toho nikdy nedoví.

Kolem půl desáté leželi jsme už všickni v posteli. Jen matka ještě seděla s rukama v klíně a bezvýrazným pohledem hleděla na svíci. Vtom zaskřípaly domovní dveře. Matka rychle sfoukla svíčku a vlezla též do posteľe.

Mně bušilo srdce tak, jako by mě někdo bil kladivem do prsou.

Otevřely se dveře, kdosi vešel. Otočil se jednou, dvakrát světnici, a potom nenaleznuv svíce, svlékl se a lehl si. Poslouchal jsem dlouho, jak se převrací na posteli, a potom jsem usnul.

Nevím, jak dlouho jsem tak spal, když jsem ucítil na čele cosi mokrého. Otevru oči a vidím: měsíc v úplňku hledí přímo do světnice, a jeho pavučinová záře padá na líce mojí matky. Její oči jsou zavřené, tváře bledé jako u umírajícího, a prsa její se neklidně zdvihají.

Nad ní stojí můj otec. Hledí na ni a nehýbá se.

Za malou chvíli přistoupil k naší posteli. Hledí na nás všechny, hledí na mou sestru. Jde zase doprostřed světnice, zase hledí kolem, a šeptá:

„Spí!“ Ale leká se vlastního hlasu a stojí jako zkamenělý. Stál tak dlouho, bez pohnutí, hledě chvíli na nás, chvíli na matku.

Ale my jsme se nikdo ani nepohnuli.

Otec potom náhle vyšel ven.

Ale jen co se přivřely dveře, moje matka i sestra usedly na posteli. Jako nějakí duchové!

Vyskočil jsem a šel též ke dveřím. Sestra mne vzala za ruku, ale já se vyškubl a řekl jsem jí:

„Zůstaň u dětí!“

Když jsem vyšel ven, běžel jsem k plotu a stále podle něho a pod višněmi. Dohéhl jsem až ke stupni a odtud jsem hleděl kolem.

Noc byla překrásná, zázračná! Nebe se chvělo, měsíc třpytil, vzduch svěží — nikde se nic ani nepohnulo. Potom jsem zahlédl tatu, jak hledí oknem do světnice čeledi, a potom jde dále. Zastavil se až pod střeňou kůlny a vyňal pistoli.

Ale v témže okamžiku objevila se jako duch vedle něho moje matka. Otec se zhroutil. Upřel na ni pohled a hleděl . . .

„Mitro, bratře, pane můj, co tě trápí?“

Otec se zachvěl. Stál jako svíce, zoufalým pohledem hleděl na matku a jeho hlas zněl jako puklý zvon:

„Jdi, Marico, nechej mne . . . Jsem ztracen!“

„Jak to, hospodáru, Bůh s tebou! Co to mluvíš?“

„Všechno jsem dal!“ — pravil on a rozpráhnul ruce.

„A když, bratře, sám jsi to vydělal!“

Můj otec ustoupil o krok a hleděl hrozně na moji matku.

„Ale všechno!“ — pravil on. — „Všechno, všechno!“

„Ať!“ — řekla matka.

„I koně!“ — pravil on.

„Žádná škoda!“ — praví matka.

„I pustinu!“

„Pustinu!“

Otec přistoupil k mé matce, a zase o dva kroky zpět, a jen hleděl strašlivě. Potom zase vykročil vpřed a zahleděl se na ni žhavě. Ale ona na něho hleděla jako boží světice.

„I dům!“ — pravil a vyvalil oči.

„Ať!“ — pravila moje matka. — „Jen když jsi ty živ a zdrav!“

„Marico!“

„Mitro!“

„Co to pravíš, Marico?“

„Pravím: Ať dá Bůh vše dobré tobě i našim dětem. Neživily nás dům ani pastvina, ale živil jsi nás ty, živiteli náš! Nebudeme ani jednou hladovi, dokud jsi ty mezi námi!“

Můj otec jako by se trochu zaradoval, a opřel se loktem o rámě matčino.

„Marico,“ — začal — „což ty? . . .“ — Zalknul se, zakryl oči rukávem a ztichl.

Matka ho vzala za ruku:

„Když jsme se vzali, neměli jsme ničeho kromě houně, jedné pánve, dvou tří talířů, a dnes, chvála Bohu, plný dům!“

Viděl jsem, jak s otcova rukávu padají slzy a lesknou se proti měsíční záři.

„Což jsi zapomněl na besídku plnou květů!“

„Plná je!“ — praví otec měkkým hlasem jako hedvábí a přetáhl rukávem oči a potom spustil ruku.

„A co dělá můj náhrdelník ze samých dukátů? Nač je mi tento ležící peněz? Vezmi si vše do obchodu!“

„Vložíme zlato do žita!“

„Což už jsme tak staří lidé? Jsme zdraví, chvála Bohu, i naše děti jsou zdravé. Budeme se modlit k Bohu a pracovat.“

„Jako poctiví lidé!“

„Nejsi přece žádný hlupák. Nedám tvých rukou za žádný kapitál, ať je jak chce veliký!“

„A zase si koupíme dům!“

„Vychováme děti!“ — praví matka a vedla ho jako dítě za ruku.

Třemi skoky byl jsem ve světnici. Sotva jsem zašeptl: „Vlez!“ a přikryl jsem se peřinou až přes hlavu.

Právě když oba přestupovali práh, zazněly v chrkve zvony, volající na jitřní. Jejich hlasy se hromově šířily nocí a rozehvívaly duše křesťanské. A jako vítr suché listí, tak odnášely jejich zvuky úzkost a bolest, a duše začínala radostně hovořit s nebem . . .

„Synu! Vstaň, ať jdeme na jitřní! . . .“

*

Když jsem loňského roku byl v Bělehradě za obchodem, uviděl jsem v Topčideru Peru Zelenbača v trestaneckých šatech. — Tloukl štěrk!

JAN VINAŘ:

PAUL VERLAINE.

Ach, milý básník ten dnes kdyby žil,
já bych ho, bratří, navštívil,
já bych mu stiskl ruku jeho,
do lesa šel s ním zšeřelého —
a u jezera bychom stáli
a tichounce si povídali,
jak se ten večer sladce sklání
i o rozkoši usnání — —
Časem by snad se zadumal —
já tiše u něho bych stál,
a naslouchaje písni lesa
a vzhůru vzhlédnuv na nebesa,
jen vzdych' bych: sladký Verlaine!
Až bychom šli pak zvolna domů
— ó, slunce dávno za horami! —
noc k městu šla by spolu s námi
a on by šeptal verše k tomu — —

Kdyby můj milý Verlaine dnes žil,
za *Sagesse* jeho dík bych mu vzdal,
za každý verš bych mu poděkoval,
kdyby můj milý Verlaine dnes žil . . .

BÁSNÍK VENKOVA ZEMŘEL.

Zvěst, že Baar klesl mrtev v rodném chodském kraji, přilétla jako smutný ohlas podzimu. Tam doma pracoval na kronice svého lidu, a nedokončené dílo nedočká se pokračování. Nebude tu nikoho, kdo by s láskou a pochopením zobrazil a oživil českého venkovana v skutečném rámci života. A znovu marné se bude čekat na českého autora Chlopů. Vydá jej česká země, vonící země zoraných polí, širokých obzorů, podivné krásy?

J. Š. Baar neznamená pro naši literaturu pouhého kněžského spisovatele, jak by jej rádi definovali znatelé literatury. Zdálo by se mi nedůstojným nyní oživovati vzpomínky na všechny ty poznámky našich literárních kritiků, jimiž byla vítána každá nová knížka Baarova. Nepoznali, oslepeni svojí malostí, skutečně a pravé ceny a krásy jeho díla. Vezměte do ruky „Mžikové obrázky“ a s počtchem v duši pohlížte na mistrné kresbičky plné života a pravdivosti.

Taková povídka to je skutečný „příklad“, který promluví do duše mnohem, mnohem více, než sáhodlouhé učené povídaní. Proto na venku neřkájí povídka, ale *příklad*. Živá událost přenesená do povídky a kreslená několika tahy, to pohne duší prostého člověka. Nevím, jak jíní nablížejí na dílo Baarovo. Snad by rádi viděli v něm hlasatele Moderny katolické, který ve svých „farských historkách“ tendenčním způsobem kreslí neblahé poměry. Začteme-li se však do takové povídky, poznáte, že i když se spisovatel snaží podatí myšlenku o tom či onom ožebavém problému kněžském v rámci povídky, přece vynikne spíše část věnovaná skutečnému životu venkova.

Vrchnolným dílem Baarovým zůstane asi „Jan Cimbur“, ta krásná postava jihočeského sedláka, tak kontrastující ubohým statkářům Brodského! Řekl bych, že tím románem Baar vyzpíval svoji nejkrásnější píseň o českém venkovu, píseň snad nedocenenou, ježto není v české literatuře podobné práce. Tóma Bojar, to už je cosi jiného, uměle stavěného, konstruovaného na jakýchsi ideových mátochách, cizí a daleké skutečnému pojetí Baarovu.

Dovedl jsem čísti „Cimburu“ několikrát a vždy jsem v něm našel něco nového. Netvrdím, že jest to dílo dokonalé, neboť je to dílo vyšlé z rukou lidských. Ale lepšího díla nenalezneš. „Rok na vsi“ jest příliš rozřtíštěnou prací, bez určité pevné dispozice, působící sice svými jednotlivými obrázky, ale nedopávající uceleného obrazu.

Přiznávám se, že jsem četl bez velké chuti románky, obírající se kněžskou otázkou. Dílko „Cestou křížovou“ (Román českého kněze) dočkalo se řady vydání a přece stojí v mé knihovně mezi knihami, ke kterým se nevracím. Mohlo by se snad namítnouti, že jakási vrozená láska k rodnému kraji v širé rovině podřipské mne svedla k přečtenování „Cimbury“ a těch prací Baarových, věnovaných hroudám vonící země. Raději bych řekl, že jest to pochopení skutečné krásy, kreslené s láskou k polím, těžkým klasům i chudým bramborovým políčkům. Básník sám na sklonku svého života vrací se ke starým láskám: venkovské kronice. Nemohu souhlasiti s těmi, kdož pokládají „Paní komisarku“ za pokus zobraziti působení paní Boženy na Chodsku. Nadpis snad k tomu svádí. Nadpis, ale více nic. Již druhé dílo cyklu nás o tom přesvědčí. Setkáme se ještě s Němcovou, ale cíl díla je trochu jiný. Ba, odvážil bych se pochybovati, zda umístění děje v Klenčí vlastně práci neuskodilo. Byla to láska k rodnému kraji, která vede autora k tomu kroku. „Lúsy“, které budeme mítí v dohledné době v rukou, snad potvrdí mé tvrzení.

Přiši pod prvním dojmem zprávy o úmrtí Baarové, oč o věci samé jsem dosti přemýšlel. Čekáme dosud marné jakýsi skutečnosti nejbližší nástin venkovské povídky. Vlasta Pittnerová a Tereza Nováková přílišným tendenčním svých prací postavili se trochu stranou. Zejména Pittnerová mohla nám

dáti rovnocenné dílo Baarovi. A tak, odchází-li nám tento k Tomu, který jej poslal na Vinici svou, sklání se i český venkov smutně u čerstvého rovu svého pěvce. Nevýčerpateľná krása venkova, stále nová a tajemná, pochopitelná jen několika jednotlivcům a těm, kdož ji skrápějí svým potem, čeká, ozve-li se odkudsi, kdo by zvedl pero a znovu krásnými slovy vyličil to, co marně se hledá v hluku velkoměsta, v tajemných ulicích periferie, hlúčících továrnách a tichoučcích podkrovních děrách Zavržených.

Uhodí-li nový člověk, neznámý a očekávaný, na známou strunu a duše jeho se rozezpívá o práci, těžké, namahavé, ale přece nejkrásnější, nalezneme v něm pokračovatele Baarova. Ale země, vybičovaná nízkými vášněmi a otrávená omamnými hesly dneška, ztěží vydá Nového člověka, který stvořen z hlíny, z nízkosti své bude hovořit Bohu i lidem o pravé kráse.

Pozorujeme-li dnes jakýsi odklon od pseudoproletářské literatury, může to být jen radostnou předzvěstí, že vracíme se znovu ke skutečnu, jedinému životnímu projevu krásy Boží.

Slyšeli jsme řeči a četli články nad rakví Baarovou. Ale málo pochopilo, že truchlíci přiroda natírala nad svým synem.

Bka

Z NOVÉ POUČNÉ LITERATURY.

Josef Kuffner: Věda či báchorka? Paběrky k otázce slovanského dávnověku. Řada VI. Str. 79 za 12 Kč. Vydal nakladatel F. Topič v Praze 1925. — Trebas oficielní česká věda odmítá neb umlčuje názory redaktora Jos. Kuffnera, autor neúnavně pokračuje ve svých článcích o slovanském dávnověku a různých příbuzných otázkách, snad v naději, že jeho práce později dojde uznání. V posledním spisku se pokouší vniknouti do tajemství původu některých slov, jež jsou společna slovanským jazykům; uvažuje o „záhadě slovanství“, o vývoji a budoucnosti slovanské myšlenky u nás i jinde; k otázce Rukopisů pak podává z pera básníka Ant. Klášterského pěkný opravdu překlad německého Uhlova eposu „Oldřich a Božena“ z r. 1830. Alois Uhle, kdysi profesor v Pisku, vzdělal toto epos podle národní české pověsti, kterou částečně rýmovanou dal si vícekrát odříkávat. Z ironických poznámek k této básni, stejně jako z „Pro-povědi“ k celé knížce jest patrna roztrpčenost Kuffnerova proti zástupcům dnešní české literární vědy.

B. J.

Josef Kofenský: Doma a za mořem. Populárné poučná knihovna „Trojúhelník“ sv. 9. str. 90 za 8 Kč. — **Dr. Jan Sv. Procházka: Knižka o ochraně ptactva.** „Trojúhelník“ sv. 10. str. 114 za 10 Kč. Vydal nakladatel F. Topič v Praze 1925. — Kofenský vydává v poslední době velmi pilně menší soubory svých populárné naučných článků z různých oborů. Do této knížky pojal hlavné stati z věd přírodních, jež připíná rád na známé přírodopisce nebo i na časové některé události. Pěkné jsou tu zvláště vzpomínky na šlechetského pražského hmyzopytce prof. dra Ot. Nickerle, na javanského krajana koncertního mistra J. Šroglu, na světové cesty českého řemeslníka Pavla Fundy a j. Z literárních článků zajímají zvláště vzpomínky na českoamerického novináře Václava Šnajdra a jeho zápisy o stycích s básníkem Jos. V. Sládkem. — Knižka dra J. Sv. Procházky má především úkol informační a propagační: vyličuje, jak velice jsou v cizině rozšířeny a podporovány snahy o ochranu ptactva, poučuje o mezinárodních konvencích v tomto oboru a o různých společnostech i výsledech jejich práce. Prakticky i poutavě pak vykládá, jak by bylo třeba v našich poměrech postupovati, jak poskytnouti ptactvu přiležitosti ke hnízdění, jak stavěti budky, pečovati o zimní krmení, koupání atd. I ve sporných otázkách (na př. je-li správné chovati ptáky doma v klecích) zaujímá spisovatel rozumné, nepřepjaté stanovisko. Knižka opatřená vhodnými obrázky, bude vítanou pomůckou všem přátelům ptactva.

B. J.

Vilém Němec: Ne březích Nilu. Obálka J. Gotha. Str. 194 za 9.50 Kč. Vydalo nakladatelství Šolc a Šimáček v Praze 1925. — Spisovatel vytěžil ze

svého dlouholetého pobytu v Egyptě již několik knih cestopisných i beletristických. Umí dobře vypravovat a dovede také upoutat všeobecně zajímavými podrobnostmi i napínavými příhodami. V poslední knize pokouší se podat jakýsi ucelený obraz dnešního Egypta: líčí vývoj náboženských, politických a sociálních poměrů, ukazuje, jak se po maobě strance modernisuje, a zabývá se pak obšírněji sociálním postavením ženy. Trochu zbytečně opakuje tu cestovatel dávno vyvrácené tvrzení o středověkém „tmářství“: nebýti středověku, dávno prý by ženská otázka slavila triumfy (str. 78). Tuto frázi vyvrací ostatně hned další Němcovo líčení dnešních poměrů u národů mohamedánských: výslovně praví, že je tu žena dosud vrcholem pohrdání a neváznosti, není vlastně ničím — a ta neváznost že vyplývá z názorů společných všem národům na východě, z konservatismu trvajících od pradávných dob... V dějinném vývoji není násilných skoků: nemohl tedy vývoj z onoho starověkého ponižení ženy skočiti hned na novověkou její emancipaci: křesťanský středověk byl tu nutným článkem a byl jistě obrovským pokrokem, k němuž mohamedanism nedospěl až do dnešního dne — ať vzpomeneme třeba jen středověkého rytířského uctívání ženy, její činné účasti v poesii, umění i ve vědách a zvláště v duchovním, náboženském životě! — V posledních třech kapitolách přechází spisovatel již skoro v beletristickou formu, ale vystihuje jimi pěkně některé zjevy soudobého Egypta, zvláště vníkáni pokažené evropské „kultury“. M.

Fr. Lucian del Pozo: *Život sv. Jana z Boha*. Přeložil Benedikt Jan Bogar. Str. 263. Nákladem řádu Milosrdných bratří. Tiskem Občanské tiskárny v Brně 1925. — Je jistě dobře, že překlad spisku, jímž samostatná československá provincie Milosrdných bratří chtěla projeviti vděčnost zakladateli řádu a zároveň asi rozšířiti v našem lidu známost o svých ušlechtilých snábách, byl světen známému našemu básníku. Dostalo se nám tak pěkného, literárně cenného dílka, jež nestírá legendárního, poetického rázu s neobyčejně bohatého a zajímavého životopisu světce, dává nahlédnouti a vníkat do jeho pokorně hrdinné duše a při tom názorně ukazuje záslužnou činnost katol. církve na poli křesťanského milosrdenství. Knížka, ozdobená četnými obrázky, jest neobyčejně laciná: třeba má 263 stran, stojí vázaná v knihkupectví 10 Kč, v klášterích Milosrdných bratří dostane jí dokonce již dokonce za 7 Kč. Oživuje znovu jistě dávné přání, abychom se dočkali podobně zpracovaných životopisů i jiných světců. Jest na př. často žádán život sv. Aloisa, ale nemožno vyhověti: starší jsou všechny docela rozebrány a nových prostě není. B. J.

Antonín Sehnal: *Vzpomínky*. Str. 85. Nákladem vlastním. V Rapotíně 1924. — Knížka vydaná především pro vlastní radost a radost osobních přátel, ale nebude bez užítku i pro jiné čtenáře. P. autor, děkan v Rapotíně přehlíží knihu svého života a jako každý snad vrací se s obzvláštní zálibou do blaženého ráje dětských a studentských let. Vypravuje tyto drobné vzpomínky prostě, ale ne bez půvabu pro toho, kdo má rád právě taková upřímná vyznání. V dalších státech popisuje schůzku maturantů po 25 letech, vyličuje cestu arcibiskupa dra Stojana do rodiště a vzpomíná vřele svých styků s drem Šromotou. Konečně podává ze svého rodného záhořského kraje ukázky nářečí s přehledem odchýlených mluvnických tvarů a slovníčkem, jakož i ukázky lidových písní. Tím stává se nevelká knížka i dobrým příspěvkem pro moravskou dialektologii. B. J.

Z NOVÉ KRÁSNÉ LITERATURY.

Josef Pospíšil: *Jan Prchalů*. Nákladem dra Ant. Podlahy v Praze 1925. Str. 139. — Kdyby byl Pospíšil napsal toto své epos v hexametrech a napodobil trochu Homera, byl by z toho protějšek Goethova Heřmana a Doroty. Ideál křesťanského muže, jenž opouští studie, aby po smrti svého bratra se ujal opuštěného gruntu štasten láskou ušlechtilého děvčete, ideál muže čestného a statného, nadšeného pro církev a vlast, je tu vykreslen na podkladě starých tradic života selského a prostého. Jan Prchal neprchá ovšem v ústraní, aby

vzdálen hnusného ruchu civilisačního oddal se tiché idyle venkovské, svát nechav světem a lidi lidmi, nýbrž zůstává proniknut živým zájmem o řád společenský, mravní i náboženský své vlasti. Je sice Prchalem, ale také Dočkalem, jak mu věští přítel jeho Josef:

Cos praví mi, že Bůh, jenž Gedeona sedláka
ven z humna zval a učinil z něj vůdce vojáka,
i tebe povolá, až čas náš na zvon udeří,
bys osvobodil jeho lid a zahnal bezvěří.

(91—2.)

Čeká tedy Jan Prchal jak rytíř z Blanika, jsa nadějí svého lidu, jehož budoucnost nejistou zdobuje básník gogolovským obrazem vozu uhánějícího v neznámo.

Dom. P.

Jaroslav Maria: Werther. Román mladé lásky. Třetí vydání. Dřevoryty vyzdobil Fr. Kobliha. Vytiskl a vydal Fr. Obzina ve Vyskové 1925. Str. 181. — Nejjemnější snad kniha Mariova dočkává se právě po 20 letech nového krásného vydání v dokonale Obzinově úpravě s 12 dřevoryty Koblihovými. Dramatik, jenž rád výtval své postavy v historických kostýmech známých osobností, ale tak, že se snažil vdechnouti jim svou duši, učinil podobně s Goethovým „Wertherem“. Sám praví, že chtěl podati obraz, jak pochopil Goethovu knihu po mnohém čtení a přemítání v různých dobách a náladách. Je jisto, že případ Wertherův, tak sugestivně vylíčený německým básníkem, měl svého času neblahý vliv na mladé čtenáře, vychované ještě ovzduším romantismu. Dnes, myslím, v rekonstrukci Mariové není takového nebezpečí. Naopak: v době dozvuků materialismu, jenž zpusťošil i pojetí lásky, může působiti tím mocněji jemná a ušlechtilá krása takové vyšší oddanosti dvou mladých duší, zvláště když básník vložil do jejího líčení to nejnivnější, čím se chvělo v mladých letech jeho vlastní srdce. A chápete, když připisuje svou knihu té, která sice nikdy nežila, avšak po všechny časy života zůstala mu věrnou — „oně vše bělostné s hlubokým a soucitným okem, jež tak, ach, tak často vložila konejšíci ruku na znavenou skrář v dobách nejtěžších a vždycky k dalšímu zápasu mne pohnula, jež náležela vždycky jenom mně a v právě čas se vždycky zjevila . . .“

M.

Václav Řezníček: Naše zlatá matička. Díl VIII. Čamara. Str. 376 za 24 Kč. Vydalo Zemědělské knihkupectví A. Neubert v Praze 1925. — V poměrně krátké době čtyř let jest ukončeno velké posmrtné dílo Řezníčkovo. Jako předešlé jest i osmý svazek pestrým obrazem drobných i větších událostí, jimiž byla bohatá šedesátá a sedmdesátá léta minulého století, tím pestřejším, čím více se rozvíjelo národní a kulturní život v Praze. Vylíčeno tu na př. založení Umělecké Besedy, banky Slavie, kladení základního kamene k Národnímu divadlu a jeho stavba, státoprávní adresa a deklarace, boj Staročechů s Mladočechy, vpád Prusů, vývoj oslav Husových, vydání Naučného slovníku, špehounská činnost K Sabiny, pout do Ruska atd. Vystupuje tu zase plasticky dlouhá řada osobností literárních i politických: Jos. Barák, Jindř. Fügner, bratři Grégoré, K. Bendl, V. Náprstek, J. Skrejšovský, dr. Rieger, dr. J. Podlipný, Jiří Strossmayer a j. Symbolem celého tohoto bujně i povrchně vlasteneckého ruchu, proniknutého již skoro docela liberalismem, jest autorovi čamara: v poslední kapitole dává se do ní obléci i do hrobu „pantatínek“ Klíč, jehož narozením na rozhraní století začal Řezníček svou kroniku a s jehož osudem jí velmi volně ovšem spjal. Ústředním hrdinou není ovšem Klíč, nýbrž Praha, a jakými sjednocujícími dějem je zápas o její vysvobození z germanisace. Dílo Řezníčkovo nestane se jistě četbou vyhledávanou pro zábavu, ale spíše pro poučení podávané zajímavě formou beletristickou. Pro množství nepřifitných jinak dokomentů bude vítaným pramenem i pro kulturního historika.

M.

Arnošt Třebičský: Dcera Hynka z Valče. Tragedie o 5 dějstvích z dob husitských. Nákladem vlastním. Třebíč 1925. — Podkladem hry je skutečná událost z dějin slavného trebičského kláštera, jenž utrpěl mnoho škod a pronásle-

dování od Husitů. Zeman Hynek z Valče, bývalý odchovanec kláštera, odměňuje se svým dobrodincům vzpourou: zosňuje s několika okolními rytíři útok proti benediktinským mnichům. Jeho ušlechtilá dcera Anežka pokouší se pomáhat při obraně aspoň svou přítomností, padá však jako nevinná oběť, usmrčena stélou vlastního otce. Hra protkaná i jemným předivem milostného poměru, ukazuje názorně všechnu tu mravní a hmotnou zkázu osudných bouří husitských, ale také odpor, jaký vyvolávaly v ušlechtlejších myslích. *B. J.*

Frank Heller: Pan Collin je ruinován. Přeložila M. Lesná-Krausová. Nakladatel F. Topič v Praze 1925. Stran 187. — Příběh tří podvodníků, z nichž hlavní, pan Collin, si pomáhá ze zřícenin své poválečné existence literární dovedností, zasílaje časopisům povídky a články pod jménem proslulých spisovatelů Lebruna a Brüggemeyera, o nichž ví, že pro pracovní neschopnost nemožnou dodržeti svých smluv, a vymáhaje na nich polovici honoráře, který jim vydavatelé za domnělou jejich práci zasílají. Povídky, které píše Collin jménem Lebrunovým, obsahují pravdivou historii druhých dvou podvodníků, kteří podobně, jako Collin sám, jsou stíháni mnoho let anglickým detektivem Kenyonem. Na konec se podaří panu Collinovi i druhům jeho vyvážnouti z rukou spravedlnosti, ana královská policie italská, horlivě stíhající bolševiky, zajme omylem Lebruna, Brüggemeyera i Kenyona a tak, byť ne ženitbou, tož aspoň legrací se končí tato literární detektivní komedie a osvobozením tří dobrodruhů, dosti prohnaných, aby spojení mohli vyjít do světa ve Versailles nově stvořeného. Švédský autor, u nás několika knihami známý, nemůže se sice rovnati Chesteronovi, kniha jeho nemá filosofické hloubky ani vyšší umělecké ražby, jest jen veselou a duchaplnou hrou situační, ale dobře poslouchá všem, kteří jsou znechuceni lyrismem, sentimentalismem, erotismem, psychologismem a kozel ví, čím ještě. *Dom. P.*

Fedor Sologub: Těžké sny. Román. Podle 4. vydání přeložil dr. Josef Bečka. Ilustroval akademický malíř Fr. Horník. Stran 556. Nákladem „Sfinx“ v Praze 1925. — Krajní individualista nakreslil v tomto svém prvním velkém románě — vyšel již roku 1896 — smutný obraz pomlouvačné, duševně prázdné i zkažené společnosti v provinciálním ruském městě: seskupil tu dlouhou řadu postav, jež ubíjejí svůj život v malicherných debatách i sporech, v plochých zábavách i divokých pitkách, v lehkých flirtech a všelijakých milostných dobrodružstvích. Nad ně vyzvedá postavu hlavního hrdiny, gymnasiálního profesora Logina, v němž autor — kdysi také profesor na gymnasiu — zřejmě vylíčil mnoho ze svých vlastních duševních bojů. Jsou to věčně se opakující rozpory vzdělaného člověka, neklidného moderního ducha, který prahne stále po novém a přece nemůže se sebe shoditi minulost, brozí se všednosti a přece podléhá chvílemi neobyčejnějším vášním, touží po čisté kráse a je pokoušen perverzními choutkami zkažené obrazivosti. Ztratil nejen víru v Boha, ale i v lidi a v život, jenž je mu strašným zlem. „Zničili jsme staré recepty života a nových jsme nenašli,“ vyznává sám. Z této zoufalé skepse a beznadějného pesimismu, z něhož rodí se již i myšlenka na smrt — jak často ji opěvoval Sologub ve svých básních i povídkách („Osten smrti“)! — a jenž vede hrdinu i k vraždě protivného člověka, vyvobozuje jej čistá láska k jemné, přirozeně vychované dívce. I v ní jest ovšem mnoho pohanského, ale to je v těch neradostných, těžkých a často i chorobných snech temnoty a zloby jediný skoro světlý paprsek. Druhým jest už jen stylistické umění Sologubovo, jenž v četných lyrických partiích nezapře jemného básníka. *M.*

Jean d'Esme: Duše džungle. Román, Přeložil Josef Soukup. Stran 256. Vydalo nakladatelství „Sfinx“ v Praze 1925. — Román osadního úředníka, v jádru dobrého, ale slabého muže, jenž se stal hříčkou v rukou milované, kruté vypočítavé a marnotratné ženy. Jeho život, posvěcený dříve láskou k džunglím, nemá nyní jiného účelu než uskutečňovati její vrtochy a choutky. Vzepte se teprve tehdy, když přiveden na mizinu a ztížen její vinou opiovou nešťastí, přesvědčí se o její cynismu plně nevěře: v šílené zbláznlosti nenalézá jiného vý-

chodiska, než ve vraždě bezcitné ženy a v útěku do džunglí, aby tam vydal i své tělo jejich vládčům. Mladý francouzský spisovatel oblíbil si jistě tyto exotické indočínské kraje a třebaž jsou tu více jen jakousi dekorací románového příběhu o mužském životě, ubitém bezcitnou ženou, vylíčil jejich divoký půvab živými a působivými barvami. Jinak jest jeho sloh prostý, jasný a prozrazuje často zjevné sklony k naturalismu. Kniha jest ozdobena řadou obrazů známého našeho malíře výjevů ze života zvířecího F. X. Procházky. *M.*

John Dos Passos: Ulice noci. Román. Přeložil František Bommer. Obálka Václava Maška. Stran 235. Vydal „Čin“ v Praze 1925. — Dlouhými ulicemi bostonskými štvou se za noci tři ubohé lidské bytosti, jejichž stíny vidzte v každém velkém městě: dva mladí muži, z nichž jeden ve vášnivém sboru po silných dojmech dobrodružného života a v touze po opravdové lásce ničí násilně vlastní život, druhého zachraňuje jakási vrozená jemnost a citlivost, že neutone v bahně. Ale ani on není spokojen; opatrná ostýchavost a neschopnost, jež mu brání oddati se požitku, ale přece mu dovoluje nahlížeti z dálky na to víření lidských pudů, plní jej jen věčnou neukojenou žízní a jakousi lítostí, že je tak vybrávaným. Mezi oběma těmi proudy potačí se mladá dívka, umělkyně, jejíž žízeň vyznívá nakonec také na plano . . . Není to vlastně román, ale spíše řada impresionisticky kreslených obrazů, jež zachycují smutnou, bezútešnou náladu mladé sensitive generace, marně se probíjející k pravému pochopení života; na jedné straně láká je jakási neživotná představa o „oduševnělých renesančních lidech, hotových „rozlomit silnými rukama život jako koláč“; na druhé straně křičí na ně svými zjištěnými žádostmi — ulice noci . . . *M.*

Victor Cherbuliez: Příběh Ladislava Bolského. Přeložil J. Nový. Stran 383 za 18 Kč. Vydalo nakladatelství Solce a Šimátka v Praze 1925. — Román, vydaný po prvé roku 1869, je zřejmě ohlaseš nešťastného polského povstání roku 1863. Autor, jenž sympatizuje s Poláky, vylíčil tu tajnou revoluční činnost emigrantů zvláště ve Francii i jejich útluk pod ruským panstvím a utrpení postižených nebo podezřelých revolucionářů v žalářích. Ale při tom vystihl také pěkně a v celku správně v několika postavách dobré i špatné vlastnosti národní polské povahy: lehkou vznětlivost i vášnivost, poctivost a obětavost vedle vrtkavosti a mravní slabosti. Takovým jest i titulní hrdina, polský šlechtic, jehož děd se prodal Rusku a otec místo v čestném boji padl pro neohodnou ženu. Syn podnícen svou matkou chce odčinit hříchy svých otců, vzplane všecek pro Polsku, trpí za ni i v žaláři, ale konečně nechá se také svéstí vášní k neobyčejné ženě, Rusce, a zapře Polsko. Zklamán ve své otročké náruživosti a hnán výčitkami svědomí, svrhne v šílenství krutou ženu se skály do moře a vrhá se za ní . . . V jádru tedy skoro týž námět a totéž rozuzlení, jako v románě Jeana d'Esmeho „Duše džungle“. Starý zkušený spisovatel, člen francouzské akademie, zpracoval ovšem svou látku mnohem jemněji než mladý žák ze školy naturalistů a věnoval také větší péči psychologickému vystižení složitých povah. *M.*

PŘEHLED REVUI.

V 1. čísle nového ročníku „Českého lidu“ vrací se Čeněk Zíbrt ke své oblíbené látce, ke studiu starodávné prstonárodní četby českého lidu, z níž všechny přední kusy a jejich ukázky sám dříve již vydal tiskem neb aspoň o nich psal. Nyní je zkoumá ve spojitosti s lidovou četbou staropolskou. Seznamuje postupně s výsledky významných polských studií o téže látce, zejména pokud jde o skladby příbuzné, a dochází mnohdy k zajímavým výsledkům, jak naše staročeská prstonárodní četba a lidové zábavy, divadla a škadlivky nabývají soustavnými výzkumy dnešních polských badatelů zvláštního osvětlení a vysvětlení ze vzájemných styků českopolských. — Ke stejné zajímavému výsledku dospěl Ludvík Kuba ve srovnávací studii o chodské písni „Chmelíčku, chmeli“. Ukazuje, že je to píseň původu polského a že její text pochází již z dob předkřesťanských.

U nás se vyskytuje jen v jižních a jihozápadních Čechách a nejlepší její znění jest chodské. Tedy nový doklad, že český a polský lid již od pradávna pěstoval v největší míře — „českopolskou vzájemnost“. — Číslo pftináží dále kulturně historické obrázky z Kutných Hor od Jos. Šimka, článek Flor. Zapletalů o větrných mlýnech na Mor. Kravařsku, Fr. Navrátilů o starodávných praporečích jihočeských obcí a J. Vrzaně „Jak moje maminka pekla chleba“.

„Vlast“ zachovala i za nové redakce Fr. Košáka svůj ustálený ráz, od zelené obálky až k obsahovému rozdělení. Také spolupracovníci jsou většinou tiž. Z nových přispěl především básník Gab. Ronaj, jehož baladou „Travička“ jest ročník zahájen. Bývalý redaktor Al. Dostál otiiskuje tu ještě několik zbylých dopisů Fr. Zgody-Křena z r. 1900. Jsou to vlastně dva veršované pozdravy na pohledkách a několik zápisů do Památníku slečny u kan. B. M. Kuldý. T. J. Jiroušek napsal podrobný životopisný článek k šedesátinám pilného spisovatele z oboru českého lidopisu a církevních památek Karla Procházky (nar. 19. listopadu 1865). J. Dr. Otto Stehlik pak otiiskuje ze svých archivních studií zajímavý dokument, jak Havlíček-Borovský zprostředkoval r. 1846 protimadařský leták. — K poznámce o Družině literární a umělecké (str. 46) třeba dodat, že jednatelelský referát o usnesení výboru v přílišné snaze po stručnosti a vynecháním jedné věty stal se opravdu trochu nejasným: nikdy jistě nebylo míněno, aby autoři snad honorovali své recensenty. . .

Také bohoslovecké „Museum“ udržuje i v 57. ročníku, jenž byl právě zahájen za redakce Jaromíra Pořízka, svůj dobrý tradiční ráz. Snad překvapí jen úplný nedostatek básnických příspěvků — je tu toliko jedna příležitostná básnička „Na hrob“ zesnulého prof. dra R. Špačka. Jinak je znáti všude snahu přiblížiti se více praktickému životu a jeho úkolům. V tomto oboru jsou slibné články „Katolický spolek — část pastorače“, „Děti“, pak Antalovy „Droby k životopisu Stojanovu“ a „Solovjevovy myšlenky o unionismu v rámci jeho duševního přerodu“. Z přehledu *bohoslovců* se dovidáme, že letos jejich počet značně stoupl oproti minulému roku: V Čechách a na Moravě jest jich letos 323 (loni 248), na Slovensku 140 (loni 103). S řeckokatolíckými i v celé republice 526 bohoslovců. V národnostním ohledu jest však převaha Němců i letos ještě větší než loni. Tak na př. V Olomouci je 53 Čechů, 38 Němců, v Praze 16 Čechů, 24 Němců, V Hradci Králové 13 Čechů, 13 Němců, v Českých Budějovicích 8 Čechů, 11 Němců, V Litoměřicích docela 1 Čech na 38 Němců. Nejpříznivější ještě jsou poměry v Brně: vedle 37 českých bohoslovců jest jen 7 německých. I pro Brno je to ovšem stále málo. „Je nás málo,“ praví redaktor „Musea“ ve svém úvodním slově „a nelze nám věnovati tolik času práci literární, jak by bylo žádoucí a jak bychom ze srdce rádi; činíme, co můžeme. . . Nepracujeme, abychom se někomu zavděčili nebo abychom se lišili od těch, kteří nepochopili významu práce literární a kteří pohlížejí na naše snahy s pohodlným despektem. Pracujeme pro sebe, abychom se povzbudili navzájem k práci a obětem života: abychom ukázali budoucnosti, že ani v těžkých dobách bojů a práce nevyhasla v řadách bohosloveckých snaha přispěti k záchraně lidu, otráveného zástiplným tiskem, snaha sděliti s jinými myšlenku zrozenou v srdci, milující Boha, národ a lid, z něhož jsme vyšli, ku prospěchu Dobra a Vznešena. . . Ať jsou překážky jakékoli, neznechuti nám práce, neboť víme, že dnešní doby nezachráni satiry a kritikafeni, nýbrž poctivá, i když drobná a začáteční práce.“ Nuže, mladí pracovníci, vytrvale ku předu! M.

POZNÁMKY A ZPRÁVY.

Na konci ročníku. Mimofádně vydáváme tentokrát dvojčíslo „Archy“ z toho důvodu, aby nový ročník mohl býti zahájen hned po vácnicích a aby i další čísla mohla vycházeti pravidelně

počátkem měsíce, nikoliv až ke konci jako dosud. — Výbor Družiny literární a umělecké usnesl se na své schůzi dne 22. října, aby v novém ročníku nebyla již přikládána jako přiloha Bitnarova

„Rukověť dějin české literatury básnické.“ Jak je patrné z usnesení výboru dne 26. listopadu 1924, publikovaného v minulém ročníku „Archy“ (str. 438) a z redakční poznámky na str. 439, bylo zamýšleno toto dílo jako „Rukověť katolické literatury české“, která měla přinést v abecedním pořadí zcela přesná data životopisná a bibliografická o každém našem katolickém spisovateli i literárních podnikcích, časopisech, knihovnách atd. Jak se naši čtenáři přesvědčili, založil p. autor „Rukověti“ své dílo mnohem šíře a zpracoval svou látku s mravenčí opravdu pilí způsobem tak důkladným, že by v malých rozměrech jako příloha naší revue musilo vycházeti nejméně 25 let. Kdo z nás by se dočkal jeho ukončení? Tak pomalým vycházením utrpělo by i dílo samo, jehož první části by zatím zastaraly. Bude tedy pro ně, pro autora i přátele literatury a zvláště pro literární odborníky mnohem výhodnější, když spis bude vycházeti v ucelených svazcích. Vyjednává se právě s korporací, která by byla ochotna převzít nemalý jistě náklad a vydati v dohledné době úplné dílo. Tak, doufáme, budou uspokojeni i naši odběratelé, kteří si budou rádi pokračování této důležité encyklopedie, jaké česká literatura dosud nemá. Že v některých měsících nebylo přílohy, nestalo se jistě vinou redakce, která se také snažila nahradit ji zvětšeným rozsahem jednotlivých čísel, takže předplatitelé nejsou nijak poškozeni. Předplatné na budoucí ročník bude ovšem zase sníženo. Doufáme, že naši přátelé zůstanou věrni „Arše“ a postarají se dle možnosti o její další rozšíření v kruhu svých známých. Nový ročník přinese mimo jiné druhý díl románu „Simon Stylita“ a druhou část studie Dra A. Fuchsa „Katolictví v Masarykových pamětech“.

Moravských literárních cen, udílených zemským správním výborem k 28. říjnu, dostalo se letos dvěma zasluhujícím jubilantům. Jos. Kalusovi a M. Jahnovi, a vedle nich také Dal. Chalupovi, V. Martinkovi, Břenu Otýnovi a Fr. Tučnému. Ukázala se tak zase nejlépe stará stranická zaujatost proti katolickým spisovatelům, z nichž asi nikdo se nevyrovná takovému Fr. Tučnému nebo Břenu Otýnovi. . . V porotě jsou: O. Bystřina, K. Handzel, Č. Jetábek, M. Kolaja a dr. J. Staněk.

Odkaz J. Š. Baara. Zesnulý spisovatel, jemuž časopisy všech směrů věnovaly vřelé vzpomínky, odkázal celý svůj majetek své rodné obci Klenčí. V jeho bývalém domě zřízeno bude museum s nápisem „Baarův dům“. V přízemí má bydlet správce domu, vedle bude veřejná čítárna a knihovna. V prvním patře mají zůstat nedotčeny jeho bohaté sbírky listin, rukopisů, mincí, cínových nádobí, starožitností, krotů a památek chodských, jež Baar po léta sbíral, pak jeho krásný renesanční nábytek z ořechu, jakož i veliká, mnoho tisíc svazků čítající knihovna. Kromě autorských práv a hodnoty domku činí jmění Baarovo asi 152.000 Kč, z nichž úroky má dostávat jeho hospodyně až do své smrti.

O náboženském přesvědčení Baarové píše spisovatel K. Scheinplug ve své vzpomínce otištěné v „Národních Listech“ (30. října 1925). Vzpomíná jeho živého temperamentu, jenž se nevyhýbal ani žertům: seznával prý v něm člověka mnohostranných zájmů a do značné míry liberálních názorů. „Přes to byl zjev typicky kněžský; k tomu působil nejen jeho černý, kněžský šat, vážný i v smíchův výraz jeho tváře a jeho rozváňané, důstojné pohyby, ale i cosi, co vyvěralo z jeho nitra. Činil dojem, že je knězem netoliko z určení osudu, nýbrž i svými sklony a svou vůlí. Jeho náboženské přesvědčení bylo, myslím, s hlediska katolické církve bezvadné. Usiloval-li o reformy ve své církvi, týkaly se církevních zřízení, nikoli církevních dogmat. Pamatují se na jednu naši rozmluvu na procházce peruckými lesy. Dospěli jsme, nevím už jak, k otázkám náboženským a Baar se opět rozhodně vytkl, jež se tehdy činily katolické církvi, že se její učení nevyvíjí a nepřizpůsobuje vědeckému poznání. Takový vývoj, mnil, byl by svrchovaně nebezpečný a mohl by dovésti na okraj propasti, k níž se neodvratně blíží církev protestantská. „Jaká je to propast?“ zeptal jsem se zvědavě. „Konec víry v Kristovo božství,“ odpověděl vzrušeně. . . Pisatel připomíná také, že pražský „literární svět“ věnoval spisovateli zapadlému na venkově a k tomu knězi velmi málo pozornosti. Po jeho smrti se o něm mluvilo a psalo, ale ukázalo se zase ona stará neznalost všeho, co není

zrovna z Prahy. V jednom nekrologu mohli jame čísti na příklad, že Baar oslavil nedávno své sedmdesáté narozeniny — ačkoliv mu bylo vpravdě teprve 56 let — a že by dramatickým autorem. Patrně si jej pisatel spletl s německým, vídeňským dramatikem — Herrmannem Bahrem...

Chvála románového umění. Arne Novák cituje v „Lid. Nov.“ (31. října 1925) slova vynikajícího berlínského spisovatele Georga Hermana, jež zasluhují jisté pozornosti. „Za všechno, co o některé zemi víme, děkujeme jejím románům, a ona sama jim děkuje rovněž za vše, co sama o sobě ví. Jsou to *jediné, v čem se život trvale uchovává*. V nich zaznamenávány jsou poslední a nejménější duševní záchvěvy kmene a doby jako registračním strojem. Jednoduché, plynoucí denní bytí se všemi svými statistickými solta znatelnými odstíny je povyšováno románem na výši dějin. Sebevědomí národů leží v románech. Tolstoj, Dostojevskij, Fontane, Hamsun, Flaubert — jaký je jejich vlastní smysl? Ne, že jsou výjimečnými lidmi, nýbrž že jsou nejménějším mluvním orgánem svého národa, své země, své doby a zároveň tím, v čem se národ, země a doba poznávají a cítí. Romanopisec není jen vědomím svého národa, je jeho *svědomím*. Nepamatují se, kterým zákonem odstranili v Anglii vězení pro dlužníky a provedli školskou reformu. Vím však, že to byl Dickens, který to způsobil. A ruské nevolnictví vlastně zrušil Turgeněv. A když byl při požáru na Něvském prospektu, volali naň jeho známí: Podívejte se, to provedli *vaši* nihilisté! Neboť on to byl, kdo tento pojem po prvé předatavil ruskému vědomí... Heine mluví ve svém Německu o zahalené postavě, jež za ním při psaní stála, jmenuje ji „*činem svých myšlenek*“, která provede to — jedno, kdy — co on byl vymyslel. Román však je nejen vědomím, dobovým svědomím a budoucností. bude jednou, což je důležitější, nejpevnějším *mostem od země k zemi*, přes hraniční kameny, jediným, čím se národové vůbec dorozumí a dohodnou. Myslíte, že to půjde našimi oslovskými diplomaty? Nebo granáty, nebo tisíce učenci, kteří si na kongresech navzájem

nazdárkují? Nebo kupci, kteří se navzájem šidí a snaží ukrýt cíly, kteří v Anglii nebo v Americe navštíví deset odběratelů a pak křičí: německá píle, německá zdatnost, německé šle v prvním šiku světa? Dobrý román, který pronikne do ciziny, najde tu na tisíce odběratelů a poví jim více o své vlasti, než košile, kalhoty a mlátičky a poví jim o ní něco důležitějšího. Nebo nerate zapomnouti: tímto románem neuví nabodilý jednotlivec k druhému, nýbrž takovou knihou — od Fontana, Kellera, Zoly, Maupassanta, Thackeraye, Banga, Geijerstama, Kiellanda nebo Liea — proniká do dálky to nejlubší a nejsubtilnější a zároveň to, v čem se chvěje celý okamžik, to, co národ má druhému národu říci.“

Změny v redakcích časopisů. Vedle „Vlasti“ nastane změna také v redakci pražského „*Života*“. Na konci listopadového čísla otiskuje dr. J. Krln prohlášení, že v důsledku událostí předprázdninových a poprázdninových jest nucen vzdáti se tímto číslem redakce... I když nebylo možno vždycky a se vším souhlasiti, nutno uznati, že dr. Krln vtiel listu pevný ráz a svým rozhledem zvláště po katolické francouzské kultuře mnoho přispěl k povznesení našl mladé inteligence. Cílý jeho duch uplatní se nyní zajisté jinde. — Z „*Hosta*“ odešel jeho zakladatel Fr. Goetz a přešel do nového orgánu F. X. Šaldy, do kritického čtrnáctideníku „*Tvorba*“, jež začalo vydávati Škeřtkovo nakladatelství Symposion. Jako redaktori „*Hosta*“ jsou podepsáni předáci Literární skupiny brněnské L. Blatný a Č. Jeřábek. Nepřátelství „*Hosta*“ k brněnskému Devětslu a jeho orgánu „*Pásmu*“ trvá.

Druhé výročí smrti Karla Dostála Lutínova uplyne dne 29. listopadu. Družina literární a umělecká založila před rokem Fond K. D. L. k účtění památky básníky a k podpoře literárních snah mezi českými katolíky. Myšlenka nedošla takového ohlasu, jakého zaslouží. Doufáme, že toto druhé výročí vzbudí živější zájem o ni mezi přečetnými přáteli a cititeli zesnulého básníka!

„Duše džungle“. Přel. Jos. Soukup. Str. 256. Oba spisy vyšly v Tricetikorunové serii knih.

Z nakladatelství Šolc a Šimáček v Praze: Vilém Němec, „Na březích Nilu“. Str. 194 za 9.50 Kč. — Victor Cherbuliez, „Příběh Ladislava Bolského“. Přel. J. Nový. Str. 383 za 18 Kč. — J. J. Lažečnickov, „Ledový dům“. Román o době carevny Anny. Přel. V. Čalounová. Str. 244 a 228 za 24 Kč. Román o němž jsme referovali v 7.-8. čísle Archy, vyšel ve francouzštině pode jménem A. Dumasa, jemuž byl patrně podvržen jedním z jeho spolupracovníků. Překlad tohoto paděliku vyšel také v češtině. Vydání Šolce a Šimáčka je pořízeno podle původního ruského originálu J. Lažečnickova. — Karel Dewetter, „Děti revoluce“. Sborník ilustrovaných románů, seš. 1—4, po 2.50 Kč. — Vik'or Dyk, „Můj přítel Čehona“. Vzpomínky všelijakého člověka. Str. 160 za 8 Kč.

Z nakladatelství F. Topiče v Praze: Jos. Kořenský, „Doma a za mořem“. Str. 90 za 8 Kč. — Dr. Jan Sv. Procháčka, „Knížka o ochraně ptactva“. Str. 114 za 10 Kč. — Jos. Kuffner, „Věda či báchorka“, Řada VI. Str. 79 za 12 Kč. — Frank Heller, „Pan Collin je ruinován“. Přel. M. Lesná-Krausová.

Str. 187. — Jos. Svátek, „Praha a Řím“. Seš. 1—5. — „Vybrané spisy Svato-pluka Čecha“. Seš. 22—23. Kniha Novel. — „České hlavy“. Jar. B. Zyka, „Jindřich Fügner“. Druhé vydání. Str. 16 za 2 Kč. — „Za domovem“. Vlastivěda československá. Díl III. Morava a Slezsko. sepsali H. Sedláček a A. Wenig. Obrázky kreslil Alois Moravec. Toto vlastivědné dílo je psáno beletristickou formou; sleduje osudy rodiny Kolárských a jejich přátel za světové války na Moravě a ve Slezsku a tak přístupným způsobem jako malebný cestopis podává všechny důležité vědomosti zeměpisné, národopisné, hospodářské, geologické atd., poučuje o umění, literatuře, průmyslu, o zřízení státům a společenském. Vychází v hojně ilustrovaných sešitech kvartového formátu po 2.50 Kč.

Z nakladu Dra A. Podlahy v Praze: Josef Pospíšil, „Jan Prchalů“. Str. 139 za 10 Kč.

Vlastním nákladem: Fr. Lucian del Pozo, „Život sv. Jana z Boha“. Přel. Benedikt Jan Bogar. Str. 263 za 7 Kč. Nákladem řádu Milosrdných bratří v Brně. — Ant. Sehnal, „Vzpomínky“. Str. 85. Rapotín. — Arnošt Trebičáky, „Dcera Hynka z Valče“. Tragedie o 5 dějstvích. Trebič—Vladislava.

Zaplatil jsem předplatné a doplatky na „Archu“?

Moravsko-slovenská banka

centrála v Olomouci

Filiálky: Bratislava, Brno, Uherský Brod, Hlučín, Hradec Králové, Opava, Praha, Šaštín, Zohor a Žilina na Slovensku.

Vlastní a svěšené prostředky cca Kč 140.000.000.—.

Provádí veškeré bankovní obchody a průmyslové transakce. Přijímá vklady na vkladní knížky a běžné účty při nejvýhodnějších úročení. Výhodné spojení s cizinou. Prodej losů tříd. loterie

Dotazy zodpoví zdarma ředitelství centrály neb filiálce. Telefon Olomouc: 666 a 795. Adresa telegramů: Moravoslovenská.

Veškeré tiskopisy pro jednotlivce, spolky, družstva, nakladatelství, obchodníky, banky, továrny atd. ve vkusné úpravě, rychle a levně dodá
Lidová tiskárna, Olomouc, Klášterní 12.

Družina literární a umělecká v Olomouci, Wilsonovo 16.,

vydala tyto knihy:

Bělohávek Václav: Oheň Eliášův.

Záhada konce světa. Knihovny Družiny svazek XIII.
Stran 139 . . . . . Kč 14—

Hruban Jaroslav: Pout do Ravenny.

Zápisy o vzestupu duše. Knihovny Družiny svazek III.
Stran 207 . . . . . Kč 15:50

Kašpar František: Zastavené hodiny.

Básně. Výzdoba J. Váchala . . . . . Kč 10—

Kyselý František: Z říše světla.

Legends. Cyklus o Kristu a Eucharistii, cyklus o Královně nebeské a cyklus o přátelích Božích. Sv. XV.
Stran 144 . . . . . Kč 18—

Lang Alois dr.: Otec pouště sv. Jeroným.

Profil umělecké jeho osobnosti. Obálku navrhl J. Pavlovský. Knihovny Družiny svazek XI. Stran 174 . . . . . Kč 17—

Masák Emanuel: K branám věčnosti.

Náboženské touhy v životě a díle Julia Slowackého a Zikmunda Krasínského. Knihovny Družiny svazek VI.
Stran 284 . . . . . Kč 15:50

Odvalil František: Co v duši zaléhalo.

Básně 1914—1919. Dřevoryty od Ferdise Duše. Knihovny Družiny svazek X. Stran 128 . . . . . Kč 8:50

Pecka Dominik: Matka Boží v Trní.

Román . . . . . Kč 15—

Sborník „Dante a Češi“.

Vydáno na oslavu 600letého jubilea Dantova. V pěkné úpravě brožované . . . . . Kč 40—
Ve skvostné vazbě . . . . . Kč 100—

Zýbal František: Pěl ptáček.

Básně. Knihovny Družiny svazek IX. Stran 87 . . . . . Kč 5:20

Doporučujeme tyto knihy ku hojně koupiti!

A R C H A

449

M Ě S Í Č N Í K

P R O L I T E R A T U R U, U M Ě N Í, K U L T U R U

A Ž I V O T

—

S

1 9 2 5

R O Č N Í K T Ř I N Á C T Ý

—

R E D A K T O R

E M A N U E L M A S Á K

VYDÁVÁ DRUŽINA LITERÁRNÍ A UMĚLECKÁ V OLOMOUCI

O B S A H

—

B á s n ě a p o v í d k y.

- Achmatova Anna*, Píseň 253
Akura Janis, Proč mne miluješ? 399
Arcos René, Vše asi ještě není ztraceno 97
Babler Otto F., Přeložil básně Achmatové, Vodňanka, Krklice, Grudena, Terezie de Jesús, prózu Cankara a Reymonta
Barbusse Henri, Slavnost 447
Barš Jan, Rodnému kraji 350
Bartuška Josef, Balada o bludném kameni 73 - Zahrada 142 - Osud 279 - Květinátka 334 - Sloky večerní 378
Benetka Bořivoj, Přeložil prózu Janise Akury
Cankar Ivan, Originál 454
Děra Frant. Boh., Dnes večer 17 - Jak může hluboké 51 - Sancta veni 138 - Podzimní melodie 398
Dyjský Jaroslav, Stará chalupa 239
Fuchs Alfred dr., Moji děti Evě Marii 339. Přeložil hymny Rhabana Maura a Neznámých autorů
Gruden Igo, Anděle míru . . . 375
Háj F., Na dovolené 280 - Dva pohřby 379
Hanzelka František, Otcí na hrob 1, In memoriam 96 - V její světničce 192 - Smrt a vzkříšení Evropy 273 - Plukovník Rayman 445
Heine H., Píseň 117 - Dívce 441
Hrůza Antonín, Píseň touhy 228
Karník Jan, Pallida mors 12 - Vavřínkův Josef 98, 143, 187 - Romance o duši Jakuba Jana Ryby 225
Kašpar František, Svatý Josef 109 - Přátelé 158 - Senoseč 186 - Lípy 248 - Děvče 294
Krklec Gustav, Nový život 285
Lazarovič Laza K., Po prvé s otcem na jitřní 457
Masák Emanuel, Šimon Stylita 22, 56, 110, 165, 196, 240, 295, 340, 390, 424
Mottl Josef, Ozvěny 68 - Qui laetificat juventutem meam 185 - Cuius regni non erit finis 440
Neznámý autor, Mariánský hymnus 164 - Ave verum corpus natum 354 - Hymnus o posledním soudě 413
Novák Alois St., Roma-Amor 257
Oduvalil František, Svatá Cecilie 7 - K Božímu Hrobu 137
Olivetský Jaromír, Poutníková zastávka 247
Pecka Dominik, Obyčejná historie 8 - Poslední cesta 351 - Večer u sestřenic Josefy 436
Pospišil Josef, U teky 435 - Promluva vikářova 450

- Reymont Wl. St.*, Úryvek z „Legendy“ 455
Rhabanus Maurus, Hymnus 55
Rážíčka Hynek Ch., Tavič rud 307 - Mám tiché noci rád 358 - Primás 423
Střížovský František, Nedopust 21 - Stařeček 104 - Anténa 154 - Dráty 227 -
 Arnošte Psichari 333 - Až záhad pralesem 359
Stupavský Rudolf, Řehoř Veliký 118
Svatohor V., Píseň o bříze 304 - Byl, jest a bude 373
Svoboda Jos. Marcol, Příteli 127
Šulc Jaroslav, Podzimní sonet 415
S. Teresa de Jesú, Sonet 208
Verlaine Paul, Po třech letech 453
Vielé-Griffin Francis, Ta main posée 444
Vinař Jan, Jitro 148 - Plátcímů 212 - Čtvero básní v próze 305 - Paul Ver-
 laine 467 - Přeložil básně Arcosa, Vielé-Griffina, P. Verlaine.
Viravská J., Přeložila básně H. Heineho.
Vodník Anton, Z „Vigilii“ 67
Zich Miloslav, přeložil prózu H. Barbusse.

Č l á n k y a f e u i l l e t o n y .

- Bitnar Vilém*, Antonín Podlaha literárním historikem 49, 93, 155, 181, 314, 355
Benetka B., Básník venkova zemřel 468
Dohnal František, Kristus v legendách moderní literatury 13, 105, 139, 205, 416
Fuchs Alfred dr., Mariánská latinská hymnika a poesie 18, 149 - Vliv skladeb
 sv. Tomáše A. na staročeskou poesii 263 - Na Bledu 321 - Beuronské
 umění 335 - Katolictví v Masarykových Pamětech 376, 442 - Drobné
 umění ve službách církve 403
Hanák Josef, Náboženský a mravní problém v novější francouzské beletrii 69,
 119, 193, 249
Horák F. S., Literární historie a estetika jako věda duchovní, osvobozující se
 od vlivu věd přírodních 38
Hruška Jan Frant., Proč jsem neodpadl a neodpadnu 74, 159, 286
Chudáček Josef, K šedesátým narozeninám prof. Jana Fr. Hrušky 260
Masák Em., Přřručky literárních dějin českých 42 - Básník a jeho Musa 365 -
 Přehled revuí 404, 473
Novák Alois St., Italská vzpomínka 130 - Římská kapitola 213, 258 - Vůdce
 Izraele 308
Pecka Dominik, Z nové české poesie 42 - Česká povaha 128 - Smysl českých
 dějin 173 - Pragmatism 174
Procházka Karel, K jubileu Dra Ant. Podlahy 52
Skála Josef, Intuitivní publicistika 84
Stehlík Otto JUDr., Z literární korespondence kněze-vlastence Fr. Douchy
 319, 360
Střížovský František, Durýchův Svatý Václav 40
Svatohor V., O statečném rytíři v Pasionálu abatye Kunhuty 4
Svitil Josef Dr., Z literatury na Slovensku 366

- Valoušek Jan*, Vzpomínka poutníková 84
Vybíral Boh. dr., Slovinské časopisy literární 131 - Slovinské literární novinky z Itálie 132 - Z nové slovinské literatury 215
Wojkowicz Jan, List básníka-filosofa kritikovi 261
Zamykal Ladislav, Studentský deník Františka Skalíka 33, 79, 123, 209, 254, 400
Zub B., O knihách a dívkách 403

P o s u d k y.

- Andrejev*, Červený smích. Gubernátor 177 - *Anet*, Ariana, ruská dívka 326 - *Asgrinsson*, Lilije 134 - *Averčenko*, Tucet nožů do zad revoluce 266
Baar, Skřivánek 133, Na srdci přírody 367 - *Baker*, Woodrow Wilson a úprava světa 88 - *Balzac*, Manželská smlouva 326 - *Bertrand*, Krev mučedníků 325 - *Biliánová*, Paní Katinka z vaječného trhu 179 - *Bloy*, Rozjímání samotářova 136 - *Brodský*, Hlas krve 134, Na sopečné půdě. Václav Lamač 269 - *Burnetová*, Jak se stala markýzou 368.
Caine, Žena z Cnocaloe 177 - *Cankar*, Čeledín Jernej a jeho právo 325, Na úsvitě 325 - *Carco*, Parta 265
Čapek, Pragmatismus 174 - *Čech*, Kniha humoru 268 - *České hlavy* 408.
Dostál H., Zájezd do Polska a na Volyň 268 - *Dumas*, Marie Stuartovna 269, Panna Orléanská 269, Sňatky otce Olifusa 369 - *Durych*, Svatý Václav 40
Ejnar, Eskymák Sachvachiak 369 - *L'Ermite*, Přečtěte si to 90 - *D'Esme*, Duše džungle 472 - *Estaurié*, Nanebevstoupení páně Basilevrovo 176
Faguet, Uvedení do světové literatury 267 - *Fleuron*, Když houká výr 330 - *Flygaré-Carlénová*, Světenský statek 369 - *Foley*, Dvě ženy 270 - *Fryček*, Mám rád 264
Garnett, Dáma v lišku 134, Člověk v zoologické zahradě 265 - *Gill*, Skryté ohně 134 - *Gondlathoodá*, Maria z Magdaly 329 - *Grepl*, Výchova lidu zpěvem a hudbou 327 - *Grmela*, Tanečnice 45, Srdce světa 264 - *Guigo*, Scala paradisi 222 - *Gyp*, Nejlepší přítelkyně 179
Hánek, Do lesů napadl sních 409 - *Helmold*, Vyhubení Slovanů pobaltských 408 - *Herman*, Trny v srdcích 265 - *Hlubuček*, Jiří Jež 367 - *Hora*, Opuštěná cesta 42 - *Hronek*, Katolická literatura česká přítomné doby 42, Literatura česká 42 - *Hrůša*, Modré s nebe 324 - *Hutchinson*, Čisté srdce 329 - *Heller*, Pan Collin je ruinován 472
Cherbuliez, Příběh Ladislava Bolského 473 - *Chesterton*, Muž, který byl příliš živý 368, Co je špatného na světě 406
Ivanov, Modravé písci 266 - *Jacques*, Dům na pokraji píscin 178 - *Jahoda*, Duše domu 45 - *Javořícká*, Bez lásky 45, Dvojit jaro 46, Vrak rodiny Tomanovy 268 - *Jeřábek*, Lidumil na křtíži 322 - *Jestřábek*, Láska paní tovarníkové 270
Karafiát, Z tajemství lékařových 324 - *Karník*, Sladké s hořkým 218 - *Kellermann*, Pošetilec 219 - *Klička*, Vzpouza nosičů 89 - *Kolář*, Tiché zdi 323 - *Konrād*, Albatros 269 - *Kořenský*, Doma a za mořem 469 - *Kozlovišský*, Česká maturitní čítanka 87 - *Kratochvíl Jos.*, Problém mystické intuíce ve filosofii středního věku 224 - *Kratochvíl Jar.*, Vesnice 176 -

- Krejčí*, Pro jediný pohled 330 - *Křen*, Z hanáckých rodin 179, Z ráje hanáckých palem 329 - *Kudrnovský*, Záhady spiritismu 266 - *Kuffner*, Věda či báhorka 469
- Laichter*, Berlin a jiné básně 42 - *Lažečnickou*, Ledový dům 330 - *Leger*, V plamenech 133 - *Lilia*, Večery 98 - *Lobstein*, Merkur 92 - *Loussot*, Boj o štěstí 270 - *Lykke*, Zlatá pomsta 370.
- Mahen*, Nutnosti a možnosti veřejných knihoven 87, Knížka o českém charakteru 128 - *Maria*, Panstvo v taláru 45, Sladký upír 365, Werther 471 - *Mariánský*, Duha míru 322 - *Marlowe*, Doktor Faustus 91 - *Martyn*, Kající dobrodruh 270 - *Massis*, Vnuč Renánův Arnošt Psychari 221 - *Mašínová*, Uletělo jaro 410 - *Mauclair*, Francouzské malířství 88 - *Meinechová*, Hrdinové a bankrotáři 45 - *Mille*, Žena a nahý muž 176
- Náprstek*, Pod slovanským půlměsícem 220 - *Nauman*, Duše stromu 268 - *Neumann*, Válčení civilistovu 409 - *Němec*, Na březích Nilu 469 - *Novák*, Kritika literární 267
- Oliva*, O vzniku a začátcích Imky a Iwky 328 - *Otto*, Do Svaté země 180
- Passos*, Ulice noci 473 - *Pavel*, Osman Fetič 90 - *Peroutka*, Jací jsme 128 - *Perutz*, Mistr posledního soudu 326 - *Piskoř*, V záři divadelní slávy 219 - *Pittnerová*, Na Bukovance 329 - *Pokorný*, Klášter Rajhrad 267 - *Pospišil*, Jan Prchalů 470 - *Pozo*, Život sv. Jana z Boha 470 - *Prášek*, Katinka Smetanová 220 - *Preissová*, Až do skonání 409
- Quida*, Dva malé dřeváčky 329
- Radiguet*, Ples hraběte d'Orgela 176 - *Rádl*, O smysl našich dějin 173 - *Roberts*, V srdci pralesa 220 - *Rosůlek*, Stoupa života 324 - *Rožek*, Květy krve. Smích osudu 89 - *Rutle*, Skrytá tvář 406
- Sv. Řehoř Veliký*, Čtyři knihy rozmluv 222 - *Rezníček*, Naše zlatá matička 218, 324, 471
- Salus*, Modré okno 410 - *Seuhl*, Stávka strojů 410 - *Sehnal*, Vzpomínky 470 - *Sheridan*, V temném zrcadle 325 - *Slonim*, Od Petra Velikého do Lenina 408 - *Skramová*, Zrazený 178 - *Sologub*, Těžké sny 472 - *Spáčil Boh.*, Pravoslavná theologie a možnost unie s východními církvemi 327 - *Spáčil Jindř.*, Raván a Thára 179 - *Staněk*, Lorenza 269 - *Stášek*, Církev katolická a válka 267 - *Stejskal*, Svatý Václav 86 - *Stevenson*, Mé příchody na tichomořských ostrovech 328 - *Suk*, Srdce na kovadlině 409 - *Svátek*, Don César a Salomena 220 - *Svatohor*, Májová knížka 265
- Šimek*, Přehled dějin české literatury 42 - *Šrámek*, Křehká kofiat 42
- Thein*, Hubokrutý 269 - *Sv. Terezie*, Knihy zpráv 222 - *Thoreau*, Toulky přírodou a pohledy do společnosti 407 - *Tolstoj*, Pravda o mém otci 88 - *Toman*, Slavnost léta 321 - *Trnka*, Proudý v současné filosofii 87 - *Treybal*, Vojtěch Darwin, podivín 219 - *Třebíčský*, Dcera Hynka z Valče 471
- Vachek*, Hodný král a statečný voják 176, Pán světa 322 - *Vautel*, Jenom ne dítě 220 - *Velhartický*, Věčné ohně 410 - *Veselý*, Alois Mrštík 328 - *Vrba*, Bažantnice 46, Dražinová hora 46, Borovice 323
- Zdeněk*, Přehled dějin českého národa 268, Ženich z ochoty 270 - *Župka*, Čudilova vojna a jiné čtení 367

P o z n á m ě k y a z p r á v y .

- Aktivismus kulturní 123 - „Archa“ německá 272 - „Archa“ na konci ročníku 474
Baarův odkaz 475 - Beuronské umění 372 - Spor o bibliofilství 411 - Bloy. Roz-
jímání samotáfova 136 - Bolzanovy spisy 223
Dostál Lutínov, Soubor spisů 92 - Družina literární a umělecká 9, 223, 271, 370
Fond K. Dostála Lutínova 47, 332 - Sv. František, Píseň bratra Slunce 372 -
Frolka Antonín 180
Knihovny lidové 271 - Knihovna paměti 332 - Přátelům dobré knihy 370 -
Knihy rozebrané 411 - Dva nejmladší kritikové 412 - Nejmilejší kniha
mého dětství 224 - „Kruh“, nový literární měsíčník 372 - Křenovy spisy
179 - Kuncířovo nakladatelství 332 - Kuriosní polský časopis 92 - Kurs
9, 331 - Kyselý Frant. 371
Linhart Rudolf 330 - Literární jubilea letošního roku 179 - Literatura, kavárna
a bar 48 - Co se chystá v naší literatuře 135 - Literatura hanácká 223
- Příkrý soud o naší literatuře 412 - Lobstein René, Merkur 92 - Lite-
rární ceny moravské 475
Mariánské hymny 332 - Mariánský sloup, výstava památek 275 - Moderní český
filosof o modlitbě a kontemplaci 371 - Moderní Revue zanikla 92 - Museum
literární katolické 91 - Mystika ruská a katolická 272
Náboženská kladná tvorba 48 - Za náboženskou obrodu a autoritu 411
Obětavost 48 - Paxfilm 272 - Przybyszewsky St. a jeho nejnovější práce 224
Redakce časopisů, změny v nich 476 - Románové umění, jeho chvála 476 -
Román Šimon Stylita 271
Sabina a Jakub Malý 332 - Spisovatelé a sazeči 135 - Jak si váží spisovatelů
272 - O nových úkolech spisovatelů 411 - Dr. Josef Svítal-Kárník chys-
tané spisy 272, 412 - Šorm Ant., Vesnice tkalců 372
Tiskové chyby 135 - Umění na objednávku 331 - Úspěch v literárním umění 224
Valouškovy spisy 179, 223 - Voltaire, Candide 371 - Dostí Wolker 224
Zrno 224

Z v l á š t n í p ř í l o h a .

Vilém Bitnar, Rukověť dějin české literatury básnické str. 1—48.